GRAHAM HANCOCK

ENCICLOPEDIA CIVILIZAȚIILOR

ÎN CĂUTAREA TRECUTULUI

ȘI A VIITORULUI

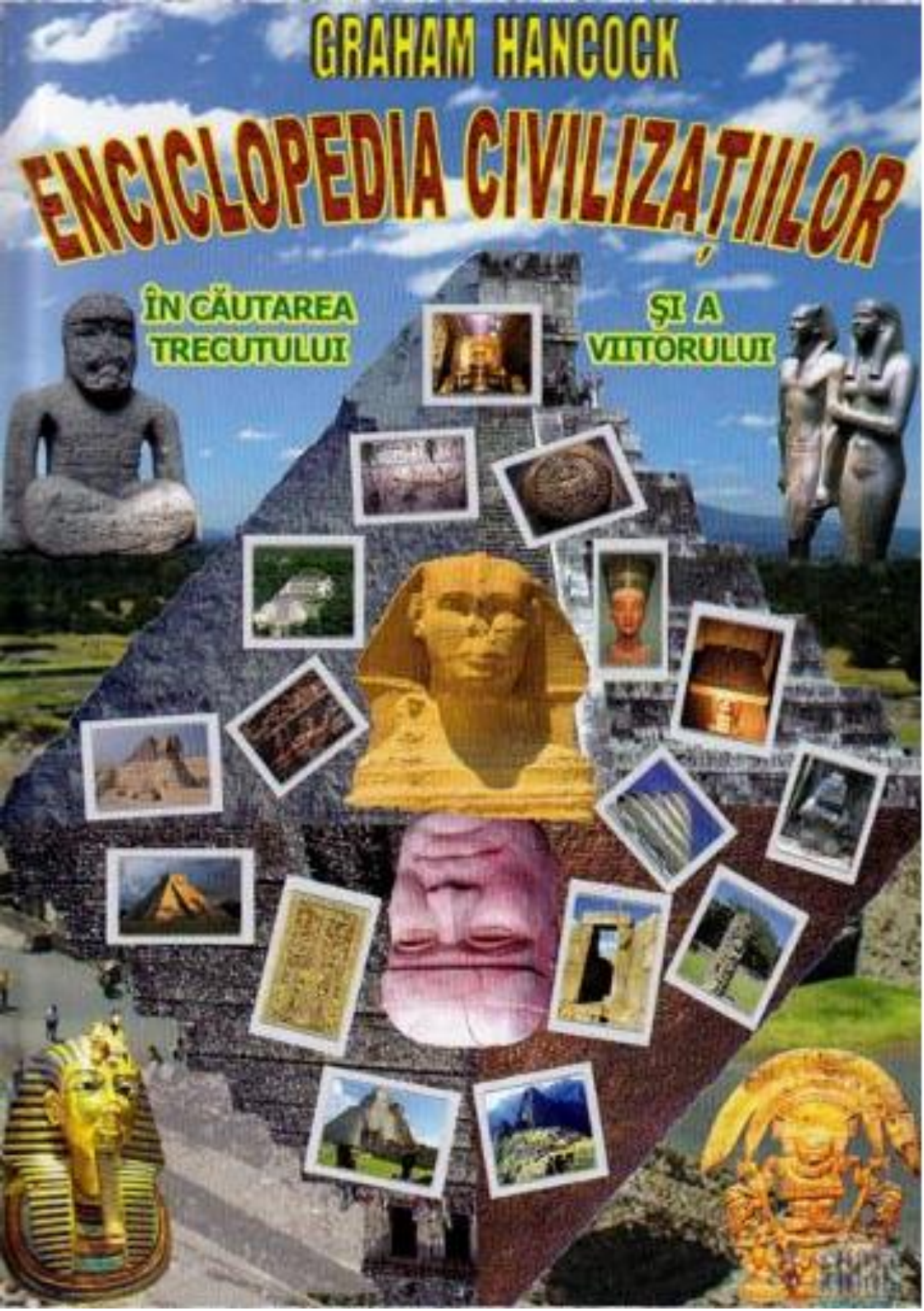

Santhei… pentru că a fost acolo.
Cu toată dragostea mea

Graham Hancock
Enciclopedia Civilizațiilor
În căutarea trecutului și a viitorului

Mulțumiri

Cartea., Fingerprints Of the Gods n–ar fi putut fi scrisă fără generoasa, calda şi încurajatoarea iubire a partenerei mele Santha Faiia – care întotdeauna dăruieşte mai mult decât ia şi care îmbogăţeşte cu creativitate, bunătate şi imaginație viața tuturor celor din jurul ei. Toate fotografiile din carte sunt opera ei.[1]

De asemenea, sunt recunoscător pentru sprijinul şi încurajarea celor şase copii ai noştri – Gabrielle. Leila. Luke. Ravi. Sean şi Shanti – simțindu–mă norocos *că îi cunosc, pe fiecare în parte.*

Părinții mei. Donald şi Muriell Hancock, au fost de un ajutor incredibil, fiind activi şi implicându–se atât în această lucrare cât şi în multe alte perioade de timp şi acțiuni dificile. Împreună cu unchiul meu James Macauley au citit, de asemenea, cu răbdare ciornele manuscrisului în curs de elaborare, oferind

---

[1] Autorul se referă la ediția în limba engleză a lucrării. Pentru ediția în limba română au fost utilizate fotografiile proprii ale editurii, prin bunăvoința colaboratorilor noştri. (n. ed.).

multe sugestii valoroase şi constructive. Mulţumiri îi adresez de asemenea şi celui mai vechi şi mai apropiat prieten al meu. Peter Marshall, cu care am înfruntat multe furtuni, şi lui Rob Gardner. Lui Joseph şi lui Sherry Jahoda, lui Rod Oostra. Lui Joseph şi Laurei Schor, lui Niven Sinclair, lui Colin Skinner şi lui Clem Vallance. Care cu toţii mi–au dat sfaturi bune.

În 1992 am descoperit deodată că aveam un prieten în Lansing. Michigan. Se numeşte Ed Ponist şi a luat legătura cu mine imediat după publicarea precedentei mele cărţi. The Sign and the Sear (Semnul şi Pecetea). Ca un înger păzitor, s–a oferit să–şi dedice o mare parte din timpul lui liber pentru a mă ajuta să întreprind în S.U.A. Cercetări, să stabilesc contacte şi să culeg date documentare relevante pentru Fingerprints of *the Gods. A realizat o muncă deosebit de valoroasă, trimiţându–mi cărţile potrivite tocmai când aveam nevoie de ele şi găsind referinţe a căror existenţă nici măcar nu o bănuiam. Tot el a constituit un indicator de precizie cu privire la calitatea lucrării mele. Iar eu mam obişnuit curând să mă încred în judecata lui şi să i–o respect. Şi în cele din urmă dar fără ca această contribuţie să fie mai puţin importantă, când Santha şi cu mine ne–am dus în Arizona, la indienii hopi. Ed a fost cel care ne–a însoţit şi ne–a deschis drumul.*

Cea dintâi scrisoare a lui Ed a făcut parte dintr–un copleşitor potop de corespondenţă pe care am

primit–o din întreaga lume după ce scrisesem The Sign and the Sear. O vreme cm încercat să răspund individual fiecărei scrisori. Însă am fost absorbit de noua muncă pe care o *implica Fingerprints şi am fost nevoit să încetez să le mai răspund Din această cauză mă simt prost şi aş vrea să mă folosesc de acest prilej pentru a le mulțumi tuturor celor care mi–au scris şi cărora nu le–am răspuns. Pe viitor intenționez să procedez mai sistematic, deoarece apreciez în mod deosebit această corespondență şi respect informațiile de înaltă calitate pe care deseori se dovedesc a le conține…*

Alți cercetători care mau ajutat să realizez Fingerprints of the Gods cu fost Martin Slavin. David Mestecky şi Jonathan Derrick. În afară de aceştia, aş vrea să le mulțumesc editorilor mei anglofoni de ambele părți de Atlanticului. Tom Weldon de la Heinemann. Jim Wade de la Crown şi John Pearce de la Doubleday Canada, precum şi agenților mei literari Bill Hamilton şi Sara Fisher, pentru neîntrerupta lor implicare, solidaritate şi înțeleaptă sfătuire.

De asemenea cea mai caldă apreciere din partea mea acelor colaboratori într–ale cercetării şi colegi care în timpul investigațiilor mi–au devenit prieteni: Robert Bouval în Marea Britanie cu care voi fi coautor la scrierea a două viitoare cărți referitoare la subiecte legate de tema prezentei lucrări), Colin Wilson. John Anthony West şi Lew Jenkins din Statele Unite. Rand şi Rose Flem–Ath şi Paul

William Roberts din Canada.

În sfârşit, vreau să le aduc omagiu lui Ignatius Donnely, Arthur Posnansky, R.A. Schwaller de Lubiez, Charles Hapgood şi Giorgio de Santillana – cercetători care şi–au dat seama că totuşi ceva nu era deloc în ordine cu istoria omenirii, care cu avut curajul să ia atitudine împotriva adversității intelectuale, ducând o muncă de pionierat în importanta schimbare de tipare ce a pornit actualmente să se desfăşoare în mod irevocabil.

Partea I
Introducere
Misterul hărților

Capitolul 1

O hartă a locurilor ascunse

ESCADRON TEHNIC DE RECUNOAŞTERE (SAC[2])
8
FORȚELE aeriene ale statelor unite
Baza Forțelor Aeriene de la Westover –
Massachusetts

6 iulie 1960

REFERITOR: Harta Lumii a Amiralului Piri Reis
Către: Profesor Charles H. Hapgood,
Keene College,
Keene, New Hampshie.
Stimate Domnule Profesor Hapgood,

Am primit cererea dumneavoastră privind evaluarea de către organizația noastră a anumitor caracteristici neobişnuite ale Hărții Lumii, întocmită de Piri Reis în 1513.

Afirmația că partea inferioară a Hărții reprezintă coasta Princess Martha a regiunii Queen Maud Land din Antarctica şi peninsula Palmer, este rațională. Considerăm că aceasta este cea mai

---

[2] *SAC:* prescurtare de le *Strategical Air Command* (Ib. engl.): Comandamentul Strategic al Forțelor Aeriene (n. trad.).

logică şi, după toate probabilitățile, cea mai corectă interpretare a Hărții.

Detaliile geografice, indicate în partea inferioară a Hărții, coincid în mod remarcabil cu rezultatele profilului seismic transversal, determinat prin zona superioară a calotei de gheață de către expediția întreprinsă în 1949, în Antarctica, de o echipă suedezo–britanică.

Acest lucru indică faptul că Harta liniei de coastă a fost alcătuită înainte ca aceasta să fi fost acoperită de calota de gheață.

Actualmente, grosimea calotei glaciare în regiunea respectivă este de aproximativ o milă.

Nu avem nicio idee despre cum ar putea fi puse de acord datele de pe această Hartă, cu presupusa situație a cunoştințelor geografice din 1513.

HAROLD Z. OHLMEYER
Lt. Colonel, USAF
Comandant

În ciuda limbajului sec, scrisoarea lui Ohlmeyer[3] constituie o bombă. Dacă Queen Maud Land a fost trecută pe hartă înainte ca zona să fi fost acoperită de gheață, cartografierea inițială trebuie să fi fost făcută cu foarte mult timp în urmă.

Mai exact, cu cât de mult timp în urmă?

---

[3] Scrisoarea este reprodusă în lucrarea *Maps of the Ancient Sea Kings* („Hărți ale vechilor regi ai mărilor"), de Charles H. Hapgood FRGS, Chilton Books, Philadelphia şi New York, 1966, pag. 243.

Potrivit cunoştinţelor convenţionale, calota de gheaţă a Antarcticii, cu întinderea şi forma ei actuală, are o vechime de milioane de ani. La o cercetare mai aprofundată, această concepţie se dovedeşte a fi profund eronată – atât de profund, încât suntem nevoiţi să nu acceptăm că harta desenată de amiralul Piri Reis ar reprezenta Queen Maud Land, aşa cum arăta cu milioane de ani în trecut. Cea mai bună, dar şi recentă, dovadă sugerează că Queen Maud Land, precum şi regiunile învecinate reprezentate pe hartă, au trecut printr–o îndelungată perioadă lipsită de gheţuri, care s–ar putea să nu se fi sfârşit cu totul până acum aproximativ şase mii de ani[4]. Această dovadă, la care ne vom referi în următorul capitol, ne eliberează de împovărătoarea sarcină de a explica cine (sau ce) dispunea de tehnologia necesară pentru a întreprinde un releveu geografic de precizie al Antarcticii cu – să zicem – două milioane de ani î.e.n., cu mult înainte ca propria noastră specie să–şi înceapă existenţa. Tocmai de

---

[4] Idem, pag.93–98, 235. Perioada a durat între anii aprox. 13.000 î.e. N, şi 4.000 î.e.n., conform, de exemplu, descoperirilor doctorului Jack Hough de la Illinois University, susţinute de către experţi de la Carnegie Institution, Washington D. C. John G. Weiphaupt, un specialist în seismologie şi gravitaţie şi în geologie planetară de la Universitatea din Colorado este un alt sprijinitor al teoriei unei perioade lipsite de gheaţă relativ recentă, cel puţin într-unele părţi ale Antarcticii. Împreună cu o serie de alţi geologi, el situează acea perioadă într-o plajă mai îngustă decât Hough şi alţii, anume între 7.000 î.e.n. Şi 4.000 î.e.n.

aceea, deoarece alcătuirea hărților este o activitate care denotă un grad de *cultivare* avansat, ne revine obligația să explicăm cum de a putut fi îndeplinită o astfel de sarcină încă de acum şase mii de ani, cu mult înainte de dezvoltarea primelor civilizații reale recunoscute de istorici.

Surse vechi

Pentru a încerca să dăm această explicație, este bine să ne reamintim datele istorice şi geologice fundamentale:

1. Harta lui Piri Reis, care este un document autentic, nu o înşelătorie de vreun fel oarecare, a fost întocmită la Constantinopol, în anul 1513 e.n.[5]
2. Harta se concentrează asupra: coastei de vest a Africii, coastei de est a Americii de Sud şi coastei de nord a Antarcticii.
3. Piri Reis nu ar fi putut obține informațiile referitoare la această din urmă regiune de la exploratori contemporani, dat fiind că Antarctica a rămas nedescoperită până în anul 1818[6], la mai mult de 300 de ani după ce a desenat el harta.
4. Coasta neacoperită de ghețuri a regiunii Queen Maud Land prezentată pe hartă este o enigmă uluitoare, deoarece dovezile geologice confirmă că data cea mai recentă la care zona ar fi putut face

---

[5] Idem, prefața, pag. 1, 209–211.
[6] *Encyclopaedia Britannica*, 1991, I:440.

obiectul unor relevee şi cartografieri, fără a fi acoperită de gheață, este anul 4.000 î.e.n.[7]

5. Nu este posibilă stabilirea cu precizie a *celei mai timpurii* date la care ar fi putut fi îndeplinită o asemenea sarcină, dar se pare că e posibil ca litoralul Queen Maud Land–ului să fi rămas într–o stare stabilă, neacoperită de ghețuri, vreme de cel puțin 9.000 de ani înainte ca extinderea calotei de gheață s–o fi înghițit cu totul.[8]

6. În întreaga istorie nu se cunoaşte nicio civilizație care să fi avut capacitatea sau nevoia de a realiza ridicarea topografică a acestei linii de coastă în perioada evidențiată: între anii 13.000 î.e.n., şi 4.000 î.e.n.[9]

Cu alte cuvinte, adevărata enigmă a acestei hărți din 1513 nu este atât faptul că include un continent încă nedescoperit până în 1818, cât acela că redă configurația unei părți a coastei acelui continent, în condiții lipsite de ghețuri, care au încetat acum 6.000 de ani şi care de atunci nu s–au mai repetat.

Cum se poate explica această ciudățenie? Îndatoritor, Piri Reis ne dă răspunsul, într–o serie de însemnări scrise cu propria–i mână, chiar pe hartă. Ne spune că nu el a fost răspunzător pentru

---

[7] *Maps of the Ancient Sea Kings,* p. 235.

[8] Idem.

[9] Istoricii nu recunosc nicio „civilizație" ca atare înainte de anul 4.000 î.e.n.

cartografia şi releveele originale. Dimpotrivă, recunoaşte că rolul lui a fost mai mult acela al unui compilator şi copiator, şi că harta a rezultat dintr–un mare număr de hărți–sursă[10]. Unele dintre acestea fuseseră desenate de exploratori contemporani sau aproape contemporani (incluzându–l pe Cristofor Columb), care la vremea aceea ajunseseră în America de Sud şi în Insulele Caraibe, însă altele erau documente datând încă din secolul IV î.e.n., sau chiar mai de mult[11].

Piri Reis nu s–a hazardat să facă vreo sugestie cu privire la identitatea cartografilor care realizaseră hărțile timpurii. Cu toate acestea, în anul 1963, profesorul Hapgood a propus pentru această problemă o soluție nouă, care te pune pe gânduri. A susținut că unele dintre hărțile–sursă folosite de amiral, mai ales cele despre care se spunea că ar fi datat încă din al patrulea secol î.e.n., ele însele se bazează pe surse *şi mai vechi*, care, la rândul lor, se bazaseră pe surse ce–şi aveau originea în antichitatea cea mai îndepărtată. Existau, afirma el, dovezi de netăgăduit că Pământul fusese cartografiat în întregime înainte de anul 4.000 î.e.n. De către o civilizație până acum necunoscută şi nedescoperită, care atinsese un înalt nivel de

---

[10] *Maps of the Ancient Sea Kings,* pag. 220–224.
[11] Idem, pag. 222.

progres tehnologic[12]:

Se pare (trăgea el concluzia) *că informații precise fuseseră transmise de la un popor la altul; că hărțile îți au probabil originea la un popor necunoscut ți că au fost transmise mai departe, poate de către mineeni și fenicieni, care, vreme de peste o mie de ani, au fost cei mai mari navigatori ai lumii vechi. Avem dovezi că* (acele informații) *fuseseră strânse ți studiate în Marea Bibliotecă din Alexandria* (Egipt) *ți că pe baza lor fuseseră realizate compilații de către geografii care lucrau acolo.*[13]

Conform reconstituirii lui Hapgood, copii ale acestor compilații şi unele dintre hărțile–sursă originale au fost transferate de la Alexandria la alte centre de învățătură – mai ales la Constantinopol. În cele din urmă, când Constantinopolul a fost cucerit de venețieni în timpul celei de a patra cruciade, în 1204, hărțile au început să cadă în mâinile corăbierilor şi aventurierilor europeni:

---

[12] Idem, pag. 193.

[13] *Maps of the Ancient Sea Kings* (ediție revizuită), Turnstone Books, Londra, 1979. Prefața.

Harta lui Piri Reis (original).

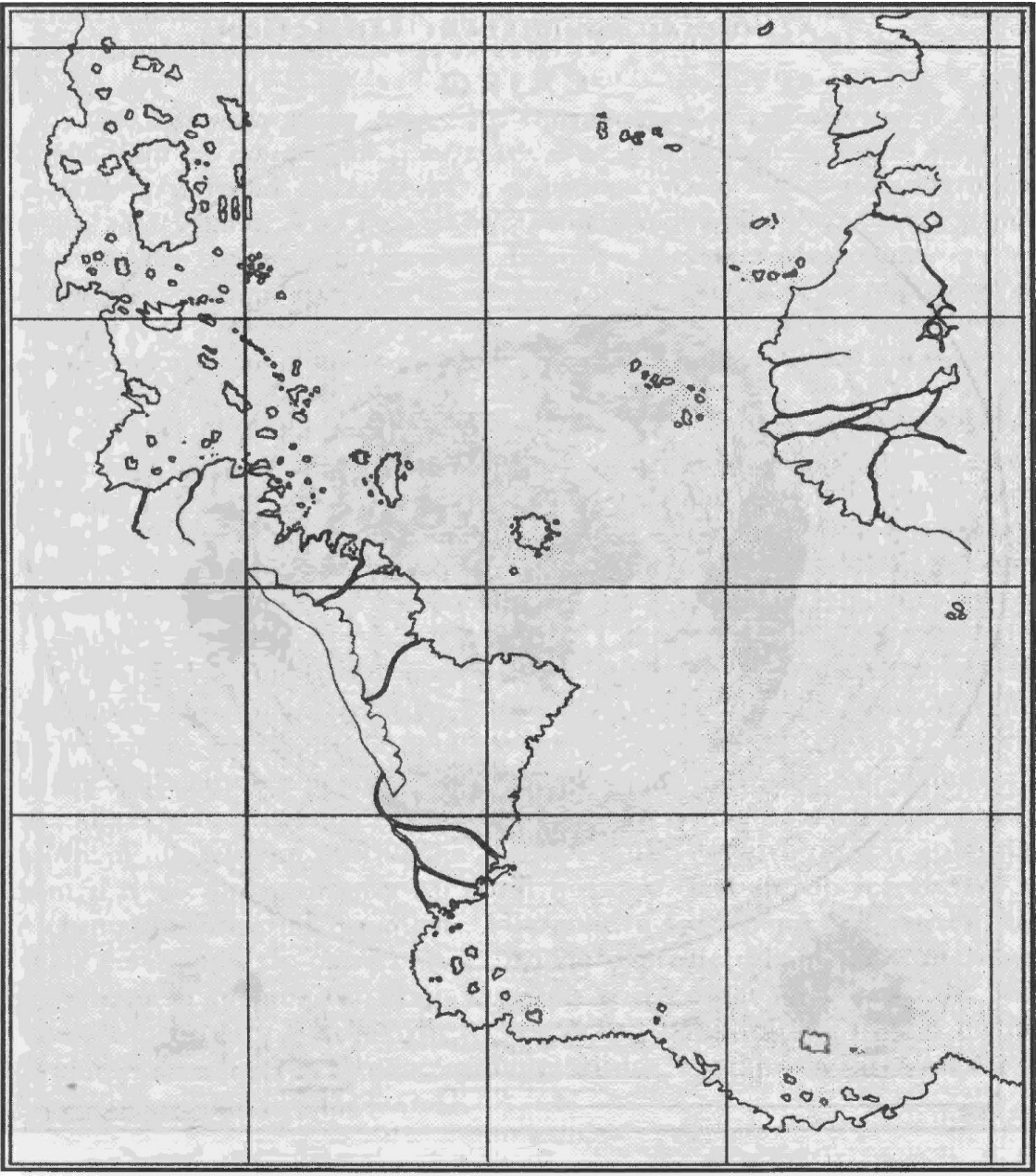

Harta redesenată pentru a scoate în evidenţă detaliile.

Harta Forţelor Aeriene Americane ale Statelor Unite prezintă proiecţia probabilă care a stat la baza reprezentării în plan a vechii hărţi a lui Piri Reis.

1. **Proiecţie echidistantă azimutală cu centrul fixat în apropiere de Cairo.**
2. **Toate distanţele măsurate de la centrul proiecţiei sunt corecte.**
3. **Proiecţia azimutală a lui Lambert: Proiecţie de suprafaţă echivalentă a emisferei nordice.**
4. **Proiecţia azimutală a lui Lambert: Proiecţie de suprafaţă echivalentă a emisferei sudice.**

Cele mai multe dintre aceste hărți reprezentau Marea Mediterană ți Marea Neagră. Însă au supraviețuit și hărți ale altor zone. Acestea includeau hărți ale Americilor și hărți ale oceanelor Arctic ți Antarctic. Reiese clar că navigatorii din vechime călătoreau de la un Pol la altul. Oricât de incredibil părea, dovezile indică totuși că unele popoare vechi explorau Antarctica pe vremea când coastele ei erau neacoperite de gheață. Este clar, de asemenea, că dispuneau de un instrument de navigație pentru determinarea cu precizie a longitudinilor, care era cu mult superior tuturor celor aflate în posesia popoarelor din epoca antică, medievală sau modernă, până într–a doua jumătate a secolului al optsprezecelea.

Această dovadă a unei tehnologi pierdute va sprijini ți va da credibilitate multor altor ipoteze avansate cu privire la existența, în vremuri îndepărtate, a unei civilizații dispărute. Unii oamenii de ştiință au putut neglija cele mai multe dintre aceste dovezi, considerându–le un mit, dar aici avem dovezi ce nu pot fi trecute cu vederea. Aceste dovezi impun necesitatea ca toate celelalte dovezi avansate în trecut să fie reexaminate cu luciditate.[14]

În ciuda răsunătorului sprijin din partea lui Albert Einstein (vezi mai jos), şi cu toată recunoaşterea mai recentă a lui John Wright, preşedintele Societății Geografice Americane, a faptului că Hapgood „a prezentat ipoteze care se

---

[14] Idem.

cer a fi neapărat verificate suplimentar", niciodată n–au fost efectuate alte cercetări ştiinţifice privind aceste anomalii ale hărţilor mai vechi. Ba mai mult, departe de a fi aplaudat pentru noua şi importanta lui contribuţie la dezbaterile referitoare la vechimea civilizaţiei omeneşti, Hapgood a fost, până la moartea lui, tratat cu răceală de către colegii lui de profesie, ale căror comentarii privitoare la munca lui erau, cum au fost corect calificate, de „un sarcasm grosolan şi nejustificat, selectând banalităţi şi factori ce nu puteau fi verificaţi ca bază a condamnării lor, căutând în felul acesta să evite concluziile fundamentale."[15]

Un om în avans faţă de vremea lui

Răposatul Charles Hapgood preda istoria ştiinţei la colegiul Keene din New Hampshire, S.U.A. Nu era geolog şi nici specialist în istoria antichităţii. Este totuşi posibil ca generaţiile viitoare să–şi aducă aminte de el, ca fiind omul a cărui muncă a subminat bazele istoriei omenirii – precum şi o bună parte din geologia mapamondului.

Albert Einstein a fost printre primii care şi–au dat seama de asta, când a făcut pasul fără precedent de a contribui cu o prefaţă la o carte

---

[15] Idem, cuvânt înainte. Vezi şi F.N. Earll, cuvânt înainte la cartea *Path of the Pole* („Drumul Polului") a lui C. H. Hapgood, Chilton Books, New York, 1970, pag. VIII.

scrisă de Hapgood, în 1953, cu câțiva ani înainte de a–şi începe cercetările privitoare la harta lui Piri Reis:

Primesc deseori comunicări din partea unor persoane care doresc să mă consulte în legătură cu ideile lor nepublicate (remarca Einstein). *Este de la sine înțeles că aceste idei au rareori valabilitate ştiințifică. Cu toate acestea, prima comunicare pe care am primit–o din partea domnului Hapgood m–a electrizat. Ideea lui este originală, de o mare simplitate, şi – dacă va continua să–şi dovedească corectitudinea – de o enormă importanță pentru tot ce este legat de istoria suprafeței Pământului.*[16]

Ideea exprimată în cartea scrisă de Hapgood în 1953, este o teorie geologică globală care explică în mod elegant cum şi pentru ce mari zone din Antarctica ar fi putut rămâne neacoperite de gheață până în anul 4.000 î.e.n., precum şi multe alte anomalii ale ştiinței Pământului. Pe scurt, ipoteza lui ştiințifică este următoarea:
1. Antarctica nu a fost întotdeauna acoperită de ghețuri şi într–o vreme era mult mai caldă decât este astăzi.

---

[16] Din cuvântul înainte al lui Einstein (scris în 1953) la cartea lui Charles H. Hapgood: *Earth's Shifting Crust – A key to Some Basic Problems of Earth Science* („Scoarța în mişcare a Pământului – O cheie către unele probleme de bază ale ştiinței Pământului"), Pantheon Books, New York, 1958, pag. I—2.

2. Era caldă pentru că, în acea perioadă, nu se afla amplasată fizic la Polul Sud. Dimpotrivă, se afla la o depărtare de aproximativ 2.000 de mile distanță mai spre nord. Asta „ar fi situat–o în afara cercului antarctic, într–un climat temperat sau temperat–rece”.[17]
3. Continentul s–a deplasat în actuala lui poziție, în interiorul cercului polar antarctic, ca urmare a unui mecanism cunoscut sub denumirea de „deplasare a scoarței terestre”. Acest mecanism, care în niciun caz nu trebuie să fie confundat cu tectonica plăcilor sau cu „deriva continentală”, este unul prin care litosfera – întreaga suprafață a Pământului – „se poate deplasa uneori, mişcându–se pe suprafața miezului interior moale, asemănător modului în care s–ar putea deplasa coaja unei portocale, dacă ar fi desprinsă de miezul portocalei, alunecând ca un singur tot”.[18]
4. În timpul acestei presupuse mişcări spre sud a Antarcticii, survenită ca urmare a deplasării scoarței pământeşti, continentul a devenit treptat tot mai rece, formându–se o calotă de gheață, care s–a extins în mod implacabil de–a lungul a câtorva mii de ani, până când a atins actualele sale dimensiuni.[19]

---

[17] *Maps of the Ancient Sea Kings,* ed. 1966, pag. 189.
[18] Idem, pag. 187.
[19] Idem, pag. 189.

Detalii suplimentare, privind dovezile în sprijinul acestei sugestii radicale, sunt prezentate în Partea a VIII–a a acestei cărți. Cu toate acestea, geologii tradiționaliști continuă să aibă rețineri față de adoptarea teoriei lui Hapgood (deşi niciunul din ei n–a reuşit să aducă dovezi că ar fi incorectă), care ridică multe întrebări.

Dintre acestea, cea mai importantă este următoarea: *Ce mecanism imaginabil ar fi fost în stare să exercite asupra litosferei o presiune suficientă, pentru a da naştere unui fenomen de o asemenea amploare, cum ar fi o deplasare a scoarței terestre?*

Pentru a rezuma constatările lui Hapgood, nu dispunem de niciun îndrumător mai bun decât Einstein:

Într–o regiune polară există o continuă depunere de gheață, care nu este distribuită uniform în jurul Polului. Rotația Pământului acționează asupra acestor mase depuse asimetric şi produce un moment centrifugal, care se transmite scoarței rigide a Pământului. Momentul centrifugal în creştere permanentă produs în acest fel va da naştere, când va atinge un anumit punct, la o alunecare a scoarței terestre peste suprafața restului Globului pământesc…[20]

---

[20] Cuvântul înainte scris de Einstein la cartea *Earth's Shifting Crust*, pag. I.

Harta lui Piri Reis pare să conțină surprinzătoare dovezi colaterale în sprijinul tezei unei recente glaciațiuni geologice a unor zone din Antarctica, survenită în urma unei bruşte deplasări spre sud a scoarței pământeşti. Ba mai mult, deoarece o asemenea hartă n–ar fi putut fi desenată decât *înainte* de anul 4.000 î.e.n., implicațiile sale pentru istoria civilizației umane sunt zguduitoare. Se presupune că înainte de anul 4.000 î.e.n. Nu a existat nicio civilizație.

Cu riscul unei suprasimplificări, consensul oamenilor de ştiință este, în linii mari, următorul:

• Civilizația s–a dezvoltat prima dată în Semiluna Fertilă[21] a Orientului Mijlociu.

• Această dezvoltare a început după anul 4.000 î.e.n., culminând prin apariția primelor civilizații reale (în Sumeria[22] şi Egipt), în jurul anului 3.000 î.e.n., fiind în curând urmate de Valea Indului şi China.

• După aproximativ 1.500 de ani, civilizația a apărut spontan şi în mod independent în Americi.

• Cu începere din anul 3.000 î.e.n., în Lumea Veche (şi cu aproximație din anul 1500 î.e.n. În cea Nouă) civilizația a „evoluat" în mod continuu

---

[21] *Semiluna Fertilă:* regiune semicirculară, cuprinsă între zona mediteraneeană estică şi golful Persic. (n. trad.).

[22] *Sumeria* (geogr., antic.): Regiune a Mesopotamiei de Jos, în apropiere de golful Persic. (n. trad.).

spre forme tot mai rafinate, mai complexe şi mai productive.

• În consecință, şi îndeosebi prin comparație cu noi înşine, toate civilizațiile vechi (şi toate realizările lor) trebuie să fie considerate ca fiind în esență primitive (astronomii sumerieni priveau cerul cu o spaimă neştiințifică, şi chiar şi piramidele din Egipt au fost construite de nişte „primitivi din punct de vedere tehnologic").

Dovezile oferite de harta lui Piri Reis par să contrazică toate aceste idei.

Piri Reis şi sursele sale de informare

În vremea lui, Piri Reis era renumit; identitatea sa istorică este bine stabilită. Amiral[23] în marina

---

[23] *Piri Reis:* pe numele adevărat, Piri Ibn Haji Mehmed *(Re 'is* = amiral, în limba turcă). În 1513, a reuşit să achiziționeze harta cunoscută şi astăzi sub numele lui. Legenda spune că, în cursul unei aprige bătălii navale, unchiul lui Piri Reis a făcut prizonier un marinar care a pretins că a navigat alături de Cristofor Columb în cele trei călătorii ale acestuia către Lumea Nouă (America), şi că era unul dintre piloții lui şi că deține o hartă care, după spusele sale, ar fi aparținut lui Columb însuşi. După această hartă, Piri Reis a făcut el însuşi o alta, precum şi alte schițe. De altfel, el avea acces la Biblioteca Imperială a Constantinopolului, având un rang înalt în cadrul marinei otomane. Piri Reis a murit în anul 1554, fiind trădat din motive necunoscute.
Harta a atras pentru prima dată atenția specialiştilor în anul 1929, când a fost redescoperită în palatul Topkapî din Constantinopol, întrucât harta arată conturul Americii de Sud cu mare precizie, în pofida faptului că însuşi Columb descoperise Lumea Nouă cu doar 21 de ani înainte, în 1492. (n. trad.).

turcilor otomani, a fost implicat – deseori de partea învingătorilor – în numeroase bătălii navale de pe la mijlocul secolului al şaisprezecelea. În plus, era considerat a fi expert în regiunile din zona Mării Mediterane şi era autorul unei celebre cărți de navigație, intitulată „Kitab–i–Bahriye", care oferea o descriere cuprinzătoare a coastelor, porturilor, curenților, adâncurilor mici, locurilor în care se putea trage la uscat, a golfurilor şi a strâmtorilor mărilor Egee şi Mediterană. În ciuda ilustrei sale cariere, a căzut în dizgrația stăpânilor săi şi a fost decapitat în anul 1554 sau 1555 după era creştină.[24]

Hărțile folosite de Piri Reis ca sursă de inspirație pentru alcătuirea hărții sale din 1513 erau, după toate probabilitățile, păstrate în Biblioteca Imperială de la Constantinopol, la care se ştie că amiralul se bucura de un acces privilegiat. Acele surse (care s–ar putea să fi fost transferate sau copiate de la alte centre de învățătură încă şi mai vechi) nu mai există, sau, în orice caz, nu au fost găsite. Cu toate acestea, în biblioteca vechiului Palat Imperial din Constantinopol a fost redescoperită harta lui Piri Reis, pictată pe o piele de gazelă şi făcută sul într–un raft prăfuit, şi asta nu mai departe decât în 1929.[25]

---

[24] *Maps of the Ancient Sea Kings,* pag. 209—II.
[25] Idem, pag. I.

Moştenire a unei civilizații pierdute?

Aşa cum nedumeritul Ohlmeyer a recunoscut în scrisoarea pe care i–a adresat–o lui Hapgood în 1960, harta lui Piri Reis reprezintă *topografia subglacială*, adevăratul profil al zonei Queen Maud Land din Antarctica *sub* gheață. Acest profil a rămas complet ascuns vederii din anul 4.000 î.e.n., (când a fost acoperit de placa de gheață ce înainta), până când a fost redescoperit ca urmare a unor cuprinzătoare studii topografice seismice, întreprinse asupra regiunii Queen Maud Land în 1949, de către o echipă de cercetări ştiințifice suedezo–britanică.[26]

Dacă Piri Reis ar fi fost singurul cartograf cu acces la informații atât de nefireşti, ar fi fost o greşeală să se acorde o atât de mare importanță hărții lui. Cel mult s–ar putea spune: „Poate că are o semnificație, dar tot atât de bine poate fi şi o coincidență". Cu toate acestea, amiralul turc n–a fost nicidecum singurul în posesia unor cunoştințe geografice aparent imposibile şi inexplicabile. Ar fi lipsit de sens să insiste mai mult decât a făcut–o Hapgood însuşi, cu privire la „curentul subteran" care ar fi putut fi purtătorul şi păstrătorul de–a lungul vremurilor a unor asemenea cunoştințe, transmițând fragmente din ele de la o cultură la alta şi dintr–o epocă într–alta. Indiferent care ar fi fost mecanismul, este cert că

---

[26] Idem, pag. 76–77 şi 231–232.

o serie de alți cartografi par să fi avut acces la aceleaşi stranii secrete.

Este oare posibil ca toți aceştia care întocmeau hărți să fi profitat, eventual fără să ştie, de bogata moştenire ştiințifică a unei civilizații dispărute?

Capitolul *2*

Râuri pe continentul sudic

În vacanța de Crăciun din 1959–1960, Charles Hapgood a studiat Antarctica în Sala de Bibliografie a Bibliotecii Congresului din Washington DC. Vreme de câteva săptămâni consecutive a lucrat acolo, cufundat în cercetări, înconjurat literalmente de sute de hărți terestre şi marine.

Am descoperit (relata el) *multe lucruri fascinante pe care nu mă aşteptam să le găsesc, şi o serie de reprezentări cartografice ale continentului sudic. Apoi, într–o zi, am întors o filă şi am rămas ca trăsnit. Când ochii mi–au căzut asupra emisferei sudice de pe o hartă a lumii desenată de Oronteus Finaeus în 1531*[27]*, am*

---

[27] *Oronteus Finaeus Delphinas* — francez de origine, pe numele său adevărat Oronce Fine — s-a născut la doi ani după descoperirea Americii. A predat matematica la Universitatea din Paris, a publicat o serie de lucrări importante şi a fost unul dintre primii cartografi „moderni“. Hărțile Europei făcute de el, deosebite ca prezentare de altfel, surclasează toate hărțile existente până la acea dată. „Harta Lumii” realizată de Fine, într-o proiecție cordiformă (în formă de

avut convingerea instantanee că găsisem acolo o hartă cu adevărat autentică a Antarcticei reale.

Forma generală a continentului era uimitor de asemănătoare cu conturul continentului de pe hărțile noastre moderne. Poziția Polului Sud, aproape în centrul continentului, părea aproximativ corectă. Lanțurile muntoase din lungul coastelor aminteau de numeroasele lanțuri pe care le descoperisem noi în Antarctica în ultima vreme. Era de asemenea evident că acea hartă nu era o creație improvizată a imaginației cuiva. Lanțurile muntoase erau individualizate, unele dintre ele situate în mod clar de–a lungul coastei, altele nu. Din cea mai mare parte a lor se vedeau curgând râuri ce se vărsau în mare, care, în fiecare caz, urmau ceea ce părea a fi cursuri de scurgere foarte fireşti şi foarte convingătoare. Ceea ce sugera, desigur, că era posibil ca respectivele coaste să nu fi fost acoperite de ghețuri atunci când fusese trasată harta originală. Cu toate acestea, interiorul uscatului era cu totul lipsit de râuri şi munți, sugerând că acolo ar fi putut fi prezentă gheața.[28]

O cercetare mai aprofundată a hărții lui Oronteus Finaeus, de către Hapgood şi de către doctorul Richard Strachan de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, a confirmat următoarele:

---

inimă), a fost desenată în 1531 şi publicată pentru prima dată în „Novus Orbis" a lui Grynaeus. (n. trad.).

[28] *Maps of the Ancient Sea Kings* (de aici înainte denumirea adoptată este prescurtarea *Maps),* pag. 79.

1. (Harta) fusese copiată şi compilată după alte câteva hărți–sursă mai vechi, alcătuite conform mai multor reprezentări diferite.[29]
2. Ea indica într–adevăr condiții neglaciare în regiunile de coastă ale Antarcticii, cu deosebire în zonele Queen Maud Land, Enderby Land, Wilkes Land, Victoria Land (coasta situată la est de Marea Ross) şi Marie Byrd Land.[30]
3. Ca şi în cazul hărții lui Piri Reis, profilul general al terenului precum şi caracteristicile fizice vizibile se potriveau foarte bine cu hărțile de topografie seismică ale suprafețelor de uscat *subglaciare* ale Antarcticii.[31]

Hapgood a tras concluzia că harta lui Oronteus Finaeus părea să constituie un document ce dovedea „surprinzătoarea ipoteză că Antarctica a fost vizitată şi poate locuită de oameni pe vremea când era în mare măsură, dacă nu în întregime neacoperită de ghețuri. Este de la sine înțeles că asta implică o foarte mare vechime… (într–adevăr), harta lui Oronteus Finaeus situează civilizația primilor cartografi cu mult timp în urmă, în vremurile contemporane cu sfârşitul ultimei ere

---

[29] Idem, pag. 233.
[30] Idem, pag. 89.
[31] Idem, pag. 90. Aceste hărți au fost făcute în 1958, Anul Internațional al Geofizicii, de către echipe topografice provenind din diferite națiuni.

glaciare din emisfera nordică”.[32]

Harta lui Oronteus Finaeus, reprezentând Antarctica, cu coaste neacoperite de gheaţă, cu munţi şi râuri.

Marea Ross

Următoarea dovadă suplimentară în sprijinul acestei concepții rezultă din felul în care a fost reprezentată Marea Ross de către Oronteus Finaeus. Acolo unde astăzi se varsă în mare enormi ghețari, ca de pildă cei numiți Beardmore şi Scott, harta din 1531 indică estuare, largi intrânduri de uscat şi cursuri de râuri. Implicația evidentă a acestor caracteristici este că, atunci când au fost întocmite hărțile–sursă folosite de

[32] Idem, pag. 149.

Oronteus Finaeus, pe Marea Ross sau pe coastele ei nu exista gheață: „De asemenea, trebuie să fi existat şi o considerabilă suprafață de uscat spre interior care era neacoperită de gheața necesară alimentării râurilor. Actualmente, toate coastele şi zonele din interiorul uscatului sunt adânc îngropate sub calota de gheață groasă de o milă[33], în vreme ce Marea Ross însăşi este o platformă de gheață plutitoare, groasă de sute de picioare[34]."

Dovada pe care o oferă Marea Ross prilejuieşte confirmarea ipotezei potrivit căreia Antarctica trebuie să fi fost cartografiată de către o civilizație necunoscută, în timpul îndelungatei perioade lipsite de ghețuri care s–a sfârşit în jurul anului 4.000 î.e.n. Această idee este întărită de carotierele [35] folosite în 1949, de una din expedițiile Byrd întreprinse în Antarctica, pentru a preleva probele de sedimente de pe fundul mării Ross. Sedimentele au evidențiat existența a numeroase pături de stratificare clar demarcate ce reflectau condiții de mediu diferite din diverse epoci: „glaciar marină grosolană"; „glaciar marină medie"; „glaciar marină fină" şi aşa mai departe. Cu toate acestea, cea mai surprinzătoare descoperire a fost faptul că „unele straturi erau

---

[33] *1 milă* (terestră): 1.600 m. (n. trad.).

[34] *1 picior.* 30,48 cm. (n. trad.).

[35] *Carotieră:* utilaj de foraj folosit pentru tăierea şi scoaterea la suprafață a caratelor din gaura de sondă. (n. trad.).

formate din sedimente cu granulație fină, de natură diversă, cum ar fi cele aduse în mare de râuri ce curg dinspre terenuri temperate (adică, neacoperite de gheață)…”[36]

Folosind metoda de determinare a vechimii cu ajutorul ionilor, pusă la punct de doctorul W.D. Urry (care utilizează trei elemente radioactive diferite, găsite în apa de mare[37]), cercetătorii de la Institutul Carnegie din Washington DC au putut stabili fără dubiu rațional că fluvii mari, care vărsau în mare sedimente cu granulație fină şi diversă, au curs într–adevăr în Antarctica până acum aproximativ 6.000 de ani, aşa cum arăta harta lui Oronteus Finaeus. Abia după acea dată, în jurul anului 4.000 î.e.n., „a început să se depoziteze pe fundul Mării Ross acel gen de sediment glaciar… Carotele[38] arată că, pe durata unei lungi perioadă înainte de asta, au predominat condiții de climat cald”.[39]

Mercator şi Buache

Harta lui Piri Reis şi cea a lui Oronteus Finaeus ne oferă aşadar o scurtă privire asupra Antarcticii, aşa cum n–ar fi putut s–o vadă niciun cartograf din timpurile istorice. Desigur că, singure, aceste

---

[36] Idem, pag. 97.
[37] Pentru o descriere detaliată a procesului, vezi *Maps,* pag. 96.
[38] *Carotă:* probă cilindrică de material extrasă din teren pentru a determina structura şi caracteristica straturilor. (n. trad.).
[39] Idem, pag. 98.

două dovezi nu ne–ar putea

Harta lui Mercator, prezentând munţii şi râurile Antarcticii sub gheaţă.

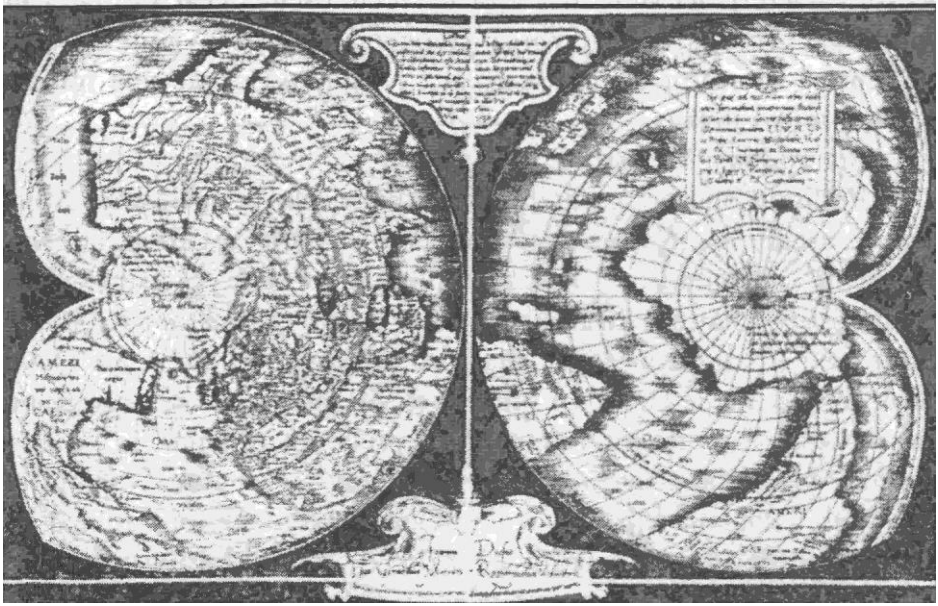

convinge că este posibil să privim urmele unei civilizații pierdute. Dar oare ar putea fi considerate cu aceeaşi justificare ca fiind nesemnificative trei, sau patru, sau şase astfel de hărți?

Este justificat, sau rațional din partea noastră, să continuăm să ignorăm implicațiile istorice ale unora dintre hărțile întocmite de cel mai vestit cartograf din secolul al şaisprezecelea: Gerard Kremer, cunoscut sub numele de Mercator? Amintit mai mult datorită „proiecției Mercator", folosită şi în zilele noastre pe cele mai multe dintre hărțile lumii, acest personaj enigmatic (care a făcut în 1563 o inexplicabilă vizită la Marea

Piramidă din Egipt [40]) era renumit ca fiind „neobosit în cercetarea... şi aflarea trecutului îndepărtat", şi şi–a petrecut mulți ani acumulând cu sârguință o vastă şi eclectică bibliotecă de referințe, constând din vechi hărți–sursă.[41]

Este semnificativ faptul că Mercator a inclus harta lui Oronteus Finaeus în *Atlas*–ul său din anul 1569, precum şi acela că a reprezentat Antarctica pe câteva din cele pe care le–a desenat el însuşi în acelaşi an. Zonele continentului sudic încă nedescoperit pe atunci ce pot fi identificate pe aceste hărți sunt: Capul Dart şi Capul Herlacher în Marie Byrd Land, Marea Amundsen, Insula Thurston în Ellsworth Land, Insulele Fletcher în Marea Bellinghausen, Insula Alexandru I, Peninsula Antarctică (Palmer), Marea Weddell, Capul Norvegia, lanțul muntos Regula în Queen Maud Land (sub formă de insule), munții Muhling–Hoffman (ca insule), coasta Prince Harald, ghețarul Shirase ca un estuar pe coasta Prince Harald, insula Padda în golful Lutzow–Holm, şi coasta Prince Olaf în Enderby Land. „În unele cazuri, aceste caracteristici sunt mai uşor de recunoscut decât pe harta lui Oronteus Finaeus" – remarca Hapgood – „şi în general, pare

---

[40] A lăsat acolo inscripția lui în piatră. Vezi cartea lui Peter Tompkins *Secrets of the Great Pyramid* („Secretele Marii Piramide"), Harper & Row Publishers, New York, pag. 38, 285.

[41] *Maps* pag. 102.

evident că Mercator dispunea de alte hărți–sursă decât cele folosite de Oronteus Finaeus."[42]

Şi nu numai Mercator.

Philippe Buache, geograf francez din secolul al optsprezecelea, a fost de asemenea în măsură să publice o hartă a Antarcticii, cu mult înainte de „descoperirea" oficială a continentului sudic. Şi extraordinara caracteristică a hărții lui Buache constă în faptul că aceasta pare să se fi bazat pe hărți–sursă alcătuite mai înainte, poate *cu mii de ani înainte* decât cele făcute de Oronteus Finaeus şi Mercator. Ceea ce ne prezintă Buache este o reprezentare ciudat de precisă a Antarcticii, aşa cum trebuie să fi arătat *pe vremea când pe ea nu se afla deloc gheață*.[43] Harta lui dezvăluie topografia subglaciară a întregului continent, pe care nici noi n–am cunoscut–o în totalitate până în 1958, Anul Internațional al Geofizicii, când a fost efectuat un releveu topografic seismic Cuprinzător.

Acel releveu n–a făcut altceva decât să confirme ceea ce susținea Buache, când şi–a publicat harta Antarcticii, în 1737. Bazându–şi cartografia pe surse vechi, actualmente pierdute, omul de ştiință francez a reprezentat *o cale navigabilă liberă* de–a curmezişul continentului sudic – pe care–l împarte în două mase terestre principale situate la est şi la

---

[42] Idem, pag. 103–104.
[43] Idem, pag. 93.

vest de linia marcată actualmente prin lanțul munților Trans–Antarctici.

O astfel de cale navigabilă, ce leagă mările Ross, Bellinghausen şi Weddell, ar fi existat într–adevăr dacă Antarctica n–ar fi fost acoperită de ghețuri. După cum arată releveul topografic din Anul Internațional al Geofizicii, 1958, continentul (care pe hărțile moderne apare ca o singură masă terestră continuă) constă într–un arhipelag de insule mari, între care se află compactată gheață cu o grosime de o milă, care se înalță deasupra nivelului mării.

Vremea cartografilor

Aşa cum am văzut, mulți geologi tradiționaliști cred că ultima dată când a existat vreo cale navigabilă în aceste bazine umplute cu apă, a fost cu milioane de ani în urmă. Din punctul de vedere al oamenilor de ştiință este, totuşi, la fel de convențional să se afirme că în acele vremuri îndepărtate nu exista nicio ființă omenească, darămite ființe omeneşti capabile să cartografieze cu precizie masele terestre ale Antarcticii.

Harta lui Buache, cu mase terestre care reprezintă Antarctica într-un fel foarte asemănător cu cel în care ar fi arătat înainte de a fi fost acoperită de gheţuri.

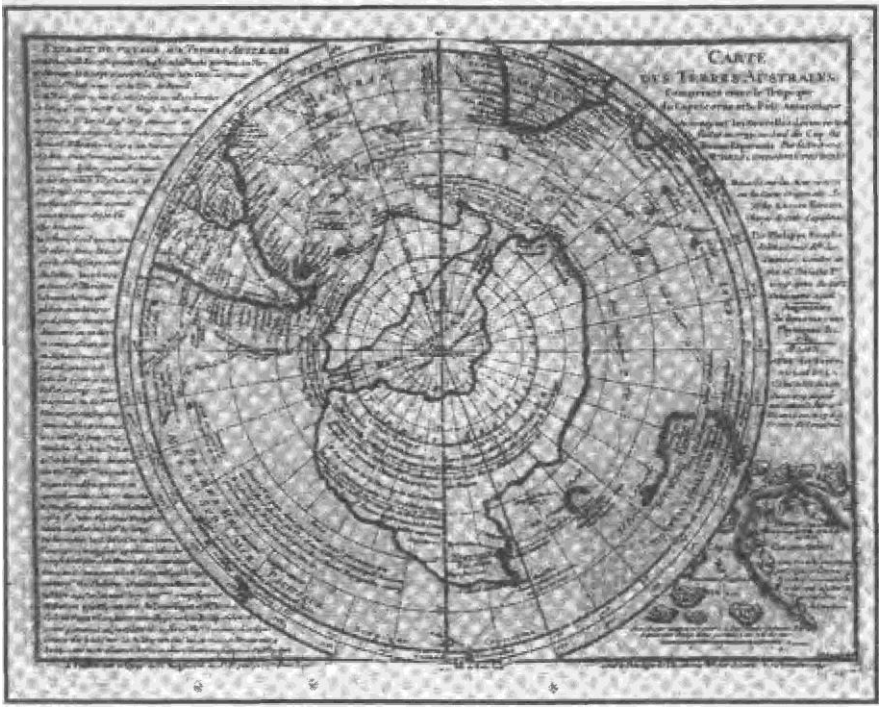

Marea problemă pe care o ridică dovezile aduse de Buache şi IGY[44], constă în faptul că acele mase terestre *par să fi fost* cartografiate, într–adevăr, pe vremea când nu erau acoperite de gheţuri. Această împrejurare îi pune pe oamenii de ştiinţă în faţa a două ipoteze la fel de contradictorii.

Care din ele este corectă?

Dacă ne–am lua după geologii convenţionali, şi am accepta că de când a fost Antarctica complet

---

[44] *IGY:* prescurtare de la *International Geophysical Year* (Ib. engl.): Anul Internaţional al Geofizicii (n. trad.).

neacoperită de ghețuri pentru prima dată au trecut cu adevărat milioane de ani, atunci dovezile privitoare la evoluția omenirii – adunate cu trudă de distinşi oameni de ştiință, începând cu Darwin şi ulterior acestuia – ar trebui să fie eronate. Situația aceasta pare de neconceput: mărturia fosilelor evidențiază cu prisosință faptul că, în urmă cu milioane de ani, nu existau decât strămoşi neevoluați ai speciei umane – umanoizi cu frunți teşite şi neîndemânatici, incapabili să îndeplinească sarcini intelectuale complexe asemenea cartografierii.

Aşadar, pentru a explica existența unor hărți sofisticate reprezentând o Antarctică fără ghețuri, să acceptăm ipoteza unor cartografi extratereştri, veniți în nave spațiale orbitale? Sau să ne gândim încă o dată la implicațiile teoriei lui Hapgood privitoare la deplasarea scoarței terestre, care îngăduie explicația potrivit căreia, continentul sudic să se fi aflat în condițiile lipsite de gheață descrise de Buache doar cu 15.000 de ani în urmă?[45]

Este oare posibil ca o civilizație umană, îndeajuns de avansată pentru a fi cartografiat Antarctica, să se fi dezvoltat prin anul 13.000 î.e.n. Şi după aceea să fi dispărut? Şi dacă da, cât

---

[45] Pentru o mai completă discuție cu privire la dovezile ce sprijină această teorie, vezi Partea a VIII-a a acestei cărți şi lucrarea *Earth Shifting Crust* a lui Hapgood.

de mult după aceea?

Efectul combinat al hărților lui Piri Reis, Oronteus Finaeus, Mercator şi Buache lasă puternica, deşi tulburătoarea, impresie că Antarctica ar fi putut fi *încontinuu obiectul unor studii topografice,* de–a lungul unei perioade de câteva mii de ani, pe măsură ce calota de gheața

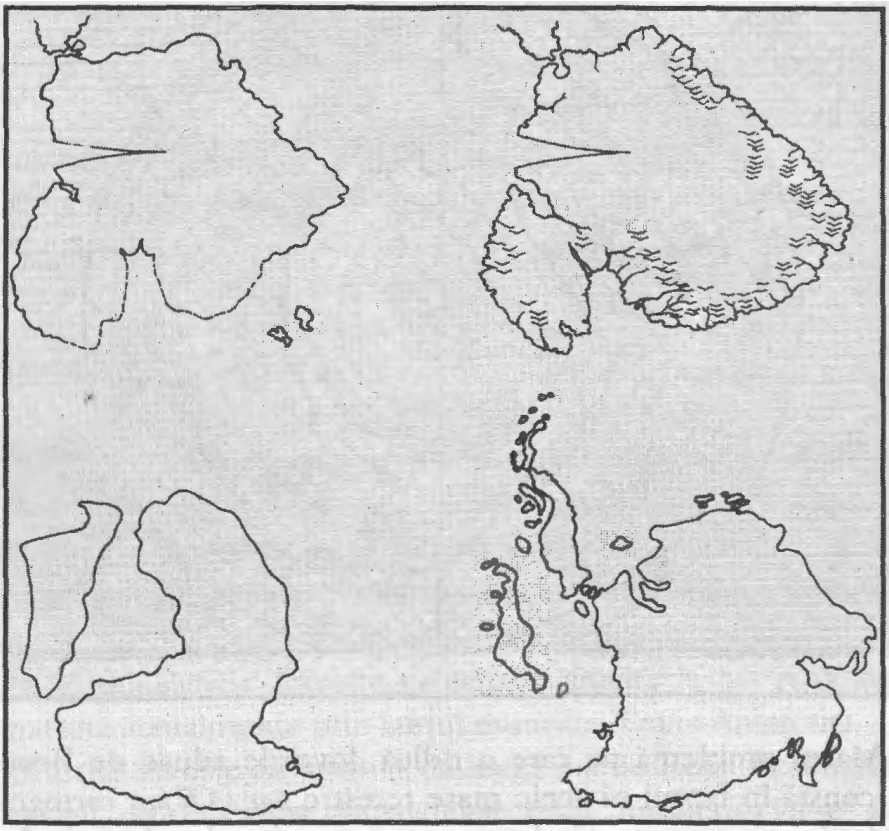

Sus, stânga şi dreapta: **Desene făcute după harta lui Mercator şi după cea a lui Oronteus Finaeus, arătând glaciaţiunea progresivă a Antarcticii.**
Jos, stânga: **Desen făcut după harta lui Buache.**
Jos, dreapta: **Topografia subglaciară a Antarcticii, conform studiilor seismice moderne.**

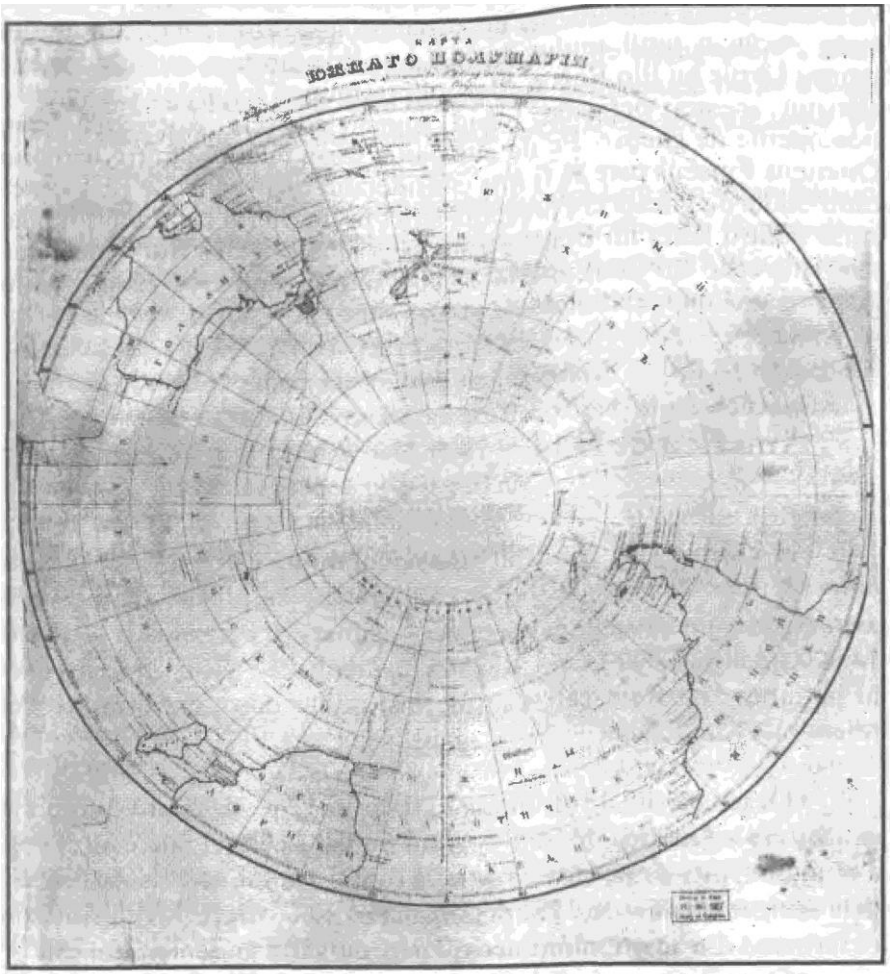

Hartă rusească de la începutul secolului al nouăsprezecelea, arătând că la acea vreme nu se ştia nimic despre existenţa Antarcticii. Continentul a fost „descoperit" în anul 1818 e.n. Dar să fi fost oare posibil să fie cartografiat, cu mii de ani înainte de această dată, de către cartografi ai unei înalte civilizaţii preistorice, până acum neidentificată?

înainta treptat dinspre interior, sporindu–şi dominaţia pe măsură ce trecea fiecare mileniu, dar neacoperind toate coastele continentului sudic decât în jurul anului 4.000 î.e.n. Prin urmare, sursele iniţiale pentru hărţile lui Piri Reis şi Mercator trebuie să fi fost întocmite către sfârşitul

acestei perioade, când numai coastele Antarcticii erau neacoperite de ghețuri. Pe de altă parte, sursa folosită pentru harta lui Oronteus Finaeus pare să fi fost considerabil mai veche, de pe vremea când calota de gheață era prezentă strict în interiorul continentului; iar sursa pentru harta lui Buache pare să–şi aibă originea într–o perioadă mai străveche (în jurul anului 13.000 î.e.n.), când este posibil ca în Antarctica să nu fi existat deloc gheață.

America de Sud

Au existat alte zone ale mapamondului care să fi constituit obiectul unor relevee şi să fi fost cartografiate cu precizie la intervale mari de timp în cursul aceleiaşi epoci – situată cu aproximație între ani 13.000 î.e.n. Şi 4.000 î.e.n.? Răspunsul s–ar putea găsi şi de astă dată în harta lui Piri Reis, care conține mai multe mistere, nu numai cel referitor la Antarctica:

• Desenată în 1513, harta dă dovadă de o foarte profundă cunoaştere a Americii de Sud – şi nu numai a coastei sale estice, ci şi a munților Anzi de pe latura vestică a continentului, care, la data aceea, erau desigur necunoscuți. Harta prezintă în mod corect fluviul Amazon ca izvorând din aceşti munți neexploraţi, curgând de acolo către est.[46]

• Compilată ea însăşi, pe baza a mai mult de

---

[46] *Maps,* pag. 68.

douăzeci de documente–sursă diferite şi cu vechimi variate[47], harta lui Piri Reis reprezintă Amazonul nu numai o dată, ci de *două ori* (cel mai probabil, ca urmare a suprapunerii neintenționate a două dintre documentele–sursă utilizate de amiralul turc [48]). În prima dintre aceste reprezentări cursul Amazonului este prezentat până la gura râului Para, însă importanta insulă Marajo nu apare. Conform celor susținute de Hapgood, acest amănunt sugerează faptul că harta–sursă respectivă trebuie să fi datat dintr–o epocă – poate chiar cu 15.000 de ani în urmă – când râul Para era principala sau singura gură de vărsare a Amazonului şi când insula Marajo făcea parte integrantă din uscatul de pe malul nordic al râului. [49] Pe de altă parte, cea de–a doua reprezentare a Amazonului *indică* insula Marajo (cu detalii fantastic de precise), în ciuda faptului că această insulă n–a fost descoperită decât în 1543. [50] Din nou apare posibilitatea existenței unei civilizații necunoscute care a întreprins lucrări continue de efectuare a unor relevee şi de cartografiere a feței schimbătoare a Pământului, de–a lungul unei perioade de multe mii de ani, Piri Reis făcând uz de hărți–sursă mai vechi şi mai

---

[47] Idem, pag. 222.
[48] Idem, pag. 64–65.
[49] Idem, pag. 64.
[50] Idem, pag. 65.

recente, lăsate de acea civilizație.

• Nici fluviul Orinoco şi nici actuala lui deltă nu sunt reprezentate pe harta lui Piri Reis. În schimb – aşa cum a dovedit Hapgood – „două estuare ce se întind mult în interiorul uscatului (pe o distanță de aproximativ 100 de mile) sunt plasate în apropierea amplasamentului fluviului, aşa cum este acesta actualmente. Longitudinea pe caroiaj ar fi corectă pentru Orinoco, iar latitudinea este şi ea destul de exactă. Să fie oare posibil ca aceste estuare să se fi astupat, şi ca delta să se fi extins atât de mult de când au fost desenate hărțile–sursă?”[51]

• Deşi au rămas nedescoperite până în 1592, insulele Falkland apar pe harta din 1513 la latitudinea lor corectă.[52]

• Biblioteca de surse antice, inclusă în harta lui Piri Reis, ar putea explica şi ea faptul că acesta indică o insulă mare în oceanul Atlantic, la est de coasta Americii de Sud, într–un loc în care actualmente nu există nicio insulă. Să fie oare o simplă coincidență faptul că această insulă „imaginară” se întâmplă să fie situată chiar deasupra crestei suboceanice a Atlanticului de Mijloc, exact la nord de Ecuator şi la 700 de mile spre est față de coasta Braziliei, acolo unde infimele stânci ale Sfinților Petru şi Pavel abia îşi

---

[51] Idem, pag. 69.
[52] Idem, pag. 72.

înalță vârfurile deasupra valurilor?[53] Sau să fi fost desenată harta–sursă privitoare la zona respectivă tocmai pe vremea ultimei ere glaciare, când nivelurile mărilor erau mult mai scăzute decât sunt astăzi şi când o insulă mare ar fi putut cu adevărat să apară în acel loc?

Nivelurile mărilor şi epocile glaciare

Alte hărți din secolul al şaisprezecelea arată ca şi cum ar fi fost bazate pe relevee de precizie ale mapamondului, efectuate în timpul ultimei ere glaciare. Una a fost compilată în 1559 de către turcul Hadji Ahmed, un cartograf care – după cum se exprima Hapgood – trebuie să fi avut acces la unele „hărți–sursă absolut extraordinare".[54]

Cea mai stranie caracteristică a hărții compilate de Hadji Ahmed şi, totodată, cea care te izbeşte din prima clipă, este că pe ea e reprezentată, cu mare claritate, o fâşie de pământ lată de aproape 1.000 de mile, care leagă Alaska de Siberia. Un astfel de „pod terestru" – cum este denumit de geologi – a existat cândva (acolo unde actualmente se află strâmtoarea Bering), dar s–a scufundat sub valuri prin creşterea nivelului mărilor, la începutul ultimei ere glaciare.[55]

Creşterea nivelului mărilor a fost cauzată de

---

[53] Idem. Pag. 65.
[54] Idem, pag. 99.
[55] Idem.

furtunoasa topire a calotei glaciare, care se retrăgea rapid pretutindeni în emisfera nordică, în jurul anului 10.000 î.e.n. [56] Aşadar, este interesant de remarcat faptul că, cel puțin una din hărțile antice pare să prezinte sudul Suediei acoperit cu rămăşițe de ghețari de tipul celor care trebuie să fi fost într–adevăr predominanți pe atunci la acele latitudini. Resturile de ghețari figurează pe celebra hartă a Nordului, datorată lui Claudius Ptolemeu. Compilată inițial în cel de–al doilea secol al erei noastre, această lucrare remarcabilă a ultimului mare geograf al antichității clasice a fost pierdută vreme de sute de ani şi regăsită în secolul al cincisprezecelea.[57]

Ptolemeu era custode al bibliotecii din Alexandria, care conținea cea mai mare colecție de manuscrise din antichitate,[58] şi acolo a consultat documentele–sursă arhaice, care i–au dat posibilitatea să compileze propria lui hartă. [59] Acceptarea posibilității ca versiunea originală – a cel puțin uneia dintre hărțile la care s–a referit el – să fi fost întocmită în jurul anului 10.000 î.e.n., ne ajută să explicăm pentru ce reprezintă el în lucrarea lui ghețari, caracteristici corespunzător acelei epoci, alături de „lacuri... ce amintesc de

---

[56] Idem, pag. 164.
[57] Idem, pag. 159.
[58] Vezi cartea lui Luciano Canfora, *The Vanished Library* („Biblioteca dispărută"), Hutchinson Radius, Londra, 1989.
[59] *Maps,* pag. 159.

formele lacurilor din zilele noastre, şi izvoare sugerând mai curând izvoare glaciare… care curg dinspre gheţari, vărsându–se în lacuri."[60]

Probabil că nu este necesar să adăugăm că nimeni pe lume, pe vremea romanilor, când şi–a desenat Ptolemeu harta, nu avea nici cea mai mică bănuială că era posibil să fi existat epoci glaciare în zona nordică a Europei. Şi nici în secolul al cincisprezecelea (când a fost găsită harta) nu poseda nimeni asemenea cunoştinţe. Într–adevăr, este imposibil de înţeles cum de resturile de gheţari şi alte elemente reprezentate pe harta lui Ptolemeu ar fi putut constitui obiectul unor relevee, sau să fi fost imaginate sau inventate de vreo civilizaţie cunoscută, anterioară civilizaţiei noastre.

Implicaţiile acestei constatări sunt evidente. Şi tot aşa sunt şi implicaţiile unei alte hărţi – aşa–numitul „Portolano[61]" a lui Iehudi Ibn Ben Zara, întocmită în anul 1487.[62] Este posibil ca această hartă a Europei şi a Africii de Nord să se fi bazat pe o sursă şi mai veche decât cea a lui Ptolemeu, deoarece pare să prezinte gheţari mult mai la sud decât Suedia (de fapt, cam la latitudinea Angliei)[63] şi să reprezinte mările Mediterană, Adriatică şi

---

60 Idem, pag. 164.

61 *Portolano* (ist.): culegere de hărţi indicând direcţii de navigaţie şi cuprinzând descrieri de porturi etc. (n. trad.).

62 Idem, pag. 171–172.

63 Idem.

Egee aşa cum ar fi putut să arate înainte de topirea calotei glaciare europene.[64]

Bineînțeles că nivelul mării trebuie să fi fost simțitor mai scăzut decât cel de astăzi. Aşadar este interesant de remarcat – de exemplu în cazul porțiunii de hartă referitoare la Marea Egee – că sunt reprezentate cu mult mai multe insule decât există în zilele noastre.[65] La prima vedere asta pare ciudat. Cu toate acestea, dacă de la vremea când a fost întocmită harta–sursă a lui Ibn Ben Zara au trecut într–adevăr 10–12.000 de ani, nepotrivirea poate fi explicată simplu: insulele lipsă trebuie să fi fost acoperite de apă prin creşterea nivelurilor mării, la sfârşitul ultimei ere glaciare.

O dată mai mult pare că avem de a face cu urmele unei civilizații dispărute – una capabilă să alcătuiască hărți de o impresionantă precizie a unor zone ale Pământului situate la mari distanțe unele de altele.

Ce soi de tehnologie, şi ce stadiu de dezvoltare al ştiinței şi culturii vor fi fost necesare pentru a realiza o asemenea operație?

---

[64] Idem, pag. 176–177.
[65] Idem, pag. 176–177.

Capitolul 3

Urme ale unei ştiinţe pierdute

Am văzut că harta lumii făcută de Mercator în 1569 includea o reprezentare precisă a coastelor Antarcticii, aşa cum trebuie să fi arătat în urmă cu mii de ani, când nu erau acoperite de gheţuri. Amănunt destul de interesant, aceeaşi hartă este sensibil *mai puţin* exactă în reprezentarea altei regiuni – şi anume coasta de vest a Americii de Sud – decât o hartă mai timpurie (1538), desenată tot de Mercator.[66]

Motivul acestei ciudăţenii pare să fie faptul că geograful din secolul al şaisprezecelea şi–a bazat prima hartă pe vechile surse de care ştim că dispunea, în timp ce pentru harta întocmită ulterior s–a bazat pe observaţiile şi măsurătorile efectuate de primii exploratori spanioli ai zonei vestice a Americii de Sud. Deoarece se presupunea că acei exploratori reveniseră în Europa cu cele mai recente informaţii, Mercator nu prea poate fi învinuit pentru că le–a dat crezare. Procedând astfel, precizia lucrării sale a scăzut: în 1569 nu existau instrumentele capabile să stabilească longitudinea, care se pare că au fost folosite pentru alcătuirea documentelor–sursă străvechi consultate de Mercator pentru a–şi realiza harta

---

[66] *Maps*, pag. 107.

din 1538.[67]

Misterele longitudinii

Să considerăm longitudinea definită ca fiind distanța exprimată în grade, est sau vest, față de primul meridian. Primul meridian acceptat în mod curent la nivelul internațional este o curbă imaginară, trasată de la Polul Nord către Polul Sud, ce trece prin Observatorul Regal din Greenwich, Londra. Aşadar, Greenwich–ul se află la longitudine 0°, în timp ce New York–ul, de exemplu, se află la aproximativ 74° vest, iar Canberra, în Australia, la aproximativ 150° est.

S–ar putea scrie o explicație elaborată a longitudinii şi a ceea ce trebuie făcut pentru a o determina cu precizie, pentru un punct dat de pe suprafața Pământului. Cu toate acestea, ceea ce ne interesează acum este nu atât detaliul tehnic, cât faptele *istorice* acceptate în legătură cu sporirea cunoştințelor omenirii cu privire la misterele longitudinii.

Printre aceste fapte, cel mai important este următorul: *până la o invenție din secolul al optsprezecelea, care a schimbat cursul lucrurilor, cartografii și navigatorii erau incapabili să stabilească longitudinea, chiar cu o cât de mică aproximare.* Puteau face doar presupuneri, care de obicei se abăteau cu multe sute de mile față de

---

[67] Idem.

realitate, deoarece tehnologia încă nu se dezvoltase îndeajuns pentru a le le îngădui să facă treaba aceasta cum trebuie.

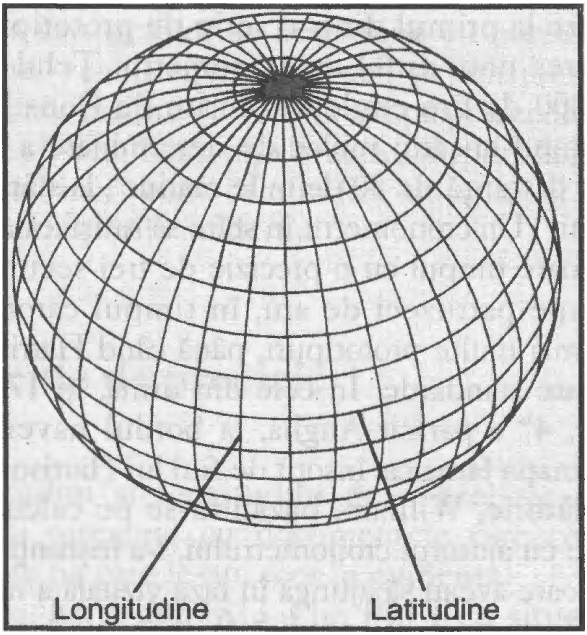

Latitudinea nordică sau sudică față de Ecuator nu punea o astfel de problemă: putea fi determinată cu ajutorul măsurărilor unghiulare ale Soarelui şi stelelor, care erau efectuate cu instrumente relativ simple. Dar ca să fie stabilită longitudinea, era necesar un echipament diferit şi de un calibru superior, care să poată combina măsurarea poziției cu măsurarea timpului. De–a lungul istoriei cunoscute, inventarea unor astfel de instrumente a rămas în afara posibilităților oamenilor de ştiință, însă pe la începutul secolului al optsprezecelea, odată cu rapida amploare pe

care a căpătat–o traficul marin, a apărut un soi de nerăbdare şi un sentiment de necesitate imperioasă. Aşa cum s–a exprimat o autoritate din acea vreme: „Cercetarea longitudinii planează ca o umbră, amenințând viața fiecărui om aflat pe ape, ca şi siguranța fiecărei nave sau corăbii de mărfuri. O măsurare precisă pare un vis imposibil de atins şi *«descoperirea longitudinii»* a devenit în presă o frază echivalată cu *«se va întâmpla când o zbura porcul».”*[68] Ceea ce era necesar, mai presus de orice altceva, era un instrument care să țină socoteala timpului (de la locul plecării) cu o precizie perfectă, pe toată durata îndelungatelor călătorii pe mare, în ciuda mişcării navei şi în pofida condițiilor neprielnice de alternare a căldurii şi frigului, a umidității şi a uscăciunii. „Un astfel de ceas” – le–a spus Isaac Newton în 1714 membrilor Consiliului oficial al Longitudinii de pe lângă guvernul britanic – „încă n–a fost construit.”[69]

Asta era realitatea. Echipamentele de măsurare a timpului din secolul şaptesprezece şi începutul secolului optsprezece erau dispozitive rudimentare, care de obicei rămâneau în urmă sau o luau înainte cu câte un sfert de oră *pe zi.*

---

[68] Vezi cartea *The Shape of the World: The Mapping and Discovery of the Earth* („Forma mapamondului: alcătuirea hărții şi descoperirea Pământului”) de Simon Bethon şi Andrew Robinson, Guild Publishing, Londra, 1991, pag. 117.

[69] Idem, pag. 121.

Prin comparație, un cronometru marin eficient şi–ar putea permite să rămână în urmă sau s–o ia înainte cu atât de mult numai pe o durată de câțiva ani.[70]

Abia prin anii 1720, talentatul ceasornicar englez John Harrison a început să lucreze la primul dintr–o serie de prototipuri, care a dus în final la executarea unui astfel de cronometru. Țelul lui era să câştige premiul de 20.000 de lire engleze, oferite de Consiliul Longitudinii „pentru inventatorul oricărui mijloc de determinare a longitudinii unei nave, aflată la o distanță de 30 de mile marine[71], la sfârşitul unei călătorii de şase săptămâni." Un cronometru în stare să satisfacă această condiție ar fi trebuit să măsoare timpul cu o precizie de trei secunde pe zi. A fost nevoie de aproape patruzeci de ani, în timpul cărora au fost puse la punct şi testate mai multe prototipuri, până când Harrison a reuşit să se încadreze în aceste standarde. În cele din urmă, în 1761, elegantul său „Cronometru nr. 4" a părăsit Anglia, la bordul navei Majestății Sale, *Deptford,* cu destinația Jamaica, însoțit de fiul lui Harrison, William. După nouă zile de călătorie, William, bazându–se pe calculele longitudinii devenite posibile cu ajutorul cronometrului, l–a înştiințat pe căpitan că în dimineața următoare aveau să

---

[70] Idem, pag. 120.

[71] *1 milă marină*: 1.853 m (n. trad.).

ajungă în raza vizuală a insulelor Madeira. Căpitanul a pariat cu cinci la unu că William se înşela, dar a fost de acord să mențină cursul navei. William a câştigat pariul. Două luni mai târziu, în Jamaica, s–a constatat că instrumentul rămăsese în urmă cu exact cinci secunde.[72]

Harrison a depăşit condițiile impuse de Consiliul Longitudinii. Cu toate acestea, datorită ezitărilor birocrate ale guvernului britanic, nu i s–a acordat premiul de 20.000 de lire decât cu trei ani înainte de moartea sa, în 1776. După cum este de înțeles, abia când a avut banii în mână a dezvăluit secretele concepției lui. Ca urmare a acestei întârzieri, căpitanul James Cook nu a putut beneficia de un cronometru când a întreprins prima sa călătorie de descoperiri geografice, în 1768[73]. În cea de a treia călătorie a sa (1778–1789), a avut totuşi posibilitatea să cartografieze Oceanul Pacific cu o precizie impresionantă, determinând nu numai latitudinea corectă, ci şi longitudinea tuturor insulelor şi a fiecărei linii de coastă.[74] De atunci înainte, „mulțumită grijii lui Cook şi cronometrului lui Harrison... niciun navigator n–a mai putut avea vreo scuză pentru negăsirea unei insule în Pacific... sau pentru a

---

72 *Shape of the World,* pag. 123–124.
73 Idem, pag. 125.
74 Idem, pag. 131.

eşua cu nava pe o coastă apărută ca din neant."[75]

Într–adevăr, cu longitudinile lor precise, hărțile Pacificului întocmite de Cook trebuie să fie clasate printre cele mai de seamă exemple de cartografiere corectă ale epocii moderne. În plus, acestea reamintesc că realizarea unor hărți realmente bune necesită cel puțin trei elemente–cheie: marile călătorii de descoperire; talente matematice şi cartografice de primă mână; cronometre ingenioase.

Cea de a treia dintre aceste condiții preliminare a fost satisfăcută abia când cronometrul lui Harrison a devenit, în al optulea deceniu al secolului al optsprezecelea, general accesibil. Această strălucită invenție a dat posibilitatea cartografilor să determine cu precizie longitudinea, ceea ce sumerienii, vechii egipteni, grecii şi romanii, şi de fapt toate civilizațiile cunoscute înainte de secolul al optsprezecelea, se presupune că erau incapabile să facă. Este, prin urmare, surprinzător şi tulburător să dai de hărți cu mult mai vechi, care indică latitudini şi longitudini cu o precizie demnă de timpurile moderne.

Instrumente de precizie

Aceste latitudini şi longitudini de o precizie inexplicabilă se înscriu în aceeaşi categorie cu

---

[75] Idem.

documentele care conţin cunoştinţe geografice avansate pe care le–am scos în evidenţă.

De exemplu, harta din 1513 a lui Piri Reis situează America de Sud şi Africa la *longitudini relativ corecte*,[76] ceea ce constituie o realizare teoretic imposibilă pentru ştiinţa acelor vremuri. Dar Piri Reis era sincer când recunoştea că harta lui se baza pe surse mai vechi. Oare longitudinile lui precise se datorau uneia din acele surse?

De asemenea, de mare interes este aşa–numitul „Portolano Dulcert"[77] din anul 1339 e.n. Care se concentrează asupra Europei şi a Africii de Nord. Aici latitudinea este perfectă de–a lungul unor distanţe imense, iar longitudinea totală a mărilor Mediterană şi Neagră este corectă, cu o abatere de o jumătate de grad.[78]

Profesorul Hapgood comentează că realizatorul sursei iniţiale după care a fost copiat Portolano Dulcert–ul „a atins o înaltă precizie ştiinţifică în

---

[76] *Maps,* pag. I, 41.

[77] Metodă de localizare a punctelor geografice cu ajutorul longitudinii şi latitudinii, dar şi cu ajutorul unor cercuri concentrice, a lui Piri Reis, a fost perfecţionată de Agostino Dulcert Portolano, care, în 1339, a realizat o hartă nautică, şi poartă numele de hărţi portulane. Liniile pe hărţile portulane diferă de cele ale hărţilor modeme prin latitudinea şi longitudinea lor: liniile par să radieze din centre diferite, precum spiţele unei roţi. Aceste centre par a reproduce stilul compasului marinăresc, şi, într-adevăr, unele sunt decorate cu compase. De altfel, compasul a pătruns în Europa cam în aceeaşi perioadă cu apariţia hărţilor. (n. trad.).

[78] Idem, pag. 116.

găsirea raportului dintre latitudine şi longitudine. Ar fi putut obține asta numai dacă ar fi dispus de informații precise cu privire la longitudinile relative ale foarte multor locuri risipite pe toată distanța de la Galway, în Irlanda, până la cotul estic al Donului, în Rusia."[79]

Harta din 1380 e.n., a lui Zeno, este o altă enigmă. Acoperind o vastă suprafață a zonei nordice, care ajunge până în Groenlanda, harta indică poziția mult mai multor locuri, răspândite pe o arie larga la latitudini şi longitudini care sunt „uluitor de corecte".[80] „Este incredibil" – afirmă Hapgood – „ca cineva să fi putut determina în secolul al paisprezecelea latitudini precise pentru aceste locuri, ca să nu mai vorbim de longitudini."[81]

Harta lumii întocmită de Oronteus Finaeus reținea şi ea atenția: amplasează cu succes coastele Antarcticii la latitudinile şi longitudinile respective corecte şi stabileşte o suprafață remarcabil de corectă a întregului continent. Acest lucru reflectă un nivel de cunoştințe geografice inaccesibil până în secolul douăzeci.[82]

Portolano–ul lui Iehudi Ibn Ben Zara este o altă hartă remarcabilă prin precizia sa, în ceea ce

---

79 Idem.
80 Idem, pag. 152.
81 Idem.
82 Idem, pag. 98.

priveşte latitudinile şi longitudinile [83] . Longitudinea totală dintre Gibraltar şi Marea Azov este indicată cu o precizie de o jumătate de grad, în vreme ce pe lățimea hărții, considerată ca un întreg, erorile de longitudine sunt mai mici de un grad.[84]

Aceste exemple reprezintă numai o mică parte din marele şi tulburătorul dosar de dovezi prezentat de Hapgood. Treaptă cu treaptă, efectul cumulativ al analizei lui trudnice şi amănunțite, constă în a sugera că ne hrănim cu iluzii, când presupunem ca instrumentele de precizie destinate măsurării longitudinii n–au fost inventate decât în secolul al optsprezecelea. Dimpotrivă, harta lui Piri Reis şi altele par să aducă dovezi puternice că astfel de instrumente au fost atunci *redescoperite*, că existaseră cu multă vreme înainte şi fuseseră utilizate de un popor civilizat, astăzi pierdut pentru istorie, care explorase şi cartografiase întregul Pământ. Ba mai mult, se pare că acel popor era capabil nu numai să conceapă şi să fabrice instrumente mecanice avansate din punct de vedere tehnic, ci şi să stăpânească o ştiință matematică avansată.

Matematicienii pierduți

Pentru a înțelege de ce, ar trebui mai întâi să ne

---

[83] Idem, pag. 170.
[84] Idem, pag. 173.

amintim un lucru evident: Pământul este o sferă. Aşadar, când se pune problema de a–l cartografia, numai un glob îl poate reprezenta în proporțiile sale corecte.

Transferarea datelor cartograficei de pe un glob pe file plane, duce inevitabil la deformări şi nu poate fi realizată decât cu ajutorul unui instrument mecanic şi matematic, artificial şi complex, cunoscut sub denumirea de *proiecție a hărții.*

Există multe tipuri diferite de proiecție. Cea a lui Mercator[85], utilizată şi astăzi în atlase, este poate cea mai cunoscută. Altele poartă denumiri descurajante, ca de exemplu: azimutală [86] , stereografică [87] , gnomonică [88] , azimutal–

---

[85] *Mercator:* Nicolaus Mercator: pe numele său adevărat Niklaus Kauffman, Şi-a schimbat numele de familie mai târziu în „Mercator" (= comerciant, în Ib. lat.), de la *merchant,* denumirea meseriei tatălui său. în 1641 obține diploma de absolvent al universității din Rostock, din 1642 predând la catedra de Filosofie a Universității, iar din 1648 Mercator se mută la Universitatea din Copenhaga. Aici publică lucrări despre trigonometria sferică, geografie şi astronomie, precum şi *De emendatione annua diatribae duae,* în care argumentează în favoarea unei noi versiuni a calendarului, în care anul are 12 luni, cu respectiv 29, 29, 30, 30, 31, 31, 32, 31, 31, 31, 30, 30 zile. (n. trad.).

[86] *Azimutală*: care se bazează pe azimut (*azimut)* = Unghiul pe care îl face un plan vertical fix, de obicei planul meridian al unui loc, cu un plan vertical care trece prin locul respectiv şi printr-un punct dat. (n. trad.).

[87] *Stereografică:* Operație prin care punctele unei sfere se proiectează pe un plan tangent la sferă. (n. trad.).

[88] *Gnomonică:* Tehnica de a construi cadrane solare. (n. trad.).

echidistantă[89], cordiformă[90] şi aşa mai departe, dar aici nu este necesar să intrăm în mai multe amănunte. Trebuie doar să remarcăm că *toate proiecțiile bune necesită utilizarea unor tehnici matematice complexe, care se presupune a fi fost recunoscute în lumea antică*20 (mai ales în cele mai vechi timpuri ale antichității, înainte de anul 4.000 î.e.n., când se consideră că nu exista absolut nicio civilizație umană, cu atât mai puțin una capabilă să conceapă şi să utilizeze o matematică şi o geometrie avansată).

Charles Hapgood a înaintat colecția lui de hărți vechi Institutului de Tehnologie din Massachusetts, spre a fi apreciate de profesorul Richard Strachan. Concluzia generală era evidentă, dar el voia să ştie *cu exactitate* ce nivel de cunoştințe matematice ar fi fost necesar pentru întocmirea documentelor–sursă inițiale. La 18 aprilie 1965, concluzia lui Strachan decreta că ar fi fost necesar un foarte înalt nivel de cunoştințe matematice. De exemplu, unele hărți păreau să exprime „o proiecție de tip Mercator", cu mult înainte de vremea lui Mercator. Complexitatea relativă a acestei proiecții (implicând expandarea latitudinii), arăta că pentru întocmirea ei s–ar fi utilizat o metodă de transformare trigonometrică a

---

89 *(despre puncte, drepte, planuri etc.)* Care se află la aceeaşi distanță (în raport cu altul). (n. trad.).

90 *Cordiform:* (din fr. *cordiforme)* Care are formă de inimă. (n. trad.).

coordonatei.

Alte motive pentru a deduce că vechii cartografi trebuie să fi fost matematicieni iscusiți, erau următoarele:

1. Determinarea amplasamentului diferitelor locuri pe un continent necesită cel puțin metode de triangulație geometrică. Pe distanțe mari (de ordinul a 1.000 de mile) se presupune efectuarea de corecții, pentru a se ține seama de curbura Pământului, ceea ce comportă, la rândul său, o oarecare înțelegere a trigonometriei sferice.
2. Amplasarea continentelor, unul față de celălalt, impune o înțelegere a sfericității Pământului, precum și utilizarea trigonometriei sferice.
3. Culturile ce dețineau aceste cunoştințe, pe lângă instrumentele de precizie cu care să facă măsurătorile necesare pentru denumirea amplasării, trebuie să fi utilizat, în mod cert, tehnologia lor matematică pentru realizarea hărților terestre şi marine.[91]

Părerea lui Strachan potrivit căreia hărțile, de–a lungul a generații de copiatori, au dezvăluit iscusința unei civilizații antice, misterioasă şi avansată din punct de vedere tehnologic, a fost împărtăşită de experți în recunoaştere ai Forțelor Aeriene ale Statelor Unite, cărora Hapgood le–a înaintat dovezile sale. Lorenzo Burroughs, şeful secției de cartografiere al celui de–al optulea

---

91 Idem, pag. 228.

Escadron Tehnic de Recunoaştere de la baza aeriană Westover, a efectuat un studiu deosebit de aprofundat al hărții lui Oronteus Finaeus. A tras concluzia că unele surse, pe care se baza harta, trebuie să fi fost desenate cu ajutorul unei proiecții asemănătoare cu moderna proiecție cordiformă. După cum a spus Burroughs, aceasta:

sugerează folosirea unei matematici avansate. Ba mai mult, forma sub care este reprezentat continentul Antarctic sugerează posibilitatea, dacă nu probabilitatea, ca hărțile–sursă originale să fi fost compilate pe un tip de proiecție stereografică sau gnomonică, implicând utilizarea trigonometriei sferice.

Suntem convinşi că toate constatările făcute de dumneavoastră şi asociații dumneavoastră sunt valabile, şi că ridică întrebări extrem de importante referitor la geologie şi la istoria antică…"[92]

Hapgood avea să facă încă o descoperire importantă: o hartă chinezească, copiată în anul 1137 e.n., de pe un original mai vechi pe un stâlp de piatră.[93] Această hartă cuprinde exact acelaşi tip de informații de înaltă calitate referitoare la longitudine ca şi celelalte. Are un caroiaj similar, fiind desenată cu ajutorul trigonometriei sferice. Într–adevăr, la o cercetare aprofundată, prezintă atât de multe caracteristici comune cu hărțile

---

[92] Idem, pag. 224–245.
[93] Idem, pag. 135.

Europei şi Orientului Mijlociu, încât numai o singură explicație pare a fi adecvată: atât ea cât şi celelalte au provenit probabil dintr–o *sursă comună.*[94]

Se pare că încă o dată ne confruntăm cu un fragment de cunoştințe ştiințifice, care au aparținut unei civilizații dispărute. Mai mult decât atât, creează impresia că această civilizație trebuie să fi fost, cel puțin în unele privințe, tot atât de avansată ca a noastră şi că specialiştii ei în alcătuirea hărților „cartografiaseră practic întregul glob cu un nivel uniform de tehnologie generală, cu metode asemănătoare, având cunoştințe egale în ceea ce priveşte matematica şi probabil cu aceleaşi tipuri de instrumente."[95]

Harta chinezească mai arată ceva: trebuie să se fi transmis generațiilor următoare *o moştenire globală* – o moştenire de o inestimabilă valoare, cuprinzând după toate probabilitățile, cunoştințe geografice deosebit de complexe.

Oare o parte din această moştenire să fi fost răspândită în preistoricul Peru de către aşa–numiții „viracochas", străinii misterioşi şi bărboşi, despre care se spunea că ar fi venit de dincolo de mări, într–o „perioadă de întuneric", cu scopul de a reînvia civilizația după o mare prefacere a Pământului?

---

[94] Idem, pag. 139.
[95] Idem, pag. 139, 145.

M–am hotărât să mă duc în Peru, să văd ce pot descoperi.

Partea a II–a
Spuma Mării
Peru şi Bolivia

Capitolul 4

Zborul condorului

Mă aflu în partea de sud a Peru–ului, zburând deasupra liniilor de la Nazca.

Sub mine, după balenă şi maimuță, se face văzută pasărea colibri; fâlfâie şi îşi desfăşoară aripile, întinde înainte ciocul delicat, către o floare imaginară. Apoi virăm scurt la dreapta, urmăriți de propria noastră umbră, de dimensiuni minuscule, în timp ce traversăm cicatricea lipsită de vegetație a autostrăzii Pan–American, şi continuăm o traiectorie care ne aduce deasupra legendarului „alcatraz" cu gât de şarpe: un bâtlan lung de 900 de picioare, născut în mintea unui maestru geometru. Descriem un cerc, traversăm a doua oară autostrada, trecem peste un uimitor aranjament de peşti şi triunghiuri desenate alături de un pelican, virăm la stânga şi ne pomenim plutind pe deasupra sublimei imagini a unui condor gigantic, cu penele întinse într–un zbor stilizat.

Tocmai când încerc să–mi recapăt suflarea, apare ca din senin un alt condor, apropiat de celălalt mai să–l atingă; de astă dată un adevărat

condor, semeț ca un înger căzut, înălțându–se spre cer pe un val de aer cald. Pilotul meu cască gura şi se străduieşte să–l urmărească. Vreme de o clipă zăresc un ochi pătrunzător, lipsit de pasiune, care pare să ne cântărească şi să constate că lăsăm de dorit. Pe urmă, ca o viziune dintr–un mit străvechi, făptura se înclină şi alunecă disprețuitoare înapoi, spre soare, lăsând avionul nostru Cessna cu un singur motor să se mişte greoi în straturile de aer mai joase.

Sub noi se află o pereche de linii paralele ce se întind pe o lungime de aproape două mile, îndreptându–se pe toată această distanță care se pierde pur şi simplu către un punct în zare. Şi acolo, departe spre dreapta, o serie de forme abstracte la o scară atât de mare – şi totuşi executate cu o precizie extraordinară – încât pare aproape imposibil să fie opera oamenilor.

Oamenii de pe aici spun că nu au fost făcute de oameni, ci de nişte semizei, aşa–numiții *viracochas*[96], care şi–au lăsat urmele şi în altă parte, în regiunea munților Anzi, acum multe mii de ani.

---

96 Tony Morrison şi prof. Gerald S. Hawkins, *Pathways to the Gods* („Drumuri către zei"), Book Club Associates, Londra, 1979, pag. 21. Vezi şi *The Atlas of Mysterious Places* („Atlasul locurilor misterioase") (ed. Jennifer Westwood), Guild Publishing, Londra, 1987, pag. 100.

Enigma liniilor

Platoul Nazca din partea sudică a Peru–ului este un loc pustiu, uscat şi neprimitor, nedoritor şi nerentabil. Aici nu a existat niciodată o concentrare a populației umane, şi nu va exista nici în viitor: suprafața Lunii n–ar putea fi socotită mai puțin ospitalieră.

Cu toate acestea, dacă ai fi un artist ce năzuie să exprime ceva grandios, aceste câmpii înalte şi înspăimântătoare par a fi o pânză foarte promițătoare, cu nesfârşita lor întindere de 200 de mile pătrate, iar capodopera ta, cu certitudine, nu ar fi spulberată de briza deşertului şi nici nu ar fi acoperită vreodată de nisipurile călătoare.

Este adevărat că aici vântul suflă la mari înălțimi, dar printr–un fericit capriciu al fizicii, muşcătura lui nu se simte la nivelul solului; pietrişul cu care este presărat pampasul absoarbe şi reține căldura solară, aruncând în sus un câmp de forțe protector, constituit din aer cald. În plus, solul conține îndeajuns de mult gips pentru a lipi pietricelele de suprafață – un adeziv reîmprospătat în permanență de efectul umidificator pe care–l are roua din zorii zilei. Aşadar, odată ce desenezi aici ceva, acesta tinde să rămână veşnic neschimbat. Ploile cad extrem de rar; de fapt, cu mai puțin de o jumătate de oră de burniță prăpădită la zece ani o dată, Nazca se situează printre cele mai secetoase locuri din lume.

Prin urmare, dacă eşti artist, şi ai ceva măreț şi

important de exprimat şi dacă vrei ca mesajul să poată fi văzut veşnic, aceste platouri stranii și solitare ar putea corespunde dorinței tale.

Unii experți s–au pronunțat cu privire la vechimea platourilor Nazca, bazându–şi opiniile pe fragmentele de olărie găsite încastrate în liniile acelea şi pe rezultatele testelor cu carbon radioactiv, efectuate pe diverse resturi organice dezgropate de aici. Datele presupuse sunt cuprinse între anii 350 î.e.n. şi 600 e.n.[97]. În mod realist, ele nu le spun nimic despre vârsta liniilor însăşi, care sunt, în mod inerent, tot atât de greu de precizat ca dată ca şi pietrele care au fost îndepărtate pentru a fi făcute semnele. Tot ce putem afirma cu certitudine este că cele mai recente linii au o vechime de cel puțin 1.400 de ani, dar teoretic este posibil să fie mult mai vechi decât atât – pentru simplul motiv că artefactele[98] din care derivă astfel de date ar fi putut fi aduse la Nazca de popoare mai recente.

Majoritatea desenelor se desfăşoară pe o suprafață clar delimitată a părții sudice a Peru–ului, mărginită la nord de Rio Ingenuo şi la sud de Rio Nazca – o pânză de pictură pătrată, constând într–un deşert de culoare mohorâtă, pe care

---

97 *Pathways to the Gods,* pag. 21.

98 *Artefact:* produs al artei şi îndemânării omeneşti; (*arheol.):* produs al artei preistorice sau aborigene, spre deosebire de obiecte asemănătoare produse de natură. (n. trad.).

autostrada Pan–American, lungă de patruzeci şi şase de kilometri, o străbate oblic, pornind din mijlocul laturii de sus şi ajungând în colțul de jos, din dreapta. Aici, răspândite

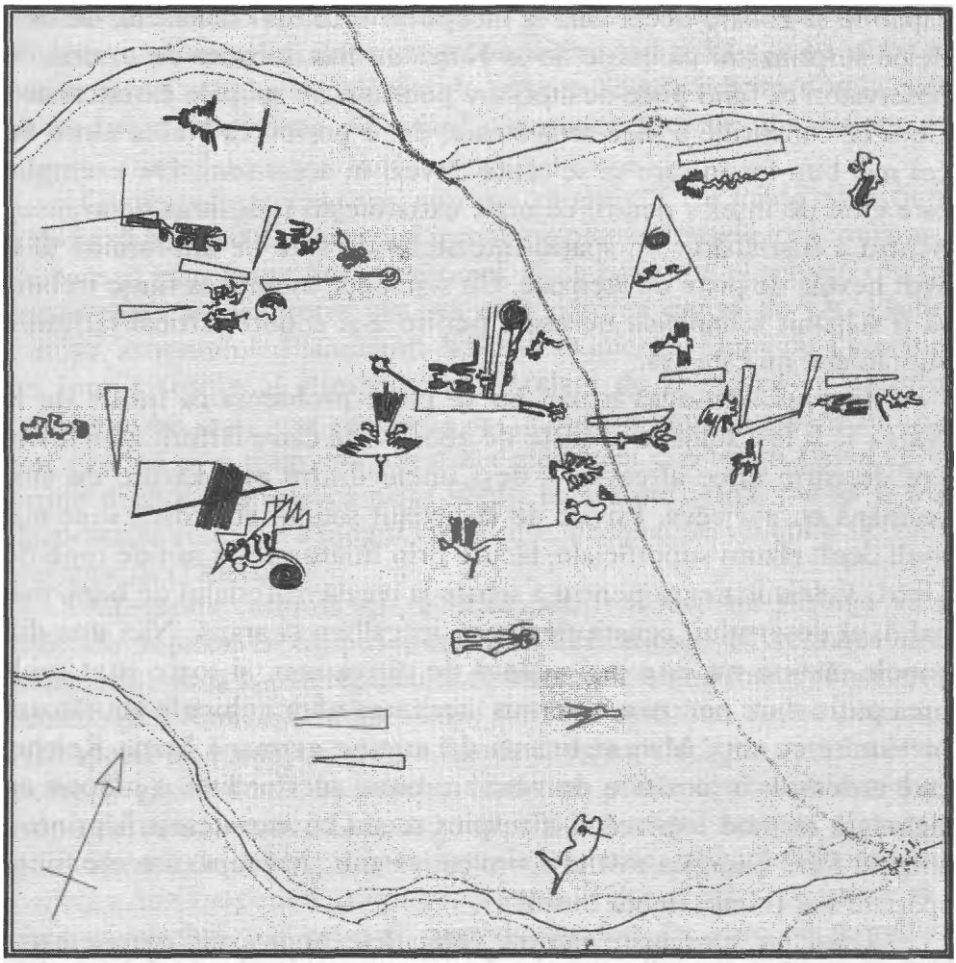

Principalele desene de pe platoul Nazca.

aparent la întâmplare, se află literalmente sute de desene diferite. Unele reprezintă animale şi păsări (în total optsprezece păsări diferite). Însă mult mai

multe au forma unor figuri geometrice, ca de pildă trapeze, dreptunghiuri, triunghiuri şi linii drepte. Văzute de sus, pentru un ochi modern acestea dau impresia unui talmeş–balmeş de piste, ca şi cum un inginer constructor megaloman ar fi primit învoire să–şi pună în practică cele mai trăsnite fantezii cu privire la concepția unui aeroport.

Ca urmare, deoarece se presupune că ființele umane nu au fost capabile să zboare decât abia la începutul secolului douăzeci, nu este deloc surprinzător că liniile de la Nazca au fost socotite de o serie de observatori ca fiind piste de aterizare pentru nave spațiale extraterestre. Ceea ce constituie o idee atrăgătoare, dar e posibil ca Nazca să nu fie cel mai bun loc în care să se caute dovezi în acest sens. De exemplu, este greu de înțeles pentru ce nişte extratereştri îndeajuns de avansați pentru a fi străbătut un spațiu interstelar de sute de ani–lumină să fi avut nevoie de piste de aterizare. Cu siguranță, asemenea ființe trebuie să fi stăpânit tehnologia necesară pentru a–şi coborî vertical farfuriile zburătoare, nu este aşa?

În plus, într–adevăr nici nu se pune problema ca liniile de la Nazca să fi fost folosite ca piste de zbor – de către farfurii zburătoare sau de către orice altceva – deşi unele dintre ele, văzute de sus, seamănă cu aşa ceva. Privite de la nivelul solului abia dacă sunt mai mult decât răzuiri superficiale, făcute prin înlăturarea a mii de tone de pietriş vulcanic negru pentru a scoate la iveală materialul

de bază, mai palid, al deşertului, constituit din nisip galben şi argilă. Niciuna din zonele răzuite nu este mai adâncă de câțiva inci, şi toate sunt mult prea puțin dure pentru a fi permis aterizarea unor vehicule zburătoare înzestrate cu roți. Matematiciana de origine germană Maria Reiche, care a dedicat o jumătate de veac studiului acestor linii, a judecat cu siguranță în mod logic când a respins teoria cu extratereştrii printr–o singură frază energică rostită acum câțiva ani: „Mă tem că acele ființe spațiale s–ar fi împotmolit în sol!"

Dacă nu sunt piste pentru vehiculele unor „zei" extratereştri, atunci ce altceva ar putea fi liniile de la Nazca? Adevărul e că nimeni nu le cunoaşte scopul, întocmai aşa cum nimeni nu le ştie cu adevărat vechimea; ele constituie realmente un mister al trecutului. Şi cu cât le priveşti mai îndeaproape, cu atât te nedumeresc mai mult.

Este limpede, de exemplu, că geometria animalelor şi păsărilor datează dinainte de „piste", deoarece multe dintre formele trapezoidale, dreptunghiulare şi liniile drepte intersectează (şi în felul acesta şterg parțial) figurile mai complexe. Deducția evidentă este că lucrarea artistică finală a deşertului, aşa cum o vedem astăzi, trebuie să fi fost executată în două etape. Mai mult, deşi faptul pare să contravină legilor normale ale progresului tehnic, trebuie să admitem că cea mai *veche* dintre cele două etape a fost cea mai avansată. Realizarea figurilor zoomorfe presupune un nivel mult mai

avansat de îndemânare şi tehnologie decât răzuirea liniilor drepte. Dar cât de depărtați în timp să fi fost primii artişti față de cei mai recenți?

Oamenii de ştiință nu–şi pun această întrebare. În schimb, înglobează într–un tot ambele culturi, numindu–i pe făuritorii lor „nazacani", şi îi descriu ca pe membrii unor triburi primitive care, fără a se şti cum, au pus la punct tehnici ingenioase de exprimare artistică, ca după aceea să dispară de pe scena peruviană, cu multe sute de ani înainte de apariția urmaşilor lor mai binecunoscuți, incaşii.

Cât de avansați erau acei nazcani „primitivi"? Ce soi de cunoştințe trebuie să fi posedat pentru a–şi înscrie pe platou uriaşele lor semnături? Se pare că erau foarte buni astronomi, că se bazau pe observații (nu pe experiență) – cel puțin aceasta este părerea emisă de Dr. Phillis Pitluga, astronom la Planetariul Adler din Chicago. După ce a efectuat un intens studiu al aliniamentelor stelare de la Nazca cu ajutorul calculatorului, ea a tras concluzia că „faimoasa figură a păianjenului a fost gândită ca o diagramă terestră a giganticei constelații Orion, şi că liniile drepte, dispuse ca nişte săgeți legate de figură, par să fi fost destinate să arate, de–a lungul vremurilor, declinațiile variabile ale celor trei stele din Orion."[99]

Adevărata semnificație a descoperirii făcute de

---

[99] Comunicări personale cu Dr. Pitluga.

Pitluga va fi uşor de înţeles la timpul potrivit. Până atunci, să remarcăm că păianjenul de la Nazca reprezintă cu exactitate un tip foarte cunoscut al acestui gen: *Ricinulei*[100]. Întâmplător, *Ricinulei* este una dintre cele mai rare specii de păianjeni de pe Pământ, de fapt atât de rară încât nu poate fi găsită decât în zone îndepărtate şi inaccesibile ale pădurii tropicale amazoniene.[101] Oare cum au călătorit artiştii nazcani, presupuşi primitivi, atât de departe de pământurile lor natale, străbătând formidabila barieră a Anzilor, pentru a obţine specimenul? Şi mai exact, pentru ce să fi dorit ei să facă aşa ceva şi cum de au fost în stare să reproducă minusculele detalii ale anatomiei păianjenului *Ricinulei*, vizibile în mod normal numai la microscop[102], mai ales organul de reproducţie situat la capătul piciorului drept, când se afla în poziţie întinsă?

Asemenea mistere sunt nenumărate la Nazca, şi niciunul dintre desene, poate doar cu excepţia condorului, nu pare să se afle aici chiar acasă la el. În definitiv, balena şi maimuţa sunt tot atât de deplasate în aceste mediu deşertic ca şi păianjenul amazonian. O siluetă ciudată a unui bărbat cu

---

[100] Identificarea certă a păianjenului de la Nazca cu specia *Ricinulei* a fost făcută pentru prima oară de către profesorul Gerald S. Hawkins. Vezi *Beyond Stonehenge100* („Dincolo de Stonehenge"), de Gerald S. Hawkins, Arrow Books, Londra, 1977, pag. 143–144.

[101] Idem.

[102] Idem, pag. 144.

brațul ridicat ca pentru un salut de bun–sosit, cu ghete grele în picioare şi cu ochi mari, ca de bufniță, privind drept înainte, nu se poate spune că ar aparține vreunei epoci sau culturi cunoscute. Şi alte figuri reprezentând forme omeneşti sunt la fel de stranii: cu capetele înconjurate de un halou strălucitor, arată într–adevăr ca nişte vizitatori de pe o altă planetă. Înşişi dimensiunile desenelor sunt tot atât de demne de remarcat şi stranii. Pasărea colibri are o lungime de 165 de picioare, păianjenul – 150 de picioare, condorul se întinde pe aproape 400 de picioare de la cioc la penele din coadă (şi tot aşa şi pelicanul), iar şopârlă, a cărei coadă este acum tăiată de autostrada Pan–American, este lungă de 617 picioare. Aproape fiecare desen este executat la aceeaşi scară gigantică şi în aceeaşi manieră dificilă, prin trasarea cu grijă a conturului printr–o singură linie continuă.

O atenție asemănătoare față de detaliu se constată şi la figurile geometrice. Unele dintre acestea au forma unor linii drepte *mai lungi de cinci mile*, străbătând deşertul ca nişte drumuri romane, coborând în albii de râuri secate, urcând peste colțuri de stâncă ce se ivesc din pământ, fără a se abate măcar o dată de la direcția corectă.

Acest gen de precizie este greu, dacă nu imposibil, de explicat prin termeni acceptați în mod obişnuit. Cu mult mai mult intrigante sunt figurile zoomorfe. Oare cum au putut fi executate

atât de perfect când, fără a dispune de aparate de zbor ca să o privească, creatorii lor nu puteau verifica modul în care înaintează opera lor? Niciunul dintre desene nu este îndeajuns de mic pentru a putea fi descifrat de la nivelul solului, de unde par doar o serie de făgaşe informe brăzdate în deşert. Îşi arată adevărata formă numai când sunt văzute de la o altitudine de câteva sute de picioare. Iar în apropiere nu există nicio înălțime care să ofere avantajul unei asemenea privelişti.

Desenatori de linii, desenatori de hărți

Zbor deasupra liniilor, încercând să le găsesc un înțeles.

Pilotul meu este Rodolfo Arias, până de curând în Forțele Aeriene peruviene. După o carieră legată de avioane de vânătoare cu reacție, micuțul Cessna i se pare lent şi plictisitor şi îl tratează ca pe un taxi cu aripi. Ne–am înapoiat deja o dată la pista de zbor de la Nazca pentru a demonta o fereastră în aşa fel ca partenera mea, Santha, să–şi poată îndrepta aparatele de fotografiat vertical în jos, spre fascinantele hieroglife. Acum experimentăm vederea lor de la altitudini diferite. La două sute de picioare deasupra păianjenului amazonian, Ricinulei, acesta pare că se pregăteşte să se tragă înapoi şi să ne prindă în fălcile sale. De la 500 de picioare putem vedea mai multe figuri deodată: un câine, un arbore, o ciudată pereche de mâini, condorul… şi câteva dintre triunghiurile

şi formele trapezoidale. Când urcăm la 1.500 de picioare, figurile zoomorfe, până acum predominante, se văd doar ca mici elemente dispersate, înconjurate de o uimitoare mâzgălitură de uriaşe figuri geometrice. Aceste forme seamănă acum mai puțin cu nişte piste de zbor şi mai mult cu nişte poteci făcute de giganți – poteci ce sunt presărate de–a curmezişul platoului cu ceea ce, la prima vedere, pare să fie o uimitoare varietate de forme, unghiuri şi dimensiuni.

Totuşi, pe măsură ce solul continuă să se depărteze şi cu cât perspectiva asupra liniilor se lărgeşte îngăduind o mai mare cuprindere a priveliştii aeriene, încep să mă întreb dacă în brazdele şi zgârieturile ce se desfăşoară sub mine n–ar putea exista, la urma urmei, o *metodă.* Îmi amintesc de o observație făcută de Maria Reiche, matematiciana care a locuit la Nazca şi a studiat liniile încă din 1946. După părerea ei:

desenele geometrice dau impresia unei inscripții cifrate în care aceleaşi cuvinte sunt scrise uneori cu litere uriaşe, iar alteori cu caractere minuscule. Există aranjamente de linii care apar într–o mare varietate de categorii dimensionale, cu forme foarte asemănătoare. Toate desenele sunt alcătuite dintr–un anumit număr de elemente de bază…[103]

---

[103] Maria Reiche, *Mystery on the Desert* („Mister asupra deşertului"), Nazca, Peru, 1989, pag. 58.

În timp ce avionul Cessna coboară şi urcă spre cer, îmi amintesc şi că nu întâmplător au fost identificate aşa cum trebuie liniile de la Nazca în secolul douăzeci, după ce începuse era zborului. Spre sfârşitul secolului al şaisprezecelea, un magistrat pe nume Luis de Monzon a fost primul călător spaniol care a revenit cu relatări de martor ocular privitoare la aceste misterioase „semne de pe deşert" şi care a cules ciudatele tradiţii locale ce le legau de Viracochas.[104] Cu toate acestea, până când n–au început să funcţioneze în mod regulat cursele aeriene comerciale între Lima şi Arequipa, prin anii 1930, se pare că nimeni n–a sesizat faptul că aici, în sudul Peru–ului, se afla cea mai mare piesă de artă grafică din lume. Dezvoltarea aviaţiei a fost cea care a adus schimbarea, dându–le bărbaţilor şi femeilor puterea dumnezeiască de a urca spre ceruri şi a vedea lucruri frumoase şi uimitoare care, până atunci, le rămăseseră ascunse.

Rodolfo conduce avionul într–o rotire lentă deasupra figurii ce reprezintă maimuţa – o maimuţă mare, prinsă într–o reţea de forme geometrice. Nu–i uşor să descriu senzaţia stranie, hipnotică, pe care mi–o produce acest desen: este

---

[104] Luis de Monzon a fost *corregidor*, sau magistrat de Rucanas şi Soras, în apropiere de Nazca, în 1586. *Pathways to the Gods,* pag. 36; *Atlas of Mysterious Places,* pag. 100.

foarte complicat şi captivant să–l priveşti, fiind totodată în mod abstract uşor sinistru, într–un fel imposibil de definit. Trupul maimuței este desenat dintr–o linie continuă. Şi, deşi nu se întrerupe niciodată, această unică linie şerpuieşte în susul unor scări, peste piramide, într–o serie de zig–zaguri, printr–un labirint în spirală (coada), şi apoi revine de–a lungul mai multor coturi de forma acelor de păr dispuse în stea. Desenul acesta ar constitui un adevărat *tour de force* de îndemânare la desen şi talent artistic chiar şi pe o foaie de hârtie, dar aici este deşertul Nazca (unde lucrurile se fac la scară mare), iar maimuța are o lungime de cel puțin 400 de picioare şi o lățime de minimum 300 de picioare…

Oare cei care au trasat liniile erau făuritori de hărți?

Şi de ce au fost numiți *viracochas*?

Capitolul 5

Pista incaşă spre trecut

Niciun artefact sau monument, nicio cetate sau templu nu a durat într–o formă care să poată fi recunoscută mai mult decât tradițiile religioase rămase de pe urma lor. Indiferent dacă sunt exprimate în Textele Piramidelor[105] din Egiptul

---

[105] *Textele Piramidelor:* Hieroglife sculptate în ziduri de rocă, aşezate de-a lungul a 4000 de coloane, ce se găsesc în Egipt, mai exact în

antic, sau în Biblia ebraică[106], sau în Vede[107], astfel de tradiții se numără printre cele mai nepieritoare dintre creațiile umanității: ele sunt vehicule ale cunoştințelor ce călătoresc prin timp.

Ultimii posesori ai anticei moşteniri religioase a Peru–ului au fost incaşii, ale căror credințe şi „idolatrie" au fost „extirpate" şi ale căror bogății au fost jefuite în timpul celor treizeci de ani cumpliți ce au urmat cuceririi spaniole din anul 1532 e.n.[108] Cu toate acestea, în mod providențial, o serie de călători spanioli din primele timpuri au făcut adevărate eforturi pentru a strânge documente cu privire la tradițiile Inca, înainte ca acestea să fie uitate cu desăvârşire.

---

deşertul Saqqara, la 10 mile sud-est de Marea Piramidă, în interiorul a cinci piramide similare. (n. trad.).

[106] *Biblia ebraică:* Nucleul acestei *Biblii* în constituie *Torah*-ul (primele 7 cărți ce definesc poporul *evreu). Se* crede că *Noul Testament ar* fi constituit din *Biblia* ebraică, în *care s-au* adăugat câteva scrieri ale grecilor creştini, iar *Vechiul Testament* ar reprezenta *Biblia* ebraică în esența sa. (n. trad.).

[107] *Vedele:* Există patru *Vede: Rig Veda, Sama Veda, Yajur Veda* şi *Atharva Veda.* Acestea reprezintă textele cele mai importante ale Hinduismului. De asemenea, acestea au o influență importantă asupra Buddhismului, Jainismului şi Sikhismului. *Rig Veda* este cea mai veche din cele patru, fiind compusă în jurul anului 1500 î.e.n. Şi modificată prin anii 600 î.e.n. Nu se ştie când s-a trecut la scrierea ei, se crede că după anul 300 î.e.n. *Vedele* conțin imnuri, incantații şi ritualuri din vechea Indie. (n. trad.).

[108] A se vedea de exemplu, *The Extirpation of Idolatry în Peru* („Extirparea idolatriei în Peru"), de părintele Pablo Joseph (tradusă din lb. Spaniolă de L. Clark Keating), University of Kentucky Press, 1968.

Deşi la vremea respectivă li s–a acordat prea puțină atenție, unele dintre aceste tradiții vorbesc în mod uluitor despre o mare" civilizație care se crede că ar fi existat în Peru cu multe mii de ani mai înainte.[109] S–au păstrat amintiri puternice în legătură cu acea civilizație, despre care se spune că ar fi fost întemeiată de către viracochas, aceleaşi ființe misterioase cărora li se pune în seamă realizarea liniilor de la Nazca.

„Spuma mării”

Când au sosit *conquistadores* spanioli, imperiul Inca se întindea de–a lungul coastei Pacificului şi în regiunea muntoasă a Anzilor din America de Sud, de la granița nordică a Ecuadorului modern, peste întregul Peru, ajungând spre sud până la râul Maule din centrul statului Chile. O vastă şi complicată rețea de drumuri lega cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului: de exemplu: două şosele paralele nord–sud, una întinzându–se pe 3.600 de kilometri de–a lungul coastei, şi o alta, acoperind o distanță asemănătoare şi trecând prin Anzi. Aceste mari căi de comunicație erau – amândouă – pavate şi legate între ele prin drumuri ce permiteau accesul de pe una pe cealaltă. În plus, prezentau o serie de caracteristici de

---

[109] Aceasta este părerea lui Fernando Montesinos, exprimată în cartea sa *Memorias Antiguas Historiales del Peru)* scrisă în sec. Al XVII-lea). Ediția în limba engleză tradusă şi editată de P. A. Means, Hakluyt Society, Londra, 1920.

proiectare şi execuţie tehnică interesante, cum ar fi poduri suspendate şi tuneluri tăiate în stâncă masivă. Erau, în mod clar, opera unei societăţi evoluate, disciplinate şi ambiţioase. Printr–o ironie a soartei, au avut un rol important în prăbuşirea acestei societăţi: forţele spaniole, conduse de Francisco Pizzaro, le–au folosit cu mare succes pentru a accelera înaintarea lor nemiloasă în însuşi miezul pământurilor incaşilor.[110]

Capitala imperiului Inca era cetatea Cuzco, un nume care, în limbajul local, quechua, înseamnă „buricul pământului".[111] Potrivit legendei, a fost înfiinţată de Manco Capac şi Mama Occlo, doi copii ai Soarelui. Deşi incaşii îl adorau pe Zeul–Soare, pe care îl cunoşteau sub denumirea de *Inti,* aici era venerată o altă zeitate, considerată ca fiind Cea–mai–Sfântă dintre toate. Aceasta era Viracocha, despre ai căror omonimi se spunea că ar fi făcut liniile de la Nazca şi al căror nume însemna „Spuma Mării".[112]

Fără îndoială, faptul că zeiţa greacă Afrodita, care s–a născut din mare, şi–a primit numele

---

[110] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, pag. 6:276–277.

[111] Paul Devereux, *Secrets of Ancient and Sacred Places* („Secretele unor locuri străvechi şi sacre"), Blandford Books, Londra, 1992, pag. 76. A se vedea şi *Peru,* Lonely Planet Publications, Hawthorne, Australia, 1991, pag. 168.

[112] *The Facts on File Encyclopaedia of World Mythology and Legend* („Fapte din dosarele enciclopediei cu privire la mitologia şi legendele lumii"), Londra şi Oxford, 1988, pag. 657.

datorită „Spumei *(aphros)* din care se formase”[113] este doar o coincidență. În afară de asta, Viracocha a fost întotdeauna descris de către popoarele din Anzi ca fiind, fără dubiu, un *bărbat.* Cam atât se ştie despre el cu certitudine. Cu toate acestea, niciun istoric nu este în stare să spună cât de vechi era cultul acestei zeități înainte ca spaniolii să fi venit, făcându–l să ia sfârşit. Asta din cauză că acel cult părea să fi existat acolo dintotdeauna; într–adevăr, cu mult înainte ca incaşii să–l fi inclus în cosmogonia lor şi să–i fi construit un templu magnific la Cuzco, dovezile existente sugerează că marele zeu Viracocha fusese adorat de *toate* civilizațiile care au dăinuit vreodată în îndelungata istorie a Peru–ului.

Citadela lui Viracocha

La câteva zile după plecarea noastră de la Nazca, Santha şi cu mine am sosit la Cuzco şi am pornit către situl de la Coricancha, marele templu dedicat lui Viracocha în era pre–columbiană. Coricancha dispăruse, desigur, de mult. Sau, pentru a mă exprima mai exact, nu era atât dispărut cât *îngropat* sub straturile unei arhitecturi mai recente. Spaniolii au mai păstrat

---

[113] Macrobius, citat de Giorgio de Santillana şi Hertha von Dechend, în *Hamlet's Mill* („Moara lui Hamlet”), David R. Godine, Publisher, Boston, 1992, pag. 134. A se vedea şi A.R. Hope Moncreiff, *The Illustrated Guide to Classical Mythology* („Ghid ilustrat pentru mitologia clasică”), BCA. Londra, 1992, pag. 153.

superbele fundații şi părțile inferioare ale pereților săi formidabil de solizi, construind deasupra propria lor catedrală colonială grandioasă.

În timp ce mergeam spre intrarea din față a acestei catedrale, mi–am amintit că templul înălțat aici odinioară de incaşi fusese învelit cu peste şapte sute de foi din aur pur (fiecare cântărind în jur de două kilograme) şi că spațioasa lui curte fusese plantată cu tarlale de imitații de porumb, executate tot din aur.[114] Nu m–am putut abține să nu–mi amintesc de templul lui Solomon din îndepărtatul Ierusalim, celebru şi el prin faptul că fusese împodobit cu foi de aur şi cu o minunată livadă de arbori de aur.[115]

Cutremurele din 1650 şi 1950 au distrus în mare măsură catedrala spaniolă Santo Domingo, care se înălța pe locul ocupat cândva de templul lui Viracocha, şi cu ambele ocazii fusese necesar să fie reconstruită. Fundațiile şi zidurile sale inferioare, de origine încă, au supraviețuit intacte acestor dezastre naturale, grație concepției lor caracteristice care folosea un elegant sistem de interblocare a unor blocuri poligonale. Aceste blocuri şi amplasamentul general al locului sunt aproape tot ce a rămas acum din construcția

---

[114] *Peru.* Pag. 181.

[115] *Tan. Terumah.* XI; de asemenea, cu uşoare variațiuni, *Yama* 39b. Citat din *The Jewish Encyclopaedia* („Enciclopedia evreiască"), Funk and Wagnell, New York, 1925, vol. II, pag. 105.

originală, în afară de o platformă octogonală din piatră cenuşie, aflată în centrul vastei curți dreptunghiulare care, cândva, fusese acoperită cu 55 de kilograme de aur masiv.[116] De fiecare latură a curții se aflau anticamere, provenind tot din templul Inca, prezentând caracteristici arhitecturale rafinate, cum ar fi pereți îngustați în sus şi nişe frumos sculptate, tăiate în câte un singur bloc de granit.

Am făcut o plimbare pe străzile înguste şi pietruite ale cetății Cuzco. Privind în jur, mi–am dat seama că nu numai catedrala reprezenta o suprapunere a construcțiilor spaniole peste cultura anterioară: întregul oraş era uşor schizofrenic. Locuințe coloniale şi palate spațioase, cu balcoane zugrăvite în nuanțe pastelate, se înălțau în fața mea, dar aproape toate se înălțau pe fundații încă sau încorporau în întregime structurile incaşilor caracterizate prin aceeaşi frumoasă arhitectură poligonală folosită în Coricancha. Pe o alee, cunoscută sub denumirea de Hatunrumiyoc, m–am oprit să examinez îmbinarea complicată de colțuri ce se întrepătrundeau, a unui perete alcătuit din nenumărate blocuri zidite fără mortar, îmbinându–se toate, de mărimi şi forme diferite, legate între ele printr–o uimitoare rețea de unghiuri. Tăierea blocurilor individuale şi

---

116 *Peru.* Pag. 182.

aranjarea lor într–o construcție atât de complicată nu putea să fi fost realizată decât de maeştri artizani, cu un înalt nivel de îndemânare, având în spatele lor nu se ştie câte secole de experiență în domeniul arhitecturii. Pe un singur bloc am numărat douăsprezece unghiuri şi laturi în unul şi acelaşi plan, şi n–am putut strecura nici măcar marginea unui colț de hârtie în rosturile care–l legau de blocurile înconjurătoare.

Străinul bărbos

Se pare că pe la începutul secolului al şaisprezecelea, înainte ca spaniolii să înceapă să distrugă cu adevărat cultura peruviană, în Sfânta Sfintelor de la Coricancha se afla un idol, Viracocha. Potrivit unui text contemporan (aşa numita *Relacion anonyma de los costumbres antiques de los naturales del Piru*[117]), acest idol a luat forma unei statui din marmură a zeului – o statuie descrisă „întocmai aşa cum îl prezintă pictorii (având părul, tenul, trăsăturile, veşmintele şi sandalele) pe sfântul apostol Bartolomeu”.[118] Alte descrieri ale lui Viracocha îi asemuiau înfățişarea cu aceea a sfântului Toma.[119] Am

---

117 *Relacion anonyma de los costumbres antiques naturales del Piru* (Ib. sp.): Relatare anonimă a obiceiurilor străvechi ale indigenilor din Peru. (n. trad.).

118 *The Facts on File Encyclopaedia…* pag. 658.

119 A se vedea, de exemplu, H. Osborne, *South American Mythology* („Mitologia sud-americană”), Paul Hamlyn, Londra, 1968, pag. 81.

examinat o serie de manuscrise ecleziastice ilustrate în care apăreau aceşti doi sfinți; amândoi erau reprezentați îndeobşte ca bărbați de rasă albă, slabi, cu barbă, trecuți de vârsta mijlocie, purtând sandale şi fiind îmbrăcați în mantii lungi şi largi, plutindu–le în jurul trupului. Aşa cum vom vedea, documentele au confirmat că întocmai aceasta era înfățişarea atribuită lui Viracocha de către cei care–l adorau. Aşadar, indiferent cine ar fi fost, nu putea să fie un indian american: aceştia sunt oameni cu piele mai curând întunecată şi cu sistemul pilos facial puțin dezvoltat.[120] Barba stufoasă şi tenul palid al lui Viracocha l–au făcut să semene a fi caucazian.[121]

În secolul al şaisprezecelea aşa au crezut şi incaşii. Într–adevăr, legendele şi credințele lor religioase le–au întărit atât de mult certitudinea cu privire la înfățişarea lui fizică încât, la început, i–au luat pe spaniolii albi şi bărboşi care sosiseră pe malurile lor drept Viracocha, revenind împreună cu semizeii săi[122], un eveniment de mult profetizat

---

[120] Pentru dovezi şi argumentări suplimentare în această privință, a se vedea Constance Irwin, *Fair Gods and Stone Faces* („Zei blonzi şi chipuri cioplite în piatră"), W. H. Allen, Londra, 1964, pag. 31–32.

[121] *Caucazian:* membru al rasei omeneşti „albe", caracterizată printr-un ten palid. (n. trad.).

[122] J. Alden Mason, *The Ancient Civilisations of Peru* (Civilizații antice din Peru"), Penguin Books, Londra, 1991, pag. 135. A se vedea şi Garcilaso de la Vega, *The Royal Commentaries of the Incas*

şi despre care în toate legendele se spunea că ar fi fost făgăduit de Viracocha. Această fericită coincidență le–a dat celebrilor *conquistadores* ai lui Pizzaro ajutorul strategic şi psihologic decisiv de care aveau nevoie pentru a învinge forțele incaşilor, superioare din punct de vedere numeric în bătăliile ce au urmat.

Cine servise ca model pentru Viracochas?

1*Relacion anonyma de los costumbres antiques naturales del Piru* (lb. Sp.): Relatare anonimă a obiceiurilor străvechi ale indigenilor din Peru. (n. trad.)

Capitolul 6

El a sosit într–o perioadă de haos

În toate legendele străvechi ale popoarelor din Anzi apare o figură înaltă, bărboasă, cu piele palidă, învăluită într–o aură de taine. Şi deşi în nenumărate locuri a fost cunoscut sub diverse nume, întotdeauna era uşor de recunoscut ca fiind acelaşi personaj: Viracocha – Spuma Mării, un maestru al ştiinței şi magiei, care dispunea de arme cumplite şi care a venit într–o perioadă de haos pentru a pune ordine în lume.

Aceeaşi poveste de bază a fost împărtăşită în multiple variante de către toate popoarele din

---

(„Comentariile regale asupra incaşilor"), Orion Press, New York, 1961, pag. 132–133, 147–148.

regiunea Anzilor. Povestea începea cu o descriere plină de realism a unor vremuri cumplite, când Pământul fusese inundat în urma unor mari revărsări de ape şi cufundat în întuneric prin dispariția Soarelui. Societatea omenească se prăbuşea, dezorganizându–se, şi oamenii îndurau multe suferințe. Şi atunci, *dintr–o dată a apărut, venind dinspre sud, un bărbat alb, cu o statură înaltă şi purtări autoritare. Acest bărbat avea o putere atât de mare, încât preschimba dealurile în văi, iar din văi a făcut coline înalte, în aşa fel încât izvoare au început să curgă din piatră seacă…*[123]

Vechiul cronicar spaniol care a consemnat această tradiție a explicat că îi fusese istorisită de către indienii printre care călătorise cu prilejul expedițiilor lui în Anzi:

Iar ei o auziseră de la tații lor, care la rândul lor o aflaseră din cântecele vechi, ce ajunseseră la ei din vremuri foarte îndepărtate… Ei spun că acel bărbat a călătorit de–a lungul drumului de munte către nord, a săvârşit minuni în timp ce înainta, şi că niciodată nu l–au mai văzut. Spun că în multe locuri el i–a învățat pe oameni cum să trăiască, vorbindu–le cu multă dragoste şi blândețe, şi îndemnându–i să fie buni şi să nu–şi facă rău sau să se rănească unul pe celălalt, ci să se iubească unii pe alții şi să se poarte cu milă față de ceilalți. În majoritatea locurilor, ei îl numesc Ticci

---

123 *South American Mythology,* pag. 74.

Printre alte nume folosite pentru acelaşi personaj se numărau: Huaracocha, Con, Con Ticci sau Kon Tiki, Thunupa, Taapac, Tupaca şi Illa.[125] Era un savant, arhitect cu talente supraomeneşti, sculptor şi inginer: „A făcut astfel ca pe coastele abrupte ale prăpăstiilor să se formeze câmpii, creând ziduri de sprijin pentru a le înălța şi a le susține. De asemenea, a făcut canale de irigație prin care să curgă apa… şi a mers în diferite direcții punând la punct multe lucruri”.[126]

Viracocha era şi învățător şi vindecător, care îi ajuta pe oamenii aflați la nevoie. Se spunea că „ori pe unde trecea, îi vindeca pe toți care erau bolnavi, iar orbilor le reda vederea”.[127]

Acest samaritean blând, civilizator şi „supraomenesc” avea totuşi şi o altă trăsătură de

---

[124] Idem.

[125] Arthur Cotterell, *The Illustrated Encyclopaedia of Myths and Legends* („Enciclopedia ilustrată a miturilor şi legendelor”), Guild Publishing, Londra, 1989, pag. 174. A se vedea şi *South American Mythology,* pag. 69–88.

[126] Francisco de Avila, *„A Narrative of the Errors, False Gods, and Other Superstitions and Diabolical Rites în Which the Indians of the Province of Huarochiri Lived in Ancient times”* („Descriere a erorilor şi falşilor zei şi a altor superstiții şi ritualuri diavoleşti cu care trăiau în vechime indienii din provincia Huarochiri”) din cartea *Narratives of the Rites and Laws of the Yncas* („Descrieri ale ritualurilor şi legilor incaşilor”) (tradusă şi editată de Clemens R. Markhem), Hakluyt Society, Londra, 1873, vol. XLVIII, pag. 124.

[127] *South American Mythology,* pag. 74.

caracter. Dacă îi era amenințată viața, așa cum se pare să se fi întâmplat de câteva ori, avea la dispoziție o armă de foc ceresc:

Săvârşind mari minuni cu cuvântul rău, a sosit în regiunea Canas, şi acolo, în apropierea unui sat numit Cacha… oamenii s–au ridicat împotriva lui şi l–au amenințat că–l vor lapida. L–au văzut căzând în genunchi şi înălțându–şi brațele spre cer ca şi cum ar fi implorat ajutor în fața primejdiei ce–l amenința. Indienii declară că după aceea au văzut venind din cer un foc ce părea să fie de jur–împrejurul lor. Plini de teamă, s–au apropiat de cel pe care intenționaseră să–l ucidă şi l–au implorat să–i ierte… Atunci au văzut cum focul se stingea la porunca lui, deşi pietrele erau arse în aşa hal de foc încât blocurile mari puteau fi ridicate cu mâna, de parcă ar fi fost din plută. Ei istorisesc în continuare că, părăsind locurile în care se petrecuse această scenă, el a ajuns la malul mării şi acolo, ținându–şi mantia, a pornit înainte, printre valuri, şi s–a făcut nevăzut. Iar în timp ce se îndepărta, ei i–au dat numele de Viracocha, care înseamnă „Spuma Mării".[128]

Legendele erau unanime în ceea ce priveşte descrierea fizică a lui Viracocha. De exemplu, în cartea sa intitulată *Suma y Narracion de los Incas,* Juan de Bentazos, un cronicar spaniol din secolul al şaisprezecelea, declara că, potrivit indienilor, el fusese „un bărbat bărbos, de statură înaltă,

---

[128] Idem, pag. 74–76.

înveşmântat într–o mantie albă care–i ajungea până la picioare, pe care şi–o strângea în talie cu un brâu".[129]

Alte descrieri, culese de la multiplele populații din Anzi, foarte depărtate unele de altele, păreau toate să–l identifice pe acelaşi personaj enigmatic. Potrivit uneia din ele, el era:

Un bărbat cu barbă, de înălțime medie, îmbrăcat cu un veşmânt mai degrabă lung... Era trecut de prima tinerețe, cu păr cărunt, şi slab. Mergea înconjurat de un personal propriu şi li se adresa indigenilor cu dragoste, numindu–i „fiii şi fiicele lui". În timp ce a străbătut întreaga țară a săvârşit minuni. Îi vindeca pe bolnavi prin atingere cu mâna. Vorbea orice limbă, chiar mai bine decât localnicii. Aceştia îl numeau Thunupa sau Tarpaca, Viracocha–rapacha sau Pachaccan...[130]

Într–una din legende, se spunea că Thunupa–Viracocha fusese un „bărbat alb, de statură înaltă, a cărui înfățişare şi personalitate inspirau un mare respect şi venerație".[131] într–alta era descris ca „un bărbat alb cu înfățişare augustă, cu ochi albaştri, cu barbă, fără niciun acoperământ pe cap, care purta o *cusma* – o vestă sau o cămaşă fără mâneci care–i ajungea până la genunchi. Iar

---

[129] Idem, pag. 78.

[130] Idem, pag. 81.

[131] John Hemming, *The Conquest of the Incas* („Cucerirea de către spanioli a incaşilor"), Macmillan, Londra, 1993, pag. 97.

în alta, ce pare să facă referire la un stagiu mai înaintat al vieții sale, se spune că era respectat ca „un sfetnic înțelept în problemele statului” şi descris ca „un bărbat în vârstă, cu barbă şi păr lung, care purta o tunică lungă”.[132]

Misiunea civilizatoare

Mai presus de orice altceva, legendele amintesc de Viracocha ca de un învățător. Se spunea că, înainte de venirea lui, „oamenii trăiau într–o stare de neorânduială, mulți umblând goi ca sălbaticii; nu aveau case şi nici alte locuințe în afară de peşteri, şi din acestea plecau să culeagă orice puteau găsi de mâncare prin împrejurimi.”[133]

Lui Viracocha i s–a atribuit meritul de a fi schimbat complet situația şi de a fi pus bazele de mult–pierdutei epoci de aur spre care generațiile mai recente priveau înapoi cu nostalgie. În plus, toate legendele erau de acord că el şi–a îndeplinit misiunea civilizatoare cu mare blândețe şi respinsese pe cât putuse folosirea forței: instruirea atentă şi exemplul personal fuseseră principalele metode utilizate pentru a–i înzestra pe oameni cu tehnicile şi cunoştințele necesare unei vieți productive, bazată pe cultură. A rămas în amintire îndeosebi pentru faptul că a introdus în Peru diverse meserii cum ar fi medicina, metalurgia,

---

132 *South American Mythology,* pag. 87.
133 Idem, pag. 72.

agricultura, creşterea animalelor, arta de a scrie (despre care incaşii spun că ar fi fost introdusă de Viracocha, dar care fusese uitată mai târziu), şi o complexă înțelegere a principiilor ingineriei şi arhitecturii.

Fusesem deja impresionat de calitatea construcțiilor din piatră de la Cuzco. Cu toate acestea, pe măsură ce continua munca mea de cercetare în vechiul oraş, am fost surprins să descopăr că în niciuna nu exista nici cea mai mică certitudine arheologică pentru a nu putea fi atribuită incaşilor toată acea zidărie aşa–zisă Inca. Era adevărat că ei fuseseră maeştri în mânuirea pietrei, şi multe monumente din zona Cuzco erau, în mod indiscutabil, opera lor. Se părea totuşi că unele dintre cele mai remarcabile construcții, atribuite îndeobşte lor, ar fi putut fi realizate de civilizații mai vechi; dovezile sugerau că incaşii avuseseră deseori mai degrabă rolul de restauratori ai acestor construcții, decât de constructori inițiali.

Acelaşi lucru părea să fie adevărat şi în ceea ce priveşte extrem de dezvoltata rețea de drumuri ce lega cele mai depărtate zone ale imperiului încă. Cititorul îşi va aminti că aceste drumuri aveau forma unor şosele paralele ce se îndreptau de la nord spre sud, unul de–a lungul coastei, iar celălalt prin Anzi. În total peste 15.000 de mile de piste pietruite fuseseră utilizate în mod regulat şi eficient înainte de cucerirea spaniolă, şi eu am

presupus că probabil ei au moştenit acea reţea. Rolul lor fusese acela de a restaura, de a întreţine şi de a unifica o reţea preexistentă. Într–adevăr, deşi faptul nu era deseori recunoscut, niciun expert n–a putut estima cu suficientă aproximaţie cât de vechi erau aceste şosele incredibile sau cine le construise.[134]

Misterul devenea şi mai adânc datorită tradiţiilor locale, potrivit cărora nu numai că reţeaua de drumuri şi eleganţa arhitecturii fuseseră „străvechi pe vremea incaşilor", dar şi că ambele „erau opera unor oameni albi, cu păr castaniu", care trăiseră cu mii de ani mai înainte.[135]

O legendă îl descria pe Viracocha ca fiind însoţit de „mesageri" de două tipuri: „soldaţi credincioşi" (*huaminca*) şi „cei strălucitori" (*hayhuaypanti*). Rolul lor era de a purta mesajul stăpânului lor „în toate părţile lumii".[136]

În altele existau fraze ca de exemplu: „Con Ticci s–a înapoiat… cu mai mulţi slujitori", „Kon Tiki[137] i–a chemat atunci la el pe cei ce–l urmau, care erau numiţi Viracocha"; „Kon Tiki le–a poruncit

---

134 *Encyclopaedia Britannica,* 1991, pag. 26:42.

135 Ignatius Donnelly, *Atlantis: The Antediluvian World* („Atlantida: lumea antediluviană"), Harper & Brothers, New York, 1882, pag. 394.

136 Din *„Relacion anoyma de los costumbres antiquos de los naturales del Piru*" („Relatare anonimă asupra obiceiurilor străvechi ale indigenilor din Peru") redată în *The Facts on File Encyclopaedia…* pag. 657.

137 *Kon Tiki:* ortografiat uneori şi „Con Ticci". (n. trad.).

tuturor viracochas, în afară de doi, să pornească spre est…”[138]; „Şi a venit dinspre lac un domnitor, numit Kon Tiki Viracocha, aducând odată cu el un număr de oameni…”[139]; „Astfel, acei viracochas au plecat către diferitele regiuni indicate de Viracocha…”[140]

Opera unor demoni?

Străvechea cetate Sacsayhuaman se află chiar la nord de Cuzco. Am ajuns acolo spre sfârşitul unei după–amieze, sub un cer acoperit aproape în întregime de nori grei, de culoarea argintului înnegrit. Un vânt rece sufla peste tundra ce se întindea la mare altitudine, în timp ce eu urcam scările, treceam prin porțile din piatră cu praguri construite ca pentru uriaşi, şi mergeam de–a lungul şirurilor gigantice de ziduri construite în zig–zag.

Mi–am răsucit gâtul şi am privit în sus, spre un bolovan mare de granit pe sub care trecea acum drumul meu. Înalt de douăsprezece picioare, măsurând de–a curmezişul şapte picioare, cântărind considerabil mai mult de 100 de tone, era opera unui om, nu a naturii. Fusese cioplit şi

---

138 *Pears Encyclopaedia of Myths and Legends: Oceania, Australia and the Americas* („Enciclopedia Pears a miturilor şi legendelor: Oceania, Australia şi Americile”) (ed. Sheila Savill), Pelham Books, Londra. 1978, pag. 179–180.

139 *South American Mythology,* pag. 76.

140 Idem.

i se dăduse o formă ce alcătuia o armonie simfonică de unghiuri, fiind manevrat cu aparentă uşurinţă (ca şi cum ar fi fost făcut din ceară sau din chit) şi stătea în picioare, pe unul din capetele lui, într–un zid alcătuit din alte blocuri poligonale uriaşe şi enigmatice, dintre care unele erau amplasate deasupra lui, altele sub el, altele de fiecare latură a lui, toate într–o juxtapunere perfect echilibrată şi impecabil ordonată.

Deoarece una dintre aceste uimitoare bucăţi de piatră cioplită cu grijă avea o înălţime de douăzeci şi opt de picioare şi, potrivit calculelor, cântărea 361 de tone[141] (aproximativ echivalentul a *cinci sute* de autoturisme de mărime obişnuită), mi s–a părut că o serie de întrebări fundamentale cereau cu insistenţă răspunsuri.

Oare cum reuşiseră incaşii, sau predecesorii lor, să prelucreze piatra la o scară atât de gargantuerică? Cum tăiaseră şi cum dăduseră forme atât de precise acestor bulgări ciclopici? Cum îi transportaseră pe distanţe de zeci de mile de la îndepărtatele lor cariere? Prin ce mijloace construiseră prin îmbinarea lor ziduri, mutând de colo–colo fiecare bloc şi ridicându–l deasupra solului cu o asemenea aparentă uşurinţă? Oamenii aceia nici măcar nu se poate presupune că ar fi cunoscut roata, darămite maşinile capabile să ridice şi să manevreze zeci de blocuri de forme

---

141 *The Conquest of the Incas,* pag. 191.

neregulate, cântărind câte 100 de tone, şi să le aranjeze într–o îmbinare tridimensională paradoxală.

Ştiam că povestitorii de la începuturile perioadei coloniale rămăseseră la fel de perplecşi ca şi mine în fața celor văzute. De exemplu, respectatul Garcilaso de la Vega, care a venit aici în secolul al şaisprezecelea, vorbise cu spaimă despre fortăreața de la Sacsayhuaman:

Când nu ai văzut–o în realitate, proporțiile ei sunt de neconceput, iar după ce ai privit–o îndeaproape şi ai cercetat–o cu atenție, pare să fie atât de extraordinară încât s–ar zice că la construirea ei a contribuit vreun soi de magie; că probabil este opera unor demoni, ți nu a unor ființe omeneşti. Este zidită din pietre atât de mari, ți atât de numeroase, încât te întrebi în acelaşi timp cum de au fost indienii în stare să le taie din carieră, cum le–au transportat… şi cum le–au cioplit ți le–au aşezat una peste alta cu o asemenea precizie. Deoarece ei nu dispuneau nici de fier, nici de oțel cu care să pătrundă stânca ți cu care să cioplească ți să şlefuiască pietrele; nu aveau nici căruțe ți nici boi cu care să le transporte ți, de altfel, nici nu există pe lume căruțe sau boi care ar fi putut îndeplini această sarcină, atât de enorme sunt aceste pietre ți atât de abrupte potecile de munte pe care au fost

transportate...[142]

Garcilaso a mai relatat ceva interesant. În lucrarea sa intitulată *Royal Commentaries of the Incas*[143], povesteşte cum, în vremurile istorice, un rege încă a încercat să imite realizările predecesorilor săi care construiseră Sacsayhuaman. Încercarea constase în a aduce un singur bolovan imens de la o depărtare de câteva mile, pentru a–l adăuga fortificațiilor existente: „Acest bolovan a fost târât pe munte de mai bine de 20.000 de indieni, urcând şi coborând toate colinele abrupte... într–un anumit loc, le–a scăpat din mâini deasupra unei prăpăstii, zdrobind mai mult de 3.000 de oameni".[144] Din toate istoriile pe care le–am cercetat, aceasta a fost singura relatare care îi descria pe incaşi construind efectiv, sau încercând să construiască, folosind blocuri uriaşe ca acelea de la Sacsayhuaman. Relatarea lăsa să se înțeleagă că ei nu aveau nicio experiență a tehnicilor necesare şi că încercarea lor se sfârşise printr–un dezastru.

Bineînțeles că acest lucru în sine nu dovedea nimic. Dar povestea lui Garcilaso mi–a întărit îndoielile în legătură cu fortificațiile care mă

---

142 *Royal Commentaries of the Incas,* pag. 233.

143 *Royal Commentaries of the Incas* (Ib. engl.): Comentarii regale asupra incaşilor. (n. trad.).

144 Idem, pag. 237.

copleşeau cu înălțimea lor. În timp ce le priveam, simțeam că era într–adevăr posibil ca ele să fi fost construite înainte de epoca incaşilor şi de cine ştie ce rasă, infinit mai veche şi mai înaintată din punct de vedere tehnic.

Nu pentru prima oară mi–am amintit cât de greu le era arheologilor să furnizeze date precise pentru lucrări de inginerie cum sunt drumurile şi zidurile de piatră fără mortar, care nu conțineau niciun compus organic. În asemenea circumstanțe, carbonul radioactiv era lipsit de valoare; termoluminescența[145], de asemenea, era inutilă. Şi deşi acum erau în curs de definitivare noi teste promițătoare, ca de exemplu stabilirea vechimii prin expunerea rocii la clor–36[146], mai era încă mult până la punerea lor în aplicare. Aşadar, în aşteptarea altor progrese în acest din urmă domeniu, cronologia „expertă" continua să fie rezultatul ghicitului şi al presupunerilor subiective. Deoarece era cunoscut faptul că incaşii *făcuseră uz* intensiv de fortăreața Sacsayhuaman, puteam lesne înțelege pentru ce se Presupusese că ei o *construiseră.* Dar între cele două idei nu exista nicio legătură evidentă sau necesară. Incaşii ar fi

---

145 *Termoluminescență:* Emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. (n. trad.).

146 *Clor 36:* Metodă de datare a vechimii rocilor ce se bazează pe acumularea izotopului clor- 36, produsă prin reacția radiațiilor solare cu nucleul atomilor de potasiu, calciu şi clor. (n. trad.).

putut tot atât de bine să găsească acele construcții deja la fața locului şi să se fi mutat în ele.

Şi dacă aşa s–au petrecut lucrurile, cine fuseseră constructorii inițiali?

Viracochas – spuneau vechile mituri – străinii bărboşi, cu piele albă, „strălucitorii”, „soldații credincioşi”.

În timp ce călătoream, am continuat să studiez relatările aventurierilor spanioli şi ale etnografilor din secolul al şaisprezecelea şi al şaptesprezecelea, care consemnaseră cu sfințenie străvechile tradiții, de dinainte de contact, ale indienilor peruvieni. Ceea ce este remarcabil, în mod deosebit în legătură cu acele tradiții, este asocierea permanentă a venirii aşa–numiților Viracochas cu un potop cumplit, care inundase Pământul în întregime şi distrusese cea mai mare parte din omenire.

Capitolul 7

Aşadar, au existat giganți?

La foarte scurt timp după ora şase dimineața, micul tren s–a pus în mişcare cu o smucitură şi şi–a început urcuşul lent pe coastele abrupte ale văii râului Cuzco. Şinele cu ecartament îngust se întindeau într–o serie de coturi în formă de Z. Am pufăit de–a lungul liniei orizontale din capătul de jos al primului Z, apoi locomotiva a manevrat şi a

dat înapoi pe o direcție oblică, a oprit din nou şi a pornit înainte de–a lungul orizontalei superioare – şi tot aşa, cu numeroase opriri şi porniri, urmărind un drum care, deodată, ne–a adus mult deasupra anticului oraş. Zidurile incaşe şi palatele coloniale, străzile înguste, catedrala Santo Domingo ghemuindu–se peste ruinele templului lui Viracocha, totul avea o înfățişare fantomatică şi ireală în lumina de un cenuşiu pal a unui cer în zori de zi. O rețea feerică de felinare electrice încă mai împodobea străzile, o ceață uşoară se strecura la suprafața solului, iar fumul focurilor gospodăriilor se înălța din coşuri deasupra acoperişurilor de țiglă a nenumărate case micuțe.

Deodată, trenul s–a întors cu spatele spre Cuzco şi o vreme ne–am continuat drumul drept, în direcția nord–vest, către destinația noastră: Machu Picchu, cetatea pierdută a incaşilor, situată la o depărtare de aproximativ trei ore, respectiv 130 de kilometri. Intenționasem să citesc dar, legănat de mişcarea vagonului, m–am cufundat în somn. Când m–am trezit, peste cincizeci de minute, am constatat că treceam printr–o pictură. Prim–planul, scăldat în lumina strălucitoare a soarelui, consta în pajişti netede înverzite, presărate cu mici pete de brumă, împrăştiate de fiecare parte a unui râu ce curgea printr–o vale lungă şi largă.

În centrul imaginii pe care o cuprindeam cu ochii, se afla un câmp întins, punctat de tufişuri,

pe care păşteau câteva vaci de lapte bălţate alb cu negru. În apropiere se vedea o aşezare cu case înşiruite ordonat, în faţa cărora stăteau mici indieni cu pielea neagră, din neamul *quechua,* purtând ponchos[147], balaclavas[148] şi pălării din lână multicolore. În depărtare se zăreau colinele îmbrăcate în brazi şi exoticul eucalipt. Urmăream cu ochii contururile înalte ale unei perechi de munţi verzi, care apoi s–au despărţit lăsând să se vadă creste muntoase şi mai semeţe. Dincolo de acestea se întindea orizontul îndepărtat, dominat de un lanţ zimţat de vârfuri înzăpezite şi strălucitoare.

Pedepsirea giganţilor

Cu o reţinere lesne de înţeles m–am întors în cele din urmă la lectura mea. Voiam să mă uit mai îndeaproape la câteva dintre legăturile ciudate pe care credeam că le identificasem între brusca apariţie a lui Viracocha şi legendele despre potop ale incaşilor şi ale altor popoare andine.

În faţa mea se afla un pasaj din lucrarea călugărului Jose de Acosta, *Natural and Moral History of the Indies*[149]*,* în care învăţatul preot

---

147 *Poncho*: pelerină sud-americană de formă pătrată, cu o fantă la mijloc, pentru cap. (n. trad.).

148 *Balaclava:* acoperământ din lână pentru cap, cuprinzând şi umerii. (n. trad.).

149 *Natural and Moral History of the Indies* (lb. Engl.); istoria naturală şi spirituală a Indiilor. (n. trad.).

prezenta „ceea ce relatează indienii înşişi despre începuturile lor”:

Ei fac numeroase referiri la un diluviu, care a avut loc în ţara lor… Indienii spun că în acel potop s–au înecat toţi oamenii, şi relatează că din lacul Titicaca a ieşit un anume Viracocha, care a rămas la Tiahuanaco, unde până şi în ziua de astăzi se pot vedea ruinele unor construcţii străvechi şi foarte ciudate, iar de acolo a venit la Cuzco, şi astfel a început neamul omenesc să se înmulţească…[150]

Notându–mi în minte să aflu mai multe despre lacul Titicaca, şi despre misteriosul Tiahuanaco, am citit următorul pasaj care rezuma o legendă din zona Cuzco:

Pentru o oarecare crimă neprecizată, oamenii care trăiau în cele mai vechi timpuri au fost distruşi de creator… printr–un diluviu. După diluviu, creatorul a apărut din lacul Titicaca, sub înfăţişare omenească. Apoi a creat Soarele, şi Luna, şi stelele. Mai pe urmă a reînnoit populaţia omenească a pământului…[151]

Într–un alt mit,

---

[150] Jose de Acosta, *The Natural and Moral History of the Indies* („Istoria naturală şi spirituală a Indiilor”), Cartea I, cap. 4, din *South American Mythology,* pag. 61.
[151] Idem, pag. 82.

Marele zeu creator, Viracocha, s–a hotărât să facă o lume în care să trăiască numai oameni. Mai întâi a creat pământul şi cerul. Apoi a început să facă oameni care să trăiască acolo, cioplind din piatră siluete mari ale unor giganți cărora le–a dat viață. La început totul a mers bine, dar după o vreme giganții au început să se lupte între ei şi refuzau să muncească. Viracocha a decis că trebuia să–i distrugă. Unii s–au transformat iarăşi în piatră… pe ceilalți i–a nimicit printr–o mare inundație.[152]

Idei foarte asemănătoare au fost găsite, desigur, în alte surse cu totul independente, cum ar fi *Vechiul Testament* evreiesc. De exemplu, în capitolul şase din *Cartea Genezei*, care descrie cum s–a supărat Dumnezeul evreilor pe creația sa şi a decis s–o distrugă, am fost îndelung intrigat de una dintre puținele descrieri referitoare la epoca uitată de dinainte de potop. Potrivit limbajului enigmatic al acelei descrieri, „În zilele acelea, pe pământ existau giganți…”[153] Să fie oare posibil ca „giganții” îngropați în nisipurile biblice ale Orientului Mijlociu să fi fost legați în vreun mod nevăzut cu „giganții” ce apar deseori în legendele americane indigene pre–columbiene? Misterul era amplificat de faptul că atât sursa

---

[152] D. Gifford şi J. Sibbick, *Warriors, Gods and Spirits from South American Mythology* („Războinici, zei şi duhuri din mitologia sud-americană”), Eurobook Limited, 1983, pag. 54.
[153] *Genesis* (Geneza) 6:4.

evreiască, cât şi cea peruviană continuau să descrie, cu multe detalii comune, o zeitate mânioasă care dezlănțuia o inundație catastrofală asupra unei lumi viciate şi neascultătoare.

Pe următoarea pagină a vrafului de documente pe care le adunasem se afla următoarea descriere a diluviului, redată de Părintele Molina în scrierea lui intitulată *Relacion de las fabulas y ritos de los Yngas*[154]:

În viața lui Manco Capac, care a fost primul incaş, de la care au început ei să se laude că ar fi copiii Soarelui şi de la care s–a tras adorația lor înfocată față de Soare, au avut o amplă descriere a diluviului. Ei spun că în acel potop au pierit toate rasele umane şi creaturile, într–atât încât apele au depăşit cele mai înalte vârfuri muntoase din lume. N–a supraviețuit nicio făptură vie, în afară de un bărbat şi o femeie care au rămas într–un cufăr şi, când apele s–au retras, vântul i–a purtat… la Tiahuanaco (unde) creatorul a făcut să se înmulțească oamenii şi popoarele care se află în acea regiune…[155]

Garcilaso de la Vega, fiul unui nobil spaniol şi al unei femei incaşe de neam regesc îmi erau deja

---

154 *Relacion de las fabulas y ritos de los Yngas* (lb. sp.): Descriere a miturilor şi ritualurilor incaşilor. (n. trad.).

155 Părintele Molina, *„Relacion de las fabulos y ritos de los Yngas”* („Relatare a miturilor şi ritualurilor incaşilor”), în *South American Mythology,* pag. 61.

cunoscuți din *Royal commentaries of the Incas.* El era considerat ca fiind unul dintre cei mai demni de încredere cronicari ai tradițiilor poporului mamei sale şi îşi realizase lucrarea în secolul al şaisprezecelea, curând după cucerire, când acele tradiții încă nu fuseseră contaminate de influențe străine. A confirmat şi el ceea ce fusese în mod evident o credință universală şi adânc înrădăcinată: „după ce apele diluviului s–au retras, în regiunea Tiahuanaco a apărut un anume bărbat…”[156]

Bărbatul acela fusese Viracocha. Învăluit în mantia lui, era puternic şi avea „o ținută împărătească” şi umbla cu o încredere de neclintit prin cele mai primejdioase pustietăți. Săvârşea minuni, vindecând bolnavii, şi putea chema focul din cer. Indienilor trebuie să le fi părut că se întruchipase din neant.

Tradiții străvechi

Ne aflam acum de mai bine de două ore în călătoria noastră către Machu Picchu şi priveliştea se schimbase. Imenşi munți negri, pe care nu rămăsese nici urmă de zăpadă care să reflecte lumina soarelui, se înălțau întunecați deasupra noastră, dându–ne impresia că gonim printr–un defileu stâncos aflat la capătul unei văi înguste, plină de umbre sumbre. Aerul era rece, şi îmi

---

156 *Royal commentaries of the incas.*

înghețaseră picioarele. M–am înfiorat şi mi–am reluat lectura.

În toată acea țesătură tulbure de legende pe care o trecusem în revistă – legende care se completau unele pe altele, dar care uneori se şi contraziceau – un singur lucru era evident: toți oamenii de ştiință erau de acord că incaşii împrumutaseră, îşi însuşiseră şi trecuseră mai departe tradițiile multor şi diferitor popoare civilizate, asupra cărora îşi impuseseră controlul de–a lungul secolelor de expansiune a vastului lor imperiu. În privința aceasta, indiferent de rezultatul dezbaterilor istoricilor în legătură cu vechimea incaşilor înşişi, nimeni nu le putea contesta cu seriozitate rolul de transmițători ai vechilor sisteme de credință ale tuturor marilor culturi arhaice – de pe coasta oceanului sau din regiunile muntoase, cunoscute sau necunoscute – care îi precedaseră în această țară.

Şi cine putea spune cu precizie *ce* civilizații era posibil să fi existat în Peru, în regiunile neexplorate din trecut? An de an, arheologii apar cu noi descoperiri care lărgesc orizonturile spre timpuri tot mai străvechi. Aşadar, pentru ce n–ar descoperi într–o bună zi dovezi ale pătrunderii în Anzi, în antichitatea îndepărtată, a unei rase de civilizatori care să fi venit de dincolo de oceane şi care, după ce şi–au dus la îndeplinire treaba, au plecat? Asta sugerau, după câte mi se părea mie legendele – legende care, mai presus de orice şi în

mod clar, imortalizaseră amintirea unui om/zeu, Viracocha, care străbătuse trecătorile de pe înălțimile Anzilor, săvârşind în drumul său minuni:

Viracocha însuşi, împreună cu cele două ajutoare ale sale, a pornit spre nord... El a urcat spre înălțimile Cordilierilor, un ajutor a mers de–a lungul coastei, iar celălalt a urmat liziera pădurilor răsăritene... Creatorul s–a îndreptat spre Urcos, în apropiere de Cuzco, unde a dat poruncă viitoarei populații să se nască dintr–un munte. A vizitat Cuzco, ți apoi ți–a continuat calea spre nord, către Ecuador. Acolo, în regiunea de coastă Manta, ți–a luat rămas bun de la poporul său ți, călcând pe valuri, s–a făcut nevăzut peste ocean.[157]

La sfârşitul fiecărei amintiri folclorice în care era vorba despre remarcabilul străin al cărui nume însemna „Spuma Mării", exista întotdeauna acest sfâşietor moment al unui rămas–bun:

Viracocha şi–a urmat drumul, atrăgând după sine rasele de oameni... Când a ajuns în repunea Puerto Viejo i s–au alăturat însoțitorii lui, pe care–i trimisese înainte, şi după ce au venit lângă el, a plecat pe mare împreună cu ei, şi se spune că el şi oamenii lui au mers pe apă tot atât de uşor ca şi cum ar fi traversat

---

157 *The Ancient Civilizations of Peru,* pag. 237.

uscatul.[158]

Întotdeauna acest sfârşietor rămas–bun… şi adesea o aluzie la ştiinţă sau magie.

Capsula timpului

Priveliştea de dincolo de fereastra trenului se schimba. La stânga mea vedeam apele întunecate şi învolburate ale râului Urubamba, un afluent al Amazonului şi totodată un râu sacru pentru incaşi. Temperatura aerului se încălzise simţitor: coborâsem într–o vale aflată la o altitudine relativ mică, în care domnea propriul ei microclimat tropical. Coastele munţilor ce se înălţau de fiecare parte a şinelor de tren erau acoperite din belşug cu păduri verzi, şi mi–am amintit că aceasta era de fapt o regiune caracterizată prin obstacole mari, în principiu de neînvins. Oricine va fi fost cel care s–a hazardat să–şi croiască drum spre inima neantului pentru a construi acolo Machu Picchu, trebuie să fi avut un motiv foarte puternic care să–l îndemne să facă asta.

Indiferent care ar fi fost motivul, alegerea unui amplasament atât de îndepărtat avusese cel puţin un efect secundar benefic: Machu Picchu n–a fost niciodată găsit de *conquistadores* şi de călugări pe vremea zelului lor distrugător. Într–adevăr, abia în

---

158 Juan de Batanzos, *„Suma y Narracion de los Incas”* („Descrierea incaşilor”), în *South American Mythology*, pag. 79.

1911, când fabuloasa moştenire a unor rase mai vechi începea să fie tratată cu mai mult respect, a fost dezvăluită lumii existența acestui Machu Picchu de către tânărul explorator american Hiram Bingham. Şi–au dat imediat seama că acest incredibil sit deschidea o nemaipomenită fereastră spre civilizația precolumbiană; în consecință minele au fost protejate împotriva jefuitorilor şi a vânătorilor de suveniruri, şi un important fragment din trecutul enigmatic a fost păstrat pentru a ului generațiile viitoare.

După ce am trecut printr–un oraş ca vai de el numit Agua Caliente (Apa Caldă), în care câteva restaurante dărăpănate şi baruri ieftine aruncau de pe marginea căii ferate priviri lacome spre călători, am ajuns în gara Machu Picchu Puentas Ruinas, la ora nouă şi zece minute dimineața. De aici, o călătorie de o jumătate de oră cu autobuzul, pe un drum noroios şi şerpuit ce suia coasta unui munte abrupt şi neprimitor, ne–a adus chiar la Machu Picchu, la ruine şi la un hotel mizerabil unde ni s–a cerut o sumă de bani aberantă pentru o cameră nu prea curată. Noi eram singurii oaspeți. Deşi trecuseră ani de când mişcările de guerilă locale bombardaseră pentru ultima dată trenul de Machu Picchu, nu mai erau mulți străini doritori să vină aici.

Machu Picchu cufundat în visare

Era două după–amiaza. Stăteam pe o înălțime,

în partea de sud a sitului. În fața mea, ruinele se întindeau în fața ochilor mei, hălăduind spre nord, în terase cotropite de licheni. Vârfurile muntelui erau învăluite într–un inel de nori groşi, dar din când în când lumina soarelui străbătea ici şi colo prin ei.

Foarte departe, pe fundul văii, vedeam râul sacru încolăcindu–se într–o buclă în ac de păr chiar în jurul formațiunii centrale pe care se sprijinea Machu Picchu, asemenea unui şanț cu apă ce ar încercui un castel uriaş. Privit din locul unde ne aflam, râul părea de un verde întunecat, reflectând verdele coastelor abrupte, acoperite de junglă. Şi mai erau şi petice de apă albă şi superbe sclipiri scânteietoare de lumină.

Mi–am îndreptat privirile, pe deasupra ruinelor, către vârful dominant. Numele lui este Huana Picchu şi figurează, de obicei, în toate posterele clasice al agențiilor de voiaj ce fac reclamă acestui sit. Spre mirarea mea, am observat acum că, pe o distanță de aproximativ o sută de metri sub cel mai înalt punct al său, fusese terasat cu grijă şi sculptat: cineva urcase acolo şi răzuise cu atenție stâncile aproape verticale, creând o încântătoare grădină suspendată care, în vremurile străvechi, poate fusese plantată cu flori viu colorate.

Mi se părea că întregul sit, împreună cu amplasarea lui, era o monumentală operă de sculptură alcătuită din munți, din stâncă, din arbori, din pietre – şi din apă. Era un loc de o

frumusețe stranie, în mod cert unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le văzusem vreodată.

Cu toate acestea, în ciuda strălucirii sale luminoase, aveam impresia că priveam în jos spre un oraş al duhurilor. Semăna cu epava navei *Marie Celeste*, pustie şi fără odihnă. Casele erau orânduite în terase lungi. Fiecare din ele era mică, doar o singură cameră cu fața spre strada îngustă, iar arhitectura era solidă şi funcțională, însă total lipsită de ornamente. Prin contrast, anumite zone destinate unor ceremonii erau realizate potrivit unor standarde cu mult mai înalte şi cuprindeau blocuri uriaşe asemănătoare cu cele pe care le văzusem la Sacsayhuaman. Un monolit poligonal perfect lustruit era lung de aproximativ douăsprezece picioare, cu o lățime de cinci picioare şi o grosime de cinci picioare, şi cu siguranță nu cântărea mai puțin de doua sute de tone. Oare cum reuşiseră constructorii din vechime să–l aducă aici, sus?

Mai existau alte zeci de blocuri la fel, toate erau dispuse în binecunoscutele ziduri alcătuite din megaliți ale căror colțuri se îmbucau perfect unele într–altele. Pe un bloc am numărat în total treizeci şi trei de colțuri, fiecare din ele îmbinându–se impecabil cu un colț corespunzător al blocului alăturat. Erau acolo pietre poligonale masive, cioplite perfect, cu muchii ascuțite ca briciul. Erau şi bolovani naturali, necioplți, integrați în multe locuri în desenul general. Existau şi dispozitive

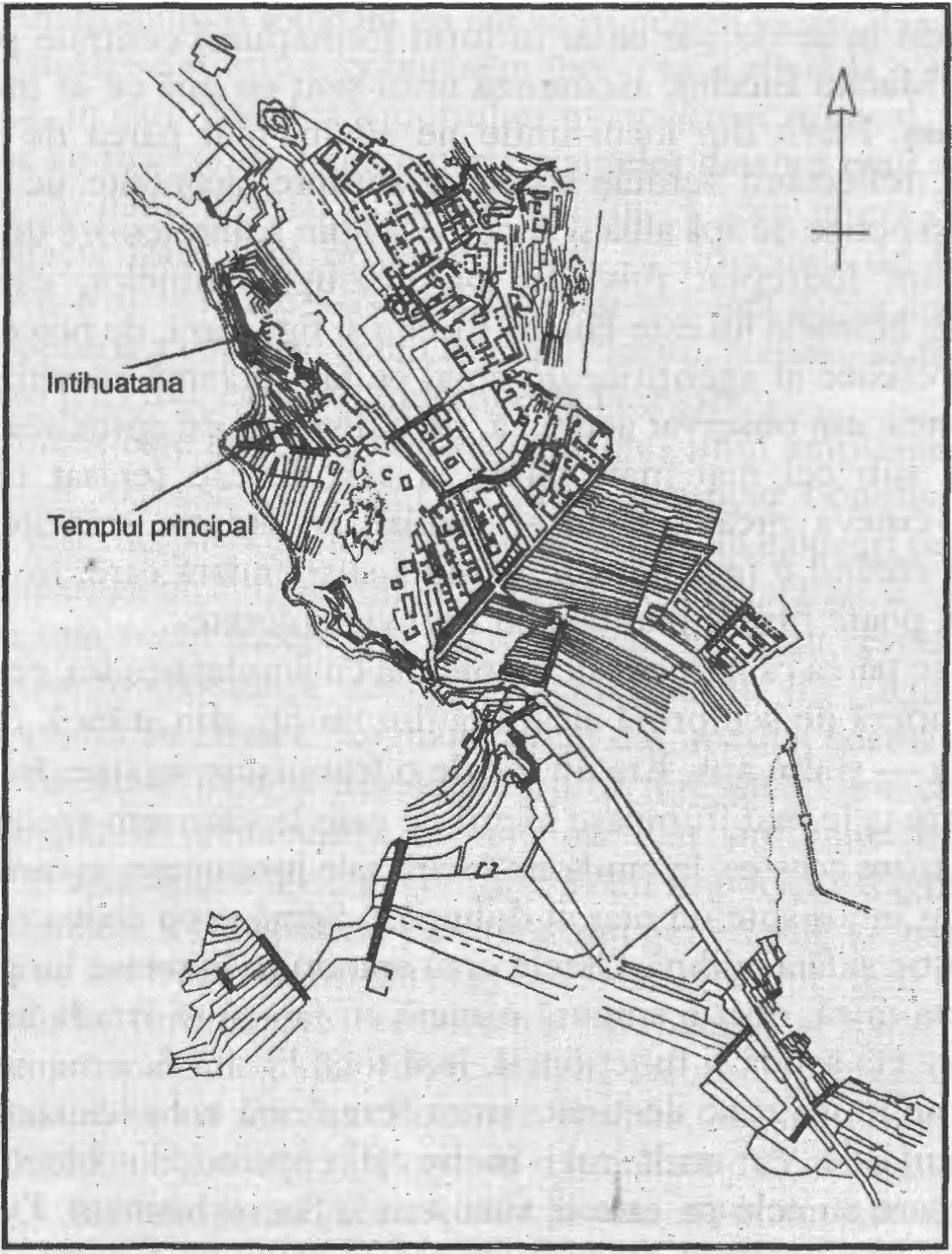

Machu Picchu.

1

1.**Păianjenul de la Nazca**, în sudul Peru-lui. Cercetări recente, întreprinse de dr. Philips Pitluga, astronom la Planetariul Adler din Chicago, au demonstrat că păianjenul, ca şi Marile Piramide de la Gizeh, în Egipt (vezi Părţile VI şi VII), a fost conceput ca o imagine terestră a constelaţiei Orion. Să fie oare posibil ca includerea unui plan „celest" în monumentele antice şi misterioase din diverse părţi ale lumii şi o deosebită orientare a atenţiei asupra celor trei stele din Orion (reprezentate la Nazca de mijlocul îngust al păianjenului) să conţină părţi ale moştenirii ştiinţifice globale, lăsate urmaşilor de către o civilizaţie dispărută din vremuri foarte îndepărtate?

2. Maimuța de la Nazca şi **3. Pasărea colibri.**

Toate aceste figuri sunt desenate pe teren prin câte o singură linie continuă şi sunt atât de imense, încât nu pot fi văzute decât din aer.

4. Vedere a vârfului Machu Pichu. Acest sit îndepărtat se caracterizează prin aliniamente astronomice care dovedesc că s-ar putea să fie cu multe mii de ani mai vechi decât civilizația Inca, despre care se bănuieşte că le-ar fi construit. Este oare posibil să nu fi fost o operă a incaşilor, ci să fi fost doar ocupate şi folosite de ei la o dată mult anterioară?

5 şi **6. Zidărie tipică cu îmbinare de „colțuri întrepătrunse", din arealul Cuzco — Machu Pichu.** Şi în cazul acesta, arheologii le atribuie, fără ezitare, acest stil incaşilor (a se compara cu fotografiile **66**, **67** şi **68** din Partea a VII-a).

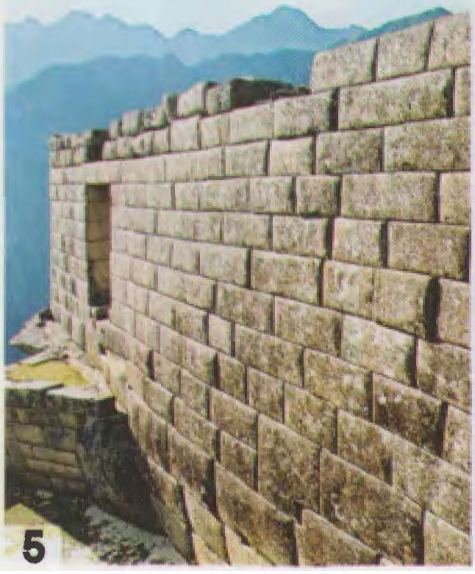

7. ***Intihuatana*** („stâlpul pentru priponirea Soarelui"), **la Machu Pichu.**

8 şi **9. Fiinţa umană, redusă la dimensiunile unui pitic prin contrast cu blocurile uriaşe de la Sacsayhuaman**, care cântăresc în general cam cât 500 de automobile de patru locuri. Există indicii că aceste fortificaţii masive, ca aceea de la Machu Pichu, n-ar fi fost construite de incaşi, ci de mâini necunoscute, cu mii de ani mai înainte. A se compara fotografia **9** cu fotografia **65** din Partea a VII-a.

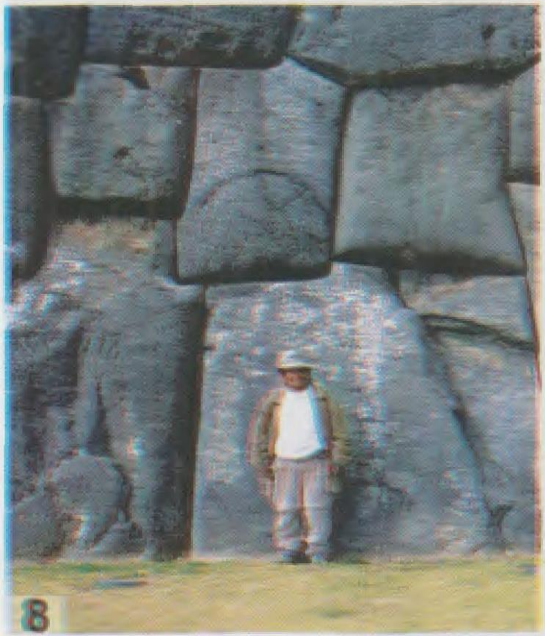

10

11

12

10 şi **11. Tiahuanaco, Bolivia.** Cei doi idoli principali de la Kalasasaya poartă amândoi în mâini accesorii neidentificabile.

12. Vedere în Kalasasaya, dinspre nord. Calculele astronomice indică probabilitatea ca această uriaşă structură să fi fost, la origine, aşezată şi aliniată după răsăritul echinoţial al Soarelui, încă de la începuturile anilor 15000 î.Ch.

13a

13b

13a. Poarta Soarelui de la Tiahuanaco (denumită şi Poarta Calendar), văzută dinspre est şi 13b, dinspre vest. Este sculptată dintr-un singur bloc de andezit dur şi cântăreşte peste 10 tone.

14. Mai mulţi cercetători cred că „**Friza Calendar**" de pe latura estică a porţii cuprinde informaţii ştiinţifice corespunzând unui nivel de cunoştinţe foarte avansat. Astfel, ei au descifrat conform entităţilor hieroglifice de sine stătătoare, că Anul Tiahuanacan avea 290 zile, se împărţea în „douăsprezecimi" a 94 de zile, plus două zile intercalate. Grupările: 290, 24, 12, 2, sunt clare şi inconfundabil arătate în friză. Figura centrală (Viracocha) este flancată de 48 de efigii înaripate, 32 având figuri umane, iar 16 — capete de condor.

14

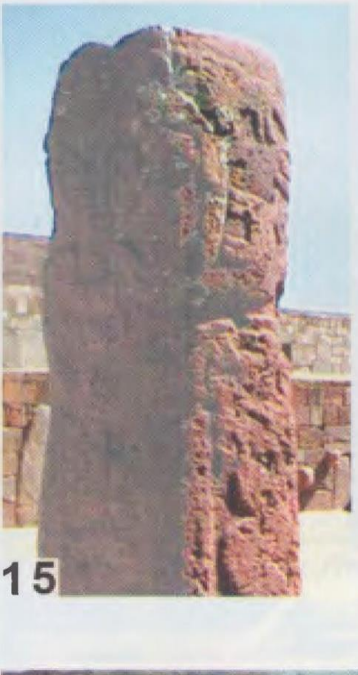

15

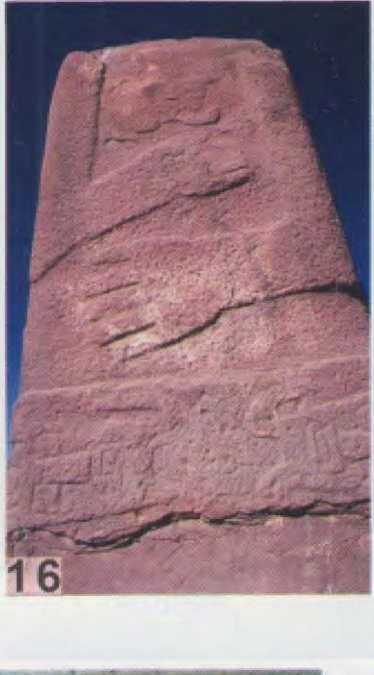

16

17a

17b

18a

18b

15. Acest idol, care reprezintă un chip bărbos, se află în templul subteran de la Tiahuanaco şi se presupune că l-ar reprezenta pe Viracocha, eroul civilizaţiilor din mitologia Anzilor.

16. O stelă funerară, la Tiahuanaco, ale cărei sculpturi reprezintă capete bărboase (deasupra braţului drept al figurii şi lateral, pe braţul său). Fizionomia chipurilor reprezentate pe această stelă şi pe stâlpul de la Viracocha nu sunt caracteristice indigenilor din regiunea sud-americană.

17. Semnele de indentaţie caracteristice arată că aceste blocuri erau îmbinate printr-o agrafă metalică în formă de *I*. Această tehnică de zidărie nu avem cunoştinţe să fi fost utilizată în altă parte în America de Sud, dar a fost folosită în Egiptul Antic, cu mai bine de 4000 de ani în urmă.

18a şi **b. Simbolul crucii** era prezentat la Tiahuanaco cu mii de ani înainte de începuturile creştinismului.

19. Construirea unei bărci tradiționale din trestie „totora", pe insula Suriqui, lacul Titicaca. Ambarcațiuni cu o concepție aproape identică, deşi la o scară mult mai mare, erau utilizate pe Nil, în Egipt, în Epoca Piramidelor (vezi Partea a VI-a, fotografiile **53**, **54** şi **55**).

20. Navigând pe apele lacului Titicaca. Tiahuanaco a fost inițial construit pentru a sluji ca port pe malurile acestei imense mări interioare. Cu toate acestea, de atunci nivelul lacului a scăzut cu peste 100 de picioare şi malurile lui s-au retras cu aproximativ 12 mile spre nord — un proces care, potrivit aprecierilor geologilor, nu s-ar fi putut încheia în mai puțin de 10.000 de ani.

ciudate şi neobişnuite, ca de exemplu Intihuatana, „ţăruşul pentru priponirea soarelui”. Acest remarcabil artefact constă dintr–o singură bucată de rocă de bază, cenuşie–cristalină, cioplit astfel încât să capete o complicată formă geometrică, alcătuită din cuburi şi colţuri, scobiri şi puncte de sprijin ieşite în afară, din mijlocul căreia se înalţă un dinte vertical scurt şi gros.

Un puzzle cu piese cu colţuri întrepătrunse

Cât de vechi este Machu Picchu? Oamenii de ştiinţă sunt de acord că oraşul n–ar fi putut să fie construit cu mult timp înainte de secolul al cincisprezecelea al erei noastre.[159] Cu toate acestea, din timp în timp au existat opinii ce o contraziceau pe aceasta, exprimate de o serie de învăţaţi mai îndrăzneţi, dar respectabili. De exemplu, prin anii 1930, Rolf Müller, profesor de astronomie la Universitatea din Postdam, a găsit dovezi convingătoare pentru a sugera că cele mai importante caracteristici prezentate de Machu Picchu aveau alinieri astronomice semnificative. Pe baza acestora şi utilizând calcule matematice amănunţite referitoare la poziţia stelelor în mileniile precedente (care se modifică treptat în decursul epocilor ca urmare a fenomenului cunoscut sub denumirea de precesiune a

---

159 *The Ancient Civilizations of Peru,* pag. 163.

echinocțiilor [160]) Müller a tras concluzia că amplasarea inițială a sitului n–ar fi putut fi realizată decât în timpul „perioadei dintre anii 4.000 î.e.n. Şi 2.000 î.e.n.”[161]

Din punct de vedere al istoriei tradiționaliste, asta constituia o erezie îndrăzneață. Dacă Müller avea dreptate, vechimea sitului Machu Picchu nu era doar de cinci sute de ani, ci putea fi chiar şi de şase mii de ani. Geea ce ar fi însemnat că era sensibil mai vechi decât Marea Piramidă din Egipt (presupunând, desigur, că se admitea că însăşi vechimea tradiționalistă a Marii Piramide se situa în jurul anului 2.500 î.e.n.).

Au mai existat şi alte voci care nu erau de acord cu vechimea lui Machu Picchu, şi cele mai multe, ca şi Müller, exprimau convingerea că unele părți ale sitului erau cu mii de ani mai vechi decât data remisă de istoricii tradiționalişti.[162]

---

[160] *Precesiunea echinocțială:* deplasarea lentă, de la răsărit spre apus, a punctelor echinocțiale pe ecliptică, care face ca anotimpurile să revină înaintea îndeplinirii revoluției aparente a Soarelui. (n. trad.).

[161] Citat în cartea lui Zecharia Sitchin, *The lost realms* („Împărățiile dispărute”), Avon Books, New York, 1990, pag. 164.

[162] Încă un alt om de ştiință, Maria Shulten de D’Ebneth, a lucrat cu metode matematice (spre deosebire de metodele istorice care sunt foarte speculative şi interpretative). Obiectivul ei era să descopere antica grilă folosită pentru determinarea amplasamentului construcțiilor de la Machu Picchu în raport cu punctele cardinale. A reuşit să facă acest lucru după ce a stabilit existența unei linii centrale la 45°. În cursul lucrărilor s-a împiedicat de altceva: „subunghiurile pe care le-a calculat ea între linia centrală de 45° şi siturile aflate mai departe de ea... i-au

Ca şi uriaşele blocuri poligonale ce alcătuiau zidurile, aceasta era o idee care dădea impresia că s–ar putea îmbina cu alte piese ale jocului de puzzle cu piese zimțate – în acest caz fiind vorba de un puzzle al unui trecut care nu mai părea să aibă vreun înțeles. Viracocha făcea parte din acelaşi puzzle. Toate legendele spun că, fără îndoială, capitala lui a fost la Tiahuanaco. Ruinele acestei mari şi străvechi cetăți se află pe granița Boliviei, în regiunea cunoscută sub denumirea de Collao, situată la douăsprezece mile mai la sud de lacul Titicaca.

Am calculat că puteam ajunge acolo în două zile, via Lima şi La Paz.

Capitolul 8

Lacul de pe Acoperişul Lumii

La Paz, oraşul–capitală al Boliviei, se află cuibărit pe fundul neregulat al unei gropi spectaculoase adâncită în sol la mai mult de două mile deasupra nivelului mării. Această prăpastie abruptă, cu o adâncime de mii de picioare, a fost săpată în cine ştie ce eră primară, printr–o

---

indicat faptul că înclinarea Pământului (*oblicitatea* lui) la vremea când se realizase acea grilă era de aproape 24°0'. Ceea ce înseamnă că grila a fost concepută (potrivit opiniei ei) cu 5.125 ani înaintea măsurătorilor efectuate de ea în 1953; cu alte cuvinte în anul 3.172 î.e.n." *The Last Realms,* pag. 204–205.

formidabilă prăvălire de ape care a purtat cu sine valul abraziv de stânci dislocate şi pietriş.

Înzestrat de la natură cu un amplasament atât de apocaliptic, oraşul La Paz are un farmec unic, deşi puțin sordid. Cu străzile lui înguste, cu locuințele cu ziduri întunecate, catedrale impunătoare, cinematografe de prost gust şi baruri deschise până târziu în care se mănâncă hamburgeri, oraşul creează o atmosferă echivocă, ciudat de amețitoare. Cu toate acestea, dacă nu este dotat cu plămâni ca nişte foaie, pietonului îi este greu să–l străbată, deoarece întreaga zonă centrală este construită pe coastele colinelor prăpăstioase.

Aeroportul din La Paz se află la o înălțime de aproape cinci mii de picioare față de oraşul însuşi, pe marginea aşa–numitului Altiplano – zona muntoasă, vălurită şi rece, care constituie caracteristica topografică dominantă a acestei regiuni. Santha şi cu mine am aterizat acolo destul de târziu după miezul nopții, cu un zbor întârziat dinspre Lima. În holul de sosiri în care era un curent puternic, mi s–a oferit ceai de coca în ceşcuțe de plastic, ca tratament profilactic împotriva răului de înălțime. După apreciabile amânări şi insistențe, ne–am scos din vamă bagajele, am chemat un taxi antic, de fabricație americană, şi ne–am îndreptat zdrăngănind şi huruind către slabele lumini galbene ale oraşului ce se zărea mult sub noi.

Zvonuri despre un cataclism

A doua zi, pe la patru după–amiază, am pornit spre Lacul Titicaca, într–un jeep închiriat; ne–am croit cu greu drum prin ambuteiajele circulației din capitală – care, în mod de neînțeles, părea să se afle într–o permanentă oră de vârf – ieşind apoi dintre zgârie–nori şi mahalale sărăcăcioase, îndreptându–ne spre orizonturile largi şi limpezi ale aşa–numitului Altiplano.

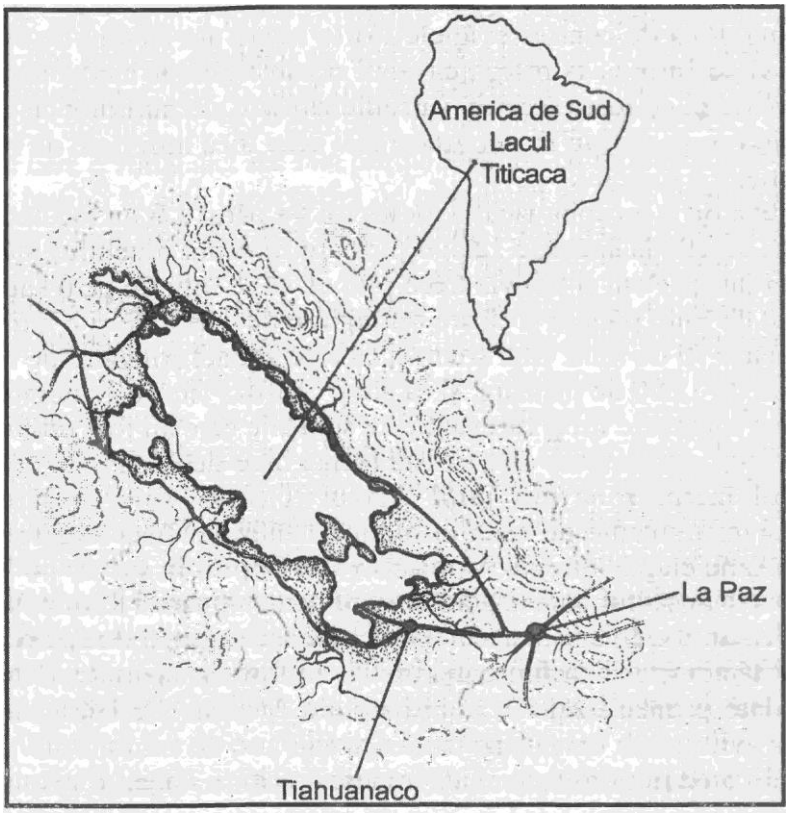

Lacul Titicaca.

La început, încă în apropierea oraşului, drumul

nostru ne–a purtat printr–o zonă de suburbii mizere şi oraşe de bordeie dărăpănate, în care de–a lungul trotuarelor se înşiruiau ateliere de reparaţii auto şi depozite de deşeuri. Cu toate acestea, pe măsură ce sporea distanţa dintre noi şi La Paz, aşezările omeneşti deveneau tot mai mici, până ce au încetat aproape orice semne ale existenţei lor. Savanele unduitoare, golaşe şi lipsite de arbori, mărginite în depărtare de vârfurile acoperite de zăpadă ale munţilor Cordillera Real, creau un spectacol de o frumuseţe şi o forţă de neuitat. Dar locurile acestea ce păreau să plutească deasupra norilor, ca o împărăţie vrăjită, îţi dădeau impresia că te afli pe altă lume.

Deşi ultima noastră destinaţie era Tiahuanaco, în seara aceea ne–am îndreptat spre oraşul Copacabana, situat pe un promontoriu, în apropiere de capătul sudic al lacului Titicaca. Pentru a ajunge acolo, am fost nevoiţi să traversăm o fâşie de apă, cu ajutorul unui bac improvizat pentru automobile, care ne–a dus în oraşul pescăresc Tiquine. Acolo, în vreme ce se înserа, ne–am continuat drumul pe şoseaua principală, devenită acum doar puţin mai bună decât o potecă îngustă şi gloduroasă, urcând de–a lungul câtorva bucle abrupte în ac de păr, până pe creştetul unui pinten muntos. Din acest punct, în faţa noastră se desfăşura o panoramă plină de contraste: apele foarte negre ale lacului de sub noi păreau să se întindă la marginea unui ocean

nesfârşit înecat în umbre întunecoase şi, cu toate acestea, vârfurile zimțate ale munților cu căciuli de zăpadă ce se zăreau în depărtare mai erau încă inundate de lumina strălucitoare a soarelui.

Chiar de la început, lacul Titicaca mi s–a părut a fi un loc deosebit. Ştiam că se află la aproape 12.500 picioare deasupra nivelului mării, că frontiera dintre Peru şi Bolivia trece prin el, că se întinde pe o suprafață de 3.200 de mile pătrate şi că are o lungime de 138 mile şi o lățime de aproximativ 70 de mile. Mai ştiam şi că este adânc, atingând pe alocuri adâncimi de 1.000 de picioare, şi că are o confuză istorie geologică.

Iată misterele lui şi câteva dintre soluțiile care au fost propuse:

1. Deşi actualmente este situată la mai bine de două mile deasupra nivelului mării, zona din jurul lacului Titicaca este presărată cu nenumărate milioane de cochilii marine fosilizate. Asta sugerează că, într–o anume etapă, întregul Altiplano a fost împins în sus de pe fundul mării, poate în cadrul unei înălțări terestre generale care a format America de Sud ca un tot. În cursul acelui proces, uriaşe cantități de apă oceanică şi nenumărate specii de ființe marine vii au fost transportate, rămânând suspendate printre lanțurile muntoase ale Anzilor.[163] Se crede că

---

[163] Prof. Arthur Posnansky, *Tiahuanacu: The Cradle of American Man* („Tiahuanacu, leagănul omului american"), Ministerul

acest proces a avut loc cu cel puțin o sută de milioane de ani în urmă.[164]

2. În mod paradoxal, în ciuda imensei vechimi a acestui eveniment, lacul Titicaca a păstrat până în ziua de astăzi „o ihtiofaună marină”[165], cu alte cuvinte, deşi actualmente este situat la sute de mile depărtare de orice ocean, peştii şi crustaceele lui se caracterizează prin multe tipuri oceanice (mai degrabă decât de apă dulce). Printre ființele surprinzătoare aduse la suprafață în plasele pescarilor s–au aflat specimene de *Hippocampus* (calul de mare).[166] În plus, aşa cum a evidențiat o autoritate în materie, „diferite specii de *Allorquestes (hyalella inermis etc.)* şi alte specimene de faună marină nu lasă nicio îndoială asupra faptului că, în alte perioade, acest lac era

---

Învățământului, La Paz, Bolivia, 1957, vol. III, pag. 192. A se vedea şi Immanuel Velikovski, *Earth in Upheaval* („Pământul în transformare”), Pocket Books, New York, 1977, pag. 77–78: „cercetările întreprinse în domeniul topografiei Anzilor şi al faunei Lacului Titicaca, precum şi o analiză chimică a acestui loc şi a altora de pe acelaşi platou au stabilit că platoul s-a aflat într-o vreme la nivelul mării, cu 12.500 picioare mai jos decât este astăzi… şi că, inițial, lacurile sale făceau parte dintr-un golf marin… Cândva în trecut, întregul Altiplano, cu lacurile sale cu tot, s-a ridicat de pe fundul oceanului…”

164 Convorbire personală cu Richard Elisson de la British Geological Survey, 17 septembrie 1993. Elisson este autor al articolului din revista *BGS Overseas Geology and Mineral Resources Paper* (Nr. 65) intitulat *The Geology of the Western Corriera and Altiplano* („Ecologia Munților Corriera de Vest şi a Altiplano-ului”).

165 Tiahuanacu, III, pag. 192.

166 Tiahuanacu, J.J. Augustin. New York, 1945, vol. I, pag. 28.

mult mai sărat decât astăzi, sau, mai exact, că apa care l–a format provenea din mare şi că a fost ridicată şi blocată în Anzi atunci când s–a înălțat continentul."[167]

3. Aşadar, cam atât cu privire la evenimentele principale, care ar fi putut crea lacul Titicaca. După formarea sa, această imensă „mare interioară" şi Altiplano însuşi au suferit alte schimbări drastice şi spectaculoase. Dintre acestea este demnă de remarcat cea referitoare la întinderea lacului care pare să fi fluctuat enorm de mult – lucru indicat de existența unui străvechi contur al lacului, vizibil în cea mai mare parte a terenului înconjurător. În mod misterios, acest contur al malului nu este orizontal, ci *se înclină* simțitor de la nord spre sud, de–a lungul unei considerabile distanțe pe orizontală. Cel mai nordic punct, măsurat topografic, este cu 295 de picioare deasupra nivelului lacului Titicaca; la aproximativ 400 de mile spre sud, conturul malului se află cu 274 de picioare sub actualul nivel al lacului.[168] Din aceste date, precum şi din multe alte dovezi, geologii au dedus că Altiplano continuă şi acum să se înalțe treptat, dar în mod inegal, altitudinile mai mari fiind atinse în partea

---

[167] Idem.

[168] Vezi de exemplu, H. S. Bellamy, *Built Before the Flood: The Problem of the Tiahuanaco Ruins* („Construit înainte de Potop: problema ruinelor de la Tiahuanaco"), Faber & Faber, Londra, 1943, pag. 57.

nordică, iar cele mai mici în cea sudică. Se crede că procesul despre care e vorba aici are mai puțină legătură cu modificările nivelului apelor lacului în sine (deşi astfel de modificări au avut cu siguranță loc) decât cu schimbările de nivel ale întregului teren în care este situat lacul.[169]

4. Cu toate acestea, în astfel de condiții şi ținând seama de perioadele lungi de timp pe care se presupune că le–ar necesita transformările geologice majore, este mult mai greu de explicat faptul de netăgăduit că *oraşul Tiahuanaco a fost cândva un port, dotat cu docuri vaste, situat chiar pe malul lacului Titicaca.*[170] Problema constă în aceea că actualmente ruinele cetății Tiahuanaco au rămas la o depărtare de aproximativ douăsprezece mile spre sud de lac şi se află la o înălțime *cu mai bine de o sută de picioare mai sus* decât actualul contur al malului.[171] Rezultă, aşadar, că în perioada care s–a scurs de la construirea cetății trebuie să se fi întâmplat una din două: fie nivelul lacului a scăzut foarte mult, fie terenul pe care se află Tiahuanaco s–a înălțat tot atât de mult.

5. Ori într–un caz, ori în celălalt, este evident că

---

[169] Idem, pag. 59.

[170] Tiahuanacu, III, pag. 192–196. A se vedea *Bolivia,* Lonely planet publications, Hawthorne, Australia, 1992, pag. 156.

[171] Idem. A se vedea şi Harold Osborne, *Indians of the Andes: Aymaras and Quechuas* („Indienii din Anzi: aymara şi quechua"), Routledge and Kegan Paul, Londra, 1952. Pag. 55.

trebuie să fi existat schimbări fizice masive şi traumatizante. Unele dintre acestea, ca de exemplu ridicarea de pe fundul oceanului a zonei denumite Altiplano, au avut loc în mod cert în ere geologice îndepărtate, înainte de apariția civilizației omeneşti. Altele nu sunt nici pe departe atât de vechi şi trebuie să fi survenit după construirea oraşului Tiahuanaco.[172] întrebarea este, prin urmare: *Când* a fost construit Tiahuanaco?

Opinia istorică tradiționalistă susține că este imposibil ca ruinele să dateze cu mult înainte de anul 500 e.n.[173] Există, totuşi, şi o altă cronologie care, deşi nu este acceptată de majoritatea oamenilor de ştiință, pare să se potrivească mai bine cu amploarea schimbărilor geologice care au survenit în această regiune. Bazată pe calculele matematice şi astronomice ale profesorului Arthur Posnansky de la Universitatea din La Paz şi ale

---

[172] *Earth În Upheaval,* pag. 76: „Opinia conservatoare adoptată printre evoluționişti şi geologi, este că acea creare a unui munte este un proces lent, observabil prin modificări infime, şi că, deoarece este un proces continuu, niciodată n-ar fi putut exista ridicări spontane la scară mare. *Cu toate acestea, în cazul Tiahuanaco, se pare că schimbarea de altitudine a survenit după ce fusese construită cetatea,* şi asta nu ar fi putut fi rezultatul unui proces lent…"

[173] A se vedea, de exemplu, Ian Cameron, *Kingdom of the Sun God: A History of the Andes and Their People* („Împărăția Zeului-Soare: o istorie a Anzilor şi a popoarelor lor"), Guild Publishing, Londra, 1990, pag. 48–49.

profesorului Rolf Müller (care de asemenea a pus în discuție vechimea oficială a cetății Machu Picchu), această cronologie împinge principala etapă de construire a oraşului Tiahuanaco până spre anul *15.000 î.e.n.* Această cronologie mai dovedeşte şi că oraşul a suferit ulterior imense distrugeri, ca urmare a unei catastrofe naturale nemaipomenite, cam prin mileniul al unsprezecelea î.e.n., şi că după aceea, la scurt timp, s–a distanțat de malul lacului.[174]

Vom revedea constatările lui Posnansky şi ale lui Müller în capitolul 11 – constatări ce sugerează că marea cetate a Anzilor, Tiahuanaco, a înflorit în timpul ultimei ere glaciare, în noaptea adâncă, întunecoasă şi lipsită de lună a preistoriei.

Capitolul 9

Fost şi viitor rege

În timpul călătoriilor mele prin Anzi, recitisem de câteva ori o ciudată variantă a principalei tradiții privitoare la Viracocha. În acea variantă, care provenea din zona din jurul lacului Titicaca, cunoscută sub numele de Collao, zeitatea erou–civilizator fusese numită „Thunupa”:

Thunupa a apărut pe Altiplano în timpurile străvechi,

---

[174] *Tiahuanacu* II, pag. 91 şi I pag. 39.

venind dinspre nord, împreună cu cinci discipoli. Bărbat alb, cu înfățişare majestuoasă, cu ochi albaştri şi purtând barbă, el era sobru, puritan, şi propovăduia împotriva beției, a poligamiei şi a războiului.[175]

După ce străbătuse mari distanțe prin Anzi, unde întemeiase o împărăție paşnică, şi–i învățase pe oameni toate meseriile civilizației[176], Thunupa a fost doborât şi rănit grav de către un grup de conspiratori invidioşi.

I–au pus trupul rănit într–o barcă, construită din trestie „totora"[177]*, pe care au lăsat–o în derivă pe Lacul Titicaca. Acolo… el a navigat, îndepărtându–se cu o asemenea viteză, încât cei care încercaseră să–l ucidă într–un mod atât de crud au rămas în urmă, îngroziți şi uimiți – deoarece lacul acesta nu avea curenți… Barca a ajuns la mal la Cochamarca, unde astăzi se află râul Desguardero. Tradiția indiană afirmă că barca a izbit malul cu o forță atât de mare încât a creat râul Desguardero, care până atunci nu existase. Şi, pe apa astfel eliberată, trupul sfânt a fost purtat la o depărtare de multe*

---

175 *South American Mythology,* pag. 87.

176 Idem, pag. 44.

177 *Totora: (Scirpus totora), o* plantă vegetală din aceeaşi clasă cu papirusul. Construcția unei *bărci (balsa de totora)* durează 3 zile si rezistă 6 luni pe apă până stuful se înmoaie şi nu mai pluteşte. (n. trad.).

leghe, spre malul mării, la Arica…[178]

Ambarcațiuni, apă şi salvare

Există aici ciudate paralelisme cu povestea lui Osiris, marele zeu al morții şi reînvierii din Egiptul antic. Istorisirea completă a mitului original, ce defineşte acest personaj misterios, este dată de Plutarh[179] şi arată că, după ce i–a adus poporului său darurile civilizației – învățându–i pe oameni tot felul de meserii utile, desființând canibalismul şi sacrificiul uman, dându–le primul lor cod legal – Osiris a părăsit Egiptul şi a călătorit prin lume pentru a răspândi şi altor națiuni avantajele civilizației. Niciodată nu i–a silit pe barbarii pe care–i întâlnea să–i accepte legile, preferând în schimb să discute cu ei şi să facă apel la rațiunea lor. Se povesteşte, de asemenea, că învățăturile le trecea altora cu ajutorul unor imnuri şi cântece acompaniate de instrumente muzicale.

Cu toate acestea, în timp ce era plecat, şaptezeci şi doi de membri ai Curții lui, conduşi de cumnatul său Set, au uneltit împotriva lui. Când s–a

---

[178] Antonio de la Calancha, *Cronica Moralizada del Orden de San Augustin en el Peru* („Povestire moralizatoare a Ordinului Sfântului Augustin în Peru"), 1638 în *South American Mythology,* pag. 87.

[179] Rezumate bune ale relatării lui Plutarch sunt date în cartea lui M.V. Seton-Williams, *Egyptian legends and stories* („Legende şi povestiri egiptene"), Rubicon Press, Londra, 1990, pag. 24–29; şi în cea a lui E. A. Wallis Budge, *From Fetish to God în Ancient Egypt* („De la fetiş la zeu, în Egiptul antic"), Oxford University Press, 1934, pag. 178–183.

înapoiat, conspiratorii l–au invitat la un banchet, unde un splendid cufăr din lemn şi aur a fost oferit ca premiu oricărui oaspete care ar încăpea în el, întocmai pe măsură. Osiris nu ştia că acel cufăr fusese construit exact după măsurile trupului său. Ca urmare, când oaspeții au încercat pe rând să între în el, n–au reuşit. Osiris s–a culcat înăuntru confortabil. Dar înainte să aibă timp să iasă din el, conspiratorii s–au năpustit, au bătut în cuie capacul şi chiar au etanşat crăpăturile cu plumb topit, în aşa fel încât să nu pătrundă aer. După aceea, cufărul a fost aruncat în Nil. Intenția fusese ca acesta să se scufunde, dar s–a îndepărtat rapid plutind pe ape, străbătând o distanță considerabilă, până a ajuns la malul mării.

În momentul acesta a intervenit zeița Isis, soția lui Osiris. Folosind marile puteri magice pentru care era renumită, a găsit cufărul şi l–a ascuns într–un loc tainic. Cu toate acestea, fratele ei cel rău, Set, a descoperit cufărul pe când plecase la vânătoare prin mlaştini; l–a deschis şi, nebun de furie, a tăiat cadavrul regesc în paisprezece bucăți pe care le–a împrăştiat în toată țara.

Isis a încercat încă o dată să–şi salveze soțul. A construit o barcă mică din trestie de papirus, a uns–o cu smoală şi, îmbarcându–se în ea, a pornit pe Nil, în căutarea rămăşițelor. După ce le–a găsit, a făcut vrăji puternice prin care să reunească bucățile dezmembrate ale trupului, în aşa fel încât

să–şi recapete vechea formă. Pe urmă, intact şi perfect, Osiris a trecut prin procesul de renaştere stelară pentru a deveni Zeul Morților şi Regele Lumii Subpământene – de unde – spune legenda – se înapoia din când în când pe Pământ, sub formă de om muritor.[180]

Deşi între aceste tradiții există diferențe mari, e ciudat că Osiris în Egipt şi Thunupa–Viracocha în America de Sud au în comun următoarele:
– Amândoi erau mari civilizatori;
– Împotriva amândurora au fost urzite comploturi;
– Amândoi au fost doborâți;
– Amândoi au fost închişi etanş într–un container sau în vreun alt fel de recipient;
– Amândoi au fost după aceea aruncați în apă;
– Amândoi au fost purtați departe pe apele unui râu;
– Amândoi au ajuns la un moment dat la mare.

Oare aceste paralelisme ar trebui să respinse ca fiind simple coincidențe? Sau e posibil să existe o legătură ascunsă între cele două tradiții?

Bărcile de trestie de la Suriqui

Aerul era de o răceală alpină, iar eu stăteam în partea din față a unei şalupe cu motor, care înainta cu aproximativ douăzeci de noduri[181] peste apele reci ale lacului Titicaca. Deasupra

---

[180] *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 180.
[181] 1 *nod:* 1 milă nautică/h = 1,852 km/h (n. trad.).

noastră cerul era de un albastru limpede, reflectând nuanțele acvamarin[182] şi turcoaz ale uscatului, iar imensa întindere a lacului, sclipind cu scânteieri de cupru şi argint, părea să nu se sfârşească niciodată…

Pasajele din legendele în care se vorbea despre ambarcațiuni făcute din trestie trebuie să fi fost studiate cu religiozitate, deoarece eu ştiam că „bărcile din trestie totora" constituiau un mijloc de transport tradițional pe acest lac. Cu toate acestea, vechile abilități necesare construirii acestui tip de ambarcațiune îşi pierduseră în anii din urmă vigoarea, şi acum ne îndreptam spre Suriqui, singurul loc în care încă mai erau construite după toate regulile.

Pe insula Suriqui, într–un mic sat, situat în apropiere de malul lacului, am găsit doi indieni în vârstă care construiau o barcă din trestii „totora" legate în mănunchiuri. Eleganta ambarcațiune, care părea să fie aproape gata, avea o lungime de aproximativ cincisprezece picioare. Era lată la mijloc, dar îngustă la ambele capete, şi cu prova şi pupa curbate şi înalte.

M–am aşezat jos şi am stat o vreme să privesc. Cel mai în vârstă dintre cei doi constructori, care purta o pălărie de fetru cafeniu peste o ciudată căciulă de lână cu moț, îşi proptea piciorul stâng,

---

182 *Acvamarin:* Piatră prețioasă de culoare albastră-verzuie (de fapt, rocă beril de culoare limpede). (n. trad.).

dezgolit, în bordul vasului, ca să adauge un efect de pârghie în timp ce trăgea şi întindea frânghiile care fixau mănunchiurile de trestie. Am observat că din timp în timp îşi ştergea cu câte o legătură de frânghie fruntea transpirată – în felul acesta umezind–o pentru a–i mări aderența.

Barca, înconjurată de pui de găină şi cercetată când şi când de o timidă alpaca[183] rozătoare, stătea într–o grămadă de resturi de trestie, în curtea din spate a unei locuințe de fermier dărăpănate. Era una din cele câteva pe care am reuşit să le studiez în următoarele două–trei ore şi, deşi aspectul era în mod neîndoios caracteristic zonei Anzilor, m–am surprins în repetate rânduri cuprins de o senzație de *déjà vu* dintr–un alt loc, şi altă epocă. Motivul era faptul că ambarcațiunile de la Suriqui erau practic identice, atât ca metodă de construcție cât şi ca înfățişare finită, cu frumoasele bărci făcute din trestie de papirus cu care navigaseră pe Nil faraonii, cu mii de ani mai înainte. În călătoriile mele prin Egipt am cercetat imaginile multor astfel de vase, pictate pe pereții mormintelor antice. Îmi trecea un fior prin vene când le vedeam acum, aduse la viață, atât de pline de culoare, pe o insulă obscură de pe lacul Titicaca – chiar dacă, prin cercetările mele, eram parțial pregătit pentru această coincidență. Ştiam că

---

183 *Alpaca* (zool.) *(Lama pacos):* specie de lama cu păr lung şi lânos. (n. trad.)

niciodată nu se dăduse o explicație satisfăcătoare în legătură cu existența unor asemănări atât de mari şi atât de bogate în amănunte, privitoare la concepția de construcție a bărcii în două locuri atât de depărtate unul de altul. Cu toate acestea, o autoritate în materie de navigație antică se întreabă în legătură cu această enigmă:

Aici era aceeaşi formă compactă, cu vârfuri înălțate la ambele capete, cu legături de frânghie pornind de pe partea din dreapta a punții chiar în jurul fundului bărcii, totul dintr–o bucată... Fiecare fir de trestie era aşezat cu o precizie maximă, pentru a se obține o simetrie perfectă şi o eleganță hidrodinamică, în timp ce mănunchiurile erau atât de strâns legate încât semănau cu... buşteni auriți, curbați astfel încât spre provă şi spre pupa să formeze vârfuri în formă de sabot.[184]

Bărcile din trestie de pe Nilul antic şi bărcile de trestie de pe lacul Titicaca (al căror model original – insistau indienii băştinaşi – le fusese dat de către „oamenii lui Viracocha” [185]) aveau şi alte caracteristici comune. De exemplu, ambele erau echipate cu pânze montate pe catarge fixate pe două picioare.[186] De asemenea, amândouă erau

---

[184] Thor Heyerdahl, *The Ra Expeditions* („Expedițiile Ra”), Book Club Associates, Londra, 1972, pag. 43, 295.
[185] Idem, pag. 43.
[186] Idem, pag. 295.

utilizate pentru transportul la mare distanță al unor materiale deosebit de grele: obeliscuri şi blocuri gargantueşti de piatră destinate templelor de la Gizeh, Luxor şi Abydos pe de o parte, şi pentru misterioasele edificii de la Tiahuanaco pe de alta.

În acele zile îndepărtate, înainte ca lacul Titicaca să devină cu mai bine de o sută de picioare mai puțin adânc, Tiahuanaco se înălțase pe malul apei, în fața unei privelişti de o frumusețe înfiorătoare şi sacră. Acum, marele port, oraşul–capitală al lui Viracocha însuşi, zăcea pierdut printre coline erodate şi câmpii pustiite de vânt.

Drumul către Tiahuanaco…

După ce ne–am întors de la Suriqui în partea principală a uscatului, am pornit cu jeep–ul nostru închiriat peste acele câmpii, stârnind un nor de praf. Drumul ne–a dus prin oraşele Puccarani şi Laha, populate cu indieni *aymara* apatici, care mergeau încet pe străzile pietruite şi înguste sau stăteau nepăsători în micile „plazas" luminate de soare.

Oare aceşti oameni sunt descendenții constructorilor de la Tiahuanaco, aşa cum insistă oamenii de ştiință? Sau dreptatea e de partea legendelor? Oare străvechea cetate a fost opera unor străini cu puteri dumnezeieşti, care se stabiliseră aici, cu multe ere în urmă?

Capitolul 10

Oraşul de la Poarta Soarelui

Primii călători spanioli care au vizitat oraşul bolivian în ruine, Tiahuanaco, cam pe vremea cuceririi, au fost impresionați de ciudata mărime a clădirilor lui şi de atmosfera de mister ce le învăluie. „I–am întrebat pe indigeni dacă aceste edificii fuseseră construite pe vremea incaşilor", scria cronicarul Pedro Cieza de Leon. „Auzindu–mi întrebarea au râs, afirmând că (edificiile) erau clădite cu mult înainte de domnia incaşilor… că ei auziseră de la înaintaşii lor că tot ce se vedea acolo apăruse brusc în timpul unor singure nopți…"[187] În timp ce un alt vizitator spaniol din aceeaşi perioadă amintea o tradiție care spunea că pietrele fuseseră ridicate de pe pământ în mod miraculos: „au fost purtate prin aer în sunetul unei trompete."[188]

Nu la multă vreme după cucerire, o descriere amănunțită a oraşului a fost făcută de istoricul Garcilaso de la Vega. Încă nu fuseseră jefuite bogățiile sau materialele de construcții şi, deşi distras de vitregia timpului, situl era într–atât de

---

[187] Pedro Cieza de Leon, *Chronicle of Peru* („Descrierea Peru-ului"), Hakluyt Society, Londra, 1864 şi 1883, partea I, Cap. 87.

[188] *Indians of the Andes: Aymaras and Quechuas,* pag. 64. A se vedea şi *Feats and Wisdom of the Ancients* („Realizările şi înțelepciunea celor din vechime"), *Time-Life Books,* Alexandria, Virginia, 1990, pag. 55.

superb încât îți tăia respirația:

Trebuie să spunem acum ceva despre marile şi aproape incredibilele construcții de la Tiahuanaco. Există acolo o colină artificială, foarte înaltă, clădită pe fundații de piatră, în așa fel ca solul să nu alunece. Există figuri gigantice sculptate în piatră... acestea sunt atât de roase de vremuri încât îți dovedesc marea vechime. Există ziduri ale căror pietre sunt atât de enorme încât e greu de imaginat ce forță omenească le–ar fi putut aşeza acolo. Şi există rămăşițele unor edificii stranii, cele mai remarcabile fiind nişte portaluri de piatră, cioplite în stâncă masivă; acestea se înalță pe fundații lungi de cel puțin 30 de picioare, late de 15 picioare și adânci de 6 picioare, fundația și portalul constituind o singură bucată... Cum? Şi cu ajutorul căror scule și dispozitive au putut fi realizate lucrări masive de asemenea dimensiuni? — sunt întrebări la care suntem incapabili să răspundem... Nici nu ne putem imagina cum au putut fi aduse aici nişte pietre atât de enorme...[189]

Acestea se întâmplau în secolul al şaisprezecelea. Peste mai mult de 400 de ani, la sfârşitul secolului douăzeci, am împărtăşit enigma lui Garcilaso. Împrăştiați în jurul oraşului Tiahuanaco, în ciuda jefuitorilor care au prădat

---

[189] *Royal Commentaries of the Incas,* cartea III, cap. 1. A se vedea de exemplu, versiunea publicată de Orion Press, New York, 1961 (tradusă de Maria Jolas după ediția franceză cu adnotări critice de Alain Gheerbrant), pag. 49–50.

situl în anii precedenți, erau monoliți atât de mari şi grei, dar atât de bine finisați, încât păreau a fi opera unor super–ființe.

Ca un discipol la picioarele învățătorului său, m–am aşezat pe pardoseala templului îngropat şi am privit în sus, spre chipul enigmatic despre care toți oamenii de ştiință ce studiază cetatea Tiahuanaco cred că ar intenționa să–l reprezinte pe Viracocha. Cu nu se ştie câte veacuri în urmă, mâini necunoscute ciopliseră acest portret într–un pilastru înalt de rocă roşie. Deşi actualmente foarte roasă de vremuri, era portretul unui bărbat împăcat cu sine însăşi. Era portretul unui bărbat puternic...

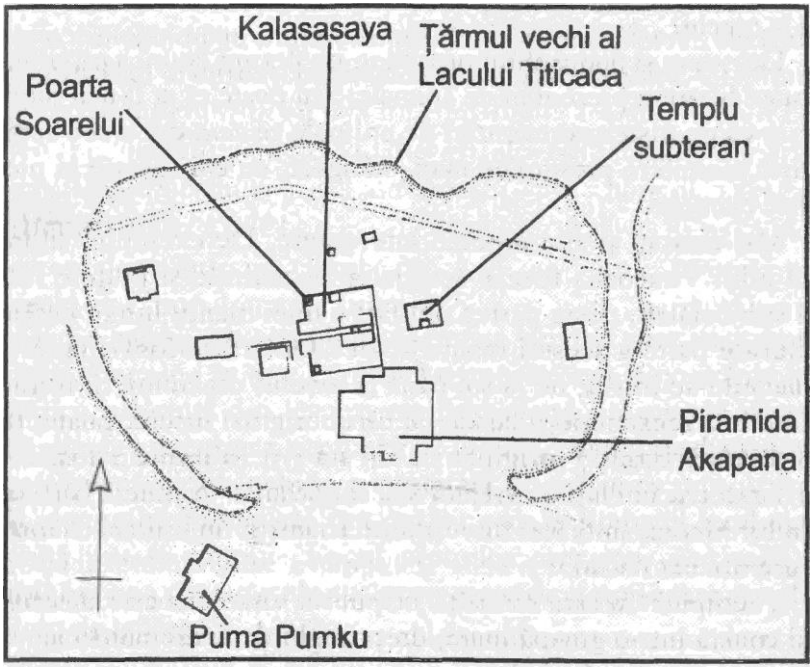

Tiahuanaco.

Avea o frunte înaltă, şi ochi mari, rotunzi. Nasul îi era drept, îngust la rădăcină, dar lățindu–se către nări. Buzele îi erau pline. Caracteristica lui distinctivă era, totuşi, barba impunătoare şi elegantă, care avea efectul de a–i face fața mai lată în dreptul maxilarelor decât la tâmple. Privind mai atent, am văzut că sculptorul realizase portretul unui bărbat a cărui piele era bărbierită în jurul buzelor, rezultatul fiind că mustața începea din susul obrajilor, aproape paralel cu vârful nasului. De acolo se curba mult în jos, pe lângă colțurile gurii, alcătuind pe bărbie un barbişon impunător, după care îi urmărea conturul maxilarului înapoi până la urechi.

Deasupra şi dedesubtul urechilor, pe fiecare latură a capului, erau sculptate bizare reprezentări de animale. Sau poate că ar fi mai bine să le descriu ca pe nişte reprezentări de animale *ciudate*, deoarece semănau cu nişte mamifere preistorice mari, stângace, cu cozi groase şi picioare ca nişte ciomege.

Mai existau şi alte aspecte interesante. De exemplu, silueta de piatră a lui Viracocha fusese sculptată cu mâinile şi brațele îndoite, unul sub celălalt, peste partea din față a unei mantii lungi, fâlfâitoare. De fiecare parte a acestei mantii apărea forma sinuoasă a unui şarpe, încolăcindu–se în sus, de la sol până la nivelul umărului. Şi în timp ce mă uitam la acest superb desen (al cărui

original fusese, poate, brodat pe o țesătură bogată) imaginea ce mi s–a ivit în minte a fost aceea a unui Viracocha în chip de vrăjitor sau magician – o siluetă bărboasă, în genul lui Merlin, îmbrăcat în veşminte stranii şi minunate, chemând să coboare din cer flăcări.

„Templul" în care se înalță stâlpul lui Viracocha este deschis spre cer şi constă într–o groapă mare, dreptunghiulară, asemănătoare cu un bazin de înot, săpată până la o adâncime de şase picioare sub nivelul solului. Pardoseala lui, cu o suprafață de aproximativ 40 de picioare lungime şi 30 de picioare lățime, este realizată din pietre dure, plate. Pereții verticali şi solizi sunt alcătuiți din blocuri cioplite şi tăiate cu precizie, de dimensiuni diverse, aşezate strâns una lângă alta, fără mortar în rosturi, întrepătrunzându–se cu stele tăiate grosolan. Câteva trepte au fost lăsate în peretele sudic, şi pe acestea coborâsem când intrasem în edificiu.

Am dat de câteva ori ocol figurii ce–l reprezintă pe Viracocha, atingând cu degetele stâlpul de piatră încălzit de soare, încercând să–i ghicesc scopul. Are, probabil, o înălțime de şapte picioare şi este orientat cu fața spre sud, spatele fiind îndreptat spre vechiul contur al malului lacului Titicaca (aflat inițial la o distanță mai mică de şase sute de picioare).[190] În spatele acestui obelisc

---

[190] *Bolivia,* pag. 156 (hartă).

central se mai înşiruie alte două, de înălțime mai mică, care poate ar vrea să–i reprezinte pe legendarii însoțitori ai lui Viracocha.

Fiind de o strictă verticalitate, toate cele trei siluete aruncau – aşa cum le priveam – umbre cu margini bine conturate, deoarece soarele trecuse de zenit.

M–am aşezat iar pe pardoseală şi mi–am rotit încet privirea în jurul templului. Viracocha îl domina, asemeni dirijorului unei orchestre, şi totuşi cea mai izbitoare trăsătură a lui se afla, fără îndoială, în altă parte: înşiruindu–se pe pereți, în locuri şi la înălțimi diferite, se aflau zeci şi zeci de capete omeneşti sculptate în piatră. Acestea erau capete complete, reliefându–se tridimensional în afara pereților. În legătură cu rostul lor existau diverse (şi contradictorii) opinii ştiințifice.

Piramida

De pe pardoseala templului îngropat, privind spre vest, puteam să văd un imens zid în care era fixată o impresionantă poartă de formă geometrică, alcătuită din lespezi mari de piatră. În această poartă se decupa silueta unui gigant, conturată de lumina soarelui de după–amiază. Aşa cum ştiam, zidul închide o suprafață de mărimea unui teren de paradă, denumită Kalasasaya (un cuvânt care în limbajul local aymara înseamnă pur şi simplu „Locul pietrelor care stau

vertical”[191]). Iar gigantul era una din uriaşele sculpturi roase de timp la care se referise Garcilaso de la Vega.

Eram nerăbdător să mă uit la ea, dar pentru moment atenția îmi era atrasă spre sud, către o colină artificială, înaltă de 50 de picioare, situată aproape chiar deasupra mea, în timp ce urcam treptele pentru a ieşi din templu. Colina, care fusese şi ea menționată de Garcilaso, este cunoscută ca Piramida Akapana. Ca şi piramidele de la Gizeh, în Egipt, este orientată cu o uimitoare precizie spre punctele cardinale. Spre deosebire de acele piramide, planul ei de bază e, întrucâtva, neregulat. Cu toate acestea, măsoară aproximativ 690 de picioare pe fiecare latură, ceea ce înseamnă că este o mostră de arhitectură masivă, constituind edificiul dominant din Tiahuanaco.

M–am apropiat de ea şi am pierdut câtva timp mergând cu paşi mari în jurul ei şi cățărându–mă pe ea. Inițial fusese o piramidă în trepte cu laturi netede, construită din pământ şi placată cu blocuri mari de andezit. În veacurile de după cucerirea spaniolă, a fost totuşi utilizată în chip de carieră, de către constructori ce veneau chiar de la mari depărtări, aşa ca La Paz, astfel că acum au

---

[191] H. S. Bellamy şi P. Allan, *The Calendar of Tiahuanaco: The Measuring System of the Oldest Civilization* („Calendarul de la Tiahuanaco: sistemul de măsurare al celor mai vechi civilizații”), Faber & Faber, Londra, 1956, pag. 16.

rămas numai zece la sută din superbele blocuri cu care a fost cândva placată.

Ce indicii, ce dovezi au luat cu ei aceşti hoți anonimi? În timp ce urcam pe laturile sparte şi păşeam în jurul jgheaburilor adânci, năpădite de ierburi, de pe creştetul acestei Akapana, mi–am dat seama că e posibil ca adevăratul rost funcțional al piramidei să fie înțeles niciodată. Singurul lucru cert este că scopul ei nu a fost numai unul decorativ sau ceremonial. Dimpotrivă, aproape că pare că ar fi putut să funcționeze ca un soi de „dispozitiv" sau maşină tainică. În străfundul măruntaielor ei, arheologii au descoperit o rețea complexă de canale de piatră în zig–zag, căptuşite cu pietre tăiate fin. Acestea au fost asamblate şi îmbinate cu meticulozitate (cu o toleranță de 1/50 dintr–un inch), şi au slujit la scurgerea apei dintr–un mare rezervor din vârful construcției, printr–o serie de nivele ce coboară către un şanț cu apă ce înconjoară întregul sit, atingând baza piramidei pe latura ei sudică.[192]

Atâta grijă şi atenție a fost acordată cu generozitate acestei instalații de apă, atâtea ore–om de manoperă răbdătoare, şi de înaltă calificare i–au fost dăruite, încât Akapana nu şi–ar avea rost decât dacă ar fi fost destinată unui scop important. Ştiam că mai mulți arheologi făcuseră

---

[192] Pentru o descriere detaliată a sistemului hidraulic de la Akapana, a se vedea *Tiahuanacu, II,* pag. 69–79.

speculații, presupunând că scopul acela ar fi putut avea o legătură cu un cult al ploii sau al râurilor, implicând venerarea primitivă a puterilor şi însuşirilor apei curgând rapid.

O sugestie sinistră, care implică presupunerea că „tehnologia" necunoscută a piramidei ar fi putut avea un scop letal, decurge din înțelesul cuvintelor *Hake* şi *Apana* în vechiul limbaj aymara, încă vorbit pe aceste meleaguri: *Hake* înseamnă *popor* sau *oameni*; *Apana* înseamnă *a pieri* (probabil de apă). În felul acesta Akapana este un loc în care oamenii pier…[193]

Un alt istoriolog, în urma unei atente evaluări a tuturor caracteristicilor sistemului hidraulic, a propus o soluție diferită, şi anume că ecluzele ar fi fost, cel mai probabil, o parte a unei tehnici de procesare – în acest caz, ipoteza avansând ideea folosirii apei ce curgea pentru a spăla minereuri?

Poarta Soarelui

Părăsind latura vestică a enigmaticei piramide, m–am îndreptat spre colțul de sud–vest al incintei cunoscute sub numele de Kalasasaya. Acum înțelegeam de ce a fost denumită „Locul pietrelor care stau vertical", fiindcă chiar asta e. La intervale uniforme, într–un zid alcătuit din voluminoase blocuri trapezoidale, au fost înfipți monoliți uriaşi, în formă de pumnale cu o înălțime

---

193 *The Lost Realms*, pag. 215.

mai mare de douăsprezece picioare; sunt implântați cu plăselele[194] în pământul roşu al Altiplano–ului. Efectul creat este acela al unei gigantice palisade, cuprinzând o suprafață de aproape 500 de picioare pătrate, care se înălță deasupra solului, de două ori mai sus decât adâncimea la care a fost săpat, lângă ea, templul îngropat.

Aşadar, să fi fost Kalasasaya o fortăreață? Aparent nu. Actualmente, oamenii de ştiință acceptă în general ideea că această construcție ar fi funcționat ca un observator astronomic complicat. Mai degrabă decât să–i țină la distanță pe duşmani, scopul ei a fost de a stabili echinocțiile şi solstițiile şi să prezică – desigur, cu o precizie matematică – diferitele anotimpuri ale anului. Anumite structuri din interiorul zidurilor (şi, de fapt, înseşi zidurile) par să fi fost aliniate după anume grupuri de stele şi concepute pentru a înlesni măsurarea amplitudinii soarelui vara, iarna, toamna şi primăvara.[195] În plus, faimoasa „Poartă a Soarelui", care se înalță în colțul nord–vestic al incintei, nu este numai o lucrare de artă de categorie mondială, ci este socotită de cei care au studiat–o ca fiind un calendar complex şi precis săpat în piatră:

---

[194] *Plăsea:* Fiecare dintre cele două părți de metal, de os, de lemn etc. care acoperă mânerul unui cuțit, pumnal etc. (n. trad.).
[195] *Tiahuanacu,* II, pag. 44–105.

Cu cât te familiarizezi mai mult cu sculptura, cu atât mai puternică îți devine convingerea că aranjamentul şi grafica acestui Calendar este imposibil să fi fost doar rezultatul inspirației greu de închipuit a unui „artist", ci că hieroglifele sale, pline de un profund înțeles, constituie înregistrarea elocventă a observațiilor şi calculelor unui „om de ştiință"… Calendarul n–ar fi putut fi desenat şi întocmit în niciun alt mod decât acesta.[196]

Precedentele mele cercetări mă făcuseră să devin deosebit de curios cu privire la Poarta Soarelui şi, de fapt, la întreaga Kalasasaya. Şi asta deoarece anumite alinieri astronomice şi solare, pe care le vom trece în revistă în următorul capitol, au îngăduit să se calculeze perioada aproximativă în care trebuie să fi fost concepută inițial Kalasasaya. Aceste alinieri sugerează ca posibilă controversata dată de 15.000 de ani î.e.n. – cam acum şaptesprezece mii de ani.

Capitolul 11

Comunicări din Antichitate

În voluminoasa lui lucrare, intitulată

---

196 *The Calendar of Tiahuanaco,* pag. 17–18.

Tiahuanacu: the Cradle of American Man [197] profesorul Arthur Posnansky (un formidabil savant germano–bolivian, ale cărui cercetări asupra ruinelor de aici au durat aproape cincizeci de ani), explică calculele arheo–astronomice care au condus la controversata restabilire a vechimii sitului Tiahuanaco. Acestea, spune el, s–au bazat „numai şi în exclusivitate pe diferența dintre oblicitatea eclipticei din perioada în care a fost construită Kalasasaya şi cea de astăzi.”[198]

Ce este de fapt „oblicitatea eclipticii” şi, pentru ce, datorită ei, vârsta construcțiilor de la Tiahuanaco ar fi de 17.000 de ani?

Conform definiției din dicționar, ea este „unghiul dintre planul orbitei Pământului şi cel al Ecuatorului Ceresc, egal actualmente cu aproximativ 23°27”.[199]

Pentru a lămuri această obscură noțiune astronomică, este util să ne imaginăm Pământul

---

[197] *Tiahuanacu: the Cradle of American Man* (lb. Engl.); Tiahuanaco: leagănul omului american (n. trad.).

[198] *Tiahuanacu,* II, pag. 89.

[199] *Collins English Dictionary* („Dicționarul englez Collins”), Londra, 1982, pag. 1015. În plus, Dr. John Mason de la British Astronomical Association a definit oblicitatea elipticii în cursul unui interviu telefonic, la 7 octombrie 1993: „Pământul se învârteşte în jurul unei axe care trece prin centrul lui şi polii săi nord şi sud. Această axă este înclinată față de planul orbitei Pământului în jurul Soarelui. Această înclinare se numeşte oblicitatea elipticii. Valoarea curentă a oblicității elipticii este de 23,44 grade.”

ca pe o navă ce navighează pe vastul ocean al cerului. Asemenea tuturor navelor de acest fel (fie ele planete sau goelete), are un uşor ruliu[200], produs de valul ce se înalță sub el. Închipuiți–vă că vă aflați la bordul acelei nave în timp ce ea execută ruliul, stând în picioare pe punte, privind spre mare. Vă ridicați pe creasta unui val... şi orizontul dumneavoastră vizual se măreşte; cădeți înapoi între două valuri... şi el se micşorează. Procesul este de o regularitate matematică, la fel ca tic–tac–ul unui metronom imens: o înclinare a capului constantă, aproape imperceptibilă, care modifică în permanență unghiul dintre dumneavoastră şi orizont.

Acum închipuiți–vă din nou Pământul. Plutind în spațiu, aşa cum ştie orice copil de şcoală, axa rotației zilnice a frumoasei noastre planete albastre stă puțin înclinată față de verticală pe orbita sa în jurul Soarelui.

Din asta rezultă că Ecuatorul Terestru, şi deci Ecuatorul Ceresc (care nu este decât o extensie în sfera cerească a Ecuatorului Pământesc) trebuie să formeze un unghi cu planul orbital. Acest unghi, în orice moment dat, *este* oblicitatea eclipticei. Dar fiindcă Pământul este o navă care execută un ruliu, oblicitatea lui *se schimbăm* mod

---

[200] *Ruliu:* Oscilație de înclinare a unei nave în jurul axei sale longitudinale, *provocată* de acțiunea valurilor înalte, când direcția de înaintare a navei este paralelă cu valurile. (n. trad.).

ciclic, la perioade de timp foarte lungi. În timpul fiecărui ciclu de 41.000 de mii de ani, oblicitatea variază, cu o precizie şi o predicabilitate de cronometru elveţian, între 22,1° şi 24,5°. [201] Succesiunea potrivit căreia un unghi îl va urma pe altul, precum şi succesiunea tuturor unghiurilor precedente (în orice perioadă a istoriei) poate fi calculată cu ajutorul câtorva ecuaţii simple. Acestea au fost exprimate sub forma unei curbe pe un grafic (trasată pentru prima oară în 1911, la Paris, cu prilejul Conferinţei Internaţionale a Efemeridelor) şi din acest grafic se poate calcula cu încredere şi exactitate corespondenţa dintre unghiuri şi date istorice precise.

Posnansky a putut stabili vechimea construcţiilor de la Kalasasaya pentru că ciclul oblicităţii modifică treptat, de la secol la secol, poziţia azimutală a răsăritului şi a apusului Soarelui. [202] Stabilind alinierile solare ale anumitor structuri–cheie, care acum păreau „deviate”, el a demonstrat, în mod convingător, că oblicitatea eclipticii pe vremea construirii structurilor de la Kalasasaya fusese de 23°8’48".

---

[201] J. D. Hays, John Imbrie, N. J. Shackelton, *Variations in the Earth’s Orbit: Peacemakers of the Ice Ages* („Variaţii ale orbitei Pământului: peace-maker-ii erelor glaciare”), în *Science,* vol. 194, no. 4270, 10 decembrie 1976, pag. 1125.

[202] Anthony F. Aveni, *Skywatchers of Ancient Mexico* („Observatori ai cerului în Mexicul antic”), University of Texas Press, Iago, pag. 103.

Când unghiul acesta a fost reprezentat pe graficul desenat de Conferința Internațională a Efemeridelor, s–a constatat că el corespundea datei: 15.000 de ani î.e.n.[203]

Fără îndoială că nici măcar un singur istoric sau arheolog tradiționalist nu era pregătit să accepte pentru Tiahuanaco o origine atât de veche, preferând – aşa cum s–a remarcat în capitolul 8 – să cadă de acord asupra estimării liniştitoare de 500 de ani e.n. Cu toate acestea, în cursul anilor 1927–30, mai mulți oameni de ştiință din alte discipline au verificat cu grijă „cercetările astronomic–arheologice" ale lui Posnansky. Aceşti oameni de ştiință, membri ai unei echipe cu mari împuterniciri care studiase şi multe alte situri arheologice din Anzi, erau Dr. Hans Ludendorff (pe atunci director al Observatorului Astronomic din Postdam), Dr. Friedrich Becker de la Specula Vaticanica, şi doi alți astronomi: Prof. Dr. Arnold Kohischutter de la Universitatea din Bonn, şi Dr. Rolf Müller de la Institutul de Astrofizică din Postdam.[204]

La capătul celor trei ani de muncă ai lor, oamenii de ştiință au tras concluzia că, în principiu, Posnansky avea dreptate. Nu s–au preocupat de implicațiile constatărilor lor pentru modelul curent al istoriei; au semnalat pur şi simplu

---

[203] *Tiahuanacu,* II, pag. 90–91.
[204] *Tiahuanacu,* II, pag. 47.

faptele observabile în legătură cu alinierile astronomice ale diverselor structuri de la Tiahuanaco. Dintre acestea, de departe cea mai importantă era că, în mod cert, Kalasasaya a fost proiectată în aşa fel încât să se conformeze cu observațiile astronomice efectuate cu foarte mult timp în urmă – cu foarte mult mai înainte de anul 500 e.n. Cifra de 15.000 de ani î.e.n., a fost decretată ca încadrându–se corect în limitele posibilului.[205]

Dacă Tiahuanaco a înflorit într–adevăr cu atât de mult înainte de zorii istoriei, ce soi de oameni l–au construit, şi în ce scop?

Personaje înveşmântate în peşti

În interiorul construcției de la Kalasasaya există două statui masive. Una – o siluetă poreclită *El Fraile* (Călugărul) – se înalță în colțul de sud–vest; cealaltă, situată spre mijlocul capătului de est al incintei, este un gigant pe care–l remarcasem în templul îngropat.

Sculptat în gresie roşie, ros de vremuri încât îl face imposibil de identificat, *El Fraile* are o înălțime de aproximativ şase picioare şi reprezintă un umanoid, o ființă androgină cu ochi şi buze mari. În mâna dreaptă strânge ceva ce seamănă cu un cuțit cu o lamă ondulată, ca un pumnal indonezian. În mâna stângă se află un obiect

---

[205] Idem, pag. 91.

asemănător cu o carte legată şi închisă cu balamale. Cu toate acestea, din partea superioară a acestei „cărți” iese în afară un dispozitiv care a fost introdus în ea, ca într–o teacă.

De la talie în jos, figura pare să fie îmbrăcată într–un veşmânt alcătuit din solzi de peşte şi, ca pentru a întări această impresie, sculptorul a format fiecare solz din şiruri de mici capete de peşte, foarte stilizate. Acest simbol a fost interpretat în mod convingător de către Posnansky ca însemnând „peşte” în general. [206] Face impresia, aşadar, că *El Fraile* este portretul unui imaginar sau simbolic „om–peşte”. Personajul este echipat şi cu o centură sculptată cu imagini ale mai multor crustacee, aşa că această interpretare pare cu atât mai probabilă. Oare care să fi fost intenția?

Aflasem despre o tradiție locală care credeam că ar putea face lumină în această problemă. Era foarte veche şi vorbea despre „zei ai lacului, cu cozi de peşte, numiți Chullua şi Umantua” [207] . În această legendă şi în figurile înveşmântate în peşti pare să fie un ciudat ecou al miturilor din Mesopotamia, cu totul nelalocul lui aici, care vorbesc în mod bizar, şi pe larg, despre făpturi amfibii „înzestrate cu rațiune”, care, în vremurile îndepărtate preistorice, ar fi vizitat Sumeria.

---

[206] Idem, I, pag. 119.
[207] Idem, II, pag. 183.

Conducătorul acestor ființe se numea Oannes (sau *Uan).*[208] Potrivit scribului caldeean Berosus:

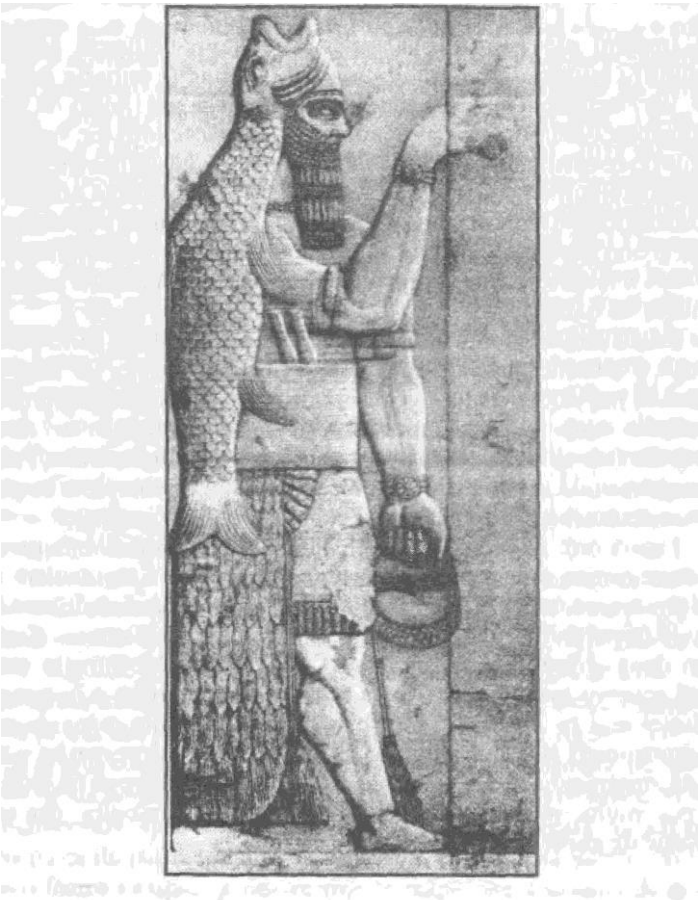

Basorelief asirian, reprezentând un personaj înveşmântat în peşte.

Întregul trup al lui Oannes *semăna cu acela al unui peşte; şi sub un cap de peşte avea un alt cap, şi pe lângă coada de peşte avea dedesubt picioare,*

---

[208] *Myths from Mesopotamia* („Mituri din Mesopotamia") (tradus şi editat de Stephanie Dalley), Oxford University Press, 1990, pag. 326.

asemănătoare cu cele de om. Glasul lui, ca şi limbajul, erau articulate şi omeneşti; o reprezentare a lui se păstrează până în zilele noastre... Când apunea soarele, această Ființă obişnuia să se cufunde iarăşi în mare, rămânând întreaga noapte în adâncuri, deoarece era amfibie.[209]

Potrivit tradițiilor relatate de Berosus, Oannes era, mai presus de orice, un civilizator:

Pe durata zilei obişnuia să discute cu oamenii, vreme în care nu absorbea nicio hrană; el le–a dat cunoştințele în domeniul literelor şi ştiințelor, şi în fiecare tip de meserie. I–a învățat să construiască locuințe, să ridice temple, să instituie legi, şi le–a explicat principiile de geometrie. I–a ajutat să deosebească semințele pământului şi le–a arătat cum să culeagă fructe; pe scurt, i–a instruit în toate domeniile care puteau contribui la civilizarea speței omeneşti, umanizând–o. Atât de universale îi erau învățăturile, încât, din acele timpuri, practic n–a mai survenit nicio îmbunătățire...[210]

Imagini ale făpturilor Oannes care supraviețuiseră (trecerii timpului) văzusem în basoreliefurile babiloniene şi asiriene care, în mod

---

[209] Fragmente din lucrarea lui Berossus, extrase de Alexander Polyhistor, retipărite ca Anexa 2 în cartea lui Robert K. G. Temple, *The Sirius Mystery* („Misterul lui Sirius"), Destiny Books, Rochester, Vermont, 1987, pag. 250–251.

[210] Idem.

clar, reprezentau *oameni înveşmântaţi în solzi de peşte.* Solzii de peşte alcătuiau motivul ornamental dominant al îmbrăcămințiii lor, întocmai aşa cum este cazul cu cea purtată de *El Fraile.* O altă asemănare constă în aceea că figurile babiloniene țin în ambele mâini obiecte care nu au fost identificate. Dacă memoria nu mă înşela (şi mai târziu s–a confirmat că aşa şi era), aceste obiecte nu sunt deloc identice cu cele purtate de *El Fraile.* Cu toate acestea, sunt îndeajuns de asemănătoare pentru a merita să fie remarcate.[211]

Celălalt mare „idol" de la Kalasasaya este amplasat către partea estică a platformei, cu fața spre poarta principală, şi e, de fapt, un impunător monolit de andezit cenuşiu, imens de gros şi cu o înălțime de aproximativ nouă picioare. Capul lui mare se ridică drept în sus de pe umerii mătăhăloşi, iar fața uscățivă priveşte inexpresiv în depărtare. Poartă o coroană, sau un soi de bentiță pe cap, iar părul îi este împletit în şiruri regulate de bucle lungi verticale, care sunt mai vizibile spre spate.

Figura este sculptată cu detalii complicate, şi împodobită pe cea mai mare parte a suprafeței sale, aproape ca şi cum ar fi fost tatuată. Ca şi *El Fraile,* este îmbrăcată de la brâu în jos într–un

---

[211] Jeremy Black and Anthony Green, *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia* („Zei, demoni şi simboluri din Mesopotamia antică"), British Museum Press, 1992, pag. 46, 82–83.

veşmânt alcătuit din solzi de peşte şi din simboluri–peşti. Şi – tot ca şi *El Fraile* – ține în mâini două obiecte neidentificabile. De astă dată obiectul din mâna stângă seamănă mai mult cu o teacă decât cu o carte legată şi încasetată, iar din el iese în afară un mâner bifurcat. Obiectul din mâna dreaptă este aproximativ cilindric, îngust la mijloc, de unde îl ține, mai lat sus şi la bază, îngustându–se din nou către capătul superior. Pare să fie alcătuit din mai multe secțiuni, sau piese, îmbucate una într–alta, dar este imposibil de ghicit ce ar putea să reprezinte.

Imagini ale unor specii dispărute

Părăsind figurile înveşmântate în solzi de peşte, m–am apropiat în cele din urmă de Poarta Soarelui, situată în colțul de nord–vest al incintei Kalasasaya.

S–a dovedit a fi un monolit de sine stătător, din andezit verde–cenuşiu, având ca dimensiuni aproximative lățimea de 12,5 picioare[212], înălțimea de 10 picioare şi grosimea de 18 inch–i[213], cântărind în jur de zece tone.[214] Considerată poate mai bine ca un soi de Arc de Triumf, deşi la

---

[212] *Picior*: (engl. *feet*) unitate de măsurare a lungimii folosită mai ales în Marea Britanie, egală cu 0,3408 m. (n. trad.).

[213] *Inch:* subdiviziune a unității de mai sus, egală cu 0,0254 m. (n. trad.).

[214] Cifre şi măsurători din, *The Ancient Civilizations of Peru,* pag. 92.

o scară mult mai mică, seamănă, prin amplasamentul său, cu o uşă ce ar lega două dimensiuni invizibile – o uşă între nicăieri şi nimic. Lucrătura pietrei este de o calitate excepțională, şi autoritățile în materie au convenit că este „una dintre minunile arheologice ale Americilor”.[215] Cea mai enigmatică dintre caracteristicile sale este aşa–numita „friză–calendar”, sculptată pe fațada sa estică, de–a lungul părții superioare a portalului.

În centrul său, într–o poziție înălțată, friza aceasta este dominată de ceea ce savanții au considerat ca fiind încă o reprezentare a lui Viracocha,[216] însă de data aceasta sub cea mai înspăimântătoare înfățişare a lui, în chip de rege–zeu ce ar putea chema asupra Pământului focul din cer. Continuă să fie exprimată latura lui părintească, blândă: pe obraji îi curg lacrimi de compasiune. Dar chipul îi este împietrit şi dur, diadema lui este regală, impunătoare, şi ține câte un fulger în fiecare mână.[217] În interpretarea dată de Joseph Campbell, unul dintre cei mai renumiți savanți specializați în mitologie ai secolului al douăzecilea, „Semnificația este că bunăvoința, ce se revarsă asupra Universului prin Poarta

---

[215] Idem.

[216] Idem.

[217] A se vedea Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces* („Eroul cu o mie de fețe”), Paladin Books, London, 1988, pag. 145.

Soarelui, este aceeaşi cu energia fulgerului care distruge, fiind el însuşi indestructibil…”[218]

Mi–am rotit capul spre dreapta şi spre stânga, studiind pe îndelete ce a mai rămas din friză. Este un exemplar de sculptură splendid echilibrată, cu trei rânduri de câte opt personaje, cu totul douăzeci şi patru, înşiruite de fiecare parte a imaginii centrale, mai înălțate. S–au făcut multe încercări, niciuna din ele nefiind deosebit de convingătoare, pentru a explica presupusul rol de calendar al acestor figuri.[219] Tot ce ar putea fi spus cu certitudine, este că au o trăsătură neobişnuită, de parcă ar fi fost lipsite de sânge, ca de carton, şi că, în aparenta lor înaintare, în şiruri înregimentate spre Viracocha, este ceva de o răceală matematică, aproape ca de maşinărie. Unele par să poarte măşti de păsări, altele au nasuri foarte ascuțite, şi fiecare ține în mână câte o unealtă de acelaşi tip cu cea pe care o poartă însuşi marele zeu.

Baza frizei este acoperită cu un desen cunoscut sub denumirea de „meandră” – o serie geometrică de forme de piramidă în trepte, dispuse într–un şir continuu, şi aşezate alternativ când cu vârful în jos, când cu vârful în sus, despre care se crede, de

---

[218] Idem, pag. 146.

[219] Funcția de calendar a Porții Soarelui este descrisă pe larg şi analizată de Posnanski în *Tiahuanacu: The Cradle of American Man* (volumele I-IV).

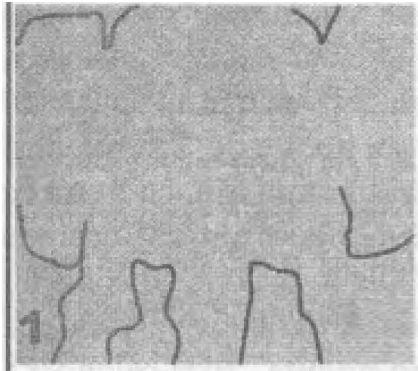

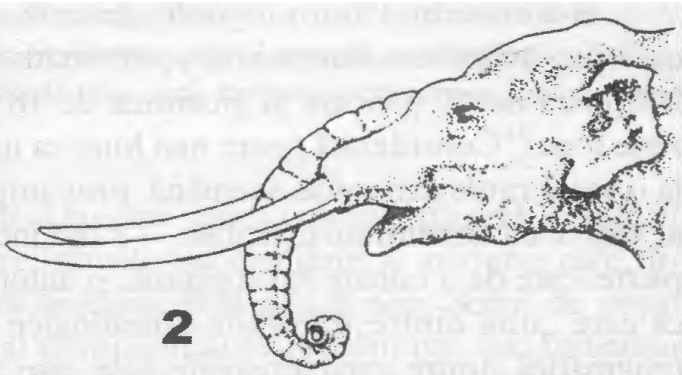

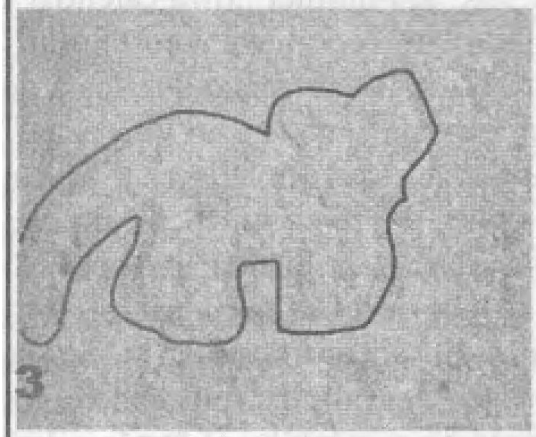

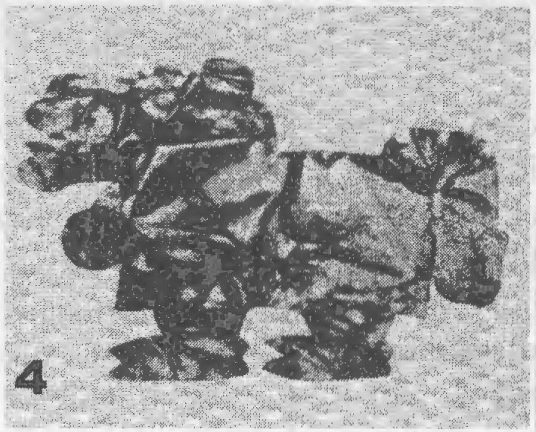

1: Detaliu de pe Poarta Soarelui de la Tiahuanaco, reprezentând o figură proboscidiană, asemănătoare cu un elefant cu trompă.

2: Desen ce reprezintă o reconstruire biologică a unui *Cuverionius*, un proboscidian sud-american, larg răspândit în regiunea Tiahuanaco dar dispărut aproximativ de prin anul 10.000 î.e.n.

3: Animal neidentificat, posibil un *Toxodon*, sculptat alături de silueta lui Viracocha, în Templul Subteran.

4: O altă posibilă reprezentare a unui *Toxodon*, de la Tiahuanaco. Nările înălţate indică un animal semiacvatic, oarecum asemănător ca obiceiuri cu un hipopotam modern, aşa cum se crede că ar fi fost un *Toxodon*.

5: Desen-reconstrucţie a *Toxodon*-ului, o specie sud- americană care s-a stins în mileniul al unsprezecelea î.e.n.

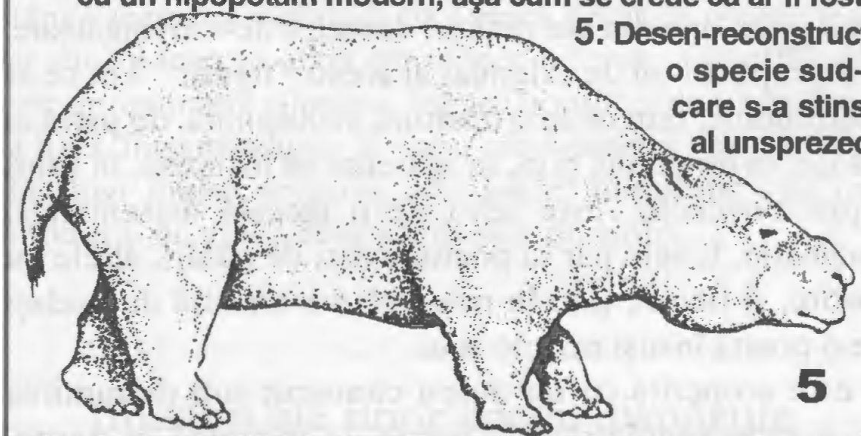

asemenea, că ar avea un rol de calendar. Pe cea de–a treia coloană pornind de la latura dreaptă (şi, mai slab vizibil, pe cea de–a treia coloană pornind de pe latura stângă), am reuşit să disting clar un cap de elefant sculptat, cu urechi, colți şi trompă. Asta este ceva neaşteptat, deoarece nicăieri în Lumea Nouă nu există elefanți. Cu toate acestea, în vremurile preistorice aceştia au existat, aşa cum mi s–a putut confirma mult mai târziu. Deosebit de numeroşi în Anzii sudici, până la brusca lor dispariție, în jurul anului 10.000 î.e.n., sunt membri ai unei specii numite *Cuvieronius* – un *proboscidian*[220] asemănător cu un elefant, cu colți şi trompă cu tot, neînchipuit de similar cu „elefanții" de pe Poarta Soarelui.[221]

M–am apropiat câțiva paşi, ca să mă uit mai de aproape la aceşti elefanți. Fiecare s–a dovedit a fi alcătuit din capetele a doi condori cu creastă, aşezați gât lângă gât (crestele constituind „urechile", iar partea superioară a gâturilor – „colții"). Făpturile, astfel aşezate, seamănă totuşi a elefanți, poate datorită unui truc vizual caracteristic de care sculptorii de la Tiahuanaco au făcut uz în repetate rânduri în arta lor subtilă, şi parcă aparținând altei lumi, de a folosi un lucru

---

220 *Proboscidian:* ordin de mamifere înzestrate cu trompă lungă şi cu o pereche de colți mari de fildeş. (n.t.)

221 *Quaternary Extinctions: A Prehistoric Revolution* („Dispariții a unor specii în Cuaternar: o revoluție"), Paul S. Martin, Richard G. Klein, ed. The University of Arizona Press, 1984, pag. 85.

pentru a reprezenta un altul. Astfel, ceva ce în aparență este o ureche omenească sau o față de om, se poate dovedi a fi o aripă de pasăre. Tot aşa cum o coroană împodobită poate fi alcătuită din înşiruirea alternativă a unor capete de peşti şi de condori, o sprânceană – din gâtul şi capul unei păsări, vârful unui papuc – din capul unui animal, şi aşa mai departe. Aşadar, membrii familiei de elefanți alcătuiți din capete de condori nu trebuie să fie neapărat iluzii optice; dimpotrivă, combinații atât de inventive, încât se potrivesc perfect cu caracterul artistic general al frizei.

Printre mulțimea de figuri de animale stilizate, sculptate în Poarta Soarelui, se află, de asemenea, multe alte specii dispărute. Din cercetările mele ştiam că una dintre acestea a fost identificată în mod convingător de către mai mulți observatori ca fiind Toxodon–ul[222] – un mamifer amfibiu cu trei degete la picioare, lung de aproximativ nouă picioare, atingând o înălțime de cinci picioare până la umeri, părând a fi o încrucişare bondoacă şi îndesată între un rinocer şi un hipopotam.[223] Ca şi *Cuvieronius*, Toxodon–ul avusese o perioadă de înflorire în America de Sud spre sfârşitul Pliocenului (acum 1,6 milioane de ani) şi se

---

[222] A se vedea *The Calendar of Tiahuanaco* („Calendarul de la Tiahuanaco"), pag. 47. Lucrarea lui Posnansky abundă în referiri la Toxodon.

[223] *Encyclopaedia Britannica,* II:878.

stinsese la sfârşitul Pleistocenului, acum aproximativ 12.000 de ani.[224]

Aşa cum vedeam eu lucrurile, toate acestea mi se păreau a constitui o coroborare izbitoare a dovezilor astro–arheologice care stabileau vechimea structurilor de la Tiahuanaco spre sfârşitul Pliocenului, şi submina şi mai mult cronologia istorică tradiţională, potrivit căreia cetatea avea o vechime de numai 1.500 de ani, deoarece, probabil, Toxodonul nu putuse fi reprezentat decât după un model viu. Prin urmare, faptul că *nu mai puţin decât patruzeci şi şase de capete de Toxodon* au fost sculptate pe friza Porţii Soarelui [225] prezintă o oarecare importanţă. Şi această caricatură urâtă nu s–a limitat numai la Poarta Soarelui. Dimpotrivă, Toxodonul a fost identificat pe numeroase fragmente de olărie tiahuanacană. Şi – încă şi mai convingător – a fost reprezentat în mai multe sculpturi care îl arată în toată splendoarea lui tridimensională.[226] În plus, au fost găsite şi reprezentări ale altor specii dispărute: printre acesta se numără *Shelidoterium* – un patruped diurn, şi *Macrauchemia* – un animal ceva mai mare decât calul modern, cu trei degete distincte la picioare.[227]

---

[224] Idem, 9:516. A se vedea şi *Quaternary Extinctions: A Prehistoric Revolution,* pag. 64–65.

[225] *The Calendar of Tiahuanaco,* pag. 47–48.

[226] *Tiahuanacu,* III, pag. 57, 133–134, şi ilustraţia XEII.

[227] Idem, I, pag. 137–139; *Quaternary Extinctions,* pag. 64–65.

Astfel de imagini denotă că Tiahuanaco este un soi de carte cu poze din trecut, o imortalizare a unor animale ciudate, acum mai moarte decât pasărea *dodo* [228] exprimate în nemuritoarea piatră.

Dar imortalizarea s–a întrerupt brusc, într–o zi în care Pământul a fost învăluit în întuneric. Şi acest eveniment este eternizat în piatră – Poarta Soarelui, această neîntrecută operă de artă, nu a fost niciodată terminată. Anumite aspecte nefinisate ale frizei fac probabilă presupunerea că s–a întâmplat ceva brusc şi îngrozitor care l–a silit pe sculptor – după cum spune Posnansky – „să–şi părăsească dalta pentru totdeauna" în clipa în care „punea ultimele tuşe în opera sa".[229]

Capitolul 12

Sfârşitul Viracochas–ilor

În capitolul zece am văzut că Tiahuanaco a fost construit inițial ca port pe malurile lacului Titicaca, pe vremea când acel lac era mult mai lat, şi *mult mai adânc de 100 de picioare*, decât este astăzi. Vaste construcții portuare, diguri şi canale de scurgere (şi chiar şi încărcături de piatră de carieră, aruncate în locuri aflate sub vechea linie

---

228 *Pasărea dodo:* pasăre mare, specie dispărută, originară în insula Mauritius etc. (n. trad.).

229 *Tiahuanacu,* II, pag. 4.

de nivel a apei) nu permit existența nici unei îndoieli că aceasta ar fi fost realitatea.[230] De fapt, potrivit aprecierilor neconvenționale ale profesorului Posnansky, Tiahuanaco a funcționat activ ca port, încă din anul 15.000 î.e.n., dată pe care acesta a propus–o pentru construcția cetății Kalasasaya, şi a continuat să fie folosit ca atare vreme de aproximativ încă cinci mii de ani, poziția oraşului în raport cu malul lacului Titicaca rămânând aproape neschimbată în cursul acestei îndelungate perioade de timp.[231]

Pe parcursul acestei epoci, principalul port al oraşului portuar era situat la câteva sute de metri spre sud–vest de Kalasasaya, într–un loc cunoscut acum sub denumirea de *Puma Punku* (ceea ce înseamnă Poarta Pumei). Aici, săpăturile lui Posnansky au scos la lumină două docuri dragate artificial, de fiecare parte a „unui adevărat şi superb doc sau debarcader… în care sute de nave ar fi putut încărca şi descărca simultan grelele lor încărcături”.[232]

Unul dintre blocurile de construcție din care fusese alcătuit digul încă se mai află la fața locului

---

[230] *Tiahuanacu,* II, pag. 156 şi în continuare; III, pag. 196.

[231] Idem, I, pag. 39: „Un mare număr de canale şi lucrări hidraulice, actualmente uscate, dar care comunică, toate, cu precedenta albie a lacului, constituie tot atât de multe dovezi ale întinderii lacului, în acea perioadă până în Tiahuanacu.”

[232] Idem, II, pag. 156.

şi cântăreşte aproximativ *440 de tone.*[233] Multe altele cântăresc între 100 şi 150 de tone.[234] În plus, mulți dintre cei mai mari monoliți au fost asamblați între ei prin agrafe metalice în formă de *I.* Ştiam că în întreaga Americă de Sud această tehnică de zidărie a fost găsită numai la construcțiile de la Tiahuanaco.[235] Ultima dată când am văzut caracteristicile adânciturii săpate în piatra, ce dovedeau utilizarea ei, a fost la minele de pe insula Elefanților de pe Nil, în Egiptul de Sus.[236]

Tot atât de mult te pune pe gânduri şi apariția simbolului crucii pe multe dintre străvechile blocuri. Repetându–se iar şi iar, mai ales pe calea nordică de acces spre Puma Punku, acest simbol capătă mereu aceeaşi formă: un dublu crucifix, cu contur foarte clar, perfect echilibrat şi armonios, săpat adânc în piatra cenuşie şi dură. Chiar şi conform cronologiei istorice tradiționale, aceste cruci nu aveau o vechime mai mică de 1500 de ani. Cu alte cuvinte, fuseseră sculptate aici de un popor care nu ştia absolut nimic despre creştinism, cu mai bine de un mileniu înainte de

---

233 *Bolivia,* pag. 158.

234 *The Ancient Civilizations of Peru,* pag. 93.

235 Idem.

236 De exemplu, pe blocurile de pavaj de deasupra Nilometrului, pe Insula Elefanților, la Aswan. Îi sunt îndatorat cineastului american Robert Gardner pentru faptul de a-mi fi atras atenția asupra acestei asemănări.

Acum 12.000 de ani, când lacul Titicaca avea o adâncime mai mare cu 100 de picioare decât cea actuală, Tiahuanaco probabil că era o insulă, aşa cum se vede în figură.

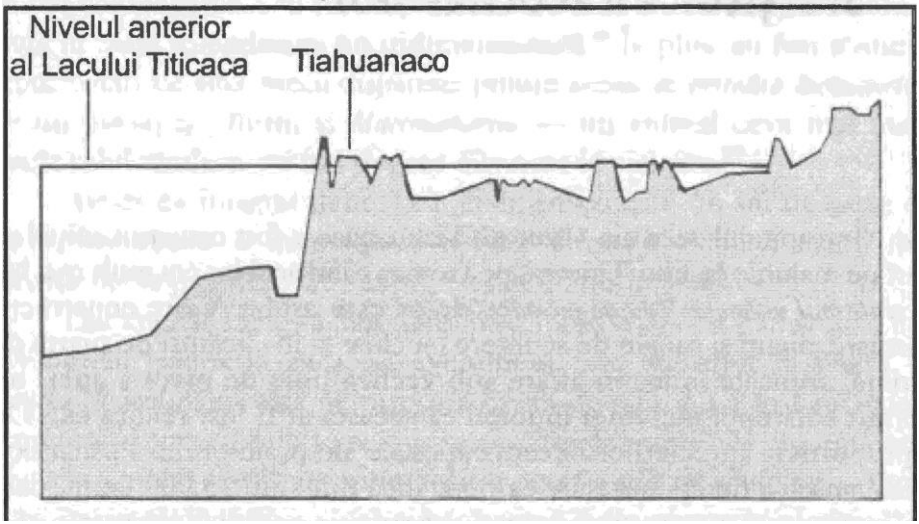

sosirea pe Altiplano a primilor misionari spanioli.

Dacă–i vorba aşa, de unde îşi obţinuseră creştinii crucile lor? Nu numai după forma construcţiei pe care fusese bătut în cuie Iisus Christos – m–am gândit eu – ci şi dintr–o altă sursă mult mai veche. De exemplu, nu folosiseră oare egiptenii antici o hieroglifa foarte asemănătoare cu o cruce (acea *ankh*, sau *crux ansata*) pentru a simboliza viaţa… suflul vieţii… viaţa eternă însăşi?[237] Oare acest simbol să–şi fi avut originile în Egipt, sau poate apăruse în altă parte, în timpuri încă şi mai vechi?

---

[237] *The Encyclopaedia of Ancient Egypt* („Enciclopedia Egiptului antic"), ed. Margaret Burson, *Facts on file,* New York şi Oxford, 1991, pag. 23.

Cu astfel de idei ce se perindau una după alta prin capul meu, m–am plimbat cu paşi lenți de jur–împrejurul sitului de la Puma Punku. Perimetrul foarte mare, care forma un dreptunghi cu o lungime de câteva sute de picioare, înconjura un *monticul* [238] piramidal scund, năpădit de ierburi înalte. Zeci şi zeci de blocuri uriaşe zăceau împrăştiate în toate direcțiile, aruncate ca nişte bețe de chibrit – spune Posnansky – în urma cumplitului dezastru natural care distrusese Tiahuanaco, în timpul celui de al unsprezecelea mileniu î.e.n.:

Această catastrofă a fost cauzată de mişcări seismice care au avut ca urmare o revărsare a apelor lacului Titicaca şi erupții vulcanice... Este, de asemenea, posibil ca acea creştere temporară a nivelului lacului să fi fost provocată în parte de ruperea unora dintre zăgazurile lacului, aflate mai spre nord şi situate la o altitudine mai mare... descătuşând astfel apele care au coborât spre lacul Titicaca, în torente năvalnice şi ireprimabile.[239]

Dovezile lui Posnansky, cum că instrumentul distrugerii construcțiilor de la Tiahuanaco a fost o inundație, includ:

---

238 *Monticul:* formă de relief cu aspect de movilă; munte mic, colină. (n. trad.).

239 *Tiahuanacu,* I, pag. 55.

Descoperirea unei flore lacustre – Paludestrina culminea şi Paludestrina andecola, Ancylus titicacensis, Plamrbis titicacensis etc., amestecată în aluviuni cu scheletele unor fiinţe umane care au pierit în acel cataclism... şi descoperirea a diverse schelete de Orestias – un peşte din familia actualilor bogas – în aceleaşi aluviuni care conţin rămăşiţe omeneşti...[240]

În plus, fragmente de schelete omeneşti şi animale au fost găsite zăcând:

Într–o ordine haotică printre pietre sparte, ustensile, scule şi o nesfârşită varietate de alte obiecte. Toate acestea fuseseră deplasate, sparte sau rupte şi adunate de–a valma într–o grămadă. Oricine ar săpa aici un şanţ adânc de doi metri n–ar putea nega că forţa distructivă a apei, în combinaţie cu mişcări bruşte ale Pământului, trebuie să fi adunat la un loc acele oase de diferite soiuri, amestecându–le cu fragmente de olărie, podoabe, scule şi ustensile... Straturi de aluviuni acoperă întreaga arie a ruinelor, iar în locurile împrejmuite de ziduri s–a strâns nisip lacustru amestecat cu cochilii din Titicaca, feldspat [241] *descompus şi cenuşă vulcanică...*[242]

Ceea ce a distrus oraşul Tiahuanaco trebuie să

---

240 Idem, I, pag. 39.

241 *Feldspat:* Nume generic dat unor minerale cu compoziţie şi aspect divers (silicaţi de potasiu, de sodiu şi de calciu), alcătuind numeroase roci eruptive şi metamorfice. (n.t.)

242 Idem, III, pag. 142–143.

fi fost, într–adevăr, o catastrofa cumplită. Şi dacă Posnansky are dreptate, ea a avut loc acum mai bine de 12.000 de ani. După aceea, deşi apele inundației au scăzut, „cultura de pe Altiplano n–a mai atins acelaşi înalt nivel de dezvoltare, ci mai degrabă a decăzut total şi definitiv.”[243]

Luptă şi abandon

Procesul a fost accelerat de faptul că acele cutremure, care au făcut ca lacul Titicaca să înghită cu totul oraşul Tiahuanaco, au fost doar primele semne ale multor schimbări ce aveau să survină în zona respectivă. Inițial, acestea au avut ca urmare umflarea şi revărsarea lacului peste malurile sale, dar în curând au început să aibă efectul contrar, micşorând cu încetul adâncimea şi suprafața lacului. Odată cu trecerea anilor, lacul a continuat să se retragă centimetru cu centimetru, izolând marele oraş, despărțindu–l fără milă de apele care mai înainte jucaseră un rol atât de vital în viața lui economică.

Totodată, există dovezi cum că climatul din zona Tiahuanaco a devenit mai rece şi mult mai puțin favorabil creşterii recoltelor decât până atunci,[244] într–atât de puțin favorabil încât – astăzi – produse agricole cum ar fi porumbul, nu se pot coace cum trebuie, şi chiar şi cartofii scoşi din pământ sunt

---

[243] Idem, I, pag. 57.
[244] Idem, I, pag. 56 şi II, pag. 96.

piperniciți.[245]

Deşi era greu să fie adunate într–un tot diferitele elemente ale complexului şir de evenimente ce avuseseră loc, face impresia că „o perioadă de calm ar fi urmat momentului critic al tulburărilor seismice care au inundat temporar oraşul Tiahuanaco.[246] Apoi, lent dar sigur, climatul s–a înrăutățit şi a devenit aspru. În cele din urmă, rezultatul a fost masivele emigrații ale populațiilor andine către locuri în care lupta pentru viață să nu fie atât de îndârjită."[247] Se pare că locuitorii foarte civilizați ai zonei Tiahuanaco, pe care tradițiile locale şi–i amintesc ca pe „oamenii lui Viracocha", nu au plecat fără să fi luptat. Pe întregul Altiplano există uluitoare dovezi că s–au efectuat experimente agricole de natură ştiințifică şi foarte avansate, cu mare inventivitate şi dăruire de sine, încercându–se să se compenseze deteriorarea condițiilor climatice. De exemplu, cercetări recente au demonstrat că unele analize uimitor de complexe, privind compoziția chimică a multor tuberculi şi plante otrăvitoare, specifice marilor altitudini, au fost efectuate de *cineva,* în această regiune, în cele mai vechi timpuri. Ba mai mult, analizele au fost însoțite de inventarea unor

---

[245] Citat în *Earth în Upheaval,* (redând afirmațiile lui Sir Clemens Markham), pag. 75–76.

[246] *Tiahuanacu,* III, pag. 147.

[247] Idem.

tehnici de înlăturare a toxicității, prin care aceste vegetale, de altminteri hrănitoare, deveniseră nedăunătoare şi comestibile.[248] Deocamdată nu există „nicio explicație mulțumitoare cu privire la punerea la punct a procedeelor de înlăturare a toxicității", recunoaşte David Browman, profesor de antropologie la Universitatea din Washington.[249]

---

[248] David L. Browman, *New Light on Andean Tiahuanaco* („O nouă lumină asupra sitului andin Tiuahanacu"), în *American Scientist,* vol. 69, 1981, pag. 410–412.

[249] Idem, pag. 410. În opinia lui Browman: „Aclimatizarea plantelor în Altiplano a necesitat dezvoltarea simultană a unor tehnici de înlăturare a toxicității. Majoritatea plantelor (care erau utilizate în mod curent în vechiul Tiahuanaco) conțin, când nu sunt tratate, cantități însemnate de toxine. De exemplu, speciile de cartofi sunt cele mai rezistente la îngheț şi care cresc cel mai bine la altitudini mari conțin în mare măsură şi glicoalcaloidul numit solanină. În plus, cartoful conține o substanță inhibitoare pentru o largă gamă de enzime digestive necesare pentru descompunerea proteinelor – o caracteristică deosebit de nefericită la altitudini mari. Unde presiunea pe alocuri diferită a oxigenului are deja un efect nefast asupra chimiei descompunerii proteinelor…"
Tehnica de înlăturare a toxicității pusă la punct la Tiahuanaco pentru a face ca aceşti cartofi să devină comestibili avea şi un efect de conservare. Într-adevăr, fiecare din aceste două importante calități era un produs secundar al celeilalte. „Agricultorii de pe Altiplano" – explică Browman – „au produs, vreme de câteva mii de ani, cartofi uscați şi înghețați, sau *ch'uno,* printr-un procedeu de congelare, tratare cu leşie şi uscare la soare. Prima explicare a acestui procedeu a fost că datorită lui se obținea un produs alimentar ce putea fi conservat pe durate de timp foarte lungi… şase ani sau mai mult… Dar acum putem sugera şi un alt raționament. Tratarea cu leşie şi uscarea la soare sunt necesare pentru a îndepărta cea mai mare parte din solanină şi pentru a

În mod asemănător, în aceeaşi perioadă străveche, *cineva,* până acum neidentificat de ştiinţă, şi–a dat mare osteneală să construiască, pe terenuri care se aflaseră atât de recent sub apele lacului, câmpuri supraînălţate – un procedeu care a creat fâşii ondulate caracteristice, de soluri alternativ înalte şi joase. Abia în anii 1960 s–a înţeles corect rostul iniţial al acestor covoare unduitoare de platforme de pământ şi canale puţin adânci. Încă vizibile în zilele noastre

---

reduce conţinutul prea mare de nitraţi, iar ulterioara fierbere a produselor uscate şi congelate distruge agenţii inhibitori ai enzimelor digestive. În loc de a susţine că procedeul de congelare-uscare era motivat numai de dorinţa de a produce o bază alimentară sigură, s-ar putea crede că această tehnologie era destinată să facă în aşa fel încât cartoful să devină o sursă de nutriţie utilizabilă. În mod clar, sunt valabili ambii factori.

„Celelalte plante identificate ca fiind aclimatizate din timpuri străvechi pe riturile de la Titicaca au niveluri de toxine asemănătoare, şi toate necesită utilizarea diferitelor tehnici de înlăturare a toxicităţii, pentru a le face adecvate consumului de către oameni. *Oca* conţine cantităţi însemnate de oxalaţi; *quinoa* şi *canihua* au un conţinut ridicat de acid clorhidric şi conţin alcaloidul saponină: *amaranth* este un acumulator de nitraţi care conţine şi cantităţi mari de oxalaţi: *tarwi* conţine alcaloidul otrăvitor numit lupinină; şi aşa mai departe… în unele cazuri, procedeele de înlăturare a toxicităţii au ca urmare interesantă obţinerea unui produs final care prezintă excelente caracteristici de conservare, amplificând efectele benefice ale acestei tehnologii. Acolo unde tehnologia de înlăturare a toxicităţii nu are acest efect suplimentar – cum este cazul de exemplu *quinoa, amaranth* şi *tarwi* – în general plantele au deja foarte bune caracteristici de conservare naturale. Deocamdată nu există nicio explicaţie satisfăcătoare pentru punerea la punct a acestor procedee de înlăturare a toxicităţii…" – *New Light on Andean Tiahuanaco.*

şi cunoscute de indienii locali sub denumirea de *waru waaru,* s–au dovedit a fi o parte dintr–o complexă concepție referitoare la agricultură, pusă la punct în vremurile preistorice, care avea calitatea „de a depăşi în performanțe tehnicile agricole moderne.”[250]

În ultimii ani, câteva dintre câmpurile supraînălțate au fost reconstituite de către arheologi şi agronomi. Aceste loturi experimentale produceau în mod constant de trei ori mai mulți cartofi chiar şi decât cele mai productive loturi convenționale. De asemenea, în timpul unei perioade deosebit de reci, un îngheț zdravăn „a

---

[250] În inima sistemului se aflau „platformele de pământ înalte de aproximativ 3 picioare, lungi de 30–300 de picioare şi late de 10–30 picioare. Aceste terasamente înălțate sunt despărțite prin canale cu dimensiuni asemănătoare şi construite prin excavarea solului. De-a lungul timpului, platformele sunt fertilizate periodic cu aluviuni organice şi cu alge bogate în azot adunate de pe fundul canalelor în timpul anotimpului uscat. Chiar şi astăzi... sedimentele din vechile canale sunt mult mai bogate în substanțe nutritive decât solul din şesurile înconjurătoare.

„Dar sistemul platformă-canal nu era numai o modalitate de îmbogățire a solului nefertil. Pare să fi creat şi un climat care, pe lângă că prelungea sezonul de agricultură la mare altitudine, dar mai şi ajuta să supraviețuiască peste vremuri grele. De exemplu, pe durata perioadelor de secetă, frecvente în zonă, canalele asigurau o umiditate vitală, în timp ce nivelul mai înalt al platformelor permitea cultura plantelor în ciuda celor mai rele efecte ale deselor inundații din regiune. În plus, este posibil ca apa canalului să fi acționat ca un soi de acumulator termic, absorbind căldura soarelui în timpul zilei şi radiind-o înapoi în cursul nopții înghețate, creând o pătură de aer relativ cald peste plantele cultivate.” *Feats and Wisdom of the Ancients,* pag. 56–57.

adus puține stricăciuni tarlalelor experimentale." În anul următor, culturile de pe platformele supraînălțate au supraviețuit unei secete tot atât de distrugătoare; „apoi au trecut cu bine printr–o inundație care a distrus terenurile agricole învecinate." într–adevăr această tehnică agricolă simplă, dar eficace, inventată de o cultură atât de veche, încât astăzi nimeni nu–şi poate aminti nici măcar numele ei, s–a dovedit a avea în Bolivia un asemenea succes, încât a atras atenția forurilor de dezvoltare guvernamentale şi internaționale, şi se află actualmente în curs de testare în mai multe părți ale lumii.[251]

Un limbaj artificial

O altă posibilă moştenire rămasă de la Tiahuanaco şi Viracochas se află încorporată în limbajul folosit de indienii localnici: Aymara – un limbaj considerat de specialişti ca fiind cel mai vechi din lume.[252]

În anii 1980–1990, Ivan Guzman de Rojas, un om de ştiință bolivian specializat în calculatoare electronice, a demonstrat printr–o întâmplare că aymara putea fi nu numai un limbaj foarte vechi, ci că – în mod semnificativ – ar putea fi un limbaj „făcut anume", ceva *conceput* în mod deliberat, cu

---

[251] Idem.

[252] Evan Hadingham, *Lines to the Mountain Gods* („Versuri în cinstea zeilor munților"), Harrap, Londra, 1987, pag. 34.

iscusință. Deosebit de demn de remarcat este caracterul aparent artificial al sintaxei sale, care este structurată rigid şi fără ambiguități, într–o măsură considerată ca de neimaginat în convorbirea *organică* normală. [253] Această structură sintetică şi extrem de organizată, înseamnă că aymara ar putea fi lesne transformată într–un algoritm de computer, putând fi folosită pentru a traduce orice limbă într–o alta: „Algoritmul aymara este folosit ca o limbă intermediară. Limba dintr–un document original este tradusă în aymara şi pe urmă într–o serie de alte limbi."[254]

Faptul că un limbaj aparent artificial, caracterizat printr–o sintaxă ce se împacă bine cu un calculator, este vorbit astăzi în împrejurimile sitului Tiahuanaco, poate fi o simplă coincidență? Sau este posibil ca aymara să constituie o moştenire rămasă din înalta învățătură pe care legenda le–o atribuie civilizatorilor viracochas?

---

[253] „Aymara este (o limbă) riguroasă şi simplă – ceea ce înseamnă că regulile sale sintactice se aplică întotdeauna, şi poate fi scrisă în mod concis, într-un fel de stenografie algebrică pe care computerele o înțeleg. Într-adevăr, puritatea ei este atât de mare încât unii istorici cred că nu a apărut, pur şi simplu, ca alte limbaje, ci că a fost construită efectiv, pornind de la zero." *Sunday Times,* Londra, 4 septembrie 1984.

[254] M. Betts: *Ancient Language may Prove Key to Translation System* („Limbajul antic se poate dovedi a fi cheia pentru un sistem de traducere"), *Computerworld* („Lumea calculatoarelor electronice"), vol. IX, nr. 8, 25 februarie 1985, pag. 30.

Dacă–i aşa, ce alte moşteniri ar mai putea exista? Ce alte fragmente incomplete dintr–o înțelepciune veche şi uitată ar putea să zacă împrăştiate prin lume – fragmente care s–ar putea să fi contribuit la bogăția şi diversitatea multora dintre culturile care au luat naştere în această regiune în cei 10.000 de ani de dinainte de cucerirea spaniolă? Poate că faptul de a poseda fragmente de felul acestora a făcut posibilă desenarea liniilor de la Nazca şi le–a dat predecesorilor incaşilor capacitatea de a construi „imposibilele" ziduri de piatră de la Machu Picchu şi Sacsayhuaman?

Mexic

Imaginea pe care nu mi–o puteam scoate din minte era aceea a oamenilor lui Viracocha „mergând pe apele" Oceanului Pacific, sau „plecând în mod miraculos" pe mare, aşa cum istorisesc multe dintre legende.

Încotro se duceau acei călători pe mări? Care le fuseseră obiectivele? Şi, dacă stăm să ne gândim, pentru ce făcuseră eforturi atât de trudnice ca să rămână la Tiahuanaco atâta vreme, până să se recunoască învinşi şi să plece de acolo? Ce lucru atât de important pentru ei încercaseră să realizeze acolo?

După câteva săptămâni de lucru la Altiplano, călătorind dus şi întors între La Paz şi Tiahuanaco, am înțeles limpede că nici ruinele ce păreau a fi de pe altă lume, nici bibliotecile din capitală nu aveau

să–mi ofere alte răspunsuri. Într–adevăr, cel puțin în Bolivia, pista părea să se fi răcit.

Abia când am ajuns în Mexic, la o depărtare de 2.000 de mile spre nord, am dat iar peste urme.

Partea a III–a
Şarpele Cu Pene
America Centrală

Capitolul 13

Sânge şi timp la sfârşitul lumii

Chichen Itza, Yucatanul de nord, Mexic în spatele meu, dominând cu o înălțime de aproape 100 de picioare, se afla un *Zigurat*[255] perfect – templul lui Kukulkan[256]. Cele patru scări ale sale au fiecare câte 91 de trepte. Socotite împreună cu platforma superioară, care contează ca o treaptă suplimentară, totalul este de 365. Asta înseamnă numărul total de zile ale unui an solar. În plus, concepția geometrică şi orientarea anticei construcții a fost calculată cu o precizie de ceas elvețian, pentru a atinge un scop, pe cât de ezoteric, pe atât de spectaculos: la echinocțiurile de primăvară şi de toamnă, cu regularitatea unui mecanism de ceas, configurații triunghiulare de lumini şi umbre se combină creând iluzia unui şarpe uriaş ce urcă, ondulându–şi trupul, pe scara nordică. Cu fiecare prilej, iluzia durează exact trei

---

255 *Zigurat:* Edificiu în formă de piramidă cu trepte, având în vârf un templu. (n. trad.).

256 *Kukulkan:* Şarpele-cu-Pene. (n. trad.).

ore şi douăzeci şi două de minute.[257]

M–am îndepărtat de templul lui Kukulkan înspre est. În fața mea, respingând cu putere mult–repetata idee eronată cum că popoarele din America Centrală nu au reuşit niciodată să realizeze coloana ca element de arhitectură, se înălța o pădure de coloane din piatră albă care, cândva, probabil să fi susținut un acoperiş masiv. Soarele ardea nemilos prin albastrul translucid al unui cer fără nori, şi umbrele adânci şi răcoroase oferite de această zonă erau îmbietoare. Am trecut mai departe şi m–am îndreptat spre baza treptelor abrupte ce urcă spre templul alăturat, „al Războinicilor".

La capătul de sus al acestor trepte, devenind pe de–a–ntregul vizibilă numai după ce începusem să le urc, se afla o siluetă gigantică. Acesta era idolul Chac–mool. Are o poziție ciudat de rigidă şi parcă în aşteptare, pe jumătate culcat, pe jumătate şezând, cu genunchii îndoiți îndreptați în sus, cu pulpele groase trase înapoi cât să atingă coapsele, cu gleznele apăsate în fese, cu coatele sprijinite pe sol, cu mâinile împreunate peste abdomenul înconjurând o tavă goală şi cu spinarea într–un unghi imposibil, ca şi cum ar fi pe punctul de a se ridica în picioare. Am calculat că, dacă s–ar ridica, ar avea o înălțime de aproximativ opt picioare.

---

[257] *Mexico*, Lonely Planet Publications, Hawthorne, Australia. 1992, pag. 839.

Chiar aşa aplecat, ghemuit şi cu trupul strâns ca un arc, pare să reverse o energie violentă şi nemiloasă. Trăsăturile lui pătrățoase se caracterizează prin buze subțiri şi implacabile, tot atât de dure şi de indiferente ca şi piatra din care au fost sculptate, iar ochii lui privesc spre apus – acesta fiind, în mod tradițional, direcția întunericului, a morții şi a culorii negre.[258]

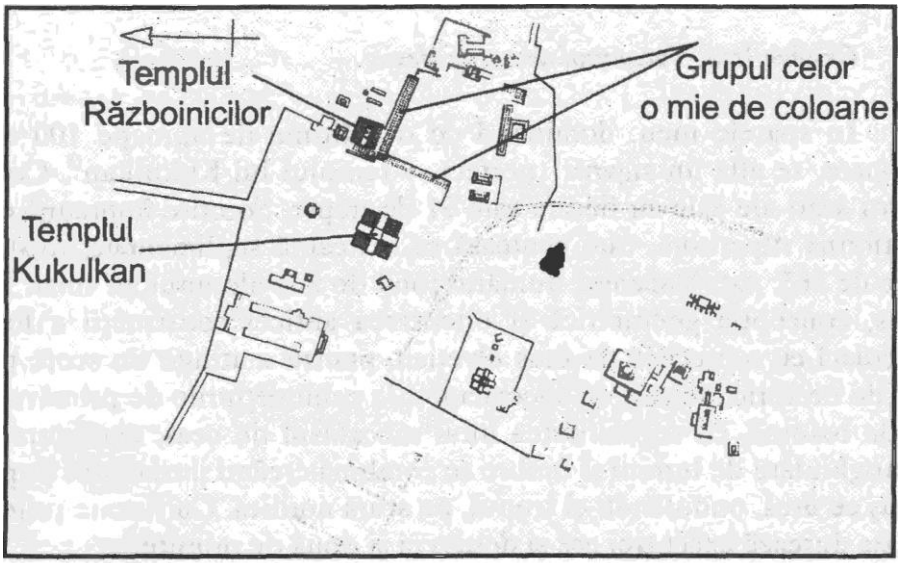

Chichen Itza

Cu o stare de spirit mai degrabă lugubră, am continuat să urc treptele Templului Războinicilor, apăsat de gândul imposibil de uitat că în epoca pre–columbiană ritualul sacrificiului uman constituie o practică de rutină. Tava goală pe care–

---

[258] Ronald Wright, *Time Among the Maya* („O vreme petrecută printre mayaşi"), Futura Publications, Londra, 1991, pag. 343.

o ține Chac–mool pe burta lui a slujit cândva ca recipient pentru inimi proaspăt extrase din trupuri. „Dacă urma să fie scoasă inima unei victime" – relata un observator spaniol în secolul al şaisprezecelea,

ei o conduceau (pe victimă) *cu mare pompă... şi o aşezau pe piatra destinată justiției. Patru dintre ei îi țineau mâinile şi picioarele, desfăcându–i–le larg. Apoi venea călăul, purtând în mână un cuțit din cremene, şi cu mare iscusință făcea o incizie între coastele de pe partea stângă, sub sfârcul sânului; după aceea îşi afunda mâna şi, ca un tigru hămesit, smulgea inima încă vie, pe care o punea pe platou...*[259]

Ce fel de cultură a putut să dea naştere şi să celebreze un comportament atât de demonic? Aici, la Chichen Itza, printre ruine ce datează de mai bine de 1.200 de ani, s–a format o societate hibridă

---

[259] Călugărul Diego de Landa, *Yucatan before and after the Conquest* („Yucatan-ul înainte şi după cucerirea spaniolă") (traducere cu adnotări de William Gates), Producción Editorial Dante, Merida, Mexico, 1990, pag. 71.

din îmbinarea elementelor mayaşe[260] şi toltece[261]. Această societate nu a constituit deloc o excepție prin înclinarea ei spre ceremonii crude şi barbare. Dimpotrivă, *toate* marile civilizații indigene despre care se ştie că au înflorit în Mexic au încurajat uciderea ființelor umane în cadrul unor ritualuri.

Abatoare

Villahermosa, provincia Tabasco

Stăteam în picioare privind „altarul pentru sacrificarea copiilor". Creație a olmecilor[262], a aşa–numitei „culturi–mamă" a Americii Centrale, are o vechime mai mare de trei mii de ani – un bloc de granit masiv, gros de aproximativ patru picioare, cu laturile împodobite cu basoreliefuri reprezentând patru bărbați ce poartă

---

[260] *Maya*(*şă*): Probabil cea mai bine cunoscută dintre civilizațiile clasice ale Mezoamericii (zonă etno-geografică localizată în America Centrală, ce include Guatemala, Belize, partea nordică a Hondurasului şi El Salvador, şi provinciile mexicane Yucatan, Quintana Roo, Campeche şi o parte din Tabasco). Aceasta îşi are originea în Yucatan încă din anii 2600 î.e.n. (n. trad.).

[261] *Toltec*(*ă*): *Veche* civilizație din Mexic. Numele acesteia se traduce în limbile americanilor băştinaşi prin „constructori iscusiți". (n. trad.).

[262] *Olmecii:* popor străvechi ce a trăit în zona şesurilor tropicale a Mexicului de sud-est, mai precis, unde astăzi se află statele Veracruz şi Tabasco, pe istmul Tehuantepec. Influența lor culturală directă a fost descoperită până în El Salvador. Olmecii au dominat teritoriile respective încă din anul 1200 î.e.n., până în aproximativ 400 î.e.n., fiind de fapt cunoscuți ca precursori ai elementelor fundamentale cunoscute civilizațiilor mezoamericane ulterioare. (n. trad.).

acoperăminte de cap ciudate. Fiecare bărbat ține în brațe un copilaş, sănătos şi durduliu, ce se zbate cuprins de o spaimă de moarte lesne observabilă. Partea din spate a altarului este neîmpodobită; în față e reprezentat un alt personaj, care ține în brațe, ca pentru a–l oferi, trupul moale al unui copil mort.

Olmecii sunt cea mai veche mare civilizație recunoscută a fi existat în Mexicul antic, şi la ei sacrificiul uman era bine încetățenit. Cu două mii cinci sute de ani mai târziu, pe vremea cuceririi spaniole, aztecii[263] au fost ultimul (dar în niciun caz cel mai puțin important) dintre popoarele din această regiune care a continuat o tradiție foarte veche şi profund înrădăcinată.

Făceau asta cu un zel fanatic.

De exemplu, se aminteşte că Ahuitzotl, cel de–al optulea şi cel mai puternic împărat din dinastia regală aztecă, „a sărbătorit închinarea templului lui Huitzilopochtli, în Tenochitlan, punând să mărşăluiască patru şiruri de prizonieri în urma unor preoți care au muncit patru zile ca să–i trimită pe lumea cealaltă. Cu prilejul acela, în cursul unui singur rit ceremonial au fost ucişi

---

263 *Aztecii:* Popor mezoamerican din centrul Mexicului, a căror istorie s-a întins de-a lungul a trei secole (XIV-XVI). Au reprezentat o civilizație ce a dispus de o mitologie şi o moştenire culturală foarte bogate. Capitala lor era la Tenochtitlan, pe malul lacului Texcoco — amplasată pe actualul loc al oraşului Mexico. (n. trad.).

80.000 de oameni”.[264]

Aztecilor le plăcea să se îmbrace în pieile jupuite de pe victimele sacrificiilor. Bernardino de Sahagun, un misionar spaniol, a asistat la o astfel de ceremonie la scurtă vreme după cucerire:

Cei care ofereau (sacrificiul) *îi jupuiau şi dezmembrau pe captivi; apoi îşi ungeau propriile lor trupuri cu grăsime şi se strecurau în acea piele… lăsând urme de sânge şi grăsime; bărbaţii aceia atât de cumplit înveşmântaţi alergau prin oraş, îngrozindu–i astfel pe cei care urmau… Ritualul celei de a doua zile includea şi un festin canibalic, pentru familia fiecărui războinic.*[265]

La un alt sacrificiu în masă a asistat cronicarul spaniol Diego de Duran. În cazul acesta victimele erau atât de numeroase, încât atunci când şuvoaiele de sânge ce curgeau de pe scara templului „au ajuns la treapta de jos şi s–au răcit, au format cheaguri groase, îndeajuns cât să îngrozească pe oricine”.[266] Cu totul şi cu totul, s–a apreciat că numărul victimelor destinate

---

[264] Joyce Milton, Robert A. Orsi şi Norman Harrison, *The Feathered Serpent and the Cross: the Pre-Colombian God-Kings and the Papal States* („Şarpele cu pene şi crucea: Regii-zei precolumbieni şi Statele Papale”), Cassell, Londra, 1980, pag. 64.

[265] Relatat în *Aztecs: Reign of Blood and Splendour* („Aztecii: domnia sângelui şi a măreţiei”), Time-Life Books, Alexandria, Virginia, 1992, pag. 105.

[266] Idem, pag. 103.

sacrificiului în imperiul aztec însumaseră pe la începutul secolului al şaisprezecelea un total de aproximativ 250.000 pe an.[267]

Ce rost avea această distrugere nebunească a vieții omeneşti? Din câte spuneau aztecii înşişi, o făceau pentru a amâna sfârşitul lumii.[268]

Copiii celui de–al Cincilea Soare

Ca şi multe alte popoare şi culturi care îi precedaseră în Mexic, aztecii credeau că Universul funcționa în cicluri mari. Preoții declarau ca pe un fapt bine ştiut că de la crearea rasei umane existaseră patru astfel de cicluri sau „sori". Pe vremea cuceririi spaniole, domina cel de al Cincilea Soare. Şi tot în acelaşi al Cincilea Soare, sau epocă, trăieşte şi astăzi omenirea. Următoarea relatare este extrasă dintr–o colecție de documente aztece de mare valoare, cunoscută sub denumirea de *Vaticano–Latin Codex:*

Primul Soare, Matlactli Atl: *durata 4.008 ani. Cei care trăiau pe atunci mâncau porumb cu apă, numit atzitzintli. În această epocă trăiau giganții… Primul Soare a fost distrus de apă sub semnul* Matlactli Atl (Zece Ape). *Se numea Apachiohualistli (inundație, potop), arta vrăjitoriei ploii continue.*

---

[267] *The Feathered Serpent and the Cross,* pag. 55.

[268] Mary Miller şi Karl Taube, *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya* („Zeii şi simbolurile Mexicului antic şi civilizația Maya"), Thames & Hudson, Londra, 1993, pag. 96.

Oamenii s–au transformat în peşti. Unii spun că numai o singură pereche a scăpat, cei doi fiind apărați de un copac bătrân care creştea lângă apă. Alții spun că au fost şapte cupluri, care s–au ascuns într–o peşteră până când a încetat potopul şi s–au retras apele. Ei au repopulat Pământul şi în națiunile lor au fost adorați ca zei…

Cel de–al Doilea Soare, Ehecoatl: *durata 4.010 ani. Cei care trăiau pe atunci erau cunoscuți sub numele de acotzintli. Acest Soare a fost distrus de* Ehecoatl (Şarpele Vânt) *şi oamenii au fost transformați în maimuțe… Un bărbat şi o femeie, stând pe o stâncă, au scăpat de distrugere…*

Cel de–al Treilea Soare, Tleyquiyahuilla: *durata 4.081 ani. Oamenii, descendenții cuplului care scăpaseră din cel de–al Doilea Soare, mâncau un fruct numit tzincoacoc. Acest al Treilea Soare a fost distrus de foc…*

Cel de–al Patrulea Soare, Tzontlilic: *durata 5.026 ani… Oamenii au murit de foame, după un potop cu sânge şi foc…*[269]

Un alt „document cultural" al aztecilor care a supraviețuit ravagiilor cuceririi spaniole este „Piatra Soarelui" a lui Axayacact, cel de–al şaselea împărat al dinastiei regale. Acest imens monolit a

---

[269] Extras din *Vaticano-Latin Codex 3738,* citat în lucrarea Adelei Fernandez, *Pre-Hispanic Gods of Mexico* („Zei Pre-Hispanici din Mexic"), Panorama Editorial, Mexico City, 1992, pag. 21–22.

fost cioplit din bazalt masiv în anul 1479 e.n. Cântăreşte 24,5 tone şi constă dintr–o serie de cercuri înscrise concentric, fiecare din ele purtând informații simbolice complicate. Ca şi în codex, aceste informații atrag atenția asupra credinței că lumea trecuse deja prin patru epoci, sau Sori. Prima şi cea mai îndepărtată dintre acestea este reprezentată prin *Ocelotonatiuh*, jaguari." Cel de–al Doilea Soare este reprezentat prin capul de şarpe al lui *Ehecoatl,* Zeul Aerului: „În timpul acelei perioade, rasa omenească a fost distrusă prin vânturi puternice şi uragane şi oamenii s–au transformat în maimuțe." Simbolul celui de–al Treilea Soare este un cap alcătuit din ploaie şi foc ceresc: „În această epocă, totul a fost distrus prin ploaie şi foc căzut din cer şi prin formarea lavei. Toate casele au fost arse. Pentru a supraviețui catastrofei, oamenii s–au transformat în păsări." Cel de–al Patrulea Soare este reprezentat prin capul zeiței apei, *Chalchiuhtlicue*: „Distrugerea a venit sub formă de ploi torențiale şi inundații. Munții au dispărut şi oamenii au fost transformați în peşti."[270]

Simbolul celui de–al Cincilea Soare, actuala noastră epocă, este chipul lui *Tonatiuh,* însuşi

---

[270] Eric S. Thompson, *Maya History and Religion* („Istoria şi religia civilizației maya"), University of Oklahoma Press, 1990, pag. 332. A se vedea şi *Aztec Calendar: History and Symbolism,* (Calendarul aztec: istoric şi simbolism"), Garcia y Valades Editores, Mexico City, 1992.

Zeul–Soare. Limba lui, descrisă în mod adevărat ca un cuțit din obsidian271, îi atârnă din gură, în semn de înfometare, indicându–şi nevoia de hrănire cu sânge şi inimi de oameni. Trăsăturile chipului îi sunt zbârcite, denotând vârsta lui înaintată, iar el însuşi apare cu simbolul *Ollin,* care înseamnă „mişcare".[272]

Pentru ce este cunoscut al Cincilea Soare sub numele de „Soarele Mişcării"? Pentru că bătrânii spun: „în acea epocă va fi o mişcare a Pământului, şi de pe urma ei vom pieri cu toții."[273]

Şi când ne va lovi această catastrofa? În curând, conform afirmațiilor preoților azteci. Ei credeau că cel de–al Cincilea Soare era deja vechi şi se apropia de sfârşitul ciclului său (de unde ridurile de pe chipul lui Tonatiuh). Străvechi tradiții mezo–americane fixau data naşterii acestei epoci într–o vreme îndepărtată, ce corespunde cu cel de–al patrulea mileniu î.e.n., după calendarul creştin.[274] Cu toate acestea, metoda folosită pentru a–i calcula sfârşitul fusese uitată pe vremea aztecilor. [275] În absența acestei informații

---

271 *Obsidian:* Rocă vulcanică de culoare neagră sau brună-cenuşie, având aspectul sticlei topite. (n. trad.)

272 Idem.

273 *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 24.

274 Peter Tompkins: *Mysteries of Mexican Pyramids* („Misterele piramidelor Mexicane"), Thames & Hudson, Londra, 1987, pag. 286.

275 John Bierhorst, *The Mythology of Mexico and Central America,* William Morrow & Co., New York, 1990, pag. 134.

esențiale, se pare că se făceau sacrificii umane în speranța ca inevitabila catastrofa să fie amânată. Într–adevăr, aztecii au ajuns să se considere pe ei înşişi ca fiind un popor ales; erau convinşi că primiseră o misiune divină, de a purta războaie şi de a oferi sângele prizonierilor lor pentru a–l hrăni pe Tonatiuh, în felul acesta prelungind viața celui de–al Cincilea Soare.[276]

Stuart Fiedel, o autoritate în materie de preistorie a Americilor, a rezumat întreaga tradiție prin cuvintele: „Aztecii credeau că, pentru a împiedica distrugerea universului, care în trecut se mai petrecuse de patru ori, era necesar ca zeii să fie implorați printr–un neîntrerupt regim de inimi şi sânge omenesc."[277] Aceeaşi credință, cu remarcabil de puține variații, era împărtăşită de toate marile civilizații din America Centrală. Cu toate acestea, spre deosebire de azteci, unele dintre popoarele mai vechi calculaseră *cu exactitate* când se putea aştepta ca un mare cutremur de pământ să aducă sfârşitul celui de–al Cincilea Soare.

Aducătorul de lumină

Din era olmecă n–a ajuns până la noi niciun

---

[276] *World Mythology* („Mitologie universală), ed. Roy Willis, BCA, Londra, 1993, pag. 24

[277] Stuart J. Fiedel, *The Prehistory of the Americas* („Preistoria Americilor"), (a doua ediție), Cambridge University Press, 1992, 312–313.

document; numai sculpturi întunecate şi amenințătoare. Dar mayaşii, considerați pe drept cea mai mare civilizație antică dezvoltată în Lumea Nouă, au lăsat în urma lor o bogăție de date calendaristice. Exprimate în termenii sistemului modern de datare, aceste inscripții enigmatice transmit un mesaj destul de ciudat: se pare că al Cincilea Soare urmează să se sfârşească la 23 decembrie 2012 e.n.[278]

În climatul intelectual rațional al sfârşitului secolului douăzeci, nu se cade să iei în serios profețiile cu privire la ziua Judecății de Apoi. Opinia generală este că acestea sunt produsele unor minți superstițioase şi că pot fi ignorate cu totul. Şi totuşi, în timp ce călătoream prin Mexic, am fost din când în când necăjit de o sâcâitoare intuiție că, la urma urmei, vocile înțelepților din vechime meritau să fie ascultate. Vreau să spun, ce–ar fi dacă, printr–un hazard nebunesc, aceştia n–ar fi nişte sălbatici superstițioşi, aşa cum am crezut noi întotdeauna? Ce–ar fi dacă ştiau ei ce făceau? Şi – cea mai la obiect întrebare din toate – ce–ar fi dacă s–ar dovedi că data precizată de ei pentru sfârşitul celui de–al Cincilea Soare ar fi corectă? Cu alte cuvinte, ce–ar fi dacă o cumplită

---

[278] Prof. Michael D. Coc, *Breaking The Maya Code* („Descifrarea codului maya"), Thames & Hudson, Londra, 1992, pag. 275–276. Corelația făcută de Herbert Joseph Spinden oferă o dată mai puțin timpurie: 24 decembrie 2011 e.n. A se vedea *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 286.

catastrofă geologică este într–adevăr în curs de desfăşurare, adânc în măruntaiele Pământului, aşa cum au prezis înțelepții civilizației Maya?

În Peru şi în Bolivia devenisem conştient de preocuparea obsesivă față de calcularea timpului manifestată de incaşi şi de predecesorii lor. Acum, în Mexic, am descoperit că mayaşii, care credeau că stabiliseră data sfârşitului lumii, fuseseră posedați de aceeaşi nevoie imperativă. Într–adevăr, pentru acei oameni, aproape totul se reducea la numere, trecerea anilor şi apariția unor evenimente. Credința lor era că, dacă numerele ce se ascundeau în spatele acestor apariții ar putea fi înțelese corect, ar fi posibil să se prezică fără greş data la care aveau să se producă evenimentele înseşi. [279] Nu mă simțeam înclinat să ignor implicațiile repetatelor distrugeri ale omenirii descrise atât de limpede în tradițiile Americii Centrale. Cuprinzând totul – giganți şi inundații – aceste tradiții sunt ciudat de asemănătoare cu îndepărtata regiune a Anzilor.

Între timp, eram totuşi nerăbdător să continuu o altă direcție de cercetare, legată de toate celelalte. Aceasta se referea la zeitatea bărboasă, cu piele albă: Quetzalcoatl, care se crede că ar fi navigat spre Mexic, venind peste mări, în vremuri străvechi. Lui Quetzalcoatl i se atribuie meritul de a fi inventat matematicile superioare şi formulele

---

279 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 286.

calendaristice pe care mayaşii aveau să le folosească mai târziu pentru a calcula data Judecății de Apoi.[280] De asemenea, el se asemăna în mod izbitor cu Viracocha, palidul zeu al Anzilor, care a venit la Tiahuanaco „pe vremea întunericului", purtând darurile luminii şi ale civilizației.

Capitolul 14

Poporul Şarpelui

După ce petrecusem atât de mult timp cufundat în tradițiile referitoare la Viracocha, zeul bărbos din îndepărtații Anzi, am fost intrigat să descopăr că Quetzalcoatl, principala zeitate a *panteonului*[281] Mexican antic, este descris într–un fel ce–mi părea extrem de familiar.

De exemplu, un mit pre–columbian, cules în Mexic prin secolul al şaisprezecelea de către cronicarul spaniol Juan de Torquemada, afirma că Quetzalcoatl era „un bărbat blond şi rumen, cu barbă lungă". Un altul vorbeşte despre el ca fiind un „*Hombre blanco* – un bărbat voinic, cu frunte lată, cu ochi imenşi, cu păr lung şi cu o barbă

---

[280] *World Mythology,* pag. 240. A se vedea şi *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 9:855, şi cartea lui Lewis Spence, *The Magic and Mysteries of Mexico* („Magia şi misterele Mexicului"), Rider, Londra, 1992, pag. 49–50.

[281] *Panteon:* Templu consacrat cultului tuturor zeilor. (n. trad.).

mare, rotunjită – *la barba grande y redonda*".[282] Iar altul l–a descris ca pe:

…o persoană misterioasă… un bărbat alb cu trup vânjos, cu frunte lată, ochi mari, şi o barbă falnică. Era îmbrăcat într–o robă albă, lungă, care îi ajungea până la picioare. El a condamnat sacrificiile, în afară de ofranda de flori şi de fructe, şi era cunoscut ca un zeu al păcii… Când i s–au pus întrebări despre război, se pune că şi–ar fi astupat urechile cu degetele.[283]

Potrivit unei deosebit de impresionante tradiții din America Centrală, acest „înțelept învățător":

…a venit de peste mare într–o ambarcațiune care se mişca singură, fără vâsle. Era un bărbat alb înalt, cu barbă, care i–a învățat pe oameni să folosească focul pentru a face mâncare. De asemenea, el a construit case şi le–a arătat cuplurilor că puteau trăi împreună ca soț şi soție; şi deoarece pe vremea aceea oamenii se certau foarte des, i–a învățat să trăiască în pace.[284]

Geamănul Mexican al lui Viracocha

Cititorul îşi va aminti că Viracocha, în călătoriile

---

[282] Juan de Torquemada, *Monarchichia indiana* („Monarhismul indian"), vol. 1, citat în *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 37–38.
[283] *North America of Antiquity* („America de Nord din antichitate"), pag. 268, citat în *Atlantis: The Antediluvian World* („Atlantida: lumea de dinainte de diluviu"), pag. 165.
[284] *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 161.

sale prin Anzi, a trecut prin câteva personificări cu nume diferite. Aşa s–a întâmplat şi cu Quetzalcoatl. În unele părți ale Americii Centrale (mai ales printre mayaşii „quiche") este numit Gucumatz. Într–altele, ca de pildă la Chichen Itza, este cunoscut sub numele de Kukulkan. Când aceste două cuvinte au fost traduse în engleză, s–a dovedit a însemna exact acelaşi lucru: *Şarpele–cu–Pene.* Aceeaşi semnificație o are şi denumirea de Quetzalcoatl.[285]

Există şi alte zeități – mai ales la mayaşi – ale căror personalități par să se apropie foarte mult de cea a lui Quetzalcoatl. Una dintre ele este Votan, un mare civilizator, care, la rândul lui, este descris tot ca un bărbat cu pielea albă, bărbos şi purtând o mantie lungă. Savanții n–au putut oferi nicio traducere pentru numele lui, însă principalul simbol, ca şi cel al lui Quetzalcoatl, este un şarpe.[286] Un alt personaj strâns legat de acesta din urmă este Itzamana, zeul mayaş al vindecării, care e înfățişat ca un bărbat cu barbă, îmbrăcat într–o mantie; şi simbolul lui e tot şarpele cu clopoței.[287]

Concluzia ce reiese din toate acestea – aşa cum

---

[285] A se vedea Nigel Davis, *The Ancient Kingdoms of Mexico* („Vechile împărății ale Mexicului"), Penguin Books, Londra, 1990, pag. 152; *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 141–142.

[286] *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 98–99.

[287] Idem, pag. 100.

au fost de acord cele mai de frunte autorități în materie – este că legendele mexicane culese şi transmise mai departe de către cronicarii spanioli pe vremea cuceririi conchistadore s–au amestecat şi combinat între ele, dând naştere unor produse amalgamate, pe calea unor tradiții orale extrem de vechi. Şi totuşi, dincolo de toate acestea, trebuie să existe o serioasă realitate istorică. În opinia lui Sylvanus Griswold Morley[288], decanul studiilor privind civilizația maya:

Marele zeu Kukulkan, sau Şarpele–cu–Pene, era replica aztecului Quetzalcoatl, zeul mexican al luminii, învățăturii ți culturii. În panteonul maya era considerat a fi marele organizator, întemeietorul oraşelor, alcătuitorul legilor şi cel care îi învățase pe oameni calendarul. Într–adevăr, atributele şi povestea vieții lui sunt atât de omeneşti, încât nu este improbabil ca el să

---

[288] *Sylvanus Griswold Morley* (1883—1948): s-a născut în orăşelul Baldwinville, Massachusetts. A studiat ingineria civilă la Academia Militară din Pennsylvania, urmând şi cursurile Universității Harvard. Aici este atras de arheologie. în 1909—1914 face cercetări arheologice în America Centrală şi Mexic pentru Şcoala Americană de Arheologie. Dar aproape patruzeci de ani îi petrece în Guatemala, studiind civilizațiile antice. Are numeroase scrieri: *Introducere în Studiul Hieroglifelor Maya* (1915); *Inscripțiile lui Peten* (5 vol., 1938); *Anticii Maya* (3 vol, 1956); *Inscripțiile de la Copan* (1920), etc. împreună cu Adrian Recinos, realizează prima traducere în engleză a „Bibliei" Maya, *Quiche, Popol Vuh,* în 1950, şi este aproape singurul răspunzător de reconstruirea aşezării de la Chichén Itzá, căreia îi dedică peste 20 de ani din viață (între 1924 şi 1947). (n. trad.).

fi fost un personaj istoric real, vreun mare organizator şi întocmitor de legi, şi ca amintirea binefacerilor lui să fi dăinuit mult după moartea sa, fiind ulterior zeificat.[289]

Toate legendele afirmă, fără ambiguitate, că Quetzalcoatl / Kukulkan / Gucumatz / Votan / Itzmana a sosit în America Centrală de undeva de foarte departe (de peste „marea răsăriteană") şi că, înconjurat de o mare tristeţe, pleacă la un moment dat, navigând în aceeaşi direcţie din care venise.[290] Legendele adaugă că, la despărţire, el a făgăduit solemn că se va înapoia într–o zi[291] – un ecou limpede al lui Viracocha, pe care ar fi aproape o perversitate să–l consideri o coincidenţă. În plus, cititorii îşi vor aminti că plecarea lui Viracocha peste apele Oceanului Pacific a fost descrisă în tradiţiile andine ca un eveniment miraculos. Plecarea din Mexic a lui Quetzalcoatl are şi ea ceva ciudat: se spune că a plecat pe ape „pe o plută alcătuită din şerpi".[292]

De fapt, simţeam că Morley are dreptate când caută un fond de fapte istorice, dincolo de miturile

---

289 Sylvanus Griswold Morley, *An Introduction to the Study of Maya Hieroglyphs* („O introducere la studiul hieroglifelor maya") (introducere de Eric S. Thompson), Dover Publications Inc., New York, 1975, pag. 16–17.

290 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology* („Noua enciclopedie Larrouse de mitologie"), Paul Hamlyn, Londra, 1989, pag. 437, 439.

291 Idem, pag. 437.

292 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 62.

maya şi mexicane. Ceea ce pare să indice miturile, este că străinul bărbos şi cu piele albă numit Quetzalcoatl (sau Kukulkan, sau mai ştiu eu cum) nu a fost o singură persoană, ci probabil mai mulți oameni care au venit din acelaşi loc, aparținând toți aceluiaşi tip etnic, în mod clar ne–indian (bărbos, cu piele albă, etc.) Acest lucru nu este sugerat numai prin existența unei „familii" de zei, în mod evident înrudiți[293], deşi puțin diferiți, care împărtăşesc acelaşi simbol – al şarpelui. Quetzalcoatl/Kukulkan/Itzamana e descris cât se poate de limpede, în multe dintre povestirile mexicane şi maya, ca fiind însoțit de „slujbaşi" sau „ajutoare".

Unele mituri prezentate în vechile texte religioase maya – cunoscute sub denumirea de „Cărțile lui Chilam Balam" – spun, de pildă, că „primii locuitori ai Yucatanului" erau „poporul Şarpelui". Ei au venit din est peste mare, în bărci, împreună cu conducătorul lor Itzamana – „Şarpele Răsăritului" – un tămăduitor în stare să lecuiască prin atingere cu mâna şi care îi reînvia pe morți.[294]

„Kukulkan" – spune o altă veche tradiție – „a

---

[293] Nu este numai o înrudire evidentă; ci una precisă. De exemplu, Votan era deseori amintit ca nepot al lui Quetzalcoatl. Itzamana şi Kukulkan erau uneori luați unul drept celălalt de către indienii care îşi transmiteau legendele cronicarilor spanioli, la scurtă vreme după cucerirea spaniolă. A se vedea *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 100.

[294] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 37–38.

venit împreună cu nouăsprezece însoțitori, dintre care doi erau zei ai peştilor, alții doi – zei ai agriculturii, şi un zeu al tunetului... Au rămas în Yucatan zece ani. Kukulkan a întocmit legi înțelepte, şi după aceea s–a îmbarcat şi a dispărut înspre soare–răsare..."[295]

Potrivit cronicarului spaniol Las Casas: „Indigenii afirmau că în timpurile străvechi au venit în Mexic douăzeci de oameni, al căror şef se numea Kukulkan... Purtau robe fluturânde şi în picioare sandale, aveau bărbi lungi şi capetele neacoperite... Kukulkan i–a învățat pe oameni meserii paşnice, şi a avut grijă să se construiască diverse edificii importante..."[296]

Iar Juan de Torquemada înscrie următoarea tradiție, datând dinainte de cucerirea spaniolă, cuprinzând detalii foarte precise cu privire la străinii impunători care au venit în Mexic împreună cu Quetzalcoatl:

Erau bărbați cu o ținută frumoasă, bine îmbrăcați, cu robe lungi țesute din in negru, descheiate în față, fără pelerine, croite adânc la gât, cu mâneci scurte ce nu ajungeau până la cot... Aceşti însoțitori ai lui Quetzalcoatl erau oameni foarte învățați şi meşteri pricepuți la tot felul de lucruri bune.[297]

---

295 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 439.

296 James Bailey, *The God-Kings and the Titans* („Regii-zei şi titanii") Hodder & Stoughton, Londra, 1972, pag. 206.

297 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 37–38.

Asemenea unui frate geamăn de mult pierdut al lui Viracocha, zeitatea andină albă şi bărboasă, Quetzalcoatl este descris ca fiind cel care adusese în Mexic toate meseriile şi ştiinţele necesare pentru a crea o viaţă civilizată, deschizând astfel uşile unei epoci de aur.[298] De exemplu, se crede că el a introdus în America Centrală ştiinţa scrisului, că a inventat calendarul, şi că a fost un constructor foarte priceput care i–a învăţat pe oameni tainele zidăriei şi ale arhitecturii. El era tatăl matematicii, al metalurgiei şi al astronomiei, şi se spune că ar fi „măsurat Pământul". Tot el a pus bazele agriculturii productive, şi se spune că ar fi descoperit şi introdus cultura porumbului – care în acele regiuni străvechi era, literalmente, suportul vieţii. Mare medic şi stăpân al doctoriilor, el era patronul vindecătorilor şi al vracilor „şi le dezvăluise oamenilor tainele şi însuşirile plantelor". În plus, era respectat ca legiuitor, ca protector al meseriaşilor şi ca patron al tuturor artelor.

---

[298] Potrivit cronicarului din secolul al şaisprezecelea. Bernardino de Sahagun: „Quetzalcoatl era un mare agent civilizator care a intrat în Mexic în fruntea unui grup de străini. El a introdus în ţară meseriile şi în mod special agricultura stimulată. Pe vremea lui, porumbul era atât de mare, încât un om nu putea căra mai mult decât câte un cocean o dată iar bumbacul creştea în toate culorile, fără a fi necesar să fie vopsit. A construit case spaţioase şi elegante, şi a propovăduit un tip de religie care îndemna la pace."

Aşa cum era de aşteptat din partea unui personaj atât de rafinat şi de cult, pe durata ascensiunii sale în Mexic, el a interzis îngrozitoarea practică a sacrificiilor umane. După plecarea sa, ritualurile cu vărsare de sânge au fost reintroduse, ca un fel de răzbunare. Cu toate acestea, chiar şi aztecii, cei mai înverşunați amatori de sacrificii care au existat vreodată în lunga istorie a Americii Centrale, îşi aminteau cu un soi de nostalgie de „vremurile lui Quetzalcoatl". „Era un învățător" – reaminteşte o legendă – „care îi învăța pe oameni că nicio făptură vie nu trebuia făcută să sufere şi că sacrificiile nu trebuiau să aducă jertfă ființe omeneşti, ci păsări şi fluturi."[299]

Lupta cosmică

Pentru ce a plecat de–acolo Quetzalcoatl? Ce n–a mai mers bine?

Legendele mexicane oferă răspunsuri la aceste întrebări. Ele spun că domniei luminate şi binevoitoare a Şarpelui–cu–Pene i–a pus capăt Tezcatilpoca, un zeu rău al cărui nume înseamnă „Oglinda Fumegândă" şi al cărui cult cere sacrificii umane. Se pare că în Mexicul antic a avut loc o luptă aproape cosmică între forțele luminii şi cele ale întunericului, şi că acestea din urmă au triumfat...

Presupusa scenă pe care s–au desfăşurat aceste

---

299 *The God-Kings and the Titans,* pag. 57.

evenimente, cunoscută acum sub numele de „Tula”, nu este apreciată ca fiind foarte veche – oricum, nu mai mult de o mie de ani în urmă, însă legendele țesute în jurul ei, o leagă de o epocă infinit mai îndepărtată. În acele vremuri, în afara istoriei, era cunoscută sub denumirea de „Tollan”. Toate tradițiile se pun de acord cu faptul că la Tollan l–a învins Tezcatilpoca pe Quetzalcoatl, silindu–l apoi să părăsească Mexicul.

Şerpii de foc

Tuia, Provincia Hidalgo

Şedeam pe vârful pătrat şi plat al piramidei numite în mod neinspirat „Piramida B”. Soarele ce se apropia de asfințit îşi trimitea razele arzătoare dintr–un cer albastru limpede, iar eu stam cu fața spre sud, privind în jur.

La baza piramidei, către nord şi est, se află decorațiuni murale, reprezentând jaguari şi vulturi ospătându–se cu inimi omeneşti. Imediat în spatele meu se înşiruie patru pilaştri şi patru înspăimântători idoli din granit, fiecare înalt de câte nouă picioare. Dincolo de aceştia, spre stânga mea, se află „Piramida C”, doar parțial excavată – o movilă acoperită de cactuşi, înaltă de aproximativ patru picioare, şi mai departe se află alte câteva movile, încă neatinse de arheologi. În dreapta mea se află un teren pentru jocuri cu mingea. În acea arenă lungă, în formă de *I*, se puneau în scenă, în vremurile antice, cumplite

jocuri de gladiatori. Echipe, sau uneori doar câte două persoane, se năpusteau una asupra alteia, luându–se la întrecere pentru a intra în stăpânirea unei mingi; învinşii erau decapitați.

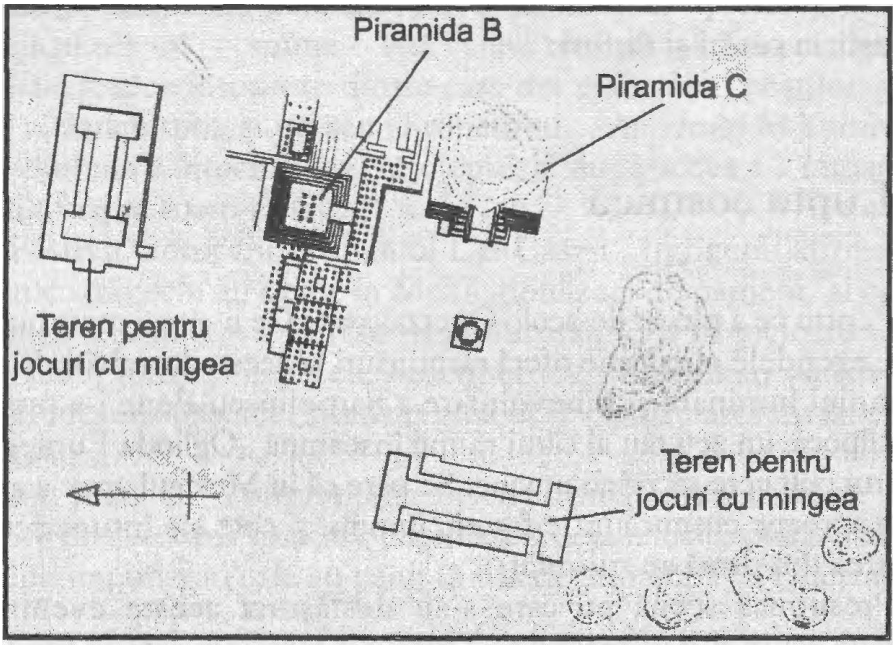

Tula

Idolii de pe platforma din spatele meu sunt înconjurați de o aură solemnă, ce te intimidează. M–am ridicat în picioare, să–i privesc mai îndeaproape. Sculptorul le–a dat expresii dure, implacabile, nasuri coroiate şi ochi adânciți în orbite, ce par lipsiți de orice simpatie sau emoții. Cu toate acestea, ceea ce mi–a stârnit cel mai mult curiozitatea n–a fost atât înfățişarea lor feroce, cât obiectele pe care le țin în mâinile lor încleştate. Arheologii recunosc că nu prea ştiu ce anume sunt

acele obiecte, dar oricum le–au identificat cu o oarecare aproximație. Această identificare s–a încetățenit şi acum se consideră ca fiind cunoscut că în mâna dreaptă idolii țin aruncătoare de sulițe numite *atl–atis,* iar în stânga – „sulițe sau săgeți sau săculeți cu tămâie."[300] Pare să nu aibă nicio importanță faptul că obiectele respective nu seamănă deloc a *atl–atis,* sulițe, săgeți sau saci cu tămâie.

Fotografiile Santhei[301] îl vor ajuta pe cititor să–şi formuleze propria idee cu privire la aceste obiecte ciudate. În timp ce le cercetam, am avut senzația clară că au fost gândite să reprezinte obiecte care, inițial, fuseseră executate din metal. Dispozitivul din mâna dreaptă, care pare să iasă dintr–o teacă sau o apărătoare, are formă de romb, marginea inferioară fiind curbată. Obiectul din mâna stângă pare a fi un soi de instrument sau de armă.

Mi–am amintit legendele în care zeii din Mexicul antic erau înarmați cu *xiuhcoatl* – „şerpi de foc."[302] Se pare că aceştia emiteau raze arzătoare în stare

---

300 *Mexico,* pag. 194,195.

301 Fotografiile din ediția în Ib. engleză fiind alb-negru, editura şi-a permis să introducă în locul acestora unele color, având aceleaşi subiecte, şi respectând chiar şi unghiurile din care d-na Santha Faiia a realizat pozele inițiale. (n.ed.).

302 *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 185, 188–189.

să străpungă şi să sfârtece trupurile omeneşti.[303] Oare ceea ce țineau în mâini idolii de la Tula erau „şerpi de foc”? Şi, de fapt, ce erau acei şerpi de foc?

Indiferent ce–ar fi fost, amândouă obiectele seamănă cu nişte dispozitive tehnologice. Şi, într–unele privințe, amândouă seamănă şi cu obiectele misterioase aflate în mâinile idolilor din incinta Kalasasaya, de la Tiahuanaco.

Sanctuarul şarpelui

Santha şi cu mine venisem la Tula/Tollan pentru că situl a fost puternic asociat atât cu Quetzalcoatl, cât şi cu super–duşmanul Tezcatilpoca – „Oglinda Fumegândă”.[304] Veşnic tânăr, atotputernic, omniprezent şi atoatecunoscător, Tezcatilpoca este asociat în legende cu noaptea, cu întunericul şi cu jaguarul sacru.[305] Era „invizibil şi implacabil, înfățişându–li–se oamenilor uneori ca o umbră zburătoare, alteori ca un monstru înfricoşător”.[306] Deseori descris ca un craniu luminos, se spune că era în posesia unui obiect misterios, Oglinda Fumegândă, de la care i s–a şi dat numele, pe care o folosea pentru a supraveghea de departe activitățile oamenilor şi ale zeilor. Unii savanți presupun în mod cât se poate de rațional că

---

303 Idem.

304 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 437.

305 *The Feathered Serpent and the Cross,* pag. 52–53.

306 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 436.

trebuie să fi fost vorba de un cristal primitiv pentru citirea viitorului, făcut din obsidian: „pentru mexicani, obsidianul avea o însuşire sacră specială, din el făcându–se cuțitele folosite de preoți pentru sacrificii…”. Bernal Diaz (un cronicar spaniol) relatează că ei numeau acea piatră „tezcat”. Din ea se fabricau şi oglinzi, utilizate de către vraci ca instrumente divinatorii.”[307]

Reprezentând forțele întunericului şi un duh al răului rapace, Tezcatilpoca este descris în legende ca intrând în conflict cu Quetzalcoatl, conflict care a continuat de–a lungul unui număr imens de ani.[308] Uneori unul din ei părea să fie mai tare decât celălalt, alteori situația se inversa. În cele din urmă lupta cosmică a luat sfârşit când binele a fost învins de rău: Quetzalcoatl a fost izgonit din Tollan.[309] După aceea, sub influența cultului de coşmar al lui Tezcatilpoca, sacrificiul uman a fost reintrodus în întreaga Americă Centrală.

Aşa cum am văzut, se crede că Quetzalcoatl a zburat către malul mării şi a fost purtat departe pe o plută făcută din şerpi. O legendă spune: „Şi–a ars casele, construite din argint şi cochilii, şi–a îngropat comoara, şi a plecat, navigând pe Marea Răsăriteană, precedat de ajutoarele lui care

---

[307] *The Magic and Mysteries of Mexico,* pag. 51.
[308] *World Mythology,* pag. 237.
[309] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 437.

fuseseră transformate în păsări strălucitoare."[310]

Se presupune că acest sfâşietor moment al plecării s–ar fi petrecut într–un loc numit Coatzecoalcos, ceea ce înseamnă „Sanctuarul Şarpelui". [311] Acolo, înainte de a pleca, Quetzalcoatl le–ar fi promis celor care–l urmaseră că într–o zi se va înapoia pentru a înlătura cultul lui Tezcatilpoca şi a inaugura o eră în care zeii aveau să „primească din nou ofrande de flori", şi vor înceta să ceară sânge omenesc.[312]

Capitolul 15

Babel–ul Mexican

Am plecat cu maşina spre sud–est de Tula, ocolind Mexico City de–a lungul unei anarhice serii de drumuri mai libere care ne–au târât pe la marginea capitalei a cărei poluare făcea să ne lăcrimeze ochii şi să simțim o apăsare în plămâni. Drumul ne–a purtat apoi peste munții acoperiți de pini, dincolo de vârful înzăpezit al lui Popocatepetl şi, de acolo, de–a lungul unor alei mărginite de arbori, printre lanuri şi ferme.

Spre sfârşitul după–amiezei am sosit la Cholula, un oraş lipsit de activitate, cu 11.000 de locuitori şi o vastă piață principală. După ce am cotit spre

---

310 Idem.

311 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 139–140.

312 *The Feathered Serpent and the Cross,* pag. 35, 66.

stânga prin străzile înguste, am traversat o cale ferată şi ne–am oprit la umbra lui *tlahehiualtepetl* – „muntele făcut de om” pe care venisem până aici ca să–l vedem.

Cândva închinat paşnicului cult al lui Quetzalcoatl, dar acum purtând deasupra o bogat ornamentată biserică catolică, acest imens edificiu este socotit printre cele mai mari şi mai ambițioase proiecte de inginerie întreprinse vreodată undeva, în lumea antică. Într–adevăr, cu o suprafață a bazei de 45 de acri[313] şi cu o înălțime de 210 picioare, este de trei ori mai impunător decât Marea Piramidă din Egipt. [314] Deşi acum contururile sunt roase de trecerea vremii, iar laturile i–au fost năpădite de ierburi, încă îți mai poți da seama că odinioară a fost un impunător Zigurat care s–a înălțat către ceruri în patru „trepte” cu muchii fin tăiate. Măsurând la bază aproape o jumătate de kilometru pentru fiecare latură, a reuşit să–şi păstreze o frumusețe demnă, deşi violată.

Trecutul, cu toate că adesea este uscat şi prăfuit, rareori e mut. Uneori poate vorbi cu pasiune. Aveam impresia că aşa se întâmplă aici, aducând o mărturie despre degradarea fizică şi psihologică a populațiilor indigene ale Mexicului atunci când

---

313 *Acru:* unitate de măsură echivalentă cu aproximativ 4.047 m^2. (n. trad.).

314 Cifre din *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 56.

conquistador–ul spaniol Hernan Cortez, procedând aproape cu dezinvoltură, „a decapitat o cultură aşa cum un ar reteza trecător capul unei plante de floarea–soarelui.” [315] La Cholula, un important centru de pelerinaj, cu o populație în jur de 100.000 de suflete pe vremea cuceririi spaniole, această decapitare a tradițiilor străvechi şi a modurilor de viață a necesitat ca muntelui făcut de om al lui Quetzalcoatl să–i fie impusă o măsură deosebit de umilitoare, constând în distrugerea, desacralizarea templului care s–a înălțat odinioară pe vârful zigurat–ului şi înlocuirea lui cu o biserică.

Cortez şi oamenii lui erau puțini, locuitorii din Cholula – mulți. Cu toate acestea, când au pătruns în oraş, spaniolii aveau un avantaj important: bărboşi şi cu pielea albă, îmbrăcați în armuri sclipitoare, păreau să fie împlinirea unei profeții – oare nu li se făgăduise mereu că Quetzalcoatl, Şarpele cu Pene, avea să se întoarcă „de peste Marea Răsăriteană”, împreună cu însoțitorii lui?[316]

Datorită acestei speranțe, naivii şi încrezătorii locuitori ai oraşului Cholula le–au îngăduit *conquistador*–ilor să urce treptele ziguratului şi să între în curtea templului. Acolo au fost întâmpinați de trupe de tinere dansatoare voios

---

[315] Idem, pag. 12.
[316] Idem, pag. 3–4.

împodobite, cântând şi acompaniindu–se la diverse instrumente, în timp ce „ospătarii" umblau încoace şi–ncolo cu platouri încărcate cu pâine şi cărnuri bine gătite.

Unul dintre cronicarii spanioli, un martor ocular la evenimentele ulterioare, a relatat că, plini de adorație, orăşenii de toate categoriile s–au îngrămădit, neînarmați, cu chipuri fericite şi nerăbdătoare, să audă ceea ce aveau să spună oamenii albi. Dându–şi seama, după această primire incredibilă, că intențiile nu le erau bănuite, spaniolii au închis şi au pus pază la toate intrările, şi–au scos armele de oțel şi şi–au ucis gazdele.[317] Şase mii de oameni au murit în acel masacru[318] care a egalat, prin sălbăticia lui, cele mai sângeroase sacrificii ale aztecilor: „Cei din Cholula au fost prinşi fără a bănui ceva. Nu i–au întâmpinat pe spanioli nici cu săgeți, nici cu scuturi. Şi astfel au fost măcelăriți fără a fi preveniți. Au fost ucişi prin pură înşelătorie".[319]

Este totuşi o ironie a sorții că atât în Peru, cât şi în Mexic *conquistadores* au putut profita în acelaşi mod de legendele locale care profetizează întoarcerea unui zeu alb, cu barbă. Dacă acel zeu era cu adevărat o ființă umană zeificată, aşa cum

---

317 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 6.

318 *Mexico,* pag. 224.

319 Relatare contemporană citată în *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 6.

ar părea probabil, el trebuie să fi fost o persoană foarte civilizată şi cu un caracter exemplar — sau, şi mai probabil, două persoane diferite având aceeaşi origine, una lucrând în Mexic şi oferind modelul pentru Quetzalcoatl, iar cealaltă în Peru, constituind modelul pentru Viracocha. Asemănarea aparentă a spaniolilor cu precedenții străini cu piele albă a deschis multe uşi, care altminteri ar fi rămas, cu siguranță, închise. Spre deosebire de predecesorii lor înțelepți şi binevoitori, Pizarro în Anzi şi Cortez în America Centrală erau nişte lupi înfometați. Au mâncat pământurile şi oamenii şi culturile pe care puseseră mâna. Au distrus aproape totul…

Lacrimi pentru trecut

Cu ochi orbiți de ignoranță, bigotism şi lăcomie, spaniolii, când au sosit în Mexic, au şters de pe fața pământului o prețioasă moştenire a omenirii. Prin asta au răpit viitorului orice posibilitate de a cunoaşte amănunte în legătură cu remarcabilele şi strălucitoarele civilizații care au înflorit odinioară în America Centrală.

De exemplu, care este istoria adevărată a „idolului" sclipitor ce se odihneşte într–un sanctuar sacru din capitala mixtecă [320]

[320] În era precolumbiană, mixtecii au reprezentat una dintre civilizațiile principale ale Mezoamericii. Centrele importante ale mixtecilor includ străvechea capitală din oraşul Tilantongo, precum

Achiotlan[321]? Luăm cunoştinţă de acest curios obiect prin scrierile unui martor ocular din secolul al şaisprezecelea, părintele Burgoa:

Materialul era de o neprețuită valoare, deoarece era un smarald de mărimea unei piperniţe (capsicum) *groase, pe care era gravată cu cea mai mare artă o pasăre mică şi, cu aceeaşi îndemânare, un mic şarpe încolăcit, gata să ţâşnească. Piatra era atât de transparentă încât lumina dinăuntru cu strălucirea unei flăcări de lumânare. Era o bijuterie foarte veche, şi nu există nicio tradiţie cu privire la originea venerării şi adorării ei.*[322]

Ce am fi aflat dacă am fi putut cerceta astăzi această „foarte veche bijuterie"? Şi cât de *veche* era de fapt? Nu vom şti niciodată, deoarece călugărul Benito, primul misionar venit în Achiotlan, a smuls piatra din mâinile indienilor: „A pus să fie măcinată, deşi un spaniol a oferit pentru ea trei mii de ducaţi, a amestecat pulberea cu apă, a

---

şi aşezările de la Achiutla, Cuilapan, Huamelupan, Mitla, Tlaxiaco şi Yucunudahui. (n. trad.).

321 Denumirea localităţii vine de la arbustul care creşte din abundenţă în zonă, denumit *achiotla* (sau *a n natto* de localnici; ştiinţific; *Bixia Orellana*), arbore cu frunze în permanenţă verzi, având frunze în formă de inimă şi flori roz-aprins, uneori albe. Numit şi *lipstick-tree* (arborele-ruj), este folosit foarte mult în industria vopselelor, a cosmeticelor, pentru colorarea alimentelor etc. (n.t.)

322 *The Magic and Mysteries of Mexico,* pag. 228–229.

turnat–o pe pământ şi a călcat peste ea…”[323]

Tot atât de caracteristică pentru irosirea stupidă a bogățiilor intelectuale ascunse în trecutul mexican, a fost soarta comună a două daruri oferite lui Cortez de către împăratul aztec Montezuma. Acestea erau două calendare circulare, mari cât roata carului, unul făcut din argint masiv, celălalt din aur masiv. Pe ambele erau gravate cu migală hieroglife care ar fi putut conține informații de mare interes. Cortez a pus să fie topite pe loc şi transformate în lingouri.

În mod sistematic, vaste comori de cunoştințe acumulate încă din timpuri străvechi, erau strânse cu trudă de pe întreg întinsul Americii Centrale, făcute grămezi şi arse de călugări zeloşi. De exemplu, în iulie 1562, în piața principală din Mani (chiar la sud de modernul oraş Merida din provincia Yucatan),[324] călugărul Diego de Landa a ars mii de codice maya, picturi ilustrând povestiri al căror tâlc nu a mai ajuns până la noi şi hieroglife scrise pe suluri de piei de căprioară. Tot el a distrus nenumărați „idoli” şi „altare” fără de număr, pe toate acestea descriindu–le ca „lucrări ale diavolului, concepute de Cel Rău pentru a–i înşela pe indieni şi a–i împiedica să accepte

---

323 Idem.

324 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 7.

creştinismul…”[325] În altă parte, a scris pe aceeaşi temă următoarele:

Am găsit un număr mare de cărți (scrise în caracterele indienilor), *dar deoarece nu conțineau nimic altceva decât superstiții și minciuni diavoleşti, le–am ars pe toate, ceea ce i–a indignat pe indigeni ți le–a produs multă durere.*[326]

Nu numai „indigenii” ar fi trebuit să simtă acea durere, ci toți şi fiecare în parte – atunci şi acum; toți cărora le–ar fi plăcut să cunoască adevărul despre trecut.

Mulți alți „oameni ai lui Dumnezeu”, unii chiar şi mai nemilos de eficienți decât Diego de Landa, au participat la satanica misiune de a şterge băncile de date ale Americii Centrale. De remarcat printre aceştia a fost Juan de Zumarraga, episcop de Mexic, care se lăuda că a distrus 20.000 de idoli şi 500 de temple indiene. În noiembrie 1530 el l–a ars pe rug pe un aristocrat aztec creştinat pentru că, din câte se spunea, se înapoiase la adorarea „zeului ploii”, iar mai târziu, în piața târgului din Texcoco, a construit un imens rug de documente astronomice, picturi, manuscrise şi texte hieroglifice pe care *conquistadores* le smulseseră

---

[325] *Yucatan before and after the Conquest,* pag. 9. A se vedea şi *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 20.

[326] *Yucatan before and after the Conquest,* pag. 104.

cu forța de la azteci în cursul precedenților ani.[327] în timp ce acel depozit de cunoştințe şi istorie, de neînlocuit, pierea în flăcări, se pierdea pentru totdeauna o şansă a omenirii de a scutura în fine amnezia colectivă ce ne înnegurează înțelegerea.

Ce ne rămâne din amintirile scrise ale vechilor popoare din America Centrală? Mulțumită spaniolilor, răspunsul se rezumă la mai puțin de douăzeci de codice şi pergamente originale.[328]

Ştim din auzite că multe din acele documente, pe care călugării le–au transformat în cenuşă, conțineau „amintiri din epocile din trecut".[329]

Ce spuneau acele amintiri? Ce secrete păstrau?

Oameni uriaşi cu trupuri diforme

Chiar şi în timp ce orgia arderii de cărți mai continua încă, câțiva spanioli au început să realizeze că „odinioară, înainte de azteci, existase în Mexic o civilizație cu adevărat mare".[330] în mod destul de ciudat, unul dintre primii care a trecut la fapte în urma acestei realizări a fost Diego de Landa. Se pare că, după ce şi–a efectuat *auto–da–fé*–ul[331] la Mani, el a suferit o experiență de tipul

---

[327] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 21.

[328] *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 34.

[329] Idem.

[330] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 23.

[331] Traducere din spaniola medievală, echivalentă cu „act de credință", ce reprezenta penitența sau umilirea publică a ereticilor condamnați, care avea loc când Inchiziția spaniolă stabilea pedepsirea lor. Pedepsele variau de la a purta o manta de

„drumul Damascului [332] .” La o vârstă mai înaintată, decis să salveze ce se mai putea din vechea înțelepciune la a cărei distrugere jucase un rol atât de important, a devenit un asiduu culegător de tradiții şi istorisiri orale ale populațiilor indigene din Yucatan.[333]

Călugărul franciscan Bernardino de Sahagun a fost un cronicar căruia îi datorăm mult. Mare lingvist, se spune despre el că i–ar fi „căutat pe cei mai învățați şi adeseori cei mai bătrâni indigeni, cerându–le fiecăruia să picteze, în scrierea lor aztecă, prin imagini, atât cât îşi puteau aduce aminte din istoria, religia şi legendele aztece”.[334] în modul acesta, Sahagun a reuşit să adune informații detaliate cu privire la antropologia, mitologia şi istoria socială a vechiului Mexic, pe care, mai târziu le–a pus pe hârtie, alcătuind o lucrare ştiințifică în douăsprezece volume. Aceasta a fost interzisă de autoritățile spaniole. Din fericire, un exemplar a supraviețuit, deşi este incomplet.

Diego de Duran, un conştiincios şi curajos culegător de tradiții indigene, a fost un alt călugăr

---

identificare, numită „sanbenito“, la alte pedepse sau termene de întemnițare, la pedeapsa absolută, adică celui condamnat i se aplica pedeapsa capitală (prin ardere pe rug). (n. trad.).

[332] *Drumul Damascului*: aluzie la subita convertire a sfântului Paul, în timp ce se îndrepta spre acel oraş. (n. trad.).

[333] *Yucatan before and after the Conquest.*

[334] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 24.

franciscan care s–a străduit să recupereze cunoştinţele pierdute despre trecut. A vizitat Cholula în 1585 e.n., o epocă de schimbări rapide şi catastrofale. Acolo a stat de vorbă cu un venerat bătrân din oraş, despre care se spunea că ar fi depăşit suta de ani, ş care i–a istorisit următoarea poveste în legătură cu construirea marelui Zigurat:

La început, înainte de a se fi creat lumina Soarelui, locul acesta, Cholula, se afla în obscuritate fi întuneric; totul era neted, fără nicio movilă sau ridicătură, încercuit din toate părţile de apă, fără niciun copac sau făptură vie. Imediat după ce s–a făcut lumină fi Soarele s–a înălţat la răsărit, au apărut nişte oameni uriaşi, cu trup diform, care au pus stăpânire pe Pământ. Îndrăgostiţi de lumina şi frumuseţea Soarelui, s–au hotărât să construiască un turn atât de înalt încât vârful lui să ajungă până la Cer. După ce au strâns materialele necesare acestui scop, au găsit o argilă adezivă şi bitum cu care au început repede să clădească turnul… Şi când l–au înălţat cât se putea de mult, până a atins Cerul, Stăpânul Cerurilor le–a spus locuitorilor Cerului: „Aţi văzut cum cei de pe Pământ au construit un turn înalt şi semeţ ca să urce până aici, fiind îndrăgostiţi de lumina Soarelui şi frumuseţea lui? Veniţi şi zăpăciţi–i, fiindcă nu este drept ca pământenii, care trăiesc în carne, să se amestece printre noi.” Locuitorii Cerului au pornit îndată, asemenea scăpărării fulgerului; au distrus edificiul, iar pe constructori i–au despărţit şi i–au împrăştiat în toate

părțile Pământului.[335]

Povestea aceasta, aproape, dar nu întru totul, aidoma cu relatarea biblică despre Turnul Babei (care era ea însăşi o prelucrare a unei mult mai vechi legende mesopotamiene) fusese cea care mă adusese la Cholula.

Poveştile din America Centrală şi Orientul Mijlociu sunt, în mod evident, strâns legate între ele. Într–adevăr, asemănările nu pot trece neobservate, dar există şi diferențe mult prea semnificative pentru a nu fi luate în seamă. Bineînțeles că similitudinile se pot datora unor contacte precolumbiene rămase în amintire, între culturile din Orientul Mijlociu şi cele din Lumea Nouă, însă există o modalitate de a explica atât asemănările, *cât şi* deosebirile, printr–o singură teorie. Ce–ar fi să presupunem că ambele versiuni ale legendei au evoluat separat vreme de mii de ani, dar că, înainte de asta, amândouă îşi au rădăcinile în acelaşi strămoş, şi mai îndepărtat?

Vestigii

Iată ce spune *Cartea Genezei* despre „turnul care atinsese Cerul”:

---

[335] Diego de Duran, *„Historia antiqua de la Nueve Espana”* („Istoria antică a noii Spanii”) (1585) în lucrarea lui Ignatius Donelly, *Atlantis: The Antediluvian World* („Atlantida; lumea antediluviană”), pag. 200.

În vremea aceea era pe întreg Pământul o singură limbă şi un singur grai la toți. Purcedând de la răsărit, oamenii au găsit în țara Shinar un şes şi au descălecat acolo. Apoi au zis unul către altul: „Haidem să facem cărămizi şi să le ardem în foc." Şi au folosit cărămida în loc de piatră şi bitum în loc de var. „Haidem" – au zis iar – „să ne facem un oraş şi un turn al cărui vârf să ajungă până la cer. Să ne facem faimă, înainte de a ne împrăştia pe fața a tot Pământul."

Atunci s–a pogorât Yahewh (Domnul evreiesc) *să vadă cetatea şi turnul pe care îl zideau fiii oamenilor. „Iată toți sunt de un neam şi o limbă!" a zis Yahewh. „Şi iată ce s–au apucat să facă şi nu se vor opri de la ceea ce şi–au pus în gând să facă. Haidem dar, să ne pogorâm şi să le amestecăm limbile lor în aşa fel încât să nu se mai poată înțeleagă unul cu altul."*

Şi i–a împrăştiat Yahewh de acolo pe toată fața Pământului, iar ei au încetat de a mai zidi cetatea şi turnul. De aceea s–a numit turnul acela Babei, pentru că acolo a amestecat Yahewh limbile a tot Pământul. Şi de acolo i–a împrăştiat pe toată fața Pământului.[336]

Versetul care mă interesa cel mai mult sugerează foarte limpede că vechii constructori ai Turnului Babei se hotărâseră să creeze în cinstea lor înşişi un monument care să dureze veşnic, pentru ca numele lor să nu fie uitat – chiar dacă

---

336 *Genesis* (Geneza) 11:1–9 (traducerea textelor în română după biblia sa Sf. Scriptură tipărită sub îndrumarea şi cu puterea de grijă a preafericitului părinte Teoctist – patriarhul Bisericii ortodoxe române).

civilizația şi limba lor ar fi fost uitate. Oare este posibil ca aceleaşi considerente să se fi aplicat şi la Cholula?

Doar câteva monumente din Mexic sunt estimate de arheologi la o vechime mai mare de 2.000 de ani. Cholula este, în mod cert, unul dintre ele. Într–adevăr, nimeni nu ar putea afirma cu siguranță în ce vremuri îndepărtate au început să fie înălțate zidurile de apărare ale oraşului. Vreme de mii de ani înainte ca dezvoltarea şi extinderea sitului să înceapă în mod serios în jurul anului 300 î.e.n., acesta arăta de parcă ar fi fost posibil ca pe locul în care se află acum marele Zigurat al lui Quetzalcoatl să se fi aflat o altă construcție, mai veche.

Pentru o asemenea situație există un precedent care măreşte şi mai mult tulburătoarea posibilitate ca vestigiile unei civilizații cu adevărat vechi să zacă şi acum prin America Centrală, aşteptând să fie recunoscută. De exemplu, chiar la sud de campusul universitar de la Mexico City, în afara şoselei care leagă capitala de Cuernavaca, se află o piramidă circulară în trepte, de o mare complexitate (cu patru galerii şi scară centrală). A fost parțial dezgropată în anii 1920–1930, de sub o mantie de lavă. La sit au fost chemați geologi, să ajute la determinarea vârstei lavei, şi ei au efectuat o cercetare amănunțită. Spre surprinderea tuturor, au ajuns la concluzia că erupția vulcanică sub a cărei lavă au fost îngropate complet trei

laturi ale acelei piramide (şi care după aceea a continuat să acopere aproape şaizeci de mile pătrate din terenul înconjurător) trebuie să fi avut loc acum *cel puțin şapte mii de ani.*[337]

Aceste dovezi geologice par să nu fi fost luate în seamă de istorici şi geologi, care nu cred că vreo civilizație capabilă să construiască o piramidă ar fi putut exista în Mexic la o dată atât de timpurie. Cu toate acestea, e de remarcat faptul că Byron Cummings, arheologul american care a făcut primele săpături la acest sit pentru *Național Geographical Society*, era convins, datorită păturilor de stratificare net demarcate de deasupra piramidei şi de sub ea (ambele depuse înainte şi după erupția vulcanică), de faptul că această construcție este „cel mai vechi templu descoperit până acum pe continentul american". El a mers mai departe decât geologii şi a afirmat categoric că acest templu „a devenit ruină cam acum 8.500 de ani".[338]

Piramide peste piramide

Intrarea în piramida de la Cholula îți dă realmente senzația că pătrunzi într–un munte

---

[337] Relatat în *Maps of the Ancient Sea Kings,* pag. 199. A se vedea şi *The God-Kings and the Titans,* pag. 54, şi *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 207.

[338] Byron S. Cummings, *„Cuicuilco and the Archaic Culture of Mexico",* („Cuicuilco şi cultura arhaică a Mexicului") *University of Arizona Bulletin*, vol. IV:8, 15 noiembrie 1933.

făcut de mâna omului. Tunelurile (ce măsoară mai mult de 6 mile) nu sunt vechi: au fost lăsate în urmă de echipele de arheologi care au scormonit acolo cu hărnicie începând din 1931 până în 1966, când li s–au terminat fondurile. Nu se ştie cum, aceste coridoare înguste şi scunde au împrumutat o atmosferă de antichitate de la vasta construcție din jurul lor. Umede şi reci, ele oferă un întuneric îmbietor şi plin de mister.

Mergând de–a lungul unui şir de torțe, am înaintat tot mai adânc în piramidă. Săpăturile arheologice au scos la iveală faptul că aceasta nu este produsul unei singure dinastii (aşa cum se crede că a fost cazul cu piramidele de la Gizeh, în Egipt), ci că a fost construită de–a lungul unei foarte lungi perioade de timp – două mii de ani sau cam atâta, conform unei aprecieri conservatoare. Cu alte cuvinte a fost un proiect colectiv, creat cu ajutorul forței de muncă a mai multor generații, aparținând unor numeroase culturi: olmecă, teotihuacană, toltecă, zapotecă, mixtecă, cholulană şi aztecă, care s–au perindat prin Cholula încă din zorii civilizației în Mexic.[339]

Deşi nu se ştie cine au fost primii constructori de aici, în măsura în care ar fi fost posibil să se stabilească, acest cel mai vechi edificiu important

---

[339] *Mexico,* pag. 223. A se vedea şi lucrarea lui Kurt Mendelssohn, *The Riddle of the Pyramids* („Enigma Piramidelor"), Thames & Hudson, Londra, 1986, pag. 190.

din sit constă dintr–o piramidă conică înaltă, de forma unei găleți răsturnate cu fundul în sus, având în partea de sus o platformă pe care a fost înălțat un templu. Mult mai târziu, o a doua structură asemănătoare a fost suprapusă pe vârful acestei movile inițiale, adică o a doua găleată de argilă răsturnată, şi peste prima s–au compactat pietre, înălțând platforma templului la mai mult de 200 de picioare deasupra nivelului câmpiei înconjurătoare. După aceea, în decursul următorilor aproximativ o mie cinci sute de ani, o serie de alte culturi, al căror număr se apreciază că ar fi fost de cinci, au contribuit la înfățişarea finală a monumentului. Contribuția lor a constat în mărirea în câteva etape a bazei, însă fără a–i mări vreodată înălțimea maximă. În modul acesta, aproape ca şi cum s–ar fi pus în aplicare un plan de principiu, muntele făcut de om de la Cholula a ajuns treptat la forma sa caracteristică, de Zigurat cu patru etaje. Astăzi, fiecare latură a sa măsoară la bază o lungime de aproape 1.500 de picioare – aproximativ dublul lungimii laturilor Marii Piramide de la Gizeh – iar volumul său total a fost estimat la cutremurătoarea cifră de trei milioane de metri cubi.[340] Aceste dimensiuni o fac să fie – aşa cum afirmă succint o autoritate în materie – „cea mai mare construcție înălțată vreodată pe

---

[340] *The Riddle of the Pyramids,* pag. 190.

pământ”.[341]

Capitolul 16

Pentru ce?

La ce bun atâta trudă?

Ce renume încercau să–şi facă popoarele din America Centrală?

Umblând prin rețeaua de coridoare şi tuneluri, inhalând aerul rece, cu miros de pământ, nu mă simțeam în largul meu la gândul enormei greutăți a masei piramidei ce apăsa deasupra mea. Era *cea mai mare construcție din lume* şi a fost plasată aici în cinstea unei zeități a Americii Centrale despre care nu se ştie aproape nimic.

Conquistador–ilor şi Bisericii catolice trebuie să le mulțumim pentru a ne fi lăsat într–o ceață atât de adâncă în ceea ce priveşte adevărata poveste a lui Quetzalcoatl şi a însoțitorilor săi. Demolarea şi desacralizarea vechiului său templu de la Cholula, distrugerea idolilor, a altarelor şi a calendarelor, a marilor ruguri înălțate cu codice, picturi şi pergamente cu hieroglife, au reuşit aproape pe deplin să amuțească glasurile trecutului. Dar legendele ne–au dăruit o reprezentare grafică izbitoare: amintirea unor „oameni uriaşi, cu trup diform” – despre care se spune că ar fi fost

---

[341] Idem.

constructorii inițiali.

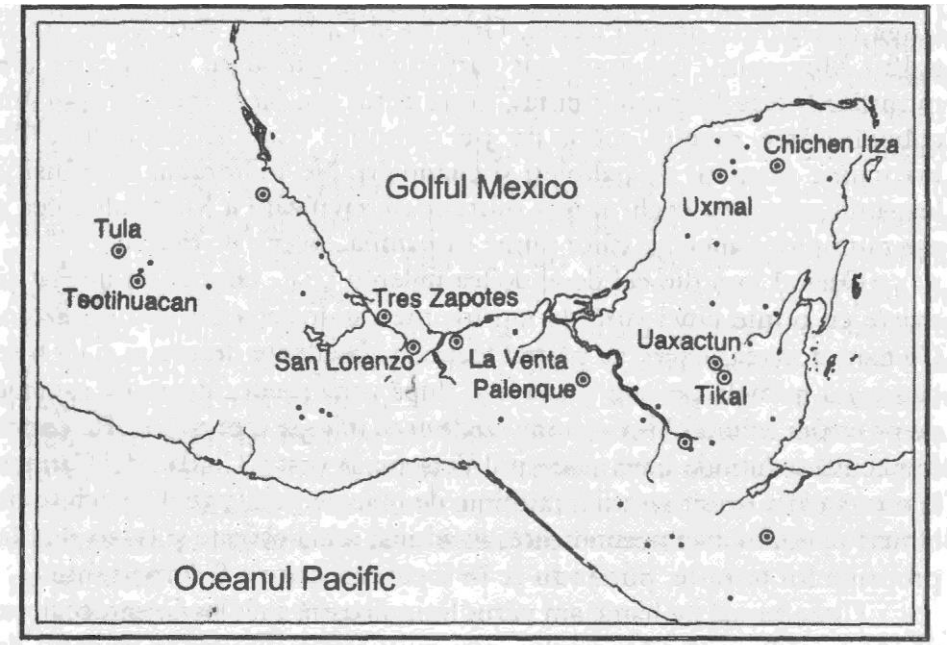

Siturile olmece — Tres Zapotes, San Lorenzo şi La Venta — de-a lungul golfului Mexic, cu alte situri arheologice din America Centrală.

Mi–am amintit că denumirea de Coatzecoalcos înseamnă „Sanctuarul Şarpelui". Se spune că aici ar fi pus piciorul pe uscat Quetzalcoatl şi însoțitorii lui atunci când, odinioară, în timpuri străvechi, au sosit pentru prima dată în Mexic, venind de peste mare în nave „ale căror laturi străluceau ca solzii de pe pieile de şerpi".[342] Şi tot de aici se crede că a plecat pe mare Quetzalcoatl (pe pluta lui de şerpi), când a părăsit America Centrală. În plus, Sanctuarul Şarpelui începe să

---

342 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 139–140.

pară a fi *numele* patriei olmecilor, care a cuprins nu numai Coatzecoalcos, ci şi alte câteva situri din zone mai puțin binecuvântate prin dezvoltare.

Mai întâi la Tres Zapotes, la vest de Coatzecoalcos, şi apoi la San Lorenzo şi La Venta, la sud şi est de acesta, au fost scoase de sub pământ numeroase obiecte caracteristice pentru sculptura olmecă. Toate sunt monoliți, tăiați din bazalt sau din alte materiale tot atât de durabile. Unele au forma unor capete uriaşe, cântărind până la treizeci de tone. Altele sunt stele masive, gravate cu scene de întâlniri, în care ai impresia că apar două rase umane distincte, niciuna din ele american–indiană.

Indiferent cine ar fi produs aceste uimitoare opere de artă, a aparținut în mod evident unei civilizații avansate, bine organizată, prosperă şi evoluată din punct de vedere tehnologic. Problema constă în faptul că n–a rămas absolut nimic, în afară de operele de artă, din care să se poată deduce ceva despre caracterul şi originile acelei civilizații. Singurul lucru ce pare cert este că „olmecii" (arheologii s–au mulțumit să accepte denumirea aztecă) au existat în America Centrală prin anii 1.500 î.e.n., vreme la care rafinata lor cultură era pe deplin dezvoltată.

Santiago Tuxtla

Ne–am petrecut noaptea în portul pescăresc Alvarado şi în ziua următoare ne–am continuat

călătoria spre est. Drumul pe care înaintam şerpuia, urcând coline şi coborând văi fertile, oferindu–ne din când în când privelişti ale golfului Mexic, până când, în fine, a cotit spre interiorul uscatului. Am străbătut pajişti verzi, pline de *arbori–flacără*[343], şi sate mici, cuibărite în vâlcele pline de verdeață. Ici şi colo vedeam grădini particulare, în care porci imenşi scormoneau în maldăre de deşeuri menajere. Apoi am trecut peste coama unui deal şi am cuprins cu privirea o uriaşă panoramă de câmpuri şi păduri, mărginită numai de ceața dimineții şi de palidele contururi ale unor munți îndepărtați.

La câteva mile mai departe am coborât într–o depresiune, pe fundul căreia se află oraşul colonial Santiago Tuxtla. Locul este o explozie de culori: fațade de magazine țipătoare, acoperişuri de țiglă roşie, pălării de pai galbene, cocotieri, bananieri, copii în veşminte viu–colorate. La câteva prăvălii şi cafenele, din difuzoare se revărsa muzica. În Zocalo – piața principală – aerul era dens de umezeală şi de fâlfâirea aripilor şi ciripitului păsărilor tropicale cu ochi strălucitori. Un mic parc înfrunzit ocupă centrul acestei piațete, iar în mijlocul parcului se înalță, ca un soi de talisman magic, un enorm bolovan cenuşiu, înalt de aproape zece picioare, sculptat în formă de cap de

---

343 *Arbori-flacără* (bot.); mai multe specii de arbore tropical cu frunze de un roşu sau un galben strălucitor. (n. trad.).

african cu coif. Cu buze groase şi un nas cărnos, cu ochii închişi într–o expresie de pace sufletească şi cu maxilarul inferior sprijinindu–se în unghi drept pe sol, capul acesta are o gravitate sumbră şi răbdătoare.

Iată aşadar primul mister al olmecilor: o monumentală sculptură, veche de mai bine de 2.000 de ani, care reprezintă un personaj cu trăsături neîndoielnic negroide. Bineînțeles că acum 2.000 de ani nu existau negri africani în Lumea Nouă, şi nici n–au sosit acolo decât atunci când a început negoțul cu sclavi, mult după cucerirea spaniolă. Există totuşi dovezi paleoantropologice certe, cum că una dintre multele migrații diverse ce au avut loc în Americi în timpul ultimei ere glaciare *a constat* în oameni de rasă negroidă. Această migrațiune este situată în timp în jurul anului 15.000 î.e.n.[344]

Cunoscut sub denumirea de capul „Cobata", după proprietatea pe care a fost găsit, enormul monolit de la Zocalo este cea mai mare din cele şaisprezece sculpturi olmece asemănătoare, dezgropate până acum în Mexic. Este considerată ca fiind sculptată nu cu mult timp înainte de timpurile lui Christos, şi cântăreşte mai mult de treizeci de tone.

---

[344] Idem, pag. 125.

Tres Zapotes

De la Santiago Tuxtla am călătorit douăzeci şi cinci de kilometri spre sud–vest, printr–o regiune sălbatică şi luxuriantă, spre Tres Zapotes, un important centru din epoca olmecă târzie, despre care se crede c–ar fi fost înfloritor între anii 500 î.e.n., şi 100 e.n. Actualmente redus la o serie de movile răspândite prin lanurile de porumb, situl a constituit în anii 1939–1940 obiectul unor săpături extensive conduse de arheologul american Mathew Stirling.

Mi–am amintit că istoricii dogmatici din acea perioadă au susținut cu încăpățânare ideea potrivit căreia civilizația mayaşilor ar fi cea mai veche din America Centrală. Asta se poate şti cu certitudine – susțineau ei — deoarece sistemul calendaristic maya, cu puncte şi bare (care a fost decodificat de curând) a făcut posibilă stabilirea cu precizie a unui imens număr de inscripții ceremoniale. Cea mai veche dată găsită vreodată într–un sit maya corespunde anului 228 e.n., conform calendarului creştin.[345] Aşadar, pentru lumea ştiințifică a fost un adevărat şoc când Stirling a dezgropat la Tres Zapotes o stelă care purta o dată anterioară. Scrisă – în de–acum familiarul cod calendaristic cu bare şi puncte utilizat de mayaşi – data corespunde zilei de 3

---

[345] *Mexico,* pag. 637. A se vedea şi *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 24.

septembrie 32 î.e.n.[346]

Amănuntul şocant în legătură cu asta, este faptul că Tres Zapotes nu constituie sub nicio formă un sit maya. Este în întregime, exclusiv şi fără nicio ambiguitate, un sit olmec. Cea ce sugerează că olmecii – şi nu mayaşii – trebuie să fi fost inventatorii calendarului, şi că trebuie ca olmecii – şi nu mayaşii – să fie recunoscuți ca şi creatori ai „culturii–mamă" din America Centrală. În ciuda împotrivirii hotărâte a bandelor de „mayanişti" furioşi, adevărul, pe care l–a dezgropat lopata lui Stirling la Tres Zapotes, a ieşit treptat la lumină. Olmecii sunt mult, *mult mai* vechi decât mayaşii. Au fost un popor inteligent, civilizat, avansat din punct de vedere tehnologic şi par, într–adevăr, să fi inventat sistemul de notare calendaristică bazat pe bare şi puncte, al cărui început enigmatic este uimitoarea dată de 13 august 3.114 î.e.n., şi prezicerea sfârşitului lumii în anul 2012 e.n.

În apropiere de stela–calendar de la Tres Zapotes, Stirling a dezgropat un alt cap uriaş. Acum şedeam în fața acelui cap. Datând de prin anul 100 î.e.n.[347], are o înălțime de aproximativ şase picioare, o circumferință de 18 picioare şi cântăreşte peste 10 tone. Ca şi perechea sa de la Santiago Tuxtla, este în mod neîndoios capul unui

---

346 Idem.

347 *Mexico,* pag. 638.

bărbat african, ce poartă un coif strâns pe craniu prin curele lungi fixate pe bărbie. Lobii urechilor sunt străpunşi de nişte dopuri, trăsăturile negroide pronunțate sunt săpate prin riduri adânci de fiecare parte a nasului, şi întreaga față se concentrează înainte, deasupra buzelor groase, curbate în jos. Ochii sunt deschişi cu o formă migdalată, şi au o privire atentă şi rece. Sub ciudatul coif, sprâncenele stufoase par încruntate şi mânioase.

Stirling a fost uluit de această descoperire şi a relatat:

Capul era doar un cap, sculptat dintr–un singur bloc masiv de bazalt, şi se rezema pe o fundație anume pregătită, constând din lespezi de piatră neprelucrate… După ce s–a îndepărtat pământul din jurul lui, a oferit o privelişte înspăimântătoare. În ciuda dimensiunilor mari, manopera este delicată şi sigură, proporțiile – perfecte. Unic prin caracteristicile sale printre sculpturile americane aborigene, este remarcabil prin tratarea realistă a sculpturii. Trăsăturile sunt îndrăznețe şi au un caracter uimitor de negroid…[348]

La scurtă vreme după acea, arheologul american

---

348 Matthew W. Stirling, *„Discovering the New World's Oldest Dated Work of Man"* („Descoperirea celei mai vechi opere şi a omului în Lumea Nouă"), în *Național Geographic Magazine,* vol. 76, august 1939, pag. 183–218 passim348.

a făcut la Tres Zapotes o a doua descoperire tulburătoare: jucării de copii, sub forma unor mici câini montați pe roți.[349] Aceste artefacturi drăguțe se bat cap în cap cu opinia dominantă a arheologilor, care susține că în America Centrală roata a rămas nedescoperită până la vremea cuceririi spaniole. „Câino–mobilele" dovedesc cel puțin că *principiul* roții a fost cunoscut de olmeci, cea mai veche civilizație din America Centrală. Şi dacă un popor atât de bogat în resurse, cum au fost olmecii, a inventat principiul roții, pare absolut imposibil ca ei să–l fi utilizat doar pentru jucării de copii.

Capitolul 17

Enigma olmecilor

După Tres Zapotes, următoarea noastră oprire a fost San Lorenzo, un sit olmec situat la sud–vest de Coatzecoalcos, în inima „Sanctuarului Şarpelui" la care se refereau legendele despre Quetzalcoatl. La San Lorenzo au înregistrat arheologii cele mai vechi date stabilite prin ioni de carbon radioactivi pentru un sit olmec: în jurul

---

[349] Matthew W. Stirling, „Great Stone Faces of the Mexican jungle" („Mari chipuri de piatră din jungla mexicană"), *Național Geographic Magazine,* vol. 78, septembrie 1940, pag. 314, 310.

anului 1.500 î.e.n.[350] Cu toate acestea, cultura olmecă părea să fi fost în plină dezvoltare la acea epocă, şi nu există nicio dovadă că evoluția ar fi avut loc în apropierea oraşului San Lorenzo.[351]

În asta se ascunde un mister.

În definitiv, au olmecii construit o civilizație însemnată care a realizat uimitoare lucrări de inginerie şi au ridicat la un înalt nivel capacitatea de a sculpta şi de a manevra blocuri imense de piatră (unele dintre uriaşele capete monolitice, cântărind douăzeci de tone sau mai mult, au fost deplasate pe distanțe de 60 de mile peste terenuri, după ce au fost extrase din carierele din munții Tuxtla).[352] Aşadar unde, dacă nu în vechiul San Lorenzo, a fost experimentată, pusă la punct şi perfecționată experiența lor tehnologică şi sofisticata lor organizare?

În mod ciudat, cu toată străduania arheologilor nici măcar un singur, un solitar semn a orice ar putea fi descris ca fiind „etapa de dezvoltare" a societății olmece n–a fost dezgropat nicăieri în Mexic (sau, dacă–i vorba, nicăieri în Lumea Nouă). Aceşti oameni, a căror formă caracteristică de

---

350 *The Prehistory of the Americas,* pag. 268–271. A se vedea şi lucrarea lui Jeremy A. Sabloff, *The Cities of Ancient Mexico: Reconstructing a Lost World* („Oraşele Mexicului antic: reconstituirea unei lumi pierdute"), Thames & Hudson, Londra, 1990, pag. 35. *Breaking The Maya Code,* pag. 61.

351 *The Prehistory of the Americas,* pag. 268.

352 *Aztecs: Reign of Blood and Splendour,* pag. 158.

exprimare artistică era sculptura unor imense capete negroide, par să fi venit din neant.[353]

San Lorenzo

Am ajuns la San Lorenzo târziu după–amiaza. Aici, în zorii istoriei Americii Centrale, olmecii au înălțat o movila artificială mai înaltă de 100 de picioare, ca parte au unei imense construcții cu o lungime de circa 4.000 de picioare şi cu o lățime de aproximativ 2.000 de picioare. Ne–am cățărat pe cea mai înaltă movilă, actualmente năpădită din belşug de o vegetație tropicală stufoasă, şi de pe vârful ei puteam privi până la depărtări de mile peste terenurile înconjurătoare. Se vedeau şi multe alte movile mai mici, iar de jur–împrejur erau câteva dintre şanțurile pe care le–a săpat arheologul Michael Coe, când a condus excavațiile de pe sit, în 1966.

Echipa lui Coe a făcut aici o serie de descoperiri, printre care mai mult de douăzeci de rezervoare artificiale, conectate printr–o rețea foarte sofisticată de jgheaburi căptuşite cu bazalt. O parte din acest sistem era îngropată într–o movilă;

---

[353] „Sculptura olmecă în piatră a atins un înalt nivel de plasticitate naturalistă, cu toate acestea nu i-a supraviețuit niciun prototip, ca şi marea capacitate de a reprezenta atât natura cât şi concepții abstracte ar fi fost o invenție înnăscută a acestei civilizații timpurii." *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 15; *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 55: „Etapa proto-olmecă rămâne o enigmă… nu se ştie încă bine când, sau în ce loc a căpătat cultura olmecă forma ei realmente specifică."

când a fost redescoperită, apa încă se mai scurgea prin ele în zilele de ploaie intensă, la fel cum făcuse vreme de mai bine de 3.000 de ani. Principala conductă de canalizare se întinde de la est spre vest. La ea sunt conectate, prin îmbinări executate după o concepție modernă, trei conducte secundare.[354] După ce au studiat în amănunt stilul, arheologii au recunoscut că nu pot înțelege scopul acestui complicat sistem de scocuri şi instalații de apă.[355]

Nici pentru o altă enigmă n–au putut oferi vreo explicație. Aceasta consta în îngroparea deliberată, împreună cu alte obiecte specifice, a cinci dintre masivele sculpturi reprezentând trăsături negroide, cunoscute acum în general sub denumirea de „capetele olmece". Aceste morminte neobişnuite şi aparent conforme unor ritualuri, conțineau de asemenea mai mult de şaizeci de obiecte prețioase şi artefacturi, printre care frumoase instrumente făcute din jad şi statuete superb sculptate. Unele dintre statuete fuseseră mutilate în mod sistematic înainte de a fi înmormântate.

Modul în care au fost îngropate sculpturile de la San Lorenzo face extrem de dificilă stabilirea vârstei lor reale, chiar fragmente de cărbune au fost găsite în aceleaşi straturi (geologice) în care se

---

354 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 36.
355 *The Prehistory of the Americas,* pag. 268.

aflau unele dintre obiectele îngropate. Sper deosebire de sculpturi, vârsta acestor bucăți de cărbune a putut fi stabilită prin metoda carbonului. Proveneau, şi au dus la citirea unor date din jurul anului 1.200 î.e.n.[356] Asta nu înseamnă totuşi că sculpturile au fost cioplite în anul 1.200 î.e.n. E posibil să fi fost. Dar ar putea să–şi aibă originea într–o perioadă cu sute sau chiar cu mii de ani mai veche decât atât. În orice caz, e imposibil ca aceste mari opere de artă, cu frumusețea lor intrinsecă şi cu o indefinibilă putere divină, să fi putut să fie păstrate şi venerate de multe culturi diverse înainte de a fi fost îngropate la San Lorenzo. Cărbunele asociat cu ele dovedeşte numai că sculpturile datează *cel puțin* din anul 1.200 î.e.n.; nu fixează nicio limită superioară cu privire la vechimea lor.

La Venta

Am părăsit San Lorenzo când soarele asfințea, îndreptându–ne spre oraşul Villahermosa, la mai bine de 150 kilometri spre est, în provincia Tabasco. Pentru a ajunge acolo, am reintrat pe şoseaua ce ducea de la Acayucan la Villahermosa şi am ocolit portul Coatzecoalcos printr–o zonă de rafinării de petrol, piloni imens de înalți şi poduri suspendate ultramoderne. Schimbarea de ritm dintre somnorosul golf rural în care este amplasat

---

[356] Idem, pag. 267–268. *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 55.

San Lorenzo şi peisajul marcat de pojarul industriei moderne din jurul oraşului Coatzecoalcos este foarte şocantă. Şi în plus, singurul motiv pentru care vestigiile roase de vremuri ale sitului olmec mai pot fi văzute la San Lorenzo este că până acum încă nu s–a găsit petrol şi acolo.

Cu toate acestea, a fost găsit la La Venta – spre paguba eternă a arheologiei…

Acum treceam de La Venta.

Mai spre nord, dincolo de un drum de ieşire de pe autostradă, acest oraş al petrolului, luminat cu lămpi cu vapori de sodiu, strălucea în întuneric ca o viziune a unui dezastru nuclear. Începând din anii 1940–1950 fusese „dezvoltat" extensiv datorită industriei petroliere: acum, o pistă de zbor străbătea situl pe care se înălțase cândva o piramidă foarte neobişnuită, şi coşuri de fum evazate întunecau cerul pe care cititorii în stele olmeci trebuie să–l fi cercetat cândva cu privirea urmărind răsăritul planetelor. Din păcate, buldozerele autorilor „dezvoltării" au nivelat tot ce prezenta practic vreun interes înainte de a se fi putut efectua săpături adecvate, urmarea fiind că multe dintre vechile construcții nu fuseseră explorate deloc.[357] Niciodată nu vom şti ce ar fi putut spune ele despre oamenii care le clădiseră şi le folosiseră.

---

[357] *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 30.

Mathew Stirling[358], care a condus săpăturile de la Tres Zapotes, a efectuat enormul volum de lucrări arheologice de la La Venta înainte ca banii progresului şi ai petrolului să distrugă vechile construcţii. Determinarea datei cu ajutorul carbonului[359] sugerează că olmecii s–au stabilit aici între anii 1.500–1.100 î.e.n., şi au continuat să ocupe situl – ce consta dintr–o insulă situată în

---

[358] *Matthew Williams Stirling* (1896, Salinas — 1975), a absolvit Universitatea din California, cu diplomă în Antropologie. în acelaşi an, într-o excursie cu familia în Europa, a văzut la muzeul din Berlin o mică statuetă olmecă din jad, care i-a stârnit dorința de a afla mai multe despre civilizația care o produsese. La întoarcerea în State, obține postul de asistent-curator la „U.S. National Museum" şi masteratul în antropologie la Universitatea „George Washington". în 1933 se căsătoreşte cu Marion Illig, care îl însoțeşte apoi în toate călătoriile sale în America Latină, ajutându-l în cercetările sale. în 1938, excavează siturile olmece din sudul Mexicului. Descoperind capetele colosale şi fotografiindu-le, trimite pozele la „Societatea Națională de Geografie", care îi acordă fonduri, împreună cu Institutul Smithsonian (1938—1946). în continuare organizează numeroase expediții, căutând legături între Mesoamerica şi America de Sud. Moare de cancer la 79 de ani, după o întreagă viață dedicată cercetărilor arheologice. (n. trad.).

[359] Cea mai cunoscută metodă de determinare a vârstei pe baza timpului de înjumătățim este metoda carbonului radioactiv, care determină raportul dintre izotopul 14 radioactiv al carbonului şi izotopul 12 neradioactiv de carbon într-un material organic. Prin această metodă se poate determina vârsta rămăşițelor materialelor organice (lemn, bucăți de oase). Această metodă nu poate fi aplicată însă în cazul rocilor anorganice şi pentru studierea lor s-au căutat alte metode. Printre acestea se numără urmărirea transformării potasiului radioactiv în argon radioactiv, transformarea rubidiului radioactiv în stronțiu radioactiv şi, totodată, transformarea uraniului şi a thoriului in plumb. (n.t.)

mlaştinile de la est de râul Tonala – până în jurul anului 400 î.e.n. [360] Apoi construcția a fost abandonată brusc, toate clădirile existente au fost distruse sau demolate în cadrul unor ceremonii, şi câteva capete de piatră imense şi alte sculpturi mai mici au fost îngropate conform ritualului în morminte speciale, întocmai aşa cum s–a întâmplat la San Lorenzo. Mormintele de la La Venta sunt dichisite şi pregătite cu grijă, căptuşite cu mii de mici plăci albastre şi umplute cu straturi de argilă multicoloră.[361] într–un loc, se săpase în sol o groapă adâncă, scoțându–se un volum de pământ de 15.000 de picioare cubice; fundul gropii fusese apoi acoperit cu grijă cu blocuri de *serpentină*[362]*,* după care tot pământul fusese pus la loc. Au fost găsite, de asemenea, trei pardoseli de mozaic îngropate în mod intenționat sub câteva straturi alternative de argilă şi chirpici."

Principala piramidă de la La Venta se înalță la capătul sudic al sitului. Aproximativ circulară la nivelul solului, capătă apoi forma unui con cu jgheaburi, laturile rotunjite constând din zece muchii verticale cu şanțuri între ele. Piramida este înaltă de 100 de picioare, cu un diametru de

---

[360] Idem, pag. 31.

[361] *The Prehistory of the Americas,* pag. 268–269.

[362] *Serpentină* (geol.): rocă moale construită în principal din silicat de magneziu, în mod obişnuit de culoare verde şi uneori cu dungi sau pete care-i dau aspectul unei piei de şarpe; se poate lustrui foarte bine. (n. trad.).

aproape 200 de picioare cubice, având masa de aproximativ 300.000 de picioare cubice – un monument impresionant după oricare standarde. Restul sitului se întinde pe aproape o jumătate de kilometru. În lungul unei axe orientate la 8° la vest de nord. Centrate pe această axă, fiecare construcție fiind aliniată perfect, se află câteva piramide mai mici şi piațete, platforme şi movile, acoperind o suprafață totală mai mare de trei mile pătrate.

La Venta îți inspiră o senzație de detaşare şi ciudățenie, impresia că funcția sa inițială nu a fost înțeleasă corect. Arheologii se referă la ea ca la un „centru pentru ceremonii", şi foarte probabil chiar asta a şi fost. Cu toate acestea, dacă am fi cinstiți, am recunoaşte că se poate să fi fost şi alte câteva lucruri. Adevărul este că nu se ştie nimic despre organizarea socială, ceremoniile şi sistemele de credință ale olmecilor. Nu ştim ce limbă vorbeau, sau ce tradiții transmiteau copiilor lor. Nu ştim nici măcar cărui grup etnic îi aparțineau. Datorită condițiilor excepțional de umede din golful Mexic niciun schelet de olmec nu a supraviețuit.[363] În realitate, în ciuda numelor pe care le–am dat acestora şi a părerilor pe care ni le–am format despre ei, aceşti oameni ne sunt complet necunoscuți.

Este chiar posibil ca enigmaticele sculpturi pe

---

363 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 28.

care le–au lăsat „ei” în urma lor, şi pe care presupunem că–i reprezentau, să nu fi fost defel opera „lor”, ci a unui popor încă şi mai vechi şi uitat. Nu pentru prima dată m–am pomenit întrebându–mă dacă e posibil ca unele dintre capetele mari sau alte artefacturi remarcabile atribuite olmecilor să le fi fost transmise ca nişte amintiri de familie, poate peste multe milenii, culturilor care au început efectiv să construiască tunelurile şi piramidele de la San Lorenzo şi La Venta.

Dacă acesta e adevărul, atunci despre cine vorbim când folosim etichetarea de „olmeci”? La constructorii de *tumuli* [364] ? Sau la oamenii puternici şi impunători, cu trăsături negroide, care au construit modelele pentru capetele monolitice?

Din fericire, aproximativ cincizeci de piese de sculptură monumentală „olmecă”, incluzând trei dintre capetele gigantice, au fost salvate de la La Venta de către Carlos Pellicer Camara, poetul şi istoricul local care a intervenit cu tărie când a descoperit că forarea petrolieră întreprinsă de compania PEMEX periclita ruinele. Printr–o hotărâtă influențare a politicienilor din Tabasco (provincie în care se află La Venta), a obținut ca importantele obiecte descoperite să fie mutate

---

364 *Tumul:* movilă artificială, conică sau piramidală, din pământ sau din piatră, ce se înalța deasupra unui mormânt. (n. trad.).

într–un parc de la periferia capitalei regionale, Villahermosa.

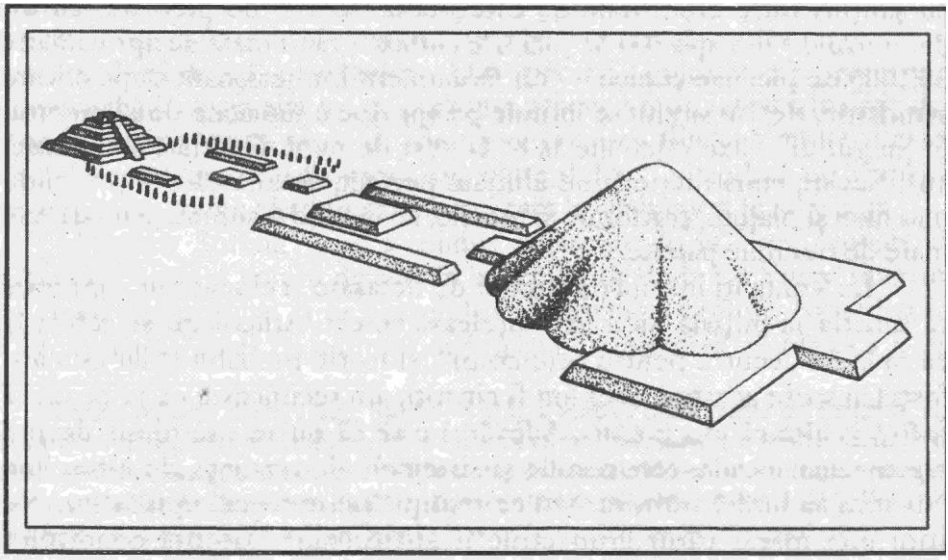

Reconstituire a sitului La Venta. A se remarca piramida neobişnuită, în formă de con cu jgheaburi, care domină situl.

Considerate toate laolaltă, aceste obiecte descoperite constituie o prețioasă amintire culturală, de neînlocuit – sau mai curând o întreagă bibliotecă de amintiri culturale – lăsată în urmă de o civilizație dispărută. Dar nimeni nu ştie cum să citească limba în care sunt scrise aceste amintiri.

Deus ex machina

Villahermosa, provincia Tabasco

Mă uitam la un basorelief complicat, poreclit de arheologii care l–au găsit la La Venta – „Bărbat în Şarpe". Opinia experților e că reprezintă „un

olmec, purtând un acoperământ de cap, ținând în mână un sac cu tămâie şi fiind înfăşurat într–un şarpe cu pene".[365]

Basorelieful este sculptat într–o lespede de granit masiv măsurând aproximativ patru picioare lățime şi cinci picioare pe înălțime, şi înfățişează un bărbat şezând, cu picioarele întinse în fața lui ca şi cum ar fi încercat să ajungă la nişte pedale. În mâna dreaptă ține un obiect mic, în formă de găleată. Cu stânga pare să ridice sau să coboare o manetă. „Acoperământul de cap" pe care–l poartă e un veşmânt complicat şi ciudat. Mie mi se părea a fi mai degrabă funcțional decât ceremonial, deci nu–mi puteam imagina care i–ar fi putut fi funcția. Pe el, sau poate pe o consolă deasupra lui, se află două cruci în formă de X.

Mi–am îndreptat atenția asupra celuilalt element principal al sculpturii – „Şarpele–cu–Pene". Dintr–un punct de vedere el reprezintă, într–adevăr, exact un şarpe cu pene, străvechiul simbol al lui Quetzalcoatl, pe care olmecii trebuie, aşadar, să–l fi acordat (sau cel puțin să–l fi cunoscut ca atare). Savanții nu pun în discuție această interpretare.[366] Se admite în general că acel cult al lui Quetzalcoatl este extrem de vechi, avându–şi originile în vremurile preistorice, în America Centrală, şi atrăgându–şi apoi, în timpul perioadei

---

365 *The Cities of Ancient Mexico,* pag. 37.
366 *The Prehistory of the Americas,* pag. 270.

istorice, fervoarea multor alte culturi.

Cu toate acestea, în cazul sculpturii de față, şarpele cu pene are anumite caracteristici care îi conferă o semnificație aparte. Pare să fie ceva mai mult decât un simplu simbol religios; într–adevăr, are ceva rigid şi bine construit, care îl face să semene mai degrabă cu o maşină.

Şoapte despre taine străvechi

Mai târziu în aceeaşi zi m–am adăpostit la umbra imensă, proiectată de unul dintre capetele olmece pe care Carlos Pellicer Cámara[367] le–a salvat de la La Venta – capul unu. Bărbat bătrân cu nas turtit şi cu buze groase.

Buzele îi sunt uşor întredeschise, lăsând să se vadă dinți puternici, pătrați. Expresia feței sugerează o înțelepciune străveche, răbdătoare, iar ochii par să privească fără teamă către veşnicie, la fel ca ai Marelui Sfinx de la Gizeh, în Egiptul de Jos.

---

[367] *Carlos Pellicer Cámara* (1897—1977), născut la Villahermosa, Tabasco, poet al primului val de poeți modernişti mexicani, militant activ pentru promovarea artei şi literaturii mexicane. Pasionat de expediții, opera sa abundă în superbe descrieri ale naturii, degajând o energie deosebită, asemănătoare cu cea a contemporanului său, Octavio Paz. Când explorările petroliere au pus în pericol anticul sit olmec de la La Venta, a condus o campanie fulminantă pentru a muta multe dintre uriaşele pietre olmece în marele parc de la Villahermosa. în cinstea sa, muzeul din localitate îi poartă numele: „Museo Regional de Antropologia *Carlos Pellicer Cámara”*. (n. trad.).

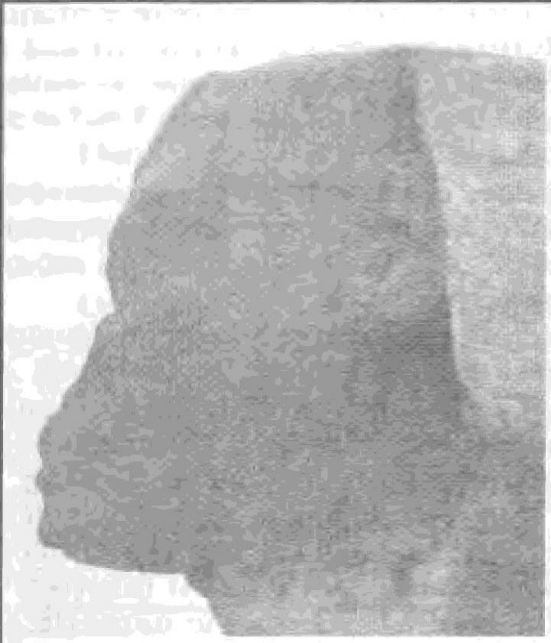

Sus, stânga: **Vedere din profil a capului Marelui Sfinx de la Gizeh, Egipt.**
Sus, dreapta: **Vedere din profil a capului olmec de la La Venta, Mexic.**
Jos, stânga: **Vedere din faţă a capului Sfinxului.**
Jos, dreapta: **Vedere din faţă a capului olmec. (A se compara cu** *pagina 125, sus-stânga* **— sculptura olmecă de tip sfinx de la San Lorenzo, Mexic.)**
Este oare posibil ca multele asemănări dintre cultura precolumbiană din America Centrală şi cea din Egiptul antic să-şi fi avut rădăcinile într-o „Terţă" civilizaţie, până acum neidentificată, care, la o dată mult mai timpurie, a influenţat ambele regiuni atât de depărtate?

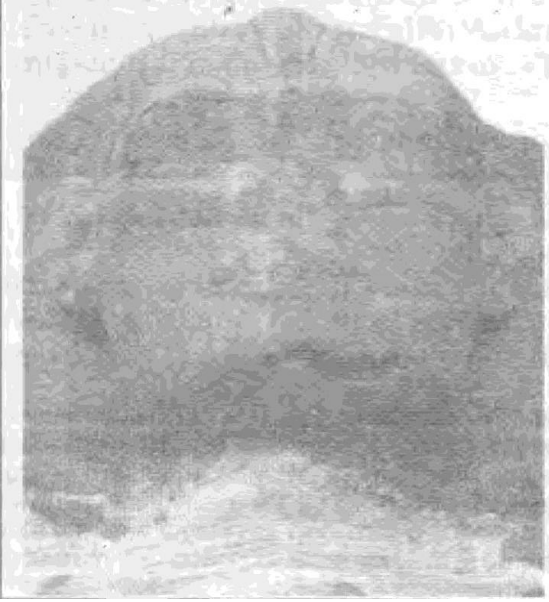

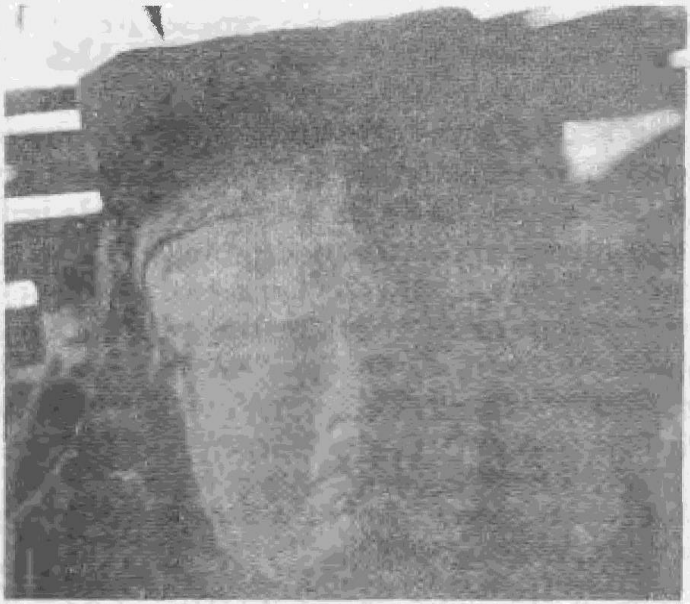

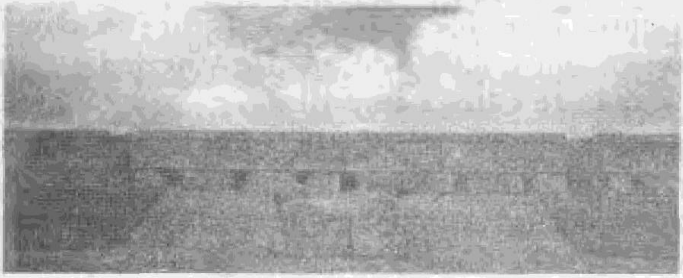

Sus: **Sculptură olmecă din San Lorenzo, Mexic, asemănătoare Sfinxului. E posibil ca multe similitudini dintre culturile precolumbiene ale Americii Centrale şi cea a Egiptului Antic să derive dintr-o încă neidentificată „a treia civilizaţie", care a influenţat ambele regiuni. atât de distanţate geografic, cândva, într-un timp foarte îndepărtat?**
Centru: **Statuie reprezentând două pume, la Uxmal, Mexic.**
Jos: **Simbolismul dublului leu din Egiptul antic, reprezentându-i pe Akeru, zeii-lei ai zilei de ieri şi de astăzi (în hieroglife, Akeru se scria astfel:). Religiile ambelor regiuni au în comun multe alte imagini şi idei. De remarcat este şi faptul că *p'achi*, un cuvânt din America Centrală folosit cu sensul de „sacrificiu uman",înseamnă în sens literal „a deschide gura", ceea ce aminteşte un ritual funerar din Egiptul antic, cunoscut ca „deschiderea gurii". În mod asemănător, în ambele regiuni se credea că sufletele regilor morţi renăşteau sub formă de stele.**

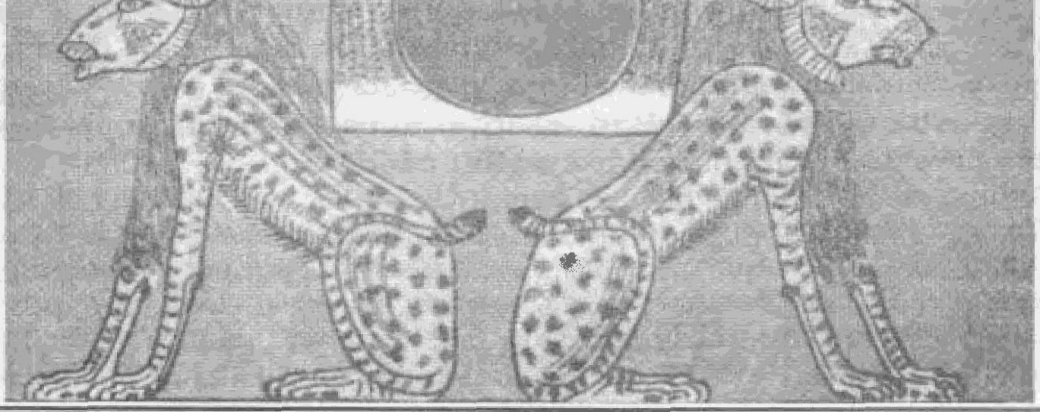

Unui sculptor, mă gândeam, i–ar fi probabil imposibil să *inventeze* toate caracteristicile diverse şi combinate ale unui tip rasial autentic. Reprezentarea unei combinații autentice de caracteristici rasiale indică, aşadar, foarte serios faptul că fusese folosit un model uman.

Am dat ocol de câteva ori imensului cap. Are o circumferință de 22 de picioare, cântăreşte 19,8 tone, este înalt de aproape 8 picioare, a fost cioplit din bazalt masiv şi reprezintă, în mod clar, „o combinație autentică de caracteristici rasiale". Într–adevăr, ca şi celelalte sculpturi pe care le văzusem la Santiago Tuxtla şi la Tres Zapotes, ilustrează, în mod neîndoielnic şi fără nicio ambiguitate, un negru.

Cititorul îşi poate forma propria sa opinie după ce va examina fotografiile relevante din această carte. Părerea mea este că acele capete olmece ne oferă imagini corecte din punct de vedere fiziologic ale unor indivizi *reali* aparținând seminției negroide – oameni africani charismatici şi puternici, a căror prezență acum 3.000 de ani în America Centrală nu a fost explicată până astăzi de către oamenii de ştiință. Şi nici nu există vreo certitudine că acele capete ar fi fost sculptate realmente în epoca aceea. Determinarea cu ajutorul carbonului a vârstei fragmentelor de cărbune găsite în aceleaşi gropi nu spune decât care este vârsta cărbunelui. Calculul adevăratei vechimi a capetelor înseşi este o problemă mult

mai complexă.

Cu gânduri de felul acesta mi–am continuat lenta plimbare printre ciudatele şi minunatele monumente de la La Venta. Acestea şopteau despre taine străvechi – secretul bărbatului din maşină… secretul capetelor de negru… şi, în cele din urmă dar nu cel mai puțin important, secretul unei legende aduse la lumină. Deoarece se pare că, într–adevăr, e posibil să fi existat carne pe oasele mitice ale lui Quetzalcoatl, când am descoperit că mai multe dintre sculpturile de la La Venta prezintă o asemănare realistă nu numai cu nişte negri, ci cu nişte oameni aparent de rasă albă, înalți, cu trăsături ascuțite, cu nasuri lungi, cu păr lins şi bărbi stufoase, şi care purtau mantii fluturânde…

Capitolul 18

Străini remarcabili

Matthew Stirling, arheologul american care a condus săpăturile la La Venta în 1940, a făcut acolo o serie de descoperiri spectaculoase. Cea mai spectaculoasă dintre ele este „Stela bărbatului cu barbă”.

Aşa cum am spus, planul străvechiului sit olmec se întinde de–a lungul unei axe, îndreptate într–o direcție de 8° spre vest față de nord. La capătul sudic al acestei axe se află, înalt de 100 de

picioare, conul cu jgheaburi al marii piramide. Alături de ea, la nivelul solului, se află ceva ce seamănă cu o bordură de trotuar înaltă de aproximativ un picior, care încercuieşte o suprafață dreptunghiulară spațioasă, de dimensiunile unui sfert de cvartal orăşenesc mediu. Când arheologii au început să decoperteze această bordură, au descoperit, spre surprinderea lor, că ea este formată, de fapt, din părțile superioare ale unui zid alcătuit din coloane. În urma săpăturilor efectuate ulterior prin păturile de stratificare care se acumulaseră, nicicând tulburate, coloanele s–au dovedit a avea o înălțime de zece picioare. Sunt în număr mai mare de 600 şi fuseseră aşezate atât de aproape una de alta, încât formau o palisadă aproape de necucerit. Cioplite din bazalt masiv şi transportate la La Venta din cariere aflate la o depărtare ce depăşea şaizeci de mile, coloanele cântăresc aproximativ două tone fiecare.

De ce toată această osteneală? Ce se intenționase să conțină palisada astfel construită?

Chiar înainte de începerea săpăturilor, a fost vizibil vârful unei bucăți masive de stâncă ce ieşea din sol în mijlocul zonei împrejmuite, depăşind cam cu patru picioare înălțimea aparentei „borduri” şi având o accentuată înclinare către față. Era acoperită de sculpturi. Acestea se continuau în jos, ascunse vederii, sub straturile de pământ ce umpleau străvechea palisadă până la o

înălțime de aproximativ nouă picioare.

Stirling şi echipa lui au lucrat două zile ca să elibereze imensa stâncă. Când a fost scoasă la lumină, s–a dovedit a fi o impunătoare stelă, înaltă de paisprezece picioare, lată de şapte picioare şi groasă de aproape trei. Sculpturile înfățişează întâlnirea dintre doi bărbați înalți, ambii îmbrăcați în mantii complicate şi purtând pantofi eleganți cu vârfurile întoarse în sus. Fie eroziunea, fie mutilarea deliberată (practicată în mod obişnuit asupra monumentelor olmece), au avut ca urmare distrugerea completă a unuia din personaje. Celălalt este intact. Reprezintă în mod atât de evident un mascul de rasă albă, cu nas foarte coroiat, şi o barbă lungă, fluturândă, încât, fascinați, arheologii l–au botezat imediat „Unchiul Sam”[368].

Am dat încet ocol stelei de douăzeci de tone, între timp amintindu–mi că aceasta a zăcut îngropată în pământ vreme de mai bine de 3.000 de ani. Numai în scurta perioadă de aproximativ jumătate de veac, scursă de la săpăturile lui Stirling, a văzut din nou lumina zilei. Care avea să–i fie soarta acum? Oare va sta aici încă treizeci de secole, ca un obiect de spaimă şi splendoare, la care generațiile viitoare să caşte gura şi pe care să–l venereze? Sau, de–a lungul unei atât de mari întinderi de timp, e posibil ca împrejurările să se

---

368 *Fair Gods and Stone Faces, pag. 144.*

schimbe atât de mult, încât să fie iarăşi îngropată şi ascunsă?

Poate nu se va întâmpla nici una,nici alta. Mi–am adus aminte de străvechiul sistem calendaristic din America Centrală, pe care–l folosiseră pentru prima dată olmecii. Potrivit lor, precum şi mai binecunoscuților lor urmaşi, mayaşii, de fapt nu mai rămânea nicio perioadă de timp îndelungată, darămite trei milenii. Cel de–al Cincilea Soare e pe terminate, şi un cutremur de pământ îngrozitor se pregăteşte să distrugă omenirea cu două zile înainte de Crăciunul anului 2.012 e.n.

Mi–am îndreptat iar atenția asupra stelei. Două lucruri par a fi limpezi: scena de întâlnire pe care am descris–o trebuie să fi fost – dintr–un motiv anume – de o imensă importanță pentru olmeci, ceea ce explică mărimea stelei înseşi, precum şi construirea remarcabilei palisade alcătuite din coloane, destinată să o conțină. Şi, întocmai ca în cazul capetelor de negri, este evident că fața omului bărbos, de rasă albă, nu a putut fi sculptată decât după un model uman. Verosimilitudinea rasială este prea exactă pentru ca un artist s–o fi putut inventa.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru celelalte două personaje caucaziene, pe care am reuşit să le identific printre monumentele ce au supraviețuit la La Venta. Unul e sculptat în basorelief pe o placă de piatră grea şi aproximativ circulară, cu

un diametru de circa trei picioare. Îmbrăcat în ceea ce seamănă cu nişte pantaloni foarte strâmți, trăsăturile lui sunt cele ale unui anglo–saxon. Are o barbă bogată şi ascuțită şi poartă pe cap o ciudată şapcă pleoştită. În mâna stângă ține un fel de steag. Mâna dreaptă, amplasată de–a curmezişul corpului, pe la mijlocul pieptului, pare să fie goală. În jurul taliei înguste poartă legată o eşarfa bătătoare la ochi. Celălalt personaj caucazian, sculptat de astă dată pe latura unui pilastru îngust, are şi el o barbă şi veşminte asemănătoare.

Cine sunt aceşti străini remarcabili? Ce făceau ei în America Centrală? Când au venit? Şi ce legătură au avut ei cu ceilalți străini – care se stabiliseră în această junglă înăbuşitoare de arbori de cauciuc – cei care serviseră ca modele pentru marile capete de negru?

Unii cercetători radicalişti, care resping dogma referitoare la izolarea Lumii Noi anterior anului 1492, propun o soluție aparent viabilă a acestei probleme: personajele bărboase şi cu trăsături ascuțite ar putea fi fenicieni din zona mediteraneană, care navigau printre Coloanele lui Hercule, străbătând în lung şi–n lat Oceanul Atlantic încă din al doilea mileniu î.e.n. Susținătorii acestei teorii sugerează în continuare că negrii reprezentați pe ambele situri ar fi „sclavii” fenicienilor, luați de pe coasta de vest a Africii,

înainte de fuga transatlantică.[369]

Cu cât studiam mai atent ciudatele caracteristici ale sculpturilor de la La Venta, cu atât mai puțin mă mulțumeau aceste idei. Probabil că fenicienii sau alte popoare ale Lumii Vestului *străbătuseră* Atlanticul cu veacuri înainte de Columb. Există dovezi convingătoare în acest sens, deşi acest subiect este în afara preocupărilor prezentei cărți.[370] Problema constă în faptul că fenicienii, care au lăsat mostre neîndoielnice ale deosebitei lor iscusințe în multe părți ale lumii antice[371], *nu* au făcut acelaşi lucru în siturile olmece din America Centrală. Nici capetele de negri, nici basoreliefurile care întruchipează bărbați caucazieni bărboşi nu prezintă niciun semn care să amintească măcar pe departe de fenicieni, prin stilul, măiestria sau caracterul lor.[372] Într–adevăr, din punct de vedere stilistic, aceste admirabile opere de artă par să nu aparțină nici unei culturi

---

[369] Idem, pag. 141–142.

[370] *Fair Gods and Stone Faces,* passim. A se vedea şi lucrarea lui Cyrus H. Gordon, *Before Columbus: Links Between the Old World and Ancient America* („Înainte de Columb: legături între Lumea Veche şi America antică"), Crown Publishers Inc., New York, 1971.

[371] A se vedea de exemplu, (a) Maria Eugenia Aubet, *The Phoenicians and the West* („Fenicienii şi Vestul"), Cambridge University Press, 1993; (b) Gerhard Herm *The Phoenicians* („Fenicienii"). BCA, Londra, 1975; (c) Sabatino Moscati, *The World of the Phoenicians* („Lumea fenicienilor"), Cardinal, Londra, 1973.

[372] Acest lucru poate fi confirmat în toate lucrările citate la nota de trimitere 4.

sau tradiții cunoscute, nici unui gen cunoscut. Par să nu aibă antecedente, atât în Lumea Nouă cât şi în cea veche.

Par să nu aibă rădăcini… şi asta, desigur, este imposibil, deoarece toate formele de expresie artistică au rădăcini undeva.

Ipotetice terțe părți

Mi–a trecut prin minte că o explicație plauzibilă s–ar putea găsi în Varianta teoriei unor „ipotetici terți", propusă inițial de mai mulți egiptologi de frunte, pentru a explica una dintre cele mai mari enigme ale istoriei şi cronologiei egiptene.

Dovezile arheologice sugerează că, în loc să se dezvolte lent şi cu greu, aşa cum este normal pentru societățile omeneşti, civilizația Egiptului antic, ca şi cea a olmecilor, a apărut *dintr–o dată şi pe deplin formată.* Într–adevăr, perioada de tranziție de la o societate primitivă la una înaintată pare să fi fost atât de scurtă, încât nu are nicio rațiune istorică. O tehnologie extrem de avansată, căreia ar fi trebuit să–i necesite sute sau chiar mii de ani pentru a se dezvolta, a început să fie folosită aproape peste noapte – şi fără antecedente de vreun fel.

De exemplu, vestigiile perioadei pre–dinastice de prin anul 3.500 î.e.n. Nu arată nicio urmă a vreunei scrieri. Curând după această dată, foarte brusc şi în mod inexplicabil, încep să apară, într–o stare completă şi perfectă, hieroglifele

binecunoscute de pe foarte multe dintre ruinele Egiptului antic. Departe de a fi doar reprezentări ale unor obiecte sau acțiuni, acest limbaj scris a fost complex şi bine structurat încă de la început, cu semne ce corespundeau numai unor sunete, şi cu un sistem amănunțit de simboluri numerice. Chiar şi cele mai timpurii hieroglife erau stilizate şi cu un caracter convențional; şi este clar că o scriere cursivă înaintată era în uz general în zorii primei dinastii.[373]

Lucrul remarcabil este că nu există urme ale evoluției de la simplu la sofisticat, şi acelaşi lucru este valabil şi pentru matematică, medicină, astronomie şi arhitectură, ca şi pentru uimitor de bogatul şi încâlcitul sistem religio–mitologic al Egiptului (însuşi conținutul central al unei lucrări atât de rafinate, cum este *Cartea Morților,* exista *chiar la începutul* perioadei dinastice).[374]

Majoritatea egiptologilor nu vor să ia în considerație implicațiile caracterului sofisticat timpuriu al Egiptului. În opinia unor gânditori mai îndrăzneți, aceste implicații sunt uimitoare. John Anthony West, un expert în perioada dinastică timpurie, întreabă:

---

[373] W.B. Emery, *Arhaic Egypt* („Egiptul arhaic"), Penguin Books, Londra, 1987, pag. 192.

[374] Idem, pag. 38. A se vedea şi *The Egyptian Book of the Dead* („Cartea egipteană a morților") (traducere de E. A. Wallis Budge), British Museum, 1895, Introducere, pag. XII, XIII.

Cum ia ființă dintr–o dată o civilizație complexă? Uitați–vă la un automobil din 1905 şi comparați–l cu unul modern. Nu există nicio îndoială că este vorba de un proces de „dezvoltare". Dar în Egipt nu există exemple de comparație. Totul se află acolo încă de la început.

Răspunsul la acest mister este desigur evident, dar, deoarece, nu e pe placul modului predominant de gândire modernă, este rareori luat în considerație. Civilizația egipteană nu a fost o „dezvoltare", a fost o moştenire.[375]

Vreme de mulți ani, West a fost ca un ghimpe înfipt în carnea instituției egiptologice. Dar şi alte personalități mai marcante şi–au recunoscut nedumerirea față de bruschețea cu care a apărut civilizația egipteană. Walter Emery, fost profesor de egiptologie la Universitatea din Londra, a rezumat problema astfel:

Într–o perioadă situată cu aproximativ 3.400 de ani înainte de Christos, în Egipt a avut loc o mare schimbare, şi țara a trecut rapid de la o stare de cultură neolitică, prezentând un caracter tribal complex, la una din monarhie bine organizată…

În acelaşi timp apare arta scrisului, arhitectura monumentală, iar actele şi meseriile se dezvoltă într–o măsură uimitoare, şi toate dovezile indică existența

---

[375] John Anthony West, *Serpent in the Sky* („Şarpele în Cer"), Harper & Row, New York, 1979, pag. 13.

unei civilizații somptuoase. Toate astea s–au realizat într–o perioadă de timp comparativ scurtă, deoarece se pare că în scriere şi arhitectură nu există decât puține sau nicio dovadă a acestor dezvoltări fundamentale.[376]

O explicație ar putea fi pur şi simplu aceea că Egiptul a primit bruscul şi decisivul lui avânt cultural de la vreo altă civilizație cunoscută a lumii antice. Sumerienii, de pe cursul inferior al Eufratului, în Mesopotamia, sunt cei mai probabili pretendenți la acest titlu. În ciuda multor diferențe fundamentale, o serie de tehnici de construcție şi de stiluri arhitecturale comune[377] sugerează o legătură între cele două regiuni. Dar niciuna dintre aceste asemănări nu este îndeajuns de puternică, pentru a se putea trage concluzia că legătura ar fi putut fi în vreun fel cauzală, una dintre societăți influențând–o direct pe cealaltă. Dimpotrivă, aşa cum scrie profesorul Emery:

Impresia pe care o căpătăm, este aceea a unei legături indirecte şi poate a existenței unei terțe părți, a cărei influență s–a răspândit atât asupra celor două regiuni ale Eufratului, cât şi asupra Nilului… Oamenii de ştiință moderni au avut tendința de a nu lua în seamă posibilitatea imigrării în ambele regiuni, venind dintr–o zonă ipotetică şi până acum nedescoperită. (Cu toate acestea) *existența unei terțe părți, ale cărei*

---

[376] *Arhaic Egypt,* pag. 38.
[377] Idem, pag. 175–191.

realizări culturale au fost transmise independent atât Egiptului cât şi Mesopotamiei, ar explica foarte bine caracteristicile comune şi diferențele fundamentale dintre cele două civilizații.[378]

Printre altele, această teorie aruncă lumină asupra misteriosului fapt că egiptenii şi populația sumeriană din Mesopotamia par să fi adorat practic aceleaşi zeități lunare, care se numără printre *cele mai vechi* în panteonul fiecărui popor (*Thoth* în cazul egiptenilor, *Sân* în cazul sumerienilor)[379]. În opinia eminentului egiptolog Sir E.A. Wallis Budge, „Similitudinea dintre cei doi zei este prea mare pentru a fi accidentală… Ar fi greşit să se spună că egiptenii au împrumutat de la sumerieni sau că sumerienii au împrumutat de la egipteni, dar se poate accepta că învățații ambelor popoare au împrumutat sistemele de la o sursă comună, dar extrem de veche."[380]

Întrebarea este, aşadar, următoarea: care era acea „sursă comună, dar extrem de veche", acea „ipotetică zonă, până acum nedescoperită", acea „terță parte înaintată" la care se referă atât Budge, cât şi Emery? Şi dacă a lăsat o moştenire a unei culturi avansate în Egipt şi Mesopotamia, de ce nu

---

[378] Idem, pag. 31, 177.
[379] Idem, pag. 126.
[380] E. A. Wallis Budge, *From Fetish to God în Ancient Egypt* („De la fetiş la zeu în Egiptul antic"), Oxford University Press, 1934; pag. 155.

ar fi putut face acelaşi lucru în America Centrală?

Nu este suficient să se afirme că în Mexic civilizația „s–a născut” mult mai târziu decât în Orientul Mijlociu. Este posibil ca impulsul inițial să fi fost resimțit simultan în ambele locuri, dar ca rezultatul să fi fost complet diferit.

În acest scenariu, civilizatorii trebuie să fi avut mare succes în Egipt şi în Sumeria, creând acolo culturi durabile şi remarcabile. Pe de altă parte, în Mexic (şi se pare că acesta a fost cazul şi în Peru), ei au suferit unele regrese serioase – poate făcând un început bun, când au fost executate giganticele capete de piatră şi basoreliefurile reprezentând oameni bărboşi, dar ulterior dând înapoi rapid. Lumina civilizației nu avea să fie pierdută pentru totdeauna, dar poate că lucrurile nu au fost reluate decât în jurul anului 1.500 î.e.n., aşa–numitul „orizont olmec”. La vremea aceea, marile sculpturi trebuie să fi fost de o vârstă venerabilă, străvechi relicve ale unei imense puteri spirituale, ale căror origini, nu cu totul pierdute, sunt învăluite în mituri ce vorbesc despre giganți şi civilizatori bărboşi.

Dacă este aşa, când ne uităm în ochii migdalați ai unuia dintre capetele de negru sau la trăsăturile caucaziene, fin dăltuite, ale „Unchiului Sam”, s–ar putea să privim fețe datând dintr–un trecut mult mai îndepărtat decât ne închipuim. Nu este deloc imposibil ca aceste mari opere să păstreze chipurile unor popoare aparținând unei civilizații

dispărute care a cuprins mai multe grupări etnice diferite.

Pe scurt, teoria „ipoteticei terțe părți”, aplicată la America Centrală, este următoarea: civilizația Mexicului antic nu a apărut fără o influență externă, şi nu a luat naştere ca urmare a influenței Lumii Vechi; în schimb, este posibil ca unele culturi din Lumea Veche şi din Lumea Nouă să fi primit, la o dată extrem de îndepărtată, o moştenire de influențe şi idei de la o terță parte.

De la Villahermosa la Oaxaca

Înainte de a părăsi Villahermosa, am făcut o vizită la CICOM[381], Centrul pentru Cercetarea Culturilor Olmecilor şi Mayaşilor. Voiam să aflu de la oamenii de ştiință de acolo dacă în regiune există şi alte situri olmece semnificative. Spre surprinderea mea, mi–au sugerat că ar trebui să caut mult mai departe. La Monte Alban, în provincia Oaxaca, la sute de kilometri spre sud–vest, se părea că arheologii ar fi dezgropat artefacturi „olmecoide” şi o serie de basoreliefuri despre care se crede că i–ar reprezenta pe olmecii înşişi.

Santha şi cu minte intenționasem ca de la Villahermosa să ne ducem direct în peninsula Yucatan, care se afla la nord–est călătoria până la

---

381 *CICOM:* denumirea neprescurtată în Ib. engleză este: „Centre for Investigation of the Cultures of the Olmecs and Maya“. (n. trad.).

Monte Alban avea să implice un ocol imens, dar ne–am hotărât să–l facem, în speranța că ar putea arunca o lumină suplimentară asupra olmecilor, peste munți uriaşi şi până în inima văii ascunse în care se află oraşul Oaxaca.

Am mers cu maşina aproape drept spre vest, trecând pe lângă situl pierdut de la La Venta, încă o dată pe lângă Coatzecoalcos, apoi pe lângă Sayula şi Loma Bonita, până la oraşul Tuxtepec, situat la încrucişarea mai multor drumuri. În felul acesta am lăsat treptat în urmă terenurile purtând urme de cicatrice şi înnegrite de industria petrolieră, am traversat coaste line şi prelungi, aşternute cu o iarbă verde luxuriantă, şi am gonit printre câmpuri cu recolte coapte.

La Tuxtepec, unde încep realmente sierrele[382], am cotit brusc spre sud, pornind pe şoseaua 175 către Oaxaca. Pe hartă părea să fie abia cât jumătate din distanța pe care o străbătusem de la Villahermosa. Cu toate acestea, drumul s–a dovedit un zig–zag, aparent nesfârşit, de bucle în ac de păr – înguste, încolăcite şi prăpăstioase – ce urcau spre nori ca o scară spre ceruri, punându–ți la încercare nervii şi solicitându–ți muşchii. Ne–a dus prin mai multe straturi diverse de vegetație alpină, fiecare din ele ocupând o zonă climatologică specializată, până când am ajuns deasupra norilor, într–un loc în care plante

---

382 *Sierra:* termen spaniol ce defineşte un lanț muntos. (n. trad.).

binecunoscute creşteau în mărimi gigantice, asemănătoare cu trifidele[383] lui John Wyndham, creând un peisaj ireal şi extraterestru. Ne–au fost necesare douăsprezece ore ca să străbatem cei 700 de kilometri dintre Villahermosa şi Oaxaca. La sfârşitul călătoriei, făcusem băşici la mâini de pe urma puterii cu care strânsesem volanul de–a lungul mult prea multor coturi în ac de păr. Privirea îmi era împăienjenită şi în minte retrăiam una din ameţitoarele prăpăstii pe marginea cărora trecusem pe şoseaua 175, în munţi, unde creşteau plantele uriaşe.

Oraşul Oaxaca este celebru pentru ciupercile sale vrăjite, pentru marijuana şi pentru D. H. Lawrence (cel care, în anii ’20, a scris aici şi a împărtăşit altora romanul său „Şarpele cu Pene”). Locurile încă mai au o atmosferă boemă şi un curent de surescitare pare să se agite până seara târziu printre grupurile de oameni ce se înghesuie în barurile şi cafenelele sale, pe străzile pietruite şi înguste, în clădirile vechi şi în spaţioasele „plazas”.

Am luat la hotelul Los Golendrinas o cameră cu vedere spre una din cele trei curţi interioare ale

---

[383] *Triffid* (Ib. engl.): Numele acestei plante a fost inspirat din lucrarea *Ziua trifidelor,* a scriitorului de science-fiction, John Wyndham. Această plantă era carnivoră, fiind modificată genetic sau de către extratereştri, hrănindu-se cu fiinţe omeneşti. întâmplător, *Triffid* este şi numele unei nebuloase ce se află în constelaţia Săgetătorului. (n. trad.).

acestuia. Patul era confortabil. Deasupra noastră se întindea cerul înstelat. Dar, aşa obosit cum eram, nu puteam să dorm.

Ceea ce mă ținea treaz era gândul la civilizatori… zeii bărboşi şi însoțitorii lor. În Mexic, ca şi în Peru, par să fi suferit un eşec. Asta lasă legendele să se înțeleagă. Şi nu numai legendele, aşa cum am descoperit a doua zi dimineața, când am ajuns la Monte Alban.

Capitolul 19

Aventuri în lumea subpământeană – Călătorii spre stele

Teoria „ipoteticei terțe părți” explică asemănările şi diferențele fundamentale dintre Egiptul antic şi Mesopotamia antică, presupunând că amândouă au primit o moştenire comună de civilizație de la un acelaşi strămoş îndepărtat. Nu s–a făcut nicio sugestie serioasă cu privire la locul în care s–ar fi putut afla acea civilizație ancestrală, nici la natura ei sau la epoca în care înflorise. Întocmai ca o gaură neagră în spațiu, ea nu poate fi văzută. Cu toate acestea, prezența îi poate fi dedusă din efectele ei asupra unor lucruri ce pot fi văzute – în cazul acesta, civilizația sumeriană şi cea egipteană.

Este oare posibil ca acelaşi strămoş misterios, aceeaşi sursă de influență invizibilă să–şi fi lăsat

urmele în Mexic? Dacă da, ne–am aştepta să găsim unele asemănări culturale între vechile civilizații ale Mexicului şi cele din Sumeria şi Egipt. Ne–am aştepta, de asemenea, să ne aflăm în fața unor imense dificultăți rezultate de pe urma lungii perioade de evoluție divergentă care a diferențiat toate aceste zone în timpurile istorice. Cu toate acestea, ne–am aştepta ca aceste diferențe să fie mai mici între Sumeria şi Egipt, care în timpul perioadei istorice întreținеau cu regularitate contacte reciproce, decât între cele două culturi din Orientul Mijlociu şi culturile din îndepărtata Americă Centrală, care, înainte de „descoperirea" Lumii Noi de către Columb, în anul 1492 e.n., n–au avut decât cel mult contacte întâmplătoare slabe şi intermitente.

Mâncători de morți, monştri pământeni, regi–stele, pitici şi alte rubedenii

Dintr–un motiv ciudat, care n–a fost explicat, vechii egipteni aveau o simpatie şi un respect deosebit față de pitici.[384] La fel aveau şi popoarele civilizate ale Americii Centrale antice, încă de pe vremea olmecilor.[385] În ambele cazuri se credea că

---

[384] A se vedea de exemplu, *The Encyclopaedia of Ancient Egypt* („Enciclopedia Egiptului antic"), pag. 69–70; de asemenea lucrarea lui Jean-Pierre Hallet, *Pygmy Kitabu* (Pigmeii Kitabu"), BCA, Londra, 1974, pag. 84–106.

[385] *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 82.

piticii aveau legătură directă cu zeii.[386] Şi în ambele cazuri piticii erau preferați ca dansatori şi erau reprezentați ca atare în opere de artă.[387]

În perioada dinastică timpurie a Egiptului, acum mai bine de 4.500 de ani, o „eneadă" (grup de nouă) de zeități atotputernice era adorată în mod deosebit de preoțimea de la Heliopolis.[388] În mod asemănător, în America Centrală, atât aztecii cât şi mayaşii credeau în atotputernicul sistem alcătuit din nouă zeități.[389]

Popol Vuh, cartea sfântă a vechilor mayaşi „quiche" din Mexic şi Guatemala, conține mai multe pasaje care indică în mod clar o credință în „renaşterea stelară" – reîncarnarea morților sub formă de stele. De exemplu, după ce fuseseră uciși, gemenii–eroi numiți Hunahpu şi Xbalanque „s–au înălțat prin ceața luminoasă, şi într–o clipă au fost ridicați la ceruri... Apoi bolta cerească şi fața pământului s–au luminat. Iar ei au locuit în ceruri"[390] Odată cu ei s–au înălțat la ceruri cei 400 de tovarăşi ai gemenilor, care fuseseră şi ei uciși, „şi în felul acesta ei au devenit din nou tovarăşii

---

[386] Idem, *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 69–70, şi *Pygmy Kitabu,* pag. 84–106.

[387] Idem.

[388] *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 85.

[389] *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 148.

[390] *Popol Vuh: The Sacred Book of the Ancient Quiche Maya* („Popol Vuh: calea sfântă a vechilor mayaşi quich") (Versiune în engleză de Delia Goetz şi Sylvanus G. Morley, după traducerea lui Adrian Recinos), University of Oklahoma Press, 1991, pag. 163.

lui Hunahpu şi ai lui Xbalanque şi au fost preschimbați în stele pe cer".[391]

Aşa cum am văzut, majoritatea legendelor despre regele–zeu Quetzalcoatl se concentrează asupra faptelor şi învățăturilor lui ca civilizator. Cu toate acestea, însoțitorii lui în Mexicul antic credeau, de asemenea, că înfățişarea lui omenească trecuse prin încercarea morții şi că *după aceea el renăscuse în chip de stea.*[392]

Prin urmare, este cel puțin curios să descoperi că în Egipt, în epoca piramidelor, acum mai bine de 4.000 de ani, religia statului se învârtea în jurul credinței că faraonul decedat se năştea din nou sub formă de stea.[393] Se cântau incantații rituale, al căror scop era de a înlesni rapida renaştere în ceruri a monarhului: „Oh! tu, rege, tu eşti această mare stea, însoțitorul lui Orion, care străbate Cerul împreună cu Orion... tu te înalți din estul Cerului, reînnoindu–te în anotimpul tău potrivit, şi reîntinerind la timpul tău potrivit..."[394] Am mai întâlnit şi înainte constelația Orion, pe câmpurile de la Nazca, şi o vom mai întâlni...

---

391 Idem, pag. 164.

392 Idem, pag. 181; *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 147.

393 *The Ancient Egyptian Pyramid Texts* („Textele din Piramidele Egiptului"), Oxford University Press, 1969. Numeroase afirmații se referă direct la renaşterea stelară a regelui, de ex. La pag. 244, 264, 265 şi 570 („Sunt o stea care ilumineză cerul.") etc.

394 Idem, afirmația 466, pag. 155.

Până atunci, să luăm în considerare *Vechea Carte Egipteană a morților.* Unele părți din conținutul ei sunt tot atât de vechi ca şi însăşi civilizația Egiptului, şi documentul slujeşte ca un fel de *Baedeker* [395] pentru transmigrația sufletului. Cartea îi instruieşte pe decedați cum să depăşească primejdiile vieții de apoi, îi dă posibilitatea să–şi însuşească înfățişarea mai multor făpturi mitice, şi îl echipează cu parolele necesare pentru admiterea lui în diversele etape, sau nivele, ale lumii subpământene.[396]

Să fie oare o coincidență faptul că popoarele Americii Centrale antice păstrează o viziune asemănătoare despre primejdiile Vieții–de–Apoi? Acolo era larg răspândită credința că lumea subpământeană constă din nouă straturi prin care decedații călătoresc vreme de patru ani, înfruntând în drumul lor obstacole şi primejdii.[397] Straturile aveau denumiri auto–explicative, ca de

---

[395] *Karl Baedeker* (3 Noiembrie 1801–4 Octombrie 1859) a fost un editor a cărui companie a lansat un standard pentru ghidurile destinate turiştilor. La o asemenea carte se face adesea referire ca la „un Baedeker", iar câteodată termenul este utilizat la descrierea unor lucrări asemănătoare ale altor editori. Acestea conțin introduceri, descrieri ale clădirilor, ale colecțiilor muzeelor etc. Fiind scrise de cei mai buni specialişti şi sunt adesea revizuite, pentru a reflecta cât mai mult cu putință realitatea. Pentru comoditatea călătorilor, au un format uşor de manevrat. (n. trad.).

[396] *The Ancient Egyptian Book of the Dead* (traducere de R.O. Faulkner), British Museum Publications, 1989.

[397] *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 37.

pildă „locul în care munții se surpă”, „locul în care sunt trase săgeți”, „muntele cuțitelor”, şi aşa mai departe. Atât în Egiptul antic cât şi în America Centrală antică se credea că voiajul decedatului prin lumea subpământeană se efectua într–o barcă, însoțită de „zei vâslaşi”, care îl treceau dintr–o etapă într–alta. [398] S–a constatat că mormântul lui „Pieptene Dublu”, un cârmuitor din secolul al optulea al cetății mayaşe Tikal, conținea o reprezentare a acestei scene. [399] Imagini asemănătoare apar în întreaga Vale a Regilor din Egiptul Superior, mai ales în mormântul lui Tutmes al III–lea, un faraon din cea de–a optsprezecea dinastie.[400] Să fie oare o coincidență faptul că pasagerii din barca faraonului mort şi cei din canoia în care Pieptene Dublu îşi face cea din urmă călătorie includ (în ambele cazuri) un câine sau o zeitate cu cap de câine, o pasăre sau o zeitate

---

[398] *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 128–129.

[399] Reprodus în *Național Geographic Magazine,* vol. 176, nr. 4, Washington D.C., octombrie 1989, pag. 468: „Pieptene Dubiu este dus în lumea subpământeană într-o canoe condusă de «gemenii vâslaşi», zei care apar ca personaje importante în mitologia maya. Alte personaje – o iguană, o maimuță, un papagal şi un câine – îl însoțesc pe cârmuitorul mort”. Despre semnificația mitologică a câinilor aflăm în partea a V-a a acestei cărți.

[400] Detaliile sunt redate în lucrarea lui John Romer, *Valley of the Kings* („Valea Regilor”), Michael O’Mara Books Limited, Londra. 1988, pag. 167, şi în cea a lui J. A West, *The Traveller’s Key to Ancient Egypt* („Cheia călătorului către Egiptul antic”), Harrap Columbus, Londra. 1989, pag. 282–297.

cu cap de pasăre, şi o maimuță sau o zeitate cu cap de maimuță?[401]

Cel de–al şaptelea strat al lumii subpământene a Mexicului antic se numea *Teocoyolcualloya*: „locul în care fiarele devorează inimi".[402]

Să fie oare o coincidență faptul că una din etapele lumii subpământene a Egiptului antic – „Sala Judecății" – includea o serie aproape identică de simboluri? În acel moment crucial, inima decedatului era cântărită în comparație cu o pană. Dacă inima era grea de păcate, făcea să se încline balanța. Zeul Thoth însemna judecata pe tăblița lui şi inima era imediat devorată de o fiară înfricoşătoare, parțial crocodil, parțial hipopotam, parțial leu, care se numea „Mâncătorul morților."[403]

Să ne reîntoarcem în sfârşit la Egiptul din epoca piramidelor şi la privilegiatul statut de faraon, care îi oferea acestuia posibilitatea de a ocoli încercările lumii subpământene şi de a renaşte sub formă de stea. Incantațiile rituale făceau parte din acest proces. Tot atât de importantă era o ceremonie

---

[401] În cazul Egiptului antic, câinele îl reprezintă pe *Upuaut* – „deschizătorul de drumuri" – pasărea (un şoim) îl reprezintă pe Horus, iar maimuța, pe Thot. A se vedea *The Traveller's Key to the Ancient Egypt,* pag. 284, şi *The Ancient Egyptian Book of the Dead,* pag. 116–130. Pentru America Centrală antică, a se vedea nota 15.

[402] *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 40.

[403] *The Egyptian Book of the Dead* (tradusă de E. A. Wallis Budge), Arkana, Londra şi New York, 1986, pag. 21.

misterioasă, cunoscută ca „deschiderea gurii", oficiată întotdeauna după moartea faraonului şi despre care arheologii cred că datează încă din vremurile de dinainte de dinastii.[404] Participau Marele Preot şi patru ajutoare, care mânuiau *peshenkhef*–ul, un instrument tăios, special pentru ceremonii. Acesta era folosit pentru „a deschide gura" regelui–zeu decedat, o acțiune considerată necesară pentru a–i asigura reînvierea în ceruri. Basoreliefuri şi vigniete care au supraviețuit (timpului) şi care reprezintă această ceremonie nu lasă nicio îndoială asupra faptului că trupul mumificat era izbit puternic cu *peshenkhef*–ul[405]. În plus, recent au apărut dovezi care arată că este posibil ca una dintre camerele din marea piramidă de la Gizeh să fi servit ca loc pentru desfăşurarea acestei ceremonii.[406]

Toate acestea îşi găsesc o ciudată şi deformată repetare în Mexic. Am văzut acolo predominanța sacrificiului uman din vremurile anterioare cuceririi spaniole. Să fie oare o coincidență că locul de oficiere a sacrificiului era o piramidă, că

---

[404] A se vedea de exemplu, lucrarea lui R. T. Rundle-Clark, *Myth and Symbols în Ancient Egypt,* Thames & Hudson, Londra. 1991, pag. 29.

[405] Henri Frankfort, *Kingship and the Gods* („Regalitatea şi zeii"), University of Chicago Press, 1978, pag. 134; *The Ancient Pyramids Texts,* de ex. Paragrafele 20, 21.

[406] Robert Bauval şi Adrian Gilbert, *The Orion Mystery* (Misterul lui Orion"), Wm. Heinemann, Londra, 1994, pag. 208–210, 270.

însăşi ceremonia era oficiată de către un Mare Preot şi patru ajutoare, că un instrument tăios – cuțitul pentru sacrificare – era folosit pentru a izbi cu putere trupul victimei, şi că se credea că sufletul victimei se înălța direct la ceruri, ocolind primejdiile subpământene?[407]

Deoarece astfel de „coincidențe" continuă să se multiplice, este rațional să te întrebi dacă nu–i posibil să existe vreo legătură ascunsă. Cu siguranță, acesta e cazul când aflăm că termenul general folosit pentru „sacrificiu" pe întreaga Americă Centrală antică era *p'achi*, însemnând „a deschide gura".[408]

Să fie aşadar posibil ca tot ce întâlnim aici, în zone geografice mult depărtate, şi în perioade istorice diferite, să nu fie doar o serie de coincidențe uimitoare, ci o slabă şi deformată amintire comună, ale cărei origini se situează în cea mai îndepărtată antichitate? Nu pare probabil ca vechea ceremonie egipteană a deschiderii gurii să fi influențat în mod direct ceremonia mexicană cu acelaşi nume (sau, de fapt, viceversa). Diferențele fundamentale dintre cele două cazuri elimină această teză. Ceea ce pare totuşi, posibil, este că asemănările lor pot fi rămăşițele unei moşteniri comune, primită de la un acelaşi

---

407 *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 40, 177.

408 *Maya History and Religion,* pag. 175.

strămoş. Popoarele din America Centrală au folosit această moştenire într–un fel, iar egiptenii într–altul, dar amândouă au păstrat un oarecare simbolism şi o nomenclatură comune.

Nu este aici locul pentru a discuta mai pe larg asupra rostului unei străvechi şi misterioase legături ce reiese din dovezile găsite în Egipt şi în America Centrală. Cu toate acestea, înainte de a trece mai departe, merită să remarcăm că o „legătură" asemănătoare există între sistemul de credință al Mexicului precolumbian şi cele din Sumeria, în Mesopotamia. Şi de astă dată există dovezi ce sugerează mai curând existența unui străvechi strămoş comun, decât vreo influență directă.

Să luăm, de exemplu, cazul lui Oannes.

„Oannes" este redarea în greacă a sumerianului „Uan", numele ființei amfibii, descrise în Partea a II–a, despre care se crede că ar fi adus în Mesopotamia artele şi meseriile civilizației. [409] Legende ce datează de cel puțin 5.000 de ani spun că Uan trăia sub mare, ieşind din apele golfului Persic în fiecare dimineață, pentru a civiliza şi îndruma omenirea.[410] Să fie oare o coincidență că

---

[409] Stephanie Dalley, *Myths from Mesopotamia* („Mituri din Mesopotamia"), Oxford University Press, 1990, pag. 326; Jeremy Black şi Anthony Green, *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia* (Zei, demoni şi simboluri în Mesopotamia antică), British Museum Press, 1992, pag. 163–164.

[410] *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia,* pag. 41.

uaana, în limba maya, înseamnă „cel care îşi are reşedința în apă”?[411]

Să ne gândim şi la zeița sumeriană a oceanelor şi ale forțelor haosului primitiv, reprezentată întotdeauna ca un monstru înfometat. Conform tradiției mesopotamiene, Tiamat s–a întors împotriva celorlalte zeități şi a dezlănțuit un holocaust de distrugere, după care a fost, la rându–i, nimicită de eroul celest Marduk:

Ea şi–a deschis gura, Tiamat, ca să–l înghită.
El a trimis spre ea vântul cel rău, în aşa fel ca ea să nu–şi poată închide buzele.
Cumplitele vânturi au umplut pântecele ei. Inima i–a fost cuprinsă,
Ea şi–a căscat larg gura,
El a lăsat să zboare o săgeată, care a străpuns pântecele ei.
I–a spintecat măruntaiele, i–a despicat inima,
I–a luat puterile şi i–a distrus viața,
I–a doborât trupul şi a stat în picioare pe el.[412]

Cum continuați o o acțiune de felul acesta?

Marduk a putut. Contemplând monstruosul cadavru al adversarei sale, „a conceput opere de

---

411 *Mysteries of the Mexican Pyramids, pag. 169; The God-Kings and the Titans,* pag. 234.
412 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 53–54.

artă”[413], şi în mintea lui a început să capete formă un măreț plan de creare a lumii. Prima sa faptă a fost de a reteza capul lui Tiamat şi de a–i tăia arterele. Apoi a rupt–o în două bucăți „ca pe un peşte uscat”, folosind una din jumătăți pentru a face un acoperiş al cerului, iar pe cea de–a doua pentru a da o suprafață pământului. Din sânii ei a făcut munți, din saliva ei – nori, şi a poruncit râurilor Tigru şi Eufrat să curgă din ochii ei.[414]

O legendă stranie şi violentă şi, în plus, una foarte veche.

Civilizațiile antice ale Americii Centrale aveau propria lor versiune a acestei poveşti. Aici Quetzalcoatl, în încarnarea lui ca zeitate creatoare, a luat rolul lui Marduk, în timp ce rolul lui Tiamat este jucat de Cipactli – „Marele monstru al Pământului”. Quetzalcoatl a înşfăcat membrele lui Cipactli „în timp ce ea înota în apele primitive şi i–a frânt trupul în două, o parte formând Cerul iar cealaltă Pământul”. Din părul şi pielea ei a creat iarba, florile şi ierburile; „din ochii ei, izvoare şi pâraie; din umeri, munți”.[415]

Să fie oare aceste asemănări remarcabile dintre miturile sumeriene şi cele mexicane o simplă

---

[413] Idem, pag. 54.

[414] Idem. A se vedea şi *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia,* pag. 177.

[415] *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 59; Inga Glendinnen, *Aztecs* („Aztecii”), Cambridge University Press, 1991, pag. 177. A se vedea şi *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 144.

coincidență, sau e posibil ca amândouă să fi fost marcate de amprentele culturale ale unei civilizații pierdute? Dacă da, chipurile eroilor acelei culturi ancestrale ar fi putut fi într–adevăr cioplite în piatră şi transmise ca moşteniri peste mii de ani, uneori la vedere, alteori îngropate, până când au fost scoase pentru ultima oară la lumină prin săpăturile arheologilor din era noastră, căpătând etichete precum „Capul olmec" şi „Unchiul Sam".

Chipurile acelor eroi apar şi la Monte Alban, unde par să istorisească o poveste tristă

Monte Alban: decăderea unor oameni cu ținută de stăpâni

Un sit despre care se crede că ar avea o vechime de aproximativ 3.000 de an Monte Alban se înalță pe un vast vârf de colină nivelat artificial, de pe care se vede Oaxaca. Situl constă într–o imensă zonă dreptunghiulară – „Marea Piaza" — împrejmuită de grupuri de piramide și alte construcții, dispuse într–o ordine de o precizie geometrică în ceea ce priveşte amplasamentul lor unele față de altele. Impresia generală pe care ți–o creează locul este de armonie şi proporționalitate, reieşind din planul bine organizat şi simetric.

Urmând sfatul celor de la CICOM, cu care vorbisem înainte de a părăsi Villahermosa, m–am îndreptat mai întâi spre cel mai îndepărtat punct din sud–vestul sitului Monte Alban. Acolo, stivuite lângă latura unei piramide scunde, se află

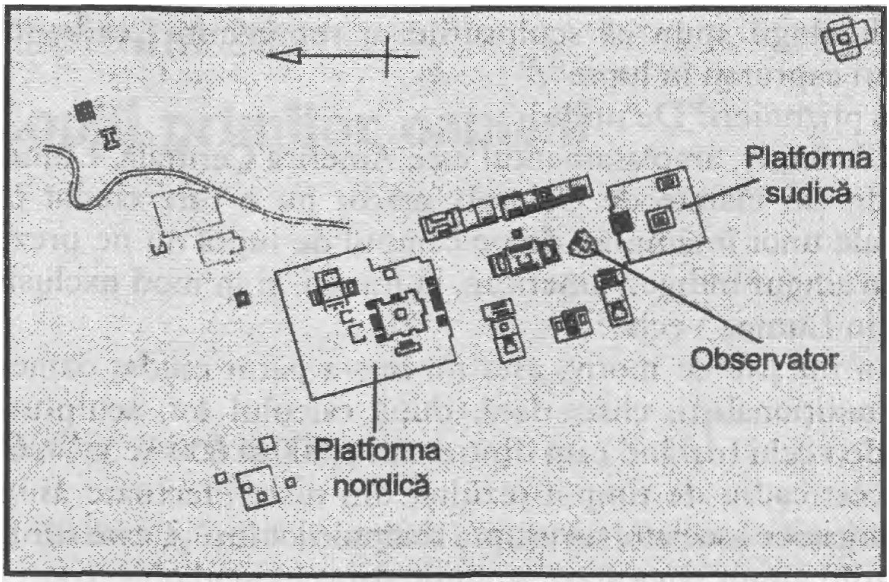

Monte Alban

obiectele pentru care făcusem atâta drum ca să le văd: câteva zeci de stele gravate, reprezentând negri şi caucazieni... egali în viață... egali în moarte.

Dacă o mare civilizație s–a pierdut într–adevăr pentru istorie, şi dacă aceste sculpturi istorisesc o parte din povestea ei, mesajul transmis este acela de egalitate rasială. Nimeni care a văzut mândria, sau care a simțit charisma imenselor capete de negri de la La Venta nu şi–ar putea imagina în mod serios că modelele originale ale acestor magistrale sculpturi ar fi putut fi sclavi. Şi nici bărbații bărboşi, cu fețe slabe, nu arată ca şi cum şi–ar fi îndoit genunchii în fața cuiva. Au, şi ei, o ținută aristocratică.

Cu toate acestea, se pare că la Monte Alban a fost cioplită în piatră o consemnare a decăderii acestor oameni cu înfățișare de stăpâni. Sculpturile de aici arată de parcă n–ar fi putut fi opera aceloraşi oameni care le–au executat pe cele de la La Venta. Nivelul îndemânării este mult prea coborât pentru asta. Dar lucrul cert e că – indiferent cine ar fi fost ei şi cât de inferioară opera lor – aceşti artişti au încercat să facă portretul aceloraşi modele negroide şi al aceloraşi caucazieni cu barbişoane pe care îi văzusem la La Venta. Acolo, sculpturile reflectă forță, putere şi vitalitate. Aici, la Monte Alban, străinii cei remarcabili sunt înfățișați ca nişte cadavre. Cu toții fără veşminte, cei mai mulți sunt castrați, unii stând ghemuiți în poziții fetale, ca pentru a evita ploaia de lovituri, alți zăcând cu membrele larg desfăcute, în poziții neglijente.

Arheologii spun că sculpturile ar reprezenta „cadavrele unor prizonieri capturați în lupte”.[416]

Ce prizonieri? De unde?

În definitiv, amplasamentul este America Centrală, Lumea Nouă, cu mii de ani înainte de Columb, aşadar nu e oare ciudat că aceste imagini ale unor întâmplări de pe câmpul de luptă nu ne prezintă nici măcar un singur indigen american, ci numai, şi în mod exclusiv, tipuri rasiale din Lumea Veche?

---

416 *The Cities of Ancient Mexico,* pag. 53.

Din nu ştiu ce motiv, asta nu le s–a părut ciudat oamenilor de ştiință tradiționalişti, chiar dacă, după calculul lor, sculpturile sunt extrem de vechi (datând cam dintre anii 1.000 şi 600 î.e.n.[417]). Ca şi alte situri, acest cadru de timp a rezultat din teste efectuate asupra unei materii organice asociate, nu asupra sculpturilor înseşi, care sunt cioplite pe stele din granit şi, ca atare, greu de datat în mod obiectiv.

Moştenire

La Monte Alban a fost găsită o inscripție hieroglifică complicată şi până acum încă nedescifrată[418], cea mai mare parte din ea fiind sculptată pe aceeaşi stelă ca şi primitivele figuri de caucazieni şi negri. Experții au acceptat că e „cea mai veche scriere cunoscută în Mexic”[419]. De asemenea, este clar că oamenii care au trăit aici au fost constructori pricepuți şi mai mult decât uzual preocupați de astronomie. Un Observator, constând dintr–o ciudată construcție cu formă de vârf de săgeată, se află la un unghi de 45° față de axa principală (care, în mod deliberat, este deviată cu câteva grade față de nord–sud[420]). Târându–mă prin acest Observator, am constatat că e un

---

417 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 53; *Mexico,* pag. 671.
418 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 53–54; *The Cities of Ancient Mexico,* pag. 50.
419 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 54.
420 *Mexico,* pag. 669–671.

furnicar de mici tuneluri înguste şi scări interioare abrupte, ce permit direcții de observare spre diferite zone ale cerului.[421]

Oamenii de la Monte Alban, ca şi cei de la Tres Zapotes, au lăsat dovezi precise ale cunoştințelor lor matematice, sub forma unor calcule cu bare şi puncte.[422] De asemenea, ei foloseau remarcabilul calendar[423] introdus de olmeci şi asociat în mare măsură cu mayaşii de mai târziu, care preziceau sfârşitul lumii la 23 decembrie 2012 e.n.

Dacă acel calendar şi preocuparea față de trecerea timpului constituie o parte din moştenirea lăsată de o civilizație veche şi uitată, mayaşii trebuie să fie socotiți ca fiind cei mai credincioşi şi inspirați moştenitori ai acelui legat. „Timpul" – aşa cum scria arheologul Eric Thompson în 1950 – „constituia misterul suprem al religiei maya, un subiect care domina gândirea maya într–o măsură fără egal în istoria omenirii".[424]

În timp ce–mi continuam călătoria prin America Centrală, mă simțeam tras tot mai adânc în

---

[421] Pentru detalii suplimentare, a se vedea *The Gods and Symbols of Ancient Mexico arul the Maya,* pag. 17: „Aceste construcții confirmă probabil cunoaşterea unui mare volum de date privitoare la stele."

[422] *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 53.

[423] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 350.

[424] J. Eric Thompson, *Maya Hieroglyphic Writing* („Scrierea hieroglifică maya"), Carnegie Institution, Washington DC, 1950, pag. 155.

labirinturile acelei stranii şi înfricoşătoare enigme.

Capitolul 20

Copiii primilor oameni

Palenque, provincia Chiapas

Se însera. Stăteam chiar sub colțul nord–estic al templului maya „al Inscripțiilor" şi priveau spre nord, peste jungla tot mai întunecată, unde terenul coboară către valea inundabilă a râului Usumacinta.

Templul e format din trei încăperi şi se odihneşte de secole pe vârful unei piramide în nouă trepte, înaltă de aproape 100 de picioare. Liniile nete şi armonioase ale acestei construcții îți dau o impresie de delicatețe, dar nu de slăbiciune. Pare puternică, prinsă în pământ prin rădăcini, rezistentă – o creație născută din geometrie pură şi imaginație.

Privind spre dreapta mea vedeam Palatul, un spațios complex dreptunghiular construit pe o bază piramidală, dominat de un turn îngust, cu patru etaje, despre care se crede că a fost folosit de preoții maya ca observator.

În jurul meu, unde papagali cu pene viu–colorate şi papagali de talie mare atingeau în zbor vârfurile copacilor, se aflau o serie de alte construcții spectaculoase, pe jumătate înghițite de pădurea invadatoare: Templul Crucii înfrunzite, Templul

Soarelui, Templul Numărătorii şi Templul Leului – toate aceste nume fiind date de arheologi. Tot ce au reprezentat mayaşii, tot ce i–a interesat, în ce au crezut, amintirile lor din vremuri mai vechi, este – în mod irecuperabil – pierdut. Deşi încă de mult am învățasem să le citim datele, abia acum începem să ne descurcăm cu descifrarea hieroglifelor lor complicate.

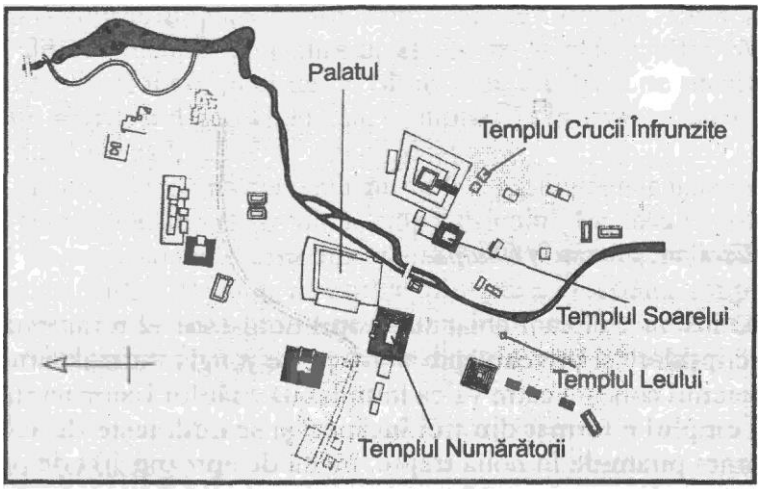

Palenque.

M–am ridicat în picioare şi am urcat ultimele câteva trepte, intrând în încăperea centrală a templului. Pe peretele din fund sunt fixate două lespezi mari şi cenuşii, pe care, înscrise în şiruri înregimentate ca piesele de pe o tablă de şah, se află 620 de hieroglife maya distincte. Acestea reprezintă chipuri atât de monştri, cât şi omeneşti,

precum şi un bestiar[425] de făpturi mitice într–o cumplită zvârcolire.

Oare ce se spune aici? Nimeni nu ştie cu certitudine, fiindcă inscripțiile – un amestec de imagini–cuvinte şi simboluri fonetice – încă nu au fost pe deplin descifrate. Cu toate acestea, este evident că un număr de hieroglife se referă la epoci trecute de mii de ani, şi vorbesc despre oameni şi zei care şi–au jucat rolul lor în evenimentele preistorice.[426]

Mormântul lui Pacal

În stânga hieroglifelor se află o scară interioară ce coboară abrupt, săpată în imensele lespezi de piatră ale pardoselii templului. Scara duce la o încăpere îngropată adânc în măruntaiele piramidei, în care se află mormântul cârmuitorului Pacal. Treptele, constând din blocuri de calcar foarte bine lustruite, sunt înguste şi surprinzător de alunecoase şi umede. Adoptând un mers lateral, ca de crab, mi–am aprins lanterna şi am coborât cu prudență în întuneric, sprijinindu–mă de peretele sudic.

Această cuşcă de scară umedă a fost un loc tainic încă din data la care a fost pecetluită pentru prima oară, în anul 683 e.n., până în iunie 1952,

---

425 *Bestiar.* Luptă între oameni şi bestii, practicată pe arena circului, în epoca romană. (lat. *Bestiarius)* (n. trad.).

426 *The Atlas of Mysterious Places* („Atlasul locurilor misterioase") (ed. Jennifer Westwood, Guild Publishing, Londra, 1987, pag. 70.

când arheologul american Alberto Ruz a ridicat lespezile din pardoseala templului. Deşi în 1994 s–a găsit la Palenque un al doilea mormânt asemănător[427], Ruz a avut cinstea de a fi primul om care a descoperit o astfel de caracteristică într–o piramidă din Lumea Nouă. Spațiul scării fusese umplut în mod intenționat cu pietriş, de către constructorii ei, şi a fost nevoie de încă patru ani până când arheologii au curățat–o complet şi i–au atins fundul.

Când, în fine au ajuns acolo, au intrat într–o încăpere îngustă şi boltită. În fața lor, pe pardoseală, erau împrăştiate scheletele mucegăite a cinci sau poate şase victime de sacrificiu, toate tinere. O imensă lespede de piatră triunghiulară era vizibilă la cel mai îndepărtat capăt al încăperii. Când a fost dată la o parte, Ruz s–a pomenit în fața unui mormânt remarcabil. L–a descris ca pe „o încăpere ce părea să fi fost săpată în gheață, un soi de grotă, ai cărei pereți şi acoperiş par să fi fost neteziți, căpătând suprafețe impecabile, sau o capelă abandonată, a cărei cupolă e drapată cu perdele de stalactite şi din a cărei pardoseală se înalță stalagmite, amintind de ceara picurată dintr–o lumânare”.[428]

Încăperea, având şi ea un plafon boltit, este lungă de 30 de picioare şi înaltă de 23 de picioare.

---

427 *The Times,* Londra, 4 iunie 1994.

428 Citat în *The Atlas of Mysterious Places,* pag. 68–69.

De jur–împrejurul pereților, într–un relief cioplit în tencuială, se văd figurile Stăpânilor Nopții – „eneada”, adică cele nouă zeități care domnesc peste ceasurile de întuneric. În mijlocul încăperii, ca pe o scenă şi sub privirile acestor personaje, se află un sarcofag monolitic al cărui capac îl formează o lespede de piatră de cinci tone, bogat decorată cu sculpturi. Sarcofagul conține un schelet înalt, împodobit cu un tezaur de ornamente din jad. Fruntea şi craniul îi sunt acoperite de o mască mortuară din mozaic, alcătuită din 200 de fragmente de jad. Se presupune că acestea erau rămăşițele lui Pacal, un cârmuitor al oraşului Palenque din secolul al şaptelea e.n. Inscripțiile spun că monarhul ar fi avut optzeci de ani la data morții sale, dar scheletul împodobit cu jad pe care l–au găsit arheologii în sarcofag pare să–i fi aparținut unui om de vârstă abia pe jumătate de atât.[429]

După ce am ajuns la treapta de jos a scării, la aproximativ optzeci şi cinci de picioare sub pardoseala templului, am traversat încăperea în care fuseseră ucise victimele sacrificiului ş am privit direct în mormântul lui Pacal. Aerul era închis, plin de mucegai şi miros de putreziciune, şi surprinzător de rece. Sarcofagul, fixat în pardoseala mormântului, are o formă ciudată,

---

[429] Idem. Michael D. Coe, *The Maya* („Mayaşii”), Thames & Hudson, Londra, 1991, pag. 108–109.

foarte evazată spre picioare, precum cutia unei mumii egiptene antice. O astfel de cutie este confecționată din lemn şi echipată cu tălpi late, deoarece deseori stau în picioare. Dar sicriul lui Pacal e făcut din piatră masivă şi, în mod neîndoielnic, orizontal. Atunci de ce şi–au dat artizanii maya atâta osteneală ca să lățească baza, când trebuie să fi ştiut că nu slujea nici unui scop util? Oare au copiat servil o caracteristică de construcție după vreun model vechi, mult după ce *la raison d'etre* al concepției constructive fusese uitat?[430] E oare posibil ca – întocmai ca credințele referitoare la primejdiile vieții de apoi – sarcofagul lui Pacal să nu fie o expresie a unei moşteniri comune ce ar lega Egiptul antic de vechile culturi din America Centrală?

De formă dreptunghiulară, greul capac de piatră al sarcofagului are o grosime de zece inch–i, o lățime de trei picioare şi o lungime de douăsprezece picioare şi jumătate. Pare şi el să fi fost copiat după acelaşi model original, ca şi blocurile superb gravate, pe care vechii egipteni l–au folosit în exact acelaşi scop. Într–adevăr, n–ar fi părut deplasat în Valea Regilor. Dar există o diferență importantă: scena sculptată pe partea de deasupra a capacului sarcofagului nu seamănă cu nimic din ce a provenit vreodată din Egipt. Sub lumina lanternei mele, oferă privirii un bărbat bine

---

430 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 94–95.

bărbierit, îmbrăcat în ceva ce arată ca o salopetă ajustată pe trup, ale cărei mâneci şi pantaloni sunt strânse la încheieturile mâinilor şi la glezne în manşete complicate. Bărbatul zace semi–culcat într–un scaun cu spătar curbat care–i sprijină şalele şi coapsele, ceafa rezemându–i–se confortabil pe un soi de suport pentru cap, iar el priveşte atent înaintea lui. Mâinile par a–i fi în mişcare, ca şi cum ar fi acționat manete şi dispozitive de comandă, şi picioarele îi sunt goale, ridicate liber în fața lui.

Să fi fost acest Pacal regele maya?

Dacă da, pentru ce este reprezentat acționând un soi de maşină? Din câte se ştie, mayaşii nu aveau maşini. Nici măcar nu s–a avansat vreodată ideea că că ar fi descoperit roata. Cu toate acestea, cu panourile ei laterale, cu nituri, țevi şi alte dispozitive, construcția în care stătea culcat Pacal semăna mult mai mult cu un dispozitiv tehnologic decât cu „trecerea sufletului viu al unui om în împărățiile morților”[431], aşa cum pretinsese o autoritate în materie, sau cu un rege „căzând pe spate, între fălcile descărnate ale unui monstru pământean”[432], aşa cum susținea un altul.

Mi–am amintit de „Omul în Şarpe”, basorelieful olmec descris în capitolul şaptesprezece. Şi acela seamănă cu o reprezentare naivă a unui

---

[431] *The Atlas of Mysterious Places,* pag. 70.
[432] *Time Among the Maya,* pag. 298.

echipament tehnologic. Ba mai mult, „Omul în Şarpe” vine de la La Venta, unde a fost asociat cu câteva personaje bărboase, din câte se pare – caucaziene. Mormântul lui Pacal era cu cel puțin o mie de ani mai recent decât oricare dintre comorile de la La Venta. Cu toate acestea, în sarcofag a fost găsită o mică statuetă din jad, culcată lângă schelet, şi aceasta pare să fie mult mai veche decât celelalte obiecte funerare puse acolo. Reprezintă un personaj caucazian bătrân, îmbrăcat în pelerină lungă, şi purtând o barbă ascuțită.[433]

Piramida Magicianului

Uxmal, Yucatan într–o după–amiază furtunoasă, la 700 de kilometri la nord de Palenque, am început să urc treptele altei piramide. Era o construcție abruptă, mai curând ovală decât pătrată în plan, lungă de 240 de picioare la bază şi lată de 120 de picioare deasupra câmpiei înconjurătoare.

Din timpuri imemorabile, acest edificiu, care seamănă cu castelul unui necromant, a fost cunoscut sub denumirea de „Piramida Magicianului / Vrăjitorului” precum şi sub cea de „Casa Piticului”. Aceste nume se trag dintr–o legendă maya, în care se spune că un pitic cu puteri supranaturale a înălțat întreaga construcție

---

433 *Fair Gods and Stone Faces,* pag. 95–96.

într–o singură noapte.[434]

Treptele, în timp ce le urcam, păreau că, într–un mod pervers, devin tot mai înguste. Instinctul mă îndemna să mă aplec înainte, să mă lipesc de peretele piramidei, şi să mă agăț de el spre a–mi păstra viața. Dar eu mi–am ridicat privirile spre cerul mânios de deasupra mea. Stoluri de păsări zburau în cerc, scoțând țipete sălbatice ca şi cum ar fi căutat un refugiu împotriva vreunui dezastru iminent, iar pătura groasă de nori joşi, care cu câteva ceasuri mai înainte lăsaseră să străbată soarele, era acum atât de agitată de vânturi puternice încât părea că fierbe.

Piramida Magicianului nu este deloc o raritate prin faptul că e asociată cu puterile supranaturale ale unor pitici, ale căror iscusințe în materie de arhitectură şi zidărie erau renumite în întreaga Americă Centrală. „Lucrările de construcții erau uşoare pentru ei", afirmă o legendă maya tipică. „Tot ce aveau de făcut era să fluiere, şi stâncile grele se duceau să se aşeze la locul lor."[435]

O tradiție asemănătoare – după cum îşi va aminti cititorul – susține că blocurile de stâncă uriaşă din misteriosul oraş andin Tiahuanaco au fost „cărate prin aer, în sunetul unei trompete".[436]

---

[434] *Mexico: Rough Guide* („Mexic: ghid general"), Harrap-Columbus, Londra, 1989, pag. 354.

[435] *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 8: *Maya History and Religion* („Istoria şi religia maya"), pag. 340.

[436] A se vedea cap. 10.

Aşadar, atât în America Centrală cât şi îndepărtatele regiuni din Anzi, miraculoasa levitație a unor stânci masive a fost asociată cu sunete stranii.

Ce să înțeleg din asta? Poate că, printr–o întâmplare fericită, două „închipuiri" aproape identice au putut să fie inventate independent în ambele regiuni, atât de îndepărtate din punct de vedere geografic. Dar asta nu pare să fie probabil. Tot atât de demnă de a fi luată în considerare e şi posibilitatea ca amintiri comune despre o străveche tehnologie de construcții să fi putut fi păstrate în povestiri de felul acestora, o tehnologie în stare să ridice deasupra solului blocuri imense de piatră, cu o uşurință „miraculoasă". Oare să fie relevant faptul că acele amintiri despre miracole aproape identice sunt păstrate şi în Egiptul antic? Acolo, într–o legendă caracteristică, se spune că un vrăjitor a ridicat în aer „o uriaşă boltă de piatră, lungă de 200 de *coți*[437] şi lată de 50 de coți"?[438]

Laturile urcuşului în trepte pe care înaintam sunt bogat decorate cu ceea ce exploratorul american din secolul al nouăsprezecelea John Lloyd Stephens descria ca pe „un soi de mozaic sculptat". În mod ciudat, deşi Piramida

---

[437] *Cot:* Veche unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 45 cm. (n. trad.).

[438] E. A. Wallis Budge: *Osiris and the Egyptian Ressurection* („Osiris şi reînvierea egipteană"), The Medici Society Ltd., 1911, vol. II, pag. 180.

Magicianului a fost construită cu multe secole înainte de cucerirea spaniolă, simbolul cel mai frecvent reprezentat în aceste mozaicuri este o redare foarte apropiată a crucii creştine. De fapt, există două tipuri distincte de cruci „creştine”: una este cea cu brațe mari, aşa–numita *croix–patte,* preferată de cavalerii templieri şi de alte ordine ale cruciaților, în secolul al doisprezecelea şi al treisprezecelea; cealaltă – crucea în formă de *X* a sfântului Andrei.

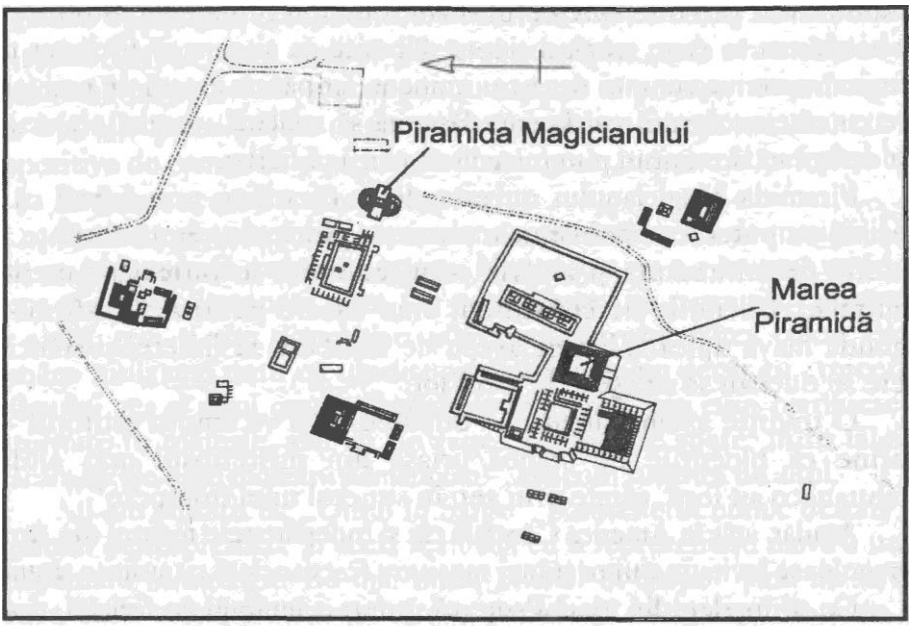

Uxmal

După ce am urcat încă un rând de câteva trepte, am ajuns chiar în vârful Piramidei Magicianului. Acesta constă dintr–o singură încăpere boltită, din al cărei plafon atârnă, agățați, un mare număr de lilieci. Ca şi păsările şi norii, erau şi ei vizibil

înspăimântați de presimțirea izbucnirii unei furtuni puternice. Într–o îngrămădire blănoasă, se agitau fără astâmpăr, cu capul în jos, strângându–şi şi desfăşurându–şi alertați micile aripi pieloase. Am făcut pauză de odihnă pe platforma înaltă ce înconjoară încăperea. De aici, privind în jos, puteam vedea şi mai multe cruci. Sunt literalmente pretutindeni, în toată această construcție bizară şi străveche. Mi–am amintit de orașul andin Tiahuanaco şi de crucile cioplite acolo, în îndepărtatele vremuri precolumbiene, pe câteva dintre uriaşele blocuri de piatră ce zac împrăştiate în jurul construcției cunoscute sub numele de Puma Punku.[439] „Omul în Şarpe" şi sculptura olmecă de la La Venta au fost, de asemenea, gravate cu două cruci ale sfântului Andrei, cu mult înainte de naşterea lui Christos. Şi acum aici, la Piramida Magicianului din situl maya de la Uxmal, mă întâlneam din nou cu cruci.

Oameni bărboşi…

Şerpi…

Cruci…

Cât de probabil e să fie doar o întâmplare faptul ca simboluri atât de precise, cum sunt acestea, să se repete în culturi foarte depărtate una de alta şi în perioade diferite ale istoriei? Pentru ce au fost folosite atât de des în opere de artă sofisticate şi în arhitectură?

---

[439] A se vedea cap. 12.

O ştiinţă a profeţiei

Nu pentru prima dată, am bănuit că era posibil să privesc semne şi icoane lăsate în urmă de cine ştie ce cult sau societate secretă, care încercase să păstreze aprinsă lumina civilizaţiei în America Centrală (şi poate şi în alte părţi) de–a lungul unor îndelungate epoci de întunecime. Consider ca fiind demn de remarcat faptul că motivele omului–cu–barbă, al şarpelui–cu–pene şi al crucii tind, toate, să se adune laolaltă oricând şi oriunde există indicii că e posibil ca o civilizaţie posedând o tehnologie avansată şi încă neidentificată să fi fost cândva în contact cu culturile indigene. Şi acel contact pare să fi fost extrem de vechi, ca şi cum ar fi avut loc la o dată atât de timpurie încât a fost aproape uitat.

M–am gândit iar la modul brusc în care s–au ivit olmecii, cam prin mijlocul celui de–al doilea mileniu î.e.n., apărând din colţurile agitate ale unei preistorii opace. Toate dovezile arheologice indică faptul că, încă de la început, ei au venerat imense capete de piatră şi stele reprezentând oameni cu barbă. Am constatat că sunt din ce în ce mai atras de posibilitatea ca unele din acele remarcabile sculpturi să fi făcut parte dintr–o vastă moştenire de civilizaţie, transmisă popoarelor din America Centrală cu multe mii de ani *înainte* de al doilea mileniu î.e.n., şi încredinţată ulterior spre păstrare unui cult plin de înţelepciune şi secret, poate cultul lui

Quetzalcoatl.

S–a pierdut mult. Şi totuşi, triburile din această regiune – în special mayaşii, constructorii de la Palenque şi Uxmal – au păstrat ceva încă şi mai misterios şi mai minunat decât enigmaticii monoliți, un „ceva” ce se declară el însuşi, cu o insistență încă şi mai mare, ca fiind moştenirea unei civilizații şi mai vechi, şi mai înalte. În capitolul următor vom vedea că acest „ceva” este ştiința mistică a unor oameni străvechi ce priveau în stele, o ştiință a profeției – pe care mayaşii au păstraseră perfect din trecut. Prin ea, au moştenit amintiri despre o îngrozitoare inundație, care a distrus Pământul, şi un legat cu totul deosebit constând în cunoştințe empirice, dar de un nivel atât de înalt, încât de fapt nu ar fi trebuit să le posede – cunoştințe pe care noi nu le–am dobândit decât foarte recent…

Capitolul 21

Un computer pentru calculul sfârşitului lumii

Mayaşii ştiau unde îşi avea originea învățătura lor înaintată. Le fusese dată – spuneau ei – de către „prim oameni”, creaturile lui Quetzalcoatl, care se numiseră Balam–Quitze (Jaguarul–cu–Zâmbet–Dulce), Balam–Acab (Jaguarul–Nopții), Mahucutah (Numele–Distins) şi Iqui–Balam

(Jaguarul–Lunii).[440] Din cele scrise în *Popol Vuh,* rezultă că aceşti strămoşi:

erau înzestraţi cu inteligenţă; vedeau şi, instantaneu, puteau să vadă departe; reuşeau să vadă; reuşeau să ştie tot ce se află în lume. Lucrurile ascunse în depărtare le vedeau fără a fi nevoiţi ca mai întâi să se mişte… Mare le era înţelepciunea; vederea lor ajungea până la păduri, la stânci, la lacuri, la mări, la munţi şi la văi. Erau, cu adevărat, oameni admirabili… Erau capabili să ştie totul, şi cercetau cele patru colţuri, cele patru puncte ale bolţii cereşti, precum şi faţa rotundă a Pământului.[441]

Realizările acestei rase au stârnit invidia câtorva dintre cele mai puternice zeităţi. „Nu este bine ca făpturile noastre să ştie totul", au fost de părere acei zei. „Trebuie oare ca ei să fie egali cu Noi, Creatorii lor, Noi care putem vedea departe, care ştim totul şi vedem totul?… Oare trebuie să fie şi ei zei?"[442]

În mod evident, o asemenea stare de lucruri nu putea fi lăsată să continue. După oarecare deliberări, s–a dat un ordin şi s–au luat măsuri adecvate:

Fie ca vederea lor să ajungă numai până la ce se află

---

[440] *Popol Vuh,* pag. 167.
[441] Idem, pag. 168–169.
[442] Idem, pag. 169.

în apropiere; fie ca ei să vadă numai puțin din fața Pământului… Apoi Inima Cerului a suflat în ochii lor o ceață care le–a tulburat vederea ca atunci când se respiră peste o oglindă. Ochii le–au fost acoperiți, nu mai puteau să vadă decât ceea ce era aproape, numai aceea le era limpede… în felul acesta, toată înțelepciunea şi toate cunoştințele „primilor oameni" au fost distruse.[443]

Oricine cunoaşte Vechiul Testament îşi va aminti că motivul izgonirii lui Adam şi a Evei din grădina Edenului are de–a face cu îngrijorări divine asemănătoare. După ce primul om a mâncat fructul din Copacul Cunoaşterii Binelui şi Răului,

Domnul Dumnezeu a spus: „Aveți grijă, omul a devenit unul de–ai noştri, cunoscând binele şi răul. Acum, ca nu cumva să întindă mâna să ia şi din Arborele Vieții şi să mănânce viață veşnică, (hai să–l) izgonim din grădina Edenului…"[444]

Popol Vuh este considerat de oamenii de ştiință ca un mare rezervor de tradiții pre–columbiene necontaminate.[445] Prin urmare, este uimitor să găseşti astfel de asemănări între aceste tradiții şi

---

443 Idem.

444 *Genesis,* 3:22–24.

445 *Popol Vuh,* Introducere, pag. 16. A se vedea şi *The Magic and Mysteries of Mexico,* pag. 250 şi în continuare.

cele amintite în povestea din *Geneză*. Ba mai mult, la fel ca multe alte legături între Lumea Veche şi Lumea Nouă pe care le–am identificat, caracterul asemănător nu sugerează niciun fel de influență directă a unei regiuni asupra celeilalte, ci două interpretări diferite ale aceloraşi evenimente. Aşa, de exemplu:

• Biblica grădină a Edenului pare a fi o metaforă pentru starea de cunoştințe binecuvântate, aproape „dumnezeieşti", de care se bucură „Primii oameni" din *Popol Vuh;*

• Esența acestor cunoştințe este capacitatea de a „vedea totul" şi de a „şti totul". Oare nu tocmai această capacitate au căpătat–o Adam şi Eva după ce au mâncat fructul oprit, care creştea pe ramurile „Arborelui Cunoaşterii Binelui şi Răului"?

• În fine, întocmai aşa cum Adam şi Eva au fost alungați din Rai, tot astfel au fost lipsiți „primii oameni" din *Popol Vuh* de însuşirea lor de a „vedea departe". După aceea, „ochii lor au fost acoperiți şi ei nu mai puteau să vadă decât ceea ce era aproape…"

Aşadar, atât *Popol Vuh* cât şi *Geneza* istorisesc povestea căderii omenirii din grația divină. În ambele cazuri, această stare de grație este strâns legată de *cunoaştere,* iar cititorului nu i se lasă niciun dubiu cu privire la faptul că respectiva cunoaştere era atât de remarcabilă, încât le conferea puteri dumnezeieşti celor care o posedau.

Adoptând un ton posomorât şi asemănător cu un tunet îndepărtat, Biblia o numeşte „cunoaşterea binelui şi răului” şi mai departe nu mai are nimic de adăugat. *Popol Vuh* oferă mult mai multe informații. Ne spune că acele cunoştințe ale „primilor oameni” constau în capacitatea de a vedea „lucruri ascunse în depărtare”, că erau astronomi care „cercetau cele patru colțuri, cele patru colțuri ale bolții cereşti” şi că erau geografi care reuşeau să măsoare „fața rotundă a Pământului”.[446]

Geografia se referă la hărți. În Partea I am văzut dovezi ce sugerează că este posibil ca vechi cartografi, ce au aparținut unei civilizații necunoscute, să fi întocmit harta planetei, cu o mare aprofundare, încă din vremuri foarte vechi. Poate transmite *Popol Vuh* vreo informație deformată despre aceeaşi civilizație, când vorbeşte cu nostalgie despre „primii oameni” şi miraculoasele cunoştințe geografice pe care le posedau?

Geografia se referă la hărți, iar astronomia – la stele. Foarte adesea, cele două discipline merg mână în mână, deoarece stelele sunt esențiale pentru navigația în lungi călătorii pe mare, întreprinse cu scopul realizării unor descoperiri (iar călătoriile lungi pe mare, în vederea descoperirilor, sunt esențiale pentru întocmirea

---

446 *Popol Vuh,* pag. 168–169.

unor hărți corecte).

Să fie oare o întâmplare faptul că „Primii oameni" din *Popol Vuh* au rămas în amintire nu numai pentru că studiau „fața rotundă a Pământului", ci şi pentru felul în care contemplau „bolta celestă"?[447] Şi este oare o coincidență faptul că realizarea cea mai remarcabilă a societății maya a fost astronomia ei, bazată pe observații, pe care – prin intermediul unor calcule matematice avansate – se baza un calendar inteligent, complex, sofisticat şi foarte exact?

Cunoştințe care nu se află la locul lor

În 1954, J. Eric Thompson, o autoritate de frunte în arheologia Americii Centrale, recunoştea că simțea o profundă nedumerire față de numărul de nepotriviri pe care le identificase între realizările remarcabile – în general – ale mayaşilor, considerate ca un tot, şi nivelul înaintat al cunoştințelor lor astro–calendaristice. „Ce capriciu mental" – întreba el – „i–a făcut pe intelectualii maya să întocmească hărți ale cerului, şi totuşi să le scape principiul roții; să vizualizeze eternitatea, aşa cum niciun alt popor semi–civilizat nu a mai făcut–o vreodată, şi totuşi să ignore scurtul pas de la construcția în consolă la adevăratul arc; să socotească în milioane, şi totuşi să nu învețe niciodată cum să cântărească un sac de

---

[447] Idem.

porumb?”[448]

Poate că răspunsul la aceste întrebări este mult mai simplu decât credea Thompson. Poate că astronomia, profundă înțelegere a timpului şi calculele matematice în perspectivă nu erau deloc „capricii”. Poate că toate acestea erau părți constitutive ale unui coerent, *dar foarte concret volum de cunoştințe* pe care mayaşii îl moşteniseră, mai mult sau mai puțin intact, de la o civilizație mai veche şi mai înțeleaptă. O astfel de moştenire ar explica toate contradicțiile remarcate de Thompson, şi în privința aceasta nu–i nevoie de nicio discuție. Ştim deja că mayaşii şi–au primit calendarul ca pe o moştenire de la olmeci (cu o mie de ani mai înainte, olmecii foloseau exact acelaşi sistem). Adevărata întrebare ar trebui să fie: de unde o căpătaseră olmecii? Ce fel de nivel de dezvoltare tehnologică şi ştiințifică era necesar, pentru ca o civilizație să conceapă un calendar atât de bun cum era acela?

Să luăm cazul anului solar. În societatea apuseană modernă încă mai utilizăm calendarul solar, care a fost introdus în Europa în 1582, şi se bazează pe cele mai valoroase cunoştințe ştiințifice disponibile la vremea aceea: faimosul calendar gregorian. Calendarul iulian, pe care l–a înlocuit, calcula perioada de rotire a Pământului pe orbita

---

[448] J. Eric Thompson, *The Rise and Fall of Maya Civilization* („Înălțarea şi declinul civilizației maya”), Londra, 1993, pag. 13.

sa în jurul Soarelui ca fiind de 365,25 de zile. Reforma papei Grigore al XIII–lea a înlocuit cifra cu una de mai mare precizie: 365,2425 zile. Mulțumită progreselor ştiințifice de după 1582, ştim actualmente că durata *exactă* a anului solar este de 365,2422 de zile. Aşadar, calendarul gregorian include o foarte mică eroare în plus, doar 0,0003 dintr–o zi – o precizie destul de impresionantă pentru secolul al şaisprezecelea.

În mod destul de ciudat, deşi originile îi sunt învăluite în ceața antichității, cu mult înainte de secolul al şaisprezecelea, calendarul maya a realizat o precizie şi mai mare. El a calculat anul solar ca fiind de 365,2420 zile, cu o eroare în minus de numai 0,0002 dintr–o zi.[449]

Tot astfel, mayaşii cunoşteau timpul necesar Lunii pentru a se roti pe orbita ei în jurul Soarelui. Evaluarea făcută de ei pentru această durată era de 29,528395 zile – extrem de apropiată de cifra reală de 29,530588 calculată cu cele mai precise metode moderne.[450] Preoții maya posedau şi tabele de mare precizie pentru prezicerea eclipselor solare şi lunare şi ştiau că acesta puteau să aibă loc numai în termen de plus sau minus optsprezece zile de la „nod" (când traiectoria Lunii

---

[449] Observațiile lui William Gates (pag. 81) la lucrarea lui Diego de Landa, *Yucatan before and after the Conquest.*

[450] Asta reiese evident din *Dresden Codex.* A se vedea de exemplu. *An Introduction to the Study of Maya Hieroglyphs,* pag. 32.

intersectează traiectoria aparentă a Soarelui).[451] Ei posedau o tehnică înaintată de calcul metric, bazată pe un dispozitiv asemănător cu o tablă de şah pe care noi înşine am descoperit–o (sau „am re–descoperit–o”?) abia în secolul precedent.[452] De asemenea, înțelegeau perfect şi utilizau conceptul abstract de zero [453] şi erau familiarizați cu sistemele de numărare.

Aceste sunt domenii ezoterice. Aşa cum remarca Thompson:

Cifra (zero) şi sistemele de numărare fac parte în asemenea măsură din moştenirea noastră culturală şi par să fie nişte înlesniri atât de evidente, încât e greu de înțeles cum de inventarea lor a putut fi atât de întârziată. Cu toate acestea nici Grecia antică, în ciuda marilor ei matematicieni, nici Roma antică nu aveau nici cea mai mică idee, atât despre zero cât şi despre numărătoarea consecutivă. Pentru a scrie în cifre romane 1848 e nevoie de unsprezece litere: MDCCCXLVIII. Şi totuşi mayaşii aveau un sistem de notare după valoarea locului cifrei [454] foarte

---

451 *The Maya.* Pag. 176; *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 291; *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 173.

452 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 287.

453 *The Maya,* pag. 173.

454 Sistemul arab de numerotare este bazat pe valoarea locului, adică valoarea unei anume cifre depinde atât de cifră, cât şi de poziția sa în cadrul numărului. Primul sistem de acest gen în zilele noastre este unul decimal. În sistemul roman de numerotare fiecare literă reprezintă un număr specific, fiind de sine-stătătoare. (n. trad.).

asemănător cu al nostru, pe vremea când romanii încă mai foloseau metoda lor greoaie.[455]

Nu este oarecum ciudat că acest trib din America Centrală, altminteri neremarcabil, a dat, la o dată atât de timpurie, peste o inovație pe care Otto Neugebauer, istoricul ştiinței, a descris–o ca fiind „una dintre cele mai fertile invenții ale omenirii"?

Ştiința altcuiva?

Să luăm în considerare problema lui Venus, o planetă ce a avut o imensă importanță simbolică pentru toate popoarele vechi din America Centrală, care o identificau cu Quetzalcoatl (sau Gucumatz sau Kukulkan, cum era cunoscut Şarpele–cu–Pene în dialectele maya).[456]

Spre deosebire de greci, dar asemenea vechilor egipteni, mayaşii considerau că Venus era atât „Steaua Dimineții" cât şi „Steaua Serii".[457] Despre ea ştiau şi alte lucruri. „Revoluția sinodică" a unei planete este perioada de timp care îi este necesară pentru a reveni într–un punct dat de pe cer – aşa cum se vede de pe Pământ. Venus se roteşte în jurul Soarelui o dată în 224,7 zile, în timp ce Pământul îşi străbate propria–i orbită, puțin mai mare. Rezultatul combinat al acestor două mişcări este că Venus răsare în exact acelaşi loc pe cerul

---

455 *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 178–179.
456 *World Mythology,* pag. 241.
457 *The Maya,* pag. 176.

Pământului aproximativ o dată la 584 zile.

Indiferent cine a inventat sofisticatul sistem calendaristic moştenit de mayaşi, acela avea cunoştință de acest lucru şi găsise metode ingenioase pentru a ține seama de el împreună cu alte cicluri legate de acesta. Ba mai mult, din calculele matematice care au reunit aceste cicluri, reiese limpede că vechii maeştri ai calendarului înțeleseseră că 584 de zile reprezentau doar o *aproximare* şi că mişcările lui Venus nu sunt deloc regulate. Au calculat aşadar cifra exactă, stabilită de ştiința din zilele noastre, pentru revoluția sinodică *medie* a lui Venus pe perioade de timp foarte lungi.[458] Cifra aceasta este de 583,92 zile şi a fost introdusă în calendarul maya în numeroase moduri complicate şi complexe.[459] De exemplu, ca să–l împace cu aşa–numitul „an sacru" (*tzolkin*–ul de 260 de zile, care era împărțit în 13 luni de câte 20 de zile) calendarul a necesitat o corecție de 4 zile la fiecare 61 de ani venusieni. În plus, în timpul fiecărui al cincilea ciclu, se făcea o corecție de opt zile, la sfârşitul celei de–a 57–a revoluții. Odată luate aceste măsuri, *tzolkin*–ul şi revoluția sinodică a lui Venus erau atât de strâns corelate, încât gradul de eroare pe care–l putea avea ecuația

---

458 *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 170; *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 290.

459 *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 170.

era uluitor de mic: o zi la 6.000 de ani.[460] Şi ceea ce făcea ca toate acestea să fie şi mai remarcabile, era că o altă serie de corecții, calculate cu precizie, păstrau ciclul lui Venus şi *tzolkin*–ul nu numai în armonie unul cu celălalt, dar şi într–o relație corectă față de anul solar. Şi de astă dată, acest lucru a fost realizat într–un mod care asigura capacitatea calendarului de a–şi îndeplini funcția, practic fam eroare, pe durata unor imense perioade de timp.[461]

Pentru ce aveau „semi–civilizații" mayaşi *nevoie* de acest soi de precizie de înaltă tehnică? Sau au moştenit, deja în stare de funcționare, un calendar conceput pentru a satisface necesitățile unei civilizații mult mai vechi şi mult mai înaintate?

Să luăm în considerare bijuteria calendarelor maya, aşa–numita „numărătoare lungă". Acest sistem de calcul al datelor exprima şi el credințe referitoare la trecut – îndeosebi, larg răspândita credință că timpul lucra în „cicluri mari" care fuseseră martore la repetate creări şi distrugeri ale lumii. Potrivit mayaşilor, marele ciclu actual a început în întuneric la *4 ahau 8 Cumku,* dată ce corespunde în calendarul nostru cu 13 august 3114 î.e.n.23. Aşa cum am văzut, se credea de asemenea că ciclul avea să se sfârşească, printr–o

---

[460] Idem, pag. 170–171.
[461] Idem, pag. 169.

distrugere totală, la *4 ahau 3 Kankin*[462]*:* decembrie 2012 e.n., în calendarul nostru. Rostul „Numărătorii lungi” era de a înregistra intervalul de timp de la începutul actualului „mare ciclu”, literalmente să numere, unul câte unul, cei 5125 de ani atribuiți actualei noastre creații.[463]

Poate că „numărătoarea lungă” este imaginată cel mai bine ca un fel de maşină de adunat cerească, destinată să calculeze şi să recalculeze întruna mărimea datoriei noastre față de univers. Când cifra indicată pe contor va fi 5125, ni se va cere fiecare bănuț din această datorie.

Cel puțin aşa gândeau mayaşii.

Calculele pe calculatorul „numărătorii lungi” nu erau făcute, desigur, cu numerele noastre. Mayaşii foloseau propria lor notație, pe care o preluaseră de la olmeci, care o luaseră de la… nimeni nu ştie cine. Acest sistem de notare Consta într–o combinație de puncte (semnificând „unu” sau unități sau multipli de douăzeci), şi bare (semnificând cinci–uri sau multipli de cinci ori douăzeci), şi o hieroglifă–înveliş semnificând zero. Intervalele de timp erau socotite în zile (*kin*), perioade de câte douăzeci de zile (*uinal*), „ani de calcul” de câte 360 de zile (*tun*) perioade de câte douăzeci de tuni (denumite *katun*) şi perioade de

---

462 *Breaking The Maya Code,* pag. 275.
463 Idem, pag. 9, 275.

20 de katuni (*bactun*). Mai existau perioade de: 8.000 de tuni (*pictun*) şi de 160.000 de tuni (*calabtun*) pentru a satisface chiar şi cele mai mari calcule.[464]

Din toate acesta ar trebui să reiasă clar că, deşi mayaşii credeau despre ei înşişi că trăiau într–un „mare ciclu" care avea să se încheie, cu siguranță, printr–un sfârşit violent, ştiau tot atât de bine că timpul era infinit şi că nu înainta cu misterioasele lui reveniri periodice, indiferent de viețile individuale sau de civilizații. Aşa cum a rezumat Thompson în importantul său studiu referitor al acest subiect:

În concepția maya, drumul pe care a înaintat timpul se întindea în trecut atât de departe încât mintea omului nu–i poate cuprinde depărtarea. Cu toate acestea, mayaşii refăceau fără teamă în sens invers acel drum, căutându–i punctul de pornire. În fiecare etapă se desfăşura o nouă privelişte, ducând şi mai departe înapoi; secolele scurse se transformau în milenii, şi acestea în zeci de mii de ani, pe măsură ce acei neobosiți cercetători explorau mai adânc şi mai adânc eternitatea trecutului. Pe o stelă de la Quiriga, în Guatemala, este calculată o dată ce depăşeşte 90 de milioane de ani; pe o alta, o dată este indicată o dată

---

[464] José Arguelles, *The Mayan Factor: Path Beyond Technology* („Factorul maya: un drum dincolo de tehnologie"), Bear and Co., Santa Fe, New Mexico, 1987, pag. 26; *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 50.

cu 300 de milioane dinainte de aceasta. Şi e vorba de calcule regale, precizând corect ziua şi poziția lunară, şi sunt comparabile cu calculele din calendarul nostru care indică pozițiile lunare la care Paştele ar fi căzut la distanțe echivalente din trecut. În fața unor cifre atât de astronomice, ți se încrețesc creierii…[465]

Oare nu sunt toate acestea puțin în avangardă pentru o civilizație care, altminteri, nu s–a distrus în multe privințe? Este adevărat că arhitectura maya era bună, în limitele ei. Dar prea puțin altceva din ceea ce făceau acei indieni, care locuiau în junglă, sugera că ei ar fi putut avea capacitatea (sau nevoia) de a concepe perioade de timp realmente *lungi.*

Au trecut mult mai puțin de două secole de când majoritatea intelectualilor au abandonat opinia episcopului Usher cum că lumea a fost creată în anul 4.000 î.e.n., şi au acceptat că lumea trebuie să fie mult mai veche decât atât.[466] Pentru a spune lucrurilor pe nume, asta înseamnă că vechii mayaşi aveau o înțelegere mult mai corectă a adevăratei dimensiuni a timpului geologic şi a enormei vechimi a planetei noastre decât a avut oricine din Anglia, Europa sau America de Nord înainte, ca Darwin să propună teoria evoluției.

Şi atunci, cum se face că mayaşii erau

---

[465] *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 13–14, 165.
[466] *Encyclopaedia Britannica,* 12:214.

familiarizați cu perioade de timp mari, de ordinul a sute de milioane de ani? A fost oare o normalitate a dezvoltării culturale? Sau au moştenit sculele calendaristice şi matematice care au înlesnit, şi le–au permis să dezvolte această cunoaştere sofisticată? Dacă a fost vorba de o moştenire, este legitim să ne întrebăm ce intenționează să facă inventatorii inițiali ai circuitelor ca de calculator, ale calendarului maya. Pentru ce îl proiectaseră? Să–l fi conceput pur şi simplu, cu toate complexitățile lui, numai pentru a născoci „o sfidare pentru intelect, un soi de formidabilă anagramă", cum a pretins o autoritate în materie?[467] Sau e posibil să fi avut în minte un obiectiv mai pragmatic şi mai important?

Am văzut că preocuparea obsesivă a societății maya, şi de fapt a tuturor culturilor antice din America Centrală, era aceea de a calcula – şi, dacă era posibil – de a amâna – sfârşitul lumii. Oare acesta să fi fost rostul pentru a cărui îndeplinire fusese conceput misteriosul calendar? Să fi fost oare un mecanism pentru prezicerea unei cumplite catastrofe cosmice sau geologice?

---

[467] *The Rise and Fall of Maya Civilization,* pag. 168.

Capitolul *22*

Oraşul Zeilor

Mesajul predominant al unui mare număr de legende din America Centrală este acela că a patra eră a lumii s–a încheiat foarte prost. Un potop catastrofal a fost urmat de o lungă perioadă în care lumina soarelui a dispărut de pe cer şi aerul a fost înghiţit de un întuneric tenebros. După aceea:

Zeii s–au adunat laolaltă la Teotihuacan („Locul Zeilor") şi s–au întrebat cu îngrijorare cine avea să fie următorul Soare. Numai Focul–Sfânt (înfăţişarea materială a lui Huehueteotl, zeu care i–a dat vieţii începutul ei) putea să vadă în întunericul care încă mai domnea în urma recentului haos. „Cineva va trebui să se sacrifice, să se arunce în foc", au strigat ei. „Numai atunci va exista un Soare."[468]

A urmat o dramă, în care două zeităţi (Nanahuatzin şi Teccistecatl) s–au sinucis pentru binele comun. Unul a ars repede în mijlocul unui foc sacru; celălalt s–a fript lent pe tăciunii de la marginea lui. „Zeii au aşteptat mult timp până când, deodată, cerul a început să se lumineze în roşu, ca în zori. Spre est a apărut imensa sferă a soarelui, dătătoare de viaţă şi incandescentă..."[469]

---

[468] *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 25–26.
[469] Idem, pag. 26–27.

În acel moment de renaştere cosmică, s–a manifestat Quetzalcoatl însuşi. Misiunea lui se referea la omenirea celei de a „Cincea ere”. Prin urmare a luat forma unui trup omenesc – un bărbat de ras albă, cu barbă, întocmai ca Viracocha. În Anzi, capitala lui Viracocha este Tiahuanaco. În America Centrală, capitala lui Quetzalcoatl este presupusul loc de naştere al celui de–al Cincilea Soare – Teotihuacan, Oraşul–Zeilor.[470]

Citadela[471], templul şi harta cerului

Teotihuacan, la 50 de kilometri spre nord–est de Mexico City

Stăteam în incinta situată la înălțime a Citadelei şi priveam spre nord, prin ceața matinală, către Piramidele Soarelui şi Lunii. Aflându–se în mijlocul unei regiuni de tufăriş cenuşiu–verzui şi înconjurate de munți îndepărtați, aceste două mari monumente joacă un rol al lor într–o simfonie de ruine, răspândite de–a lungul axei aşa–numitei „Străzi a Morților”. Citadela se înalță aproximativ în punctul de mijloc al acestui larg bulevard, care

---

[470] *Ancient America* („America antică”), în Time-Life Internațional, 1970, pag. 45; *Aztecs: Reign of Blood and Splendour,* pag. 54; *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 24.

[471] *Citadelă:* fortăreață situată în interiorul unui oraş fortificat sau în apropierea acestuia, comandând oraşul şi fortificațiile acestuia, şi constituind punctul final de apărare în cazul unui atac cuceritor. (n. trad.).

se întinde, perfect drept, pe mai bine de patru kilometri. Piramida Lunii se află la capătul ei nordic, Piramida Soarelui este puțin deviată spre est.

În contextul unui sit atât de geometric, te–ai fi putut aştepta la o orientare nord–sud sau est–vest. Este, aşadar, surprinzător că arhitecții care au proiectat Teotihuacan–ul au preferat, în mod deliberat, să încline Strada Morților cu 15°30' spre est față de nord. Există mai multe teorii cu privire la motivul pentru care a fost

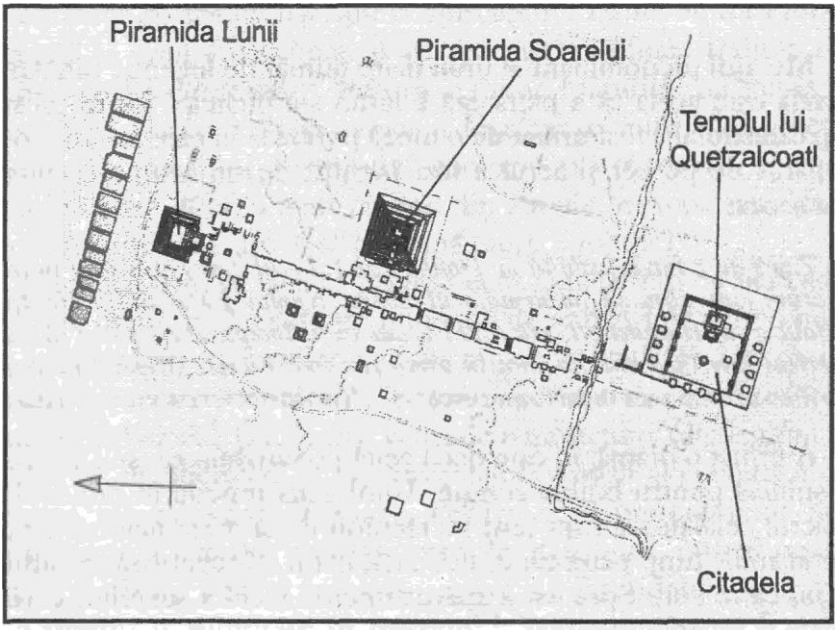

Teotihuacan.

aleasă această orientare excentrică, dar niciuna nu e deosebit de convingătoare. Cu toate acestea, un număr tot mai mare de oameni de ştiință încep

să se întrebe dacă nu e posibil să fie vorba de alinieri astronomice. De exemplu, unul dintre ei a avansat ipoteza că Strada Morților ar fi putut fi „construită în aşa fel încât să fie cu fața către poziția ocupată de Pleiade[472], la data la care a fost construită". Un altul, profesorul Gerald Hawkins, sugera că o „axă Sirius–Pleiade" ar fi putut avea şi ea un rol.[473] Iar Stansbury Hagar (secretar la Catedrei de Etnologie la „Institutul de Arte şi Ştiințe" din Brooklyn), presupunea că strada putea reprezintă Calea Lactee.[474]

De fapt, Hagar a mers mai departe de atât, văzând reprezentarea anumitor planete şi stele în multe dintre piramidele, tumulus–urile şi alte construcții răspândite ca nişte sateliți ficşi, în jurul axei Străzii Morților. Teza lui completă era că Teotihuacan a fost conceput ca un soi de „hartă a cerului": „Reproduce pe pământ un presupus plan celest al Lumii din Ceruri, în care locuiau zeitățile

---

[472] *Pleiade:* îngrămădire de stele tinere (aprox. 100 milioane de ani), mici (peste 400 de stele), primăverii şi toamnei în cele emisferele nordică şi sudică, în antichitate stabilindu-se legături oculte între stelele Pleiadelor, Lună şi planete, semnele fiind, bineînțeles, de rău-augur. Altminteri, aparenta mişcare anuală trebuie să fi avut o semnificație majoră: Ridicarea elicoidală, în zorii zilei, a Pleiadelor primăvara în emisfera nordică anunța începutul sezonului de navigație şi de însămânțat în timp ce începerea coborârii lor sub linia de orizont toamna marca sfârşitul sezonului. (n. trad.).

[473] *Beyond Stonehenge,* pag. 187–188.

[474] Citat în *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 220–221.

şi spiritele morților.”[475]

În cursul anilor 1960 şi 1970, intuițiile lui Hagar au fost supuse unor teste pe teren de către Hugh Harleston Jr., un inginer american stabilit în Mexic, care a efectuat la Teotihuacan un studiu matematic cuprinzător. Harleston a comunicat constatările sale în octombrie 1974, la Congresul Internațional al *Americanişti*lor[476].[477] Articolul lui, care era plin de idei îndrăznețe şi inovatoare, conținea câteva informații deosebit de ciudate referitoare la Citadelă şi la Templul lui Quetzalcoatl, situat în capătul estic al acestui mare complex pătrat.

Templul e considerat de oamenii de ştiință ca unul dintre monumentele cele mai bune conservate din America Centrală.[478] Asta pentru că structura lui originală, preistorică, a fost parțial îngropată sub un alt tumulus, mult mai recent, situat în fața lui, spre vest. Săpăturile la acest tumulus au dat la iveală o elegantă piramidă în şase trepte, care se afla acum în fața mea. Are o înălțime de 72 de picioare, iar baza acesteia

---

[475] Idem.

[476] *Americanist:* specialist în studiul culturilor şi/sau limbajelor primitive americane. (n. trad.).

[477] Hugh Harleston Jr., *A Mathematical Analysis of Teotihuacan*” („O analiză matematică a Teotihuacanului”), XLI prezentat la Congresul internațional al Americaniştilor din 3 octombrie 1974.

[478] Richard Bloomgarden, *The Pyramids of Teotihuacan* („Piramidele Teotihuacan-ului”), Editur S.A. Mexico, 1993, pag. 14.

acoperă 82.000 de picioare pătrate.

Încă mai purtând urme ale vopselelor originale multicolore care îl împodobeau în antichitate, templul scos la lumină constituie o privelişte frumoasă şi stranie. Motivul sculptural predominant îl constituie o serie de capete de şarpe uriaşe, ce ies afară, tridimensional, de pe blocurile cu care e placată piramida, şi se înşiruie pe laturile masivei scări interioare. Fălcile alungite ale acestor reptile ciudat de umanoide sunt înzestrate cu colți puternici, iar buzele lor superioare sunt împodobite cu un soi de mustață asemănătoare cu un mâner. Gâtul gros al fiecărui şarpe e înconjurat de o complicată coroană de pene – simbolul inconfundabil al lui Quetzalcoatl.[479]

Ceea ce au demonstrat cercetările lui Harleston, e faptul că între principalele construcții înşiruite de–a lungul Străzii Morților (şi de fapt şi dincolo de ea) se pare că există o complexă relație matematică. Această relație sugerează ceva extraordinar, şi anume că e posibil ca Teotihuacan să fi fost proiectat inițial ca un foarte precis model la scară al sistemului solar. În orice caz, dacă se consideră că linia centrală a Templului lui Quetzalcoatl reprezintă poziția Soarelui, marcajele amplasate spre nord față de el, de–a lungul axei Străzii Morților, par să indice distanțele orbitale

---

479 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 215.

ale planetelor interioare, centura de asteroizi, Jupiter, Saturn (reprezentat prin aşa–numita Piramidă a Soarelui), Uranus (reprezentat prin Piramida Lunii), şi Neptun şi Pluto, prin două tumulus–uri încă neexcavate, situate la câțiva kilometri mai spre nord.[480]

Dacă aceste corelații sunt ceva mai mult decât coincidențe, în schimb indică prezența certă la Teotihuacan a unei astronomii bazate pe observații foarte avansate – o astronomie nedepăşită de ştiința modernă, decât abia la o dată relativ recentă. Uranus le–a rămas necunoscut astronomilor noştri până în 1787, Neptun – până în 1846, iar Pluto până în 1930. Chiar şi cele mai conservatoare estimări ale vechimii Teotihuacan–ului sugerează, dimpotrivă, că principalele ingrediente ale planului sitului (incluzând Citadela, Strada Morților şi Piramidele Soarelui şi Lunii) trebuie să dateze *de mai de mult*, cel puțin de pe vremea lui Christos.[481] Despre nicio civilizație cunoscută la acea epocă, atât în lumea Veche cât şi în cea Nouă, nu se presupune că ar fi avut cât de cât cunoştință de existența planetelor exterioare – darămite că ar fi posedat informații precise cu privire la distanțele orbitale ale uneia față de alta şi față de Soare.

---

480 Idem, pag. 266–269.

481 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 67.

Egipt şi Mexic – alte coincidenţe?

După ce şi–a încheiat studiile referitoare la piramidele şi bulevardele din Teotihuacan, Stansbury Hagar a tras următoarea concluzie: „Încă n–am realizat nici importanţa, nici rafinamentul, şi nici larga răspândire, pe întreaga Americă antică, a cultului astronomic, pentru care planul ceresc constituie o trăsătură caracteristică, şi pentru care Teotihuacan reprezenta unul din principalele centre."[482]

Dar să fi fost acela doar un „cult" astronomic? Sau a existat ceva ce se apropie mai mult de ceea ce am putea numi „ştiinţă"? Şi fie cult, fie ştiinţă, este oare realist să se presupună că s–a bucurat de o „largă răspândire" numai în Americi, când există atât de multe dovezi care o leagă de alte zone ale lumii antice?

De exemplu, câţiva arheo–astronomi, care au folosit cele mai recente programe de calculator destinate cartografierii, au demonstrat de curând că grupul celor trei piramide, celebre în întreaga lume, de pe platoul Gizeh din Egipt formează o diagramă terestră exactă a celor trei stele din brâul constelaţiei Orion.[483] Şi nu aceasta era limita hărţii cereşti pe care preoţii Egiptului antic o întocmiseră în nisipurile malului apusean al Nilului. Aşa cum vom vedea în Partea a VI–a şi a

---

[482] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 221.
[483] *The Orion Mystery.*

VII–a, în viziunea lor generală era inclus un element natural – fluviul Nil – care se află exact acolo unde ar fi trebuit să fie dacă ar fi fost proiectat să reprezinte Calea Lactee.[484]

Încorporarea unui „plan ceresc" în siturile–cheie din Egipt şi din Mexic nu exclude în niciun caz funcțiile religioase. Dimpotrivă, indiferent pentru ce alt scop le–ar fi fost destinate, cert este că monumentele de la Teotihuacan, ca şi cele de pe platoul Gizeh, au jucat roluri importante în viața comunităților pe care le slujeau.

Astfel, tradițiile din America centrală culese în secolul al şaisprezecelea de către părintele Bernardino de Sahagun exprimă în mod elocvent, larg răspândita credință că Teotihuacan–ul a îndeplinit în vremurile străvechi cel puțin o funcție religioasă importantă şi specifică. Potrivit acestor legende, Oraşul Zeilor era cunoscut sub denumirea de mai sus deoarece „Cârmuitorii îngropați acolo, după moartea lor nu piereau, ci deveneau zei".[485] În plus, era cunoscut ca „locul celor care urmau drumul zeilor"[486] şi „locul în care se făceau zeii".[487]

Era oare o coincidență – mă întrebam – faptul că acesta pare să fi fost scopul religios al celor trei

---

484 Idem.

485 *Mexico: Rough Guide,* pag. 216.

486 *The Atlas of Mysterious Places,* pag. 158.

487 *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag.24.

piramide de la Gizeh? Hieroglifele arhaice din Textele Piramidelor – cea mai veche inscripție coerentă din lume – lasă prea puțin loc pentru dubii în privința faptului că scopul final al ritualurilor oficiate în acele construcții colosale este de a prilejui transfigurarea faraonului decedat – adică de a „deschide uşile firmamentului şi de a face un drum" în aşa fel încât el să se poată „înălța în tovărăşia zeilor".[488]

Ideea piramidelor ca dispozitive proiectate (probabil într–un oarecare sens metafizic) „pentru transformarea oamenilor în zei", este – aşa mi se pare mie – prea ciudată şi extraordinară pentru a se fi ajuns la ea în mod independent atât în Egiptul antic cât şi în Mexic. Şi tot aşa e şi ideea de a utiliza amplasamentul siturilor sacre, pentru a încorpora în ele planul celest.

În afară de asta, există şi alte asemănări bizare care merită să fie luate în considerare.

Întocmai ca la Gizeh, la Teotihuacan au fost construite trei piramide principale: Piramida/Templu a lui Quetzalcoatl, Piramida Soarelui şi Piramida Lunii. Întocmai ca la Gizeh, planul sitului nu e simetric, aşa cum ar fi fost de aşteptat, ci implică două construcții în aliniere directă una față de cealaltă, în timp ce a treia pare să fi fost deviată în mod deliberat într–o parte. În

---

488 *The Ancient Egyptian Pyramids Texts,* paragraful 667A, pag. 281.

fine, la Gizeh, vârful Marii Piramide şi cel al Piramidei lui Kefren sunt la acelaşi nivel, chiar dacă prima este o construcție mai înaltă decât a doua. În mod asemănător, la Teotihuacan vârfurile Piramidelor Soarelui şi Lunii sunt la acelaşi nivel, deşi cea dintâi e mai înaltă. În ambele cazuri, motivul este acelaşi: Marea Piramidă a fost clădită pe un teren mai jos decât Piramida lui Kefren, iar Piramida Soarelui se află pe un teren mai jos decât Piramida Lunii.[489]

Pot fi toate acestea doar coincidențe? Nu este mai logic să se tragă concluzia că există o străveche legătură între Mexic şi Egipt?

Din motive pe care le–am evidențiat în capitolele 18 şi 19 mă îndoiam că era vorba de vreo legătură directă, întâmplătoare – oricum nu în timpurile istorice. Cu toate acestea, o dată mai mult, întocmai ca în cazul calendarului maya şi la fel ca în cel al vechilor hărți ale Antarcticii, nu merită oare să se considere fără idei preconcepute ipoteza că e posibil să avem de–a face cu o moştenire: că piramidele din Egipt şi ruinele de la Teotihuacan ar putea exprima tehnologia, cunoştințele geografice, astronomia bazată pe observații (şi poate şi religia) unei civilizații din trecut, uitată şi care cândva – aşa cum se spune în *Popol Vuh* – „cerceta cele patru colțuri, cele patru colțuri ale

---

489 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 74; *The Traveller's Key to the Ancient Egypt,* pag. 110–135.

bolții cereşti, şi fața rotundă a Pământului”?

Printre oamenii de ştiință există o convingere larg răspândită cu privire la vechimea piramidelor de la Gizeh, considerată ca fiind de aproximativ 4.500 de ani.[490] Referitor la Teotihuacan nu există o asemenea unanimitate. Nici Străzii Morților, nici templului lui Quetzalcoatl, nici Piramidelor Soarelui şi Lunii nu li s–a determinat niciodată vechimea în mod definitiv. [491] Majoritatea savanților cred că oraşul a înflorit între anii 100 î.e.n., şi 600 e.n., dar alții argumentează cu tărie că trebuie să fi devenit important mult mai devreme, între anii 1.500 şi 1.000 î.e.n. Mai există şi alții care încearcă – bazându–se în mare măsură pe considerente geologice – să împingă înapoi data întemeierii până în anul 4.000 î.e.n., înainte de erupția vulcanului din apropiere, Xitli.[492]

În această incertitudine cu privire la vechimea cetății Teotihuacan, n–am fost mirat când am descoperit că nimeni nu are nici cea mai mică idee în legătură cu identitatea celor care construiseră în fapt cea mai mare şi mai remarcabilă metropolă care a existat vreodată în Lumea Nouă precolumbiană. [493] Singurul lucru ce se poate spune cu certitudine este acesta: când aztecii, în

---

490 A se vedea, de exemplu, Ahmed Fakhry, *The Pyramids* („Piramidele”), University of Chicago Press, 1969.

491 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 230–233.

492 Idem.

493 *The Prehistory of the Americas,* pag. 282.

marşul lor către o putere imperială, s–au împiedicat pentru prima dată de misterioasa cetate, în secolul al doisprezecelea al erei noastre, colosalele ei edificii şi bulevarde erau deja neînchipuit de vechi şi atât de acoperite de o vegetaţie crescută peste ele, încât semănau mai degrabă a caracteristici naturale decât a lucrare omenească.[494] Cu toate acestea, de ele se lega firul unei legende locale, transmisă din generaţie în generaţie, care afirma că fuseseră construite de giganţi[495] şi că scopul lor fusese de a–i transforma pe oameni în zei.

Indicii despre o ştiinţă uitată

Lăsând în urma mea Templul lui Quetzalcoatl, am traversat din nou Citadela, în direcţia vestului.

Nu există niciun indiciu arheologic precum că această enormă incintă ar fi slujit vreodată în chip de citadelă – sau că ar fi avut, cât de cât, vreo funcţie militară sau defensivă. La fel ca atât de multe alte lucruri legate de Teotihuacan, a fost în mod vădit proiectată cu o grijă deosebită şi executată cu eforturi enorme, dar adevărul ei scop rămâne neidentificat de către ştiinţa modernă.[496] Nici aztecii, cărora li se datorează denumirile Piramidelor Soarelui şi Lunii (nume care s–au

---

494 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 11–12.
495 Idem.
496 Idem, pag. 213.

încetățenit aşa, deşi nimeni nu are nicio idee de cum le botezaseră constructorii lor inițiali), nu au reuşit să inventeze un nume pentru Citadelă. Le–a fost lăsată spaniolilor sarcina de a o eticheta aşa cum au făcut–o – cu o îngâmfare lesne de înțeles de vreme ce curtea interioară centrală (aşa–zisul *patio)* a numitei „La Ciudadela", de 36 de acri, este înconjurată de taluzuri[497] masive înalte de mai bine de 23 de picioare şi cu o lungime de aproximativ 1.500 de picioare pe fiecare latură.[498]

Plimbarea mea m–a adus acum în capătul vestic al patio[499]–ului. Am urcat un rând de trepte abrupte, ce te conduc pe creasta taluzului, cotind spre nord, către Strada Morților. Din nou a trebuit să–mi amintesc că în mod sigur nu aşa numiseră locuitorii Teotihuacan–ului (cine vor fi fost aceia) imensul şi impresionantul bulevard. Aşa numita *Caile de los Muertos* (în limba spaniolă) îşi trage denumirea de azteci, din câte se pare, denumire bazată pe speculația că numeroasele tumulusuri aflate de o parte şi de alta a străzii ar fi fost morminte (ceea ce, de fapt, nu sunt)[500].

Am luat deja în considerare posibilitatea ca Strada[501] Morților să fi servit în chip ca replică a

---

497 *Taluz:* teren în pantă. (n. trad.).

498 Idem.

499 *Patio:* curte interioară. (n.t.)

500 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 72.

501 *Strada Morților:* denumită şi „Calea Morților", „Drumul Morților" sau chiar „Bulevardul Morților". (n.t.).

Căii Lactee. În legătură cu această ipoteză, prezintă interes lucrarea unui alt american, Alfred E. Schlemmer, care – ca şi Hugh Harleston Jr. – era inginer. Domeniul de specialitate al lui Schlemmer era previziunea tehnologică, orientat fiind mai ales spre previziunea cutremurelor, despre care a şi prezentat un articol în cadrul celei de–a unsprezecea Convenții Naționale a Inginerilor Chimişti (la Mexico City, în octombrie 1971).

Ideea avansată de Schlemmer este ca Strada Morților să nu fi fost nici pe departe stradă. În schimb, e posibil ca ea să fi fost realizată inițial ca un şir de bazine reflectante legate între ele, umplute cu apa ce cobora printr–o serie de stăvilare de la Piramida Lunii, situată în capătul extrem nordic, până la Citadelă, în capătul sudic.

În timp ce umblam cu pas întins spre nord, îndreptându–mă către încă îndepărtata Piramidă a Lunii, mi se părea că ar exista câteva puncte în favoarea acestei teorii. Mai întâi, aşa zisa „Stradă" este blocată la intervale regulate prin pereți despărțitori înalți, la baza cărora se pot vedea limpede vestigiile unor baraje bine construite. În plus, aşezarea terenului ar fi facilitat o curgere hidraulică nord–sud, deoarece baza Piramidei lunii se află la un nivel cu aproape 100 de picioare mai ridicat decât cel a zonei din fața Citadelei. Porțiunile determinate de pereții despărțitori ar fi fost lesne de umplut cu apă şi ar fi putut servi, într–adevăr, ca bazine reflectante, creând o

privelişte cu mult mai spectaculoasă decât cele oferite de Taj Mahal[502] sau de legendele grădinii Shalimar[503]. În fine, proiectul de cartografiere a Teotihuacan–ului (finanțat de „Național Science Foundation" din Washington DC şi condus de profesorul Rene Milion de la Universitatea din Rochester) a demonstrat în mod definitiv că străvechea cetate posedase „multe canale amplasate cu grijă şi sisteme de jgheaburi ramificate, obținute prin dragarea artificială a unor porțiuni de râu, care alcătuiau o rețea în interiorul Teotihuacan–ului şi curgeau până în lacul Texcoco, aflat acum la o depărtare de 10 mile, dar poate mai apropiat în antichitate".[504]

Au existat multe discuții referitoare la scopul acestui vast sistem hidraulic. Nemulțumirea lui Schlemmer pleca de la faptul că jgheabul identificat de el fusese construit într–un scop practic, spre a servi ca „un avertizor seismic cu

---

[502] Un vast mausoleu din marmură albă, construit la Agra între anii 1631 şi 1648 din ordinul lui Mughal împărat Shah Jahan în memoria soției sale favorite. Acesta reprezintă bijuteria artei musulmane din India şi unul dintre mausoleele cele mai admirate ale lumii. (n.t.).

[503] Grădina a fost construită la dispoziția împăratului Shah-Jehan, în anul 1642, pentru mult- iubita sa soție Nur-Jehan. Aceasta constă în 4 terase, ce au 539 x 182 metri, şi se alimentează cu apă de la Harwan printr-un canal de-a lungul căruia sunt dispuse fântâni minunate. A patra terasă era odată rezervată doar doamnelor din familia regală. în această grădină înfloresc, atât vara cât şi toamna, nenumărate varietăți de flori. (n. trad.).

[504] *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 271–272.

bătaie lungă" – făcând parte dintr–o „știință veche, ce nu mai poate fi înțeleasă".[505] El a subliniat faptul că nişte cutremure îndepărtate „pot face să se formeze unde pe o suprafață lichidă, chiar dacă aceasta este situată pe cealaltă parte a planetei" şi a sugerat că bazinele reflectante ale Străzii Morților, aşezate în trepte şi distanțate cu grijă, se poate să fi fost proiectate „pentru a le da posibilitatea locuitorilor Teotihuacan–ului să citească de pe undele staționare formate acolo locul şi intensitatea cutremurelor de pe întregul glob, permițându–le în felul acesta să prezică o asemenea eventualitate în propria lor zonă".[506]

Bineînțeles că nu există nicio dovadă a teoriei lui Schlemmer. Cu toate acestea, când mi–am amintit de fixația pentru cutremure şi inundații, evidentă pretutindeni în mitologia mexicană, şi tot atât de obsesiva preocupare față de prezicerea evenimentelor viitoare evidentă în calendarul maya, m–am simțit mai puțin înclinat să resping concluziile aparent trase de păr ale inginerului american. Dacă Schlemmer are dreptate, dacă vechii locuitori ai Teotihuacan–ului au cunoscut cu adevărat principiile vibrației la rezonanță şi le–au pus în practică pentru prezicerea seismelor, concluzia este că acei oameni erau posesorii unei ştiințe înaintate. Şi dacă persoane ca Hagar şi

---

505 Idem, pag. 272.
506 Idem.

Harleston au dreptate – de exemplu, dacă un model executat la scară al sistemului solar a fost, de asemenea, înglobat în geometria de bază a Teotihuacan–ului – acest lucru sugerează şi el că oraşul a fost întemeiat de o civilizaţie evoluată din punct de vedere ştiinţific şi încă neidentificată.

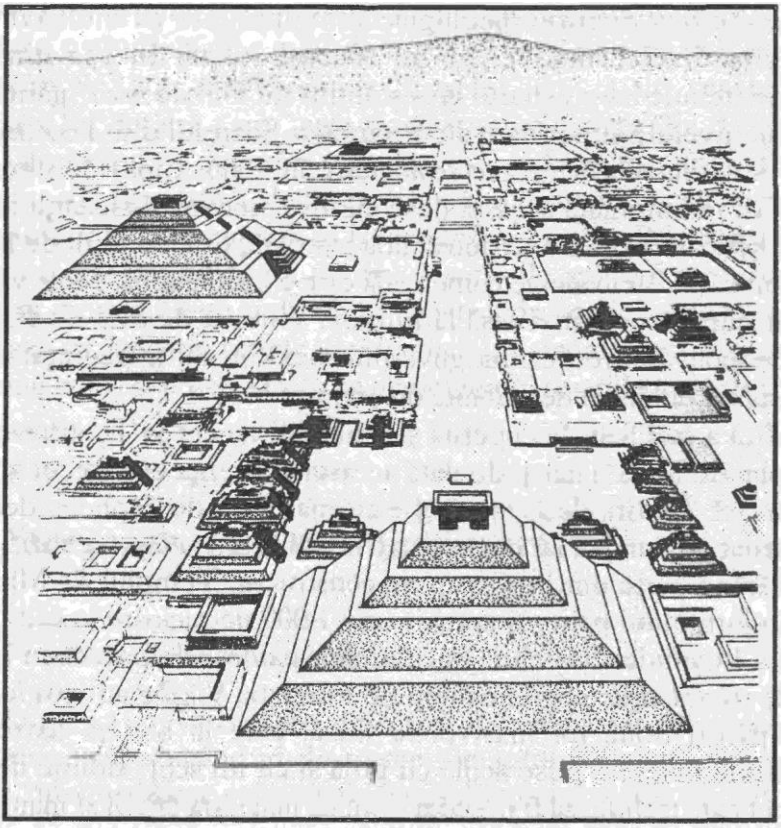

Reconstruire a Teotihuacan-ului, privind în lungul Bulevardului Morţilor din spatele Piramidei Lunii. Piramida Soarelui se află în partea stângă a Bulevardului (sau „Străzii") Morţilor. Dincolo de ea se vede în depărtare piramida-templu a lui Quetzalcoatl, în interiorul marelui complex al Citadelei.

Am continuat să merg în direcţia nord de–a lungul Străzii Morţilor şi apoi am cotit spre est,

îndreptându–mă către Piramida Soarelui. Cu toate acestea, înainte de a ajunge la acest măreț monument, am făcut o pauză ca să privesc cu atenție curtea interioară în ruine, a cărei principală caracteristică e un „templu” antic care, sub pardoseala lui de stâncă, ascunde un mister ce te pune pe gânduri.

Capitolul 23

Soarele şi Luna şi Drumul Morților

Unele descoperiri arheologice sunt anunțate cu mult tam–tam; altele, din diverse motive, nu au aceeaşi soartă. În cea din urmă categorie trebuie inclus stratul gros şi întins de folii de *mică*[507] găsite între două din nivelele superioare ale Piramidei Soarelui din Teotihuacan, când a fost sondată în vedere restaurării, în 1906. Lipsa de interes cu care a fost întâmpinată această descoperire, precum şi absența oricăror studii ulterioare pentru a se determina rostul ei, este cu totul de înțeles, fiindcă mica, a cărei valoare comercială este considerabilă, a fost vândută imediat după ce a fost scoasă la lumină. Vinovat de asta s–a făcut, se pare, Leopold Bartres, căruia guvernul mexican i–a încredințat sarcina de a

---

507 *Mică:* familie de minerale cristalizate, cu luciu sticlos, sidefos, care se desfac uşor în foițe subțiri (elastice sau transparente). (n. t.).

restaura piramida deteriorată de vremuri.[508]

Mică a mai fost descoperită şi mult mai recent la Teotihuacan (în „Templul de Mică") dar şi de data aceasta existența ei a trecut aproape neobservată. În astă dată, motivul este mai greu de explicat, deoarece nu a existat niciun jaf, iar mica se mai află şi acum la fața locului.[509]

Făcând parte dintr–un grup de construcții, Templul de Mică este situat în jurul unui patio, la aproximativ 1.000 de picioare la sud de fața vestică a Piramidei Soarelui. Imediat sub pardoseala pavată cu lespezi grele de stâncă, arheologii finanțați de Fundația Viking au scos la iveală prin săpături două foi masive de mică, care la o dată extrem de îndepărtată fuseseră puse acolo cu grijă şi cu un scop anume de către un popor care trebuie să fi posedat tehnica necesară tăierii şi manipulării acestui material. Foile au o suprafață de nouăzeci de picioare pătrate şi alcătuiesc două straturi, unul aşezat direct peste celălalt.[510]

Mica nu este o substanță uniformă, ci conține urme fine de diferite metale, în funcție de tipul formației de rocă în care se găseşte. În mod obişnuit, aceste metale includ potasiu şi aluminiu precum şi – în cantități variabile – fier feric şi feros,

---

508 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 202.
509 Idem. *The Pyramids of Teotihuacan,* pag. 16.
510 *The Pyramids of Teotihuacan,* pag. 16.

magneziu, litiu, mangan şi titan. Urmele de metale din Templul de Mică de la Teotihuacan arată că foile de sub pardoseală aparţin unui tip care se întâlneşte numai în Brazilia, la o depărtare de aproximativ 2.000 de mile.[511] Este clar aşadar că oamenii care au construit templul trebuie să fi avut o nevoie precisă de acest tip de mică anume, altminteri ar fi putut utiliza varietatea disponibilă local mai ieftin şi mai simplu.

Mica nu–ţi vine în minte ca un material evident de pardosire cu uz general. Folosirea ei sub formă de straturi sub o pardoseală, în felul acesta fiind cu totul ascunsă vederii, pare deosebit de bizară mai ales dacă ne amintim că, în orice altă parte a lumii, nu s–a constatat o asemenea caracteristică.[512]

Faptul că niciodată nu vom fi în stare să stabilim poziţia exactă, darămite scopul plăcilor mari de mică pe care Bartres le–a excavat şi le–a scos în 1906 din Piramida Soarelui, creează un sentiment de frustrare. Pe de altă parte, cele două straturi intacte din Templul de Mică, rămânând – aşa cum este cazul – la locul lor, unde nu aveau nicio funcţie decorativă, dau impresia că au fost gândite să împlinească un anume rol. Să remarcăm în trecere că mica posedă însuşiri datorită cărora este foarte adecvată pentru o serie de aplicaţii

---

511 *Encyclopaedia Britannica,* 8:90, şi *The Lost Realms,* pag. 53.
512 *The Pyramids of Teotihuacan,* pag. 16.

tehnologice. În industria modernă este utilizată în construcția condensatoarelor şi este apreciată ca izolator termic şi electric. De asemenea, este opacă la neutronii rapizi şi poate acționa ca moderator în reacțiile nucleare.

Ştergerea unor mesaje din trecut
Piramida Soarelui, Teotihuacan

După ce am urcat la o diferență de nivel mai mare de 200 de picioare pe câteva rânduri de trepte ale scării de piatră, am ajuns în vârf şi mi–am ridicat ochii spre zenit. Era amiaza zilei de 19 mai şi soarele se afla exact deasupra capului, aşa cum avea să mai fie pe 25 iulie. La aceste două date, şi nu din întâmplare, fața vestică a piramidei este orientată cu precizie după poziția soarelui la apus.[513]

Un efect mai ciudat dar tot atât de deliberat poate fi observat la echinocțiu, pe 20 martie şi pe 22 septembrie. Atunci, trecerea razelor soarelui de la sud spre nord au ca rezultat dispariția progresivă, la amiază, a unei umbre perfect drepte care se întinde de–a lungul uneia dintre treptele inferioare ale fațadei vestice. Întregul proces, de la umbră totală până la iluminare totală, durează exact 66,6 secunde. Aşa s–a întâmplat, fără greş, an de an, încă de când a fost construită piramida, şi aşa va continua să se întâmple până când

---

513 *Mexico: Rough Guide,* pag. 217.

giganticul edificiu se va transforma în praf.[514]

Desigur, asta înseamnă că măcar una dintre multele funcțiuni ale piramidei este aceea de a servi drept „ceas peren", semnalând cu precizie echinocțiile şi înlesnind în felul acesta efectuarea unor corecții ale calendarului, atunci când – şi după cum – era necesar pentru un popor aparent obsedat – aşa cum erau mayaşii – de trecerea şi măsurarea timpului. O altă implicație constă în faptul că meşterii constructori de la Teotihuacan trebuie să fi posedat un enorm volum de date astronomice şi geodezice şi că au făcut de aceste date pentru a amplasa Piramida Soarelui în aşa fel încât să aibă orientarea necesară obținerii efectelor dorite cu prilejul echinocțiilor.

Piramida ilustrează, aşadar, o proiectare şi o arhitectură de mare clasă. A supraviețuit trecerii mileniilor, dar şi remodelării grosolane a unei mari părți din învelişul ei, efectuată în prima decadă a secolului douăzeci sub conducerea pretinsului restaurator Leopold Bartres. Pe lângă jefuirea prețioaselor dovezi care ne–ar fi putut ajuta să înțelegem mai bine scopul pentru care fusese construit enigmaticul edificiu, acest respingător lacheu al lui Porfirio Diaz, coruptul dictator al Mexicului, a îndepărtat stratul exterior de piatră, mortar şi tencuială *pe o adâncime mai mare de douăzeci de picioare* de pe întreaga suprafață a

---

514 *Mysteries of the Mexican Pyramids*, pag. 252.

părților nordică, estică şi sudică. Rezultatul a fost catastrofal: sub ploile intense, suprafața de chirpici de dedesubt a început să se dizolve şi să prezinte o curgere plastică, aceasta amenințând să distrugă întregul edificiu. Deşi alunecarea a fost oprită prin grabnice măsuri de remediere, nimic nu poate schimba faptul că Piramida Soarelui a foste lipsită de aproape toate caracteristicile originale ale suprafeței sale.

După standardele arheologice moderne, ceea ce s–a întâmplat a fost, fără îndoiala, o acțiune de pângărire de neiertat. Din cauza ei, nu vom afla niciodată semnificația multor sculpturi, inscripții, basoreliefuri şi artefacturi care, aproape cu siguranță, au fost îndepărtate odată cu stratul gros de douăzeci de picioare al învelişului exterior. Şi asta nu este singura şi nici măcar cea mai regretabilă consecință a vandalismului grotesc al lui Bartres. Există dovezi uimitoare care sugerează că e posibil ca arhitecții necunoscuți ai Piramidei Soarelui să fi încorporat în mod intenționat date ştiințifice în multe dintre dimensiunile–cheie ale impunătoarei construcții. Aceste dovezi au fost culese şi extrapolate de pe fața vestică intactă (care nu din întâmplare este şi fațada pe care încă se mai pot vedea efectele echinocțiale intenționate), însă, mulțumită lui Bartres, este aproape imposibil să se mai obțină informații similare de pe celelalte trei fețe, din cauza modificărilor arbitrare la care au fost supuse. Într–

adevăr, intervenind atât de drastic asupra formei şi dimensiunilor originale ale unei părți atât de mari din piramidă, este posibil ca „restauratorul" mexican să fi privat posteritatea de unele dintre cele mai importante lecții pe care le avea de predat Teotihuacan–ul.

Numere eterne

Numărul transcendental [515] , cunoscut sub denumirea de *pi,* este fundamental pentru matematicile înaintate. Având o valoare puțin mai mare decât *3,14,* el este raportul dintre diametrul cercului şi circumferința lui. Cu alte cuvinte, dacă diametrul unui cerc este de 12 inch–i, circumferința lui va fi de 12 inch–i x 3,14 = 37,68 inch–i. În mod asemănător, deoarece diametrul unui cerc este exact dublul razei sale, îl putem utiliza pe *pi* pentru a calcula circumferința oricărui cerc pornind de la raza lui. Totuşi, în acest caz formula devine lungimea razei înmulțită cu 2 *pi.* Spre ilustrare, să revenim la un cerc cu diametrul de 12 inch–i. Raza lui va fi de 6 inch–i, iar circumferința se poate obține după cum urmează: 6 inch–i x 2 x 3,14 = 37,68 inch–i. Similar, un cerc cu raza de 10 inch–i va avea circumferința de 67,8 inch–i (10 inch–i x 2 x 3,14), iar un cerc cu raza de 7 inch–i va avea

---

[515] *Număr transcendental:* un număr care nu poate fi exprimat prin nici o serie finită de operații aritmetice sau algebrice. (n. trad.).

circumferința de 43,96 inch–i (7 inch–i x 2 x 3,14).

Aceste formule ce utilizează valoarea lui *pi* pentru a calcula circumferința, pornind fie de la diametru, fie de la rază, se aplică la toate cercurile, indiferent cât ar fi de mari sau de mici, şi de asemenea, bineînțeles, la toate sferele şi emisferele. Ele par relativ simple – la prima vedere. Cu toate acestea, se crede că descoperirea lor, care a reprezentat pentru matematică un pas înainte revoluționar, a fost făcută târziu în istoria omenirii. Opinia tradiționalistă este că Arhimede, în secolul al treilea î.e.n., a fost primul om care l–a calculat pe *pi,* determinându–i valoarea corectă de 3,14.[516] Oamenii de ştiință nu acceptă ipoteza că vreunul dintre matematicienii Lumii Noi s–ar fi apropiat vreodată cât de cât de *pi* înainte de sosirea acolo a europenilor, în secolul al şaisprezecelea. Prin urmare este deconcertant să descoperi că Marea Piramidă de la Gizeh (construită cu mai mult de 2.000 de ani înainte de naşterea lui Arhimede) şi Piramida Soarelui de la Teotihuacan, care precede cu mult cucerirea spaniolă, includ ambele valoarea lui *pi.* Ba mai mult, ele îl includ într–un mod foarte asemănător, şi într–o manieră care nu permite dubii asupra faptului că vechii constructori de pe amândouă părțile Atlanticului erau foarte familiarizați cu acest număr transcendental.

---

516 *Encyclopaedia Britannica,* 9:415.

Factorii principali care intervin în geometria oricărei piramide sunt: (1) înălțimea vârfului deasupra solului şi (2) perimetrul monumentului la nivelul solului. În cazul Marii Piramide, raportul între perimetrul ei (3023,16 picioare[517]) şi înălțimea ei originală (481,3949 picioare[518]) se dovedeşte a fi acelaşi ca şi raportul dintre circumferința şi raza unui cerc, adică 2 *pi*[519]. Astfel, dacă înmulțim înălțimea piramidei cu 2*pi,* (aşa cum am proceda cu raza unui cerc pentru a calcula circumferința acestuia) obținem o valoare exactă a perimetrului monumentului (481,3949 picioare x 2 x 3,14 = 3023,16 picioare). Dacă răsturnăm ecuația şi plecăm de la circumferința acesteia la nivelul solului, vom obține un rezultat la fel de precis ce va reprezenta înălțimea edificiului (3023,16 picioare: 2: 3,14 = 481,3949 picioare).

Deoarece este aproape de neconceput ca o relație matematică atât de precisă să fi putut să existe printr–o întâmplare, suntem obligați să tragem concluzia că vechii constructori ai Marii Piramide erau, într–adevăr, familiarizați cu *pi* şi că în mod deliberat i–au inclus valoarea în dimensiunile monumentului lor.

---

517 I.E.S. Edwards, *The Pyramids of Egypt* („Piramidele Egiptului"), Penguin, Londra, 1949, pag. 87.
518 Idem.
519 Idem, pag. 219.

Să considerăm acum Piramida Soarelui de la Teotihuacan. Unghiul feţelor sale faţă de planul solului este de 43,5[0520] (spre deosebire de 52°, în cazul Marii Piramide[521]). Monumentul mexican are o pantă mai lină, deoarece perimetrul bazei sale, având 2932,8 picioare,[522] nu este cu mult mai mic decât cel al perechii sale egiptene, în timp ce vârful îi este considerabil mai scund (aproximativ 233,5 picioare înainte de „restaurarea" lui Bartres[523]).

În cazul acestor măsurători nu se verifică formula cu 2 *pi* care se aplică la Marea Piramidă. Este corectă o formulă cu 4 *pi.* Astfel, dacă luăm înălţimea Piramidei Soarelui (233,5 picioare) şi o înmulţim cu 4 *pi* căpătăm încă o dată o valoare foarte exactă a perimetrului ei: 233,5 picioare x 4 x 3,14 = 2932,76 picioare (cu o nepotrivire de mai puţin de o jumătate de inch–i faţă de cifra reală de 2932,8 picioare).

Ceea ce, în mod cert, nu este deloc o coincidenţă, după cum nu e coincidenţă nici relaţia ce leagă prin *pi* (când cu niciuna din celelalte piramide aflate de o parte sau de alta a Atlanticului nu se întâmplă acest lucru) sugerează cu putere nu numai existenţa în antichitate a unor cunoştinţe matematice înaintate, ci şi un fel de *scop comun*

---

520 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 55.
521 *The Pyramids of Egypt,* pag. 87, 219.
522 *The Ancient Kingdoms of Mexico,* pag. 74.
523 *Mexico,* pag. 201; *The Atlas of Mysterious Places,* pag. 156.

ascuns.

După cum am văzut, raportul perimetru/înălțime dorit în cazul Marii Piramide *(2pi)* necesită pentru înclinarea fețelor sale, precizarea unui anumit unghi: 52°. În mod asemănător, raportul perimetru/înălțime dorit la Piramida Soarelui (4*pi)* necesită precizarea unui unghi de înclinare tot atât de special: 43,5°. Dacă n–ar fi existat un motiv ulterior, arhitecților Egiptului şi Mexicului antic le–ar fi fost mai simplu să aleagă un unghi de 45° (pe care l–ar fi obținut uşor şi l–ar fi verificat prin împărțirea printr–o bisectoare a unui unghi drept).

Care să fi fost scopul comun, care i–a îndemnat pe constructorii de pe ambele coaste ale Atlanticului să–şi dea atâta osteneală, pentru a include cu atâta precizie valoarea lui *pi* în aceste două monumente remarcabile? Deoarece se pare că în perioadele în care erau construite piramidele, nu a existat niciun contact direct între civilizația Mexicului şi cea a Egiptului, nu este oare rațional să se tragă concluzia că, la o dată îndepărtată, au moştenit amândouă anumite idei de la o sursă comună?

Să fie oare posibil ca ideea comună exprimată în Marea Piramidă şi în Piramida Soarelui să fi avut vreo legătură cu *sferele,* deoarece acestea, ca şi piramidele, sunt obiecte tridimensionale (în vreme ce cercurile, de exemplu, au numai două dimensiuni)? Dorința de a simboliza sfere, în

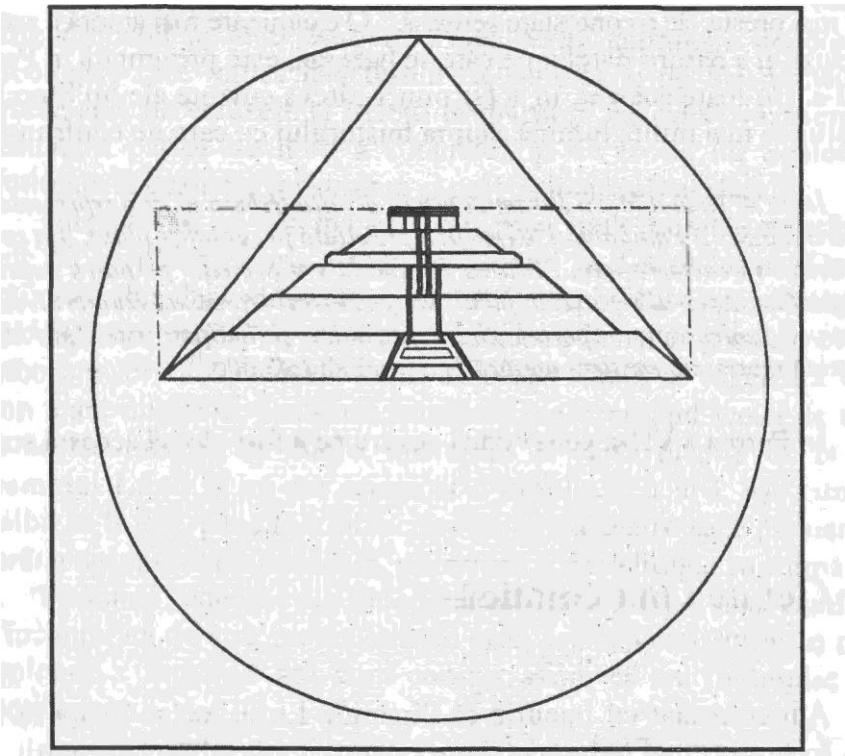

Înălţimea Piramidei Soarelui x 4*pi* = perimetrul bazei sale.
Înălţimea Marii Piramide de la Gizeh x 2*pi* = perimetrul bazei sale.

monumente tridimensionale cu suprafețe plane, ar explica de ce s–au făcut atâtea eforturi pentru ca amândouă să includă relații evident bazate pe numărul *pi.* Ba mai mult, pare probabil ca intenția constructorilor ambelor acestor monumente să nu fi fost aceea de a simboliza sfere în general, ci de a atrage atenția asupra unei sfere anume: planeta Pământ.

Va mai trece mult timp până când arheologii tradiționaliști vor fi gata să admită că unele popoare din lumea antică erau îndeajuns de

avansate în domeniul ştiinței, încât să fi posedat informații corecte referitoare la forma şi dimensiunile Pământului. Cu toate acestea, potrivit calculelor lui Livio Catullo Stecchini, un profesor american de istorie a ştiinței şi un recunoscut expert în probleme legate de măsurările din antichitate, dovezile ce indică existența în antichitate a unor astfel de cunoştințe anormale sunt de netăgăduit.[524] Concluziile lui Stecchini, care se referă mai ales la Egipt, sunt deosebit de impresionante, deoarece sunt extrase din date matematice şi astronomice care, printr–o acceptare comună, sunt mai presus de o contestare serioasă.[525] O examinare mai atentă a acestor concluzii şi a naturii datelor pe care se bazează, este prezentată în Partea a VII–a. Cu toate acestea, în acest punct câteva cuvinte ale lui Stecchini pot arunca mai multă lumină asupra misterului cu care ne confruntăm:

Ideea de bază a Marii Piramide era că aceasta trebuia să fie o reprezentare a emisferei nordice a Pământului, o emisferă proiectată pe suprafețe plane, aşa cum se procedează în cartografiere... Marea Piramidă e o proiecție pe patru suprafețe triunghiulare. Apex–ul reprezenta polul, iar perimetrul reprezintă

---

[524] Cea mai accesibilă prezentare a lucrărilor lui Stecchini se află în anexa pe care am scris-o pentru Peter Tompkins, *Secrets of the Great Pyramid* („Secretele Marii Piramide"), pag. 287–382.

[525] A se vedea *The Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 95.

ecuatorul. Acesta e motivul pentru care raportul dintre perimetru ți înălțime este 2pi. Marea Piramidă reprezintă emisfera nordică la o scară de 1:43.000.[526]

În Partea a VII–a vom vedea pentru ce a fost aleasă această scară.

Cetatea matematică

Am constatat cu bucurie că Piramida Lunii, ce se înălța în fața mea, în timp ce mă îndreptam spre capătul nordic al Străzii Morții, şi–a păstrat forma inițială de Zigurat cu patru trepte – din fericire fiind nedeteriorată de restaurări. Piramida Soarelui prezentase şi ea patru trepte, dar Bartres a avut ideea „genială" de a sculpta o a cincea treaptă între nivelurile inițiale trei şi patru.

Există totuşi o caracteristică generală a Piramidei Soarelui pe care Bartres nu a reuşit s–o distrugă: un coridor subteran ce porneşte dintr–o peşteră naturală aflată sub fața ei vestică. După descoperirea sa întâmplătoare, în 1971, acest coridor a fost explorat în mod amănunțit. Înalt de şapte picioare, s–a constatat că se întinde spre est pe o distanță mai mare de 300 de picioare, după care ajunge într–un punct apropiat de centrul geometric al piramidei.[527] Aici se deschide într–o a

---

[526] Stecchini, în anexa la *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 378. Perimetrul Marii Piramide este egal exact cu o jumătate de minut de arc – a se vedea *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 279.

[527] *The Pyramids of Teotihuacan,* pag. 20.

doua pivniță, relativ spațioasă, care a fost mărită artificial, dându–i–se o formă foarte asemănătoare cu aceea a unui trifoi cu patru foi. „Frunzele” sunt camere, fiecare cu o circumferință de aproximativ şaizeci de picioare, şi conțin tot felul de artefacturi, ca de pildă discuri de ardezie superb gravate şi oglinzi foarte bine lustruite. Există, de asemenea, un sistem de canalizare complex, ce leagă între ele segmente de țevi cioplite din stâncă.[528]

Îndeosebi această ultimă particularitate stârneşte nedumerire, deoarece, din câte se ştie, în interiorul piramidei nu a existat nicio sursă de apă.[529] Cu toate acestea, stăvilarele permit prea puține dubii cu privire la faptul că, în antichitate, apa trebuie să fi fost prezentă, foarte probabil în mari cantități. Ceea ce–mi aminteşte de dovezile arheologice care indică fără dubiu că, odinioară, pe Strada Morților cursese apă, de ecluzele şi pereții despărțitori pe care–i văzusem mai înainte, în partea de nord a Citadelei, şi de teoria lui Schlemmer referitoare la bazinele reflectante şi prevestitoare ale seismelor.

Într–adevăr, cu cât mă gândeam mai mult la asta, cu atât mai mult mi se părea că apa a fost laitmotivul la Teotihuacan. Deşi de dimineață abia dacă remarcasem faptul, Templul lui Quetzalcoatl este împodobit nu numai cu efigii ale Şarpelui–cu–

---

528 *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 335–339.
529 Idem.

Pene, ci şi cu un evident simbolism acvatic, îndeosebi printr–un desen sinuos ce sugerează valuri şi un mare număr de sculpturi frumoase reprezentând scoici de mare. Cu aceste imagini în minte, am ajuns la vasta piațetă de la paza Piramidei Lunii şi mi–am imaginat–o umplută cu apă, aşa cum era posibil să fi fost, până la o adâncime de aproximativ zece picioare. Ar fi arătat splendid: majestuoasă, puternică şi de o linişte supremă.

Piramida Akapana din îndepărtatul Tiahuanaco a fost, cândva, şi ea înconjurată de apă, particularitate care, acolo, a constituit un motiv dominant… întocmai aşa cum constat acum că s–a întâmplat şi la Teotihuacan.

Am început să urc treptele Piramidei Lunii. Este mai mică decât Piramida Soarelui, fiind de fapt nici cât jumătate din ea, şi e apreciată ca fiind constituită din aproximativ un milion de tone de piatră şi pământ, față de cele două milioane şi jumătate de tone ale Piramidei Soarelui. Cu alte cuvinte, cele două monumente însumează laolaltă o greutate de trei milioane şi jumătate de tone. Se consideră improbabil ca această cantitate de material să fi putut fi mânuită de mai puțin de 15.0 de oameni, şi s–a calculat că o asemenea forță de muncă ar fi avut nevoie de cel puțin treizeci de ani pentru a duce la îndeplinire o

sarcină atât de enormă.[530]

Cu siguranță un număr suficient de muncitori trebuie să fi fost disponibili în apropiere: proiectul de cartografiere a Teotihuacan–ului ne demonstrează că, în perioada de înflorire a oraşului, populația acestuia este posibil să fi atins şi 200.000 de cetățeni, ceea ce înseamnă că era o metropolă mai mare decât Roma Imperială a Cezarilor. Proiectul a mai stabilit şi că principalele monumente, vizibile astăzi, acoperă doar o mică parte din suprafața totală a anticului Teotihuacan. În epoca sa de vârf, oraşul se–ntindea pe mai mult de 12 mile pătrate, şi cuprindea aproximativ 50.000 de locuințe individuale, în 2.000 de complexe de apartamente, 600 de piramide şi temple suplimentare şi 500 de zone de „fabrici", specializate în ceramică, producția de figurine, cioplirea pietrei, prelucrarea scoicilor, a bazaltului şi ardeziei, şi şlefuirea pietrei.[531]

Ajuns la nivelul vârfului Piramidei Lunii am făcut o pauză şi m–am rotit lent în jurul meu. Pe fundul văii, care cobora în pantă uşoară către sud, se întindea în fața mea întregul Teotihuacan – o cetate geometrică proiectată şi construită de nişte arhitecți necunoscuți, într–o vreme de dinainte de

---

530 *The Riddle of the Pyramids,* pag. 188–193.

531 *The Prehistory of the Americas,* pag. 281. A se vedea şi *The Cities of Ancient Mexico,* pag. 178 şi *Mysteries of the Mexican Pyramids,* pag. 226–236.

începuturile istoriei. La est, dominând Strada Morților – dreaptă ca o săgeată –, se contura Piramida Soarelui, transmițându–şi – ca pe o „imprimantă" – mesajul matematic cu care a fost programată cu mii de ani în urmă, un mesaj ce pare să ne atragă atenția în mod special asupra formei Pământului – ca şi cum civilizația care a construit Teotihuacan–ul ar fi decis în mod deliberat să codifice informații complexe, incluzându–le în monumente trainice, şi să realizeze acest lucru folosind un limbaj matematic.

Pentru ce un limbaj matematic?

Poate fiindcă, indiferent prin cât de mari schimbări şi transformări ar putea trece civilizația umană, raza unui cerc înmulțită cu 2 *pi* (sau jumătatea razei înmulțită cu 4 *pi)* va da întotdeauna valoarea corectă, în cifre, a circumferinței acelui cerc. Cu alte cuvinte, este posibil ca motivele alegerii unui limbaj matematic să fi fost de ordin practic: spre deosebire de orice limbă vorbită, un astfel de cod poate fi descifrat întotdeauna, chiar şi de către oameni aparținând unor culturi neînrudite şi trăind într–un viitor îndepărtat cu mii de ani.

Nu pentru prima dată m–am simțit confruntat cu amețitoarea posibilitate ca un întreg episod din povestea omenirii să fi fost uitat. Într–adevăr, atunci, în timp ce contemplam de pe vârful Piramidei Lunii Cetatea matematică a Zeilor, mi se părea că specia noastră trebuie să fi suferit un soi

de amnezie cumplită şi că perioada întunecată pe care o numim cu atâta voioşie şi uşurință „preistorie” s–ar putea dovedi că ascunde adevăruri inimaginabile cu privire la propriul nostru trecut.

În definitiv, ce este preistoria dacă nu un timp uitat – un timp despre care nu avem amintiri? Ce este preistoria, dacă nu o epocă de obscuritate impenetrabilă prin care au trecut strămoşii noştri, dar despre care noi nu avem nicio amintire conştientă? Din acea epocă de obscuritate a fost trimis până la noi Teotihuacan–ul, cu toate enigmele lui, configurat într–un cod matematic de–a lungul unor linii astronomice şi geodezice. Şi din aceeaşi epocă provin măreţele sculpturi olmece, calendarul cel atât de precis şi de corect pe care mayaşii l–au moştenit de la predecesorii lor, inscrutabilele geoglife de la Nazca, misteriosul oraş andin Tiahuanaco… şi atât de multe alte minuni a căror proveniență ne este necunoscută.

E ca şi cum lumina orbitoare a zilei istoriei ne–ar fi trezit dintr–un somn lung şi zbuciumat, şi tot am mai continua să fim tulburați de slabe dar obsedante ecouri ale visurilor noastre…

Partea a IV–a
Misterul Miturilor
Ecouri ale viselor noastre

Capitolul 24

Ecouri ale visurilor noastre

într–unele dintre cele mai impresionante şi trainice mituri pe care le–am moştenit din timpuri străvechi, specia noastră pare să fi păstrat o amintire confuză, dar care aduce ecouri despre o îngrozitoare catastrofă generală.

De unde vin aceste mituri?

Pentru ce, deşi provin din culturi diferite, au fire narative atât de asemănătoare? De ce sunt încărcate de un simbolism comun? Şi de ce sunt atât de des țesute în jurul aceloraşi personaje principale şi intrigi? Dacă sunt cu adevărat *amintiri,* pentru ce nu există nicio mărturie istorică despre dezastrul planetar la care par să se refere?

Răspunsul să fie oare acela că *miturile înseşi* sunt mărturii istorice? Să fie oare posibil ca aceste poveşti pline de inventivitate şi nemuritoare, plăsmuite de către genii anonime, să fie mijlocul folosit pentru a înregistra astfel de informații şi a le transmite peste timpuri, pe vremea dinainte de începutul istoriei noastre?

Şi arca a plecat, plutind lin peste ape

A fost cândva un rege, în antica Sumerie, care căuta viaţa veşnică. Se numea Ghilgamesh. Avem ştiinţă despre faptele lui de vitejie, pentru că miturile şi tradiţiile din Mesopotamia, consemnate în scrierea cuneiformă pe tablete de argilă arsă, au supravieţuit. Multe mii de asemenea tablete, unele datând încă de la începutul celui de–al treilea mileniu î.e.n., au fost excavate din nisipurile Iraq–ului modern. Ele transmit o imagine extraordinară, a unei culturi dispărute şi ne amintesc faptul că, şi în acele zile ale unei antichităţi măreţe, fiinţele omeneşti păstrau aduceri aminte despre vremuri şi mai îndepărtate – vremuri de care îi despărţea intervalul în care avusese loc un imens şi cumplit diluviu:

Voi vesti lumii faptele lui Ghilgamesh. Acesta era bărbatul căruia toate lucrurile îi erau cunoscute; acesta era regele care cunoştea ţările lumii. Era înţelept, vedea mistere şi cunoştea lucruri tainice, el ne–a adus povestea despre zilele de dinainte de inundaţie. A plecat într–o lungă călătorie; când s–a înapoiat, era obosit, epuizat de muncă, dar s–a odihnit şi mai apoi a gravat pe o piatră întreaga poveste.[532]

Povestea pe care o adusese Ghilgamesh îi fusese

---

532 *The Epic of Gilgamesh* („Poemul epic al lui Gilgamesh”), Penguin Classics, Londra, 1988, pag. 61.

spusă de un anume Utnapishtim, un rege care cârmuise cu mii de ani înainte, şi care supraviețuise Marelui Potop, şi fusese răsplătit cu darul nemuririi pentru că păstrase semințele umanității şi ale tuturor viețuitoarelor.

Era cu mult, mult timp în urmă – spunea Utnapishtim – pe vremea când pe Pământ locuiau zeii: Anu – stăpânul firmamentului, Eulil – cel care aplica deciziile divine, Ishtar – zeița războiului şi a dragostei sexuale şi Ea – stăpânul apelor, prietenul şi apărătorul firesc al omului.

În zilele acelea omenirea (a început) să se agite, oamenii se înmulțeau, lumea urla ca un taur sălbatic, şi zgomotul l–a trezit din somn pe marele zeu. Eulil a auzit zarva şi le–a spus celor ce făceau parte din Sfatul Zeilor: „Larma omenirii este intolerabilă şi din cauza babiloniei nu se mai poate dormi". Aşa că zeii au fost de acord să extermine spața omenească.[533]

Cu toate acestea, lui Ea i–a fost milă de Utnapishtim. Vorbind prin peretele din trestie al casei regelui, i–a spus despre iminenta catastrofa şi l–a învățat să construiască o barcă în care el şi familia lui să poată supraviețui:

„Dărâmă–ți casa şi construieşte o barcă, părăseşte–ți avutul şi ai grijă de viața ta, disprețuieşte bunurile

---

[533] Idem, pag. 108.

lumeşti şi salvează–ți sufletul… Dărâmă–ți casa, îți zic, şi construieşte o barcă asemenea ei ca formă şi dimensiuni – cu armonie între lățimea şi lungimea ei. Pune la bordul bărcii sămânța tuturor viețuitoarelor”.[534]

În timpul cuvenit, Utnapishtim a construit barca aşa cum i se poruncise. „Am încărcat în ea tot ce aveam”, a povestit el. „Am încărcat–o cu sămânța tuturor viețuitoarelor”:

Am urcat la bordul ei pe toți cunoscuții şi pe toate rudele mele, am dus la bord vite, fiare sălbatice de pe câmpuri, toate soiurile de meseriaşi… Se împlinise vremea. Când au mijit primele raze ale zorilor, de la capătul Cerului a apărut un nor negru; se auzeau tunete din interiorul lui, unde călărea Adad, Stăpânul Furtunilor… O încremenire plină de disperare a cuprins omenirea când Zeul Furtunii a transformat lumina zilei în întuneric, când a sfărâmat Pământul ca pe o ceaşcă…

În prima zi furtuna a suflat cu viteză şi a adus cu sine inundația. Niciun om nu–şi putea vedea semenul. Şi oamenii nu puteau nici să se desluşească față de Cer. Chiar şi pe zei i–a înspăimântat inundația. S–au retras; au urcat în împărăția cerească a lui Anu şi s–au prosternat la marginea acesteia. Zeii se ghemuiau ca nişte laşi, iar Ishtar a strigat cu glas puternic: „Oare dat–am naştere acestor făpturi ale mele numai pentru

---

534 Idem, şi *Myths of Mesopotamia,* pag. 110.

a umple cu trupurile lor marea, de parcă ar fi peşti?”[535]

Între timp – continua Utnapishtim:

„Vreme de şase zile şi nopți a suflat vântul, torentele şi furtuna şi inundația au luat în stăpânire lumea; furtuna şi inundația se dezlănțuiau împreună ca nişte duhuri războinice. Când s–au ivit zorile celei de a şaptea zile, furtuna dinspre sud s–a potolit, marea s–a potolit, inundația a încetat. Am privit fața lumii – şi pretutindeni era tăcere. Suprafața mării se întindea netedă ca un acoperiş. Toată omenirea redevenise țărână… Am deschis un chepeng, şi pe fața mea s–a revărsat lumină. După aceea am făcut o plecăciune adâncă, m–am aşezat pe jos şi am plâns; lacrimile îmi şiroiau pe obraji, pentru că în toate părțile era întinderea apei… La o depărtare de patrusprezece leghe a apărut un munte, şi într–acolo barca a tras pe uscat; barca s–a prins bine pe muntele Nisir, s–a fixat bine şi nu s–a mai clătinat… Când s–au ivit zorile zilei a şaptea, am dat drumul unui porumbel şi l–am lăsat să plece. El a zburat, dar negăsind niciun loc de odihnă s–a înapoiat. Apoi am eliberat o rândunea, şi ea a zburat departe, dar negăsind niciun loc de odihnă s–a înapoiat. Am eliberat un corb, el a văzut că apele se retrăseseră, a mâncat, a zburat de colo–colo, a

---

[535] *Myths of Mesopotamia,* pag. 112–113; *Gilgamesh,* pag. 109–111; Edmund Sollberger, *The Babylonian Legend of the Flood* („Legenda babiloniană a Potopului”), British Museum Publications, 1984, pag. 26.

croncănit şi nu s–a mai înapoiat.”[536]

Utnapishtim ştia că încă nu era în siguranță dacă debarca:

„Le–am pregătit zeilor o ofrandă pe vârful muntelui… Am construit un maldăr de lemne şi trestie şi cedru şi mirt… Când zeii au simțit aroma dulce, s–au adunat ca muştele deasupra (altarului de) sacrificiu…”[537]

Aceste texte nu sunt deloc singurele care au ajuns până la noi din vechea țară a Sumerienilor. În alte tablete – unele vechi de aproape 5.000 de ani, altele datând de mai puțin de 3.000 de ani – „figura de Noe” a lui Utnapishtim este cunoscută sub diverse nume, ca Zisudra, Xisuthros sau Atrahasis. Chiar şi aşa, întotdeauna el este imediat uşor recunoscut ca fiind acelaşi personaj patriarhal, avertizat de către acelaşi zeu milostiv, care scapă din aceeaşi inundație universală, în aceeaşi arcă purtată de furtună şi ai cărui descendenți au repopulat lumea.

Există multe asemănări evidente între mitul mesopotamian despre inundație şi faimoasa poveste biblică despre Noe şi Potop[538] (a se vedea

---

536 *Gilgamesh,* pag. 111.

537 Idem.

538 Extrase din *Book of genesis* („Cartea Genezei”), cap. 6, 7 şi 8: *Văzu însuşi Domnul că răutatea oamenilor s-a mărit pe Pământ, şi că toate cugetele şi dorințele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate*

zilele. I-a părut rău şi s-a căit Dumnezeu că a făcut pe om pe Pământ. Şi zis-a Domnul „Pierde-voi de pe faţa Pământului pe omul care l-am făcut! De la om până la dobitoc şi de la târâtoare până la păsările cerului, tot voi pierde, căci îmi pare rău că le-am făcut… Sosit-a înaintea zilei Mele sfârşitul a tot omul, căci s-a umplut Pământul de nedreptăţile lor… Şi, iată, Eu voi aduce asupra Pământului potop de apă ca să pierd tot trupul de sub cer, în care este suflu de viaţă; şi tot ceea ce este pe Pământ va pieri."

Salvându-l numai pe Noe cu familia lui (pe care l-a învăţat să construiască o navă mare pentru supravieţuire, lungă de 450 picioare, lată de 75 picioare şi înaltă de 45 picioare), şi poruncindu-i patriarhului evreu să adune laolaltă perechi capabile să se înmulţească, din fiecare vieţuitoare, astfel încât şi ele să poată fi salvate. Domnul a trimis Potopul:

Chiar în ziua aceea intrat-au în arcă Noe şi Ham şi Jafet, fii lui Noe, şi soţia lui Noe, şi soţiile şi fiilor lui împreună cu ei – şi împreună cu ei toate fiarele, după soiurile lor, şi toate vitele, după soiurile lor, şi toate târâtoarele care se târăsc pe Pământ, după soiurile lor, şi toate păsările domestice, după soiurile lor, şi toate păsările de toate soiurile. Şi acestea au intrat în arca lui Noe, două câte două din tot ce era vietate şi avea înlăuntru suflare de viaţă. Şi intrat-au acolo, mascul şi femelă din toate vietăţile, aşa cum poruncise Dumnezeu, şi Domnul le-a închis înăuntru.

Şi venit-a Potopul asupra Pământului; şi crescut-au apele şi purtat-au pe sas arca, şi aceasta fost-a ridicată deasupra Pământului. Şi apele predominau, şi au crescut mult peste Pământ; şi arca şi-a continuat drumul la suprafaţa apelor. Şi colinele înalte care existau sub întreaga boltă cerească fost-au acoperite… Şi fost-au nimiciţi toţi oamenii, toate fiinţele, în a căror nări era suflarea vieţii, şi numai Noe rămas-a viu, şi cei care erau laolaltă cu el în arcă.

La vremea potrivită, „În a şaptea lună, în cea de-a şaptesprezecea zi din lună, arca a poposit pe muntele Ararat. Şi apele au scăzut încontinuu până în cea de-a zecea lună":

Şi s-a întâmplat că la sfârşitul a patruzeci de zile, Noe a deschis fereastra pe care o făcuse la corabie: şi a trimis de-acolo un corb, care a zburat încolo şi încoace până ce a secat apa de pe Pământ. Şi a trimis şi un porumbel dintr-ai lui; să vadă dacă apele se retrăseseră de la suprafaţa solului; dar porumbelul negăsind loc de

nota.) Oamenii de ştiinţă se contrazic la nesfârşit cu privire la natura acestor semănări. Cu toate acestea, ceea ce contează realmente este că în fiecare sferă de influenţă a fost păstrată pentru posteritate o aceeaşi tradiţie sacră – o tradiţie care, într–un limbaj grafic, ne vorbeşte despre o catastrofa generală şi despre aproape totala distrugere a neamului omenesc.

America Centrală

Un mesaj identic a fost păstrat în Valea Mexicului, într–o parte a lumii foarte îndepărtată de munţii Ararat şi Nisir. Acolo, într–o regiune izolată din punct de vedere cultural şi geografic de influenţele iudeo–creştineşti, cu foarte mult înainte de venirea spaniolilor, se spuneau poveşti despre un mare diluviu. Aşa cum cititorul îşi va aminti, din Partea a III–a, se credea că acel diluviu măturase întreaga suprafaţă a Pământului, la sfârşitul celui de–al Patrulea Soare: „Distrugerea a venit sub forma unei ploi torenţiale şi a unor

---

odihnă pentru picioarele sale, căci era încă apă pe toată suprafaţa Pământului s-a înapoiat la el în arcă, pentru că apele acopereau faţa întregului Pământ.
Şi aşteptând încă alte şapte zile, a dat iarăşi drumul porumbelului din corabie. Şi porumbelul s-a întors la el spre seară; şi iată, avea în ciocul său o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că s-a scurs apa de pe faţa Pământului... Şi atunci a ieşit Noe din corabie şi a făcut Noe jertfelnic Domnului şi a luat din animalele cele curate şi din toate păsările cele curate şi le-a adus ardere de tot pe jertfelnic. Şi Domnul a mirosit mireasma bună...

inundații. Munții au dispărut şi oamenii s–au transformat în peşti…”[539]

Potrivit mitologiei aztece, au supraviețuit numai două ființe omeneşti: un bărbat, Coxcoxtli, şi soția lui, Xochiquetzal, care fuseseră preveniți cu privire la cataclism de către un zeu. Au scăpat într–o barcă uriaşă pe care fuseseră învățați s–o construiască şi au ajuns la uscat pe vârful unui munte înalt. Acolo au coborât, şi după aceea au avut mulți copii care au fost muți până la vremea când un porumbel de pe vârful unui copac le–a dat darul vorbirii. Limbile vorbite de ei erau atât de diferite, încât copiii nu se puteau înțelege unii pe alții.[540]

O tradiție înrudită din America Centrală, cea a mecoacanesecilor, este şi mai uluitoare prin asemănarea sa cu povestea pe care o ştim din *Geneză* şi din sursele mesopotamiene. Potrivit acestei tradiții, zeul Tezcatilpoca s–a hotărât să distrugă printr–o inundație întreaga speță omenească, salvându–i numai pe un anume Tezpi, care s–a îmbarcat într–o navă spațioasă împreună cu soția şi copiii săi şi cu un mare număr de animale şi păsări, precum şi cu rezerve de grăunțe şi semințe, a căror conservare era esențială pentru

---

[539] *Maya History and Religion,* pag. 332.

[540] Sir J. G Frazer, *Folklore in the Old Testament: Studies în Comparative Religion, Legend and Law* („Folclorul din Vechiul Testament: Studii comparative de religii, legende şi legi”) (ediție prescurtată), Macmillan, Londra, 1923, pag. 107.

viitoarea subzistență a rasei umane. Nava a poposit pe un vârf de munte rămas deasupra apelor, după ce Tezcatilpoca decretase că apele inundației trebuiau să se retragă. Vrând să ştie dacă acum se află în siguranță dacă debarca, Tezpi a trimis înainte–i un vultur, care, hrănindu–se cu stârvurile cu care era presărat acum Pământul, nu s–a înapoiat. Atunci omul a dat drumul altor păsări, dintre care s–a întors numai un colibri, ținând în cioc o ramură înfrunzită. La acest semn că Pământul începuse să se reînnoiască, Tezpi şi familia lui au coborât din arcă, s–au înmulțit şi au repopulat Pământul.[541]

Amintiri despre o inundație îngrozitoare, care a avut loc ca urmare a supărării divine, se păstrează şi în *Popol Vuh.* Potrivit acestui text arhaic, Marele Zeu a decis să creeze omenirea la scurtă vreme după începutul timpului. Era o experiență, şi el a început cu „siluete făcute din lemn, care arătau ca oamenii şi vorbeau la fel ca oamenii". Aceste făpturi au căzut în dizgrație pentru că nu–şi aminteau de Creatorul lor:

Şi astfel o inundație a fost provocata de către Inima Cerurilor, s–a format un mare Potop care a căzut peste capetele făpturilor de lemn... din cer cădea o răşină groasă... fața Pământului s–a întunecat şi a început o

---

[541] Lenormant, scriere în *Contemporary Review,* citată în *Atlantis: The Antediluvian World,* pag. 99.

ploaie neagră, care nu înceta nici ziua nici noaptea... Făpturile de lemn au fost nimicite, distruse, sfărâmate şi ucise.[542]

Cu toate acestea, nu toți au pierit ca şi aztecii şi mecoacanesecii, mayaşii din Yucatan şi din Guatemala credeau că un personaj de tipul lui Noe şi soția lui – „Marele Tată şi Marea Mamă" – supraviețuiseră Potopului, pentru a popula din nou pământurile, devenind astfel strămoşii următoarelor generații ale omenirii.[543]

America de Sud

Trecând la America de Sud, îi întâlnim pe chibcaşii din Columbia centrală. Potrivit miturilor lor, la început ei au trăit ca sălbaticii fără legi, agricultură sau religie. Apoi, într–o zi, printre ei a apărut un bătrân de altă rasă. Purta o barbă lungă şi deasă şi se numea Bochica. El i–a învățat pe chibcaşi cum se construiesc colibele şi cum să trăiască împreună, în societate.

Soția lui, care era foarte frumoasă şi se numea Chia, a apărut după el, dar ea era rea şi îi făcea plăcere să se opună eforturilor altruiste ale soțului ei. Deoarece nu–i putea depăşi direct puterile, s–a folosit de mijloace vrăjitoreşti pentru a crea o mare inundație, în care a murit majoritatea populației.

---

542 *Popol Vuh,* pag. 90.
543 Idem, pag. 93.

Bochica s–a mâniat foarte tare şi a exilat–o pe Chia de pe Pământ în Cer, unde ea a devenit Luna, dându–i–se sarcina de a lumina nopțile. De asemenea, el a făcut în aşa fel ca apele inundației să se împrăştie şi i–a adus înapoi pe puținii supraviețuitori, din munții pe care se refugiaseră. După aceea le–a dat legi, i–a învățat să cultive pământul şi a instituit Cultul Adorării Soarelui, cu sărbători periodice, sacrificii şi pelerinaje. Apoi a împărțit puterea de a cârmui între doi şefi, şi şi–a petrecut restul zilelor pe Pământ, trăind într–o contemplație paşnică, asemenea unui ascet. Când s–a înălțat la Ceruri a devenit zeu.[544]

Încă şi mai la sud, la Ecuator, în tribul indian al canarienilor[545], se istoriseşte o poveste veche despre un potop din care doi frați au scăpat urcând în vârful unui munte înalt. Pe măsură ce apa creştea, muntele devenea tot mai înalt, în aşa fel încât cei doi frați au supraviețuit dezastrului.[546]

Când au fost descoperiți, indienii tupinamba[547]

---

[544] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 440; *Atlantis: The Antediluvian World,* pag. 105.

[545] *Canarienii:* popor insular african, ai cărui descendenți sunt amazigh-ii (berber-ii) de astăzi. Populația canariană provine din nord-vestul Africii, sosind în insule în valuri succesive de la începutul primului mileniu î.Ch. şi până în perioada colonizării romane din nordul continentului. Vorbesc limba canariană, un dialect străvechi vorbit în insule, combinat cu spaniola. (n. trad.).

[546] *Folkore in the Old Testament,* pag. 104.

[547] *Tupinamba:* (cunoscut şi sub numele de *Tupi):* trib din regiunea atlantică a Braziliei, important în formarea inițială a culturii

din Brazilia venerau o serie de eroi civilizatori sau creatori. Primul dintre aceşti eroi era Monan (încărcat de ani, bătrân) despre care se spunea că ar fi Creatorul neamului omenesc dar care, după aceea, a distrus lumea prin inundaţii şi foc…[548]

Aşa cum am văzut în Partea a II–a, Peru este deosebit de bogat în legende despre inundaţii. O poveste tipică vorbeşte despre un indian pe care o lamă l–a prevenit de iminenţa unui potop. Om şi lamă au fugit împreună spre un munte înalt numit Vilca–Coto:

Când au ajuns pe vârful muntelui au văzut că acolo se refugiaseră deja toate soiurile de păsări şi animale. Marea a început să crească şi a acoperit toate câmpiile şi toţi munţii în afară de vârful muntelui Vilca–Coto; şi chiar şi aici valurile se năpusteau atât de sus, încât animalele au fost silite să se înghesuie într–o zonă îngustă… Cinci zile mai târziu apa s–a retras şi marea s–a înapoiat în albia ei. Dar se înecaseră toate fiinţele omeneşti cu excepţia unui singur om, şi din acela se trag toate neamurile de pe Pământ.[549]

---

braziliene, deoarece cu ei au intrat pentru prima dată în contact portughezii, francezii şi danezii. Asupra lor s-au concentrat misionarii iezuiţi. Singurul aspect al culturii Tupi care i-a oripilat pe europeni a fost canibalismul lor. (n.t.).

548 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 445.

549 *Folkore in the Old Testament,* pag. 105.

Araucnaienii [550] din Chile–ul pre–columbian păstrează o legendă care spune că odinioară a fost o mare inundație, din care au scăpat foarte puțini indieni. Supraviețuitorii s–au refugiat pe un munte înalt numit Thegtheg („Tunătorul" sau „Sclipitorul") care avea trei vârfuri şi însuşirea de a putea pluti pe apă.[551]

În sudul îndepărtat al continentului, o legendă yamană din Țara de Foc afirmă următoarele: „Femeia–Lună a provocat Potopul. Asta s–a întâmplat pe vremea Marii Transformări… Luna era plină de ură față de ființele umane… Pe vremea aceea s–au înecat toți, în afară de puțini care au reuşit să fugă spre cele cinci vârfuri de munte pe care nu le–a acoperit apa."[552]

Un alt trib din Țara de Foc, cu numele de pehuenche[553], leagă inundația de o îndelungată

---

[550] *Araucanienii* trib indigen din centrul Chile-ului şi zona centrală şi de vest a Argentinei. Două din limbile araucaniene încă se mai vorbesc, cea mai larg răspândită fiind *mapudunfun,* dialectul poporului *mapuche.* Sunt estimați că ar mai exista încă 240,000 de utilizatori activi ai acestei limbi, 200,000 în Chile şi 40,000 în Argentina. (n.t.).

[551] Idem, pag. 101.

[552] Jolin Bierhorst, *The Mythology of South America* („Mitologia Americii de Sud"), William Morrow & Co., New York, 1988, pag. 165.

[553] *Pehuenche:* popor originar din pampasul argentinian, care cu multă vreme în urmă a migrat, traversând înălțimile Anzilor stabilindu-se într-o zonă bogată în araucaria (pinul de Chile, *pehuen* în limba lor), un arbore care ie oferea siguranță şi hrană, şi de la care şi-au luat numele (*pehuen-che*). Arborele de araucaria este centrul întregii culturi *Pehuenche,* au suferit timpuriu însă

perioadă de întuneric: „Soarele şi Luna au căzut de pe Cer şi lumea a rămas aşa, fără lumină, până când, în cele din urmă, doi condori uriaşi au urcat Soarele şi Luna înapoi pe cer.”[554]

America de Nord

În timpul acesta, la celălalt capăt al Americilor, printre inuiții[555] din Alaska există tradiția despre un potop cumplit, însoțit de un cutremur de pământ, care s–a năpustit atât de rapid peste fața Pământului, încât doar puțini oameni au reuşit să scape în canoele lor sau să se refugieze pe vârfurile celor mai înalți munți, încremeniți de groază.[556]

Tribul Luiseño[557] din sudul Californiei are o

---

influența grupurilor Gunun-a-kuna, numite Tehuelches de Nord, şi a poporului Mapuches, a cărui limbă au adoptat-o. (n.t.).

554 Idem, pag. 165–166.

555 *Inuit: eschimoşi,* băştinaşi ai coastei regiunilor arctice şi sub-arctice ale Americii de nord şi nord-estului Siberiei. Habitatul lor include 4 țări: S.U.A.. Canada, Rusia şi Groenlanda. Din cei peste cei 90.000 de eschimoşi din regiune, cea mai mare parte locuiesc la sud de Cercul Arctic, aproximativ 28.000 în Insulele Eleutine şi în Alaska; 17.000 în Canada; 1.500 în Siberia; şi 45.000 în Groenlanda. Numele „eschimos” nu este denumirea pe care şi-o atribuie ei: înseamnă „mâncători de carne crudă" şi le-a fost dat de indienii algonquini, vecinii lor. Ei înşişi îşi spun „inuiți”, adică „oameni adevărați”. (n. trad.).

556 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 426.

557 *Luiseño:* denumire dată de călugării franciscani (au fost vizitați prima dată de spanioli la jumătatea sec. XVI, dar numai când s-a fondat misiunea San Luis Rez de Francia în 1798, cu submisiunea de la Pala în 1816, li s-a dat numele acesta.) Numele a fost adoptat şi de trib. Sunt vorbitori ai limbii Takic, care se pare că au migrat în sudul Californiei de la Marele Bazin cu aprox. 7—8.000 de ani

legendă, în care se povesteşte că o inundaţie a acoperit munţii şi a distrus cea mai mare parte a neamului omenesc. Numai puţini s–au salvat, pentru că au fugit spre cele mai înalte vârfuri, care au fost cruţate când inundaţiile au acoperit tot restul lumii. Supravieţuitorii au rămas acolo până s–a sfârşit inundaţia.[558] Şi mai departe spre nord, huronii[559] îşi amintesc mituri asemănătoare referitoare la mari inundaţii.[560] Iar o legendă a indienilor montagnezi[561], care aparţin familiei

---

în urmă. Takic-ii sunt consideraţi o subramură uto-aztecă, având teritoriul în nordul provinciei San Diego şi sudul Riverside-ului. (n.t.).

558 *Folkore in the Old Testament,* pag. 111–112.

559 *Huronii:* trib iroquoian, numiţi „huroni" în secolul XVII de francezi (de la cuvântul *hure* [în franceza veche] care înseamnă „cap de porc mistreţ/v/ier", aluzie la pieptănătura lor în formă de ţeapă. Locuiau între lacul Simcoe şi colţul sud-estic al golfului georgian din provincia canadiană Ontario. Ei se autonumeau *Wendat*, „Constructorii Peninsulei" (sau poate „Insulari"), referitor la faptul că teritoriul
lor era înconjurat din trei părţi de ape. La începutul sec. XVII, numărau circa 20—25.000. Erau fermieri excepţionali, mari cultivatori de cereale, iar arheologii susţin că au locuit acele pământuri imediat după retragerea gheţarilor. Regiunea ocupată de ei era supranumită Huronia. (n.t.).

560 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 431.

561 *Montagnezi:* Franţuzescul pentru „munteni". Denumire colectivă dată mai multor triburi vorbind dialecte ale limbii algonquiane, şi ocupând pământurile dintre râul St. Lawrence şi Golf, şi de la râul St. Maurice la Capul Whittle. Poligamia era obişnuită, divorţul era acceptat, descendenţa fiind însă pe linie feminină. (n.t.).

algonquinilor[562], povesteşte cum Michabo, sau „Marele Iepure", a reînfiinţat lumea, după Potop, cu ajutorul unui corb, al unei vidre şi al unui *bizam*[563].[564]

Istoria indienilor dakota[565] a lui Lynd – o lucrare demnă de încredere din secolul al

---

562 *Algonquianii:* familie de triburi indiene vorbind limba algonquiană, din care fac parte triburile Innus, Odjbway, Atikamekw, etc. Asta înseamnă că, deşi fiecare naţie vorbeşte limba sa proprie, pot discuta şi se pot înţelege între ei, deoarece vorbesc limba *anishinabe* (a poporului iniţial), a tribului cu acelaşi nume, considerată limba cu cea mai mare răspândire în America, limba Primei Naţiuni. Situaţi pe valea fluviului Ottawa, au fost printre primii cu care francezii au încheiat alianţe. Triburile Iroquois îi numeau *Adirondack,* nume însemnând literal „cei ce mănâncă copaci" şi i-au izgonit de pe teritoriile lor, împingându-i în zona dintre râurile St. Lawrence şi Ottawa în secolele XVII—XVIII. (n.t.).

563 *Bizam:* mamifer rozător lung de circa 30 de centimetri, care trăieşte în preajma apelor. (n.t.)

564 Idem, pag. 428–429; *Folkore in the Old Testament,* pag. 115. În această versiune, personajul Michabo se numeşte Messou.

565 *Dakota:* Cel mai mare trib al familiei tribale a sioux-ilor, asimilaţi chiar cu această denumire (Dakota, Nakota, şi Lakota fiind triburi, respectiv dialecte ale limbajului Sioux) Lakota se vorbeşte în vestul Dakotei de Sud, Nakota — în partea estică, Montana şi Canada, Dakota fiind vorbită în general în Minnesota. Din timpuri străvechi ţinuturile originare ale poporului Dakota a fost în Minnesota. Denumirea „sioux" pare a le fi fost dat de Ojibway, ca termen disprețuitor însemnând „şerpi" şi triburile Dakota îl recuză, deşi este atât de folosit de istorici, în contextul de „familia de popoare sioux-ane". Conflictul dintre indienii Dakota şi statul american, din 1862, este cunoscut ca cel mai mare război indian din istoria Americii, având ca rezultat moartea a peste 500 de albi, numărul victimelor din rândul indienilor nefiind cunoscut. Anumite episoade oribile din istoria sioux-ilor sunt similare cu opresiunea şi holocaustul altor popoare (v. evreii sau irlandezii). (n.t.).

nouăsprezecelea, care a conservat multe tradiții indigene ce altminteri s–ar fi pierdut, relatează un mit irochez potrivit căruia „marea şi apele se năpustiseră asupra uscatului, în aşa fel încât orice viață omenească a fost distrusă”. Indienii chickasaw[566] afirmau că lumea fusese distrusă prin apă, „în afară de o singură familie care a fost salvată împreună cu câte două animale din fiecare specie”. Indienii din tribul sioux vorbesc şi ei despre o vreme când nu exista niciun teren uscat şi când toți oamenii au pierit.[567]

Apă, apă pretutindeni

Cât de departe şi cât de larg s–au răspândit valurile marii inundații peste amintirile mitice ale neamului omenesc?

Realmente, răspândirea lor e foarte mare. În întreaga lume se cunosc mai mult de 500 de

---

566 *Chickasaw:* Al doilea mare grup de indieni din bazinul Mississippi, după indienii Choctaw. înainte ca guvernul Statelor Unite să îi oblige să se mute, în 1830 Chickasaw-ii ocupau nordul Mississippi-ului, între izvoarele râurilor Yazoo şi Tombigbee, (Tupelo de astăzi). Ei pretind că ar fi avut pământuri şi în vestul Tennessee-ului. Populația lor fluctua în sec. XVIII între 2.000 şi oameni. Cultural, sunt aproape identici cu Choctaw-ii, vorbind o limbă aproximativ identică. Descendența era pe linie maternă. Erau considerați cei mai puternici luptători dintre indienii din sud-estul Americii — în 1726 guvernatorul Louisianei franceze scria că „Chickasaw-ii respiră numai război, şi sunt, în mod indiscutabil, cei mai viteji luptători de pe continent.” (n. trad.).

567 Din *History of the Dakotas,* de Lynd, citat în *Atlantis: The Antediluvian World,* pag. 117.

legende despre diluviu, şi într–un studiu a 86 dintre acestea (20 asiatice, 3 europene, 7 africane, 46 americane şi 10 din Australia şi Pacific), cercetătorul specialist Dr. Richard Andree a tras concluzia că 62 erau cu totul independente de povestirile mesopotamiene şi ebraice.

De exemplu, vechii învățați iezuiți, care s–au numărat printre primii europeni care au vizitat China, au avut prilejul de a studia în Biblioteca Imperială o vastă lucrare, constând din 4.320 de volume, despre care se spune că ar fi fost transmisă din vremuri străvechi şi ar fi conținut „toate cunoştințele".[568] Acea carte mare cuprinde o serie de tradiții, care vorbesc despre consecințele ce au urmat „după ce neamul omenesc s–a răzvrătit împotriva marilor zei şi alcătuirea universului s–a prăbuşit în haos". „Planetele şi–au modificat drumurile. Cerul s–a coborât mai jos către nord. Soarele, luna şi stelele şi–au schimbat mişcările. Pământul s–a rupt în bucăți şi apele din pieptul lui au năvălit cu putere în sus şi au

---

[568] Frederick A. Filby, *The Flood Reconsidered: A Review of the Evidences of Geology, Archaeology, Ancient Literature and the Bible* („Potopul reconsiderat: trecere în revistă a dovezilor din geologie, arheologie, literatură antică şi din Biblie"), Pickering and Inglis Ltd., Londra, 1970, pag. 58. Andree a fost un eminent geograf şi antropolog german. Monografia lui referitoare la tradițiile despre Potop este prezentată de J.G. Frazer (în *Folkore in the Old Testament,* pag. 46–47) ca fiind „un model de învățătură sănătoasă şi bun-simț, expusă cu cea mai mare claritate şi conciziune..."

inundat Pământul."[569]

În pădurea tropicală malayeziană, membrii tribului chewony cred că propria lor lume, pe care o numesc „Pământul Şapte", se întoarce cu susul în jos atât de des, încât totul se inundă şi se distruge. Cu toate acestea, cu ajutorul zeului creator Tohan, nouă față plană a ceea ce fusese mai înainte partea de dedesubt a Pământului Şapte se modelează formând munți, văi şi câmpii. Sunt plantați arbori noi şi se nasc noi ființe omeneşti."[570]

Un mit despre Potop din Laos şi Tailanda de nord pretinde că, în urmă cu foarte multă vreme, în regatul de deasupra trăiau nişte ființe numite theni, în timp ce lumea de dedesubt existau trei mari oameni: Pu Leng Seung, Klun K'an şi Khun K'et. Într–o zi, thenii au anunțat că, înainte de a mânca orice aliment, oamenii trebuiau să le dea lor o parte din hrană, în semn de respect. Oamenii au refuzat şi, mânioşi, thenii au creat o inundație care a distrus întregul Pământ. Cei trei mari oameni au construit o plută, pe care au clădit o căsuță, şi au îmbarcat un număr de femei şi copii. În felul acesta ei şi descendenții lor au supraviețuit Potopului.[571]

---

[569] Relatat în lucrarea lui Charles Berlitz, *The Lost Ship of Noah* („Nava pierdută a lui Noe"), W. H. Allen, Londra, 1989, pag. 126.
[570] *World Mythology,* pag. 26–27.
[571] Idem, pag. 305.

În mod similar, karenii din Burma[572] au legende despre o inundație generală din care au scăpat, pe o plută, doi frați.[573] Un potop asemănător face parte şi din mitologia Vietnam–ului, în care se spune că un frate şi o soră ar fi supraviețuit într–un mare cufăr de lemn care conținea şi câte o pereche din fiecare specie de animal.[574]

Câteva popoare australiene aborigene, mai ales cele ale căror patrii tradiționale se află de–a lungul coastei nordice, cu un climat tropical, îşi atribuie originile unui imens potop care a şters de pe fața Pământului vechea înfățişare a acestuia şi societatea omenească. Pe de altă parte, în miturile referitoare la origine ale unei serii de alte triburi, răspunzător pentru potop este socotit şarpele cosmic Yurlunggur (asociat cu curcubeul).

Există tradiții japoneze, potrivit cărora Insulele Oceanice din Pacific s–ar fi format după retragerea apelor unui imens diluviu.[575] În Oceania însăşi,

---

572 *Burma* (astăzi denumită şi Uniunea Myanmar) cea mai mare ca suprafață dintre țările insulare ale Asiei de Sud-Est, fiind învecinată la nord cu China, la est cu Laos-ul, la sud-est cu Tailanda, la vest cu Bangladesh-ul, la nord-vest cu India, la sud cu Marea Andaman şi la sud-vest cu Golful Bengal. Are peste 2.000 km. (1.243 mile) de țărm. (n. trad.).

573 *Folkore in the Old Testament,* pag. 81.

574 Idem.

575 E. Sykes, *Dictionary Of Non-Classical Mythology* („Dicționar de mitologie ne-clasică"), Londra, 1961, pag. 119.

un mit al locuitorilor indigeni ai insulei Hawaii[576] povesteşte cum lumea a fost distrusă de un potop şi mai pe urmă a fost re–creată de către un zeu numit Tangaloa. Locuitorii insulelor Samoa cred că odinioară a avut loc o inundație care a şters de pe fața Pământului aproape tot neamul omenesc. Nu i–au supraviețuit decât două făpturi omeneşti care au pornit pe mare între barcă, aceasta reuşind să poposească în arhipelagul Samoa[577].[578]

Grecia, India şi Egiptul

În cealaltă parte a lumii, mitologia greacă este şi ea bântuită de amintiri despre un potop. Cu toate acestea aici (ca şi în America Centrală) inundația nu este văzută ca un eveniment izolat, ci ca o serie de distrugeri şi refaceri ale lumii. Aztecii şi mayaşii vorbeau în termeni de „Sori" sau epoci succesive (dintre care a noastră era considerată ca fiind „a Cincea" şi ultima.) într–un mod asemănător, tradițiile orale ale Greciei antice, culese şi

---

576 Insulele Hawaii, acoperind o suprafață de 16705 km pătrați, au devenit al 50-lea stat din S.U.A. în 1959. Arhipelagul hawaian se compune din 136 insule. (n.t.)

577 Insulele Samoa sunt plasate exact în centrul Polineziei, complexul de insule ale Pacificului, format în triunghiul delimitat de Hawaii, Noua Zealandă şi Insula Paştelui. Ele constituie o națiune omogenă, dar divizată politic în două state independente (Statul Independent Samoa) şi un teritoriu sub administrație S.U.A. (Samoa Americană). Geografic, insulele sunt plasate foarte aproape de Ecuator, având un climat umed şi fierbinte tot timpul anului. (n. trad.).

578 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 460, 466.

povestite în scris de Hesiod în secolul al optulea î.e.n., spuneau că înainte de actuala creație au existat pe Pământ patru rase umane mai vechi. Şi fiecare, în ceasul hotărât, a fost „înghițită" într–un cataclism geologic.

Prima şi cea mai veche creație a fost „rasa de aur" a omenirii, ai cărei membri „trăiau ca zeii, lipsiți de griji, fără necazuri sau suferințe... Fără de vârstă, se desfătau la banchetele lor... Când mureau, o făceau precum oamenii cuprinşi de somn." Cu trecerea timpului, şi la porunca lui Zeus, această rasă de aur „s–a scufundat deodată în adâncimile Pământului." A fost urmată de „rasa de argint", care a fost înlocuită de „rasa de bronz", înlocuită la rându–i de rasa „eroilor", căreia i–a succedat rasa „de fier" – a noastră – cea de–a cincea şi cea mai recentă creație.[579]

Soarta rasei de bronz prezintă aici cel mai mare interes pentru noi. Descrişi în mituri ca având „fața unor giganți şi mâini puternice pe membrele lor puternice"[580], acei oameni formidabili au fost exterminați de Zeus, regele zeilor, ca pedeapsă pentru greşelile lui Prometeu, tiranul răzvrătit care a oferit omenirii darul focului.[581] Mecanismul pe care l–a folosit zeitatea răzbunătoare pentru a

---

[579] C. Kerenyi, *The Gods of the Greeks* („Zeii grecilor"), Thames & Hudson, Londra. 1974. Pag. 226–229.

[580] Idem.

[581] *World of Mythology,* pag. 130–131.

curăța Pământul a fost un potop copleşitor.

În cea mai larg răspândită versiune a poveştii, Prometeu a lăsat grea o femeie pământeană. Aceasta i–a născut un fiu numit Deucalion, care a cârmuit peste țara Ftia (sau Phthia) în Tessalia, şi a luat–o de soție pe Pyrrha – „blond–roşcata" fiică a lui Epimeteus şi a Pandorei. Când Zeus a luat fatidica lui decizie de a distruge rasa de bronz, Deucalion, prevenit de Prometeu, a confecționat o cutie de lemn, a pus în ea „tot ce era necesar" şi a urcat în ea împreună cu Pyrrha. Regele zeilor a provocat ploi intense, care au curs din ceruri, inundând cea mai mare parte a Pământului. În acel potop a pierit întregul neam omenesc, în afară de puținii care fugiseră spre cei mai înalți munți. „Şi tot pe vremea aceea s–a întâmplat că munții Tessaliei s–au despicat în două, şi întreaga țară, până departe, la istmul Peloponezului, a devenit o singură întindere de apă."

Deucalion şi Pyrrha au plutit în cutia lor, pe această mare, vreme de nouă zile şi nouă nopți, ajungând în fine pe uscat pe muntele Parnas. Acolo, după ce au încetat ploile, au debarcat şi au făcut sacrificii zeilor. Ca răspuns, Zeus a trimis la Deucalion pe Hermes, cu învoirea de a cere orice dorea. El a dorit ființe omeneşti. Atunci Zeus l–a rugat să ia pietre şi să le arunce peste umăr. Pietrele lui Deucalion au devenit bărbați, iar cele

aruncate de Pyrrha au devenit femei.[582]

Aşa cum evreii se uitau înapoi spre Noe, tot aşa grecii din vremurile istorice antice se uitau înapoi spre Deucalion – ca strămoş al neamului lor şi ca întemeietor a numeroase oraşe şi temple.[583]

Un personaj asemănător era venerat în India Vedică, acum mai bine de 3.000 de ani. Într–o zi (spune povestea),

pe când un om înțelept pe nume Manu îşi făcea abluțiunile, a găsit în căuşul mâinii sale un peştişor care l–a implorat să–l lase să trăiască. Fiindu–i milă de el, înțeleptul l–a pus într–un ulcior. Totuşi a doua zi crescuse atât de mare, încât a fost nevoit să–l ducă într–un lac. În curând lacul a devenit şi el prea neîncăpător. „Aruncă–mă în mare", a spus peştişorul, (care era în realitate zeul Vishnu) *„mă voi simți mult mai bine". Apoi l–a avertizat pe Manu despre un potop care avea să vină. I–a trimis o corabie mare, cu poruncă s–o încarce cu câte două exemplare din fiecare specie de viețuitoare şi cu semințe ale fiecărei plante, iar pe urmă să se îmbarce el însuşi.*[584]

Abia sfârşise Manu de îndeplinit aceste porunci, că Oceanul s–a ridicat şi a acoperit totul, şi nimic nu se mai vedea decât Vishnu sub înfățişarea lui de peşte – acum o făptură uriaşă, cu un corn şi cu

---

582 *The Gods of the Greeks, pag.* 226–229.
583 *World Mythology,* pag. 130–131.
584 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 362.

solzi de aur. Manu şi–a amarat arca de cornul peştelui, şi Vishnu l–a remorcat peste apele învolburate până a poposit pe vârful neacoperit de ape al „Muntelui Nordului”.[585]

Peştele a spus: „Te–am salvat; fixează corabia de un arbore, în aşa fel ca apele să n–o poarte departe în timp ce tu aflate–vei pe munte; şi pe măsură ce apele vor scădea, tu să cobori.” Manu a coborât odată cu apele. Potopul luase cu sine toate făpturile şi Manu a rămas singuri.[586]

Cu el, precum şi cu animalele şi plantele pe care le salvase de pieire, a început o nouă eră a lumii. După un an, din ape s–a ivit o femeie care s–a prezentat ca fiind „fiica lui Manu”. Cei doi s–au căsătorit şi au făcut copii, devenind astfel strămoşii actualei rase de oameni.[587]

În cele din urmă, dar fără a fi deloc mai puțin importante, tradițiile Egiptului antic se referă şi ele la un mare potop. De exemplu, un text funerar descoperit în mormântul faraonului Seti I povesteşte despre distrugerea printr–un diluviu a

---

585 Idem, *Satapatha Brahmana* (traducere de Max Müller), citată în *Atlantis: The Antediluvian World,* pag. 87.

586 Idem. A se vedea şi *Folkore in the Old Testament, pag. 78–79.*

587 *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 7:798, *The Rig Veda* („Vedele Rig” *Big:* alături de Sama, Yajur şi Athava, una dintre cele patru culegeri de imnuri etc, din străvechile scrieri sfinte hinduse denumite *Vedele.*), Penguin Classics, Londra, 1981, pag. 100–101.

omenirii păcătoase.[588] Motivele acelei catastrofe sunt expuse în capitolul CLXXV al *Cărții Morților,* care îi atribuie lui Thoth, zeul Lunii, următoarele cuvinte:

Ei au purtat bătălii, au întreținut vrajbe, au săvârşit fapte rele, au provocat duşmănii, au ucis cu nemiluita, au produs tulburări şi oprimare… (Aşadar) voi desființa tot ce am creat. Pământul acesta va intra în abisul de apă prin dezlănțuirea unui potop, şi va deveni întocmai aşa cum era în timpurile de la început.[589]

Pe urmele unui mister

Prin cuvintele lui Thoth am încheiat ciclul până la diluviile sumeriene şi biblice. „Pământul era plin de violență", spune *Geneza:*

Şi Dumnezeu a privit spre Pământ şi, iată, era corupt, deoarece tot ce era viu stricase voia lui pe Pământ. Şi zis–a Dumnezeu către Noe: „Sfârşitul tuturor viețuitoarelor vine în fața mea; căci prin ele Pământul s–a umplut de violență; şi iată, le voi distruge odată cu Pământul."[590]

Ca şi Potopul lui Deucalion, Potopul lui Manu şi

---

588 *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 48.
589 Din reviziunea tebană a scrierii *The Egyptian Book of the Dead* citată în *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 198.
590 *Genesis,* 6:11–13.

potopul care a distrus cel de–al „Patrulea Soare” al aztecilor, diluviul biblic a însemnat sfârşitul unei lumi. Acesteia i–a urmat o nouă eră: a noastră, populată de descendenții lui Noe. Cu toate acestea, încă de la început, era lucru înțeles că şi această eră avea să ajungă, la timpul potrivit, la un sfârşit catastrofal. Aşa cum spune un vechi cântec: „Dumnezeu i–a dat lui Noe semnul curcubeului; gata cu apa – data viitoare focul.”

Sursa din Sfânta Scriptură privitoare la această profeție despre distrugerea lumii, se poate găsi în scrierile lui Petru, 2:3:

Trebuie să avem grijă să ne amintim că în ultimele zile vor exista, desigur, oameni care vor fi supraviețuitori (şi care vor spune): „Totul merge înainte, aşa cum a mers încă de la începuturile creației.” Ei preferă să uite că la început existau Cerurile şi că Pământul a fost făcut prin cuvântul lui Dumnezeu din apă şi dintre ape, astfel că lumea din acele vremuri a fost distrusă de apă. Dar din aceeaşi poruncă, Cerul şi Pământul acesta sunt destinate pierii prin foc şi sunt păstrate până în Ziua Judecății de Apoi, în aşa fel ca toți păcătoşii să poată fi nimiciți… Ziua Domnului va sosi asemenea unui hoț, noaptea, şi atunci, cu un muget, Cerul va dispărea, elementele vor fi cuprinse de foc şi se vor prăbuşi, iar pământul şi tot ce conține va arde cu totul.[591]

---

[591] Scrierile lui *Petru,* 2:3:3–10.

Aşadar, Biblia întrevede două ere ale lumii, a noastră fiind cea de–a doua şi ultima. În alte părți, în alte culturi, sunt memorate numere de creații şi distrugere diferite. De exemplu, în China, erele dispărute sunt numite *kis*, dintre care se spune că zece au trecut de la începutul timpului şi până la Confucius. La sfârşitul fiecărui *kis*, „într–o convulsie generală a naturii, marea iese din albia sa, munții sar de la suprafața solului, râurile îşi schimbă cursul, ființele omeneşti şi absolut totul este nimicit, iar străvechile urme sunt şterse…”[592]

Scripturile budiste vorbesc despre „Şapte Sori”, fiecare din ei sfârşindu–se prin apă, foc sau vânt.[593] La finele celui de–al şaptelea Soare, actualul „ciclu al lumii”, se aşteaptă ca „pământul să izbucnească în flăcări.”[594] Tradițiile aborigene din Sarawak şi Saba amintesc faptul că cerul era cândva „jos” şi ne spun că „şase Sori au pierit… actualmente lumea este luminată de cel de–al Şaptelea Soare.”[595] În mod asemănător, Cărțile

---

[592] A se vedea lucrarea lui H. Murray, J. Crawford şi alții. *An Historical and Descriptive Account of Chim* (Relatare istorică şi descriptivă despre China), a II-a ediție, 1836, vol I, pag. 40. A se vedea şi G. Schegel, *Uranographie Chinoise* („Uranografie chineză”), 1875, pag. 740.

[593] Warren, *Buddhism în Translations* („Budismul în traduceri”), pag. 322.

[594] Idem.

[595] Dixon, *Oceanic Mythology* („Mitologia Oceaniei”), pag. 178.

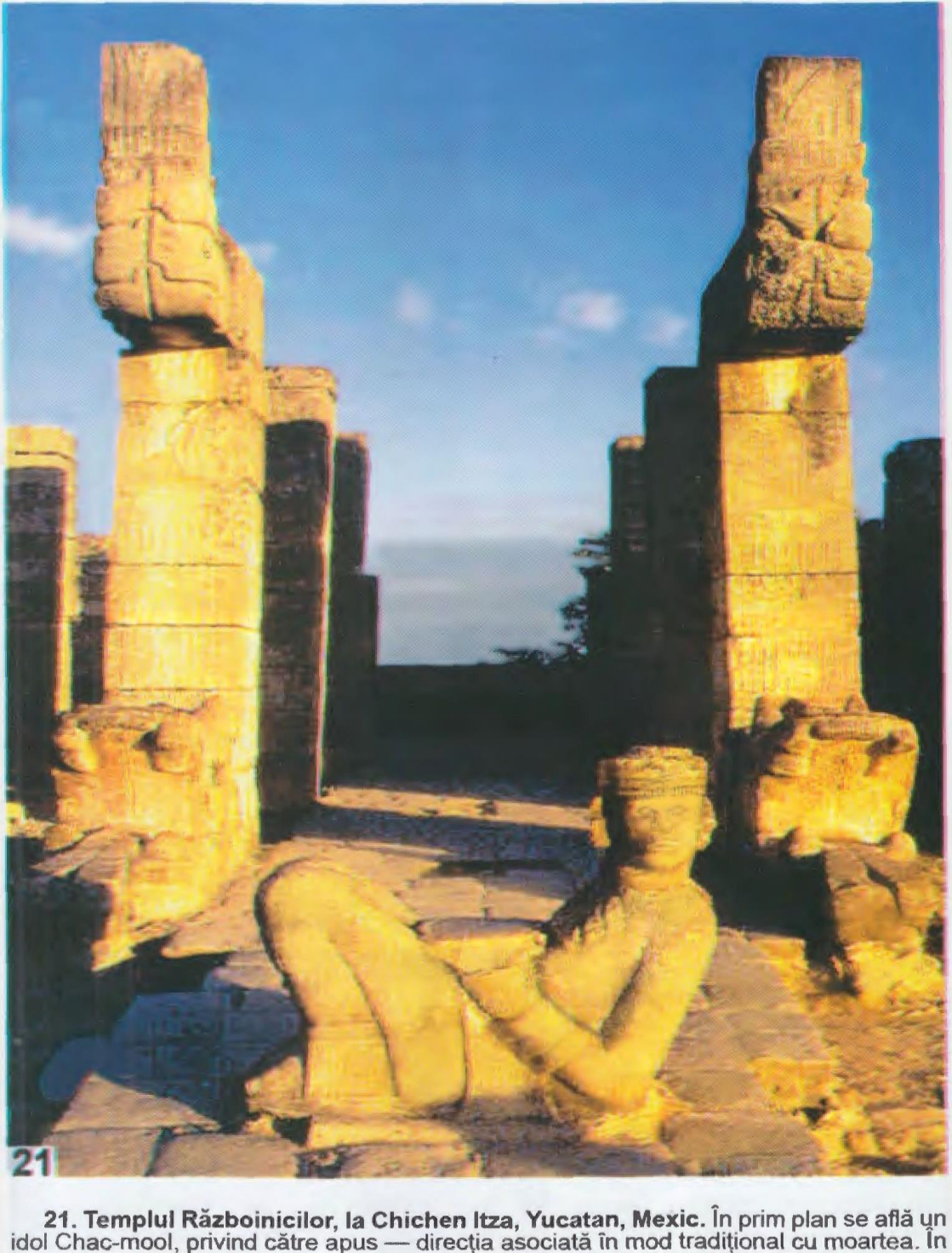

21. Templul Războinicilor, la Chichen Itza, Yucatan, Mexic. În prim plan se află un idol Chac-mool, privind către apus — direcția asociată în mod tradițional cu moartea. În fundal, la capătul din fund al templului din spatele idolului, există un altar de sacrificii sprijinit pe pilaștri scunzi. Pe tava pe care o ține idolul deasupra abdomenului său erau așezate inimile proaspăt smulse din pieptul victimelor sacrificate în credința că moartea ar putea amâna sfârșitul lumii.

29

30

31

29, 30 ,31 ,32. În aceleaşi straturi arheologice ca şi capetele olmece cu pronunţate caracteristici negroide, au fost găsite şi imagini de felul acestora (provenind de la La Venta şi Monte Alban), imagini ce par să reprezinte personaje caucaziene bărboase. Zeitatea Americii Centrale, Quetzalcoatl (ca şi Viracocha în Anzi) era descris ca un personaj înalt, cu piele albă, înzestrat cu barbă.

32

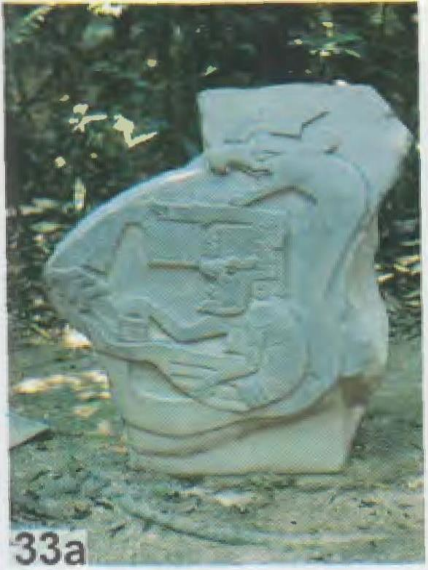
33a

33b

33. Sculptura denumită „Bărbat în Şarpe" din situl olmec de la La Venta. A se observa crucile în formă de *x* din acoperământul de pe cap şi a se compara cu conţinutul precreştin şi cu simbolismul şarpelui găsit în alte părţi — de exemplu, la Tiahuanaco în Anzi, şi în Egiptul Antic. A se remarca, de asemenea, ciudatul aspect mecanic al dispozitivului, denumit „Şapele cu Pene" în interiorul căruia stă bărbatul.

34. „Templul Inscripţiilor", o elegantă piramidă în trepte, pe situl clasic mayaş de la Palenque.

34

35

36

37

38

39a

39b

35. „Camera Mormântului", din interiorul „Templului Inscripțiilor", presupus loc de înmormântare al lordului Pacal, cârmuitorul orașului Palenque.

36. Copia după capacul sarcofagului, făcută cu ajutorul grafitului, scoate în evidență un alt desen, cu un aspect mecanic ciudat, reprezentând un bărbat ce pare să stea în interiorul unui dispozitiv.

37. Grup de idoli pe platforma piramidei de la Tula, Mexic.

38. Detaliu al armei ținute de unul dintre idoli. Legende ale Americii Centrale vorbesc despre arme numite *xiuhcoatl* – „șerpi de foc" – care emiteau raze arzătoare capabile să străpungă și să spintece trupurile omenești.

39. Piramida Magicianului, la Uxmal. Tradițiile mayașe afirmă că un pitic, cu puteri supranaturale, a clădit într-o singură noapte întreaga construcție, înaltă de 120 de picioare.

42

42. Necropola de la Gizeh, Egipt, văzută dinspre sud-vest. În prim plan (flancată de trei piramide „satelit"), se observă Piramida lui Menkaure/Mikerinos, cea de-a treia şi cea mai mică dintre Marile Piramide de la Gizeh. În spatele acesteia, cu vârful încă acoperit de câteva şiraguri de pietre fasetate originale, se înalţă Piramida lui Khafre/Kefren. În ultim plan se poate observa vârful trunchiat al Piramidei lui Khufu/Kheops — Marea Piramidă, cea de-a şaptea minune a lumii antice. Atribuirea celor trei piramide celor trei faraoni din Dinastia a Patra este convenţională, dar neavând ca suport dovezi convingătoare.

43. Marele Sfinx de la Gizeh, privind drept spre est, către răsăritul echinoţial. Noi dovezi geologice şi arheo-astronomice arată că această imensă sculptură monolitică poate fi cu multe mii de ani mai veche decât presupun în mod obişnuit arheologii.

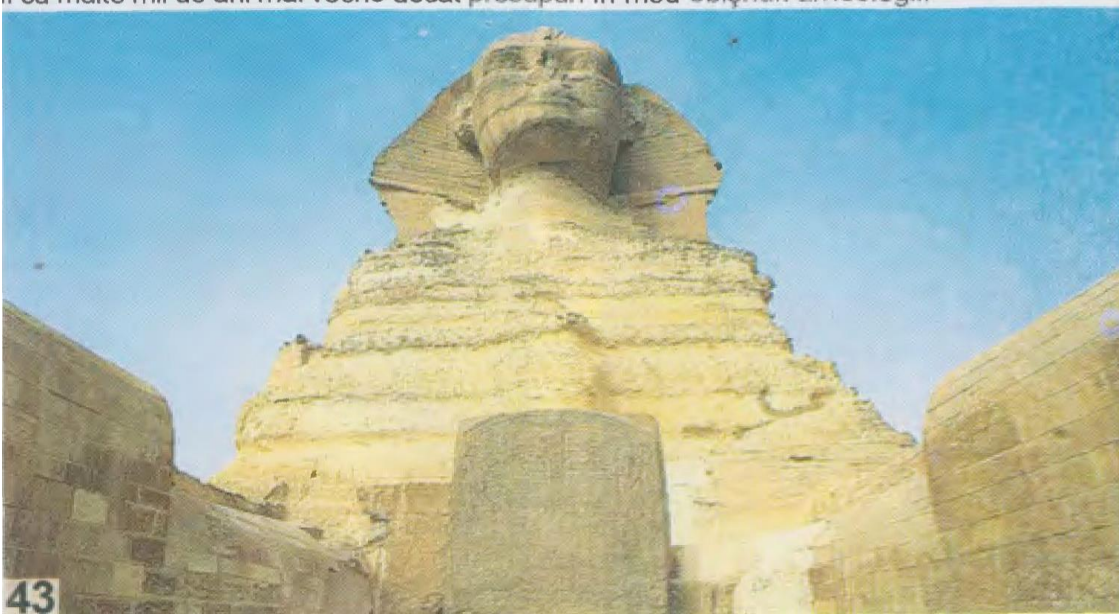

43

sibiline[596] vorbesc despre „nouă Sori care sunt nouă ere" şi profetizează că vor mai veni încă două ere – cea a celui de–al optulea şi cea a celui de–al nouălea Soare.[597]

De cealaltă parte a oceanului Atlantic, indienii hopi din Arizona (care sunt rude îndepărtate ale aztecilor[598]) ţin minte trei Sori anteriori, fiecare din aceştia culminând printr–o imensă distrugere totală şi urmat de o reapariţie treptată a neamului omenesc. În cosmologia aztecă existau, desigur, patru Sori înainte de al nostru. Astfel de diferenţe minore relativ la numărul exact de distrugeri şi creaţii prevăzut într–o mitologie sau alta n–ar trebui să ne abată atenţia de la remarcabila convergenţă a străvechilor tradiţii, evidentă aici. În întreaga lume, aceste tradiţii par să comemoreze o serie larg răspândită de catastrofe. În multe cazuri, caracterul fiecărui cataclism succesiv este învăluit în ceaţă prin utilizarea unui limbaj poetic şi prin aglomerarea de metafore şi simboluri. De asemenea, foarte frecvent pot fi descrise două soiuri diferite de dezastre care s–ar fi produs

---

596 *Cărţile sibiline* sau *Sibilele* reprezentau o colecţie de exprimări profetice, prezentate în hexametru (vers dactilic de şase picioare, în care dactilul ocupă locul al cincilea) grecesc, care au fost dobândite de la o Sibilă (din grecul *sibylla,* însemnând profetă) de către ultimul rege semi-legendar al Romei, Tarquinius Superbus, şi erau consultate în momentele de criză din istoria Republicii şi a Imperiului. (n. trad.).

597 *Worlds in Collision* („Lumi în coliziune"), pag. 35.

598 *Encyclopaedia Britannica,* 6:53.

simultan (cel mai adesea inundaţii şi cutremure de Pământ, dar uneori foc şi un cumplit întuneric).

Toate acestea contribuie la crearea unei imagini confuze şi învălmăşite. Cu toate acestea, miturile indienilor hopi ies în evidenţă prin claritatea şi simplitatea lor. Iată ce ne spun ele:

Prima lume a fost nimicită drept pedeapsă pentru purtarea proastă a oamenilor, printr–un joc devastator care a venit de sus şi de jos. Cea de–a doua lume s–a sfârşit când globul terestru s–a răsturnat de pe axa sa şi totul a fost acoperit de ghețuri. Cea de–a treia lume s–a sfârşit printr–o inundație universală. Actuala lume este a patra. Soarta ei va depinde de faptul dacă locuitorii ei se poartă sau nu în conformitate cu planurile Creatorului.[599]

Aici ne aflăm pe urmele unui mister. Şi deşi este posibil ca niciodată să nu sperăm să ne imaginăm planurile Creatorului, va trebui să fim capabili să ajungem la o apreciere cu privire la enigma miturilor noastre convergente referitoare la o distrugere totală.

Prin intermediul acestor mituri, vocile celor din vechime ne vorbesc direct. Oare ce încearcă să ne

---

[599] *World Mythology,* pag. 26. Detalii referitoare la miturile indienilor hopi cu privire la distrugerea lumii se găsesc în lucrarea lui Frank Waters, *The Book of Hopi,* („Cartea indienilor Hopi"), Penguin, Londra, 1977.

spună?

Capitolul 25

Multiplele măşti ale Apocalipsei

Ca şi indienii din America de Nord, *arienii*[600] *avestici*[601] din Iranul pre–islamic credeau că, anterior erei noastre, existau trei epoci de creație. În prima epocă oamenii erau puri şi fără de păcat, înalți şi cu o viață îndelungată, dar, spre sfârşitul ei, cel Rău a declarat război împotriva lui Ahura Mazda, zeul sfânt, şi urmarea a fost un cataclism tumultuos. În cea de–a doua epocă, cel Rău a fost învins. În cea de–a treia, binele şi răul erau perfect echilibrate. În cea de–a patra epocă (actuala eră a lumii), răul a triumfat încă de la început, şi de atunci încolo şi–a păstrat supremația.[602]

Sfârşitul celei de–a patra epoci este prezis să aibă loc în curând, însă cel care ne interesează aici este cataclismul de la sfârşitul primei epoci. Nu este un diluviu, şi totuşi se potriveşte în atât de

---

600 *Arian* (ist.): Indo-european sau indo-iranian. Termenul a fost utilizat în mod impropriu, mai ales în Germania nazistă, pentru a defini un german de origine ne-evreiască. (n.t.).

601 *Avestic* (limbaj ~): limbaj folosit de indo-europeni şi în special de către indo-iranieni. (n.t.).

602 *The Bundahish* („Bundahish-ul"), capitolele 1, XXXI, XXXIV, citate în lucrarea lui William F. Warren, *Paradise Found: The Cradle of the Human Race at the North Pole,* („Paradis găsit: leagănul rasei umane la Polul Nord"), Houghton, Mifflin and Co., Boston, 1885, pag. 282.

multe privințe cu numeroase tradiții ce vorbesc despre o inundație generală, încât se sugerează insistent o oarecare legătură.

Scrierile avestice ne întorc la vremurile unui paradis terestru, când strămoşii îndepărtați ai anticului popor iranian trăiau în legendarul Airyana Vaejo, prima creație bună şi fericită a lui Ahura Mazda, care a înflorit în prima eră a omenirii: miticul loc de naştere şi patria inițială a rasei ariene.

În zilele acelea, Airyana Vaejo se bucura de un climat blând şi roditor, cu şapte luni de vară şi cinci luni de iarnă. Bogat în sălbăticiuni şi recolte, cu păşuni străbătute de ape curgătoare, această grădină a desfătărilor a fost transformată într–un deşert nelocuibil, cu o iarnă de zece luni şi o vară de numai două luni, ca urmare a atacului violent al celui Rău, Angra Mainyu:

Primul dintre pământurile şi tărâmurile bune pe care eu, Ahura Mazda, le–am creat, a fost Airyana Vaejo… Atunci, Angra Mainyu, care este plin de o ură de moarte, a creat opusul aceluiaşi tărâm, cu şerpi puternici şi zăpadă. Acum, acolo sunt zece luni de iarnă, două luni de vară, şi acestea sunt reci în ceea ce priveşte apa, reci în ceea ce priveşte pământul, reci pentru arbori… Pretutindeni cad ninsori dese; aceasta

e cea mai rea dintre pedepse…[603]

Cititorul va fi de acord că se descrie o bruscă şi drastică schimbare survenită în climatul regiunii Airyana Vaejo. Scripturile avestice nu ne îngăduie niciun dubiu în această privință. La început, în ele este descrisă o întrunire a zeilor cereşti, convocați de Ahura Mazda, şi ni se spune că „bunul Yima, bunul păstor de mare renume în Airyana Vaejo", a asistat la această întrunire împreună cu toți excelenții lui muritori.

În punctul acesta încep să apară straniile asemănări cu tradițiile referitoare la Potopul biblic, deoarece Ahura Mazda profită de întâlnire pentru a–l avertiza pe Yima de ceea ce urmează să se întâmple ca o consecință a puterilor celui Rău:

Şi Ahura Mazda i–a vorbit lui Yima spunând: „Bunule Yima… asupra lumii materiale este pe cale să se abată o iarnă fatală, care va aduce un îngheț cumplit, nimicitor. Asupra lumii trupeşti va veni răul iernii, în care zăpada va cădea din abundență…

Şi toate cele trei soiuri de animale vor pieri, cele care trăiesc în sălbăticie, şi cele care trăiesc pe creştetele munților, şi cele care trăiesc în adâncimile văilor, în adăpostul staulelor.

Aşadar construieşte–ți un var (un „hipogeu" sau o

---

603 *Vendidad,* Fargard I, citat în lucrarea lui Lokamanya Bal Gangadhar Tilak, *The Arctic Home in the Vedas* („Căminul arctic în Veda"), Tilak Publishers, Poona, 1956, pag. 340–341.

încăpere subpământeană), lungă cât un teren de călărie spre toate cele patru colțuri. Acolo adu reprezentanții fiecărui soi de făptură, mare sau mică, dintre vite şi animalele de povară, şi dintre oameni, dintre câini, dintre păsări şi dintre zburătoarele focuri roşii.[604]

Acolo vei face să curgă apă. Vei pune păsări în copacii de pe marginea apei, în verdeața care e veşnică. Pune acolo specimene din toate plantele, cele mai frumoase şi cele mai parfumate, şi din toate fructele cele mai suculente. Toate aceste soiuri de lucruri şi făpturi nu vor pieri, atâta vreme cât se vor afla în var. Dar nu pune acolo nicio făptură diformă, nici neputincioasă, nici nebună, nici vicioasă, nici vicleană, nici care poartă pică, nici geloasă; şi nici vreun om cu dinți neregulați, niciun lepros…"[605]

În afară de scara la care urmează să se întreprindă acțiunea, nu există decât o diferență reală între *var*–ul de inspirație divină şi arca de inspirație divină a lui Noe: arca este un mijloc de supraviețuire a unui potop cumplit şi devastator care va nimici toate viețuitoarele, înecând lumea în apă; *Var*–ul este un mijloc destinat supraviețurii unei *ierni* cumplite şi devastatoare, care va distruge toate viețuitoarele prin acoperirea pământului cu o pătură rece de gheață şi zăpadă.

---

604 *Vendidad,* Fargard II, citat în *The Arctic Home in the Vedas,* pag. 300, 353–354.

605 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 320.

În *Bundahish,* o alta dintre scrierile lui Zoroastru (despre care se credea că ar fi cuprins materiale foarte vechi dintr–o parte pierdută a inițialei *Avesta*), se furnizează mai multe informații asupra cataclismului prin glaciațiune care s–a abătut asupra Airyana Vaejo–ului. Când Angra Mainyu a trimis „puternicul îngheț distrugător", totodată a „atacat şi tulburat cerul." [606] *Bundahish–ul* ne spune că acel atac i–a îngăduit celui Rău să stăpânească „o treime din cer şi a răspândit asupra lui întuneric", în vreme ce păturile năvălitoare de gheață îşi măreau strânsoarea.[607]

Un frig de nedescris, foc, cutremure şi tulburarea Gerurilor

Arienii avestici din Iran, despre care se ştie că au emigrat spre Asia vestică dintr–o altă patrie, îndepărtată[608], nu sunt singurii posesori ai unor tradiții arhaice din care răzbat ecouri ale principalului cadru de desfăşurare a marii inundații, în moduri greu de considerat ca fiind coincidențe. Într–adevăr, deşi în marea majoritate a cazurilor acestea sunt asociate cu Potopul, totuşi binecunoscute teme ale avertismentelor divine şi ale salvării rămăşițelor seminției omeneşti de la un dezastru universal se regăsesc

---

606 West, *Pahlavi Texts* (Textele pehlavi"), partea I, pag. 17, Londra, 1880.

607 Idem; Justi, *Der Bundahish* („Bundahish-ul"), Leipzig, 1868, pag. 5.

608 *The Artic Home in the Vedas,* pag. 390 şi în continuare.

în multe zone diferite ale lumii, în legătură cu brusca instalare a unor condiții glaciare.

De exemplu, în America de Sud, indienii toba din regiunea Gran Chaco, ce se întinde peste actualele granițe dintre Paraguay, Argentina şi Chile, încă mai repetă un mit străvechi, referitor la venirea a ceea ce ei numesc „Marele Frig". Avertismentele premergătoare provin de la personajul unui erou semidivin, pe nume Asin:

Asin a spus unui om să strângă cât putea de mult lemn şi să–şi acopere coliba cu un strat gros de stuf, pentru că veneau timpuri de mare frig. De îndată ce coliba a fost pregătită, Asin şi omul acela s–au închis înăuntru şi au aşteptat. Când s–a instalat frigul cel mare, au venit oameni care, tremurând, au cerşit de la ei o bucată de lemn aprins. Asin era aspru, şi le–a dat jeratic numai celor care fuseseră prietenii lui. Oamenii înghețau, şi au strigat întreaga noapte. La miezul nopții erau morți cu toții, tineri şi bătrâni, bărbați şi femei... Acea perioadă de gheață şi zloată a durat mult timp, şi toate focurile s–au stins. Chiciura era groasă cât pielea tăbăcită.[609]

Ca şi în tradițiile avestice, se pare că frigul cel intens era însoțit de o mare întunecime. Din cuvintele unui indian toba, mai în vârstă, reiese că

---

609 *The Mythology of South America,* pag. 143–144.

aceste năpaste erau trimise „pentru că atunci când pământul e plin de oameni, trebuie să se schimbe. Populația trebuie să se subțieze pentru a salva lumea... În cazul îndelungatului întuneric, soarele dispăruse pur şi simplu şi oamenii sufereau de foamete. Când au rămas fără hrană, au început să–şi mănânce copiii: Şi cu timpul au murit cu toții..."[610]

Popol Vuh–ul mayaş asociază inundațiile cu „multă grindină, ploaie neagră şi ceață şi un frig de nedescris". [611] El spune şi că aceea era o perioadă când „pretutindeni în lume erau nori şi crepuscul... fața soarelui şi a lunii erau acoperite". [612] Alte surse mayaşe confirmă că aceste fenomene stranii şi cumplite au fost suportate de oameni „pe vremea strămoşilor. Pământul s–a întunecat... S–a întâmplat că soarele încă mai strălucea şi era neacoperit de nori. Apoi, în miez de zi, s–a făcut întuneric...[613] Lumina soarelui n–a revenit decât în cel de–al douăzeci şi şaselea an după Potop".[614]

Poate că cititorul îşi aminteşte că multe mituri despre Potop şi catastrofe conțin referiri nu numai la instalarea unui întuneric adânc, ci şi la alte modificări în aspectul cerului. De exemplu, în Țara

---

610 Idem, pag. 144.
611 *Popol Vuh,* pag. 178.
612 Idem, pag. 93.
613 *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 41.
614 *Maya History and Religion,* pag. 333.

de Foc se spunea că soarele şi luna „au căzut de pe cer”, [615] iar în China că „planetele şi–au modificat drumurile. Soarele şi Luna şi stelele şi–au schimbat mişcarea”.[616] Incaşii credeau că „în timpuri străvechi, Anzii se despărțeau când cerul ducea război pe pământ”. Indienii tarahumara din Mexicul de nord au păstrat legende despre distrugerea lumii, care erau bazate pe o schimbare a drumului străbătut de soare. [617] Într–un mit african din Congo–ul inferior se spune că: „în urmă cu multă vreme, soarele a întâlnit luna şi a aruncat în ea cu noroi, făcând–o astfel mai puțin luminoasă. Când a avut loc această întâlnire, a fost un potop mare...” [618] Indienii cahto din California spun pur şi simplu: „a căzut cerul.”[619] Iar miturile greco–romane povestesc că Potopul lui Deucalion a fost precedat în foarte scurt timp de întâmplări cereşti înspăimântătoare. [620] Aceste întâmplări sunt simbolizate grafic în povestea care relatează cum Phaeton, copil al Soarelui, ținea frâiele carului tatălui său, dar nu era în stare să–l conducă pe drumul pe care–l străbătea acesta de

---

615 A se vedea capitolul 24.
616 Idem.
617 *The Mythology of Mexico and Central America,* pag. 79.
618 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 481.
619 *The Mythology of all Races* („Mitologia tuturor raselor”), Cooper Square Publishers Inc., New York, 1964, Vol. X, pag. 222.
620 A se vedea îndeosebi scrierile lui Hyginus, citate în *Paradise Found,* pag. 195. A se vedea şi *The Gods of the Greeks,* pag. 195.

obicei:

În curând, caii nărăvaşi au simţit că hăţurile lor se aflau într–o mână neexperimentată. Dându–se înapoi şi smucindu–se într–o parte, au părăsit drumul lor obişnuit; atunci întregul pământ s–a uimit văzând că gloriosul Soare, în loc să–şi menţină traseul său măreţ şi binefăcător peste cer, părea să gonească anapoda în sus, pe cer, şi să se năpustească în jos mânios, ca un meteor."[621]

Nu este aici locul să facem speculaţii cu privire la ce anume ar fi putut provoca alarmantele tulburări survenite în structura cerului, care sunt legate de legendele privitoare la cataclism răspândite în toată lumea. Pentru scopul nostru actual, este suficient să remarcăm că astfel de tradiţii vor să se refere la aceeaşi „dereglare a cerului", care a însoţit iarna fatală şi păturile tot mai întinse de gheaţă, descrisă în iraniana *Avesta*.[622] Apar şi alte legături. De exemplu, focul urmează sau precede deseori Potopul. În cazul aventurii cu soarele a lui Phaeton, „iarba s–a veştejit; recoltele s–au pârjolit; pădurile au pierit prin foc şi fum; atunci, pământul dezgolit de sub ele a crăpat şi s–a sfărâmat şi, sub efectul căldurii,

---

621 *The Illustrated Guide to classical Mythology* („Ghid ilustrat al mitologiei clasice"), pag. 15–17.

622 Iranianul *Bundahish* ne spune că planetele s-au răsculat împotriva cerului şi au creat tulburări în întregul cosmos.

stâncile înnegrite au sărit în toate părțile."[623]

Fenomenele vulcanice şi cutremurele de pământ sunt şi ele menționate deseori în legătură cu Potopul, mai ales în Americi.

Indienii araucanieni din Chile spun în mod foarte explicit că „potopul a fost urmarea unor erupții vulcanice însoțite de cutremure puternice." [624] Mayaşii manu din Santiago Chimaltenango, din regiunile muntoase apusene ale Guatemalei, păstrează amintiri despre „o revărsare de smoală arzândă" care – spun ei – a fost unul din mijloacele de distrugere a lumii.[625] Iar în Gran Chaco din Argentina, indienii mataco povestesc despre „un nor negru care a venit din sud pe vremea Potopului şi a acoperit întregul cer. Cădeau trăsnete şi se auzeau tunete. Cu toate acestea, picăturile ce le însoțeau nu erau ca de ploaie. Erau ca de foc..."[626]

Un monstru a fugărit Soarele

Există o cultură străveche care, în miturile ei, păstrează amintiri poate mai vii decât oricare alta: cea a aşa–numitelor triburi teutonice din Germania şi Scandinavia; o cultură memorată cel mai bine în cântecele poeților şi înțelepților norvegieni. Poveştile, pe care le re–istorisesc

---

623 *The Illustrated Guide to Classical Mythology,* pag. 17.
624 *Folkore in the Old Testament,* pag. 101.
625 *Maya History and Religion,* pag. 336.
626 *The Mythology of South America,* pag. 140–142.

aceste cântece, îşi au rădăcinile într–un trecut care poate fi mult mai vechi decât îşi închipuie oamenii de ştiință şi care, pentru a reaminti un cataclism de o amploare înspăimântătoare, combină imagini familiare, cu ciudate reprezentări simbolice şi cu un limbaj alegoric:

Într–o pădure îndepărtată din est, o bătrână femeie–gigant a adus pe lume o întreagă progenitură de lupi tineri al căror tată era Fenrir. Unul dintre acei monştri l–a fugărit pe Soare, ca să pună stăpânire pe el. Multă vreme fugărirea a fost zadarnică, însă, cu trecerea fiecărui anotimp. Lupul devenea tot mai puternic şi, în cele din urmă, l–a ajuns pe Soare. Razele strălucitoare ale acestuia s–au stins una câte una. A căpătat o nuanță roşie ca sângele, apoi a dispărut cu totul.

După aceea lumea a fost învăluită într–o iarnă îngrozitoare. Din toate punctele orizontului se năpusteau viscole. Pe tot Pământul au izbucnit războaie. Fratele îşi ucidea fratele, copiii nu mai respectau legăturile de sânge. Erau vremuri în care oamenii nu erau mai buni decât lupii, fiind nerăbdători să se nimicească unii pe alții. În curând lumea avea să se scufunde în abisul neantului.

Între timp, lupul Fenrir, pe care zeii, cu multă vreme în urmă, îl înlănțuiseră foarte bine, şi–a rupt legăturile şi a reuşit în sfârşit să scape. S–a scuturat – şi lumea s–a cutremurat. Arborele de cenuşă Yggdrasil (închipuit ca fiind axa Pământului) s–a zguduit din rădăcini până în cele mai de sus ramuri ale sale. Munții fie s–au prăbuşit, fie s–au despicat din creştet până la

poale, iar piticii care îşi aveau locuinţe sub ei au încercat, cu disperare şi zadarnic, să găsească intrările binecunoscute de foarte multă vreme care acum dispăruseră.

Părăsiţi de zei, oamenii au fost scoşi din inima lor şi rasa omenească a fost ştearsă de pe faţa pământului. Pământul însuşi începea să–şi piardă forma. Stelele cădeau în derivă pe cer şi se prăvăleau în prăpastia neantului. Erau asemenea rândunelelor, obosite după o călătorie prea îndelungată, care cad şi se scufundă în valuri.

Gigantul Surt a incendiat întregul pământ; universul nu mai era decât un imens cuptor. Din crăpăturile stâncilor izbucneau flăcări; pretutindeni se auzea şuieratul aburului. Toate vieţuitoarele, toate plantele au fost nimicite. Nu a mai rămas decât solul golaş, dar ca şi cerul însuşi, pământul nu mai era decât crăpături şi crevase.

Şi acum toate râurile, toate mările s–au umflat şi s–au revărsat. Din toate părţile, valuri biciuau valuri. Apele creşteau şi fierbeau încet peste toate cele. Pământul s–a scufundat sub mare…

Şi totuşi, în imensa catastrofă n–au pierit toţi oamenii. Închişi în însuşi lemnul arborelui de cenuşă Yggdrasil – pe care flăcările lacome ale conflagraţiei universale nu izbutiseră să–l ardă – strămoşii unei viitoare rase de oameni scăpaseră de moarte. În acel adăpost, au constatat că singura lor hrană fusese roua dimineţii.

Şi astfel s–a întâmplat, că din distrugerea vechii lumi s–a născut o nouă lume. Încetul cu încetul pământul s–a ivit din ape. Munţii s–au înălţat din nou şi din ei

curgeau cascade de ape şopotitoare.[627]

Noua lume, pe care o anunță acest mit teutonic, este chiar a noastră. Nu mai este cazul să precizăm că, exact ca şi cel de–al Cincilea Soare al aztecilor şi mayaşilor, ea a fost creată cu multă vreme în urmă şi nu mai este nouă. Să fie oare o coincidență faptul că unul dintre multele mituri despre Potop din America Centrală, referitoare la cea de–a patra epocă – *Atl* („apa") – nu instalează familia lui Noe într–o arcă, ci o adăposteşte într–un arbore uriaş, întocmai ca Yggdrasil? *„Atl*" s–a sfârşit prin inundații. Munții au dispărut... Au supraviețuit două persoane, deoarece unul din zei le poruncise să facă o gaură în trunchiul unui copac foarte mare, şi atunci când aveau să se prăbuşească cerurile, să se strecoare înăuntru. Cei doi au intrat (în arbore) şi au scăpat cu viață. Copiii lor au repopulat lumea".[628]

Nu este oare ciudat că acelaşi limbaj simbolic apare cu încăpățânare în tradiții străvechi din regiuni ale lumii răspândite la distanțe atât de mari unele de celelalte? Cum se poate explica asta? Oare vorbim despre un soi de vast şi subconştient val de telepatie interculturală, sau e posibil ca unele elemente ale acestor remarcabile mituri universale să fi fost concepute, cu foarte

---

627 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 275–277.
628 *Maya History and Religion,* pag. 332.

multă vreme în urmă, de către oameni inteligenți şi mânați de un scop anume? Care dintre aceste două ipoteze este cel măi probabil să fie adevărată? Sau mai există şi alte explicații posibile pentru enigma miturilor?

Vom reveni la aceste întrebări la momentul potrivit. Între timp, ce concluzie trebuie să tragem în legătură cu apocalipticele viziuni de foc, gheață, inundații, erupții vulcanice şi cutremure de pământ pe care le conțin miturile? Acestea prezintă un realism obsedant şi care ne pare arhi–cunoscut. Să se datoreze oare acest lucru faptului că ne vorbesc despre un trecut pe care–l bănuim a fi al nostru, dar pe care nu putem nici să ni–l amintim limpede, nici să–l uităm cu totul?

Capitolul 26

O specie născută în lunga iarnă a Pământului

În tot ceea ce numim „istorie" – tot ce ne amintim cu claritate despre noi înşine ca specie – omenirea a fost de mai multe ori aproape de o distrugere totală. În diverse regiuni şi în diverse momente au existat dezastre naturale cumplite. Însă în ultimii 5.000 de ani n–a fost nici un singur prilej în care să se poată spune că specia umană, în totalitatea ei, să se fi confruntat cu dispariția.

Oare aşa a fost întotdeauna? Sau este posibil, dacă ne întoarcem îndeajuns de mult în urmă, să

descoperim o epocă în care strămoşii noştri au fost aproape şterşi de pe faţa pământului? Tocmai o asemenea epocă pare să fie punctul central al marilor mituri despre cataclism. În mod obişnuit, oamenii de ştiinţă atribuie aceste mituri închipuirii poeţilor din vechime. Dar ce–ar fi dacă oamenii de ştiinţă s–ar înşela? Ce–ar fi dacă o cumplită serie de catastrofe naturale ar fi redus numărul strămoşilor noştri ancestrali la o mână de indivizi risipiţi ici şi colo pe suprafaţa Pământului, la mari distanţe, fără a putea lua legătura unii cu alţii?

Căutăm o epocă care să se potrivească miturilor tot atât de bine ca şi condurul pe piciorul Cenuşăresei. Este, totuşi, evident că în această căutare nu are niciun rost să cercetăm vreo perioadă anterioară apariţiei pe planetă a unor fiinţe omeneşti moderne recognoscibile. Nu ne interesează acum *homo habilis,* sau *homo erectus,* şi nici chiar *homo Sapiens neanderthalensis*. Ne interesează numai *homo Sapiens Sapiens,* propria noastră specie, şi nu existăm de prea multă vreme.

Savanţii preocupaţi de omul primitiv nu sunt întrutotul de acord cu privire la timpul scurs de la apariţia noastră. Aşa cum vom vedea, unii cercetători pretind că unele rămăşiţe omeneşti parţiale mai vechi de 100.000 de ani pot fi „perfect moderne”. Alţii aduc argumente în favoarea unei vechimi mai mici, de ordinul a 35–40.000 de ani, iar alţii propun un compromis de 50.000 de ani.

Dar nimeni nu ştie cu certitudine. „Originea unor fiinţe umane realmente moderne, indicată prin denumirea de subspecie *homo sapiens sapiens*, rămâne una dintre marile enigme ale paleoantropologiei", recunoaşte o autoritate în materie.[629]

Mărturiile fosilelor indică o evoluţie mai mult sau mai puţin relevantă pe durata a aproximativ 3.500.000 de ani. Din motive practice, aceste mărturii încep cu un mic hominid biped (poreclit Lucy), ale cărui rămăşiţe au fost descoperite în 1974 în partea etiopiană a Văii Marii Despicături (Great Rift Valley) din Africa de Est. Cu un volum al creierului de 400 de cm cubi (mai puţin de o treime din volumul mediu modern), în mod cert Lucy nu era om. Dar nici maimuţă nu era, şi prezenta câteva caracteristici „de tip uman", îndeosebi mersul ei vertical, forma pelvisului ei şi măselele. Din aceste motive, precum şi din altele, specia ei – clasificată ca *australopithecus afarensis* – a fost recunoscută de majoritatea paleoantropologilor ca fiind cel mai vechi strămoş direct al nostru.[630]

Acum aproximativ două milioane de ani, reprezentanţii speciei *homo sapiens*, membri

---

[629] Roger Lewin, *Human Evolution* („Evoluţia omului"), Blackwell Scientific Publications, Oxford, 1984, pag. 74.

[630] Donald C. Johanson şi Maitland C. Eddy, *Lucy: The Beginnings of Humankind* („Lucy: începuturile speciei umane"), Paladin, Londra, 1982, în special pag. 28, 259–310.

fondatori ai spiței *homo,* căreia îi aparținem noi înşine, au început să–şi lase în urmă craniile şi scheletele fosilizate. Odată cu trecerea timpului, această specie a prezentat semne clare de evoluție către o formă mai „zveltă” şi mai rafinată, şi către un creier mai mare şi mai multilateral dezvoltat. *Homo erectus*, care se suprapusese în timp şi apoi îi succedase lui *homo habilis,* a apărut acum aproximativ 1.600.000 de ani, cu un volum al creierului în jur de 900 de cm cubi (față de 700 cm cubi în cazul lui *habilis*).[631] Perioada următoare, de aproximativ 1.000.000 de ani, şi până acum circa 400.000 de ani, nu s–a caracterizat prin nicio schimbare evolutivă – sau niciuna nu a fost atestată pe baza unor fosile care să le fi supraviețuit. După aceea, *homo erectus* a trecut peste pragul dispariției rasei, evoluând în specia hominidelor şi, încet – foarte, foarte încet – a început să apară ceea ce paleoantropologii numesc „treapta de inteligență”.

Este dificil de stabilit cu precizie când anume a început tranziția spre o formă mai inteligentă. Unii cred că trecerea, care implica o mărire a dimensiunilor creierului și o reducere a robustației oaselor craniului, a început încă de acum 400.000 de ani. Din păcate, pur și simplu nu există suficient de multe fosile din această

---

631 Roger Lewin, *Human Evolution,* pag. 47–49, 53–56; *Encyclopaedia Britannica,* 6:27–28.

perioadă importantă pentru a avea o certitudine cu privire la ceea ce se întâmpla.[632]

Ceea ce în mod cert *nu* se întâmpla acum 400.000 de ani, era apariția a ceva cât de cât identificabil cu propria noastră subspecie în stare de a istorisi poveşti, sau de a crea mituri – *homo Sapiens Sapiens.* Consensul este că „ființele umane inteligente trebuie să fi evoluat din *homo erectus",*[633] şi este adevărat că o serie de populații „inteligente arhaice" au început să existe în perioada dintre acum 400.000 de ani şi acum 100.000 de ani. Din nefericire, legătura dintre aceste specii tranzitorii şi noi înşine este departe de a fi clară. Aşa cum s–a remarcat, vechimea primilor pretendenți la titulatura de membru al clubului exclusivist al lui *homo Sapiens Sapiens* a fost stabilită, de către unii cercetători, în ultima parte a acestei perioade. Însă toate rămăşițele găsite sunt parțiale, şi identificarea lor nu este deloc acceptată în unanimitate. Cea mai veche – o calotă craniană – este un presupus specimen de ființă omenească modernă datând aproximativ din anul 113.000 î.e.n.[634] Tot în jurul acestei date apare pentru prima dată *homo sapiens neanderthalensis*, o subspecie foarte distinctă, pe

---

632 *Human Evolution,* pag. 76.
633 *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 18–831.
634 *Human Evolution,* pag. 76.

care cei mai mulți dintre noi o cunosc sub denumirea de „omul de Neanderthal”.

Înalt, foarte musculos, cu arcadele sprâncenelor foarte proeminente şi cu o față pregnantă, omul de Neanderthal avea dimensiunile medii ale creierului mai mari decât oamenii moderni (1.400 cm cubi față de cei 1.360 cm cubi ai noştri).[635] Faptul de a poseda un creier atât de mare constituia fără îndoială un avantaj al acestor „făpturi inteligente, sensibile la probleme ale spiritului şi pline de resurse”[636], iar mărturia fosilelor sugerează că ele erau specia dominantă de pe planetă începând de acum 100.000 de ani şi până acum 40.000 de ani. Într–un anumit moment, în timpul acestei îndelungate şi puțin cunoscute perioade, s–a definitivat *homo Sapiens Sapiens,* lăsând în urmă–i rămăşițe fosile datând de acum 40.000 de ani, care sunt în mod indiscutabil cele ale unor oameni moderni, şi care i–au înlocuit cu totul pe oamenii de Neanderthal la o dată apreciată ca fiind în jur de acum 35.000 de ani.[637]

Pe scurt, ființe umane asemănătoare cu noi, pe lângă care am putea trece pe stradă fără să clipim dacă ar fi bărbierite şi îmbrăcate cu haine moderne, sunt făpturi ce datează (cel mult) din

---

635 Idem, pag. 72.
636 Idem, pag. 73.
637 Idem, pag. 73,77.

ultimii 115.000 de ani – şi mult mai probabil numai din ultimii 50.000 de ani. Concluzia este că, dacă miturile despre un cataclism, pe care le–am trecut în revistă, reflectă o epocă de transformări geologice trăite de omenire, aceste schimbări au avut loc în ultimii 115.000 de ani, şi mult mai probabil în ultimii 50.000 de ani.

Condurul Cenuşăresei

Faptul că instalarea şi durata ultimei ere glaciare, pe de o parte, şi apariția şi proliferarea omului modern, pe de alta, se întrepătrund mai mult sau mai puțin, constituie o ciudată coincidență a geologiei şi paleoantropologiei. Ciudat este şi faptul că şi despre una, cât şi despre cealaltă se ştie atât de puțin.

În America de Nord, ultima eră glaciară este numită „glaciațiunea Wisconsin" (denumire provenind de la depunerile de roci studiate în statul Wisconsin) şi data fazei ei de început a fost stabilită de geologi ca situându–se acum 115.000 de ani.[638] După acea dată au urmat diverse înaintări şi retrageri ale calotei glaciare, cea mai mare viteză de acumulare având loc între acum 60.000 de ani şi acum 17.000 de ani – un proces ce a culminat prin „Înaintarea Tazewell, în care glaciațiunea a atins întinderea sa maximă, în jurul

---

638 *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 12–712.

anului 15.000 î.e.n."[639] Cu toate acestea, prin anul 13.000 î.e.n., milioane de mile pătrate de gheață s–au topit, din motive care niciodată n–au fost prea bine explicate, şi prin anul 8.000 î.e.n., „Wisconsin"–ul se retrăsese aproape complet.[640]

Era glaciară a fost un fenomen general, afectând ambele emisfere, nordică şi sudică; aşadar condiții climatice şi geologice asemănătoare predominau şi în multe alte părți ale lumii (mai ales în Asia răsăriteană, în Australia, în Noua Zeelandă şi în America de Sud). O glaciațiune masivă exista în Europa, unde gheața se întindea dinspre Scandinavia şi Scoția, acoperind cea mai mare parte din Marea Britanie, Danemarca, Polonia, Rusia, mari regiuni din Austria, Italia şi Franța.[641] (Cunoscută printre specialişti ca „glaciațiunea Wurm", această eră glaciară europeană a început acum 70.000 de ani, cu puțin mai târziu decât perechea ei americană, şi după aceea a trecut prin aceeaşi etapă de retragere rapidă, încheindu–se la aceeaşi dată).[642]

Aşadar, etapele cruciale ale cronologiei erei glaciare par să fie următoarele:

---

639 *Path of the Pole,* pag. 146.

640 Idem, pag. 152; *Encyclopaedia Britannica,* 12:712.

641 John Imbrie şi Katherine Palmer Imbrie, *Ice Ages: Solving the Mystery* („Erele glaciare: rezolvarea misterului"), Enslow Publishers, New Jersey, 1979, pag. 11.

642 Idem, pag. 120; *Encyclopaedia Britannica,* 12–783; *Human Evolution,* pag. 73.

1. acum aproximativ 60.000 de ani, când glaciațiunile Wurm, Wisconsin şi altele erau deja bine începute;
2. acum aproximativ 17.000 de ani, când păturile de gheață au atins întinderea lor maximă, atât în Lumea Veche cât şi în cea Nouă;
3. cei 7.000 de ani de dezgheț care au urmat.

În felul acesta, apariția lui *homo Sapiens Sapiens* coincide cu o îndelungată perioadă de tulburări geologice şi climatice, o perioadă marcată mai ales de înghețuri şi inundații îngrozitoare. Pentru strămoşii noştri, multele milenii pe durata cărora gheața se întindea necruțătoare trebuie să fi fost înspăimântătoare şi cumplite. Dar acei ultimi 7.000 de ani de *dezgheț*, îndeosebi episoadele de topire foarte rapidă şi pe mari întinderi, trebuie să fi fost şi mai rele.

Să nu sărim la concluzii pripite cu privire la stadiul de dezvoltare socială, sau religioasă, sau ştiințifică, sau intelectuală al ființelor umane care trăiau în timpul continuei prăbuşiri din acea epocă tumultoasă. Părerea generală şi larg răspândită poate fi eronată, când se presupune că erau cu toții locuitori primitivi ai peşterilor. În realitate, se ştie puțin despre ei şi aproape singurul lucru ce poate fi spus este că, din punct de vedere fiziologic şi psihologic, erau bărbați şi femei *întrutotul asemănători cu noi înşine.*

E posibil ca, de mai multe ori pe durata schimbărilor pe care le–au trăit, să se fi apropiat

de o totală dispariție; de asemenea este posibil ca marile mituri despre cataclism, cărora oamenii de ştiință nu le atribuie nicio valoare istorică, să conțină mărturii exacte şi relatări ale unor martori oculari cu privire la unele evenimente reale. Aşa cum vom vedea în capitolul următor, dacă vrem să căutăm o epocă la care acele mituri să se potrivească la fel de bine precum condurul pe piciorul Cenuşăresei, s–ar părea că acea epocă este ultima eră glaciară.

Capitolul 27

Fața pământului s–a întunecat şi o ploaie neagră a început să cadă

În timpul ultimei ere glaciare, asupra tuturor viețuitoarelor s–au dezlănțuit forțe îngrozitoare. Putem deduce cât de mult a suferit omenirea de pe urma lor, din dovezile certe ale consecințelor pe care le–au avut pentru alte specii mari. Aceste dovezi par deseori adevărate jocuri de puzzle. După ce vizitase America de Sud, Darwin remarca:

Cred că nimeni nu s–a mirat mai mult ca mine de dispariția speciilor. Când am găsit în La Plata (Argentina) dintele unui cal îngropat în pământ laolaltă cu rămăşițe de mastodont, megatherium, Toxodon şi alți monştri dispăruți, care co–existau într–o perioadă geologică foarte îndepărtată, m–am mirat teribil; deoarece ținând seama de faptul că, după

introducerea sa de către spanioli în America de Sud, calul a alergat în stare de sălbăticie prin toată țara şi a sporit numeric cu o viteză neasemuită, m–am întrebat ce putuse să extermine atât de recent precedentul cal, în condiții de viață aparent favorabile?[643]

Răspunsul era, desigur, era glaciară. Ea fusese cea care exterminase precedenții cai ai Americilor, precum şi numeroase alte mamifere care, până atunci, se dezvoltaseră cu succes. Şi dispariţiile unor specii nu s–au limitat la Lumea Nouă. Dimpotrivă, în diferite zone ale Pământului (din motive diverse şi la timpi diferiți) îndelungata epocă de glaciațiune a fost martora mai multor *episoade* de dispariție foarte distincte. În toate zonele, marea majoritate a numeroaselor specii distruse au pierit în ultimii şapte mii de ani, cu aproximație între anii 15.000 î.e.n., şi 8.000 î.e.n.[644]

La acest nivel al investigației nu este necesar să stabilim natura specifică evenimentelor climatice, seismice şi geologice legate de diverse avansări sau retrageri ale păturilor de gheață, ce au ucis animalele. Ar fi rezonabil să luăm în considerare şi valurile refluxului, cutremurele, furtunile uriaşe precum şi izbucnirea şi încetarea subită a

---

643 Charles Darwin. *The Origin of Species* („Originea speciilor"), Penguin, Londra, 1985, pag. 322.

644 *Quaternary Extinctions* („Specii dispărute în Cuaternar"), pg. 360–361, 394.

condițiilor glaciale, care şi–au jucat fiecare rolul său. Dar mult mai importantă – oricare ar fi factorii implicați – este realitatea practică desăvârşită, conform căreia dispariția în masă a animalelor a avut loc ca urmare a dezordinii ce a caracterizat era glaciară.[645]

Această dezordine, după cum concluziona Darwin în „Jurnalul" său, trebuie că a zdruncinat „întreaga structură a Globului". În Lumea Nouă, de exemplu, s–au stins mai mult de şaptezeci de genuri de mamifere între anii 15.000 î.e.n. şi 8.000 î.e.n., printre care toți membrii nord–americani a şapte familii şi un ordin în întregime – proboscidele.[646] Aceste pierderi cutremurătoare, implicând nimicirea violentă a mai mult de patruzeci de milioane de animale, nu s–au desfăşurat în mod egal de–a lungul întregii perioade; dimpotrivă, marea majoritate a dispariților a avut loc într–un interval de numai 2.000 de ani, între 11.000 î.e.n. şi 9.000 î.e.n.[647] Pentru a considera aceste cifre în perspectivă, precizăm că în timpul celor 300.000 de ani

---

645 Charles Darwin, *Journal of Researches into the Natural History and Geology of Countries Visited during the Voyage of H.M.S.* Beagle *Round the World* („Jurnal de cercetări în domeniul ştiințelor naturale şi al geologiei țărilor vizitate în cursul călătoriei în jurul lumii a navei Beagle a Majestății Sale"), consemnarea de la 9 ianuarie 1834.

646 *Quaternary Extinctions,* pag. 360–361, 394.

647 Idem, pag. 360–361; *The Path of the Pole,* pag. 250.

precedenți dispăruseră numai aproximativ douăzeci de genuri.[648]

Acelaşi model de dispariții recente şi masive s–a repetat în Europa şi în Asia. Nici măcar îndepărtata Australie nu a fost scutită, pierzând peste nouăsprezece genuri de vertebrate mari, nu toate fiind mamifere, şi într–o perioadă de timp relativ scurtă.[649]

Alaska şi Siberia: înghețul cel brusc

Regiunile nordice ale Alaskăi şi Siberiei par să fi fost cel mai crunt lovite de ucigătoarele schimbări survenite în urmă cu 13.000–11.000 de ani. Într–o imensă fâşie a morții din jurul marginii Cercului Polar arctic s–au găsit rămăşițele a nenumărate animale mari – incluzând multe schelete pe care carnea încă mai era intactă – şi uluitoare cantități de colți de mamut conservate perfect. Într–adevăr, în ambele regiuni scheletele de mamut au fost remorcate pentru a hrăni câini de sanie, iar fripturile de mamut au figurat în meniurile unor restaurante din Fairbanks.[650] O autoritate în materie a comentat astfel: „Sute de mii de indivizi trebuie să fi înghețat imediat după moarte şi să fi

---

[648] *Quaternary Extinctions,* pag. 360–361.

[649] Idem, pag. 358.

[650] Donald W. Patten, *The Biblical Flood and the Ice Epoch: a Study în Scientific History* („Potopul biblic şi era glaciară: un studiu de istorie ştiințifică"), Pacific Meridian Publishing Co., Seattle, 1966, pag. 194.

rămas ca atare, altminteri carnea şi fildeşul s–ar fi deteriorat… Cu siguranță, pentru a provoca această catastrofa, s–a aflat în acțiune o forță generală de o mare putere."[651] Dr. Dale Guthrie de la Institutul de Biologie Arctică a evidențiat un lucru interesant în legătură cu ciudata *varietate* de animale care se dezvoltaseră în Alaska înainte de cel de–al unsprezecelea mileniu î.e.n.:

Când afli despre acest exotic amestec de tigri cu dinții de sabie, cămile, cai, rinoceri, măgari, cerbi cu coame gigantice, lei, dihori şi antilope, nu te poți împiedica să te minunezi în legătură cu lumea în care trăiau. Această mare diversitate de specii, atât de diferită de cea întâlnită astăzi, ridică o întrebare foarte evidentă: nu este oare probabil ca ți restul mediului ambiant să fi fost diferit?[652]

Nămolul din Alaska în care sunt încastrate rămăşițele este asemănător cu un nisip fin, cenuşiu–negricios. Aşa cum s–a exprimat profesorul Hibben de la Universitatea din New Mexico, înghețate țeapăn în această masă

„zac bucăți deformate de animale ți arbori, amestecate printre porțiuni de gheață ți straturi de

---

651 *The Path of the Pole,* pag. 258.

652 David M. Hopkins şi alții, *The Palaeoecology of Beringia* („Paleoecologia Beringiei"), Academic Press, New York, 1982, pag. 309.

turbă ţi muşchi… Bizoni, cai, lupi, urşi, lei… Grupuri întregi de animale par să fi fost ucise împreună, învinse de o aceeaşi forţă… Asemenea grămezi de cadavre de animale sau oameni pur şi simplu nu apar, ca urmare a unor cauze naturale obişnuite…"[653]

La diverse niveluri au fost găsite artefacturi de piatră „înghețate la fața locului, la mari adâncimi, şi aflându–se asociate cu fauna caracteristică erei glaciare, ceea ce confirmă ipoteza că în Alaska existau oameni contemporani cu animale dispărute".[654]

Pretutindeni în noroaiele Alaskăi există şi

dovezi ale unor tulburări atmosferice de o violență fără egal. Mamuți, precum ți bizoni, erau sfâşiați ți răsuciți ca de o mână cosmică condusă de o furie divină. Într–un loc putem găsi piciorul din față ți omoplatul unui mamut, de ale cărui oase încă mai sunt prinse carnea ți unghiile degetelor de la picior ți fire de păr. Chiar alături este gâtul ți craniul unui bizon, cu vertebre încă legate prin tendoane ți ligamente, ți cu învelişul chitinos[655] *de pe coarne încă intact. Nu există*

---

653 Prof. Frank C. Hibben, *The Lost Americas* („Americile pierdute"), citat în *The Path of the Pole,* pag. 275 şi în continuare.

654 F. Rainey, *Archaeological Investigations in Central Alaska* („Cercetări arheologice în Alaska centrală"), în *American Antiquity* (Antichitatea americană"), vol. V, 1940, pag. 307.

655 *Chitinos:* Care conține (este format din) chitină, substanță organică asemănătoare cu celuloza, care formează partea scheletică din tegumentele insectelor. (n. trad.).

nicio urmă a vreunui cuțit sau a altui instrument de tăiere (așa cum ar fi fost dacă, de exemplu, ar fi fost implicați vânători umani). Animalele erau pur și simplu rupte în bucăți și împrăştiate pe sol ca nişte obiecte din paie sau sfoară, chiar dacă unele din ele cântăreau câteva tone. Amestecate printre maldărele de oase erau copacii, și aceştia rupți și îngrămădiți în grupuri încâlcite; și totul este acoperit cu un nămol cernut foarte fin și apoi înghețat tun.[656]

O imagine foarte asemănătoare apare în Siberia, unde, cam în acelaşi timp, s–au petrecut modificări climatice şi schimbări geologice catastrofale. Aici, cimitirele de mamuți înghețați, supuse unor „exploatări miniere" pentru fildeşul lor încă din epoca romană, mai produceau la începutul secolului douăzeci aproximativ 20.000 de perechi de colți la fiecare zece ani.[657]

Se pare că şi de astă dată, aceste dispariții în masă au fost rezultatul unui factor misterios. Cu blana lor lânoasă şi cu pielea lor groasă, mamuții sunt considerați în general ca fiind adaptați unui climat rece, şi nu ne miră faptul de a le găsi rămăşițele în Siberia. Mai greu de explicat este cum de împreună cu ei au pierit ființe umane[658],

---

656 *Path of the Pole,* pag. 275 şi în continuare.

657 *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 107–108.

658 A. P. Okladnikov, *„Excavations in the North"* („Săpături în nord"), în *Vestiges of Ancient Cultures* („Vestigii ale culturilor străvechi"), Uniunea Sovietică, 1951.

precum şi alte animale care, în niciun caz n–ar putea fi descrise ca fiind specii adaptate la frig:

Pe câmpiile din nordul Siberiei trăia un mare număr de rinoceri, antilope, cai, bizoni ți alte viețuitoare omnicarnivore, în vreme ce o mare varietate de carnivore, printre care tigrul cu dinți de sabie, se hrăneau pe seama lor… Ca și mamuții, aceste animale s–au îndreptat spre extremul nord al Siberiei, către malurile Oceanului Arctic și încă și mai departe spre nord, până la Lyakhov și insulele Noua Siberie, la foarte mică distanță de Polul Nord.[659]

Unii cercetători au confirmat că din cele treizeci şi patru de specii de animale ce trăiau în Siberia înainte de catastrofele din al unsprezecelea mileniu î.e.n. – printre care mamutul lui Ossip, cerbul uriaş, hiena de peşteră şi leii de peşteră – nu mai puțin de douăzeci şi opt erau adaptate *numai la condiții climatice temperate.*[660] În acest context, unul dintre cele mai enigmatice aspecte ale dispariției speciilor şi care pare exact contrar față de ceea ce condițiile geografice şi climatice de astăzi ne–ar îndemna să credem, este că din ce înaintăm spre nord, cu atât *creşte* numărul de

---

659 *The Path of the Pole,* pag. 255.

660 A.P. Okladnikov, *Yakutia before its Incorporation into the Russian State* („Iacuția înainte de includerea în statul rus"), Megill-Queens University Press, Montreal, 1970.

mamuți şi alte rămăşiţe de animale.[661] Într–adevăr, câteva dintre insulele Noua Siberie, situate mult în interiorul Cercului Arctic, au fost descrise de exploratorii care le–au descoperit prima dată, ca fiind alcătuite aproape în întregime din oase şi colți de mamut.[662] După cum s–a exprimat zoologul francez din secolul al nouăsprezecelea, Georges Cuvier, singura concluzie logică este că „acest îngheț veşnic nu a existat mai înainte în acele zone în care au fost congelate animale, deoarece la o asemenea temperatură n–ar fi putut supraviețui. În aceeaşi clipă în care aceste făpturi au rămas fără viață, regiunea în care locuiau a fost cuprinsă de îngheț."[663]

Nu există foarte multe dovezi care sugerează că un îngheț brusc a survenit în Siberia în timpul celui de–al unsprezecelea mileniu î.e.n. În cadrul studiului său asupra insulelor Noua Siberie, un explorator arctic, baronul Eduard von Toll, a găsit rămăşițele „unui tigru cu dinți de sabie, şi un copac fructifer care, când stătuse în picioare,

---

661 *The Path of the Pole,* pag. 250.

662 *The Biblical Flood and the Ice Epoch.* Pag. 107. Wragnell, exploratorul a observat pe Insula Urşilor (Medvezki Ostrova) că solul era alcătuit numai din nisip, gheață şi o atât de imensă cantitate de oase de mamuți, încât aceştia păreau să fie principala substanță a insulei. Pe uscatul siberian a remarcat că tundra era presărată mai degrabă cu colți de mamut decât cu tufişuri arctice.

663 Georges Cuvier, *Revolutions and Catastrophes in the History of the Earth* („Revoluții şi catastrofe în istoria Pământului"), 1829.

avusese o înălțime de 99 de picioare. Arborele era conservat bine în *permafrost*[664], cu rădăcini şi semințe cu tot. Frunze verzi şi fructe coapte încă îi mai erau prinse de ramuri. Actualmente, singurul reprezentant pe insulă al vegetației de tip arbore este o salcie, care creşte până la o înălțime de un inch–i."[665]

Despre schimbările dezastruoase care au avut loc la vremea instalării marelui frig în Siberia, vorbeşte la fel de mult şi hrana pe care o mâncau animalele dispărute atunci când au pierit: „Mamuții au murit subit şi în mare număr, ca urmare a unui frig intens. Moartea a survenit atât de rapid încât vegetalele înghițite sunt încă nedigerate... În gurile şi în stomacurile lor s–au găsit, încă identificabile şi nedeteriorate, clopoței, piciorul cocoşului, rogoz fraged şi fasole sălbatică".[666]

Nu mai e nevoie să spunem că o astfel de floră nu creşte astăzi nicăieri în Siberia. Prezența ei acolo în cel de–al unsprezecelea mileniu î.e.n., ne obligă să admitem că regiunea avea un climat plăcut şi roditor – unul temperat sau chiar cald.[667]

---

664 *Permafrost* (geol.): subsol care rămâne sub punctul de îngheț pe toată durata anului, în regiunile polare. (n. trad.).

665 Citat în *The Path of the Pole,* pag. 256.

666 Ivan T. Sanderson, *„Riddle of the Quick – Frozen Giants"* („Enigma giganților congelați instantaneu"), *Saturday Evening Post,* 16 ianuarie 1960, pag. 82.

667 *Path of the Pole,* pag. 256.

Pentru ce trebuise ca *sfârşitul* ultimei ere glaciare în alte părți ale lumii să fie *începutul* unei ierni fatale în această zonă care anterior fusese un paradis, este o problemă pe care o vom amâna până în Partea a VIII–a. Cu toate acestea, cert este că la un moment dat, în cursul perioadei situate cu 12.000–13.000 de ani în urmă, peste Siberia s–a abătut cu viteză înspăimântătoare un ger distrugător, care niciodată de atunci nu s–a mai îmblânzit. Ca printr–un straniu ecou al tradițiilor avestice, o regiune care anterior se bucurase de şapte luni de vară s–a transformat aproape peste noapte într–un tărâm de gheață şi zăpadă şi zece luni de iarnă aspră şi geroasă.[668]

O mie de Krakatoa, toți deodată

Multe dintre miturile referitoare la un cataclism vorbesc despre timpuri în care domnea un frig cumplit, despre cer întunecat, despre ploi negre, arzătoare, bituminoase. Vreme de secole aşa trebuie să fi fost pe tot traseul arcului mortal ce includea imensele regiuni ale Siberiei, Yukon–ului şi Alaskăi. Aici, „presărate în adâncimile mâlului, şi uneori chiar prin grămezile de oase şi colți se găseşte cenuşă vulcanică. Nu există nicio îndoială că, în acelaşi timp (cu disparițiile de specii), au avut loc erupții vulcanice de proporții

---

[668] Idem, pag. 256. Temperaturile de iarnă scad până la 56o C sub zero.

înspăimântătoare."[669]

Există o remarcabilă cantitate de dovezi referitoare la o foarte intensă activitate vulcanică în timpul retragerii calotei glaciare a Wisconsin–ului![670] Mult mai la sud de nămolurile înghețate din Alaska, mii de animale şi plante preistorice au fost înnămolite toate deodată în faimoasele gropi de catran La Brea din Los Angeles. Printre viețuitoarele dezgropate se află bizoni, cai, cămile, *leneşi*[671], mamuți, mastodonți şi cel puțin *şapte sute* de tigri cu dinți de sabie.[672] A fost găsit şi un schelet omenesc dezarticulat, învelit în întregime în bitum şi amestecat cu rămăşițele unei specii de vulturi dispărute. În general, rămăşițele de la La Brea („rupte, sfărâmate, contorsionate şi amestecate într–o masă foarte heterogenă" [673]) vorbesc cu elocvență despre un brusc şi înspăimântător cataclism vulcanic.[674]

Rămăşițe asemănătoare, ale unor păsări şi mamifere tipice din ultima eră glaciară, au fost dezgropate din smoală în alte două localități din California (Carpinteria şi McKittrick). În valea San

---

669 Idem, pag. 277.

670 Idem, pag. 132.

671 *Leneşi* (*zool.)(Bradypius):* mamifer edentat sud-american, cu păr lung, trăind în arbori şi caracterizat prin modul foarte lent în care se mişcă. (n. trad.).

672 R.S. Luss, *Fossils* (Fosile), 1931, pag. 28.

673 G.M. Price, *The New Geology* („Noua Geologie"), 1923, pag. 579.

674 Idem.

Pedro au fost descoperite schelete de mastodonți încă mai stând în poziție verticală, îngropați în mari cantități de nisip şi cenuşă vulcanică. Fosile din lacul glaciar Florestan, din Colorado, şi din bazinul John Day, din Oregon, au fost de asemenea dezgropate din morminte de cenuşă vulcanică.[675]

Deşi este posibil ca înspăimântătoarele erupții care au creat asemenea morminte colective să fi fost la intensitatea lor maximă în ultimele zile ale Wisconsin–ului, ele par să se fi repetat pe mai toată durata erei glaciare, nu numai în America de Nord, ci şi în America de Sud şi în cea Centrală, în Atlanticul de Nord, în Asia continentală şi în Japonia.[676]

Este greu de imaginat ce trebuie să fi însemnat acea activitate vulcanică, atât de larg răspândită, pentru oamenii care trăiau în acele vremuri ciudate şi cumplite. Dar cei ce–şi amintesc nori în formă de conopidă alcătuiți din praf, fum şi cenuşă azvârlită în straturile superioare ale atmosferei prin erupția muntelui Saint Helens, în 1980, îşi vor da seama că un mare număr de astfel de explozii (având loc succesiv de–a lungul unei îndelungate perioade în diverse puncte de pe întregul glob) trebuie să fi avut nu numai efecte locale devastatoare, ci cu siguranță au cauzat şi o

---

675 *Earth în Upheaval,* pag. 63.
676 *Path of the Pole, pag.* 133, 176.

drastică înrăutățire a climatului general al Globului.

Muntele Saint Hellens a scuipat în afară o cantitate de rocă apreciată la un kilometru cubic, şi asta era ceva la scară mică în comparație cu activitatea vulcanică tipică pentru era glaciară.[677] O imagine şi mai reprezentativă ar oferi–o vulcanul Krakatoa, din Indonezia, care a erupt în 1883 cu o asemenea violență, încât au fost uciși mai mult de 36.000 de oameni, iar explozia s–a auzit la depărtări de 3.000 de mile. Din epicentrul aflat în Sunda Strait *tsunami*[678] înalți de 100 de picioare s–au rostogolit urlând peste Marea Java şi Oceanul Indian, purtând navele cu aburi la distanțe de mile în interiorul uscatului şi producând inundații până în Africa de Est şi pe coastele apusene ale Americilor. Optsprezece kilometri cubi de rocă şi imense cantități de cenuşă şi praf au fost azvârlite în atmosfera superioară; în întreaga lume cerul a devenit sensibil mai întunecat vreme de mai bine de doi ani, iar apusurile erau simțitor mai roşii. În acea perioadă, temperaturile medii pe glob au scăzut în mod considerabil, deoarece particulele de praf vulcanic reflectă înapoi spre spațiul cosmic razele

---

677 *The Evolving Earth* („Pământul în evoluție"), Guild Publishing, Londra, 1989, pag. 30.

678 *Tsunami:* seria de valuri marine lungi şi înalte, cauzate de tulburări de pe fundul oceanului sau de mişcări seismice. (n. trad.).

soarelui.[679]

În timpul perioadelor de activitate vulcanică intensă care au caracterizat era glaciară, trebuie să ne închipuim nu un singur, ci mulți Krakatoa. Efectul lor combinat ar fi fost la început o mare accentuare a condițiilor glaciare, pe măsură ce lumina soarelui era oprită de norii de praf clocotitor şi pe măsură ce temperaturile, deja scăzute, coborau şi mai mult. În plus, vulcanii injectează în atmosferă enorme cantități de bioxid de carbon, iar acesta este un „gaz cu efect de seră", aşa că este rațional să presupunem că, pe măsură ce praful începea să se depună în timpul perioadelor relativ calme, putea să apară o oarecare încălzire a întregului glob terestru. Mai multe autorități în materie atribuie repetatele înaintări şi retrageri ale uriaşelor pături de gheață tocmai acestei interacțiuni de du–te–vino, dintre activitatea vulcanică şi climat.[680]

Inundații mondiale

Geologii sunt de acord că prin anul 8.000 î.e.n., marile calote glaciare Wisconsin şi Wurm se retrăseseră. Era glaciară se terminase. Cu toate acestea, cele şapte mii de ani *anteriori* acestei date fuseseră martorii unor tulburări climatice şi geologice la o scară aproape de neimaginat.

---

[679] *Ice Ages: Solving the Mystery,* pag. 64.
[680] *Path of the Pole, pag.* 132–135.

Trecând, împleticindu–se de la cataclism la dezastru şi de la nenorocire la calamitate, puținele şi împrăştiatele triburi de oameni supraviețuitori trebuie să fi dus o viață de continuă groază şi confuzie: probabil că partea mai rea trecuse. Cu toate acestea, în timp ce topirea giganților ghețari continua, aceste episoade de linişte trebuie să fi fost punctate iar şi iar de mari inundații. Ba mai mult, porțiuni din crusta terestră, până acum apăsate în jos, spre astenosferă [681], de către miliarde de tone de gheață, trebuie să fi fost eliberate prin dezgheț, începând din nou să se ridice, uneori rapid, cauzând astfel cutremure de pământ devastatoare şi umplând aerul cu un zgomot cumplit.

Uneori erau mult mai rele decât altele. Majoritatea dispariților de animale au avut loc între anii 11.000–9000 î.e.n., când existau fluctuații violente şi inexplicabile ale climatului.[682]

---

[681] Pământul are în structură mai multe straturi: crusta, mantaua, nucleul exterior şi nucleul. Mantaua este un strat gros de 2.900 km făcut din roci şi cuprinde două straturi: mantaua de deasupra (superioară) şi mantaua de mai de jos (inferioară). Mantaua inferioară este mai solidă decât mantaua superioară. Mantaua superioară are şi ea 3 straturi diferite: litosfera (un strat de roci dure), astenosfera (este un ocean de roci topite) şi mezosferă. Temperatura în manta este diferită pe straturi, între 800 C° si 2.200 C°. (n. trad.).

[682] Idem, pag. 137. O mare schimbare de la condiții glaciare la condiții post-glaciare a avut loc acum aproximativ 11.000 de ani. Această schimbare de temperatură a fost „puternică şi bruscă”, *(Polar Wandering and Continental Drift* („Deplasări ale polilor şi

În cuvintele geologului John Imbrie: „o revoluție climatică a avut loc acum aproximativ 11.000 de ani”. [683] Existau, de asemenea, viteze de sedimentare foarte ridicate[684]. Tot atunci a avut loc şi o creştere bruscă a temperaturii, cu 6–10 grade, în apele de suprafață ale Oceanului Atlantic.[685]

---

derive continentale”), Society of Economic Paleontologists and Mineralogists, publicație specială nr. 10. Tulsa, pag. 159). O spectaculoasă schimbare climatică survenită aproximativ acum 12.000 de ani este semnalată şi în lucrarea lui C.C. Langway şi Lyle Hansen, *The Frozen Future: a Prophetic Report from Antartica* („Viitorul înghețat: o informație profetică din Antarctica”), Quadrangle, New York, 1973, pag. 202. A se vedea şi *Ice Ages* („Ere glaciare”), pag. 129, 142; a se vedea şi *Quaternary Extinctions,* pag. 357: „Ultimii 100.000 de ani de expansiune glaciară, aşa cum a fost înregistrată prin valorile raportului de izotopi de oxigen din carotele oceanice extrase din Atlantic şi în Pacificul ecuatorial, s-au încheiat BRUSC acum aproximativ 12.000 de ani. O foarte rapidă topire a ghețurilor a cauzat o rapidă creştere a nivelului mărilor… Fosilele de uscat studiate în amănunt indică o importantă deplasare la acea vreme, a speciilor vegetale şi animale, mai ales spre terenurile mai înaintate acoperite cu gheață. Extincțiile masive de faună americană au avut loc pe vremea unei rapide modificări a climei, după cum se vede din mărturiile polenului de fosile şi animale mici.”

683 *Ice Ages,* pag. 129.

684 *Path of the Pole, pag.* Pag. 137.

685 „Schimbarea relativă este indicată de modificarea survenită în abundența relativă a foraminiferelor (*Foraminifer:* ordin de animale unicelulare marine, având corpul acoperit cu un înveliş calcaros) planctonice de apă rece şi caldă, iar schimbarea absolută este indicată de determinările raportului de izotopi de oxigen efectuate asupra faunei.” *Polar Wanderings,* pag. 96.

Un alt episod turbulent, din nou însoțit de dispariții în masă ale unor viețuitoare, s–a petrecut între anii 15.000 î.e.n., şi 13.000 î.e.n. În capitolul precedent am văzut că înaintarea Tazewell a adus păturile de gheață până la întinderea lor maximă, acum aproximativ 17.000 de ani, ceea ce a avut ca urmare un dezgheț spectaculos şi prelungit, topind complet gheața pe milioane de mile pătrate ale Americii de Nord şi Europei, în mai puțin de două mii de ani.

Au existat câteva anomalii: toată Alaska de vest, teritoriul Yukon–ului în Canada şi cea mai mare parte din Siberia, inclusiv Insulele Noua Siberie (acum printre cele mai reci regiuni din lume), au rămas nedezghețate până aproape de sfârşitul erei glaciare. Şi–au căpătat actualul climat abia acum aproximativ 12.000 de ani, se pare foarte brusc, atunci când mamuții şi alte mamifere mari au fost înghețate în mers.[686]

În alte părți imaginea a fost alta. Cea mai mare parte din Europa era îngropată sub o gheață

---

[686] Poate că cititorul îşi aminteşte că până la acea vreme în insulele Noua Siberie au predominat condiții climatice inexplicabil de calde, şi este demn de remarcat faptul că şi multe alte insule din Oceanul Artic au fost afectate vreme îndelungată de întinsele glaciațiuni din alte părți (de exemplu pe Insula Baffin, rămăşițele unor anini şi mesteceni conservați în turbă indică un climat relativ cald ce a durat cel puțin între anii 30.000 şi 17.000 î.e.n. De asemenea, este cert că mari zone din Groenlanda au rămas, în mod enigmatic, neacoperite de ghețuri în timpul erei glaciare. *Path of the Pole, pag.* 93, 96.

groasă de două mile.[687] La fel era şi cea mai mare parte din America de Nord, unde calota de gheață se întinsese dinspre centrele ei, în apropiere de golful Hudson, cuprinzând întreaga Canadă de Est, New England şi mare parte din Vestul Mijlociu, până la paralela 37 – mult la sud de Cincinnati, pe valea fluviului Mississippi şi pe mai mult de jumătate din distanța până la Ecuator.[688]

La momentul de vârf, acum 17.000 de ani, s–a calculat că volumul total de gheață care acoperea emisfera nordică era în jur de 6.000.000 de mile cubice, şi desigur existau întinse glaciațiuni şi în emisfera sudică. Surplusul de apă din care erau alcătuite aceste numeroase calote glaciare, fusese furnizat de mările şi oceanele mapamondului care, la vremea aceea, aveau un nivel cu aproximativ 400 de picioare mai coborât decât astăzi.[689]

Acela a fost momentul în care pendulul climatului a oscilat brusc în direcția opusă. Imensa topire a început atât de brusc şi pe suprafețe atât de mari, încât a fost descrisă ca „un soi de miracol".[690] Geologii se referă la ea ca la „etapa Bolling" de climat cald în Europa şi ca „etapa intermediată Brady" în America de Nord. În

---

687 *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 114, *Path of the Pole, pag.* 47–48.

688 *Ice Ages.* Pag. 11; *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 117; *Path of the Pole, pag.* 47.

689 *Ice Ages,* pag. 11. *The Biblical Flood and the Ice Epoch.* Pag. 114.

690 *Path of the Pole. Pag.* 150

ambele regiuni:

O calotă de gheață, care pentru a se forma avusese probabil nevoie de 40.000 de ani, a dispărut, în cea mai mare parte, în 2.000 de ani. Este, desigur, evident că așa ceva nu poate să fi fost rezultatul unor factori climatici acționând treptat, la care se face de obicei apel pentru a explica erele glaciare… Rapiditatea dezghețului sugerează că acest factor s–a făcut cu aproximativ 16.500 de ani în urmă, că după trecerea a 2.000 de ani distrusese cea mai mare parte, posibil trei sferturi din ghețari, fi că (*grosul acestor spectaculoase schimbări*) *a avut loc în decursul unui mileniu, sau chiar mai puțin.*[691]

---

691 *Path of the Pole, pag.* 148–149, 162–163. În America de Nord, unde gheața atinge întinderea ei maximă între anii 17.000 şi 16.500 î.e.n., geologii au făcut următoarele descoperiri: „Frunze, ace şi fructe" care creşteau în urmă cu aproximativ 15.300 de ani în Massachusetts; „O mlaştină care a apărut peste material glaciar, în New Jersey, acum cel puțin 16.280 de ani, imediat după încetarea înaintării ghețurilor."; „În Ohio avem o mostră postglaciară care datează de acum 14.000 de ani. Şi este vorba de lemn de molid, ceea ce sugerează o pădure care, pentru a se forma, trebuie să fi avut nevoie – conform estimărilor tradiționaliste – de câteva mii de ani. De fapt ce înseamnă asta? Oare nu sugerează în mod clar că acea calotă de gheață, a cărei grosime se apreciază că ar fi atins la Ohio, la epoca sa de vârf, o grosime de cel puțin o milă, a dispărut din comitatul Delaware din acest stat doar în decurs de câteva secole?"
În mod asemănător, „în Uniunea Sovietică, în regiunea Irkuțk, dezghețul era complet şi viața postglaciară era pe deplin stabilită acum 14.500 de ani. În Lituania, o altă mlaştină s-a format încă de acum 15.620 de ani. Aceste două date luate împreună sunt foarte sugestive. O mlaştină se poate forma mult mai repede ca o pădure.

În mod inevitabil, prima consecință a fost o rapidă creştere a nivelului mărilor, poate chiar cu 350 de picioare. [692] Insulele şi istmurile au dispărut şi imense zone de coastă continentală de joasă altitudine au fost acoperite de apă. Din când în când, uriaşe valuri de flux se înălțau, înghițind şi porțiuni de uscat mai înalte. Apoi refluxul se retrăgea, dar în cursul acestui proces lăsau urme inconfundabile ale prezenței lor.

În Statele Unite, „caracteristici marine ale erei glaciare sunt prezente de–a lungul coastei estice a golfului fluviului Mississippi, într–unele locuri la altitudini ce depăşesc 200 de picioare." [693] În mlaştinile ce acoperă depuneri glaciare, în Michigan, au fost descoperite scheletele a două balene. În Georgia se întâlnesc depuneri marine la altitudini de cel puțin 240 de picioare. În Texas, mult mai la sud de cel mai îndepărtat punct atins de glaciațiunea Wisconsin, rămăşițele unor mamifere terestre din era glaciară se găsesc în depuneri marine. Un alt depozit marin, conținând morse, foci şi cel puțin cinci specii de balene, acoperă malul maritim al statelor nord–estice şi

---

Cu toate acestea, mai întâi trebuie să dispară gheața. Şi să nu uităm că era extrem de multă gheață."

[692] *Ice Ages,* pag. 11; *Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 117; *Path of the Pole, pag.* 47.

[693] R. F. Flint, *Glacial Geology and the Pleistocene Epoch* („Geologia glaciară şi epoca Pleistocenului"), 1947, pag. 294–295.

coasta arctică a Canadei. În multe zone de–a lungul coastei Americii de nord a Pacificului, depuneri marine din era glaciară se întind pe mai mult de 200 de mile în interiorul uscatului.[694] Oasele unei balene au fost găsite la nord de lacul Ontario, la aproximativ 440 de picioare sub nivelul mării, un alt schelet de balenă – în Vermont, la mai bine de 500 de picioare sub nivelul mării, şi un altul în zona Montreal–Quebec, la aproximativ 600 de picioare sub nivelul mării.[695]

Miturile din întreaga lume referitoare la inundații descriu în mod caracteristic şi repetat scene în care oameni şi animale fug de fluxuri uriaşe şi se refugiază pe vârfuri de munte. Mărturia fosilelor confirmă că aşa ceva s–a întâmplat cu adevărat în timpul topirii păturilor de gheață şi că munții nu erau întotdeauna destul de înalți, pentru a–i salva de dezastru pe refugiați. De exemplu, unele fisuri din stâncile de pe vârfurile colinelor izolate din centrul Franței sunt pline cu ceea ce este cunoscut sub denumirea de „brecie osoasă" şi constă din oase sfărâmate de mamuți, rinoceri blănoşi şi alte animale. Vârful de 1.430 de picioare al muntelui Genay din Burgundia „este acoperit de o brecie conținând rămăşițe de mamut,

---

694 Idem, pag. 362.

695 *Earth în Upheaval,* pag. 43; în general, pag. 42–44.

reni, cai şi alte animale”.[696] Mult mai la sud, aceeaşi este situația cu Stânca Gibraltarului, unde „printre oase de animale s–au găsit un molar uman şi câteva cremeni[697] prelucrate de omul paleolitic”.[698]

Hipopotami, ca şi mamuți, rinoceri, cai, urşi, bizoni, lupi şi lei, au fost găsiți în Anglia, în apropiere de Plymouth, pe Canalul Mânecii.[699] Colinele din jurul oraşului Palermo, în Sicilia, au dat la iveală o „extraordinară cantitate de oase de hipopotami – în adevărate hecatombe”.[700] Pe baza acestor dovezi precum şi a altora, Joseph Prestwich, fost profesor de geologie la Oxford University, a tras concluzia că Europa Centrală, Anglia şi insulele mediteraneene Corsica, Sardinia şi Sicilia au fost în întregime acoperite de apă cu mai multe prilejuri în timpul topirii rapide a

---

696 Idem, pag. 47. Joseph Prestwich, *On Certain Phenomena Belonging to the Close of the Last Geological Period and on their Bearing upon the Tradition of the Flood* („Despre anumite fenomene ce țin de sfârşitul ultimei perioade geologice şi despre influența lor asupra tradiției referitoare la Potop”), Macmilian, Londra, 1985, pag. 36.

697 *Cremene,* (pl. *cremeni*)*:* Varietate de rocă sedimentară silicioasă, alcătuită din calcedonie, opal şi cuarț, care are proprietatea să producă scântei atunci când este lovită cu obiecte de oțel. Era folosită la scăpărat cu amnarul. (n. trad.).

698 *On Certain Phenomena Belonging to the Close of the Last Geological Period and on their Bearing upon the Tradition of the Flood,* pag. 48.

699 Idem, pag. 25–26.

700 Idem, pag. 50.

păturilor de gheață:

Pe măsură ce apele înaintau, animalele se retrăgeau în mod firesc tot mai adânc, spre dealuri, până se pomeneau prinse între ape... Se adunau laolaltă în grupuri imense, înghesuindu–se în peşterile mai accesibile, până când apele le ajungeau din urmă şi le ucideau... Resturi stâncoase ţi mari blocuri de apă, zdrobind şi sfărâmând oasele... Unele comunităţi de oameni primitivi trebuie să fi suferit ţi ele în cadrul acestei catastrofe generale.[701]

Probabil că inundaţii dezastruoase asemănătoare au avut loc în China, cam în acelaşi timp. În peşteri din apropierea Beijing–ului de astăzi au fost găsite oase de mamuţi şi bivoli, alături de rămăşiţe de schelete umane.[702] O serie de autorităţi în materie atribuie violentul amestec în Siberia al carcaselor de mamut cu arbori frânţi şi sfărâmaţi „unui imens val de flux care a smuls din rădăcini păduri şi a îngropat talmeş–balmeşul de victime ale măcelului sub o pătură de mâl. În regiunea polară, acesta a înghețat şi a conservat dovezile în permafrost până în zilele noastre".[703]

Şi pretutindeni în America de Sud au fost dezgropate fosile din era glaciară, „în care tipuri

---

[701] Idem, pag. 51–52.
[702] J. S. Lee, *The Geology of China* („Geologia Chinei"), Londra, 1939, pag. 370.
[703] *Polar Wandering,* pag. 165.

ciudate de animale (carnivore şi ierbivore) sunt amestecate la întâmplare cu oase umane. Nu mai puțin semnificativă este asocierea, pe suprafețe realmente mari, a unor vietăți fosilizate, atât terestre cât şi marine, amestecate în neorânduială şi totuşi înmormântate în acelaşi orizont geologic."[704]

America de Nord a fost şi ea grav afectată de inundații. Pe măsură ce se topeau păturile de gheață ale Wisconsin–ului, ele creau locuri imense, dar temporare, care se umpleau cu o viteză incredibilă, înecând totul în drumul lor, iar pe urmă se scurgeau dispărând în câteva sute de ani. De exemplu, lacul Agassiz, cel mai mare lac glaciar din Lumea Nouă, ocupă cândva o suprafață de 110.000 de mile pătrate, acoperind mari părți din ceea ce sunt astăzi Manitoba, Ontario şi Saskatchewan în Canada, şi Dakota de Nord şi Minnesota în Statele Unite.[705] În mod remarcabil, el a durat mai puțin de un mileniu, indicând un brusc episod catastrofal, constând în topire şi inundații, urmat apoi de o perioadă de linişte.[706]

---

[704] J. B. Delair şi E. F. Oppe, *„The Evidente of Violent Extinction în South America*" („Dovezi referitoare la o dispariție violentă a speciilor în America de Sud"), în *The Path of the Pole, pag.* 292.

[705] *Encyclopaedia Britannica,* 1:141.

[706] Warren Upham, *The Glacial Lake Agassiz* („Lacul glaciar Agassiz"), 1895, pag. 240.

Un semn de bună–credință

Multă vreme s–a crezut că ființele umane n–au ajuns în Lumea Nouă decât acum aproximativ 11.000 de ani, însă descoperiri recente au împins serios în urmă acest orizont. Ustensile din piatră, datând din anul 25.000 î.e.n., au fost identificate de către cercetători canadieni în bazinul Old Crow din teritoriul Yukon al Alaskăi.[707] În America de Sud (ajungând până în regiuni îndepărtate precum Peru şi Țara de Foc) au fost găsite rămăşiţe omeneşti şi artefacturi, a căror vechime a fost stabilită cu certitudine ca datând din anul 12.000 î.e.n. – împreună cu un alt grup, estimat ca provenind din anii 19.000 î.e.n. şi 23.000 î.e.n.[708] Pe baza dovezilor acestora şi a altora de care s–a ținut seama, „o concluzie foarte rațională cu privire la popularea Americilor este că aceasta a început cel puțin acum 35.000 de ani, dar e posibil să fi inclus şi valuri de imigrare la date ulterioare.”[709]

Acei proaspăt sosiți americani din era glaciară, emigrând din Siberia peste istmul Bering, aveau să se confrunte cu neînchipuit de îngrozitoarele condiții de acum 17.000 şi 10.000 de ani. Atunci a început topirea înspăimântătoare şi simultană a ghețarilor Wisconsin–ului, generând o creştere de

---

707 *Human Evolution,* pag. 92.
708 Idem: A se vedea şi *Quaternary Extinctions,* pag. 375.
709 *Human Evolution.* Pag. 92.

350 de picioare a nivelului general al mărilor, în mijlocul unor scene de tulburări climatice şi geologice fără precedent. *Pentru şapte mii de ani de experiență ai omenirii*, cutremurele de pământ, erupțiile vulcanice şi imensele inundații, intercalate cu stranii perioade de calm trebuie să fi dominat viața de zi cu zi a popoarelor din Lumea Nouă. Poate de aceea atât de multe din miturile lor vorbesc cu atât convingere despre foc şi inundații şi vremuri de întuneric şi despre crearea şi distrugerea unor Sori.

Ba mai mult, aşa cum am văzut, miturile Lumii Noi nu se deosebesc, în această privință, de cele din Lumea Veche. Pretutindeni pe Pământ se vădeşte o remarcabilă uniformitate cu privire la unele evenimente, cum ar fi: „Marea inundație", „Marele frig" şi „Vremea marilor frământări ale Pământului". Şi nu numai că aceleaşi experiențe sunt repovestite iar şi iar; acest lucru în sine ar fi cu totul de înțeles, deoarece era glaciară şi efectele ei ulterioare erau fenomene generale. Cu mult mai ciudat este modul în care aceleaşi repere simbolice se repetă întruna: singurul om bun şi familia lui, avertismentul dat de un zeu, salvarea semințelor tuturor vietăților, nava pentru supraviețuire, adăpostul împotriva frigului, trunchiul unui arbore în care se ascund strămoşii viitoarei omeniri, păsările şi alte făpturi eliberate după Potop pentru a găsi uscatul… şi aşa mai departe.

Şi care nu–i ciudat şi că atât de multe mituri

conțin descrieri ale unor personaje ca Quetzalcoatl şi Viracocha, despre care se spune că ar fi venit în vremurile de întuneric, după Potop, pentru a le împărtăşi triburilor distruse şi împrăştiate cunoştințe de arhitectură, astronomie, ştiința şi cârmuirea legii?

Cine erau aceşti eroi civilizatori? Erau oare plăsmuiri ale imaginației primitive? Sau zei? Sau oameni? Dacă erau oameni, puteau ei oare să fi „aranjat" miturile în vreun fel, transformându–le în vehicule pentru transmiterea peste timpuri a cunoştințelor?

Astfel de idei par fanteziste. Dar, aşa cum vom vedea în Partea a V–a, date astronomice de natură ştiințifică, tulburător de exacte, apar în mod repetat în anumite mituri, tot atât de învechite şi tot atât de universal răspândite, ca şi cele despre Marele Potop.

De unde vine conținutul lor ştiințific?

Partea a V–a
Misterul Miturilor
2. Codul de precesiune

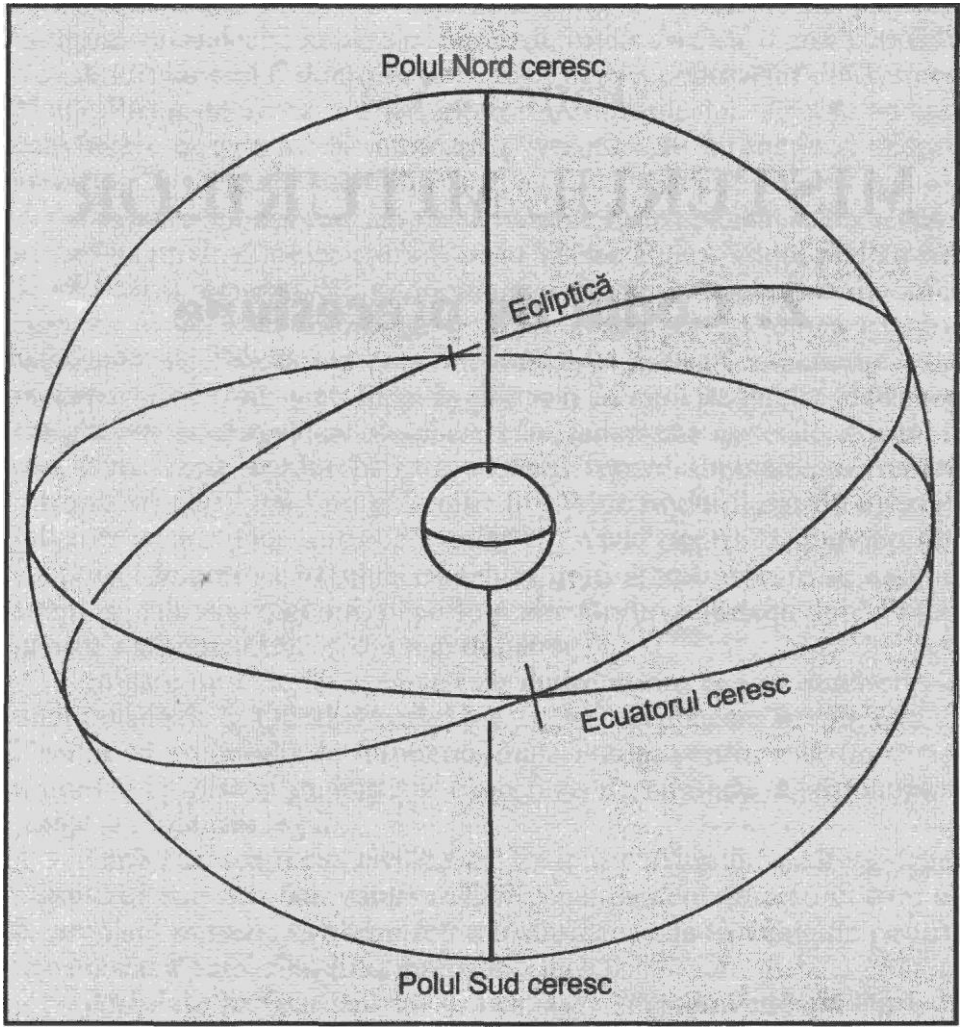

Sfera cerească.

Capitolul 28

Mecanismul cerului

Deşi un cititor modern nu se aşteaptă ca un text despre mecanica cerească să sune ca un cântec de leagăn, el insistă asupra capacității sale de a înțelege instantaneu „imaginile" mitice, deoarece el nu poate respecta ca „ştiințifice" decât formulele de aproximare lungi de o pagină şi altele asemenea.

El nu crede în posibilitatea ca, odinioară, cunoştințe tot atât de relevante să fi fost exprimate într–un limbaj obişnuit. Nici măcar nu bănuieşte că ar exista o asemenea posibilitate, deşi realizările vizibile ale unor culturi străvechi – din care amintim doar piramidele sau metalurgia – ar trebui să constituie un motiv convingător pentru a trage concluzia că oamenii serioşi şi inteligenți lucrau în culise, oamenii care erau nevoiți să folosească un limbaj tehnic...[710]

Citatul este din răposatul Giorgio de Santillana, profesor de istoria ştiinței la Institutul de Tehnologie din Massachusetts. În capitolele ce urmează, vom afla despre cercetările sale revoluționare în domeniul mitologiei antice. Pe scurt, teoria lui este aceasta: cu lungi epoci în urmă, oameni serioşi şi inteligenți au conceput un sistem pentru a camufla terminologia tehnică a

---

[710] *Hamlet's Mill* („Moara lui Hamlet"), pag. 57–58.

unei ştiinţe astronomice avansate, în spatele limbajului cotidian al mitului.

Oare are dreptate Santillana? Şi dacă da, cine erau acei oameni serioşi şi inteligenţi – acei astronomi, acei savanţi din vremuri străvechi – care au muncit în culisele preistoriei?

Să începem cu câteva noţiuni fundamentale.

Sălbaticul dans ceresc

Pământul descrie un circuit complet în jurul propriei sale axe la fiecare douăzeci şi patru de ore şi are o circumferinţă de 24.902,45 de mile. Rezultă, aşadar, că un om care stă nemişcat pe Ecuator este de fapt în mişcare, rotindu–se odată cu planeta cu o viteză puţin mai mare decât 1.000 mile pe oră.[711] Văzut din spaţiul exterior, şi privind spre Polul Nord, sensul de rotaţie este cel antiorar.

În timp ce se învârteşte zilnic în jurul propriei sale axe, Pământul orbitează şi în jurul Soarelui (tot în sens antiorar) pe un traseu care este mai degrabă puţin eliptic decât perfect circular. Îşi parcurge orbita cu o viteză de–a dreptul nebună, străbătând într–o oră o distanţă de 66.600 de mile – atâta cât ar efectua un automobilist obişnuit în şase ani. Pentru a reduce calculele la scară, asta înseamnă că noi ne năpustim prin spaţiu mult mai rapid decât orice glonţ, cu o viteză de 18,5 mile *pe*

---

[711] Cifre din *Encyclopaedia Britannica.* 1991, 27:530.

secundă. Într–un timp egal cu cel de care ați avut nevoie ca să citiți acest paragraf, am străbătut aproximativ 550 de mile de–a lungul drumului Pământului în jurul Soarelui.[712]

Deoarece pentru încheierea unui circuit complet este necesar un an, singura dovadă pe care o avem, referitor la înspăimântătoarea cursă orbitală la care participăm, este lenta trecere a anotimpurilor. Şi din însuşi felul în care se produc anotimpurile, se poate vedea cum funcționează minunatul şi imparțialul mecanism, distribuind primăvară, vară, toamnă şi iarnă pe aproape întregul Glob, pe emisfera nordică precum şi pe cea sudică, an de an, cu o regularitate perfectă.

Axa de rotație a Pământului este înclinată față de planul orbitei sale (cu aproximativ 23,5° față de verticală). Această înclinare, căreia i se datorează anotimpurile, „arată" spre Polul Nord, şi întreaga emisferă nordică se află mai departe de Soare vreme de şase luni pe an (în timp ce emisfera sudică se bucură de vară), sau arată spre Polul Sud, şi atunci emisfera sudică este departe de Soare pe durata următoarelor şase luni (în timp ce emisfera nordică se bucură de vara sa). Anotimpurile sunt o consecință a variației anuale a unghiului sub care razele soarelui cad pe un punct anume de pe suprafața Pământului şi a variației anuale a numărului de ore în care

---

712 Idem.

respectivul punct primeşte lumina Soarelui, în diferite perioade ale anului.

În limbaj tehnic, înclinarea pământului este numită „oblicitate", iar planul orbitei sale, extins în afară în aşa fel încât să formeze un cerc mare în cadrul sferei cereşti, este cunoscut sub denumirea de „ecliptică". Astronomii vorbesc şi despre „Ecuatorul ceresc", care este o extindere a Ecuatorului pământesc în planul emisferei cereşti. Actualmente, Ecuatorul ceresc este înclinat la 23,5° față de ecliptică[713], deoarece axa Pământului este înclinată cu 23,5° față de verticală. Acest unghi, numit „oblicitatea eclipticii", nu este fix şi imuabil pentru totdeauna. Dimpotrivă (aşa cum am văzut în capitolul 11, în legătură cu determinarea vechimii oraşului andin Tiahuanaco), el este supus unor oscilații constante, deşi foarte lente. Acestea se efectuează într–o plajă puțin mai îngustă de 3°, ajungând cel mai aproape de verticală la 22,1° şi depărtându–se cel mai mult la 24,5°. Un ciclu complet, de la 24,5° la 22,10° şi înapoi la 24,5°, durează aproximativ 41.000 de ani.[714]

Aşadar, fragila noastră planetă se înclină şi se

---

[713] *Ecliptic(ă):* Orbita imaginară descrisă de Soare în mişcarea lui anuală aparentă pe sfera cerească. (n. trad.).

[714] J.D. Hays, John Imbric, N.J. Shackleton, *„Variations in the Earth's Orbit, Peacemaker of the Ice Ages"* („Variații ale orbitei Pământului, stimulator de ritm al erelor glaciare"), *Science,* vol. 194, nr. 4270, 10 decembrie 1976, pag. 1125.

roteşte în jurul ei, în timp ce goneşte de–a lungul drumului său orbital. Parcurgerea orbitei durează un an, iar rotația în jurul axei proprii – o zi, în timp ce înclinarea oscilantă are un ciclu de 41.000 de ani. Un dans ceresc pare să se desfăşoare, în timp ce noi facem tumbe şi salturi şi plonjăm prin eternitate, simțind zvâcniturile unor tendințe contradictorii: pe de o parte, să ne prăvălim spre Soare; pe de alta, să ne avântăm către beznă.

Influențe tainice

Domeniul gravitațional al Soarelui, în cercurile sale interioare, ce țin captiv Pământul, este cunoscut astăzi ca întinzându–se pe mai mult de cincisprezece *trilioane* de mile în spațiu (aproximativ jumătate din distanța până la cea mai apropiată stea).[715] În consecință, forța cu care atrage planeta noastră este imensă. În plus, afectează şi gravitatea celorlalte planete ce intră, împreună cu noi, în alcătuirea sistemului nostru solar. Fiecare din acestea exercită o atracție care tinde să smulgă Pământul de pe orbita sa normală în jurul Soarelui. Cu toate acestea, planetele sunt de dimensiuni diferite, şi ca atare efectuează mişcări de revoluție în jurul Soarelui cu viteze diferite. În consecință, influența gravitațională

---

[715] *The Biblical Flood and the Ice Epoch, pag. 288–289.* Cincisprezece trilioane de mile sunt echivalente cu cincisprezece mii de miliarde de mile.

combinată, pe care o exercită (asupra Pământului), se modifică cu timpul în moduri complexe dar previzibile, iar ca urmare, orbita (Pământului) îşi schimbă încontinuu forma. Deoarece orbita este o elipsă, aceste schimbări afectează gradul ei de alungire, denumit în termeni tehnici „excentricitate". Aceasta variază între o valoare mică, apropiată de zero (când orbita se apropie de forma unui cerc perfect) şi o valoare mare, de aproape 6%, când capătă forma sa cea mai alungită, mai „eliptică".[716]

Există şi alte forme de influenţe planetare. Astfel, deşi deocamdată nu a fost propusă nicio explicaţie, se ştie că frecvenţele radio ultrascurte sunt perturbate când Jupiter, Saturn şi Marte sunt aliniate.[717] Şi în legătură cu asta au apărut de asemenea dovezi

referitor la o ciudată şi neaşteptată corelaţie între poziţiile lui Jupiter, Saturn şi Marte pe orbitele lor în jurul Soarelui şi unele tulburări violente în straturile superioare ale atmosferei pământeşti. Asta ar părea să indice faptul că planetele şi Soarele fac parte dintr–un mecanism electro–cosmic de echilibrare, care se întinde pe un miliard de mile de la centrul sistemului nostru solar. În actualele teorii astrofizice nu se ţine seama de un astfel de echilibru electric.[718]

---

716 *Ice Ages,* pag. 80–81.
717 *Earth în Upheaval,* pag. 266.
718 *New York Times,* 15 aprilie 1951.

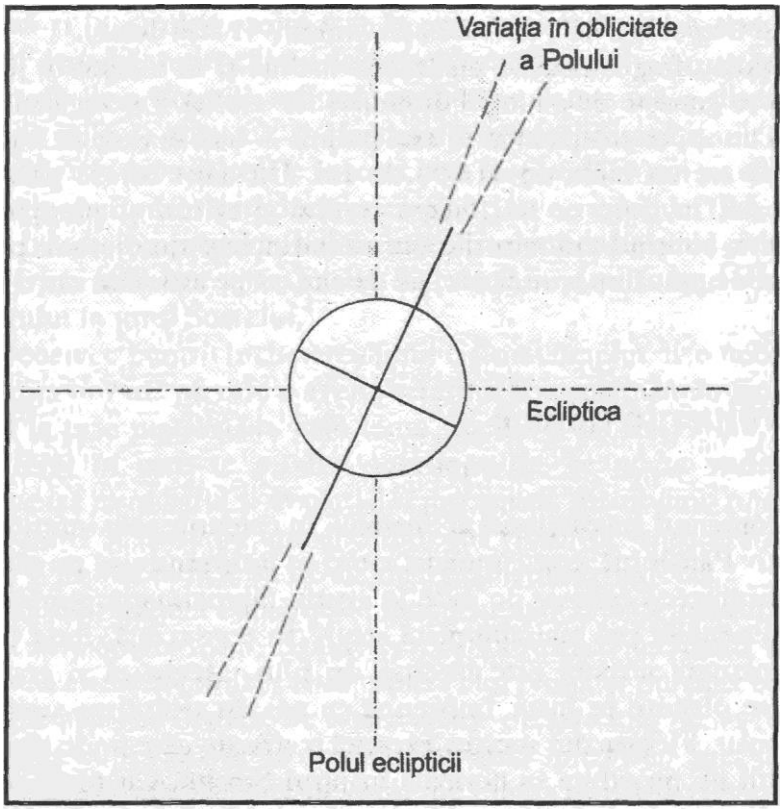

Oblicitatea eclipticei variază între 22,1 şi 24,5° în decursul unui ciclu de 41.000 de ani.

Ziarul *New York Times*, din care a fost extrasă explicația de mai sus, nu încearcă să clarifice problema mai în profunzime. Probabil că autorii lui nu îşi dau seama cât de mult le seamănă cuvintele cu cele ale lui Berosus, istoricul, astronautul şi vizionarul caldeean din secolul al treilea î.e.n., care a efectuat un studiu aprofundat al semnelor despre care credea că vor prevesti distrugerea finală a lumii. Acesta a tras următoarea concluzie: „Eu, Berosus, interpret al

lui Bellus, afirm că tot ce moşteneşte Pământul va cădea pradă flăcărilor când cele cinci planete se vor aduna în Cancer, aşezate într–un şir, în aşa fel ca o linie dreaptă să poată trece prin sferele lor."[719]

O conjuncție a cinci planete, cu importante efecte gravitaționale, a fost prevăzută să aibă loc în ziua de 5 mai a anului 2.000[720], când Neptun, Uranus, Venus, Mercur şi Marte s–au aliniat cu Pământul în cealaltă

1 Niciun dezastru nu s–a produs în 5 mai 2000. Au mai fost alinieri ale planetelor în trecut, ultima în 6 februarie 1962, asemenea fenomene având loc la fiecare 50–100 de ani fără consecințe majore. Planetele sunt prea departe una de alta spre a avea efect asupra Pământului. (n. trad.)

parte a Soarelui, realizând un fel de joc „de–a trasul cu frânghia" cosmic.[721] Să remarcăm, de asemenea, că astrologii moderni care au trecut în grafic data stabilită de mayaşi pentru sfârşitul celui de–al Cincilea Soare calculează că la vremea aceea planetele lor vor avea un amplasament foarte neobişnuit, de fapt unul *atât* de neobişnuit „încât nu se poate repeta decât o dată la 45.200 de

---

719 *Berossus,* fragmente.

720 Nici un dezastru nu s-a produs în 5 mai 2000. Au mai fost alinieri ale planetelor în trecut, ultima în 6 februarie 1962, asemenea fenomene având loc la fiecare 50—100 de ani fără consecințe majore. Planetele sunt prea departe una de alta spre a avea efect asupra Pământului. (n.t.).

721 *Sky globe* („Sfera cerească"), 3.6.

ani... De la acest aranjament planetar extraordinar ne–am putea aştepta la un efect extraordinar."[722]

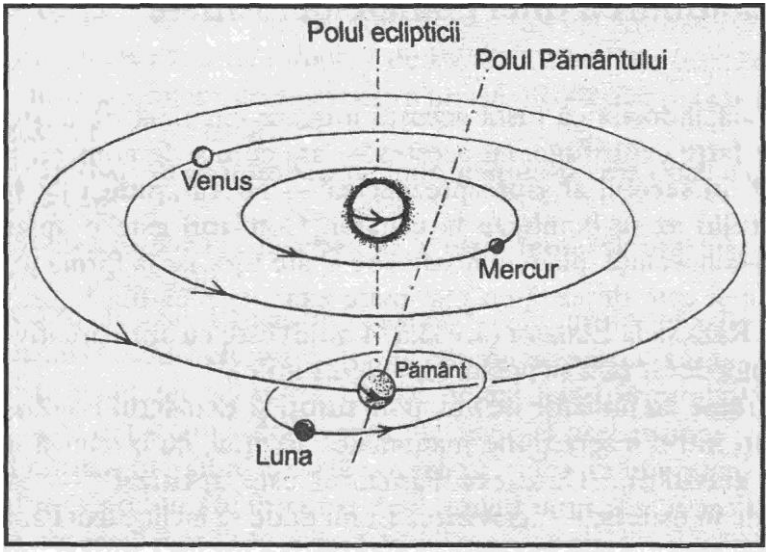

Planetele interioare ale Sistemului Solar

Niciun om cu mintea întreagă nu se va grăbi să accepte o asemenea ipoteză. Cu toate acestea, nu se poate nega că în Sistemul nostru Solar par să acționeze multiple influențe, dintre care multe rămân neînțelese pe deplin. Printre aceste influențe, cea a propriului nostru satelit, Luna, este deosebit de puternică. De exemplu, cutremurele au deseori loc atunci când e Lună

---

[722] Roberta S. Sklower, „*Predicting Planetary Positions*" („Prezicerea pozițiilor planetelor"), anexă la lucrarea lui Frank Waters, *Mexico Mystique* (Mexicul mistic), Sage Books, Chicago, 1975, pag. 285 şi în continuare.

plină sau când Pământul se află între Soare şi Lună; când Luna este nouă sau când se află între Soare şi Pământ, când Luna trece peste meridianul localității afectate; şi când Luna, în drumul său orbital, se află cel mai aproape de Pământ.[723] într–adevăr, când Luna ajunge în acest din urmă punct (denumit în limbaj de specialitate *perigeul*[724] său), atracția gravitațională creşte cu aproape *6%.* Asta se întâmplă numai o dată la douăzeci şi şapte de zile şi o treime. Atracția de flux, pe care o exercită cu aceste prilejuri, afectează nu numai imensele mişcări ale oceanelor noastre, ci şi pe cele ale rezervoarelor de magmă încinsă, închise în interiorul crustei subțiri a Pământului (care a fost descris ca semănând cu „o pungă de hârtie umplută cu miere sau melasă şi care se învârteşte întruna cu o viteză mai mare de 1.000 de mile pe oră în rotație ecuatorială şi mai mare de 66.000 de mile pe oră pe orbită".[725]

Clătinarea unei planete deformate

Fără îndoială că toată această mişcare circulară dă naştere unor imense forțe centrifuge, iar acestea – aşa cum a demonstrat Sir Isaac Newton în secolul al şaptesprezecelea – fac ca „punga de

---

723 *Earth în Upheaval,* pag. 138.

724 *Perigeu:* Punct în care un astru sau un satelit artificial aflat în mişcare orbitală se găseşte cel mai aproape de Pământ. (n. trad.).

725 *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 49.

hârtie" a Pământului să se bombeze la ecuator. Corolarul este o aplatizare la poli. În consecință, planeta noastră se abate uşor de la forma unei sfere perfecte şi este descrisă cu mai mare exactitate ca fiind „un asteroid turtit". Raza sa la Ecuator (3.963,374 mile) este cu aproximativ 14 mile mai lungă decât raza sa polară (3.949,921 mile).[726]

Vreme de miliarde de ani, polii turtiți şi Ecuatorul bombat au fost antrenați într–o interacțiune matematică ascunsă, cu o tainică influență asupra gravității. „Deoarece Pământul este aplatizat" – explică o autoritate în materie – „gravitatea Lunii tinde să încline axa Pământului, în aşa fel încât să devină perpendiculară pe orbita Lunii şi, într–o mai mică măsură, acelaşi lucru este valabil şi pentru Soare."[727]

În acelaşi timp, protuberanța ecuatorială – masa suplimentară distribuită în jurul Ecuatorului – acționează întocmai ca bordura unui giroscop, pentru a menține Pământul, nedeviat, pe axa sa.[728]

An de an, la scară planetară, efectul giroscopic este cel care împiedică atracția Soarelui şi a Lunii să modifice radical poziția axei de rotație a Pământului. Atracția pe care o exercită împreună

---

726 Cifre din *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 27:530.
727 Idem.
728 *Path of the Pole,* pag. 3.

aceste două corpuri este totuşi îndeajuns de puternică pentru a sili axa să execute o mişcare de „precesiune”, ceea ce înseamnă că aceasta se mişcă lent, în sens contrar față de rotația Pământului în jurul axei sale.

Această mişcare importantă este semnul distinctiv al planetei noastre în cadrul Sistemului Solar. Oricine a pus vreodată în mişcare o sfârlează o poate înțelege fără mare dificultate; în fond, o sfârlează este doar un alt tip de giroscop. Cât timp se roteşte neîntrerupt în jurul propriei sale axe, stă vertical. Dar în clipa în care axa i se abate față de verticală, începe să se manifeste un al doilea comportament: o lentă şi încăpățânată rotire în sens invers în jurul unui cerc de rază mare. Această rotire, care *este precesiunea,* schimbă direcția spre care indică axa, păstrând totodată constant noul său unghi de înclinare.

O a doua analogie, oarecum diferită ca mod de tratare, poate fi utilă pentru a clarifica şi mai bine problema:

1. Închipuiți–vă Pământul plutind în spațiu, înclinat la aproximativ 23,5° față de verticală, rotindu–se în jurul său o dată la 24 de ore;
2. Închipuiți–vă această axă ca pe un pivot masiv, sau ca pe o osie, ce trece prin centrul Pământului, ieşind din el prin Polii Nord şi Sud şi prelungindu–se de acolo în afară în ambele sensuri;
3. Imaginați–vă că sunteți un uriaş, umblând cu paşi mari prin Sistemul Solar, având ordine să

îndepliniți o sarcină anume;
4. Imaginați–vă că vă apropiați de Pământul înclinat (care, desigur, datorită dimensiunilor dumneavoastră uriaşe, nu vă mai pare acum mai mare decât o roată de moară.)
5. Imaginați–vă că întindeți mâinile şi apucați cele două capete ale axei prelungite;
6. Şi imaginați–vă că începeți să le rotiți lent, împingând un capăt şi trăgându–l pe celălalt
7. Când ați sosit, Pământul se rotea deja în jurul axei sale.
8. Aşadar, ordinele primite de dumneavoastră vă cer să nu interveniți în rotația lui axială, ci mai degrabă să–i imprimați *cealaltă* mişcare: acea deplasare lentă în sens orar numită precesiune;
9. Pentru a îndeplini această sarcină va trebui să împingeți capătul nordic al axei prelungite în sus şi de–a lungul unui cerc mare situat în emisfera cerească nordică, şi în acelaşi timp să trageți capătul sudic de–a lungul unui cerc tot atât de mare, în emisfera cerească sudică. Această operațiune va implica o lentă mişcare de pedalare oscilatorie a mâinilor şi umerilor dumneavoastră;
10. Fiți totuşi atent. „Roata de moară" a Pământului este mai grea decât pare; de fapt atât de mult mai grea, încât vă vor trebui 25.776 de ani[729] pentru a învârti cele două capete ale axei

---

[729] Jane B. Sellers, *The Death of Gods în Ancient Egypt,* („Moartea zeilor în Egiptul antic"), Penguin, Londra, 1992, pag. 205.

sale într–un singur ciclu precesional complet (la sfârşitul căruia, cele două capete vor fi îndreptate către aceleaşi puncte din sfera cerească spre care erau îndreptate când ați sosit);
11. Oh, apropo! Acum, că am început treaba, vă putem spune şi că niciodată nu vi se va îngădui să plecați. De îndată ce se încheie un ciclu precesional, începe un altul. Şi încă altul... şi altul... şi altul... şi tot aşa, la nesfârşit, pentru o eternitate.
12. Dacă doriți, vă puteți gândi la asta ca la unul dintre mecanismele fundamentale ale sistemului solar, sau, dacă preferați, ca la una dintre poruncile fundamentalele ale voinței divine.

Încetul cu încetul, în cursul acestui proces, pe măsură ce deplasați lent axa prelungită descriind un cerc prin cer, cele două capete ale sale vor fi îndreptate pe rând către o stea sau alta, în latitudinile polare ale emisferei cereşti sudice (şi, desigur, uneori către un spațiu gol), şi tot aşa, către o stea după alta, în latitudinile emisferei cereşti nordine. Vorbim aici despre un soi de joc de–a „scaunele muzicale” [730] printre stelele circumpolare. Şi ceea ce menține totul în mişcare este precesiunea axială a Pământului – o mişcare

---

[730] *Scaunele muzicale:* joc de societate în care jucătorii circulă în jurul unor scaune mai puține cu unul decât numărul lor până când muzica încetează; atunci cel care nu reuşeşte să ocupe un scaun iese din joc, iar înainte ca acesta să fie reluat se elimină un scaun. (n. trad.).

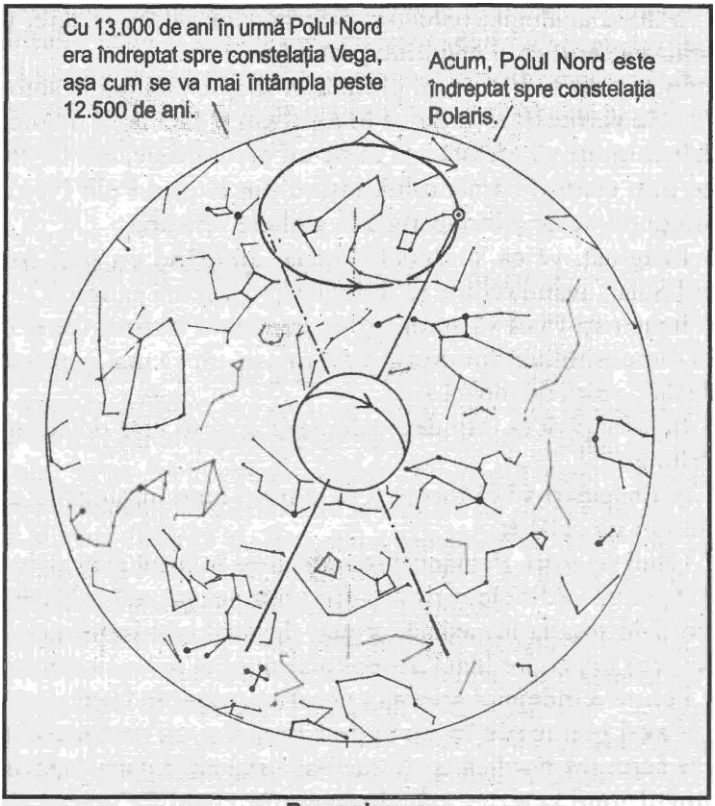

Precesiunea

imprimată de uriaşe forțe gravitaționale şi giroscopice, care este regulată, previzibilă şi relativ uşor de realizat cu ajutorul unui echipament modern. Astfel, de exemplu, steaua Polului Nord este actualmente Alfa din Ursa Mică (pe care o cunoaştem sub numele de Polaris, sau Steaua Polară). Dar calculele cu ajutorul computerelor ne permit să afirmăm cu certitudine că, în anul 3.000 î.e.n., poziția polară era ocupată de Draconis; pe vremea grecilor (antici), steaua Polului Nord era Beta din Ursa Mică; iar în anul 14.000 e.n. va fi

Vega.[731]

Un mare secret al trecutului

Nu ne va prinde rău să ne reamintim câteva dintre datele de bază legate de mişcările Pământului şi orientarea sa în spațiu:

– Este înclinat cu aproximativ 23,5° față de verticală – un unghi față de care nu variază cu mai mult de 1,5° în fiecare parte de–a lungul unor perioade de 41.000 de ani.

– Descrie un ciclu procesional complet o dată în 25.776 de ani.[732]

– Se învârteşte în jurul propriei sale axe o dată în 24 de ore.

– Se roteşte pe o orbită în jurul Soarelui o dată în 365 de zile (mai exact în 365,2422 zile).

– Cea mai importantă influență asupra anotimpurilor sale o are unghiul sub care cad razele Soarelui în diferite puncte, de–a lungul drumului său orbital.

Să remarcăm şi că în cursul unui an există patru momente astronomice cruciale, care marchează începutul oficial al fiecăruia din cele patru anotimpuri. Aceste momente (sau momente cardinale), care erau de o imensă importanță pentru cei din vechime, sunt solstițiile de iarnă şi de vară şi echinocțiile de primăvară şi de toamnă.

---

731 *Skyglobe,* 3.6.

732 Cifra exactă din *The Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 205.

În emisfera nordică, solstițiul de iarnă – ziua cea mai scurtă – cade pe 21 decembrie, iar solstițiul de vară – ziua cea mai lungă – pe 21 iunie. Pe de altă parte, în emisfera sudică totul este literalmente invers: acolo iarna începe la 21 iunie, iar vara la 21 decembrie.

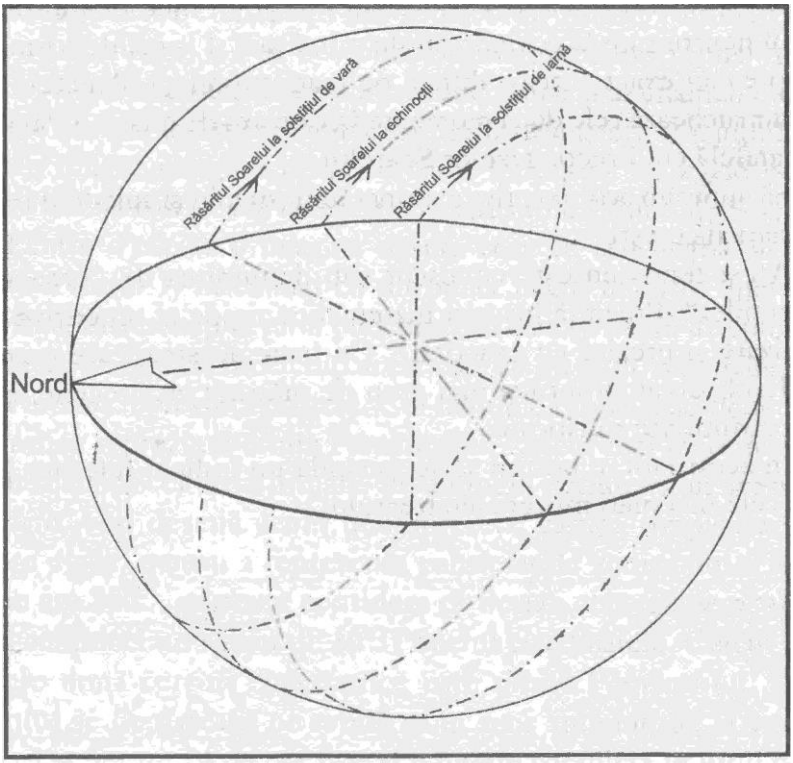

Echinocţiile şi solstiţiile.

Echinocțiile sunt, prin contrast, cele două momente din an în care noaptea şi ziua au durate egale pe toată suprafața planetei. Totuşi, şi de astă dată, ca şi în cazul solstițiilor, data care marchează pe cel al toamnei în emisfera sudică, iar data începutului toamnei în emisfera nordică

(22 septembrie) marchează începutul primăverii în emisfera sudică.

Ca şi variațiile mai subtile ale anotimpurilor, toate acestea sunt rezultatul binevoitoarei oblicități a planetei. Solstițiul de vară al emisferei nordice are loc atunci când Pământul se află în acel punct pe orbită în care Polul Nord este îndreptat chiar *direct către* Soare; şase luni mai târziu, solstițiul de iarnă marchează momentul în care Polul Nord indică direcția *cea mai depărtată* de cea a Soarelui. Şi, în mod destul de logic, motivul pentru care la echinocțiul de primăvară şi la cel de toamnă ziua şi noaptea au exact aceeaşi durată pe toată suprafața planetei, este că acestea marchează cele două momente în care axa de rotație a Pământului este paralelă cu direcția razelor Soarelui.

Să aruncăm acum o privire asupra unui straniu şi splendid fenomen al mecanicii cereşti.

Acest fenomen este cunoscut sub denumirea de „precesiune a echinocțiilor". Prezintă însuşiri matematice rigide şi repetitive ce pot fi analizate şi prezise cu exactitate. Cu toate acestea, este extrem de greu de observat, şi încă şi mai greu de măsurat cu precizie, în lipsa unor instrumente sofisticate.

În acest fapt, e posibil să se ascundă un indiciu referitor la unul dintre cele mai mari mistere ale trecutului.

Capitolul 29

Prima uşă întredeschisă către un cod străvechi

Planul orbitei Pământului, proiectat în afară astfel încât să formeze un mare cerc în interiorul sferei cereşti, este cunoscut sub denumirea de ecliptică. Prinse într–un cerc în jurul eclipticei şi alcătuind un brâu de stele ce se întinde pe aproximativ 7° spre nord şi spre sud, se află cele douăsprezece constelații ale zodiacului: Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius şi Pisce[733]. Aceste constelații au dimensiuni, forme şi aranjamente diferite. Cu toate acestea (şi se presupune că din întâmplare!), distanțele dintre ele de–a lungul marginii eclipticei sunt îndeajuns de egale pentru a stabili o ordine cosmică în răsăriturile şi apusurile zilnice ale Soarelui.

Pentru a căpăta o imagine despre ceea ce este vorba aici, faceți următorul lucru: 1) însemnați cu un punct negru mijlocul unei coli de hârtie albă; 2) desenați în jurul punctului un cerc cu o rază de aproximativ o jumătate de inci; 3) încercuiți acest cerc cu un altul, mai mare.

Punctul reprezintă Soarele. Cel mai mic dintre cele două cercuri concentrice reprezintă orbita

---

[733] Denumirile în limba latină ale constelațiilor zodiacale, cărora în limba română le corespund: Berbecul, Taurul, Gemenii, Cancerul sau Racul, Leul, Fecioara, Balanța, Scorpionul, Săgetătorul, Capricornul, Vărsătorul şi Peştii. (n. trad.).

Pământului. Cercul mai mare reprezintă marginea eclipticei. Prin urmare, de–a lungul perimetrului acestui cerc mai mare, veți desena acum douăsprezece căsuțe, amplasându–le la distanțe egale, pentru a reprezenta constelațiile zodiacului. Deoarece un cerc are 360°, se poate considera că fiecare constelație ocupă de–a lungul eclipticei un spațiu de 30°. Punctul este Soarele. Cercul interior din cele două cercuri concentrice este orbita Pământului. Ştim că Pământul se deplasează pe orbita sa în sens antiorar, de la vest către est, şi că la fiecare 24 de ore face şi o rotație completă în jurul propriei sale axe (tot de la vest către est).

Din aceste două mişcări rezultă două iluzii:

1. În fiecare zi, în timp ce Pământul se învârteşte de la vest spre est, Soarele (care este, desigur, punctul fix) pare că „se mişcă" pe cer de la est spre vest;
2. În cursul a aproximativ 30 de zile, în timp ce Pământul ce se roteşte în jurul propriei sale axe, străbătându–şi drumul orbital în jurul Soarelui, Soarele însuşi pare că „trece", una după alta, prin cele douăsprezece constelații zodiacale (care sunt, de asemenea, puncte fixe), părând din nou că „se mişcă" în sens est–vest.

Cu alte cuvinte, este evident că, în orice zi dată a anului (corespunzând pe diagrama noastră oricărui punct pe care ne convine să–l alegem pe cercul concentric interior, care reprezintă orbita Pământului), Soarele se va afla *între* un observator

de pe Pământ şi una dintre cele douăsprezece constelații zodiacale. În acea zi, ceea ce va vedea observatorul, dacă se va trezi mult înaintea zorilor, va fi Soarele, răsărind în est, în partea de cer ocupată de respectiva constelație.

Este lesne de înțeles cât de liniştite trebuie să se fi simțit ființele umane, sub bolta cerească senină şi nepoluată, văzând mişcări cereşti atât de regulate ca acestea. La fel de uşor este de înțeles pentru ce celor patru momente cardinale ale anului – echinocțiile de primăvară şi de toamnă, solstițiile de iarnă şi de vară – li s–a acordat pretutindeni o semnificație imensă. O şi mai mare semnificație s–a acordat conjuncției acestor „puncte" cardinale cu constelațiile zodiacale. Dar, dintre toate, cea mai însemnată era constelația în care Soarele era văzut răsărind în dimineața echinocțiului de primăvară. Datorită precesiunii axiale a Pământului, cei din vechime au descoperit că această constelație nu era fixă sau permanentă pentru totdeauna, şi că onoarea de a „găzdui" sau de a „purta" Soarele în ziua echinocțiului de primăvară se muta – *foarte, foarte lent* – de la una la alta, prin toate constelațiile zodiacului.

Citând cuvintele lui Giorgio de Santillana: „Poziția Soarelui printre constelații la echinocțiul de primăvară era ca o limbă de ceas care indica *orele* ciclului precesional – ore într–adevăr foarte lungi, de vreme ce Soarele echinocțial ocupa fiecare constelație zodiacală timp de aproape

2.200 de ani”.[734]

Sensul lentei mişcări de precesiune axială a Pământului este cel al acelor de ceasornic (adică de la est la vest), fiind astfel opus sensului în care planeta îşi parcurge drumul anual în jurul Soarelui. În raport cu constelațiile zodiacului, care se află fixe în spațiu, acest lucru face ca punctul în care are loc echinocțiul de primăvară „să se deplaseze cu încăpățânare de–a lungul eclipticei în sensul opus drumului anual al Soarelui, adică împotriva succesiunii *corecte* a semnelor zodiacale (Taurus–>Aries–>Pisces–>Aquarius, în loc de Aquarius–>Pisces–>Aries–>Taurus).[735]

În cursul fiecărui an, mişcarea Pământului de–a lungul orbitei sale face ca fundalul stelar pe care Soarele este văzut răsărind să se schimbe de la o lună la alta: Aquarius–Pisces–Aries–Taurus–Gemini–Cancer–Leo, etc. Actualmente, la echinocțiul de primăvară Soarele răsare exact dinspre est, între Pisces şi Aquarius. Efectul precesiunii este că face ca, în fiecare an, punctul de pe orbită cu echinocțiul de primăvară să fie atins cu o fracțiune de timp mai devreme, rezultatul fiind deplasarea lui treptată prin toate cele 12 case ale zodiacului, petrecând câte 2.160 de ani în fiecare semn zodiacal, completând un ciclu în 25.920 de ani. Direcția

---

[734] *Hamlet's Mill,* pag. 59.
[735] Idem, pag. 58.

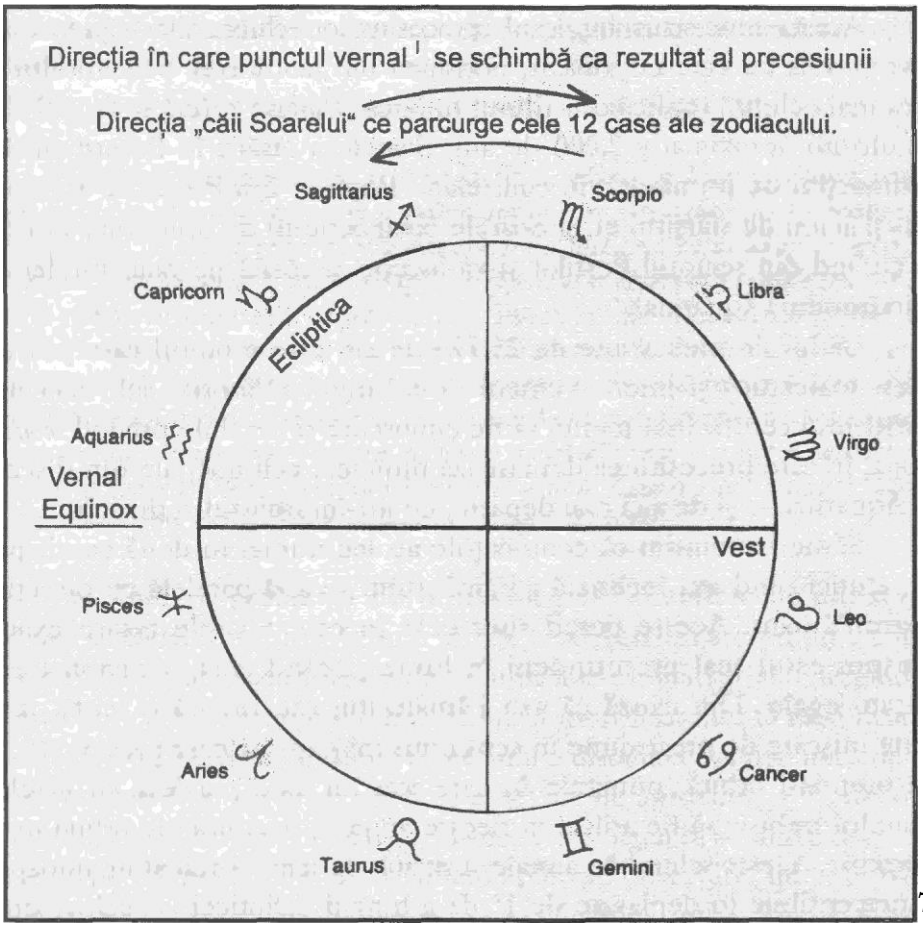

736

acestei „deplasări precesionale", opusă „drumului Soarelui" este: Leo–>Cancer–>Gemini–>Taurus–>Aries–>Pisces–>Aquarius. Spre a exemplifica, „era Leului" a fost o perioadă de 2.160 de ani, cât timp Soarele, la echinocțiul de primăvară, a răsărit pe fundalul stelar al constelației Leu şi a durat din anul 10.970 î.e.n., până în 8.810 î.e.n. Astăzi trăim în terenul neutru („no man's land") astrologie de la

---

736 *Punct vernal:* punct de intersecție a eclipticii cu Ecuatorul ceresc, în care Soarele se află la echinocțiul de primăvară. (n. trad.).

sfârşitul „erei Peştilor” (Pisces), în pragul „noii ere” a Vărsătorului (Aquarius).

În mod tradiţional, aceste perioade de tranziţie între o eră şi următoarea au fost considerate ca fiind de rău augur.

Acesta e, pe scurt, înţelesul „precesiunilor echinocţiilor”. Şi tocmai asta e ceea ce este cuprins în noţiunea de „zorii erei Vărsătorului”. Cea mai celebră replică din filmul muzical *Hair* se referă la faptul că, în ultimii aproximativ 2.000 de ani, Soarele a răsărit în fiecare an, la echinocţiul de primăvară, în constelaţia Peştilor. *Era* Pisces se apropie totuşi acum de sfârşitul ei, şi Soarele echinocţiului de primăvară va ieşi în curând din sectorul Peştilor şi va începe să răsară pe noul fundal al Vărsătorului (Aquarius).

Ciclul de precesiune de 25.776 de ani este motorul care poartă acest maiestuos şi imens vehicul de–a lungul călătoriei sale fără de sfârşit prin ceruri. Însă merită să fie cunoscute şi detaliile privind *modul* exact, în care precesiunea deplasează punctele echinocţiale din Pisces în Aquarius – şi de aici mai departe, de jur–împrejurul zodiacului.

Să ne reamintim că echinocţiile au loc numai în două ocazii pe an, atunci când axa înclinată a Pământului se află paralelă cu direcţia Soare–Pământ. Aceste ocazii sunt cele în care Soarele răsare exact dinspre estul real pretutindeni în

lume şi când ziua şi noaptea au durate egale. Din cauză că axa Pământului efectuează o lentă, dar certă mişcare de precesiune în sens opus mişcării pe care acesta o face pe propria–i orbită, punctele în care axa lui este paralelă cu razele Soarelui trebuie să fie atinse în fiecare an cu o fracțiune de orbită mai devreme. Aceste schimbări anuale sunt atât de lente, încât sunt aproape imperceptibile (o deplasare de 1° de–a lungul eclipticei – echivalent cu lățimea degetului dumneavoastră mic ținut în sus spre orizont – necesită, pentru a se încheia, aproximativ şaptezeci şi doi de ani). Cu toate acestea – după cum subliniază Santillana – modificări atât de infime însumează în ceva mai puțin de 2.200 de ani o trecere de 30° printr–o casă completă a zodiacului, şi în ceva mai puțin de 26.000 de ani o trecere de 360° prin întregul ciclu de precesiune.

Când au descoperit oamenii din vechime precesiunea, pentru prima dată?

În răspunsul la această întrebare se afla o mare taină – şi un mister – al trecutului. Înainte de a încerca să pătrundem în acest mister şi să aflăm secretul, ar trebui să facem cunoştință cu atitudinea „oficială".

Encyclopaedia Britannica este un depozit de înțelepciune istorică convențională tot atât de bun ca oricare altul, şi iată ce ne spune despre un învățat numit Hiparh, presupusul descoperitor al

precesiunii:

Hipparchus (ortografiat şi HIPPARCHOS, născut în Niceea, Bitinia; mort după 127 î.e.n., Rhodos), astronom şi matematician grec, care a descoperit precesiunea echinocțiilor… Această remarcabilă descoperire a fost rezultatul unor observații migăloase, prelucrate de o minte ascuțită. Hipparcus a observat pozițiile stelelor şi apoi a comparat rezultatele cu cele ale lui Timocharis din Alexandria, cu 150 de ani mai înainte, şi cu observații încă şi mai vechi efectuate în Babilonia. A descoperit că longitudinile cereşti erau diferite şi că diferența era de o mărime ce o depăşea pe cea care putea fi atribuită eroilor de observație. Aşadar el a propus ca precesiunea să fie socotită răspunzătoare pentru mărimea acelei diferențe şi a dat o valoare de 45' sau 46' (secunde de arc) pentru schimbările anuale. Ceea ce este o valoare foarte apropiată de cifra de 50,274 secunde de arc acceptată astăzi…[737]

Mai întâi, o problemă de terminologie. Secundele de arc sunt cea mai mică subdiviziune a unui arc de cerc. Într–un arc–minut există 60 de astfel de arc–secunde; 60 de minute într–un grad şi 360 de grade în întregul cerc al drumului Pământului în jurul Soarelui. O modificare anuală de 50,274

---

[737] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 5:937–938. A se vedea şi *The Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 205, în care se dă cifra exactă de 50,274.

secunde de arc reprezintă o distanță ceva mai mică de o şaizecizecime dintr–un grad, astfel că e nevoie de aproximativ 72 de ani (o întreagă viață de om) pentru ca Soarele echinocțial să se mişte doar cu un grad pe ecliptică. Din cauza dificultăților de observare, întâmpinate în detectarea acestei viteze de melc a modificărilor, care a fost calculată de Hiparh în secolul al doilea î.e.n., este salutată în Britannica, în chip de „descoperire remarcabilă".

Ar mai părea atât de remarcabilă dacă s–ar dovedi că este o redescoperire? Oare ar mai străluci atât de puternic realizările matematice şi astronomice ale grecilor, dacă am putea dovedi că dificilei provocări de a măsura precesiunea i s–a răspuns cu mii de ani *înainte* de Hiparh? Ce–ar fi dacă acest ciclu ceresc, lung de aproape 26.000 de ani, ar fi făcut obiectul unor cercetări ştiințifice de precizie cu ere lungi înainte de presupuşii zori ai gândirii ştiințifice?

În căutarea unor răspunsuri la asemenea întrebări există multe lucruri care pot avea relevanță, dar pe care niciun tribunal nu le–ar accepta vreodată ca dovezi concrete. Hai să nu le acceptăm nici noi. Am văzut că Hiparh a propus o valoare de 45 sau 46 de secunde de arc pentru un an de mişcare de precesiune. Să nu încercăm, aşadar, să–l dăm jos pe astronomul grec de pe piedestalul său de descoperitor al precesiunii, decât dacă putem găsi o valoare simțitor mai

exactă, consemnată într–o sursă sensibil mai veche.

Există, desigur, multe surse potențiale. Totuşi, în momentul de față, în interesul unei expuneri cât mai succinte, ne vom limita cercetarea la miturile universale. Am studiat deja în amănunt un grup de mituri (tradițiile despre potop şi cataclisme, prezentate în Partea a IV–a) şi am văzut că acestea posedă o serie de caracteristici capabile să ne intrige:

1. Nu există nicio îndoială că sunt extrem de vechi. Să ne referim, de exemplu, la povestea mesopotamiană despre Potop, ale cărei versiuni au fost găsite înscrise pe tablete provenind din cele mai timpurii straturi ale istoriei sumerienilor, în jur de anul 3.000 î.e.n. Aceste tablete, transmise urmaşilor încă din zorii trecutului păstrat în amintire, nu lasă niciun dubiu asupra faptului că tradiția despre un potop atotdistrugător era veche, încă de pe atunci, şi prin urmare îşi avea originile cu mult înainte de acei zori. Nu putem spune cu cât de mult. Cert este că niciun om de ştiință n–a fost vreodată în stare să stabilească o dată pentru crearea vreunui mit, darămite pentru aceste venerabile şi larg răspândite tradiții. Într–un sens foarte real, ele par să fi existat întotdeauna – ca o parte a permanentului bagaj de cultură al omenirii.

2. Nu poate fi exclusă posibilitatea ca această aură de enormă antichitate să fie o iluzie. Dimpotrivă,

am văzut că multe dintre miturile despre cataclism par să conțină relatări exacte ale unor martori oculari cu privire la condițiile de viață experimentate de omenire în timpul ultimei ere glaciare. Aşadar, în teorie, aceste poveşti ar putea să fi fost construite aproape simultan cu apariția subspeciei noastre, *homo Sapiens Sapiens*, poate încă de acum 50.000 de ani. Cu toate acestea, dovezile geologice sugerează o proveniență mai recentă, şi am identificat epoca dintre anii 15.000–8.000 î.e.n., ca fiind cea mai probabilă. Numai atunci, în întreaga experiență omenească, au existat schimbări climatice rapide, cu o amplasare a convulsiilor ca aceea pe care miturile o descriu cu atâta elocvență.

3. Era glaciară şi tumultuosul ei sfârşit au fost fenomene generale, cuprinzând tot Globul. Prin urmare, poate că nu este surprinzător faptul că tradițiile despre cataclism ale multor culturi diferite, larg răspândite pe întregul glob, se caracterizează printr–un înalt grad de uniformitate şi convergență.

4. Ceea ce este totuşi surprinzător, este că miturile nu numai că descriu experiențe împărtăşite, dar şi faptul că fac acest lucru folosind ceea ce pare să fie un limbaj simbolic comun. Aceleaşi „motive literare" se încăpățânează să se adune laolaltă iar şi iar, şi tot aşa aceleaşi „elemente de bază" stilistice, aceleaşi personaje recognoscibile, şi aceleaşi scheme de desfăşurare a acțiunii.

În opinia profesorului Santillana, acest tip de uniformitate sugerează intervenția unei mâini îndrumătoare. În „Hamlet's Mill" (Moara lui Hamlet) – teză embrionară şi originală cu privire la miturile străvechi, scrisă în colaborare cu Hertha von Dechend (profesor de istoria ştiinței la Universitatea din Frankfurt), el susține următoarele:

Când este asociată cu un scop ferm, universalitatea constituie ea însăşi un test. Când ceva descoperit, să zicem, în China, apare şi în textele astrologice babiloniene, atunci trebuie să fie considerat ca relevant, dacă dezvăluie un complex de imagini neobişnuite despre care nimeni nu poate pretinde că ar fi apărut independent, printr–o generație spontanee. Să luăm ca exemplu originea muzicii. Orfeu şi moartea lui chinuită pot fi o creație poetică născută în mai multe împrejurări în locuri diferite. Dar când personajele care nu cântă la liră, ci suflă în fluiere, ajung să fie jupuiți de vii pentru varii motive, pline de absurditate, iar sfârşitul lor identic este repetat pe câteva continente, atunci considerăm că am dat de ceva interesant, pentru că asemenea povestiri nu pot legate între ele printr–o succesiune interioară. Şi când „Pied–Piper"[738] *apare atât în mitul german despre Hamelin cât şi în Mexic, cu mult înainte de Columb, şi este legat, în*

---

738 *Pied Piper (lb. Engl.) (în traducere mot-à-mot:* Flautistul Multicolor): personaj seducător şi misterios dintr-un poem al lui Browning. (n. trad.).

ambele locuri, de anumite atribute, ca de pildă culoarea roşu, cu greu poate fi vorba de o coincidență… În mod asemănător, când găseşti numere ca 108, sau 9×13 apărând în repetate rânduri sub forma a mai multor multipli în Vedele, în templele din Angkor, în Babilon, în frazele sumbre ale lui Heraclitus, precum şi în Valhalla norvegiană, asta nu este o întâmplare…[739]

Făcând o legătură între marile mituri universale despre un cataclism, este oare posibil ca astfel de coincidențe, care nu pot fi coincidențe, şi ca întâmplările ce nu pot fi întâmplări, să denote influența generală a unei foarte vechi, deşi încă neidentificate „mâini îndrumătoare"? Dacă da, este oare posibil ca aceeaşi mână să fie cea care, în timpul şi după ultima eră glaciară, a desenat seria de hărți ale lumii, de mare precizie şi dovedind o tehnică avansată, trecute în revistă în Partea I? Şi nu–i posibil ca aceeaşi mână să–şi fi lăsat amprentele fantomatice pe un alt grup de mituri universale? Acelea referitoare la moartea şi reînvierea zeilor, şi la arbori mari în jurul cărora se rotesc Pământul şi Cerul, şi la vârtejuri, şi putineie, şi burghie, şi alte asemenea dispozitive rotitoare şi de măcinare?

După părerea lui Santillana şi a Herthei von Dechend, toate imaginile de acest fel se referă la

---

739 *Hamlet's Mill,* pag. 7.

evenimente cereşti[740] şi, mai mult încă, ele fac asta folosind rafinatul limbaj tehnic al unei ştiințe astronomice şi matematice arhaice dar „imens de sofisticate”[741]: „Acest limbaj nu ține seama de credințele şi cultele locale. El se concentrează asupra numerelor, a mişcărilor, a măsurilor, a unor cadre generale, a unor scheme – asupra structurii numerelor, asupra geometriei.”[742]

De unde putea să fi venit un asemenea limbaj? „Hamlet’s Mill” este un labirint de erudiție strălucită, dar în mod deliberat evazivă, şi nu ne oferă un răspuns direct la această întrebare. Cu toate acestea, ici şi colo, aproape cu jenă, sunt scăpate unele indicii neconcludente. De exemplu, la un moment dat autorii spun că limbajul ştiințific – sau „codul” – pe care cred că l–au identificat, este „de o vechime înspăimântătoare”.[743] Cu alt prilej, ei stabilesc cu mai mare precizie vechimea acestei antichități, fixând–o la o perioadă de „cel puțin 6.000 de ani înainte de Virgiliu”[744] – cu alte cuvinte acum 8.000 de ani sau mai mult.

Ce civilizație *cunoscută de istorie* putea să se fi dezvoltat şi să fi folosit un limbaj tehnic sofisticat acum mai bine de 8.000 de ani? Răspunsul cinstit

---

740 Idem, *The Death of Gods în Ancient Egypt.*
741 *Hamlet’s Mill,* pag. 65.
742 Idem, pag. 345.
743 Idem, pag. 418.
744 Idem, pag. 245.

la această întrebare este „niciuna”, urmat de o recunoaştere sinceră că obiectul presupunerilor nu este decât un episod uitat al unei culturi cu un înalt nivel tehnologic din timpuri preistorice. Santillana şi von Dechend sunt din nou evazivi când vine vorba de pus cărțile pe masă, vorbind numai despre moştenirea pe care cu toții o datorăm „unei civilizații de strămoşi aproape incredibile”, care „a îndrăznit pentru prima oară să înțeleagă lumea ca fiind creată în conformitate cu numerele, măsura şi greutatea.”[745]

Moştenirea – este evident – are legătură cu gândirea ştiințifică şi cu unele informații complexe de natură matematică. Cu toate acestea, pentru că este atât de imens de veche, trecerea timpului a risipit–o:

Când în scenă au intrat grecii, praful secolelor se aşternuse deja peste vestigiile acestei construcții arhaice răspândite în toată lumea. Ceva din ea supraviețuise totuşi în riturile tradiționaliste, în mituri şi în poveşti cu zâne care nu mai erau înțelese… Acestea sunt fragmente ispititoare dintr–un întreg pierdut. Te fac să te gândeşti la acele „peisaje cețoase” în care sunt maeştri chinezii, şi care arată aici o stâncă, dincoace un acoperiş triunghiular, dincolo vârful unui arbore, lăsând restul în seama imaginației. Chiar şi când codul va fi fost descifrat, când tehnicile vor fi

---

[745] Idem, pag. 132.

cunoscute, nu putem spera să evaluăm gândirea acestor strămoşi îndepărtaţi ai noştri, aşa cum este ea, învăluită în simbolurile sale, deoarece minţile creatoare şi ordonate care au conceput acele simboluri au dispărut pentru totdeauna.[746]

Aşadar, avem de–a face aici cu doi distinşi profesori de istoria ştiinţei, din universităţi demne de toată stima de pe ambele coaste ale Atlanticului, care pretind că au descoperit rămăşiţele unui limbaj ştiinţific codificat, *cu multe mii de ani mai vechi* decât cele mai vechi civilizaţii umane identificate de ştiinţă. Ba mai mult, deşi în general precauţi, Santillana şi Dechend pretind şi că ar fi „dezlegat o parte din acel cod".[747]

Din partea a doi universitari serioşi, aceasta este o afirmaţie extraordinară.

Capitolul 30

Arborele cosmic şi moara zeilor

În strălucitorul lor studiu cu bătaie lungă, intitulat „Hamlet's Mill", profesorii de Santillana şi von Dechend prezintă o formidabilă abundenţă de dovezi mitice şi iconografice ca să demonstreze existenţa unui fenomen ciudat. Dintr–un motiv inexplicabil, şi la o dată necunoscută, se pare că unele mituri arhaice din întreaga lume au fost

---

[746] Idem, pag. 4–5, 348.
[747] Idem, pag. 5.

„cooptate” (niciun alt cuvânt nu s–ar potrivi cu adevărat) spre a sluji drept vehicule pentru o mulțime de date tehnice complexe referitoare la precesiunea echinocțiilor. Importanța aceste teze uimitoare este – aşa cum a subliniat o autoritate de frunte în materie de măsurări antice – că s–a tras prima salvă în ceea ce s–ar putea dovedi a fi „o revoluție copernicianã în concepțiile actuale privitoare la dezvoltarea culturii umane.”[748]

Cartea „Hamlet’s Mill” a fost publicată în 1969, acum mai bine de un sfert de veac, aşa că revoluția a tot venit încă de mult. Cu toate acestea, în această perioadă cartea n–a fost nici larg răspândită în publicul de rând, nici înțeleasă bine de savanții specializați în trecutul îndepărtat. Această stare de lucruri nu este urmarea vreunor probleme inerente sau a unor slăbiciuni ale lucrării. Dimpotrivă, după cum afirmă Martin Bernal, profesor de studii guvernamentale la Universitatea Corneli, asta s–a întâmplat pentru că „puțini arheologi, egiptologi şi oameni de ştiință specializați în istoria antică dispun de combinația timp–efort şi iscusință necesară pentru a accepta

---

[748] Livio Catullo Stecchini, „*Notes on the Relation of Ancient Measures to the Great Pyramid”* („Însemnări cu privire la legătura dintre măsurile antice şi Marea Piramidă”), în *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 381–382.

argumentele foarte tehnice ale lui Santillana."[749]

Tema la care se referă cu precădere acele argumente este transmiterea repetată şi persistentă, într–o mare serie de mituri antice, a unui „mesaj precesional". Şi, în mod destul de ciudat, multe dintre imaginile–cheie şi simbolurile care apar în aceste mituri – mai ales în cele referitoare la o „tulburare a cerurilor" – se găsesc incluse şi în tradițiile străvechi despre un cataclism mondial, trecute în revistă în capitolele 24 şi 25.

De exemplu, în mitologia norvegiană, vedem cum lupul Fenrir, pe care zeii l–au înlănțuit cu atâta grijă, şi–a rupt în cele din urmă legăturile şi a fugit: „S–a scuturat – şi lumea s–a cutremurat. Arborele de cenuşă Yggdrasil s–a zguduit din rădăcini până în cele mai de sus ramuri ale sale. Munții fie s–au prăbuşit, fie s–au despicat din creştet până la poale... Pământul începea să–şi piardă forma. Stele cădeau în derivă pe cer."[750]

---

[749] Martin Bernal, *Black Athena: the Afroasiatic Roots of Classical Civilization* („Atena cea neagră: rădăcinile afroasiatice ale civilizației clasice"), Vintage Books, Londra, 1991, pag. 276.

[750] Cititorul îşi va aminti din capitolul 25 cum Yggdrasil, Arborele Lumii însuşi, nu a fost distrus, şi cum strămoşii viitoarei omeniri au reuşit să se adăpostească în trunchiul lui până când un nou pământ a apărut din ruinele celui vechi. Cât de probabil este oare faptul că exact aceeaşi strategie a fost adoptată de supraviețuitorii inundației universale, aşa cum este descrisă în unele mituri ale Americii Centrale, să fie o simplă *coincidență?* Astfel de legături şi

În opinia profesorilor de Santillana şi von Dechend, acest mit îmbină tema binecunoscută a unei catastrofe, cu tema total distinctă a precesiunii. Pe de o parte avem un dezastru pământesc la o scară ce pare să reducă la dimensiuni de pitic până şi potopul lui Noe. Pe de alta, aflăm că schimbări rău–prevestitoare se petrec în ceruri şi că stele, care cad în derivă pe cer, se prăbuşesc în prăpastia neantului.

Astfel de imagini cereşti, repetate iar şi iar doar cu variații minore în mituri provenind din diverse părți ale lumii, țin de o categorie calificată în „Hamlet's Mill"ca fiind „nu numai o istorisire de soiul celor care se nasc în mod firesc".[751] Ba mai mult, tradițiile norvegiene care vorbesc despre monstruosul lup Fenrir şi despre cutremurarea lui Yggdrasil, continuă relatând apocalipsă finală în care forțele Valhallei ies să se alăture de partea „ordinei", pentru a participa la ultima cumplita bătălie a zeilor – o bătălie ce se va sfârşi printr–o distrugere apocaliptică:

500 de uşi şi 40 există,
Socot eu, în zidurile Valhallei;
800 de luptători ies prin fiecare uşă,

încrucişări în mituri între tema precesiunii şi cea a unei catastrofe generale sunt extrem de obişnuite.

[751] *Hamlet's Mill,* pag. 7.

Când pornesc la război cu Lupul.[752]

Cu o uşurinţă aproape inconştientă, aceste versuri ne–au încurajat să *numărăm* luptătorii Valhallei, obligându–ne imediat să ne concentrăm atenţia asupra numărului lor total (540 x 800 = 432.000). Acest total, aşa cum vom vedea în capitolul 31, este legat din punct de vedere matematic cu cel al fenomenului de precesiune. Este improbabil să–şi fi găsit locul în mitologia norvegiană din întâmplare, mai ales într–un context care specificase anterior o „tulburare a cerurilor" îndeajuns de gravă, încât să facă stelele să cadă în derivă din locurile lor de pe cer.

Pentru a înţelege ce se întâmplă aici, este necesar să se sesizeze imagistica de vază a străvechiului „mesaj" peste care de Santillana şi von Dechend susţin că ar fi dat. Această imagistică transformă bolta luminoasă a sferei cereşti într–o vastă şi complicată maşinărie. Şi, asemeni unei roţi de moară, la fel ca un teasc, întocmai ca un vârtej, aidoma unei rămăşiţe, această maşină se învârteşte, şi se învârteşte la nesfârşit (mişcarea sa fiind calibrată tot timpul de către Soare, care răsare mai întâi într–o constelaţie a zodiacului,

---

752 *Grimnismol 23,* poemul *Edda.* Pag. 93, citat în *The Death of Gods în Ancient Egypt*, pag. 199; *Hamlet's Mill,* pag. 162; Elsa Brita Titchenell, *The Masks of Odin* („Măştile lui Odin"), Theosophical University Press, Pasadena, 1988, pag. 168.

apoi într–alta, şi tot aşa de–a lungul întregului an).

Cele patru puncte (momente)–cheie ale anului sunt echinocțiile de primăvară şi toamnă şi solstițiile de iarnă şi de vară. Fireşte, în fiecare punct Soarele este văzut răsărind într–o constelație diferită (astfel, dacă soarele răsare la echinocțiul de primăvară în Pisces, aşa cum este cazul actualmente, la echinocțiul de toamnă va trebui să răsară în Virgo, la solstițiul de iarnă în Gemini, iar la solstițiul de vară în Sagittarius). Asta este întocmai ce a făcut Soarele în ultimii aproximativ 2.000 de ani, în fiecare din aceste patru ocazii. Cu toate acestea, aşa cum am văzut, precesiunea va trece într–un viitor nu prea îndepărtat din Pisces în Aquarius. Când se va întâmpla acest lucru, celelalte trei constelații, care marchează cele trei puncte–cheie, se vor muta şi ele (din Virgo, Gemini şi Sagittarius în Leo, Taurus şi Scorpius) – aproape ca şi cum un gigantic mecanism al cerului ar fi schimbat greoi într–o altă treaptă de viteză…

Asemenea axului unei mori – explică de Santillana şi von Dechend – Yggdrasil „reprezintă axa lumii" în limbajul ştiințific pe care l–au identificat: o axă care se prelungeşte în afară (pentru un observator din emisfera nordică) până la Polul Nord al sferei cereşti:

Ceea ce sugerează în mod instinctiv un stâlp drept, vertical… dar asta ar fi o supra–simplificare. În

contextul mitic este mai bine să nu ne gândim la axă în termeni analitici, rând cu rând, ci s–o considerăm, împreună cu cadrul de care se leagă, ca pe un tot… O rază te face să te gândeşti în mod automat la un cerc, tot astfel axa ar trebui să amintească de cele două mari cercuri descrise pe suprafaţa sferei, colurile [753] *echinocţiale şi solstiţiale.*”[754]

Aceste coluri sunt cercuri imaginare ce intersectează Polul Nord ceresc şi leagă cele două puncte echinocţiale de pe drumul Pământului în jurul Soarelui (adică poziţia pe care o ocupă la 20 martie şi 22 septembrie) şi cele două puncte solstiţiale (în care Pământul se află la 21 iunie şi 21 decembrie). Implicaţia este următoarea: „Rotaţia axei polare nu trebuie să fie considerată separat de marile cercuri care se deplasează împreună cu ea în cer. Cadrul este gândit ca fiind una cu axa”.[755]

Santillana şi von Dechend sunt convinşi că aici ne confruntăm *nu cu o credinţă, ci cu o alegorie.* Ei insistă asupra faptului că ideea unui cadru sferic alcătuit din două bucle ce se intersectează, suspendate de o axă, nu trebuie în niciun caz

---

[753] *Coluri (astron.):* Cele două mari cercuri ce se intersectează în unghi drept la poli şi împart Ecuatorul şi ecliptica în patru părţi egale, una trecând prin punctul echinocţial al eclipticei, cealaltă prin cel solstiţial. (n. trad.).

[754] *Hamlet’s Mill,* pag. 232–233.

[755] Idem, pag. 231.

înțeleasă ca modul în care ştiința antică îşi imagina Cosmosul. Dimpotrivă, trebuie să fie privit ca o „sculă telepatică", concepută anume ca să concentreze mințile unor oameni îndeajuns de inteligenți pentru a sparge codul, (izbindu–i) de faptul astronomic greu de detectat al precesiunii echinocțiilor.

Este o sculă telepatică ce apare cu persistență, sub numeroase deghizări, pretutindeni, în miturile lumii antice.

La moara cu sclavi

Un exemplu provenit din America Centrală (care oferă de asemenea şi o altă ilustrare a ciudatei „încrucişări" simbolistice dintre miturile despre precesiune şi miturile despre o catastrofă) a fost rezumat de Diego De Landa, în secolul al şaisprezecelea:

Printre mulțimea de zei adorați de aceşti oameni (mayaşii) se numărau patru, la care ei se refereau cu numele de bacabi. Aceştia erau – spun ei – patru frați puşi de Dumnezeu, când a creat Lumea, în cele patru colțuri ale acesteia pentru a susține Cerul în aşa fel ca ei să nu cadă. Ei mai spun şi că aceşti bacabi au fugit când lumea a fost distrusă printr–un potop.[756]

Opinia profesorilor Santillana şi von Dechend

---

[756] *Yucatan before and after the Conquest,* pag. 82.

este că preoții–astronomi mayaşi nu îşi însuşeau nicio clipă ideea stupidă că Pământul ar fi fost plat şi cu patru colțuri. În schimb – spun ei – imaginea celor patru bacabi este folosită ca o alegorie tehnică, destinată să arunce lumină asupra fenomenului de precesiune a echinocțiilor. Pe scurt, bacabii reprezintă sistemul de coordonate al unei epoci astrologice. Ei figurează colurile echinocțiale şi solstițiale, legând laolaltă cele patru constelații în care Soarele continuă să răsară la echinocțiile de primăvară şi de toamnă şi la solstițiile de iarnă şi de vară, pe durata unor epoci cu puțin mai mici de 2.200 de ani.

Se înțelege, desigur, că atunci când se schimbă angrenajele cerului, era veche se distruge şi se naşte o eră nouă. Până acum, toate acestea sunt o imagistică de rutină referitoare la precesiune. Ceea ce se remarcă, totuşi, este legătura explicită cu un dezastru pământesc – în cazul acesta un potop, – căruia bacabii îi supraviețuiesc. De asemenea, poate fi relevant faptul că sculpturile în basorelief de la Chichen Itza îi reprezintă pe bacabi ca fiind bărboşi şi cu o înfățişare europeană.[757]

Oricum ar fi, imaginea bacabilor (legată de o serie de greşit înțelese referiri la „cele patru colțuri

---

[757] A se vedea de exemplu, *The God-Kings and the Titans,* pag. 64. Poate fi relevant şi faptul că alte versiuni ale mitului „Bacabilor" ne spun că „cea mai mică mişcare a lor produce o trepidație a Pământului sau chiar un cutremur de pământ" (*Maya History and Religion,* pag. 346).

ale cerului", „pământul patrulater" şi aşa mai departe) este numai una dintre multe imagini care par să fi fost concepute pentru a sluji ca scule telepatice pentru (noțiunea de) precesiune. Dintre acestea, un exemplu tipic îl constituie, desigur, „moara" din titlul lui Santillana – „Hamlet's Mill".

Se întâmplă că personajul shakespearian, „pe care poetul l–a făcut să fie unul dintre noi, primul intelectual nefericit", ascunde un trecut de ființă legendară, trăsăturile lui fiind predeterminate, dinainte dăltuite de un mit străvechi.[758] În toate multiplele lui personificări, acest Hamlet rămâne, ciudat, „el însuşi". Originalul Amlodhi (sau uneori Amleth), aşa cum îi era numele în legenda din Islanda, prezintă aceleaşi caracteristici de melancolie şi înalt intelect. Şi el este un fiu care–şi dedică viața răzbunării tatălui său, un grăitor de adevăruri criptice dar inevitabile, un misterios purtător al Sorții, care trebuie să se retragă de îndată ce misiunea îi este îndeplinită..."[759]

În brutala şi impresionanta imagistică a norvegienilor, Amlodhi era identificat cu proprietatea asupra unei legendare mori, sau râşnițe, care, pe vremea ei, măcina aur şi pace şi belşug. În multe dintre tradiții, două fecioare–gigant (Fenja şi Menja) erau angajate să rotească acest enorm mecanism, care nu putea fi urnit de

---

758 *Hamlet's Mill,* pag. 2.
759 Idem.

nicio putere omenească. Ceva n–a mai mers cum trebuie, şi cele două uriaşe au fost nevoite să muncească zi şi noapte, fără odihnă:

Din nou la masa de lucru a morii fost–au aduse,
Pentru a pune în mişcare cenuşia piatră;
El nu le–a dat odihnă şi nici pace,
Atent fiind la scrâşnetele morii.

Cântecul lor urlet era,
Sfărâmând tăcerea;
„Micşoraţi cupa şi uşuraţi pietrele!”
Dar el mai mult să macine le dădea.”[760]

Răzvrătite şi mânioase, Fenja şi Menja au aşteptat să adoarmă toţi şi atunci cu început să învârtească moara într–un vârtej nebunesc, până ce proptelele ei uriaşe, deşi încercuite în fier, s–au sfărâmat în ţăndări.[761] Imediat după aceea, în cursul unui episod tulbure, moara a fost furată de un rege al mărilor, numit Mysinger, şi dusă la bordul corabiei lui, împreună cu fecioarele–gigant. Mysinger le–a poruncit celor două să macine din nou, însă de astă dată măcinau sare. La miezul nopţii, l–au întrebat dacă nu se plictisise de sare, dar el le–a cerut să macine în continuare. Nu mai

---

[760] *Grottasongr, „The Song of the Mill”* („Cântecul Morii”) în *The mask of Odin,* pag. 198.
[761] Idem, pag. 201.

măcinaseră decât încă puțin, când corabia s–a scufundat:

Proptelele imense s–au desprins de cupă,
Niturile de fier au sărit,
Arborele–axă a tremurat,
Cupa s–a prăbuşit.[762]

Când a ajuns pe fundul mării, moara a continuat să macine, dar măcina stâncă şi nisip, creând un imens vârtej, Maelstromul.[763]

Astfel de imagini – afirmă Santillana şi von Dechend – semnifică precesiunea echinocțiilor.[764] Axa şi „proptelele de fier" ale morii simbolizează

un sistem de coordonate în sfera cerească şi reprezintă cadrul unei ere a omenirii. De fapt, cadrul defineşte o eră a omenirii. Deoarece axa polară şi colurile alcătuiesc un tot invizibil, întregul cadru nu mai funcționează cum trebuie dacă se mişcă una din piese. Când se întâmplă aşa ceva, o nouă stea polară, cu propriile ei coluri adecvate, trebuie să înlocuiască aparatul învechit.[765]

În plus, vârtejul care înghite totul:

---

762 *Grottasongr,* citat în *Hamlet's Mill,* pag. 89–90.
763 Idem, pag. 2.
764 Idem.
765 Idem, pag. 232.

face parte din capitalul inițial al străvechii legende. Apare în „Odiseea” sub înfățișarea Caribdei, în strâmtoarea Messinei, şi se repetă în alte culturi din zona Oceanului Indian şi a Pacificului. În mod destul de ciudat, acolo se găseşte sub forma unui smochin ale cărui ramuri atârnă deasupra şi de ale cărui ramuri se poate agăța eroul când se scufundă corabia, fie că este vorba de Satyvrata în India, sau de Kae în Tonga... Persistența acestui amănunt elimină posibilitatea unei inventări independente. Astfel de poveşti au făcut parte din literatura cosmografică încă din antichitate.[766]

Apariția vârtejului în „Odiseea” lui Homer (care este o compilare a unor mituri greceşti vechi de mai bine de 3.000 de ani), n–ar trebui să ne mire, deoarece marea legendă islandeză a morii apare şi acolo (şi, în plus, apare în circumstanțe familiare). Este vorba de ultima noapte înainte de confruntarea decisivă. Odiseu, dorind răzbunare, a tras la țărm în Ithaca şi s–a ascuns sub vraja magică a zeiței Atena, care l–a apărat, făcându–l să nu poată fi recunoscut. Odiseu îl roagă pe Zeus să–i trimită un semn de încurajare înainte de marea încercare:

Imediat Zeus a tunat din strălucitorul Olimp... şi chipeşul Odiseu s–a bucurat. Ba mai mult, o femeie, din cele ce măcinau la moară, a rostit o prevestire din

---

[766] Idem, pag. 204.

interiorul casei foarte apropiate, în care se aflau morile celui ce păstorea poporul. La aceste mori manuale îşi îndeplineau sarcina douăsprezece femei cu totul, făcând făină din orz, iar din grâu măduva oamenilor. Acum toate celelalte dormeau, căci măcinaseră atât cât le era sarcina de grăunțe, dar numai aceasta, singura, încă nu se odihnea, fiind dintre toate cea mai slabă ca puteri. Acum stătea la râşnița ti şi rostea cuvântul… „Fie ca (duşmanii lui Odiseu) din ziua aceasta, să–şi facă pentru ultima dată plăcuta lor petrecere în sălile lui. Fie ca aceia care mi–au slăbit genunchii prin truda crudă de a le măcina făina lor de orz, să şi–o mănânce acum pe cea din urmă!"[767]

Santillana şi von Dechend susțin că este o întâmplare faptul că alegoria „sferei cereşti care se învârteşte în jurul ei ca o piatră de moară şi din vreme în vreme face ceva rău"[768] apare şi în tradiția biblică a lui Samson, „fără de ochi în Gaza, la moara cu sclavi".[769] Cei care–l țin fără milă captiv îl dezleagă, în aşa fel ca el să poată „face sport" pentru ei, în templul lor; în loc de asta, cu ultimele lui puteri, el înşfacă pilaştrii din mijlocul acelei enorme construcții şi dărâmă întregul edificiu, ucigându–i pe toți.[770] Ca şi Fenja şi

---

[767] *Odyssey* („Odiseea) (traducere de Rouse), 20:103–119.

[768] Trimalhio [personaj din „Satiricon"— roman realist despre moravurile romane (tradus în 1923)] în Petronius, citat în *Hamlet's Mill,* pag. 137.

[769] John Milton, *Samson Agonistes* Samson luptătorul" II), 1:41.

[770] *Judges* („Pedepse dumnezeieşti"), 16:25–30.

Menja, îşi capătă răzbunarea.

Tema reapare în Japonia[771], în America Centrală[772], printre indigenii maori din Noua Zeelandă[773], şi în miturile din Finlanda. Acolo, personajul Hamlet/Samson este cunoscut sub numele de Kullervo, iar moara are o denumire deosebită: Sampo. Ca şi moara Fenjei şi a Menjei, aceasta este în cele din urmă furată şi dusă la bordul unei corăbii. Şi, întocmai ca şi moara lor, sfârşeşte şi aceasta sfărâmându–se în bucăți.[774]

Se întâmplă că denumirea de „Sampo" îşi are originile în cuvântul sanscrit *skambha*, care înseamnă „pilastru sau stâlp".[775] Iar în *Atharvaveda,* una dintre cele mai vechi creații

---

[771] În mitul japonez, personajul Samson se numeşte Susanowo. A se vedea „Post Wheeler", *The Sacred Scriptures of the Japanese* („Scrierile sfinte ale japonezilor"), New York, 1952, pag. 44 şi în continuare.

[772] Într-o formă uşor modificată, în povestirea din *Popol Vuh* despre gemeni şi cei patru sute de însoțitori ai lor (a se vedea capitolul 19). Zipcana, fiul lui Vucub-Caquix, îi vede pe cei patru sute de tineri târând un buştean enorm pe care vor să-l folosească ca grindă pentru casa lor. Zipcana cară fără greutate copacul până în locul în care se săpase o groapă destinată stâlpului care urma să susțină grinda. Tinerii încearcă să-l ucidă pe Zipcana, zdrobindu-i în groapă, dar el scapă şi dărâmă casa peste capetele lor, ucigându-i pe toți. *Popol Vuh,* pag. 99–101.

[773] În tradițiile maori, personajul Samson este cunoscut sub numele de Whakatu. A se vedea lucrarea lui Sir George Grey, *Polynesian Mythology* (Mitologie polineziană"), Londra. 1956, (prima ediție în 1858), pag. 97 şi în continuare.

[774] Citat în *Hamlet's Mill,* pag. 104–108.

[775] Idem, pag. 111.

literare din India de nord, găsim un întreg imn înălțat acestui Skambha:

În al oricărui pământ, sau atmosferă, în al oricărui cer este instalat, unde focul, luna, soarele, vântul stau nemişcate… Skambha susține atât cerul cât şi pământul; Skambha susține întreaga atmosferă; Skambha susține cele şase mari direcții; în Skambha a intrat tot ce exista.

Whitney, traducătorul (*Atharvaveda,* 10:7) comentează cu oarecare nedumerire: „Skambha, lumină, reazem, sprijin, pilastru, folosit în mod ciudat în acest imn în chip de cadru al universului” [776] Şi totuşi, ținând seama de complexul de idei ce leagă mori cosmice, şi vârtejuri, şi arbori universali şi aşa mai departe, utilizarea vedică arhaică n–ar trebui să pară atât de ciudată. Ceea ce se semnalează aici, ca şi în toate celelalte alegorii, este *cadrul unei ere a omenirii* – acelaşi mecanism ceresc care se învârteşte vreme de mai bine de 2.000 de ani, cu soarele răsărind mereu în aceleaşi patru puncte cardinale şi care apoi deplasează lent cele patru coordonate cereşti către alte patru constelații, pentru următoarele două mii de ani.

Acesta e motivul pentru care moara se sfărâmă întotdeauna, pentru care reazemele uriaşe se

---

[776] Idem, pag. 233.

desprind într–un fel sau altul de cupă, pentru care niturile de fier sar din loc, pentru care arborele–ax tremură. Precesiunea echinocțiilor merită o asemenea imagistică, deoarece, la intervale de timp mari, este adevărat că ea schimbă, sau transformă, coordonatele stabilizatoare ale întregii sfere cereşti.

Deschizători de drum

Ceea ce este remarcabil în toate acestea, e faptul că moara (care continuă să slujească drept alegorie pentru procesele cosmice) iese cu încăpățânare la suprafață, pretutindeni în lume, chiar şi acolo unde contextul a devenit confuz, sau s–a pierdut. Într–adevăr, în argumentația profesorilor Santillana şi von Dechend nu prea contează dacă respectivul context s–a pierdut. „Meritul deosebit al terminologiei mitice" – spun ei – „este că poate fi utilizată ca vehicul pentru transmiterea către urmaşi a unor cunoştințe temeinice, independent de gradul de perspicacitate al oamenilor care istorisesc practic poveştile, fabulele etc.".[777] Cu alte cuvinte, ceea ce contează este că o anumită imagistică centrală trebuie să supraviețuiască şi să continue să fie transmisă mai departe prin repovestiri, oricât de mult s–ar putea abate acestea față de intriga inițială.

---

[777] Idem, pag. 312.

Un exemplu al unei asemenea abateri (la care se adaugă păstrarea imagisticei şi informațiilor esențiale) se găseşte printre indienii cherokezi, a căror denumire pentru Calea Laptelui (propria noastră galaxie) este „Acolo unde a fugit câinele". Potrivit tradiției cherokeze, „oamenii din sud aveau o moară de porumb", din care mălaiul era furat iar şi iar. La timpul potrivit, proprietarii l–au descoperit pe hoț, un câine, care „a luat–o la goană, urlând, către propriul lui cămin din nord, iar în timp ce fugea, mălaiul curgea din gură, lăsând în urmă o dâră albă, acolo unde vedem acum Calea Laptelui, pe care arheologii o numesc până în ziua de azi... „Acolo unde a fugit câinele".[778]

În America Centrală, unul dintre multele mituri referitoare la Quetzalcoatl îl descrie ca jucând un rol–cheie în regenerarea neamului omenesc în urma potopului atotdistrugător care a pus capăt celui de–al Patrulea Soare. Împreună cu însoțitorul său cu cap de câine Xolotl, el coboară în lumea subpământeană pentru a scoate scheletele oamenilor uciși de diluviu. Reuşeşte să facă asta după ce–l păcăleşte pe Miclantechuhtli,

---

[778] James Mooney *„Myths of the Cherokee"* („Mituri ale indienilor cherokezi"), Washington, 1900, citat în *Hamlet's Mill,* pag. 249, 389; Jean Guard Monroe şi Ray A. Williamson, *They Dance in the Sky: Native American Star Myths* („Ei dansează pe bolta cerească; mituri despre stele ale americanilor indigeni"), Houghton Mifflin Co., Boston, 1987, pag. 117–118.

Zeul Morții, iar oasele sunt aduse într–un loc numit Tamoanchan. Acolo, precum porumbul, oasele sunt măcinate, fiind transformate pe o piatră de moară într–o făină fină. Peste această făină măcinată, zeii lasă apoi să curgă sânge, creând astfel tot ce este viu în actuala eră a oamenilor.[779]

Santillana şi von Dechend nu cred că este probabil ca prezența unui personaj canin, în ambele variante ale mitului referitor la moara cosmică, să fie întâmplătoare. Ei sublimează faptul că Hamlet–ul finlandez, Kullervo, este şi el însoțit de „câinele negru Musti" [780] . În mod asemănător, după înapoierea pe domeniile sale din Ithaca, Odiseu (Ulise) este recunoscut mai întâi de credinciosul lui câine[781], şi aşa cum îşi va aminti oricine a fost la şcoala de duminică, Samson este asociat cu vulpile (în număr de 300, pentru a fi precişi[782]), care sunt membri ai familiei canine. În versiunea daneză a întâmplărilor lui Amleth/ Hamlet, „Amleth a plecat şi un lup i–a tăiat drumul, în mijlocul desişului."[783] În sfârşit, dar fără a fi mai puțin importantă, o altă revizuire a poveştii lui Kullervo din Finlanda arată că eroul

---

779 *The Gods and the Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* pag. 70.
780 Citat în *Hamlet's Mill,* pag. 33.
781 Homer, *The Odyssey* („Odiseea"), cartea a 17-a.
782 *Judges.* 15:4.
783 Saxo Grammaticus, în *Hamlet's Mill,* pag. 13.

său (mai degrabă în mod ciudat) este „trimis în Estonia, să latre sub un gard, unde a lătrat vreme de un an…”[784]

Santillana şi von Dechend sunt convinşi că toată această „vorbire despre câini” este intenționată; încă un element al străvechiului cod, deocamdată nedezlegat, care îşi strecoară cu insistență mesajul dintr–un loc în altul. Ei enumeră aceste simboluri canine şi încă multe altele în seria „repere morfologice” pe care le–au identificat ca susceptibile de a sugera prezența, în miturile antice, a unor informații ştiințifice referitoare la precesiunea echinocțiilor.[785] Este posibil ca aceste repere să fi avut propriul lor înțeles, sau să fi fost destinate pur şi simplu pentru a avertiza audiența căreia îi erau adresate că în povestea ce se istorisea urma să apară o informație capitală. În mod ispititor, uneori puteau şi să fi fost concepute să slujească drept „deschizători de drum” – călăuze care să le permită inițiaților să urmărească pista de informații ştiințifice de la un mit la altul.

În felul acesta, deşi nu se zăreşte niciuna din binecunoscutele mori şi vârtejuri, poate că ar trebui să ne îndreptăm trupul şi să fim atenți când aflăm că Orion, marele vânător din mitul grecesc, era proprietarul unui câine. Când Orion a încercat

---

[784] Idem, pag. 31.
[785] Idem, pag. 7, 31.

s–o răpească pe zeița fecioară Artemis, ea a scos din pământ un scorpion care i–a ucis, atât pe el cât şi pe câine. Orion a fost mutat pe bolta cerească, unde a devenit constelația care astăzi îi poartă numele; câinele lui a fost transformat în Sirius, Steaua–Câine.[786]

Întocmai aceeaşi identificare a lui Sirius a fost făcută de către vechii egipteni[787], care legau în mod anume constelația Orion de zeul lor Osiris[788]. Şi tot în Egiptul antic îşi îndeplineşte personajul, reprezentat de credinciosul câine ceresc, cea mai completă şi explicită sarcină mitică, sub forma lui Upuaut, o zeitate cu cap de şacal, al cărui nume înseamnă „Deschizător al drumurilor”[789]. Dacă urmărim acest deschizător de drumuri până în Egipt, dacă ne îndreptăm ochii spre constelația lui Orion, şi dacă pătrundem în impresionantul mit al lui Osiris, ne pomenim învăluiți într–o plasă de simboluri familiare.

Cititorul îşi va aminti că mitui îl prezintă pe Osiris ca victimă a unui complot. Conspiratorii îi

---

[786] *World Mythology,* pag. 139. Se va remarca şi că, întocmai ca Samson, Onin era orb – singurul personaj orb din mitologia constelațiilor. A se vedea *Hamlet's Mill,* pag. 177–178.

[787] Mercer, *The Religion of Ancient Egypt* („Religia Egiptului antic”), Londra, 1946, pag. 25, 112.

[788] Idem. *Death of Gods în Ancient Egypt.* Pag. 39: „se ştie că vechii egipteni îl identificau pe Orion cu Osiris.”

[789] Redați şi ca Wapwewet şi Ap-uaut. A se vedea, de exemplu, lucrarea lui E. A. Willis Budge, *Gods of the Egyptians,* („Zeii egiptenilor”), Methuen Co., Londra, 1904, vol. II, pag. 366–367.

vin de hac mai întâi închizându–i etanş într–o cutie şi apoi aruncându–l în apele Nilului. Oare nu se aseamănă el în această privință cu Utnapishtim, şi cu Noe, şi cu Coxcoxtli şi cu toți ceilalți eroi ai Potopului, în arcele lor (sau în cutii, sau în cufere), care ies din apele inundației?

Un alt element familiar este clasica imagine precesională a arborelui universal şi/sau a pilastrului de acoperiş (în cazul acesta, o combinație). Mitul ne spune cum Osiris, încă închis în cufărul său, este purtat spre mare şi aruncat pe mal la Byblos. Valurile îl depun printre ramurile unui *tamarist*[790] care creşte, ajungând rapid la dimensiuni foarte mari, cuprinzând cufărul în trunchiul lui.[791] Regele acelei țări, care admira mult tamariscul, îl taie, şi din partea care–l conținea pe Osiris construieşte un stâlp de acoperiş, pentru palatul lui. Mai târziu, Isis, soția lui Osiris, scoate trupul soțului ei din stâlp şi îl aduce înapoi în Egipt, pentru a fi supus renaşterii.[792]

---

790 Nume dat mai multor specii de arbuşti ornamentali cu frunze mărunte şi dese şi cu flori albe sau roz. (n. trad.).

791 *The Egyptian Book of the Dead,* introducere.

792 Idem. Deşi nicăieri nu se poate vedea o moară ca atare, multe basoreliefuri datând din Egiptul antic reprezintă două dintre principalele personaje din mitul lui Osiris (Horus şi Set) folosind împreună un *burghiu* uriaş, din nou un simbol clasic al precesiunii. *Hamlet's Mill,* pag. 162: „Această caracteristică este mereu etichetată în mod greşit ca *unirea a celor două țări, indiferent dacă*

Mitul lui Osiris include şi anumite numere–cheie. Fie că din întâmplare, fie anume, aceste numere permit accesul la o „ştiință” a precesiunii, aşa cum vom vedea în capitolul următor.

Capitolul 31

Numerele lui Osiris

Arheoastronomul Jane B. Sellers, care a studiat egiptologia la Institutul Oriental din cadrul Universității din Chicago, îşi petrece iernile la Portland, în Maine, şi verile la Ripley Neck, o enclavă din secolul al nouăsprezecelea, „spre est”, pe coasta stâncoasă a statului Maine. „Acolo” – spune ea – „cerul nopții poate fi la fel de limpede ca deşertul, şi nu–ți pasă dacă le citeşti cu glas tare pescăruşilor Textele Piramidelor…”[793]

Unul dintre puținii oameni de ştiință serioşi care au verificat teoria propusă de Santillana şi von Dechend în „Hamlet’s Mill”, asupra necesității de a utiliza astronomia, şi în mod deosebit precesiunea, pentru studierea, aşa cum se cuvine a Egiptului antic şi a religiei sale.[794] După cum spune ea însăşi: „În general, arheologii nu înțeleg

---

Horus şi Set cei care lucrează cu putineiul. Sau dacă – aşa cum este cazul mai adesea – aceia sunt aşa-numiții zei ai Nilului.”

[793] *The Death of Gods în Ancient Egypt,* biografia autorului.

[794] De exemplu, de către Robert Bauval, în *The Orion Mystery,* pag. 144–145.

precesiunea, şi acest lucru le afectează concluziile cu privire la vechile mituri, la zeii antici şi la alinierea templelor antice... Pentru astronomi, precesiunea este un fapt bine stabilit, cei care lucrează în domeniul omului din antichitate sunt datori să ajungă la o înțelegere cu ei".[795]

Convingerea Janei Sellers, exprimată cu elocvență în recenta ei carte, „The Death of Gods in Ancient Egypt", este că există posibilitatea ca mitul lui Osiris să fi fost codificat în mod deliberat, incluzându–se în el un grup de numere–cheie care constituie „un bagaj excedentar" în ceea ce priveşte narațiunea, dar care oferă un calcul etern, prin care valori surprinzător de exacte pot fi deduse pentru următoarele:

1. Timpul necesar pentru ca lenta oscilație precesională a Pământului să aibă ca efect o deplasare completă a poziției de răsărit a Soarelui la echinocțiul de primăvară în valoare de un grad de–a lungul eclipticei (față de fundalul stelar);
2. Timpul necesar pentru ca Soarele să treacă printr–un segment zodiacal complet de *treizeci de grade;*
3. Timpul necesar pentru ca Soarele să treacă prin două segmente zodiacale complete (totalizând *şaizeci degrade);*
4. Timpul necesar pentru a se ajunge la „Marea

---

795 *The Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 174.

Revenire” [796] , adică pentru ca Soarele să se deplaseze cu *trei sute şaizeci de grade* de–a lungul eclipticii, încheind astfel un ciclu precesional complet, sau „Marele An”.

Calculul Marii Reveniri

Numerele precesionale evidențiate de Sellers în mitul lui Osiris sunt 360, 72, 30 şi 12. Cele mai multe din ele se află într–o parte a mitului care ne oferă detalii biografice ale diverselor personaje. Acestea au fost rezumate, pentru mai multă comoditate, de Sir E. A. Wallis Budge, fost custode al „antichităților egiptene” la British Museum:

Zeița Nut, soția zeului–soare Ra, era îndrăgită de zeul Geb. Când Ra le–a descoperit legătura, şi–a blestemat soția şi a declarat că ea nu va putea să nască un copil în nicio lună a anului. Atunci zeul Thoth, care o iubea la rândul său pe Nut, a jucat table cu Luna şi a câştigat de la aceasta cinci zile întregi, pe care le–a adăugat celor 360 de zile care alcătuiau pe atunci anul. În prima din aceste zile a fost adus pe lume Osiris; şi în clipa naşterii sale, s–a auzit un glas care anunța că s–a născut Stăpânul Creației.[797]

În altă parte, mitul ne informează că anul de 360 de zile constă din „12 luni, fiecare de câte 30 de

---

[796] Această frază a fost născocită de Jane Sellers, care a descoperit şi calculele referitoare la precesiune închise în mitui lui Osiris.
[797] *The Egyptian Book of the Dead*, introducere, pag. XLIX.

zile”.[798] Şi în general, după cum remarcă Sellers, „se utilizează fraze care îndeamnă la calcule mentale simple şi care atrag atenția asupra numerelor”.[799]

Până acum ni s–au oferit trei din numerele precesionale ale Janei Sellers: 360, 12 şi 30. Cel de–al patrulea număr, care apare mai târziu în text, este cu mult cel mai important. Aşa cum am văzut în capitolul 9, zeitatea răului cunoscută sub numele de Set conducea un grup de conspiratori într–un complot care urmărea să–l ucidă pe Osiris. Numărul acestor conspiratori era 72.

Sellers sugerează că, dispunând de acest ultim număr, suntem acum în măsură să pornim la treabă şi să punem în funcțiune un program de calculator antic:

12 = numărul de constelații din zodiac;

30 = numărul de grade alocate pe ecliptică fiecărei constelații zodiacale;

72 = numărul de ani necesari pentru ca Soarele echinocțial să efectueze pe ecliptică o deplasare precesională de un grad;

360 = numărul total de grade de ecliptică;

72 x 30 = 2.160 (numărul de ani necesari pentru ca Soarele să efectueze o deplasare de 30 de grade de–a lungul eclipticii, adică pentru a trece complet prin oricare din cele 12 constelații zodiacale);

---

[798] Citat în *The Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 204.
[799] Idem.

2.160 x 12 (sau 360 x 72) = 25.920 (numărul de ani dintr–un ciclu precesional complet, sau „Marele An”, şi în felul acesta numărul total de ani necesari pentru a se ajunge la „Marea Revenire”).

Apar şi alte cifre şi combinații de cifre, ca de exemplu:

36 = numărul de ani necesari pentru ca Soarele echinocțial să efectueze o deplasare precesională de o jumătate de grad de–a lungul eclipticii;

4.320 = numărul de ani necesari pentru ca Soarele echinocțial să efectueze o deplasare precesională de 60 de grade (adică două constelații zodiacale).

Sellers consideră că acestea constituie ingredientele de bază ale unui cod precesional care apare iar şi iar, cu o stranie persistență, în miturile antice şi în arhitectura sacră. Împreună cu o numerologie foarte ezoterică, alcătuiesc un cod în care se admite să deplasezi virgule zecimale spre stânga sau spre dreapta, după dorință, şi să utilizezi aproape orice combinații, permutări, înmulțiri, împărțiri şi fracții imaginabile ale numerelor *esențiale* (toate acestea fiind legate tocmai de viteza de precesiune a echinocțiilor).

Numărul cel mai important din cod este 27. Acestuia i se adaugă în mod frecvent 36, obținându–se 108, şi se poate înmulți 108 cu 100 pentru a obține 10.800, sau se poate împărți la 2 pentru a se căpăta 54, care poate fi înmulțit apoi

cu 10, devenind 540 (sau 54.000, sau 540.000, sau 5.400.000 şi aşa mai departe). O importantă semnificație are şi 2.160 (numărul de ani necesari pentru ca punctul echinocțial să tranziteze o constelație zodiacală), care este înmulțit uneori cu factori de 10 (pentru a da 216.000, 2.160.000 şi aşa mai departe) şi uneori cu 2, pentru a da 4.320, sau 43.200, sau 432.000 sau 4.320.000 ş.a.m.d.

Mai tare decât Hiparh

Dacă Sellers are dreptate în ipoteza ei, potrivit căreia calculul necesar pentru a se obține aceste numere a fost codificat şi introdus în mod deliberat în mitul lui Osiris pentru a transmite unor inițiați informații referitoare la precesiune, înseamnă că ne aflăm în fața unei ciudate anomalii. Dacă se referă într–adevăr la precesiune, numerele nu corespund timpului lor. Ştiința pe care o conțin este prea înaintată pentru ca ele să fi putut fi calculate de vreo civilizație cunoscută din antichitate.

Să nu uităm că ele apar într–un mit care este prezent încă din primii zori ai inventării scrisului în Egipt (într–adevăr, elemente ale poveştii lui Osiris se pot găsi în Textele Piramidelor care datează de prin anul 2.450 î.e.n., într–un context care sugerează că erau extrem de vechi încă de pe atunci8). Hiparh, aşa–numitul descoperitor al precesiunii, a trăit în al doilea secol î.e.n. El a propus o valoare de 45 sau 46 secunde de arc

pentru un an de mişcare precesională. Aceste cifre duc la o deplasare de un grad de–a lungul eclipticii într–o durată de 80 de ani (la o viteză de 45 arc–secunde pe an), şi respectiv de 78,26 ani (la o viteză de 46 arc–secunde pe an). Cifra reală, aşa cum a fost calculată cu ajutorul ştiinței din secolul douăzeci, este de 71,6 ani[800]. Aşadar, dacă teoria Janei Sellers este corectă, „numerele lui Osiris", care dau o valoare de 72 de ani, sunt *semnificativ mai exacte* decât cele ale lui Hiparh. Într–adevăr, limitele evidente impuse de structura narativă, este greu de înțeles cum ar fi putut fi îmbunătățit numărul 72, chiar dacă străvechii făuritori de mituri ar fi cunoscut o cifră mai precisă. Ar fi dificil să introduci într–o poveste 71,6 conspiratori, dar 72 ar fi un număr care s–ar potrivi mai bine.

Pornind de la acest număr rotunjit, mitul lui Osiris poate indica o valoare de 2.160 ani pentru o deplasare precesională printr–o casă completă a zodiacului. După calculele actuale, cifra corectă este de 2.148 ani[801]. Cifrele lui Hiparh sunt 2400 ani şi respectiv 2.347,8 ani. În fine, Osiris ne permite să calculăm 25.920 ca fiind numărul de ani necesari pentru efectuarea unui ciclu precesional complet prin cele 12 case ale zodiacului. Hiparh ne indică fie 28.800, fie 28.173,6 ani. Cifra corectă, potrivit estimărilor

---

800 *Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 205.
801 Idem.

actuale, este de 25.776 ani.[802] Calculele lui Hiparh referitoare la Marea Revenire au, aşadar, o abatere în plus de aproximativ 3.000 de ani, Calculele lui Osiris se abat de la cifra reală doar cu 144 de ani, şi poate că asta se datoreşte necesității impuse contextului narativ de a rotunji numărul de bază de la valoarea corectă de 71,6 la cea de 72, mai uşor de mânuit.

Toate acesta presupun totuşi că Sellers are dreptate să considere că numerele 360, 72, 30 şi 12 nu şi–au găsit locul în mitul lui Osiris printr–o întâmplare, ci că au fost puse acolo în mod deliberat de către oamenii care înțelegeau – şi care măsurasem cu exactitate – precesiunea.

Oare are Sellers dreptate?

Vremuri de decădere

Mitui lui Osiris nu este singurul care include calculul precesiunii. Numerele relevante apar mereu sub diferite forme, de multipli sau combinații, pretutindeni în lumea antică.

Un exemplu a fost dat în capitolul 33 – mitul norvegian al celor 432.000 de luptători care au ieşit din Valhalla, ca să se lupte împotriva „Lupului". O privire asupra acestui mit ne arată că el conține câteva permutări ale „numerelor precesionale".

În mod asemănător, aşa cum am văzut în

---

[802] Idem.

capitolul 24, se spune că tradițiile străvechi chinezeşti, care se referă la un cataclism universal, ar fi fost consemnate într–un text imens ce consta din exact 4.320 de volume.

Este oare o coincidență că, la o depărtare de mii de mile, istoricul babilonian Berosus (secolul al treilea î.e.n.) a atribuit o domnie totală de 432.000 de ani regilor ce au domnit în Sumeria înainte de potop? Şi este tot o coincidență faptul că acelaşi Berosus a atribuit 2.160.000 de ani perioadei „dintre creația lumii şi catastrofa universală”?[803]

Oare şi miturile unor popoare amerindiene străvechi, ca de pildă mayaşii, conțin sau ne permit să calculăm numere cum ar fi 72, 2.160, 4.320 etc.? Probabil nu vom şti niciodată, mulțumită conchistadorilor şi călugărilor zeloşi care au distrus moştenirea de tradiții a Americii Centrale şi ne–au lăsat atât de puțin material pe care să–l prelucrăm. Ceea ce putem totuşi să spunem este că numerele relevante reapar, într–o relativă abundență, în calendarul maya al Numărătorii Lungi. Detalii cu privire la acest calendar au fost date în capitolul 21. Numerele necesare pentru calculul precesiunii se găsesc acolo în aceste formule: 1 *tun* = 360 zile, 2 *tuni* = 720 zile, 5 *baktuni* = 720.000 de zile; 5 *katuni* = 36.000 de zile, 6 *katuni* = 43.200 de zile, 6 *tuni* =

---

[803] Idem, pag. 196.

2.160 zile, 15 *katuni* = 2.160.000 zile.[804]

Ceea ce nu înseamnă că aşa–numitul „cod" al lui Sellers se limitează la mitologie. În junglele din Kampucia, complexul de temple de la Angkor pare să fi fost construit anume ca o metaforă precesională. De exemplu, are cinci porți, spre fiecare din ele ducând câte un drum ce trece peste o mlaştină infestată de crocodili, care înconjoară întregul sit. Fiecare din aceste drumuri este mărginit de un şir de statui gigantice din piatră, câte 108 pe fiecare alee, 54 pe fiecare parte (în total 540 de statui) şi fiecare şir poartă un uriaş şarpe Naga. În plus, aşa cum subliniază Santillana şi von Dechend în „Hamlet's Mill", personajele reprezentate prin statui nu „poartă" şarpele, ci sunt figurate „trăgându–l", ceea ce arată că aceste 540 de statui „smântânesc Oceanul de Lapte". În felul acesta, întregul Angkor „se dovedeşte a fi un model colosal conceput cu o reală fantezie şi tendință spre absurd, caracteristic hindusă", pentru a exprima ideea de precesiune.[805]

Acelaşi lucru poate fi adevărat în cazul celebrului templu din Borobudur, aflat în Java, cu

---

[804] *Skywatchers of Ancient Mexico,* pag. 143.

[805] *Hamlet's Mill,* pag. 162–163; A se vedea şi *Atlas of the Mysterious Places,* pag. 168–170.

cele 72 „stupa”[806] ale sale în formă de clopot,[807] şi poate şi megaliții din Baalbeck, în Liban – despre care se crede că sunt cele mai mari blocuri de piatră tăiată din lume. Precedând cu mult timp unele construcții romane şi greceşti aflate în respectivul sit, cele trei care alcătuiesc aşa–numitul „Trilithion” sunt înalte cât nişte clădiri cu cinci etaje şi cântăresc fiecare câte 600 de tone. Un al patrulea megalit are o lungime de aproape 80 de picioare şi cântăreşte 1.100 de tone. În mod uimitor, aceste blocuri gigantice au fost tăiate, fasonate la perfecție şi transportate cumva până la Baalbeck dintr–o carieră aflată la o depărtare de câteva mile. În plus, au fost incluse cu iscusință, la o înălțime considerabilă deasupra nivelului solului, în zidurile de susținere ale unui templu magnific. Acest templu era înconjurat de 54 coloane de o înălțime şi de dimensiuni imense.[808]

În subcontinentul Indiei (unde constelația Orion este cunoscută sub denumirea de Kal–Purush, care înseamnă Omul–Timp [809]), constatăm că numerele lui Osiris identificate de Sellers sunt

---

[806] *Stupă:* clădire rotundă, dominată de obicei de o cupolă, construită ca altar budist. (n. trad.).

[807] *Stupă:* clădire rotundă, dominată de obicei de o cupolă, construită ca altar budist. (n. trad.).

[808] A se vedea de exemplu, *Feats and Wisdom of the Ancients,* Time-Life Books, 1990, pag. 65.

[809] Ananda K. Coomaraswamy şi Maica Nivedita, *Myths of the Hindus and Buddhists* („Mituri ale hinduşilor şi budiştilor”), George G. Harrap Company, Londra, 1913, pag. 384.

transmise printr–o mare varietate de medii, în moduri tot mai greu de atribuit întâmplării. De exemplu, în Agnicayana, altarul indian al focului, există 10.800 de cărămizi. În *Rigveda,* cel mai vechi dintre textele vedice şi un bogat depozit de mitologie indiană, există 10.800 strofe. Fiecare strofa este alcătuită din 40 de silabe, cu rezultatul că întreaga compoziție constă din 432.000 de silabe... nici mai mult, nici mai puțin.[810] Iar în *Rigveda* I: 164 (o strofă tipică) citim despre „roata cu 12 spițe, în care sunt instalați cei 720 de fii ai lui Agni".[811]

În Cabala ebraică există 72 de îngeri prin intermediul cărora Sephiroth (puterile divine) poate fi abordat sau invocat de către cei care le cunosc numele şi numerele. [812] Tradiția *rosicruciana*[813] vorbeşte despre cicluri de 108 ani (72 plus 36), în funcție de care secretul frăției îşi face simțită influența. [814] În mod asemănător, numărul 72 şi permutările şi subdiviziunile lui au

---

[810] *Hamlet's Mill,* pag. 162.

[811] *Rig Veda,* 1:164, citat în *The Artic Home în Vedas,* pag. 168.

[812] Frances A. Yates, *Giordano Bruno and the Hermetic Tradition* („Giordano Bruno şi tradiția ermetică"), The University of Chicago Press, 1991, pag. 93.

[813] *Rosicrucian:* aparținând unui ordin (frății) din secolele XVII şi XVIII, închinate unei ştiințe oculte, despre care se spune că ar fi fost înființat în 1484 de către Christian Rosenkernz, de la al cărui nume latinizat i s-a dat denumirea. (n. trad.).

[814] Comunicare personală de la AMORC, San Jose, California, noiembrie 1994.

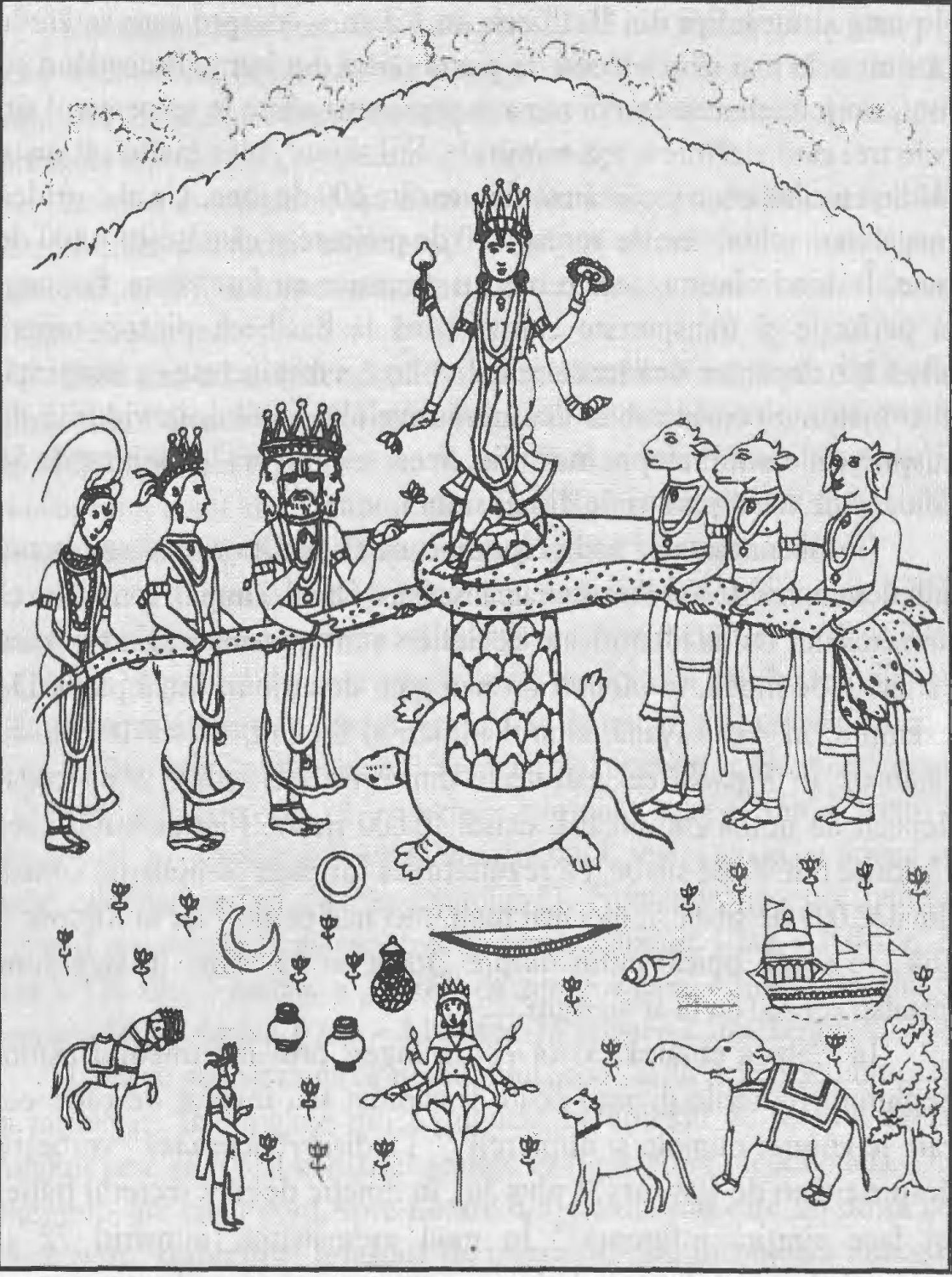

Smântânirea Oceanului de Lapte — unul din multiplele „instrumente telepatice" întâlnite în miturile antice pentru a transmite ideea de precesiune.

o importantă semnificație pentru societățile secrete chineze cunoscute sub denumirea de Triade. Un ritual antic cere ca, pentru inițiere, fiecare candidat să plătească o taxă care include „360 bani lichizi *pentru a se face veşminte*, 108 bani lichizi *pentru buzunar*, 72 bani lichizi *pentru instruire*, şi 36 bani lichizi *pentru decapitarea elementului trădător.* [815] Bineînțeles că „banul lichid" (vechea şi universala monedă chinezească, din alamă, cu o gaură pătrată în centru) nu mai este în circulație, dar *numerele* transmise mereu în ritual, încă din timpuri imemoriale, au supraviețuit.

Astfel, în modernul Singapore, candidații ce vor să devină membri ai Triadei plătesc o taxă de intrare care se calculează în funcție de situația lor financiară, dar care trebuie să conțină întotdeauna multipli de 1,80$; 3,60$; 7,20$; 10,80$ (şi deci: 18$; 36$; 72$; 108$, sau 360$; 720$; 1.080$ şi aşa mai departe).[816]

Dintre toate societățile secrete, cea cu mult mai misterioasă şi arhaică este, fără îndoială, Liga Hung, despre care oamenii de ştiință cred că ar fi

---

[815] Leon Comber, *The Tradițional Mysteries of the Chinese Secret Societies în Malaya* („Misterele tradiționale ale societăților secrete chineze din Malaya"), Eastern Universities Press, Singapore. 1961, pag. 52.

[816] Idem, pag. 53.

„depozitul vechii religii a chinezilor”[817] într–un ritual de inițiere Hung, novicele trece printr–o şedință de întrebări şi răspunsuri care se desfăşoară astfel:

Î: Ce ai văzut în drumul tău?
R: Am văzut două oale cu bambuşi roşii.

Î: Ştii câte răsaduri erau acolo?
R: într–o oală erau 36, iar în cealaltă 72 de răsaduri, împreună 108.

Î: Ai luat din ele câteva pentru a le folosi acasă?
R: Da, am luat acasă 108 răsaduri…
A
Î: Cum poți dovedi aceasta?
R: O pot dovedi printr–o poezie.
Î: Cum sună această poezie?
R: Bambusul roşu din Canton se găseşte rar în lume.
În crânguri sunt 36 şi 72.
Cine în lume cunoaşte înțelesul acestui fapt?
Când ne vom fi apucat de muncă vom cunoaşte taina.

Atmosfera de enigmă căreia îi dau naştere astfel

---

[817] Gustav Schlegel, *The Hung League* („Liga Hung”), Tynron Press, Scoția, 1991 (publicat pentru prima dată în 1866), introducere, pag. XXXVII.

de pasaje este accentuată de comportamentul reticent al Ligii Hung înseşi – o organizație ce se aseamănă cu ordinul european medieval al Cavalerilor Templieri (şi cu gradele superioare ale Francmasoneriei moderne) în multe privințe, a căror detaliere nu–şi are locul în cadrul acestei cărți.[818] Nedumereşte, de asemenea, faptul că personajul chinez *Hung*, al cărui nume este alcătuit din *apă* şi *mult*, înseamnă *inundație*, adică Potopul.

În fine, revenind la India, să remarcăm conținutul scrierilor sfinte cunoscute sub denumirea de *Purana.* Acestea vorbesc despre patru „ere ale Pământului", numite „Yuga", care se spune că, toate împreună, se întind de–a lungul a 12.000 de ani divini. Duratele respective ale acestor epoci, exprimate în „ani divini", sunt Krita Yuga = 4.800; Treta Yuga = 3.600; Davpara Yuga = 2.400; Kali Yuga = 1.200.[819]

În *Purana* ni se mai spune şi că „un an al muritorilor este egal cu o zi a zeilor".[820] În plus, şi întocmai ca în mitul lui Osiris, descoperim că numărul de zile din ani, atât din cei ai zeilor cât şi

---

[818] Pentru suplimentare a se vedea *The Hung League* şi lucrarea lui J.S.M. Ward, *The Hung Society* (Societatea Hung), Baskerville Press, Londra, 1925 (în trei volume).

[819] W.J. Wilkins, *Hindu Mythology: Vedic and Puranic* („Mitologia hindusă: vedică şi puranică"), Heritage Publishers, New Delhi, 1991, pag. 353.

[820] Idem.

în cei ai muritorilor, a fost stabilit în mod artificial ca fiind 360, în aşa fel că un an al zeilor este echivalent cu 360 de ani ai muritorilor.[821]

Prin urmare, Kali Yuga, cu 1.200 de ani de–ai zeilor, reiese că are o durată de 432.000 de ani de–ai muritorilor.[822] O „Mahayuga", sau o Eră Mare (alcătuită din cei 12.000 ani divini conținuți în cele patru Yuga mai mici) este echivalent cu 4.320.000 ani de–ai muritorilor. O mie de astfel de Mahayuga (care constituie o Kalpa, sau Ziua lui Brahma) se întinde pe 4.320.000.000 ani obişnuiți[823], oferind din nou cifrele pentru calculele fundamentale ale precesiunii. Pe de altă parte există aşa–numitele „Manvantara" (perioade ale lui Manu) despre care ni se spune în scrieri că „în decursul fiecărei Manvantara trec aproximativ 71 de sisteme a câte patru Yuga"[824]. Cititorul îşi va reaminti că un grad al mişcării de precesiune de–a lungul eclipticii necesită pentru a fi parcurs 71,6 ani, un număr ce poate fi rotunjit în minus la „aproximativ 71" în India, tot atât de uşor cum a fost rotunjit în plus, la 72, în Egiptul antic.

Kali Yuga, cu o durată de 432.000 ani de–ai muritorilor este, de fapt, era noastră. „În era Kali" – spun scrierile – „va înflori decăderea, până când

---

821 Idem.
822 Idem.
823 Idem, pag. 353–354.
824 Idem, pag. 354.

rasa umană se va apropia de distrugerea finală."[825]

Câini, unchi şi răzbunare

Un câine a fost cel care ne–a adus la aceste vremuri de decădere.

Am ajuns în situația aceasta datorită lui Sirius, Steaua–Câine, care stă la călcâiul uriaşei constelații a lui Orion, de unde domină cerul deasupra Egiptului. Aşa cum am văzut, în această țară Orion este Osiris, Zeul Morții şi al Reînvierii, ale cărui numere – poate din întâmplare – sunt 12, 30, 72, 360. Dar oare poate explica întâmplarea, faptul că acestea şi alte numere prime întregi ale precesiunii apar întruna în mitologii răspândite în toată lumea şi despre care se presupune că nu au legătură între ele, şi încă în „vehicule" atât de impersonale, dar trainice, cum sunt sistemele calendaristice şi operele arhitect ornice?

Santillana şi von Dechend, Jane Sellers şi o mulțime tot mai mare de alți oameni de ştiință elimină întâmplarea, argumentând că *persistența detaliului* indică o mână îndrumătoare.

Dacă toți aceştia se înşală, trebuie să găsim o altă explicație pentru modul în care numere atât de precise şi de legate între ele (a căror singură funcțiune evidentă este aceea de a calcula precesiunea) puteau, doar printr–o întâmplare, să

---

[825] Idem, pag. 247.

se fi întipărit cu o atât de mare răspândire în cultura umană.

Dar dacă *nu* se înşală? Ce–ar fi dacă acea mână îndrumătoare a lucrat într–adevăr în culise?

Uneori, când te strecori în lumea de mit şi mister a profesorilor Santillana şi von Dechend, aproape că simți influența acelei mâini… Să ne gândim la povestea cu câinele… sau şacalul, sau lupul, sau vulpea. Modul subtil în care această făptură canină se furişează ca o umbră dintr–un mit în altul este ciudat – ai întâi te stimulează, apoi te lasă perplex, dar întotdeauna te ademeneşte să mergi mai departe.

Într–adevăr, momeala aceasta am urmărit–o de la „moara lui Amlodhi" până la mitul lui Osiris, în Egipt. De–a lungul drumului, conform intenției vechilor înțelepți (dacă Sellers, Santillana şi von Dechend au dreptate) am fost mai întâi încurajați să construim o imagine mentală clară a sferei cereşti. Apoi ni s–a oferit un model de mecanism, în aşa fel încât să vizualizăm imensele modificări pe care le produce periodic precesiunea echinocțiilor asupra tuturor coordonatelor sferei. În cele din urmă, după ce l–am lăsat pe câinele Sirius să ne deschidă drumul, ni s–au dat cifrele cu care să calculăm, mai mult sau mai puțin exact, precesiunea.

Dar Sirius, în eterna lui poziție de pază la călcâiul lui Orion, nu este singurul personaj câinesc din preajma lui Osiris. În capitolul 11 am

văzut cum Isis (care era atât soția cât şi sora lui Osiris[826]) a căutat trupul soțului ei mort, după ce acesta fusese ucis de Set (care, din întâmplare, era şi el fratele ei, şi deci fratele lui Osiris). Potrivit străvechii tradiții, Isis, în căutările ei, era ajutată de câini (şacali, în unele versiuni).[827] Tot astfel, texte mitologice şi religioase din toate perioadele istoriei egiptene afirmă că zeul–şacal Anubis îi slujea spiritului lui Osiris, după moartea acestuia, şi îndeplinea funcția de ghid prin lumea subpământeană.[828] (Vignete care au supraviețuit timpului îl reprezintă pe Anubius practic identic ca înfățişare cu Upuaut, „Deschizătorul Drumurilor".)

Ca un ultim amănunt, dar nu şi cel mai puțin important, se credea că Osiris însuşi luase înfățişarea unui lup când se înapoiase din lumea subpământeană pentru a–l ajuta pe fiul său Horus în lupta finală împotriva lui Set.[829]

Când cercetezi materiale de acest fel, ai uneori strania senzație că eşti condus de o inteligență străveche, care a găsit o modalitate de a ajunge până la noi peste imense perioade de timp şi care, pentru un motiv anume, ne–a dat să dezlegăm o

---

826 Pentru detalii cu privire la aceste legături familiale, a se vedea *Egyptian Book of the Dead,* introducere, pag. XLVIII şi în continuare.

827 *The Gods of the Egyptians,* vol. II, pag. 366.

828 *The Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 367.

829 *Gods of the Egyptians,* vol. 11, pag. 367.

enigmă exprimată în limbajul mitului.

Dacă n–ar fi vorba decât de câini care apar cu încăpățânare, iar şi iar, ar fi uşor de trecut peste intuiții atât de bizare. Fenomenul „câine" pare să fie mai curând o coincidență decât altceva. Dar nu sunt numai câini.

Drumurile dintre cele două mituri foarte diferite, al lui Osiris şi cel al morii lui Amlodhi (deşi niciunul nu pare să conțină date ştiințifice exacte referitoare la precesiunea echinocțiilor), sunt ținute deschise printr–un alt factor comun straniu. Este vorba de relații de familie. Amlodhi/Amleth/Hamlet este întotdeauna un fiu care răzbună uciderea tatălui său, întinzându–i ucigaşului o cursă şi omorându–l. În plus, ucigaşul este întotdeauna însuşi fratele tatălui, adică unchiul lui Hamlet.[830]

Acesta este întocmai scenariul mitului lui Osiris. Osiris şi Set sunt frați.[831] Set îl ucide pe Osiris. Horus, fiul lui Osiris, se răzbună apoi pe unchiul său.[832]

O altă particularitate este aceea că personajul Hamlet are deseori un fel de relație incestuoasă cu sora lui.[833] În cazul lui Kullervo, Hamlet–ul finlandez, există o scenă impresionantă în care

---

830 *Hamlet's Mill,* pag. 2.
831 *Egyptian Book of the Dead,* Introducere, pag. XLIX-LI.
832 Idem.
833 *Hamlet's Mill,* pag. 32–34.

eroul, înapoindu–se acasă după o îndelungată absență, se întâlneşte în codru cu o fecioară care culegea fructe de pădure. Se culcă împreună. Abia mai târziu descoperă că sunt frate şi soră. Fata se îneacă imediat. După o vreme, cu „câinele negru Musti alergându–i pe lângă călcâie, Kullervo rătăceşte prin pădure şi se aruncă asupra spadei sale, implântându–şi–o în piept.”[834]

În mitul egiptean al lui Osiris nu există sinucideri, dar există incestul lui Osiris şi al surorii sale Isis. Din împreunarea lor s–a născut Horus, răzbunătorul.

Aşadar, încă o dată pare rațional să întrebi: Ce se întâmplă? Ce rost au toate aceste aparente legături şi corespondențe? De ce avem aceste „şiruri” de mituri, în mod ostentativ referitoare la subiecte diferite, dar care toate se dovedesc capabile, fiecare în felul ei, să arunce lumină asupra fenomenului de procesiune a echinocțiilor? Şi de ce prin toate aceste mituri aleargă câini, şi personaje care par neobişnuit de înclinate spre incest, fratricid şi răzbunare? În mod cert, scepticismul este împins peste limitele sale dacă sugerezi că atât de multe elemente literare identice ar putea să apară cu atâta perseverență şi în atât de multe contexte diferite printr–o pură întâmplare.

Cu toate acestea, dacă nu întâmplător, atunci

---

[834] Idem, pag. 33.

cine anume este răspunzător pentru crearea acestei întreţeseri complicate şi inteligente? Cine erau autorii şi proiectanţii jocului de puzzle şi ce motive ar fi putut avea?

Savanţi care au ceva de spus

Indiferent cine ar fi fost, trebuie să fi fost inteligenţi – îndeajuns de inteligenţi pentru a fi observat infinitezimala târâre a mişcării de precesiune de–a lungul eclipticei şi pentru a–i fi calculat viteza, la o valoare incredibil de apropiată de cea obţinută cu ajutorul tehnologiei avansate din zilele noastre.

Rezultă aşadar că vorbim despre oameni aparţinând unei civilizaţii foarte înaintate. De fapt, vorbim despre oameni care merită să fie numiţi savanţi. În plus, ei trebuie să fi trăit într–o antichitate extrem de îndepărtată, deoarece putem fi siguri că crearea şi răspândirea moştenirii comune a miturilor precesionale, de ambele părţi ale Atlanticului, *nu* a avut loc în timpuri istorice. Dimpotrivă, dovezile sugerează că toate aceste mituri „se clătinau de bătrâneţe" atunci când, acum aproximativ 5.000 de ani, a început ceea ce numim istorie.[835]

Marea forţă a poveştilor străvechi era acesta: pe lângă faptul de a fi veşnic disponibile pentru a fi utilizate şi adaptate fără taxe pentru dreptul de

---

[835] Idem, pag. 119.

autor, aveau – asemenea unor cameleoni intelectuali, subtili şi ambigui – capacitatea de a–şi schimba culoarea după mediul lor înconjurător. La timpi diferiți, în continente diferite, poveştile străvechi puteau fi reistorisite într–o mulțime de feluri, dar îşi păstrau mereu simbolismul şi continuau întotdeauna să transmită datele codificate referitoare la precesiune, pe care le programaseră încă de la început.

Dar cu ce scop?

Aşa cum vom vedea în capitolul următor, îndelungatele şi lentele cicluri de precesiune *nu* se limitează, prin consecințele lor, la modificarea înfățişării cerului. Acest fenomen ceresc, născut din clătinarea axială a pământului, are efecte directe asupra Pământului însuşi. De fapt, pare să fie unul din principalele elemente corelate ale bruştei instalări a erelor glaciare şi ale tot atât de bruscului şi catastrofalului lor regres.

Capitolul 32

Vorbind cu cei care încă nu s–au născut

Este de înțeles că o imensă serie de mituri provenind din întreaga lume antică descriu catastrofele geologice cu o detaliere elocventă. Omenirea a supraviețuit ororilor ultimei ere glaciare, şi cea mai plauzibilă sursă a tradițiilor noastre durabile referitoare la inundații şi îngheț,

la o masivă activitate vulcanică şi la cutremure devastatoare se află în tumultuoasele schimbări dezlănțuite pe vremea marelui dezgheț dintre anii 15.000 şi 8.000 î.e.n. Retragerea finală a păturilor de gheață şi creşterea – ca o consecință – cu 300–400 picioare a nivelului general al mărilor, au avut loc numai cu câteva mii de ani înainte de începutul perioadei istorice. Aşadar, nu este de mirare că toate civilizațiile noastre mai vechi au păstrat amintiri vii despre vastele cataclisme care i–au îngrozit pe strămoşii acestora.

Mult mai greu de explicat este modul deosebit, dar caracteristic, prin care miturile referitoare la cataclism par să poarte amprenta inteligentă a unei mâini îndrumătoare.[836] Într–adevăr, gradul de convergență între poveştile străvechi este deseori îndeajuns de remarcabil pentru a trezi bănuiala că trebuie să fi fost „scrise" toate de un acelaşi „autor".

Să fi avut oare de–a face acel autor cu minunata zeitate, sau cu superuman–ul despre care se

---

[836] A se vedea capitolul 24 pentru detalii privitoare la miturile despre potop. Acelaşi gen de convergență a unor mituri între care se presupune că nu există nicio legătură apare şi cu privire la precesiunea echinocțiilor. Morile, personajele care le pun în funcțiune şi le posedă şi chiar le distrug uneori, frații şi nepoții şi unchii, tema răzbunării, tema incestului, câinii care se furişează pe tăcute dintr-o poveste într-alta, şi exact aceleaşi *numere* necesare pentru a calcula mişcarea de precesiune – totul apare pretutindeni, de la o cultură la alta şi dintr-o epocă într-alta, propagându-se fără efort de-a lungul curgerii timpului.

vorbeşte în atât de multe mituri pe care le–am trecut în revistă, care apare imediat după ce lumea a fost zguduită de o îngrozitoare catastrofa geologică şi care le aduce înspăimântaților şi descurajaților supraviețuitori alinare şi darurile civilizației?

De rasă albă şi bărbos, Osiris este personificarea egipteană a acestui personaj universal, şi poate că nu din întâmplare una din primele acțiuni pentru care e păstrat în amintirea miturilor este abolirea canibalismului printre locuitorii primitivi ai Văii Nilului.[837] Despre Viracocha, în America de Sud, se spunea că îşi începuse misiunea civilizatoare imediat după un mare potop; Quetzalcoatl, descoperitorul porumbului, a adus în Mexic binefacerile recoltelor, ale matematicii şi astronomiei, şi o cultură rafinată, după ce al Patrulea Soare fusese nimicit de un diluviu distrugător.

Este oare posibil ca aceste mituri ciudate să conțină o mărturie a unor întâlniri între triburi paleolitice risipite, care supraviețuiseră ultimei ere glaciare, şi o civilizație înaintată, până acum neidentificată, care străbătea aceeaşi epocă?

Şi pot fi oare miturile încercări de comunicare?

---

[837] *Diodorus Siculus,* cartea I, 14:1–15, traducere de C.H. Oldfather, Loeb Classical Library, Londra, 1989, pag. 47–49.

Un mesaj în sticla timpului

„Dintre toate celelalte invenții uimitoare", remarca odinioară Galileo,

ce minte sublimă trebuie să fi avut cel care a conceput modul în care să–i comunice gândurile sale cele mai secrete unei alte persoane, deşi aflată la mare depărtare în timp sau spațiu, vorbind cu cei care se află în Indii, vorbind cu cei care încă nu s–au născut, şi care nici nu se vor naşte în mia asta de ani sau în zece mii de ani de–acum încolo? Şi cu o dificultate nu mai mare decât aceea cu care desenezi pe hârtie douăsprezece aranjamente diferite a două duzini de mici semne? Să admitem că acesta este pecetea tuturor investițiilor vrednice de admirație ale oamenilor".[838]

Dacă „mesajul precesional", identificat de oameni de ştiință ca Santillana, von Dechend şi Jane Sellers, este într–adevăr o încercare deliberată de comunicare făcută de o civilizație pierdută din antichitate, cum de n–ar fi fost pur şi simplu scris şi lăsat ca să–l găsim? N–ar fi fost mai uşor aşa, decât să–l codifice în mituri? Poate.

Cu toate acestea, ce–ar fi fost dacă acel ceva pe care s–ar fi scris mesajul se distrugea, sau era uzat de trecerea atâtor mii de ani? Sau ce–ar fi fost dacă limba în care era scris ar fi fost mai târziu uitată cu totul (pa enigmatica inscripție din Valea

---

838 Galileo, citat în *Hamlet's Mill,* pag. 10.

Indului, care a fost studiată profund vreme de mai bine de o jumătate de secol dar care până acum a rezistat tuturor încercărilor de descifrare)? Trebuie să fie evident că în astfel de circumstanțe o moştenire scrisă lăsată viitorului n–ar fi avut absolut nicio valoare, pentru că nimeni nu ar fi fost în stare s–o înțeleagă.

Ceea ce s–ar căuta, aşadar, ar fi un *limbaj universal,* soiul de limbaj care ar fi inteligibil pentru orice societate înaintată din punct de vedere tehnologic din orice epocă, chiar într–un viitor situat peste o mie sau zece mii de ani. Asemenea limbaje sunt puține şi depărtate unele de alte, dar matematica este unul din ele – şi cetatea Teotihuacan poate fi cartea de vizită a unei civilizații pierdute, scrisă în eternul limbaj al matematicii.

Datele geodezice, raportate la poziția exactă a unor puncte geografice fixe şi la forma şi dimensiunile Pământului, ar rămâne şi ele valabile şi uşor de recunoscut vreme de zeci de mii de ani, şi ar putea fi exprimate foarte comod cu ajutorul cartografiei (sau prin construirea unor monumente geodezice gigantice, de felul Marii Piramide din Egipt, aşa cum vom vedea).

O altă „constantă" în sistemul nostru solar este limbajul timpului: marile, dar regulatele, intervale de timp etalonate prin târârea ca de vierme, cu câte un inci, a mişcării precesionale. Acum, sau peste zece mii de ani în viitor, un mesaj care

transmite numere ca 72 sau 2.160 sau 4.320 sau 25.920 ar trebui să poată fi înțeles instantaneu de către orice civilizație care şi–a dezvoltat un modest talent pentru matematici şi capacitatea de a detecta şi de a măsura aproape imperceptibila mişcare înapoi, pe care Soarele pare s–o facă de–a lungul eclipticei, față de fundalul stelelor fixe (un grad în 71,6 ani, 30 de grade în 2.148 ani, şi aşa mai departe).

Senzația că există o corelație este întărită de încă altceva. Nu este ceva nici atât de ferm şi nici atât de precis ca numărul de silabe din *Rigveda;* cu toate acestea, pare relevant. Prin puternice legături stilistice şi un simbolism comun, mituri ce se referă la cataclisme universale şi la precesiunea echinocțiilor se întrepătrund foarte adesea. Între aceste două categorii de tradiții există o interconectare amănunțită şi, în plus, amândouă poartă amprentele uşor de recunoscut ale unei intenții conştiente. Aşadar, eşti îndemnat foarte firesc să descoperi dacă n–ar putea exista o legătură importantă între precesiunea echinocțiilor şi catastrofele generale.

Moara de suferințe

Deşi par să fie implicate mai multe mecanisme diferite, de natură astronomică şi geologică, şi deşi nu toate acestea sunt pe deplin înțelese, fapt este că ciclul de precesiune este în foarte strânsă legătură *cu instalarea şi regresul erelor glaciare.*

Trebuie să coincidă mai mulți factori de declanşare, şi de aceea nu sunt implicate toate trecerile de la o vârstă astronomică la alta. Cu toate acestea, se admite că precesiunea are un mare impact atât asupra glaciațiunii cât şi asupra dezgheţului, la intervale larg distanțate. Faptul că este aşa n–a fost stabilit de propria noastră ştiință decât abia spre sfârşitul deceniului al optulea al secolului douăzeci.[839] Şi totuşi dovezile din mituri sugerează că acelaşi nivel de cunoştințe putea să–l fi avut o civilizație până acum neidentificată din cele mai îndepărtate vremuri ale ultimei ere glaciare. Sugestia clară, care e posibil să se fi intenționat să ni se transmită, este că îngrozitoarele cataclisme de potop şi foc şi gheață pe care le descriu miturile erau, într–un fel, *legate cauzal* de mişcările laborioase ale coordonatelor cereşti în decursul marelui ciclu al zodiacului. După cum s–au exprimat Santillana şi von Dechend, „Celor din vechime nu le era străină idea că morile zeilor macină încet şi că, de obicei, rezultatul este suferință".[840]

Despre trei factori principali, pe care i–am întâlnit mai înainte, se ştie acum că ar fi serios implicați în stabilirea şi retragerea erelor glaciare

---

[839] *Ice ages;* John Imbrie şi alții, *„Variations in the Earth's Orbit: Pacemakers of the Ice Ages",* în *Science,* vol. 194, nr. 4270, 10 decembrie 1976.

[840] *Hamlet's Mill,* pag. 138–139.

(alături, bineînțeles, de diversele cataclisme care rezultă din înghețuri şi topiri bruşte). Toți aceşti trei factori au de–a face cu variații survenite în geometria orbitală a Pământului. Cei trei factori sunt:

1. Oblicitatea eclipticei (adică unghiul de înclinare al axei de rotație a planetei, care este totodată şi unghiul dintre ecuatorul ceresc şi ecliptică). Aşa cum am văzut, acesta variază de–a lungul unor perioade de timp extrem de lungi între 22,1 grade (punctul în care axa ajunge cel mai aproape de verticală) şi 24,5 grade (punctul în care axa se depărtează cel mai mult de verticală);
2. Excentricitatea orbitei (adică, dacă drumul ecliptic al Pământului în jurul Soarelui este mai mult sau mai puțin alungit într–o epocă dată);
3. Precesiunea axială, datorită căreia cele patru puncte cardinale de pe orbita Pământului (cele două echinocții şi solstițiile de iarnă şi de vară) se târăsc înapoi foarte, foarte încet, în jurul drumului orbital.

Aici intrăm cu prudență pe tărâmul unei discipline ştiințifice tehnice şi specializate – una ce depăşeşte cu mult domeniul acestei cărți. Cititorii ce doresc detalii sunt îndreptați spre multidisciplinara lucrare a Proiectului CLIMAP al Fundației Ştiințifice Naționale a Statelor Unite, şi la un articol fundamental, scris de profesorii J.D. Hays şi John Imbrie, intitulat „Variații ale orbitei pământeşti: stimulator de ritm al erelor glaciare”

(a se vedea nota 4).

Pe scurt, ceea ce au dovedit Hays, Imbrie şi alţii este că instalarea erelor glaciare poate fi prezisă când au loc următoarele conjuncţii nefaste şi rele ale ciclurilor cereşti:

a) *o excentricitate maxima*, care aduce Pământul cu milioane de mile mai departe de Soare (în punctul de „afeliu" – extremitatea orbitei sale) decât în mod normal;

b) o oblicitate minimă, ceea ce înseamnă că axa Pământului, şi în consecinţă Polii Nord şi Sud se află mult mai aproape de verticală decât în mod normal;

c) precesiunea echinocţiilor care, pe măsură ce marele ciclu continuă, face deodată ca iarna să se instaleze într–una din emisfere sau în cealaltă în momentul în care Pământul se află la „periheliu" (poziţia lui cea mai apropiată de soare); asta înseamnă la rândul său, că vara are loc la afeliu, fiind astfel relativ rece, în aşa fel că gheaţa formată în timpul iernii nu reuşeşte să se topească în vara următoare şi apare o nemiloasă acumulare de condiţii glaciare.[841]

Accentuată de geometrica schimbare a orbitei, „insolaţia globală" – diferite cantităţi de intensitate de lumină solară primite la diverse latitudini într–o epocă dată – poate constitui astfel un important factor de declanşare a erelor glaciare.

---

841 *„Variations in the Earth's Orbit: Pacemakers of the Ice Ages."*

Să fie oare posibil ca străvechii făuritori de mituri să fi încercat – atunci când legau în mod atât de strâns suferința unor cataclisme generale de lenta măcinare a morii din cer – să ne *avertizeze* cu privire la o imensă primejdie?

Aceasta e o problemă la care vom reveni la timpul potrivit, dar până atunci este de ajuns să remarcăm că prin identificarea importantelor efecte ale geometriei orbitale asupra climatului şi bunăstării planetei, şi prin combinarea acestor informații cu măsurări precise ale vitezei mişcării de precesiune, savanții necunoscuți ai unei civilizații nerecunoscute par să fi găsit o modalitate prin care să ne atragă atenția, să facă o punte peste prăpastia timpurilor şi să comunice cu noi direct.

Dacă ascultăm sau nu ceea ce au a ne spune, depinde, desigur, numai de noi.

Partea a VI–a
Invitație La Gizeh
Egipt 1.

Capitolul 33

Puncte cardinale

Gizeh, Egipt, 16 martie 1993,3.30 a.m.

Am străbătut holul pustiu al hotelului nostru şi am urcat în Fiat–ul alb ce ne aştepta pe aleea din față. Era condus de un egiptean suplu şi nervos, pe nume Ali, a cărui sarcină consta în a ne trece dincolo de paznicii de la Marea Piramidă şi din nou înapoi, înainte de răsăritul soarelui. Era nervos pentru că, dacă lucrurile mergeau prost, Santha şi cu mine am fi fost expulzați din Egipt, iar el ar fi intrat la puşcărie pentru şase luni.

Bineînțeles, se presupunea că lucrurile nu vor merge prost. De aceea era Ali cu noi. În ajun îi plătisem o sută cincizeci de dolari americani pe care îi schimbase în lire egiptene şi îi distribuise printre paznicii cu care aveam treabă. La rândul lor, aceştia fuseseră de acord să închidă ochii față de prezența noastră, pe durata următoarelor două ore.

Am mers cu maşina până când ne–am apropiat la o jumătate de milă de piramidă, apoi am făcut restul drumului pe jos – pe lângă taluzul abrupt ce se contura nedesluşit deasupra satului Nazlet–

el–Samaan şi ducea spre faţa nordică a monumentului. Niciunul din noi nu prea vorbeam, în timp ce ne târam picioarele prin nisipul moale, căutând să rămânem în afara bătăii reflectoarelor pazei. Ne simţeam emoţionaţi şi totodată temători. Ali nu era deloc sigur că mituirile lui aveau să dea roade.

Un timp am stat nemişcaţi, în umbră, privind monstruosul morman al piramidei ce se înălţa în întuneric, peste capetele noastre, acoperind stelele. Apoi o patrulă, alcătuită din trei bărbaţi înarmaţi cu puşti de vânătoare şi înfofoliţi în pături care să–i apere de răcoarea nopţii, şi–a făcut apariţia în colţul nord–estic, la o depărtare de aproximativ cincizeci de iarzi, unde s–au oprit pentru o ţigară. Dându–ne de înţeles că trebuie să stăm pe loc, Ali a păşit în lumină şi s–a îndreptat spre paznici. Le–a vorbit câteva minute, în aparenţă certându–se aprins. În cele din urmă ne–a făcut semn că ne putem duce până la el.

— S–a ivit o problemă, ne–a explicat. Unul din ei, acest căpitan (a arătat spre un individ scund, nebărbierit, care părea nemulţumit), insistă să plătim un supliment de treizeci de dolari, altminteri înţelegerea cade. Ce vreţi să faceţi?

Am pescuit prin portmoneul meu, am numărat treizeci de dolari şi i–am dat bancnotele lui Ali. Acesta le–a împăturit şi i le–a dat căpitanului. Cu o expresie de demnitate îndureratã, căpitanul şi–a îndesat banii în buzunarul cămăşii şi, în cele din

urmă, ne–am strâns cu toţii mâna.

— O.K., a zis Ali. Să mergem.

O precizie inexplicabilă

În timp ce paznicii îşi continuau patrularea spre vest, de–a lungul feţei nordine a Marii Piramide, noi am cotit pe după cotul nord–estic şi am pornit pe lângă baza feţei estice.

Mă obişnuisem de mult să mă orientez după laturile monumentelor. Faţa nordică era îndreptată, aproape perfect, fix către nord, iar faţa vestică fix spre vest. Eroarea medie era în jur de vreo trei minute de arc (mai mică de două minute în ceea ce priveşte faţa sudică) – o precizie incredibilă pentru orice construcţie din orice epocă, şi o realizare aproape supranaturală aici, în Egipt, acum 4.500 de ani, când se presupune c–a fost construită Marea Piramidă.

O eroare de trei minute de arc reprezintă o abatere infinitezimală faţă de poziţia corectă, mai mică de 0,015%. După părerea unor ingineri constructori cu care am discutat despre Marea Piramidă, necesitatea unei asemenea precizii era imposibil de înţeles. Din punctul lor de vedere, în calitate de constructori practici, cheltuielile, dificultăţile şi timpul folosit pentru a o obţine nu ar fi fost justificate de rezultatele aparente: dacă baza monumentului ar fi fost deviată faţă de orientarea corectă chiar şi cu două sau trei grade (o eroare, să zicem de 1%), diferenţa percepută cu ochiul liber tot ar fi fost prea mică pentru a putea

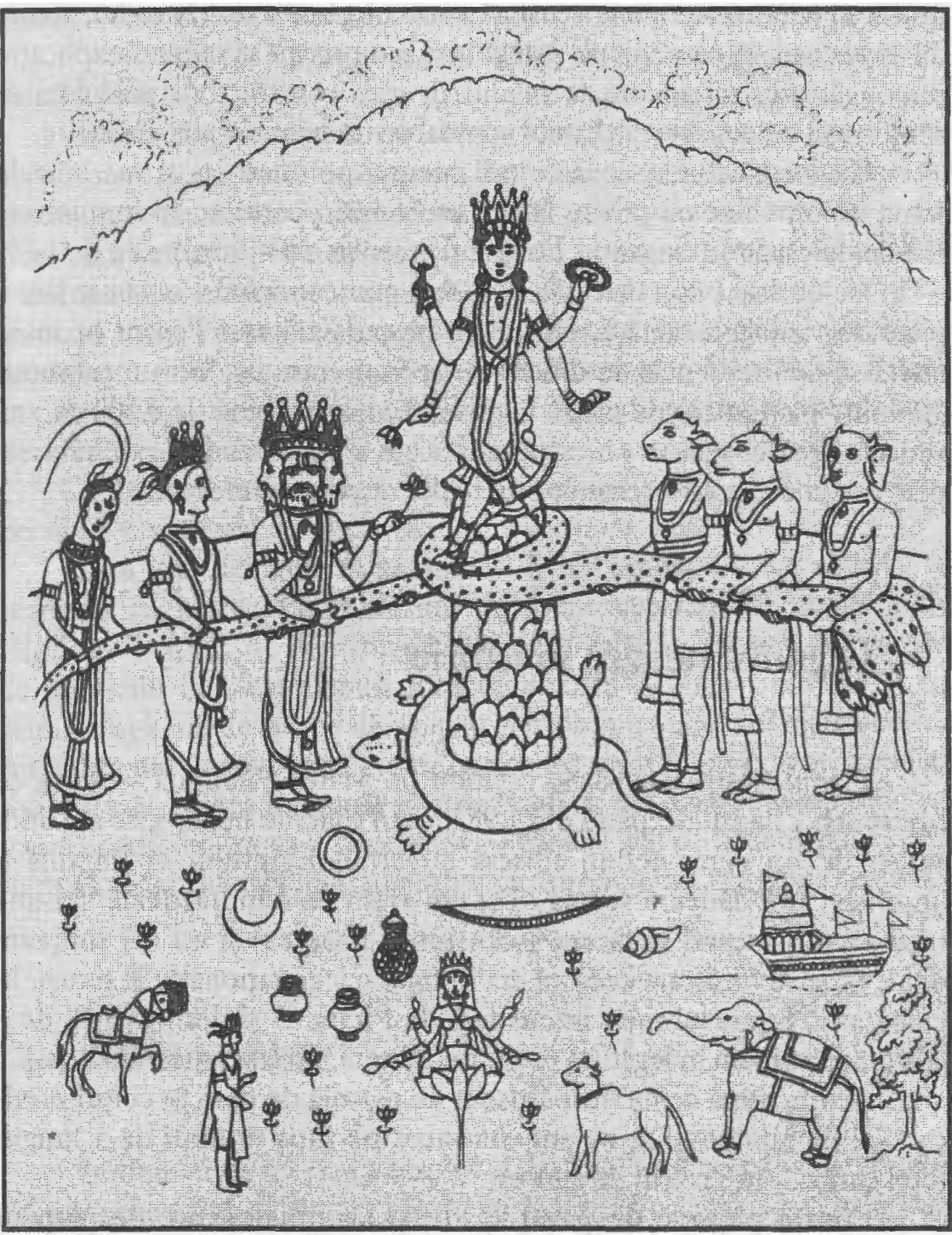

Smântânirea Oceanului de Lapte — unul din multiplele „instrumente telepatice" întâlnite în miturile antice pentru a transmite ideea de precesiune.

fi observată. Pe de altă parte, diferența dintre amploarea sarcinilor necesare (realizarea unei precizii în limitele a trei minute în loc de trei grade), ar fi fost imensă.

Aşadar, în mod evident, vechii maeştri–constructori, care înălțaseră piramida chiar în zorii civilizației omeneşti, trebuie să fi avut motive puternice pentru a dori să obțină alinierile perfecte față de punctele cardinale. Ba mai mult, deoarece realizaseră obiectivul cu o precizie inimaginabilă, trebuie să fi fost oameni foarte iscusiți, instruiți şi competenți, cu acces la excelente echipamente pentru efectuarea releveelor topografice şi verificarea amplasamentului. Această impresie era confirmată de multe alte caracteristici ale monumentului.

De exemplu, laturile sale la bază aveau lungimi aproape egale, dovedind o limită de eroare mult mai mică decât li s–ar cere arhitecților moderni să realizeze în construirea, să zicem, a unui bloc de birouri de mărime medie.

Totuşi, acesta nu era un bloc de birouri. Era Marea Piramidă din Egipt, una dintre cele mai mari construcții înălțate vreodată de om şi una dintre cele mai vechi, Latura sa nordică are o lungime de 755 de picioare şi 4,9818 inch–i; latura vestică – 755 picioare şi 9,1551 inch–i; latura estică – 55 picioare şi 10,4937 inch–i; latura

sudică – 756 picioare şi 0,9739 inch–i.[842] Ceea ce înseamnă că între latura cea mai scurtă şi cea mai lungă există o diferență de mai puțin de 8 inch–i: o eroare care echivalează cu o infimă fracțiune din 1% pentru o lungime medie a laturii de 9.063 inch–i.

Tot într–o perspectivă inginerească, ştiam că numai cifrele nu justificau enorma atenție şi iscusință necesare pentru realizarea lor. Ştiam, de asemenea, că oamenii de ştiință încă n–au reuşit să ofere o explicație convingătoare, referitoare la modul în care constructorii piramidei se conformau cu consecvență unor standarde de precizie atât de înalte.[843]

Cu toate acestea, ceea ce mă interesa pe mine era şi mai marele semn de întrebare cu privire la altă problemă: pentru ce îşi impuseseră standardele atât de exigente? Dacă ar fi acceptat o plajă de eroare de 1–2% – în loc de mai puțin de 0,1% – s–ar fi putut simplifica sarcinile fără o pierdere vizibilă a calității. De ce nu procedaseră aşa? Pentru ce insistaseră să facă totul atât de dificil? Pe scurt, pentru ce, într–un presupus

---

[842] J.H. Cole, *Survey of Egypt* (Studii asupra Egiptului), articolul nr. 39: *„The Determination of the Exact Size and Orientation of the Great Pyramid of Giza*" („Determinarea mărimii şi orientării exacte a Marii piramide de la Gizeh"), Cairo, 1925.

[843] Explicațiile convenționale, aşa cum sunt redate, de exemplu în *The Pyramids of Egypt,* sunt cu totul nesatisfăcătoare, după cum recunoaşte însuşi Edwards; a se vedea pag. 85–87, 206–241.

„primitiv monument de piatră, construit acum mai bine de 4.500 de ani, vedeam această stranie, obsesivă satisfacere a unor standarde de precizie potrivite unei ere caracteristice prin multe dispozitive mecanice?”

O gaură neagră în istorie

Planul nostru era să ne cățărăm pe Marea Piramidă – ceva ce fusese strict ilegal începând din 1.983, când căderile nenorocite ale unor turişti de un curaj nebun siliseră guvernul Egiptului să impună o oprelişte. Îmi dădeam seama că şi noi eram de o îndrăzneală nebună (mai ales încercând să facem ascensiunea noaptea) şi nu mă simțeam deloc bine că încălcam ceea ce era în fond o lege rațională. Şi totuşi, în etapa asta, interesul meu intens față de Piramidă şi dorința mea de a afla tot ce puteam în legătură cu ea, depăşiseră judecata mea sănătoasă.

Acum, după ce ne despărțisem de patrula de pază în colțul nord–estic al monumentului, ne–am continuat pe furiş drumul de–a lungul feței estice, către colțul de sud–est.

Printre pietrele de pavaj sparte şi răsturnate, care despărțeau Marea Piramidă de cele trei piramide „secundare” mai mici, ce se aflau în imediata apropiere, spre est, se vedeau umbre întunecate. Existau şi trei gropi adânci şi înguste tăiate în piatră, care semănau cu nişte morminte uriaşe. Acestea fuseseră găsite goale de către

arheologii care le excavaseră, dar aveau forme care le făceau să pară că fuseseră destinate să cuprindă carcasele unor nave aerodinamice, cu prova înaltă.

Cam pe la jumătatea drumului de–a lungul feței estice, am întâlnit o altă patrulă. De astă dată era alcătuită din doi paznici, dintre care unul trebuie să fi avut optzeci de ani. Tovarăşul lui, un adolescent cu acnee pustulentă, ne–a informat că banii plătiți de Ali nu erau suficienți şi că, dacă voiam să mergem mai departe, trebuia să mai adăugăm cincizeci de lire egiptene. Aveam deja în mână bancnotele şi i le–am dat băiatului fără întârziere. Nu–mi mai păsa cât costa; voiam pur şi simplu să fac ascensiunea, să cobor şi să plec înainte de ivirea zorilor şi fără a fi arestat.

Ne–am continuat drumul, ajungând la colțul de sud–est la puțin după 4.15 a.m.

Foarte puține clădiri moderne, chiar şi casele în care locuim, au colțuri care constau din pereți ce formează unghiuri de nouăzeci de grade perfecte; în mod obişnuit au cu un grad mai mult sau mai puțin decât cifra exactă. Asta nu deranjează cu nimic din punct de vedere constructiv, şi nimeni nu remarcă erori atât de mici. Cu toate acestea, în cazul Marii Piramide, ştiam că vechii maeştri–constructori găsiseră o modalitate prin care să reducă plaja de eroare la aproape zero. Astfel, în timp ce se abătea cu foarte puțin față de perfecțiunea celor nouăzeci de grade, colțul de

sud–est realiza o impresionantă valoare de 89° 56’ 27 „. Colțul nord–estic măsura 90° 3’ 2”; cel sud–vestic – 90° 0’ 33 „, iar cel nord–vestic avea o abatere de doar 2 secunde, măsurând 89° 59’ 58”.[844]

Asta era, desigur, extraordinar. Şi ca aproape orice altceva în legătură cu Marea Piramidă era de asemenea extrem de greu de explicat. Tehnici de construcție atât de precise – tot atât de precise ca tehnicile de care dispunem actualmente – ar fi putut să apară numai după mii de ani de dezvoltare şi experimentare. Cu toate acestea nu exista nicio dovadă că vreun proces de acest fel ar fi avut vreodată loc în Egipt. Marea Piramidă şi vecinele ei de la Gizeh se iviseră dintr–o gaură neagră din istoria arhitecturală – o gaură atât de adâncă şi de largă, încât niciodată nu i–au fost cunoscute nici fundul, nici marginea cealaltă.

Nave în deşert

Îndrumați de tot mai transpiratul Ali, care încă nu explicase pentru ce era necesar să dăm ocol Piramidei înainte s–o escaladăm, începeam acum să ne îndreptăm spre vest, de–a lungul laturii sudice a monumentului. Aici se aflau încă două gropi în formă de corabie, dintre care una, deşi încă sigilată, fusese cercetată cu aparate de fotografiat cu fibre optice, şi se ştia că în ea se afla

---

[844] Idem, pag. 87.

o navă marină cu provă înaltă, lungă de mai bine de 100 de picioare. Cealaltă groapă fusese excavată între anii 1.950–1.960. Conținutul ei – o navă încă şi mai mare, lungă de 141 picioare[845] – fusese pusă în aşa–numitul Muzeu al Navelor: o construcție modernă, urâtă, care se bălăbănea pe nişte picioroange sub fața sudică a Piramidei.

Făcută din lemn de cedru, frumoasa navă din muzeu încă mai e în stare perfectă, la 4.500 de ani după ce fusese construită. Cu un deplasament de 40 de tone, concepția ei este deosebit de stimulativă pentru gândire, înglobând, după cum s–a exprimat un expert: „toate proprietățile caracteristice unei nave marine, cu o pupă şi o provă avântate în sus, mai înalte decât la o corabie de–a vikingilor, pentru a trece peste bizanți şi valuri mari, nu doar să facă față vălurelelor Nilului."[846]

O altă autoritate în materie avea impresia că atenta şi inteligenta concepție constructivă a acestei stranii nave din piramidă ar fi putut s–o facă să fie „o navă cu mult mai capabilă să înfrunte marea decât orice corabie de care ar fi putut să dispună Columb".[847] Ba mai mult, experții au

---

[845] A se vedea lucrarea lui Lionel Casson, *Ships and Seafaring în Ancient times* („Nave şi navigația maritimă în antichitate"), University of Texas Press, 1994, pag. 17; *The Ra Expeditions,* pag. 15.

[846] *The Ra Expeditions,* pag. 17.

[847] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 132–133.

căzut de acord că a fost construită după un plan ce nu putuse fi „creat decât de constructori de nave aparținând unui popor cu o îndelungată şi temeinică tradiție de navigare în largul mării”.[848]

Cine fuseseră acei constructori de nave, până acum neidentificați, dar prezenți chiar la începutul istoriei de 3.000 de ani a Egiptului? Doar nu îşi acumulaseră „tradiția lor îndelungată şi temeinică de navigare în largul mării”, în timp ce arau cu plugul câmpurile din valea Nilului, cea înconjurată de uscat din toate părțile. Prin urmare unde – şi când – îşi dezvoltaseră talentele maritime?

Şi mai există o enigmă. Ştiam că egiptenii antici fuseseră foarte pricepuți în construirea de modele la scară şi în reprezentarea a tot soiul de lucruri în scopuri simbolice.[849] În consecință, îmi era greu să înțeleg pentru ce şi–ar fi dat osteneala să construiască şi apoi să îngroape o navă atât de mare şi de sofisticată ca aceasta, dacă singura ei funcțiune – după cum susțineau egiptenii – a fost aceea de a construi un simbol al navei spirituale care avea să transporte spre ceruri sufletul regelui decedat.[850] Asta s–ar fi putut realiza cu tot atâta

---

[848] *The Ra Expedition,* pag. 16.

[849] A se vedea de exemplu, lucrarea Christinei Dezroches-Noblecourt, *Tutankhamen* („Tutankamon”), Penguin Books, Londra 1989, pag. 89, 108, 113, 283.

[850] A.J. Spencer, *The Great Pyramid Fact Sheet* („Tabel de date exacte privitoare la Marea Piramidă”), P.J. Publications, 1989.

eficacitate cu o navă mult mai mică, şi ar fi fost necesară una singură, nu mai multe. Prin urmare, logica sugerează că aceste nave gigantice ar fi putut fi destinate unui cu totul alt scop, sau că aveau o semnificație simbolică complet diferită şi încă nebănuită…

Ajunsesem cam la punctul de mijloc al feței sudice a Marii Piramide, când mi–am dat în fine seama pentru ce fusese conduşi pe acest lung drum ocolit. Obiectivul consta în uşurarea noastră de sume de bani moderate la fiecare din cele patru puncte cardinale. Pe răboj figurau până acum treizeci dolari americani la fața nordică şi cincizeci de lire egiptene pentru încă o patrulă pe care se presupunea că Ali o plătise în ajun.

— Ali, am şuierat printre dinți, când vom urca pe piramidă?

— Chiar acum, domnu' Graham, a replicat ghidul nostru, pornind cu paşi încrezători înainte, şi arătând cu mâna drept în față.

Apoi a adăugat:

— Va trebui să urcăm pe la colțul sud–vestic…

Capitolul 34

Un palat al eternității

V–ați cățărat vreodată pe o piramidă, noaptea, temându–vă de o arestare şi cu nervii la pământ?

Este o treabă surprinzător de greu de făcut, mai

ales când e vorba de Marea Piramidă. Chiar dacă cele 31 de picioare din vârful ei nu mai sunt intacte, platforma superioară actualmente vizibilă se află totuşi la mai mult de 450 de picioare deasupra nivelului solului.[851] În plus, ea constă din 203 rânduri de zidărie distincte, înălțimea medie a unui rând fiind de aproximativ două picioare şi un sfert.[852]

Valorile medii nu–ți spun nimic, aşa cum am descoperit îndată ce am început să urcăm. Rândurile de zidărie s–au dovedit a fi de înălțimi inegale, unele ajungând abia la nivelul genunchiului în vreme ce altele îmi ajungeau aproape până la piept, creând obstacole formidabile. În acelaşi timp, pragurile orizontale dintre fiecare două trepte succesive erau foarte înguste, deseori abia puțin mai late decât piciorul meu, şi multe dintre blocurile mari de piatră calcaroasă, care de jos păruseră atât de solide, se dovedeau a fi sfărâmicioase şi sparte.

După ce urcasem cam treizeci de rânduri de zidărie, Santha şi cu mine am început să ne dăm seama la ce ne înhămasem. Muşchii ne dureau ş genunchii şi degetele ne înțepeniseră şi se umpluseră de julituri – şi totuşi eram abia la o

---

851 *The Pyramids of Egypt,* pag. 8.

852 Peter Lemesurier, *The Great Pyramid: Your Personal Guide* („Marea Piramidă: îndrumătorul dumneavoastră personal"), Element Books, Shaftesbury, 1987, pag. 225.

şeptime din drumul până la vârf şi mai aveam de urcat o sută şaptezeci de rânduri de zidărie. O altă grijă o constituia prăpastia ameţitoare care se deschidea continuu sub noi. Uitându–mă în jos, în lungul contururilor zdrenţuite care marcau muchia colţului sud–vestic, am rămas surprins să văd cât de mult urcasem deja vreme de o clipă, am avut un presentiment ameţitor de cât de uşor ne–ar fi să cădem, dându–ne peste cap, ricoşând rostogolindu–ne peste uriaşele straturi de piatră şi spărgându–ne capetele la baza lor.

Ali ne îngăduise o pauză de câteva minute ca să ne recăpătăm suflul, dar acum ne–a atras atenţia că trebuia să ne grăbim şi a reînceput să urce. Continuând să se folosească de colţ ca de o linie călăuzitoare, a dispărut rapid în întunericul de deasupra.

Oarecum mai puţin încrezători, Santha şi cu mine l–am urmat.

Timp şi mişcare

Cel de–al 35–lea rând de zidărie era unul greu de escaladat, fiind alcătuit din blocuri deosebit de masive, mult mai mari decât oricare din celelalte pe care le întâlnisem până acum (cu excepţia celor chiar de la bază) şi apreciate la o greutate variind

între 10 şi 15 tone fiecare.[853] Asta contrazicea logica inginerească şi bunul–simț, care cereau, atât una cât şi cealaltă: o descreştere progresivă a mărimii şi greutății blocurilor care trebuiau să fie transportate până în vârf, pe măsură ce piramida se înălța tot mai mult. Rândurile de zidărie (asizele) 1–18, care descreşteau de la o înălțime de aproximativ 55,5 inch–i la nivelul solului până la doar cu puțin mai mult de 23 inch–i la asiza 17, se supuneau acestei legi. Apoi brusc, la asiza 19, înălțimea blocurilor creştea iar la aproape 36 inch–i. Totodată creşteau de la plaja relativ manevrabilă de 2–6 tone, obişnuită în primele 18 asize, la plaja mai mătăhăloasă şi mai incomodă de 10–15 tone.[854] Aceştia erau aşadar monoliți realmente *mari*, care fuseseră tăiați din calcar masiv şi ridicați în aer la înălțimi mai mari de 100 de picioare înainte de a fi aşezați, fără greş, la locul cuvenit.

Pentru a fi lucrat în mod eficace, constructorii piramidei trebuie să fi avut nervi de oțel, agilitatea unor capre de munte, forța unor lei şi încrederea unor alpinişti. Cu vântul rece al dimineții şuierându–mi pe lângă urechi şi amenințând să mă lanseze în zbor, încercam să–mi imaginez cum

---

[853] Dr. Joseph Davidovits şi Margie Morris, *The Pyramids: An Enigma Solved* („Piramidele: o enigmă dezlegată"), Dorset Press, New York, 1988, pag. 39–40.
[854] Idem, pag. 37.

trebuie să fi fost pentru ei, aflați la această altitudine primejdioasă (şi chiar mult mai sus) ridicând, manevrând şi poziționând cu precizie o nesfârşită serie de monoliți uriaşi de calcar – dintre care cel mai mare cântărea cât două autoturisme moderne.

Cât timp fusese necesar pentru terminarea piramidei? câți oameni munciseră la ea? Cifrele care întruniseră consensul printre egiptologi erau douăzeci de ani şi 100.000 de oameni.[855] De asemenea, se admitea în general că proiectul construcției nu prevăzuse lucrul pe toată durata anului, ci se limitase (datorită disponibilității forței de muncă) la sezonul anual de trei luni în care nu se putea face agricultură, impus de revărsarea Nilului.[856]

Pe când continuam să urc, mi–am amintit de implicațiile tuturor acestor lucruri. Nu doar zecile de mii de blocuri cântărind 15 tone sau chiar mai mult erau ceea ce trebuie să–i fi îngrijorat pe constructori. An de an, adevăratele crize fuseseră cauzate, desigur, de *milioanele* de blocuri de „mărime medie", cântărind, să zicem 2,5 tone, care era necesar să fie aduse şi ele la nivelul în lucru. Piramida fusese apreciată în mod credibil ca fiind

---

[855] John Baines şi Jaromir Malek, *Atlas of Ancient Egypt* („Atlas al Egiptului antic"). Time-Life Books, Virginia 1990, pag. 160; *The Pyramids of Egypt.* Pag. 229–230.

[856] *The Pyramids of Egypt,* pag. 229.

alcătuită din 2,3 milioane de blocuri. [857] Presupunând că zidarii lucrau zece ore pe zi şi 365 de zile pe an, matematica arată că pentru a ridica piramida în 20 de ani ar fi trebuit să aşeze la locul lor 31 de blocuri în fiecare oră (aproximativ un bloc la două minute). Presupunând că lucrările de construcție fuseseră limitate la pauza anuală de trei luni, problemele s–ar fi înmulțit: ar fi fost necesar să se aşeze patru blocuri pe minut, adică 240 pe oră.

Astfel de comentarii sunt, bineînțeles, materialul din care sunt alcătuite coşmarurile celor ce conduc lucrări de construcții. Închipuiți–vă, de exemplu, înspăimântătorul grad de coordonare ce ar fi trebuit să fie păstrat între zidari şi cariere pentru a asigura viteza necesară a fluxului de blocuri pe şantierul de construcții. Imaginați–vă şi ravagiile produse, dacă măcar şi un singur bloc de 2,5 tone ar fi fost lăsat să cadă de la – de exemplu – a 175–a asiză.

Obstacolele fizice şi manageriale păreau aproape incredibile chiar şi singure, dar dincolo de acestea mai era sfidarea de ordin geometric reprezentată de piramida însăşi. Chiar şi cea mai mică eroare a unghiului de înclinare la bază a oricăreia dintre fețele sale ar fi dus la o nepotrivire substanțială a muchiilor de apex. Aşadar, în tot cursul lucrărilor, la fiecare asiză, la sute de picioare deasupra

---

[857] Idem, pag. 85.

solului, cu mari blocuri de piatră de o greutate ucigătoare, trebuia să se mențină o precizie de neînchipuit.

O stupiditate agresivă

Cum se efectuase lucrarea?

La ultima numărătoare rezultaseră mai mult de treizeci de teorii ce se întreceau şi se contraziceau, încercând să răspundă la această întrebare. Majoritatea egiptologilor cu pretenții au susținut că trebuie să se fi utilizat rampe de un soi sau altul. Aceasta era, de pildă, opinia profesorului I.E.S. Edwards, fost custode al secției de antichități egiptene la British Museum, care a afirmat categoric: „Vechilor egipteni le era disponibilă o singură metodă de ridicare a unor greutăți mari, şi anume cu ajutorul unor rampe alcătuite din cărămizi şi pământ, care urcau în pantă de la nivelul solului până la oricare înălțime dorită”.[858]

John Baines, profesor de egiptologie la Oxford University, a fost de acord cu analiza lui Edwards şi a dus–o mai departe. „Pe măsură ce piramida creştea în înălțime, lungimea rampei şi lățimea ei la bază erau mărite pentru a menține un gradient constant (aproximativ 1 la 10) şi pentru a împiedica prăbuşirea rampei. Probabil erau utilizate mai multe rampe, abordând piramida de

---

[858] Idem, pag. 220.

pe diferite laturi."[859]

Pentru a realiza un plan înclinat până în vârful Marii Piramide cu un gradient de 1:10, ar fi fost necesară o rampă lungă de 4.800 de picioare şi de mai mult decât de trei ori mai masivă decât Marea Piramidă însăşi (cu un volum apreciat la 8 milioane metri cubi, față de cei 2,6 milioane metri cubi ai piramidei).[860] Pe pante mai abrupte de atât, ar fi fost imposibil de târât greutăți mari cu orice fel de mijloace normale.[861] Dacă s–ar fi ales o înclinare mai mică, rampa ar fi trebuit să fie încă şi mai absurd de masivă în comparație cu proporțiile piramidei.

Problema consta în aceea că nişte rampe lungi de o milă şi ajungând la o înălțime de 480 de picioare nu ar fi putut fi construite din „cărămizi de pământ", aşa cum presupuneau Edwards şi alți egiptologi. Dimpotrivă, constructori şi arhitecți moderni au dovedit că astfel de rampe s–ar fi prăbuşit sub propria lor greutate dacă ar fi constat dintr–un material mai puțin valoros şi mai puțin stabil decât pietrele de calcar cioplit ale piramidei înseşi.[862]

Deoarece în mod evident aşa ceva nu era rațional

---

[859] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 139.

[860] Peter Hodges şi Julian Keable, *How the Pyramids Were Built* („Cum au fost construite Piramidele"), Element Books, Shaftesbury, 1989, pag. 123.

[861] Idem, pag. 11.

[862] Idem, pag. 13.

(în plus, unde fuseseră duşi cei 8 milioane de metri cubi de blocuri suplimentare, după terminarea lucrărilor?), alți egiptologi sugeraseră utilizarea unor rampe *în spirală*, făcute din cărămizi de argilă şi prinse de laturile piramidei. În mod cert, construirea acestora ar fi necesitat mai puțin material, dar nici ele n–ar fi reuşit să ajungă la vârf.[863] Ar fi prezentat riscuri mortale şi probleme poate insurmontabile pentru echipele de oameni care încercau să târască marile blocuri de piatră în jurul coturilor în ac de păr. Şi asemenea rampe s–ar fi sfărâmat ca urmare a utilizării continue. Încă şi mai problematic decât toate era faptul că astfel de rampe ar fi învăluit întreaga piramidă, făcând imposibilă verificarea de către arhitecți, în timpul construirii, a preciziei de execuție.[864]

Dar constructorii piramidei *verificaseră* precizia în timpul execuției, şi o *realizaseră* perfect, deoarece apex–ul piramidei era poziționat exact deasupra centrului bazei, unghiurile şi muchiile ei erau corecte, fiecare bloc se afla în locul lui corect, şi fiecare asiză fusese pusă la nivel – într–o simetrie aproape perfectă față de punctele cardinale. Apoi, ca pentru a demonstra că asemenea *tours–de–force* ale tehnicii nu erau decât

---

[863] Idem, pag. 125–126. Imposibilitatea de a ajunge la vârf ar rezulta din faptul că balustrada în spirală şi schelăriile se suprapun şi depăşesc spațiul disponibil cu mult înainte de a ajunge la punctul cel mai înalt.

[864] Idem, pag. 126.

nişte fleacuri, vechii maeştri–constructori trecuseră ca nişte jocuri matematice inteligente cu dimensiunile monumentului, oferindu–ne, de exemplu, aşa cum am văzut în capitolul 23, o utilizare corectă a numărului transcendental *pi,* în raportul dintre perimetrul bazei şi înălţimea piramidei.[865] De asemenea, din nu se ştie ce motiv, avuseseră chef să situeze Marea Piramidă aproape exact pe paralela 30, la latitudinea de 29°58'51". Ceea ce constituia – după cum a remarcat cândva un astronom din Scoţia „o abatere sensibilă faţă de 30°", dar nu în mod necesar greşită:

Căci dacă proiectantul iniţial ar fi dorit ca oamenii, privind de la baza Marii Piramide, să vadă – mai curând cu ochii lor trupeşti decât cu cei ai minţit – în faţa lor polul cerului la o altitudine de 30°, ar fi trebuit să ţină seama de refracţia atmosferei; şi asta ar fi impus o amplasare a construcţiei nu la 30°, ci la 29°58'22".[866]

În comparaţie cu poziţia reală de 29°58'51", asta reprezenta o eroare mai mică de o jumătate de minut, sugerând o dată mai mult că iscusinţa în

---

[865] A se vedea capitolul 23; *The Pyramids of Egypt,* pag. 219; *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 139.

[866] Piazzi Smyth, *The Great Pyramid: Its Secrets and Mysteries Revealed* („Marea piramidă: dezvăluire secretelor şi misterelor ei"), Bell Publishing Company, New York, 1990, pag. 80.

materie de relevee şi geodezie aplicată aici trebuie să fi fost de cel mai înalt nivel.

Simțindu–ne oarecum intimidați, am continuat să ne cățărăm, trecând de a 44–a şi a 45–a asiză a uriaşei şi enigmaticei construcții. La a 46–a asiză, un glas mânios a strigat către noi în arabă, din piațeta de jos, şi Uitându–se într–acolo, am văzut un bărbat mărunțel, cu turban şi îmbrăcat într–un caftan fluturat de vânt. În ciuda distanței, îşi scosese de pe umăr puşca şi se pregătea să şi–o îndrepte spre noi.

Paznicul şi priveliştea

Era, bineînțeles, paznicul de pe fața vestică a piramidei, cel din patrula de la al patrulea punct cardinal, şi nu îşi primise suma suplimentară achitată colegilor săi de la fețele dinspre nord, est şi sud.

După transpirația lui Ali, îmi dădeam seama că ne aflam într–o situație ce putea deveni periculoasă. Paznicul ne poruncea să coborâm imediat, ca să ne pună în stare de arest.

— Totuşi, probabil că ar fi posibil să se evite asta, cu o plată suplimentară, a explicat Ali.

Am gemut.

— Oferă–i o sută de lire egiptene.

— Prea mult, ne–a avertizat Ali. S–ar supăra ceilalți. Îi voi oferi cincizeci.

A continuat un schimb de cuvinte în arabă. De fapt, în cursul următoarelor câteva minute, Ali şi

paznicul au reuşit să întreţină o conversaţie susţinută în susul şi în josul muchiei sud–vestice a piramidei, la ora 4:40 dimineaţa. La un moment dat s–a auzit un fluierat. Apoi paznicii de la faţa sudică şi–au făcut o rapidă apariţie şi s–au aşezat la sfat cu paznicul de la faţa vestică, lângă care se alăturaseră acum ceilalţi doi membri ai patrulei sale.

Tocmai când se părea că Ali pierduse cauza pe care o susţinea în numele nostru, a zâmbit şi a dat drumul unui oftat de uşurare.

— Veţi plăti cele cincizeci de lire suplimentare când ne vom înapoia la sol, a explicat.

— Ne lasă să continuăm, dar spun că dacă vine vreun ofiţer superior şi ne vede, nu vor putea să ne ajute, spuse Ali.

Ne–am chinuit să urcăm în tăcere următoarele aproximativ zece minute, până am ajuns la cea de a 100–a asiză – cam la mijlocul drumului şi deja la mai bine de 250 de picioare deasupra solului. Am privit peste umăr spre sud–vest, unde ni s–a înfăţişat o privelişte de o cutremurătoare frumuseţe, unică în viaţă. Cornul lunii, care atârna în jos pe o boltă cerească, spre sud–est, răsărise din spatele unui grup de nori împinşi de vânt şi îşi arunca strălucirea fantomatică drept spre faţa nordică şi cea estică a celei de–a doua piramide din vecinătate, presupusă a fi fost construită de faraonul Khafre (Kefren) din cea de a Patra Dinastie. Acest monument uluitor, doar al

doilea ca mărime şi măreție față de însăşi Marea Piramidă (fiind doar cu câteva picioare mai scundă şi cu 48 de picioare mai îngustă la bază), părea iluminat, ca şi cum ar fi fost însufleţit dinăuntru, de un foc palid şi nepământesc. În spatele ei, în depărtare, puțin ascunsă printre umbrele întunecate ale deşertului, se afla mai mica piramidă a lui Menkaure (Mikerinos), măsurând câte 356 picioare de–a lungul fiecărei laturi şi aproximativ 215 picioare în înălțime.[867]

Vreme de câteva clipe, profilându–mă pe fundalul sclipitor al cerului ca de smoală, am avut iluzia că mă aflu în mişcare, că stau în picioare la pupa vreunei mari nave cereşti şi că privesc înapoi, spre celelalte două corăbii ce păreau să vină în urma mea, înşiruite în poziție de luptă în spatele meu.

Oare încotro se îndrepta acest convoi, această escadră de piramide? Şi să fi fost uimitoarele construcții doar opera unor faraoni megalomani, aşa cum credeau egiptologii? Sau fuseseră proiectate de nişte mâini misterioase pentru a călători veşnic prin timp şi spațiu către un țel deocamdată neidentificat?

De la această înălțime, deşi cerul era parțial acoperit spre sud de uriaşa siluetă a piramidei lui Kefren, puteam să văd întreg cerul spre apus, arcuindu–se peste polul Nord ceresc către

---

867 *The Pyramids of Egypt,* pag. 125.

orizontul depărtat al planetei rotitoare. Polaris, steaua polară, era departe în dreapta mea, în constelația Ursa Mică. Jos, la orizont, la aproximativ zece grade spre nord–vest, Regulus, steaua–labă a imperialei constelații a Leului, se pregătea să apună.

Sub ceruri egiptene

Chiar deasupra celei de–a 150–a asize, Ali ne–a avertizat în şoaptă să ne lăsăm capetele în jos. De după colțul nord–vestic al Marii Piramide apăruse o maşină de poliție, care acum înainta de–a lungul flancului apusean al monumentului, cu farul ei albastru clipind lent. Am rămas nemişcați în umbră până după trecerea maşinii. Pe urmă am început să urcăm iar, cu o reînnoită senzație de necesitate, îndreptându–ne cât puteam de repede către vârf, pe care acum ne imaginam că reuşeam să–l vedem ivindu–se deasupra cetei tulburi premergătoare zorilor.

Vreme de ceea ce apreciam a fi o durată de cinci minute, am urcat fără oprire. Cu toate acestea, când m–am uitat în sus, vârful piramidei continua să pară tot atât de îndepărtat ca întotdeauna. Am urcat iar, gâfâind şi transpirând, şi încă o dată vârful s–a tras înapoi în fața noastră, asemenea unui legendar vârf velş. Apoi, tocmai când ne resemnasem să ne izbim de un şir nesfârşit de dezamăgiri, ne–am pomenit în vârf, sub o boltă de stele ce–ți tăia respirația, la mai bine de 450 de

picioare deasupra platoului înconjurător, pe platforma cu cea mai extraordinară privelişte din lume. La nord şi est de noi, tolănit pe valea largă şi înclinată a fluviului Nil, se afla oraşul Cairo, un amestec de zgârie–nori şi acoperişuri plate, tradiționale, despărțite prin defileele întunecate ale străzilor înguste şi presărate cu minaretele ascuțite ca un vârf a ultimei minuni ce supraviețuise lumii antice, plutind în cer, deasupra oraşului Cairo, ca Aladin pe covorul lui fermecat.

Bineînțeles că a 203–a asiză a Marii Piramide din Egipt era departe de a putea fi descrisă ca fiind un covor! Măsurând doar cu puțin sub 30 de picioare pe fiecare latură (față de lungimea de 755 de picioare a laturii monumentului la baza lui), platforma consta din câteva sute de blocuri de calcar înalte până la talie, fiecare cântărind aproximativ 5 tone. Asiza nu era perfect nivelată: câteva blocuri lipseau sau erau sparte, iar către capătul sudic se înălțau rămăşițele substanțiale ale unei zidării ce părea să fie aproximativ o jumătate dintr–o treaptă suplimentară. În plus, chiar în centrul platformei, cineva pusese să se construiască o schelărie de lemn triunghiulară, prin al cărei mijloc se înălța un stâlp gros, cu puțin mai lung de 31 de picioare, care marca înălțimea reală inițială a monumentului, şi anume 481,3949

picioare.[868] Sub acesta se afla un grafitti, dăltuit în calcar de turişti.

Întreaga ascensiune a piramidei ne luase aproximativ o jumătate de oră, şi acum era puțin trecut de 5 a.m., vremea adorației matinale. Aproape la unison, de pe balcoanele minaretelor din Cairo au răsunat glasurile a o mie şi unu muezini, chemându–i pe credincioşi la rugăciune şi reafirmând măreția, indivizibilitatea, mila şi îndurarea lui Dumnezeu. În spatele meu, spre sud–vest, cele 22 de asize ale piramidei lui Kefren, încă îmbrăcate în pietrele cu care fuseseră placate inițial, păreau să plutească asemenea unui iceberg pe un ocean de lumină lunară.

Ştiind că nu puteam rămâne prea mult timp în acest loc vrăjit, m–am aşezat pe o piatră şi am privit de jur–împrejur cerul. Departe spre apus, peste nisipurile nesfârşite ale deşertului, Regulus scăpătase acum sub orizont, iar restul trupului leului se pregătea să–l urmeze. Constelațiile Fecioarei şi Balanței coborau şi ele tot mai jos pe bolta cerească şi, mult mai departe către nord, vedeam Ursa Mare şi Ursa Mică străbătându–şi lent eternul ocol în jurul polului ceresc.

Am privit spre sud–est, de–a lungul văii Nilului,

---

[868] „Te enervează numărul de nume al unor imbecili scrise pretutindeni", comenta Gustave Flaubert în ale sale *Scrisori din Egipt.* „Pe vârful Marii Piramide se află un oarecare Buffard, cu adresa rue St. Martin, nr. 79, fabricant de tapete, scris cu litere negre."

şi într–acolo se afla cornul de lună, continuând să–şi stăpânească strălucirea spectrală de pe malul Căii Lactee. Urmărind traseul râului ceresc, mi–am îndreptat privirile spre sud: acolo, de–a curmezişul pe meridian, se afla luminoasa constelație a Scorpionului, dominată de steaua de primă mărime Antares – un super–gigant roşu, de 300 de ori mai mare ca diametru decât Soarele. Spre nord–est, deasupra oraşului Cairo, plutea Cygnus – lebăda – cu penele cozii marcate de Deneb, o stea supergigantică alb–albăstrie, vizibilă pentru noi de la peste mai mult de 1,800 ani lumină de spațiu interstelar. În cele din urmă, dar fără a fi mai puțin important, Dragonul, în zona nordică a cerului, se încolăcea sinuos printre stelele circumpolare. De fapt, acum 4.500 de ani, când se presupune că Marea Piramidă era în curs de construire pentru faraonul Khufu (Keops) din a Patra Dinastie, una dintre stelele Dragonului se aflase aproape de polul nordic ceresc şi slujise drept Stea Polară. Aceea fusese Draconis, cunoscută şi sub denumirea de Thuban. Totuşi, odată cu trecerea mileniilor, Draconis fusese deplasată treptat din poziția sa de către nemiloasa moară cerească a procesiunii axiale a pământului, în aşa fel că, astăzi, steaua Polară este Polaris din Ursa Mică.[869]

M–am culcat pe spate, mi–am pus mâinile pernă

---

[869] *Skyglobe* 3.6.

sub cap, şi mi–am ridicat privirile drept în sus, către zenitul cerului. Aveam impresia că prin răceala pietrelor netede pe care mă sprijineam simțeam sub mine, ca pe o forță vie, uluitoarea greutate şi masă a piramidei.

Gândind ca nişte giganți

Acoperind la bază o suprafață de 13,1 acri, cântărea în jur de şase milioane de tone – mai mult decât toate clădirile din Square Mile, la Londra, socotite laolaltă,[870] şi consta, aşa cum am văzut, din aproximativ 2,3 milioane de blocuri individuale din calcar sau granit. Acestora li se adăugase cândva o suprafață de îmbrăcăminte lucioasă ca oglinda, constituită din aproximativ 115.000 de pietre de înveliş, extrem de lustruite, fiecare cu o greutate de 10 tone, care, inițial, acoperiseră toate cele patru fețe ale sale.[871]

După ce fuseseră desprinse de un puternic cutremur de pământ în anul 1.301 e.n., majoritatea blocurilor–îmbrăcăminți fuseseră luate pentru construirea oraşului Cairo.[872] Cu toate acestea, ştiam că ici şi colo, de jur–împrejurul bazei, rămăseseră la locul lor îndeajuns de multe pentru a–i îngădui lui W.M. Flinders Petrie, arheologul din secolul al

---

870 *How the Pyramids Were Built,* pag. 4–5.
871 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 232, 244.
872 Idem, pag. 17.

nouăsprezecelea, să efectueze un studiu aprofundat al lor. Fusese uimit de faptul că găsea toleranțe mai mici de o sutime de inch şi rosturi cimentate atât de riguroase şi atât de cu grijă aliniate, încât nu se putea strecura între ele nici măcar o lamă fină de briceag. „Şi numai să aşezi asemenea pietre în aşa fel încât să obții un contact perfect ar fi fost o muncă foarte migăloasă" – recunoştea el – „dar să faci asta cu ciment în rosturi pare aproape imposibil, este comparabil cu cea mai fină lucrare de optician, dar la o scară de acri".[873]

Bineînțeles, îmbinarea pietrelor învelişului nu era nici pe deoparte singura caracteristică „aproape imposibilă" a Marii Piramide. Orientarea după direcția reală a nordului, sudului, estului şi vestului erau „aproape imposibile", tot aşa erau şi aproape–perfectele colțuri de nouăzeci de grade, şi incredibila simetrie a celor patru fețe enorme. Şi la fel era logistica inginerească necesară ridicării la sute de picioare în aer a milioane de pietre uriaşe...

Prin urmare, indiferent cine vor fi fost, arhitecții, inginerii şi pietrarii care concepuseră şi construiseră cu succes acest uluitor monument trebuie, într–adevăr să fi „gândit ca nişte oameni înalți de 100 de picioare" aşa cum remarcase

---

873 Citat în *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 90.

odinioară François Champolion[874], întemeietorul egiptologiei moderne. El văzuse limpede ceva la care generații de succesori ai săi aveau să închidă ochii: faptul că aceia care construiseră piramidele nu putuseră să fie decât nişte oameni de o statură intelectuală gigantică. Alături de egiptenii din vechime, adăugase el „noi, în Europa, nu suntem decât nişte liliputani”.[875]

Capitolul 35

Morminte şi doar morminte?

Coborârea de pe Marea Piramidă era mai solicitantă pentru nervi decât cățărarea pe ea. Nu ne mai luptam împotriva forței gravitaționale, aşa că efortul fizic era mai mic. Însă şansele unei căderi fatale păreau mult mărite acum, când atenția ne era îndreptată în exclusivitate către sol

---

[874] *Jean François Champolion* (1790-1832), a descoperit că simbolurile egiptene reprezintă sunete. Întâlnirea sa norocoasă cu Napoleon i-a oferit lui jean-François acces la piatra numită Rosetta (Rozetă), care a reprezentat cheia spre înțelegerea hieroglifelor. în 1799 el a început să traducă de pe bazaltul negru pasaje scrise în mod similar în egipteana veche, cât şi în dialectul demotic, popular cândva în Egipt. Casa de pe strada Mazarine nr.28, unde Champolion trăia şi efectua cercetarea hieroglifelor, se afla la 200 de iarzi de Institute de France, unde fratele său Jacques îşi avea biroul. In dimineața zilei de 14 sept.1822, François a alergat la biroul fratelui său, strigând: „Am găsit!“ (n. trad.).

[875] Idem, pag. 40. Bineînțeles că Champollion a descifrat piatra Rosetta.

şi nu spre cer. Ne–am căutat cu o grijă exagerată drumul spre baza enormului munte de piatră, alunecând şi rostogolindu–se printre înşelătoarele blocuri de zidărie, având impresia că fusesem reduşi la mărimea unor furnici.

Până ne–am terminat coborârea noaptea se încheiase, şi prima licărire a unei palide lumini solare se strecura pe cer. I–am plătit cele cincizeci de lire egiptene făgăduite paznicului de pe latura vestică a piramidei şi apoi, cu un teribil sentiment de uşurare şi exaltare, ne–am îndepărtat cu pas vioi de monument, în direcția piramidei lui Kefren, la câteva sute de metri spre sud–vest.

Khufu, Khafre, Menkaure... Keops, Kefren, Mikerinos. Indiferent dacă li se spune pe numele lor egiptene sau pe cele greceşti, rămâne faptul că aceşti trei faraoni din cea de–a Patra Dinastie (2575–2467 î.e.n.) sunt salutați de întreaga lume ca fiind constructorii piramidelor de la Gizeh. Cel puțin aşa a fost încă de când ghizii turistici ai Egiptului antic i–au spus istoricului grec Herodot că Marea Piramidă a fost construită de Khufu. Herodot a inclus această informație în cea mai veche descriere scrisă şi care a supraviețuit vremurilor, făcută cu privire la aceste monumente, şi care continuă astfel:

Keops, spuneau ei, a domnit vreme de cincizeci de ani, şi la moartea lui puterea regească a fost preluată de fratele lui, Kefren. A făcut şi acesta o piramidă...

este cu patruzeci de picioare mai scundă decât piramida fratelui său, dar altminteri e tot atât de măreață… Kefren a domnit vreme de cincizeci şi şase de ani… pe urmă i–a succedat Mikerinos, fiul lui Keops… Acest om a lăsat o piramidă mult mai mică decât cea a tatălui său.[876]

Herodot a văzut monumentele în secolul cincizeci î.e.n., cu mai bine de 2.000 de ani după ce fuseseră construite. Cu toate acestea, în mare măsură pe baza mărturiei lui s–a sprijinit întreaga apreciere ulterioară a istoriei. Până în prezent, toți ceilalți comentatori au continuat să meargă fără nicio critică pe urmele paşilor istoricului grec. Şi cu trecerea vremii – deşi la început nu fusese decât puțin mai mult decât un zvon – atribuirea Marii Piramide lui Khufu, a celei de–a doua piramide lui Khafre şi a celei de a treia piramide lui Menkaure, au căpătat statutul unui fapt incontestabil.

Banalizarea misterului

După ce ne–am despărțit de Ali, Santha şi cu mine ne–am continuat plimbarea prin deşert. În timp ce ocoleam colțul sud–vestic al celei de a doua piramide, ochii ne erau atraşi către vârful ei. Acolo am observat din nou pietrele intacte ale îmbrăcăminții, care încă mai acoperă cele 22 de asize de la vârful ei. Am remarcat, de asemenea,

---

[876] Herodot, *The History* (Istoria) (traducere de David Grene), University of Chicago Press, 1987, pag. 187–189.

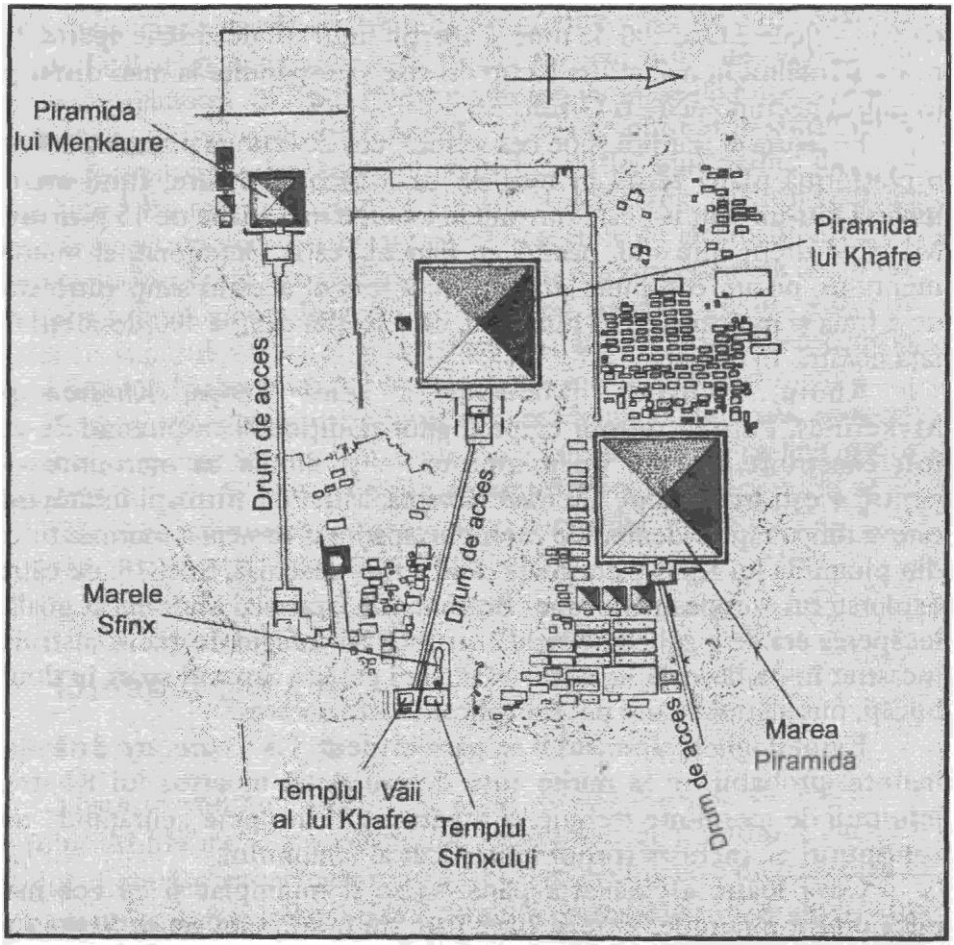

Situl planului necropolei Gizeh.

că primele câteva asize de deasupra bazei – care au fiecare o „talpă" de aproximativ o duzină de acri – sunt alcătuite din blocuri de calcar într–adevăr masive, aproape prea înalte pentru a te putea cățăra pe ele, lungi de aproximativ 20 de picioare şi groase de 6 picioare. Aceşti monoliți extraordinari cântăresc – aşa cum aveam să

descopăr mai târziu – fiecare câte 200 de tone şi aparţin unui stil de zidărie aparte, ce poate fi întâlnit în mai multe locuri diverse şi răspândite la mari distanţe în cadrul necropolei de la Gizeh.

Pe latura ei nordică şi pe cea vestică, cea de–a doua piramidă stă pe o platformă plană tăiată în roca de bază înconjurătoare, fiind astfel închisă într–un şanţ lat, care într–unele locuri e mai adânc de 15 picioare. Mergând drept spre sud, paralel cu flancul vestic, deteriorat, al monumentului, ne–am continuat drumul de–a lungul acestui şanţ, către cea de–a treia şi mult mai mică piramidă, care se află cam la 400 de metri în faţa noastră, în deşert.

Khufu… Khafre… Menkaure… adică Keops, Khefren şi Mykerinos. Potrivit tuturor egiptologilor tradiţionalişti, piramidele au fost construite în chip de morminte – şi numai ca morminte – pentru aceşti trei faraoni. Cu toate acestea, astfel de afirmaţii întâmpină câteva dificultăţi evidente. De exemplu, spaţioasa cameră a mormântului din piramida lui Khafre era goală când a fost deschisă, în 1818, de către exploratorul european Giovanni Belzoni. De fapt, mai mult decât goală, încăperea era de o goliciune rigidă, austeră. Sarcofagul de granit lustruit, încastrat în pardoseala sa, a fost găsit şi el gol, cu capacul spart în două bucăţi, pus alături.[877] Cum pot fi explicate toate acestea?

Egiptologilor, răspunsul li se pare evident. La o

---

[877] *The Riddle of the Pyramids,* pag. 54.

oarecare dată mai înainte, probabil nu la multe sute de ani după moartea lui Khafre, jefuitorii de morminte trebuie să fi pătruns în încăpere „curățând” tot conținutul ei, inclusiv trupul mumificat al faraonului.

Ceva foarte asemănător părea să se fi întâmplat şi cu cea mai mică dintre piramide, a treia, către care ne îndreptam acum Santha şi cu mine – cea atribuită lui Menkaure. Aici, primul european care a pătruns înăuntru prin spargere a fost un colonel britanic, Howard Vyse, care a intrat în camera mortuară în 1837. El a găsit un sarcofag de bazalt gol, cu capac de sicriu antropoid făcut din lemn, şi câteva oase. Presupunerea firească a fost că acelea erau rămăşițele lui Menkaure. Ştiința modernă a dovedit totuşi, ulterior, că oasele şi capacul de sicriu datau din era creştină timpurie, adică de la o dată situată cu 2500 de ani după epoca piramidelor, reprezentând aşadar „înmormântarea nepoftită” a unui individ şi mai recent (o practic foarte obişnuită în întreaga istorie a Egiptului antic). Cât priveşte sarcofagul de bazalt – ei bine, acesta ar fi putut să–i aparțină lui Menkaure. Totuşi, din nefericire, nimeni nu a avut prilejul de a–l cerceta, fiindcă s–a pierdut în mare când nava cu care Vyse îl trimisese în Anglia s–a scufundat în largul coastelor Spaniei.[878] Deoarece se ştie că Vyse a găsit sarcofagul gol, s–a presupus

---

[878] Idem, pag. 55.

din nou că trupul faraonului trebuie să fi fost luat de jefuitorii de morminte.

O presupunere asemănătoare a fost făcută în legătură cu trupul lui Khufu, care lipsea şi el. În cazul acesta, consensul oamenilor de ştiinţă, exprimat tot atât de bine ca de oricine altul de către George Hart de la British Museum, este că „la nu mai mult de 500 de ani după înmormântarea lui Khufu", nişte jefuitori au intrat cu forţa în Marea Piramidă „ca să fure comoara funerară."[879] Ceea ce implică presupunerea că această incursiune trebuie să fi avut loc pe la, sau înainte de anul 2.000 î.e.n.[880] Ba mai mult, profesorul I.E.S. Edwards, o autoritate de frunte în acest domeniu, a presupus că obiectele ce alcătuiau comoara funerară au fost luate din faimosul sanctuar, interior cunoscut acum sub denumirea de „Camera Regelui" şi că „sarcofagul de granit" gol, care se afla în capătul vestic al acelei încăperi sacre, „conţinuse cândva trupul regelui, închis probabil într–un sicriu interior făcut din lemn".[881]

Toate acestea constituie o învăţătură modernă, tradiţională, adoptată majoritar, care este acceptată mai presus de orice îndoială ca fapt

---

[879] George Hart, *Pharaohs and Pyramids* („Faraoni şi piramide"), Guild Publishing, Londra, 1991, pag. 91.

[880] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36.

[881] *The Pyramids of Egypt,* pag. 94–95.

istoric şi predată ca atare în universitățile de pretutindeni.[882]

Dar să presupunem că nu aşa ar sta lucrurile.

Dulapul era gol

Misterul mumiei dispărute a lui Khufu începe cu mărturiile califului Al–Ma'mun, un cârmuitor musulman al oraşului Cairo din secolul al nouăsprezecelea e.n. El a angajat o echipă de pietrari care să sape un tunel în fațada nordică a piramidei, îndemnându–i cu promisiuni că aveau să descopere o comoară. Printr–o serie de întâmplări norocoase, „Gaura lui Ma'mun" – aşa cum este numită acum de arheologi – s–a unit cu unul din cele câteva coridoare interioare ale monumentului, şi anume cu „coridorul descendent" care porneşte în jos, de la intrarea inițial ascunsă de pe fațada nordică (a cărei amplasare, deşi cunoscută în vremurile clasice, fusese uitată în zilele lui Ma'mun). Ca urmare a altei întâmplări norocoase, vibrațiile pe care arabii le provocaseră cu berbecii şi burghiele lor au dislocat un bloc de calcar din plafonul coridorului descendent. Când s–a cercetat locaşul din care căzuse, s–a constatat că ascundea intrarea într–un alt coridor, care de astă dată *urca* în interiorul piramidei.

---

[882] Cartea *The Pyramids of Egypt* a profesorului I.E.S. Edwards constituie textul de bază referitor la piramide.

Exista totuşi o problemă. Deschiderea era blocată de o serie de dopuri enorme din granit masiv, în mod clar contemporane cu construcția monumentului, şi care erau ținute în loc printr–o îngustare a capătului inferior al coridorului.[883] Pietrarii nu erau în stare nici să spargă dopurile, nici să–şi taie drum prin ele. Prin urmare, au săpat un tunel în calcarul ceva mai puțin dur ce le înconjura şi, după mai multe săptămâni de trudă chinuitoare, au ajuns în coridorul ascendent undeva mai sus – *după ce ocoliseră un obstacol formidabil, care până atunci nu fusese niciodată depăşit.*

Implicațiile erau evidente. Deoarece niciun alt căutător de comori nu pătrunsese până acum, interiorul piramidei trebuia să fie un teritoriu încă virgin. Săpătorii trebuie să–şi fi lins buzele dinainte la gândul imenselor cantități de aur şi bijuterii pe care se puteau aştepta acum să le găsească. În mod asemănător – deşi poate din motive diferite – Ma'mun trebuie să fi fost nerăbdător să între primul în oricare din încăperile ce–i stăteau în față. Se spune că motivul lui inițial de a începe acea cercetare nu a fost ambiția de a–şi spori imensa lui avere personală, ci o dorință de a obține acces la un depozit de înțelepciune şi

---

883 W. M. Flinders Petrie, *The Pyramids and Temples of Gizeh* („Piramidele şi templele de la Gizeh"), ediție nouă şi revizuită, Histories and Mysteries of Man Ltd., Londra, 1990, pag. 21.

tehnologie străveche despre care credea că zăcea îngropat în interiorul monumentului. Potrivit unei tradiții străvechi, constructorii piramidei puseseră în acest loc de depozitare „instrumente de fier şi arme care nu ruginiseră, şi sticlă care poate fi îndoită fără totuşi a se sparge, şi vrăji stranii…”[884]

Dar Ma’mun şi oamenii săi n–au găsit nimic, nici măcar vreo comoară mai realistă – şi cu siguranță niciun material plastic anacronic[885], de înaltă tehnicitate, sau instrumente de fier, sau arme rezistente la rugină… şi nici descântece stranii.

Greşit–numita „Cameră a Reginei” (care se află la capătul unui coridor orizontal lung ce se desprinde din coridorul ascendent) s–a dovedit a fi complet goală – o simplă încăpere austeră, de formă geometrică.

Încă şi mai dezamăgitoare, Camera Regelui (la care arabii au ajuns după ce au urcat impunătoarea „Mare Galerie”) nu prezenta nici ea vreun interes. Singurul ei mobilier era un cufăr de granit, încăpător doar cât să conțină trupul unui om. De această cutie de piatră neornamentată, identificată mai târziu – pe baza unor raționamente nu tocmai bune – ca fiind un „sarcofag”, s–au apropiat tremurând Ma’mun şi

---

884 John Greaves, *Pyramidographia* („Piramidografia”), citată în *Serpent in the Sky,* pag. 230.

885 *Anacronic:* nepotrivit în raport cu o anumită perioadă de timp, cu ideile, cu obiceiurile actuale; care conține un anacronism. (n. trad.).

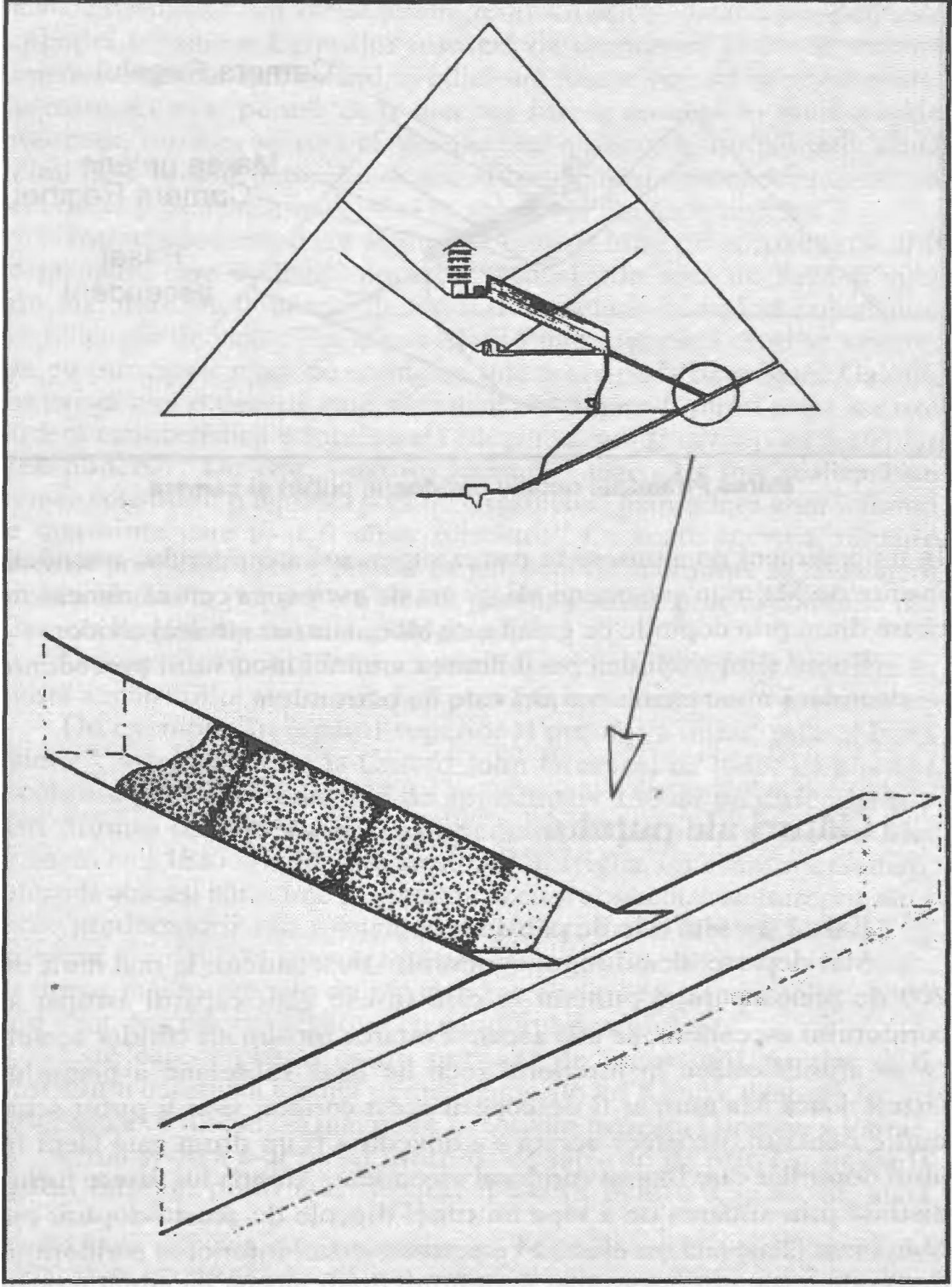

Marea Piramidă: intrarea şi blocurile care astupau coridorul ascendent

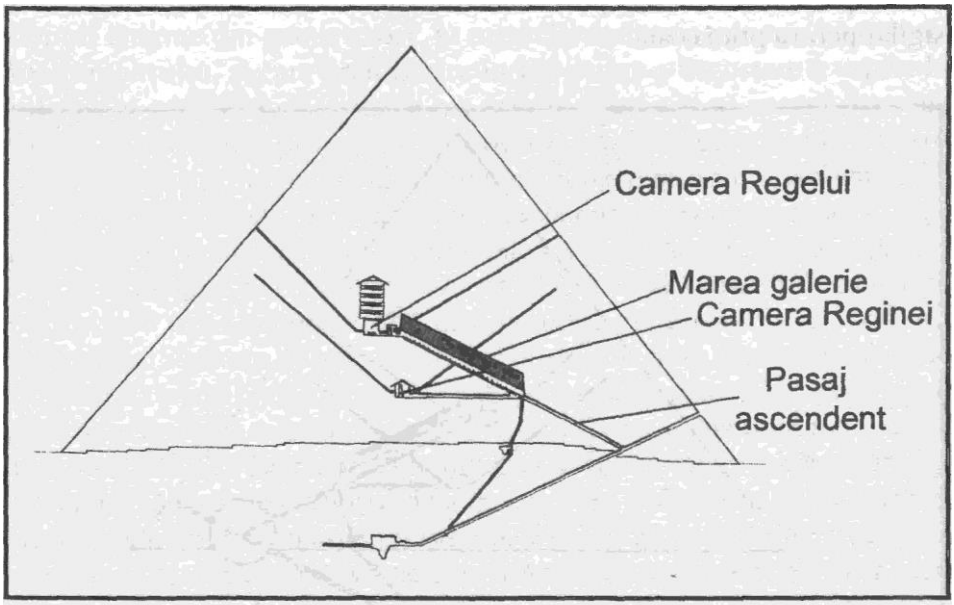

Marea Piramidă: detaliu coridoare, puţuri şi camere

echipa lui, care au constatat că era lipsită de capac şi tot atât de goală ca orice altceva din interiorul piramidei.[886]

Pentru ce, cum şi când anume fusese golită Marea Piramidă de conținutul ei? Să fi fost la 500 de ani după moartea lui Khufu, aşa cum sugerau egiptologii? Sau nu era oare mai probabil, aşa cum începeau să sugereze dovezile, ca încăperile anterioare ale piramidei să fi fost goale tot timpul, încă de la început, adică din ziua în care monumentul fusese sigilat pentru prima oară?

În fond, nimeni nu ajunsese în partea superioară a coridorului ascendent înainte de Ma'mun şi

---

886 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 11.

oamenii săi. Şi era de asemenea cert că nimeni nu tăiase drum prin dopurile de granit care blocau intrarea în acel coridor.

Bunul simț excludea posibilitatea vreunei incursiuni precedente – doar dacă nu ar exista şi o altă cale de pătrundere.

Gâturi ale puțului

Există şi o altă cale de pătrundere.

Mai departe, de–a lungul coridorului descendent, la mai mult de 200 de picioare după punctul în care fusese găsit capătul astupat al coridorului ascendent, se află ascunsă intrarea într–un alt coridor secret, ce se afundă adânc în interiorul rocii de bază subterane a platoului Gizeh. Dacă Ma'mun ar fi descoperit acest coridor, şi–ar fi putut scuti multe necazuri, deoarece acesta s–a dovedit a fi un drum gata făcut în jurul dopurilor care blocau coridorul ascendent. Atenția lui fusese totuşi distrasă prin sfidarea de a săpa un tunel dincolo de aceste dopuri, aşa că n–a mai făcut niciun efort să cerceteze capătul inferior al coridorului descendent (pe care l–a astupat folosindu–l drept groapă de gunoi pentru tonele de piatră pe care săpătorii lui le scoteau din inima piramidei).[887]

Cu toate acestea, întreaga întindere a coridorului descendent era bine cunoscută şi

---

[887] *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 58.

explorată în vremurile antice clasice. Geograful greco–roman Strabo a lăsat o descriere foarte clară a vastei încăperi subterane în care dădea coridorul (la o adâncime de aproape 600 de picioare măsurând din vârful piramidei).[888] Graffitti[889] datând din perioada ocupației romane a Egiptului fuseseră de asemenea găsite în această cameră subterană, confirmând că odinioară fusese vizitată cu regularitate. Cu toate acestea, pentru că la început fusese ascunsă în mod atât de inteligent, intrarea secretă ce pornea într–o parte, la aproximativ două treimi de–a lungul peretelui vestic al coridorului descendent, a rămas pecetluită şi nedescoperită până în secolul al nouăsprezecelea.[890]

Intrarea aceasta duce la un puț îngust, lung de aproximativ 160 de picioare, care se înalță aproape vertical prin roca de bază şi apoi prin mai mult de douăzeci de rânduri de zidărie completă constituită din blocurile de calcar din inima Marii Piramide, până când se uneşte, sus, cu principala rețea de coridoare interioare de la baza Marii

---

888 *The Geography of Strabo* („Geografia lui Strabo"), traducere de H. L. Jones, Wm. Heinemann, Londra, 1982, vol. VIII, pag. 91–93.

889 *Graffiti:* Mesaj scris către public, prin zgâriere pe un zid. Zidurile oraşului Pompeii, păstrate timp
de 2000 de ani sub cenuşă vulcanică, sunt marcate de numeroase exemple ale acestui obicei
roman. Cuvântul a fost preluat în Ib. engleză în 1851, apoi şi în alte limbi. (n.t.)

890 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 58.

Galerii. Nu există nicio dovadă care să indice ce scop ar fi putut avea această ciudată caracteristică arhitecturală (deşi mai mulți savanți au hazardat presupuneri)[891]. De fapt, singurul lucru clar este că a fost realizată pe vremea construirii piramidei şi că nu e rezultatul pătrunderii unor jefuitori de morminte care şi–ar fi săpat tuneluri.[892] Cu toate acestea, rămâne deschisă problema dacă e posibil ca jefuitorii de morminte să fi *descoperit* intrarea secretă în puț şi s–o fi folosit pentru a scoate prin ea comorile din „Camera Regelui" şi din cea „a Reginei".

O asemenea posibilitate nu poate fi exclusă. Şi totuşi, o trecere în revistă a mărturiilor istorice indică prea puține elemente în favoarea ei.

De exemplu, în capătul superior al puțului a intrat, prin „Marea Galerie", astronomul de la Oxford John Greaves, în 1638. El a reuşit să coboare până la o adâncime de aproximativ 150 de picioare, dar şi–a găsit drumul blocat de o masă impenetrabilă de nisip şi pietre. Mai târziu, în anii 1830–1840, căpitanul G.B. Caviglia, un aventurier italian, a ajuns la aceeaşi adâncime şi a întâlnit acelaşi obstacol. Mai întreprinzător decât

---

[891] În general, se presupune că a fost utilizată ca o ieşire în caz de urgență de către muncitorii incluşi în piramidă deasupra blocurilor ce astupau coridorul ascendent.

[892] Pentru că, după o distanță de câteva sute de picioare prin zidărie compactă, ajunge la două coridoare înguste. Aşa ceva nu s-ar fi putut realiza din întâmplare.

predecesorii săi, a angajat muncitori arabi care să înceapă să excaveze pietrişul, în speranța că sub el s–ar putea afla ceva interesant. Au urmat mai multe zile de săpături în condiții de claustrofobie, până când a fot descoperită legătura cu coridorul descendent.[893]

Este oare probabil ca un puț atât de îngust şi înfundat să fi constituit o conductă viabilă pentru comorile lui Khufu, despre care se presupunea că fusese cel mai mare faraon din măreața Dinastie a Patra?

Chiar şi dacă n–ar fi fost înfundat de săpături de piatră şi sigilat la capătul inferior, puțul n–ar fi putut fi folosit pentru a se scoate afară mai mult decât o infimă parte din bogățiile unui mormânt regesc obişnuit. Asta deoarece puțul are un diametru de numai trei picioare şi cuprinde mai multe porțiuni verticale dificile.

Prin urmare, când Ma'mun şi oamenii lui şi–au croit drum în „Camera Regelui" în jurul anului 820 e.n., te–ai fi aşteptat cel puțin ca unele din piesele mai mari şi mai grele din comoara funerară inițială să se afle încă la fața locului – precum statuile şi altarele care se îngrămădesc, atât de mari, în mormântul mult mai recent şi, conform presupunerilor, mai puțin bogat al lui

---

893 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 56–58.

Tutankamon.[894] Dar în piramida lui Khufu nu s–a găsit nimic, făcând ca aceasta şi neconfirmata prădare a monumentului lui Khafre să fie singurele jafuri de morminte din Istoria Egiptului care realizaseră o curățire perfectă, nelăsând în urmă niciun indiciu – nicio țesătură sfâşiată, niciun ciob de olărie spartă, nicio statuetă nedorită, nicio bijuterie trecută cu vederea – numai pardoselile şi pereții goi şi gurile căscate ale sarcofagelor pustii.

Neasemănător cu alte morminte

Trecuse acum de ora şase dimineața, şi soarele ce se înălța scăldase vârfurile piramidelor lui Khufu şi Khafre cu o trecătoare lumină de un trandafiriu pastelat. Piramida lui Menkaure, fiind cu vreo 200 de picioare mai scundă decât celelalte două, încă se mai afla în umbră în timp ce Santha şi cu mine ocoleam colțul de nord–vest şi ne continuam drumul prin dunele de nisip vălurit ale deşertului înconjurător.

Încă mai aveam în minte teoria jefuirii mormintelor. Din câte îmi puteam da seama, singura „dovadă" reală în favoarea ei era absența unor bunuri funerare şi a unor mumii, pentru a cărei explicare fusese de fapt inventată. Toate

---

[894] A se vedea lucrarea lui Nicholas Reeves, *The Complete Tutankhamun* („Tutankamon în întregime"), Thames & Hudson, Londra, 1990.

celelalte fapte, îndeosebi în ceea ce privea Marea Piramidă, păreau să vorbească în mod convingător împotriva eventualității unor jafuri. Nu era vorba numai de îngustimea şi caracterul inadecvat al puțului ca drum de ieşire pentru comorile voluminoase. Cealaltă caracteristică remarcabilă a piramidei lui Khufu e absența unor inscripții sau decorațiuni, oriunde în imensa rețea de galerii, coridoare, pasaje şi camere, şi acelaşi lucru e valabil şi pentru piramidele lui Khafre şi Menkaure. În niciunul din aceste monumente uluitoare nu a fost scris nici măcar un singur cuvânt despre lauda faraonilor ale căror trupuri se presupune că le–ar fi găzduit.

Asta e ceva neobişnuit. Niciun alt loc de înmormântare dovedit ca atare, al nici unui monarh egiptean, nu a fost găsit vreodată neornamentat. Moda, de–a lungul întregii istorii egiptene, a fost ca mormintele faraonilor să fie împodobite *din belşug,* pictate de sus şi până jos (ca de exemplu în Valea Regilor, la Luxor), şi bogat inscripționate cu incantațiile şi invocările rituale necesare pentru a–i fi de folos decedatului în călătoria lui către viața eternă (ca în piramidele celei de–a Cincea Dinastii, de la Saqqara, la numai douăzeci de mile spre sud de Gizeh).[895]

---

[895] A se vedea *Valley of the Kings;* cu privire la Saqqara („Dinastiile a Cincea şi a Şasea") a se vedea *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 163–167.

Pentru ce Khufu, Khafre şi Menkaure să fi procedat atât de diferit? Oare nu şi–au construit câtuşi de puțin monumentele pentru a sluji ca morminte, ci pentru un alt motiv, mult mai subtil? Sau e posibil, aşa cum susțin unele tradiții arabe şi ezoterice, ca piramidele de la Gizeh să fi fost construite, cu mult înainte de Dinastia a Patra, de către arhitecții unei civilizații mai vechi şi mai înaintate?

Niciuna din aceste ipoteze nu e apreciată de egiptologi, din motive lesne de înțeles. Ba mai mult, deşi admit că piramida a doua şi a treia sunt complet lipsite de inscripții interioare, neavând înscrise nici măcar *numele* lui Khafre şi al lui Menkaure, savanții au fost în stare să citeze anumite „semne de carieră" (graffitti zgâriate pe blocurile de piatră înainte ca acestea să plece din carieră) găsite în Marea Piramidă şi care par să poarte numele lui Khufu.

Un oarecare miros…

Descoperitorul semnelor de carieră a fost colonelul Howard Vyse, în timpul distrugătoarelor excavații pe care le–a întreprins la Gizeh în 1837. Prelungind un drum existent prin care se pătrundea târâş, el a tăiat un tunel într–o serie de cavități strâmte, numite „camere de depresurizare", care se află chiar deasupra Camerei Regelui. Semnele de pe pietrele de carieră ce formează pereții şi tavanele celor patru cavități

superioare de acest fel sunt, de fapt, inscripții cam de felul următor:

ECHIPA DE MESERIAŞI, CÂT DE PUTERNICĂ ESTE COROANA ALBĂ A LUI KHNUM–KHUFU
KHUFU
KHNUM–KHUFU
ANUL ŞAPTESPREZECE[896]

Totul se potriveşte perfect. Exact la sfârşitul unei perioade de săpături costisitoare şi altminteri nefructuoase, tocmai când pentru a legitima cheltuielile făcute era necesară o importantă descoperire arheologică, Vyse a dat peste marea descoperire a deceniului: prima dovadă incontestabilă că, într–adevăr, Khufu este constructorul, până atunci anonim, al Marii Piramide.

Ar fi fost de crezut că o descoperire de asemenea natură să fi pus capăt pentru totdeauna oricăror urme de dubiu cu privire la cel căruia îi aparținuse şi la scopul enigmaticului monument. Dar îndoielile au rămas, în mare parte pentru că, încă de la început, „un oarecare miros" plutea peste dovezile lui Vyse:

1. Era ciudat că acele semne erau singurele găsite în interiorul Marii Piramide care să amintească

---

[896] *The Pyramids of Egypt,* pag. 211–212; *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* pag. 71.

numele de Khufu.[897]

2. Era ciudat că fuseseră găsite într–un colț atât de obscur, atât de „în–afara–drumului" al imensei construcții.

3. Era ciudat însuşi faptul că *au fost* găsite într–un monument altminteri lipsit de orice fel de inscripții.

4. Şi era extrem de ciudat că au fost găsite numai în cele patru încăperi de sus, dintre cele cinci camere de ventilație. În mod inevitabil, minții suspicioase au început să se întrebe dacă „semnele de pe pietrele de carieră" ar fi putut să apară şi în cea mai de jos dintre cele cinci încăperi, dacă şi aceasta ar fi fost descoperită de Vyse (şi nu de Nathaniel Davison, cu şaptezeci de ani mai înainte)[898].

1. În cele din urmă, dar nu mai puțin important, era ciudat faptul că mai multe dintre hieroglifele din „semnele de carieră" fuseseră pictate cu susu–n jos, şi că unele erau de nerecunoscut, în vreme ce altele fuseseră scrise greşit sau negramatical.[899]

Să fi fost un falsificator?

Cunosc un caz plauzibil de natură să sugereze că întocmai asta era[900], şi deşi o dovadă definitivă

---

897 *Pyramids of Egypt,* pag. 96.

898 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 35–36.

899 Zecharia Sitchin, *The Stairway to Heaven* („Scări către Ceruri"), Avon Books, New York, 1983, pag. 253–282.

900 Idem.

va lipsi probabil pentru totdeauna, mi se părea că egiptologia academică se arătase neprecaută, acceptând fără a pune la îndoială autenticitatea „semnelor de carieră". În plus, există şi o altă dovadă hieroglifică, care părea să indice că Marea Piramidă nu putuse să fie construită de Khufu. În mod bizar, aceiaşi egiptologi care s–au grăbit sa atribuie o imensă importanță semnelor de carieră ale lui Vyse au fost gata să minimalizeze semnificația celorlalte hieroglife – contradictorii – care apar pe o stelă de calcar dreptunghiulară, ce se află actualmente în muzeul din Cairo.[901]

„Stela Inventarului", aşa cum a fost numită, a fost descoperită la Gizeh în secolul al nouăsprezecelea de către arheologul francez Auguste Mariette. A fost ceva asemănător cu o bombă, deoarece textul ei indică limpede că atât Marele Sfinx cât şi Marea Piramidă (precum şi alte câteva construcții de pe platou) *existau deja* cu mult înainte de urcarea pe tron a lui Khufu. Inscripția se referă şi la Isis, ca „Stăpâna Piramidei", lăsându–se să se înțeleagă că monumentul îi fusese dedicat zeiței magiei şi nicidecum lui Khufu. În fine, există o puternică bănuială că piramida lui Khufu se poate să fi fost

---

[901] James Henry Breasted, *Ancient Records of Egypt: Historical Documents from the Earliest Times to the Persian Conquest* („Mărturii străvechi despre Egipt: documente istorice din cele mai vechi timpuri şi până la cucerirea persană"), reeditat de Histories and Mysteries of Man Ltd., Londra, 1988, pag. 83–85.

una din cele trei construcții auxiliare înşiruite de–a lungul flancului răsăritean al Marii Piramide.[902]

Toate acestea păreau a fi o dovadă distrugătoare împotriva cronologiei tradiționaliste a Egiptului antic. De asemenea constituie o sfidare a opiniei generale, conform căreia piramidele de la Gizeh au fost construite ca morminte, şi numai ca atare. Cu toate acestea, decât să cerceteze afirmațiile anacronice de pe Stela Inventarului, egiptologii au preferat să nu le acorde nicio valoare. După cum s–a exprimat influentul savant american James Henry Breasted: „Aceste referiri ar fi de cea mai mare importanță dacă stela ar fi contemporană cu Khufu; dar dovezile ortografice ale ultimei sale date sunt pe deplin concludente…”[903]

Breasted voia să spună că natura sistemului de scriere hieroglifică folosit în inscripție nu era compatibilă cu cea utilizată în Dinastia a Patra, ci aparținea unei epoci mai recente. Toți egiptologii au căzut de acord asupra acestei analize şi sentința finală, acceptată şi astăzi, a fost că stela fusese cioplită în timpul celei de a Douăzeci şi una Dinastii, cu aproximativ 1.500 de ani după domnia lui Khufu, şi prin urmare trebuia să fie considerată ca o operă de ficțiune istorică.[904]

Astfel, recurgând la dovezi ortografice, o întreagă

---

[902] Idem, pag. 85.
[903] Idem, pag. 84.
[904] Idem, şi *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 139.

disciplină ştiinţifică şi–a găsit motiv pentru a nu lua în seamă implicaţiile revoluţionare ale Stelei Inventarului şi n–a dat niciodată atenţia cuvenită posibilităţii ca ea să se fi putut baza pe o inscripţie autentică de pe vremea Dinastiei a Patra (întocmai aşa cum, de exemplu, Noua Biblie engleză se bazează pe un original mult mai vechi). Cu toate acestea, exact aceiaşi oameni de ştiinţă au acceptat fără ezitare autenticitatea unui set de „semne de carieră" dubioase, închizând ochii faţă de ciudăţeniile lor ortografice sau de altă natură.

Pentru ce două standarde? Oare pentru că informaţiile conţinute în „semnele de carieră" se potrivesc cu strictețe opiniei tradiţionale, conform căreia Marea Piramidă a fost construită ca mormânt pentru Khufu?... în timp ce informaţiile oferite de Stela Inventarului contrazic acea opinie?

Vedere generală

Pe la şapte dimineaţa, Santha şi cu mine pătrundeam mult în deşert, spre sud–vest de piramidele de la Gizeh, şi ne aşezam comod la adăpostul unei dune uriaşe, care ne oferea o privelişte generală neîmpiedicată de nimic asupra întregului sit.

Data – 16 martie – era doar cu puţin depărtată de echinocţiul de primăvară, una dintre cele două ocazii din an când soarele răsare exact din estul real, în oricare loc al lumii te–ai fi aflat. Marcând una câte una zilele, întocmai ca limba unui

metronom gigantic, soarele împărțise astăzi orizontul în două într–un punct aflat la o distanță cât un fir de păr la sud de estul real şi se înălțase deja îndeajuns cât să risipească cețurile Nilului care atârnau ca un giulgiu peste cea mai mare parte a oraşului Cairo.

Khufu, Khafre, Menkaure... Keops, Kefren, Mikerinos... Fie că te referi la ei cu numele lor egiptene, fie că le spui pe numele lor greceşti, nu există nicio îndoială că faimoşii faraoni ai Dinastiei a Patra au fost comemorați prin cele mai splendide, mai onorabile, mai frumoase şi mai enorme monumente văzute vreodată în lume. Ba mai mult, este clar că aceşti faraoni trebuie să fi avut într–adevăr legătură cu monumentele, nu numai datorită folclorului transmis lui Herodot (care cu siguranță avea o oarecare bază faptică) ci şi pentru că inscripții şi referiri la Khufu, Khafre şi Menkaure au fost găsite în cantități moderate *în afara* celor trei piramide principale, în diferite zone ale necropolei de la Gizeh. Asemenea descoperiri au fost făcute în mod consecvent în interiorul şi în jurul celor şase piramide auxiliare, dintre care trei se află la est de Marea Piramidă, iar celelalte trei la sud de piramida lui Menkaure.

Deoarece o mare parte din aceste dovezi externe sunt ambigui şi incerte, mi se părea greu de înțeles pentru ce egiptologii se mulțumesc să continue să le citeze ca pe o confirmare a teoriei „morminte şi doar morminte".

Problema e că aceleaşi dovezi pot să sprijine – ca fiind tot atât de valabile – o serie de interpretări diferite şi reciproc contradictorii. Pentru a da numai un exemplu, este posibil ca „strânsa legătură" remarcată între cele trei mari piramide şi cei trei faraoni din Dinastia a Patra să fi fost o urmare a faptului că acei faraoni au construit piramidele în chip de morminte ale lor. Dar tot aşa ar fi putut să fie şi dacă giganticele monumente de pe platoul Gizeh s–ar fi înălțat acolo cu mult înainte de zorii civilizației istorice cunoscuți sub denumirea de Egiptul Dinastic. În acest caz, nu e nevoie decât să se presupună că, la momentul potrivit, Khufu, Khafre şi Menkaure au apărut şi s–au înălțat o serie de construcții auxiliare în jurul celor trei piramide mai vechi, ceva ce ar fi avut tot interesul să facă, deoarece în felul acesta şi–ar fi însuşit prestigiul mai mare legat de monumentele anonime inițiale (şi, aproape cu certitudine, ar fi fost priviți de posteritate ca fiind constructorii lor).

Mai există şi alte posibilități. Problema este, totuşi, că dovezile care să indice cu precizie cine anume a construit fiecare dintre marile piramide, când şi în ce scop, sunt mult prea slabe la fața locului pentru a justifica dogmatismul teoriei tradiționale a „mormintelor şi doar morminte". Cu toată sinceritatea, *nu e clar* cine a construit piramidele. *Nu e clar* în ce epocă au fost construite. *Şi nu e deloc clar,* care le fusese funcțiunea.

Şi pentru toate aceste motive, dormitează

înconjurate de o minunată şi impenetrabilă atmosferă de mister, şi în timp ce priveam din deşert în jos, spre ele, păreau că se îndreaptă majestuos spre mine, peste dune…

Capitolul 36

Anomalii

Văzut din poziția noastră avantajoasă din deşert, dinspre sud–vestul necropolei de la Gizeh, planul de amplasament al celor trei mari piramide părea maiestuos, dar ciudat.

Piramida lui Menkaure era cea mai apropiată de noi, cu monumentele lui Khafre şi Khufu înălțându–se în spatele ei, către nord–est. Acestea două sunt situate de–a lungul unei linii diagonale aproape perfecte – o linie dreaptă ce leagă colțurile sud–vestic şi nord–estic al piramidei lui Khafre şi care, dacă ar fi prelungită în direcția nord–est, ar trece şi prin colțurile de sud–vest şi de nord–est al Marii Piramide. Este de presupus că acest amplasament nu a fost ales întâmplător. Şi totuşi, din locul în care stăteam, era lesne de văzut că dacă aceeaşi linie dreaptă imaginară ar fi fost prelungită către sud–vest ar fi ratat cu totul cea de–a treia piramidă, al cărei corp este deviat în întregime la est de diagonala principală.

Egiptologii refuză să vadă vreo anomalie în această situație. De ce ar face–o? Din punctul lor

de vedere, la Gizeh nu există niciun plan de amplasament. Piramidele sunt morminte şi doar morminte, construite pentru trei faraoni diferiți, pe durata unei perioade de aproximativ şaptezeci şi cinci de ani. Este rațional să presupui că fiecare domnitor va fi încercat să–şi exprime prin monumentul său propria personalitate şi propriile–i *idiosincrasii*[905] şi probabil acesta este motivul pentru care Menkaure „a ieşit din rând".[906]

Egiptologii se înşală. Deşi în acea dimineață de martie a anului 1993 nu aveam cunoştință de acel fapt, se dovedise mai presus de orice îndoială că necropola are un plan de amplasament general, care impune poziționarea fiecăreia din cele trei piramide nu numai într–o anumită relație una față de alta, ci şi în raport cu fluviul Nil, aflat la câțiva kilometri spre est de platoul Gizeh. Cu o stranie fidelitate, acest imens şi ambițios plan de amplasament reprezintă modelul unui fenomen *ceresc*[907] – ceea ce constituie, poate, motivul pentru care egiptologii (care se mândresc cu faptul că se uită exclusiv la pământul de sub picioarele lor) nu au reuşit să–l sesizeze. La o scară realmente gigantică – aşa cum vom vedea în

---

905 *Idiosincrasie:* reacție proprie a unor indivizi, caracterizată prin sensibilitate sau intoleranță la unele medicamente, alimente, mirosuri etc. (n. trad.).

906 *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36.

907 *The Orion Mystery.*

capitolele ulterioare), planul reflectă totodată obsesiva preocupare față de orientările şi dimensiunile redate prin fiecare din acele monumente.

O stranie apăsare

Gizeh, Egipt, 16 martie 1993, ora 8 a.m.

Cu puțin mai înaltă de 200 de picioare (şi cu o lungime a laturii, la bază de 356 de picioare), cea de–a treia piramidă are ceva mai puțin de jumătate din înălțimea Marii Piramide şi mult sub jumătate din masa ei. Cu toate acestea, posedă o uimitoare şi impunătoare măreție proprie. În timp ce treceam din lumina soarelui ce inunda deşertul în uriaşa ei umbră geometrică, mi–am amintit ceea ce spusese despre ea scriitorul irakian Abdul Latif, când o vizitase în secolul al doisprezecelea: „În comparație cu celelalte două, pare mică; dar văzută de aproape şi făcând abstracție de acestea, dă naştere în imaginație unei stranii senzații de apăsare, şi nu poate fi contemplată fără a–ți îndurera privirea…”[908]

Cele şaisprezece asize inferioare ale monumentului sunt încă îmbrăcate, aşa cum au fost de la începutul începuturilor, cu blocuri de înveliş tăiate dintr–o carieră de granit roşu („atât de extrem de dur” – spunea Abdul Latif – „încât

---

[908] Abdul Latif, *The Eastern Key* („Cheia Estului), citat în *Traveller's Key to Ancient Egypt.* Pag. 126.

fierul reuşeşte doar într–un răstimp îndelungat, şi cu greu, să lase o urmă pe el").[909] Unele blocuri sunt foarte mari; sunt, de asemenea, îmbinate strâns şi în mod inteligent, într–o complicată întreţesere de piese cu colţuri întrepătrunse, care aminteşte cu putere de zidăria ciclopică de la Cuzco, Machu Picchu sau alte locuri din îndepărtatul Peru.

Aşa cum e normal, intrarea în cea de–a treia piramidă se află pe faţada ei nordică, mult deasupra solului. De acolo, un coridor descendent coboară drept ca o săgeată, sub un unghi de 26°2', în adâncul întunecat.[910] Orientat cu precizie de la nord spre sud, acest coridor are o secţiune dreptunghiulară şi e atât de strâmt încât, pentru a pătrunde în el a trebuit să ne încovoiem trupul aproape până la jumătate. În locurile în care trece prin zidăria monumentului, plafonul şi pereţii constau din blocuri de granit bine îmbinate. În mod mai surprinzător, acestea continuă pe o oarecare distanţă sub nivelul solului.

La aproximativ şaptezeci de picioare de la intrare, coridorul devine orizontal şi dă într–un pasaj în care puteam sta în picioare. Acesta duce într–o mică anticameră în ai cărei pereţi sunt cioplite panouri şi adâncituri destinate, din câte se

---

909 Idem.

910 *Blue Guide* (Ghidul Albastru), *Egypt,* A & C Black, Londra, 1988, pag. 433.

pare, să susțină lespezi–barieră. Ajungând la capătul încăperii, am fost din nou nevoiți să ne ghemuim, ca să intrăm într–un alt coridor. Încovoiați, ne–am continuat drumul spre sud pe o distanță de aproximativ patruzeci de picioare, după care am ajuns la prima dintre cele trei camere funerare principale – „dacă" au fost camere funerare.

Aceste încăperi sumbre şi tăcute sunt cioplite în rocă de bază compactă. Cea în care stăteam e dreptunghiulară în plan şi orientată de la est spre vest. Măsurând aproximativ 30 de picioare lungime, 12 picioare lățime şi 15 picioare înălțime, are un plafon plat şi o construcție interioară complicată, cu o gaură mare, neregulată, în peretele vestic, ce dă într–un spațiu întunecos, ca o peşteră, de dincolo de ea. Mai există o deschidere în apropiere de centrul pardoselei, aceasta permițând accesul spre o rampă ce se înclină către vest şi coboară spre niveluri şi mai adânci. Am pornit pe această rampă. Se termină într–un pasaj scurt, orizontal, la dreapta căruia se află intrarea – printr–o deschidere îngustă – într–o cameră mică şi goală. În pereții ei au fost cioplite şase celule, asemănătoare cu culcuşurile unor călugări medievali: patru pe latura estică şi două pe cea nordică. Egiptologii presupun că au funcționat în chip de „magazii... pentru depozitarea unor obiecte pe care regele decedat dorea să le aibă

aproape de trupul său”.[911]

Ieşind din această cameră, am cotit iar la dreapta, revenind în pasajul orizontal. La capătul lui se află altă cameră goală[912], a cărei concepție este unică printre piramidele din Egipt. Lungă de aproximativ douăsprezece picioare şi lată cam de opt, şi orientată pe direcția nord–sud, pereții ei şi pardoseala, în mare măsură spartă şi deteriorată, sunt tăiate dintr–un granit de culoarea ciocolatei, deosebit de dens, care pare să absoarbă undele de lumină şi de sunet. Tavanul ei constă din optsprezece lespezi uriaşe din acelaşi material, câte nouă pe fiecare latură, dispuse ca nişte frontoane aşezate față–n față. Deoarece au fost scobite pe dedesubt pentru a forma o suprafață net concavă, efectul acestor imenşi monoliți este acela al unei perfecte bolți centrate, aproape asemănătoare cu cea pe care te–ai aştepta s–o găseşti în cripta unei catedrale romanice.

Revenind pe urmele paşilor noştri, am părăsit camerele inferioare şi am urcat din nou rampa către încăperea mare, cu tavan plat, tăiată în rocă, de deasupra. Trecând prin deschiderea neregulată

---

911 *The Pyramids of Egypt,* pag. 127.

912 În camera aceasta a găsit Vyse mormântul, aflat acolo în mod ciudat (constând din oase şi capacul de lemn al unui sicriu) la care s-a făcut referire în capitolul 35. Sicriul de bazalt găsit tot de el (şi ulterior pierdut pe mare) se crede că ar fi făcut parte din acelaşi mormânt, şi că nu data dinainte de Dinastia a Douăzeci şi şasea. A se vedea, de exemplu, *Blue Guide, Egypt.* Pag. 433.

din peretele ei vestic, ne–am pomenit că privim direct spre laturile superioare ale celor optsprezece lespezi care alcătuiesc plafonul camerei de dedesubt. Din această perspectivă, forma lor reală, ca aceea a unui acoperiş ascuțit, devine imediat vizibilă. Ceea ce e mai puțin clar este mai ales modul în care au fost aduse aici, lăsând la o parte poziționarea lor atât de perfectă. Fiecare din ele trebuie să fi cântărit multe tone, fiind îndeajuns de grele pentru a fi extrem de dificil de mânuit în indiferent ce circumstanțe. Iar acestea nu sunt defel circumstanțe obişnuite. De parcă s–ar fi hotărât în mod deliberat să–şi complice lucrurile (sau poate pentru că asemenea sarcini li se păreau simple?), constructorii piramidelor nu se coborâseră la a asigura un spațiu de lucru adecvat între lespezi şi roca de bază de deasupra lor. Pătrunzând târâş în cavitate, am reuşit să constat că spațiul liber variază de la aproximativ două picioare în capătul sudic la numai câțiva inci în cel nordic. Într–un spațiu atât de limitat nu exista nicio posibilitate ca monoliții să fi fost aşezați în poziția lor prin coborâre. Aşadar, în mod logic, trebuie să fi fost ridicați de pe pardoseala camerei, dar cum se făcuse asta? Camera e atât de mică încât numai câțiva oameni ar fi putut lucra înăuntru simultan – mult prea puțini pentru a fi avut forța musculară necesară ca să ridice lespezile doar prin puterea lor. Scripeți se presupune că nu existaseră în

epoca piramidelor[913] (şi chiar dacă ar fi existat, nu ar fi fost suficient spațiu pentru a instala sistemul de *palane*[914] şi scripeți). Să se fi utilizat un alt sistem de pârghii, necunoscut? Sau poate că există mai mult adevăr decât îşi închipuie savanții în vechile legende egiptene, care vorbesc despre pietre uriaşe care erau levitate fără efort de către preoți şi vrăjitori, prin rostirea unor „cuvinte puternice”?[915]

Nu pentru prima oară de când mă aflam în fața misterelor piramidelor ştiam că mă uitam la o realizare inginerească *imposibilă*, care fusese executată conform unor standarde uluitor de înalte şi precise. Ba mai mult, dacă ar fi să le dai crezare egiptologilor, se presupune că lucrările de construcție au fost întreprinse în zorii civilizației umane, de către un popor care nu acumulase nicio experiență în domeniul construcțiilor masive.

Acesta constituie, desigur, un paradox cultural uimitor, şi anume unul pentru care niciodată nu a fost oferită de vreun om de ştiință tradiționalist o explicație adecvată.

---

913 *The Pyramids of Egypt,* pag. 220

914 *Palan:* macara formată din mai mulți scripeți situați pe două sau mai multe axe, dintre care una fixă. (n. trad.).

915 A se vedea, de exemplu, *Osiris and the Egyptian Ressurection,* vol. II, pag. 180.

Degetul mişcător scrie, şi după ce a scris, trece mai departe

Părăsind camerele subpământene, care păreau să vibreze în miezul celei de a treia piramide precum inima întortocheată, cu multe valve, a cine ştie cărui *Leviathan*[916] aţipit, ne–am continuat drumul de–a lungul îngustului coridor de intrare şi am ieşit în aer liber.

Obiectivul nostru era acum cea de–a doua piramidă. Am mers pe lângă flancul ei vestic (cu puțin mai scurt de 708 picioare), am cotit la dreapta şi am ajuns deodată în punctul de pe latura ei nordică, situat la aproximativ 40 de picioare spre est de axa centrală nord–sudică, latură pe care se află principalele intrări. Una dintre acestea este săpată direct în roca de bază, la nivelul solului, şi la aproximativ 30 de picioare în fața monumentului; cealaltă e tăiată în fațada nordică, la o înălțime cu puțin mai mică de 50 de picioare. Din aceasta din urmă porneşte un coridor descendent, cu o înclinare de 25°55'.[917] Din prima, prin care pătrundeam acum în piramidă, un alt coridor se afundă adânc sub pământ şi apoi devine orizontal pe o scurtă distanță, îngăduind accesul într–o cameră subterană, apoi coboară abrupt şi, în fine, devine

---

916 *Leviathan:* Monstru marin biblic, la care se face referire, în trecere, în Vechiul Testament. (n. trad.).

917 *The Pyramids of Egypt,* pag. 117.

iar orizontal, formând un coridor lung ce se îndreaptă direct către sud (şi în care dă şi coridorul superior care coboară în pantă de la intrarea de pe fațada nordică).

Îndeajuns de înalt pentru a putea sta în el în picioare, şi îmbrăcat mai întâi cu granit şi apoi cu o piatră calcaroasă foarte bine lustruită, coridorul orizontal se află aproape la nivelul solului, adică imediat sub cel mai de jos rând de zidărie al piramidei. Este, de asemenea, extrem de lung, aşternându–se drept pe o distanță de încă 200 de picioare, după care dă în unica „încăpere mortuară", în inima monumentului.

Aşa cum am remarcat deja, în această din urmă cameră nu s–a găsit niciodată nicio mumie şi nici vreo inscripție, cu rezultatul că aşa–numita piramidă a lui Khafre e completamente anonimă. Cu toate acestea, aventurieri recenți şi–au săpat pe pereții ei numele lor – îndeosebi Giovanni Battista Belzoni[918], fost „cel mai puternic om din

---

[918] *Giovanni Battista Belzoni:* S-a născut în Italia, dar când pământul său natal fost invadat de Napoleon în 1798, Giovanni a părăsit țara. Ani în şir a studiat ingineria hidraulică şi a lucrat ca negustor. în 1802, Belzoni, acum înalt de peste 2 m, a călătorit la Londra şi s-a angajat ia circ, cu exerciții de forță, fiind supranumit „Samson-ul patagonian". Reprezentația sa consta în a ridica o ramă de fier special construită, cu 12 oameni stând pe ea, apoi, încă ținând-o, traversa scena. La 40 de ani, în 1812, Belzoni a părăsit Anglia cu soția sa Sara. Au călătorit la Malta, unde Belzoni a aflat de la un anume căpitan Ishmail că paşa Egiptului, un fost mercenar macedonian numit Muhammed Ali, avea nevoie de un

lume prin circuri" (1778–1823), care a pătruns în monument în 1818. Mâzgălitura lui imensă şi bătătoare la ochi, pictată prost cu vopsea neagră sus pe peretele sudic al camerei, constituie o aducere–aminte a firii omeneşti fundamentale: dorința noastră, a tuturor, de a fi recunoscuți şi păstrați în amintire. Este clar că însuşi Khafre a fost departe de a fi imun față de această ambiție, deoarece frecvente referiri la el (precum şi o serie de statui măgulitoare) apar în complexul funerar înconjurător.[919] Dacă, într–adevăr, a construit piramida ca pe un mormânt al său, pare de neconceput ca un asemenea om să nu–şi fi imprimat numele şi identitatea *undeva* în interiorul ei. M–am pomenit întrebându–mă încă o dată pentru ce erau egiptologii atât de nedoritori să ia în considerare posibilitatea ca acest complex funerar să fi fost opera lui Khafre, dar piramida altcuiva?

---

inginer hidraulic. Ali avea vederi occidentale, dorind să introducă cunoştințe modeme spre a dezvolta țara sa, lovită de sărăcie. Giovanni Belzoni a facilitat, în timpul şederii în Egipt, preluarea de către englezi şi transportarea în Anglia a multe dintre statuile şi artefactele din siturile arheologice egiptene. A murit de dizenterie într-un mic sat din Benin, lângă Tombuktu, în Africa de Sud. (n. trad.).

919 *Traveller's Key to Ancient Egypt*, pag. 123.

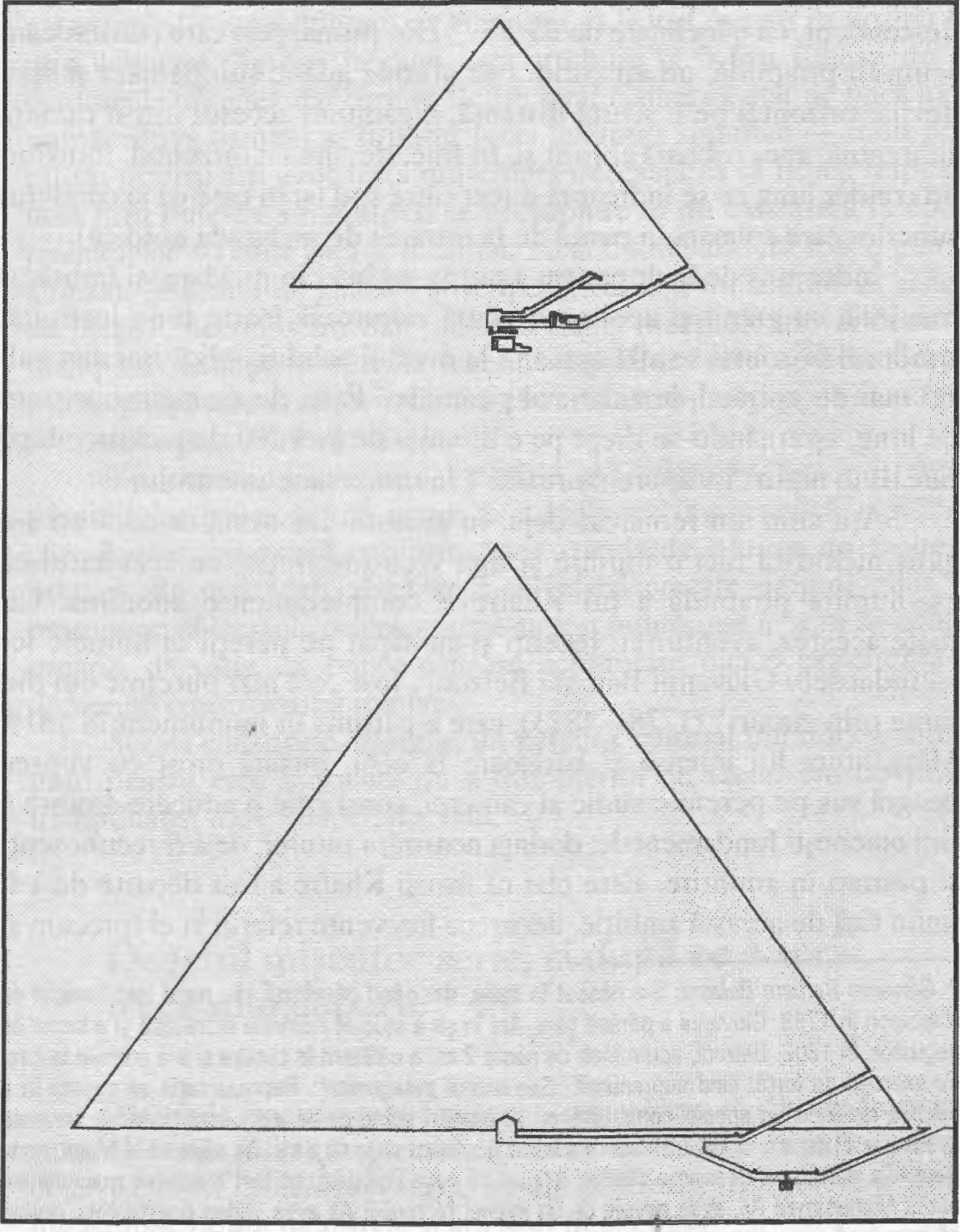

Sus: **Sistemul de camere şi coridoare din piramida lui Menkaure.**
Dedesupt: **Sistemul de camere şi coridoare din piramida lui Khafre.**

Dar cine să fi fost acel altcineva?

Din multe puncte de vedere, asta – mai curând decât absența unor semne de identificare – constituie problema centrală. Înainte de domniile lui Khufu, Khafre şi Menkaure nu existase nici un singur faraon al cărui nume să poată fi prezentat drept candidat. Se crede că tatăl lui Khufu – Sneferu, primul rege din cea de a patra dinastie – ar fi construit aşa–numitele piramide „înclinată" şi „roşie" de la Dahshur, la aproximativ treizeci de mile spre sud de Gizeh – o atribuire ea însăşi misterioasă (dacă piramidele sunt, într–adevăr, morminte), deoarece pare ciudat ca un singur faraon să fi avut nevoie de două piramide în care să fie înmormântat. Unii egiptologi îi atribuie lui Sneferu şi meritul construirii piramidei „prăbuşite" de la Meidum, (deşi o serie de autorități susțin că acesta era mormântul lui Huni, ultimul rege din dinastia a treia).[920] Ceilalți constructori din perioada arhaică se limitau la Zoser, al doilea faraon din dinastia a treia, căruia i se atribuia construirea piramidei în trepte de la Saqqara[921], şi succesorul lui Zoser, Sekhemkhet, a cărui piramidă se înălța de asemenea la Saqqara. Aşadar, în ciuda lipsei unor inscripții, se considera acum ca fiind evident că piramidele de la Gizeh trebuie să fi fost construite de către Khufu, Khafre

---

920 *The Riddle of the Pyramids,* pag. 49.

921 Idem, pag. 36–39.

şi Menkaure şi trebuie să fi fost destinate să slujească drept morminte ale lor.

Nu este necesar să reamintim aici multele lipsuri ale teoriei „morminte şi doar morminte". Şi totuşi, aceste lipsuri nu se limitează la piramidele de la Gizeh, ci se aplică tuturor celorlalte piramide din cea de a treia şi a patra dinastie, enumerate mai sus. Niciunul singur din aceste monumente nu s–a constatat că ar fi conținut vreodată trupul unui faraon, sau orice fel de semne ale unei înmormântări regale.[922] Unele dintre ele nu au fost nici măcar dotate cu sarcofage, de exemplu „piramida prăbuşită" de la Meidum. Piramida lui Sekhemkhet de la Saqqara (în care s–a pătruns prima oară în 1954, de către reprezentanții Organizației Antichităților Egiptene) conține un sarcofag — unul care cu certitudine a rămas sigilat şi nederanjat încă de la instalarea lui în „mormânt".[923] Jefuitorii de morminte nu au reuşit niciodată să–şi croiască drum spre el, dar când a fost deschis, era gol.[924]

Prin urmare, ce se întâmplă? Cum de au fost îngrămădite mai mult de douăzeci şi cinci de milioane de tone de piatră, pentru a alcătui piramidele de la Gizeh, Dahshur, Meidum şi Saqqara, dacă singurul scop a fost acela de a

---

922 Idem, pag. 74.
923 Idem, pag. 42.
924 Idem.

instala sarcofage goale în camere pustii? Chiar şi admițând ipoteticele excese ale unui megaloman, sau poate a doi astfel de indivizi, pare improbabil ca întreaga serie de faraoni ce le–a urmat să fi binecuvântat o asemenea risipă.

Cutia Pandorei

Îngropați sub cele cinci milioane de tone ale celei de a doua piramide de la Gizeh, Santha şi cu mine păşeam acum în spațioasa cameră interioară a monumentului, care poate să fi fost un mormânt, dar care tot atât de bine a putut cândva servi şi unui alt scop, până acum neidentificat. Măsurând 46,5 picioare în lungime de la est spre vest, şi 16,5 în lățime de la nord spre sud, acest apartament golaş şi steril este încununat de un plafon în unghi, extrem de rezistent, a cărui înălțime atinge la apex[925] 22,5 picioare. Lespezile acoperişului – fiecare fiind un monolit masiv de calcar, de 20 tone – a fost fusese poziționat cu o înclinare de 53°7'20" (ceea ce coincide întocmai cu unghiul de înclinare al fețelor piramidei).[926] Aici nu există camere de depresurizare (ca acelea ce se află deasupra Camerei Regelui din Marea Piramidă).

În schimb, de mai bine de 4.000 de ani – şi poate mult mai mult de atâta – plafonul în unghi a

---

925 *Apex:* capăt, extremitate (ascuțită) a unui lucru. (n. trad.).

926 *The Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 123; *The Pyramids of Egypt,* pag. 118.

preluat imensa greutate a celei de–a doua clădiri de piatră din lume, în ordinea mărimii.

Încet, am înconjurat cu privirea încăperea, care reflecta înapoi, spre mine, o strălucire alb–gălbuie. Tăiați direct din roca de bază existentă, pereții ei nu erau deloc finisați neted, cum ar fi fost de aşteptat, ci erau sensibil aspri şi neregulați. Pardoseala era şi ea deosebită: concepută cu o denivelare, prezenta o treaptă înaltă de aproximativ un picior, ce despărțea jumătatea ei estică de cea vestică. Presupusul sarcofag al lui Khafre se află lângă peretele vestic, încastrat în pardoseală. Măsurând doar cu puțin mai mult de şase picioare în lungime, foarte puțin adânc şi oarecum îngust pentru a fi conținut mumia îmbălsămată şi înfăşurată a unui nobil faraon, pereții lui laterali din granit roşu lustruit, ajung cam până în dreptul genunchilor.

În timp ce priveam în interiorul lui întunecat, părea că se deschide ca o uşă către o altă dimensiune.

Capitolul 37

Făcut de vreun zeu

În noaptea precedentă mă cățăram pe Marea Piramidă, dar în timp ce mă apropiam de ea în lumina orbitoare a amiezii, nu trăiam niciun sentiment de triumf. Dimpotrivă, stând în picioare

la baza ei, pe latura nordică, aveam impresia că sunt firav şi de dimensiunile unei muşte – o pieritoare făptură de carne şi sânge, față în față cu înspăimântătoarea splendoare a eternității. Aveam impresia că era posibil ca monumentul să fi existat aici dintotdeauna, „făcut de vreun zeu şi instalat ca un întreg în nisipul înconjurător" – după cum comenta istoricul grec Diodorus Siculus în primul secol î.e.n.[927] Dar oare ce zeu îl făcuse, dacă nu regele–zeu Khufu, cu care generații de egipteni îl asociaseră?

Pentru a doua oară într–un răstimp de douăsprezece ore am început să mă cațăr pe monument. De aproape şi în lumina asta, indiferentă la cronologiile omeneşti şi supusă doar lentelor şi erozivelor forțe ale vârstei geologice, se retrăgea în fața mea ca un pisc încruntat şi înspăimântător. Din fericire, aveam de urcat numai şase asize, ajutat din loc în loc de trepte moderne, până să ajung la Gaura lui Ma'mun, care acum slujeşte drept principală intrare a piramidei.

Intrarea originală – încă bine ascunsă în secolul al nouăsprezecelea, când a început Ma'mun să sape tuneluri – se află cam la zece asize mai sus, la 55 picioare deasupra nivelului solului şi situată cu 24 de picioare la est de axa principală nord–sud. Apărată de uriaşe frontoane de piatră calcaroasă, cuprinde gura coridorului descendent,

---

927 *Diodorus Siculus,* Harvard University Press, 1989, pag. 217.

care coboară cu o pantă de 26°31’23". În mod ciudat, deşi el însuşi măsoară doar aproximativ 3 picioare şi 5 inch–i X 3 picioare şi 11 inch–i, acest coridor este strâns între blocuri de plafon groase de 8 picioare 6 inch–i şi late de 12 picioare şi o lespede de pardoseală (cunoscută sub denumirea de „placă de bază”) groasă de 2 picioare 6 inch–i şi lată de 33 picioare.[928]

Astfel de caracteristici constructive ascunse abundă în Marea Piramidă, prezentând o incredibilă complexitate şi totodată o aparentă inutilitate. Nimeni nu ştie cum s–a reuşit să se instaleze blocuri de asemenea dimensiuni şi nici cum au fost aşezate cu atâta grijă în aliniere cu alt blocuri, sau la înclinări atât de precise (pentru că, aşa cum cititorul şi–a dat probabil seama, panta de 26° a coridorului descendent a făcut parte dintr–un plan precis şi deliberat). Nimeni nu ştie nici pentru ce au fost făcute toate acestea.

Farul

A intra în piramidă prin Gaura lui Ma’mun nu părea a fi o acțiune corectă. Era ca şi cum ai intra într–o peşteră sau o grotă tăiată în coasta unui munte; îi lipseşte impresia de finalitate geometrică şi deliberată care trebuie să fi fost creată de coridorul descendent original. Ba şi mai rău,

---

928 *The Pyramids of Egypt,* pag. 88; *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* pag. 30–31.

tunelul orizontal, întunecos şi neospitalier, ce duce în interior seamănă cu ceva urât şi diform, şi încă mai păstrează urme de violență acolo unde muncitorii arabi au încălzit şi răcit alternativ pietrele, cu ajutorul unor focuri puternice şi al oțetului rece, înainte de a tăbărî pe ele cu ciocane şi dălți, berbeci şi sfredele.

Pe de o parte, un asemenea vandalism pare grosolan şi iresponsabil. Pe de alta, trebuie avută în vedere o posibilitate uluitoare: oare nu există o rațiune în felul în care piramida pare să fi fost concepută pentru a invita ființele umane dotate cu inteligență şi curiozitate să–i pătrundă misterele? În definitiv, dacă ai fi un faraon care doreşte să se asigure că trupul lui mort va rămâne neviolat pe vecie, ar fi mai rațional: a) să aduci la cunoştință propriei tale generații şi tuturor celor ce–ți vor urma unde se află locul tău de îngropăciune; sau b) să alegi un loc tainic şi necunoscut, despre care să nu vorbeşti niciodată şi unde n–ai putea fi găsit niciodată?

Răspunsul este evident: ai prefera secretul şi izolarea, aşa cum au procedat marea majoritate a faraonilor Egiptului antic.[929]

Atunci, pentru ce Marea Piramidă – dacă e, cu adevărat, un mormânt regesc – este atât de bătătoare la ochi? Pentru ce ocupă o suprafață de

---

[929] De exemplu, în singuratica Vale a Regilor, la Luxor, în Egiptul de Sus.

teren mai mare de treisprezece acri? Pentru ce are o înălțime de aproape 500 de picioare? Cu alte cuvinte, pentru ce, dacă scopul ei era să ascundă şi să apere trupul lui Khufu, a fost concepută în aşa fel încât să nu poată trece neobservată – în toate epocile şi în toate împrejurările imaginabile – de către aventurieri înnebuniți după comori şi de intelectuali iscoditori şi plini de imaginație?

Este pur şi simplu de necrezut că strălucitii arhitecți, zidari–pietrari, topografi şi ingineri care au creat Marea Piramidă să nu cunoască deloc psihologia umană. Imensa ambiție şi transcendentala frumusețe, forță şi desăvârşire artistică a operei lor dovedesc iscusințe superioare, o profundă înțelegere a lucrurilor şi o deplină cunoaştere a simbolurilor şi a modelelor de gândire primordiale prin care puteau fi manipulate mințile oamenilor. Logica sugerează, aşadar, că realizatorii piramidei trebuie să fi înțeles perfect şi ce fel de „far" construiau (cu o precizie atât de incredibilă) pe acest platou bătut de vânturi, pe malul apusean al Nilului, în acele vremuri atât de îndepărtate.

Pe scurt, ei trebuie să fi vrut cu tot dinadinsul ca această construcție remarcabilă să exercite o fascinație perenă: de a fi violată de oaspeți nepofitiți, de a fi măsurată cu grade de precizie tot mai mari, şi de a bântui imaginația colectivă a omenirii precum un duh insistent care invită spre pătrunderea unei taine profunde şi de mult uitate.

Punctul în care Gaura lui Ma'mun intersectează coridorul descendent înclinat cu 26° este închis printr–o uşă modernă, din oțel. Dincolo de ea, spre nord, coridorul acela urcă în pantă până când ajunge la lespezile de acoperiş ale intrării originale a monumentului. Spre sud, aşa cum am văzut, coridorul coboară cu aproape încă 350 de picioare în roca de bază, după care dă într–o imensă încăpere subterană aflată la 600 de picioare sub apexul piramidei. Precizia de execuție a acestui coridor este uimitoare. De sus şi până jos, abaterea medie față de linia dreaptă e de mai puțin de 1/4 dintr–un inch–i pe laturi şi de 3/10 dintr–un inch–i la plafon.[930]

Trecând prin uşa de oțel, mi–am continuat drumul prin tunelul lui Ma'mun, inhalându–i aerul străvechi şi acomodându–mi ochii la lumina slabă a becurilor de mică putere cu care este dotat. Apoi, aplecându–mi capul, am început să urc prin porțiunea abruptă şi îngustă tăiată în sus de către săpătorii arabi, în dorința lor febrilă de a ocoli seria de dopuri de granit ce blocau partea inferioară a coridorului ascendent. În capătul de sus al tunelului se mai pot vedea două din dopurile originale, aflate încă în situ, dar parțial dezvelite prin săpăturile în piatră. Egiptologii presupun că au fost aduse în actuala lor poziție

---

930 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 19.

prin alunecare din sus[931] – de la baza Marii Galerii pe toată lungimea de 129 picioare a coridorului ascendent. Cu toate acestea, unii constructori şi ingineri, a căror gândire tinde poate să fie mai practică, atrag atenția asupra faptului că este fizic imposibil ca acele dopuri să fi fost instalate în modul acesta. Din cauza spațiului liber, îngust cât o frunză, care le despărțea de pereții, pardoseala şi tavanul coridorului, frecarea ar fi blocat orice operație de „alunecare" pe o distanță de câțiva inch–i, neputând fi vorba în niciun caz de 100 de picioare.[932]

Implicația ce te nedumereşte, este aşadar aceea că acest coridor ascendent trebuie să fi fost înfundat în timp ce piramida se afla încă în curs de construire. Dar pentru ce să fi dorit cineva să blocheze intrarea principală în monument într–o etapă atât de incipientă a construirii lui (chiar în timp ce se continua mărirea şi finisarea camerelor interioare)?

Ba mai mult, dacă țelul a fost acela de a împiedica pătrunderea unor intruşi, n–ar fi fost mult mai uşor şi mai eficient să se fi astupat coridorul *descendent* încă de la intrarea lui de pe fațada nordică spre un punct sub joncțiunea lui cu coridorul ascendent? Acesta ar fi fost cel mai

---

931 Discutat în *Secrets of the Great Pyramid* pag. 236 şi în continuare.

932 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 236 şi în continuare.

logic mod de sigilare a piramidei şi ar fi făcut inutile dopurile din coridorul ascendent.

Un singur lucru este cert: încă de la începutul istoriei, singurul efect cunoscut al dopurilor de granit nu a fost numai acela de a împiedica pătrunderea unui intrus; dimpotrivă, asemenea uşii încuiate a lui *Barbă–Albastră*[933], bariera atrăsese ca un magnet atenția lui Ma'mun şi îi înflăcărase curiozitatea, astfel că se simțise obligat să–şi sape tunelul pe lângă acestea, convins că de partea cealaltă se afla ceva de o valoare inestimabilă.

Oare nu e posibil ca *asta să fi intenționat* constructorii piramidei să simtă primul intrus care ajungea până acolo? Ar fi prematur să se excludă o posibilitate atât de stranie şi de tulburătoare. Oricum, mulțumită lui Ma'mun (şi previzibilelor constante ale firii omeneşti) eram acum şi eu în măsură să mă strecor în porțiunea superioară, neblocată, a coridorului ascendent original. Cu o deschidere tăiată cu margini netede şi măsurând 3 picioare şi 5 inch–i în lățime pe 3 picioare şi 11 inch–i în înălțime (exact aceleaşi dimensiuni ca şi coridorul descendent), urca în

---

933 *Bluebeard:* Numele unui personaj din povestea omonimă a lui Charles Perrault despre un soț periculos şi o soție curioasă. În această poveste apare tema soțului misterios, a palatului măreț, a sorei ce încurajează curiozitatea interzisă şi tema *lucrului interzis.* (n. trad.).

întuneric cu o pantă înclinată la 26°2'30"[934] (față de înclinarea de 26°31'23" a coridorului descendent).[935]

Ce e cu acest meticulos interes față de unghiul de 26°, şi să fi fost oare o coincidență faptul că este egal cu o jumătate din unghiul de înclinare al fețelor piramidei – 52°?[936]

Poate că cititorul îşi aminteşte semnificația acestui unghi. Reprezintă un ingredient–cheie al sofisticatei şi înaintatei formule prin care concepția Marii Piramide o face să corespundă întocmai cu dinamica geometriei sferice. Astfel, perimetrul bazei monumentului (3023,16 picioare) şi înălțimea ei originală (481,3949 picioare) se află în acelaşi raport reciproc ca şi circumferința unei sfere față de raza ei. Acest raport este 2 *pi* (2 x 3,14) şi, pentru a–l exprima, constructorii au fost obligați să aleagă pentru fețele oblice ale piramidei foarte precisul şi neobişnuitul unghi de 52° (deoarece înclinări mai mari sau mai mici ar fi însemnat un alt raport perimetru–înălțime).

În capitolul 23 am văzut că aşa–numita Piramidă „a Soarelui" de la Teotihuacan, în Mexic, exprimă şi ea cunoaşterea şi utilizarea deliberată a numărului transcendental *pi;* în cazul ei,

---

934 *The Pyramids of Egypt,* pag. 91.

935 Idem, pag. 88.

936 Sau, mai exact, 51°52'35", idem, pag. 87: *Traveller's Key to Ancient Egypt.* Pag. 112.

perimetrul bazei (2.932,76 picioare) se află într–un raport de 4 *pi* față de înălțimea ei (233,5 picioare).

Esența problemei constă aşadar în aceea că monumentul cel mai remarcabil al Egiptului antic şi monumentul cel mai remarcabil al Mexicului antic includ, ambele, relații pe bază de *pi* cu mult înainte şi la mari distanțe de „descoperirea" oficială a acestui număr transcendental de către greci.[937] Ba mai mult, dovezile existente te invită să tragi concluzia că prin utilizarea lui *pi* ni se semnala ceva – aproape cu certitudine *acelaşi* lucru în amândouă cazurile.

Nu pentru prima oară, şi nici pe departe pentru ultima, mă simțeam copleşit de senzația unui contact cu o inteligență străveche, nu neapărat egipteană sau mexicană, care găsise o modalitate pentru a ajunge la noi peste vremuri şi care atrăgea oamenii spre ea ca un far călăuzitor. Unii ar putea căuta comori; alții, captivați de maniera, aparent simplă, în care constructorii îl folosiseră pe *pi* pentru a demonstra cât de bine stăpâneau tainele numerelor transcendentale, ar putea fi tentați să caute şi alte manifestări divine matematice.

Încovoiat aproape în două, atingând cu spinarea plafonul de calcar lustruit, frământam în minte astfel de gânduri, când am început să mă târăsc în susul pantei de 26° a coridorului ascendent,

---

[937] A se vedea capitolul 23.

care pare să pătrundă ca un dispozitiv trigonometric în enorma masă a construcției, de şase milioane de tone. Cu toate acestea, după ce mi–am izbit capul de tavan de vreo două ori, am început să mă întreb pentru ce oamenii ingenioşi care–l construiseră nu–l făcuseră cu două sau trei picioare mai înalt. Mai întâi, dacă fuseseră în stare să construiască un monument de felul acestuia (ceea ce era evident că izbutiseră) şi să–l prevadă cu coridoare, cu siguranță n–ar fi fost peste puterile lor să le facă îndeajuns de spațioase cât să stai în ele în picioare. Încă o dată am fost tentat să trag concluzia că faptul era urmarea unei decizii luate în mod deliberat de constructorii piramidei: construiseră coridorul ascendent în felul acesta pentru că aşa îl voiau (mai degrabă decât fiindcă un astfel de proiect le–ar fi fost impus.)

Există oare o motivație în aparenta nebunie a acestor jocuri mentale arhaice?

O depărtare întunecoasă şi necunoscută

La capătul de sus al coridorului ascendent am dat de o altă caracteristică inexplicabilă a piramidei – „cea mai lăudată lucrare arhitecturală, care a supraviețuit din Vechiul Regat”[938]: Marea Galerie. Continuând să urce cu majestuosul unghi de 26° şi dispărând aproape cu totul în

---

938 *The Pyramids of Egypt,* pag. 93.

semiîntunericul de deasupra, spațioasa ei boltă în consolă face o impresie uluitoare.

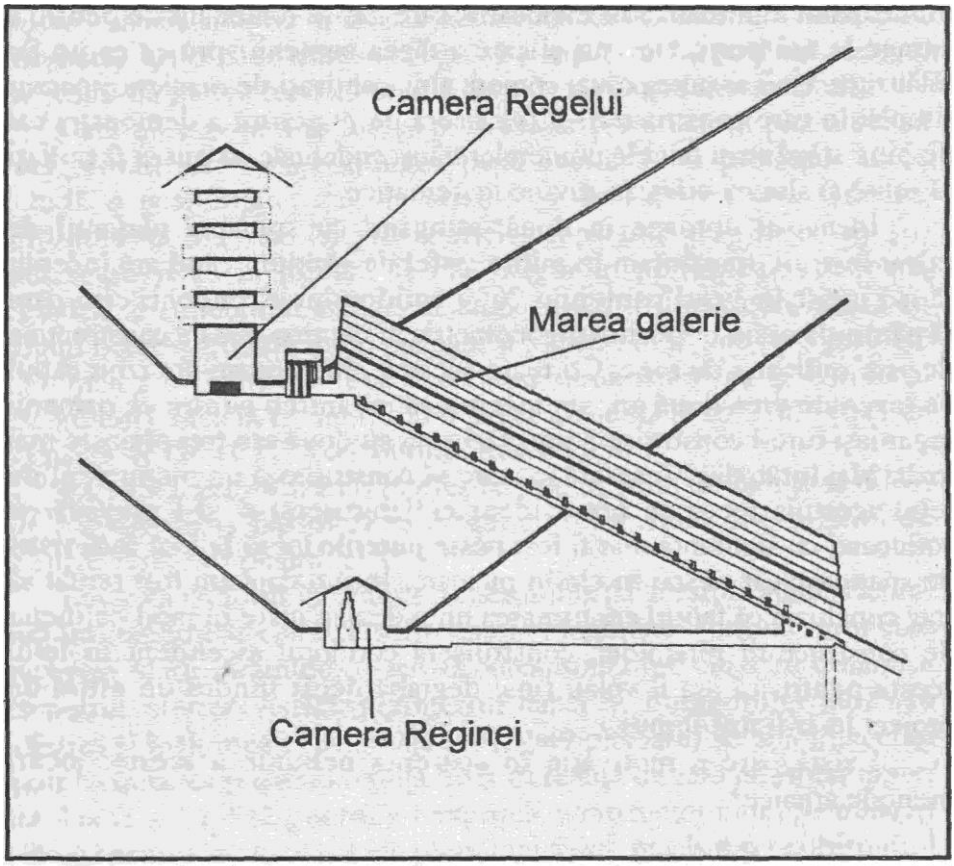

Marea Galerie, Camera Regelui, Camera Reginei cu puţurile nordice şi sudice.

Încă nu intenționam să urc Marea Galerie. La baza ei se bifurcă spre sud un lung coridor orizontal, înalt de 3 picioare 9 inch–i şi lung de 127 picioare, care duce spre Camera Reginei.[939] Voiam

---

[939] Dimensiunile sunt preluate din *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 121, şi *The Pyramyds of Egypt,* pag. 93.

să vizitez încă o dată această încăpere, pe care o admirasem pentru frumusețea ei austeră încă de când făcusem cunoştință cu Marea Piramidă, în urmă cu câteva zile. Cu toate acestea, astăzi, spre marea mea enervare, coridorul era barat la o distanță de câteva picioare de la intrarea în el. Deşi la vremea aceea nu–l cunoşteam, motivul era că un inginer german specializat în robotică, pe nume Rudolf Gantenbrink, lucra înăuntru, manevrând lent şi cu trudă un robot în valoare de 250.000 de dolari în susul strâmtului puț sudic al Camerei Reginei. Angajat de Organizația Egipteană a Antichităților să îmbunătățească ventilația Marii Piramide, îşi folosise deja echipamentul de înaltă tehnicitate pentru a înlătura sfărâmăturile din îngustul „puț sudic" al Camerei Regelui (despre care egiptologii credeau că fusese proiectat mai ales ca puț de aerisire) şi instalase la intrarea lui un ventilator electric. La începutul lui martie 1993, inginerul îşi îndreptase atențiile asupra Camerei Reginei, folosindu–l pe *Upuaut* – un aparat de filmat robotizat, miniaturizat şi telecomandat – pentru a explora puțul sudic al acesteia. La 22 martie, cam la 200 de picioare în lungul puțului cu înclinare abruptă (care se înălța la un unghi de 39,5° şi avea o secțiune aproximativă de numai 8 inch–i înălțime x 9 inch–i lățime)[940], pardoseala şi pereții au devenit dintr–

---

940 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 24.

o dată foarte netezi în timp ce Upuaut se târa printr–o porțiune constituită din pietre de calcar fin de Tura – tipul folosit în mod normal pentru placarea zonelor sacre, cum ar fi capele sau morminte. Acest lucru în sine era destul de ciudat, dar la capătul acestui coridor, care părea să ducă spre o cameră sigilată aflată adânc în zidăria piramidei, se afla o uşă din calcar masiv, echipată cu armături metalice…

Se ştie de mult că nici acest puț sudic, nici perechea lui din peretele nordic al camerei nu au nicio ieşire către exteriorul Marii Piramide. În plus, şi tot atât de inexplicabil, inițial niciunul din ele nu a fost străpuns pe deplin. Din nu se ştie ce motiv, constructorii au lăsat intacți ultimii 5 inch–i de piatră în ultimul bloc de deasupra gurii fiecărui puț, făcându–le astfel invizibile şi inaccesibile oricărui intrus întâmplător.

Pentru ce? Ca să se asigure că nu vor fi găsite niciodată? Sau ca să se asigure că *aveau* să fie găsite, într–o bună zi, în împrejurări potrivite?

În definitiv, în Camera Regelui au existat încă de la început două puțuri care–ți sar în ochi, pătrunzând unul în peretele nordic, celălalt în cel sudic. A prezice că mai devreme sau mai târziu vreo persoană curioasă avea să fie ispitită să caute puțuri şi în Camera Reginei n–ar fi fost ceva care să depăşească puterile intelectuale ale constructorilor piramidei. În realitate, nimeni nu a mai căutat vreme de mai bine de o mie de ani după

ce califul Ma'mun a deschis lumii monumentul, în anul 820 e.n. După aceea, în 1872, un inginer englez pe nume Waynman Dixon, un francmason care „fusese îndemnat să bănuiască existența puțurilor datorită prezenței lor în Camera Regelui, situată deasupra”[941], s–a apucat să ciocănească de jur–împrejurul pereților Camerei Reginei şi le localizase. A deschis mai întâi puțul sudic, punându–l pe „dulgherul şi omul său bun–la–toate, Bill Grundy, să sape în acel loc o gaură, cu un ciocan şi o daltă metalică. Aşadar, credinciosul om s–a aşternut pe treabă, şi plin de voință, a început să croiască un făgaş în piatra (de calcar) nedură din acel loc, când, ce să vezi! După relativ foarte puține lovituri, dalta a trecut uşor, pătrunzând în altceva.”[942]

„Altceva”–ul în care nimerise dalta lui Bill Grundy s–a dovedit a fi „un canal tubular, cu secțiune dreptunghiulară, de aproximativ 9 inch–i pe 9 inch–i, care intra în perete pe o adâncime de 7 picioare şi apoi urca în pantă, spre o depărtare întunecoasă, necunoscută…”[943]

În susul acelei pante, şi în acea „depărtare întunecată şi necunoscută” şi–a trimis Rudolf Gantenbrink robotul 121 de ani mai târziu – când

---

941 *The Pyramids of Egypt,* pag. 92.

942 *The Great Pyramid: Its Secrets and Mysteries Revealed,* pag. 428.

943 Idem.

tehnologia speciei noastre a ajuns, în fine, din urmă puternicele instincte de a iscodi. În mod clar, acele instincte nu erau mai slabe în 1872 decât în 1993; printre alte lucruri interesante pe care aparatul telecomandat a reuşit să le filmeze în puțurile Camerei Reginei se numără capătul îndepărtat al unei tije metalice lungi, frânte, de un tip caracteristic secolului nouăsprezece, pe care Waynman Dixon şi credinciosul Bill Grundy o îndesaseră în taină în susul enigmaticului canal.[944] Cum era de prevăzut, ei presupuseseră că, de vreme ce constructorii piramidei îşi dăduseră osteneala să construiască şi apoi să ascundă puțurile, atunci cu siguranță puseseră acolo ceva ce merita să cauți înăuntrul lor.

Ideea că e posibil să fi existat încă de la început o *intenție* de a stimula astfel cercetări, ar părea cu totul neplauzibilă dacă scopul final al descoperirii şi explorării puțurilor ar fi fost o fundătură. În schimb, aşa cum am văzut, s–a găsit o uşă – o barieră culisantă, cu ciudate armături metalice şi cu un ispititor spațiu îngust la baza ei, pe sub care fascicolul de laser proiectat de robotul lui Gantenbrink a fost văzut dispărând în întregime…

Încă o dată părea să existe o invitație clară de a merge mai departe ultima dintr–un lung şir de

---

944 Prezentarea, la British Museum, la 22 noiembrie 1993, de către Rudolf Gantenbrink, a filmului făcut în puțuri cu ajutorul camerei de filmare-robot *Upuaut.*

invitații care–l încurajaseră pe califul Ma'mun şi pe săpătorii lui să între prin spargere în coridoarele centrale şi în camerele monumentului, care aşteptaseră ca Waynman Dixon să verifice ipoteza conform căreia pereții Camerei Reginei ar putea conține puțuri ascunse, şi care pe urmă aşteptaseră din nou până ce stârniseră curiozitatea lui Rudolf Gantenbrink, al cărui robot de înaltă tehnicitate dezvăluise existența uşii scunde şi adusese la îndemână eventualele secrete – sau dezamăgiri, sau a altor invitații – care se puteau afla în spatele ei.

Camera Reginei

Vom mai auzi despre Rudolf Gantenbrink şi Upuaut în capitolele ulterioare. Cu toate acestea, la 16 martie 1993, neştiind nimic despre toate acestea, am fost frustrat că găseam închisă Camera Reginei, ş m–am uitat mânios prin grilajul metalic care baricada coridorul ce ducea spre ea.

Mi–am amintit că înălțimea acelui coridor – 3 picioare + 9 inch – nu este constantă. După aproximativ 110 picioare în direcția sud din locul în care stăteam, şi la o depărtare de numai 15 picioare de intrarea spre cameră, brusc o treaptă coborâtoare de pe pardoseală mărea spațiul de stat în picioare la 5 picioare 8 inch–i.[945] Nimeni nu a oferit vreo explicație convingătoare a acestei

---

945 *The Pyramids of Egypt,* pag. 92–93.

caracteristici ciudate.

Camera Reginei însăşi – aparent goală încă din ziua în care fusese construită – măsoară 17 picioare 5 inch–i de la nord spre sud şi 18 picioare 10 inch–i de la est la vest. Este dotată cu un elegant plafon în unghi, aflat la o înălțime de 20 de picioare 5 inch–i, care se află exact de–a lungul axei est–vest a piramidei.[946] Cu toate acestea, pardoseala ei este opusul eleganței şi pare neterminată. Prin pereții ei de calcar, tăiați grosolan, se simte o continuă emanație salină, ce dă naştere multor speculații infructuoase.

În peretele nordic şi cel sudic, încă mai purtând inscripția săpată în piatră „DESCHIS ÎN 1872", se află deschiderile dreptunghiulare descoperite de Waynman Dixon, care duc în depărtarea întunecoasă a misterioaselor puțuri. Peretele vestic e complet golaş. Peretele estic este dominat de o nişă, deviată puțin mai mult de două picioare spre sud față de linia sa de centru, şi având forma unei bolți în consolă de 15 picioare 4 inch–i înălțime şi 5 picioare 2 inch–i lățime la bază. O altă cavitate, având inițial o adâncime de 3 picioare 4 inch–i, a fost tăiată în spatele acestei nişe, în epoca medievală, de către vânători de comori în căutare de camere ascunse.[947] Aceia nu găsiseră nimic.

Nici egiptologii nu au reuşit să ajungă la

---

946 Idem, pag. 92, *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 23.
947 *The Pyramids of Egypt,* pag. 92.

concluzii convingătoare în legătură cu rostul inițial al nişei sau, dacă–i vorba, al Camerei Reginei în totalitatea ei.

Totul este confuz. Totul e un paradox. Totul este mister.

Instrument

Marea Galerie are şi ea misterele ei. De fapt face parte dintre cele mai misterioase din toate caracteristicile interioare ale Marii Piramide. Măsurând la pardoseală o lățime de 6 picioare şi 9 inch–i, pereții ei se înalță vertical până la o înălțime de 7 picioare şi 6 inch–i; deasupra acestui nivel, alte trei rânduri de zidărie (fiecare ieşind în afară cu aproximativ 3 inch–i peste asiza aflată imediat sub ea) ridică bolta la înălțimea ei totală de 28 de picioare, lățimea la vârf fiind de 3 picioare şi 5 inch–i.[948]

Să ne reamintim că, din punct de vedere constructiv, galeria este necesară pentru a susține, *pe vecie,* greutatea de multe milioane de tone a celor trei sferturi superioare ale celui mai mare şi mai greu monument de piatră construit vreodată pe planeta Pământ. Nu e oare demn de remarcat că un grup de presupuşi „primitivi într–ale tehnologiei" nu numai că au prevăzut şi proiectat o asemenea caracteristică, dar au şi executat–o cu succes, cu mai mult de 4.500 de ani

---

[948] Idem, pag. 93; *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 115.

înainte de vremurile noastre?

Chiar dacă ar fi făcut galeria lungă doar de 20 de picioare şi dacă ar fi încercat s–o construiască pe un plan orizontal, sarcina ar fi fost îndeajuns de dificilă – de fapt extraordinar de dificilă. Dar ei au optat să construiască această uimitoare boltă îngustată spre vârf cu o pantă de 26°, şi să–i mărească lungimea până la valoarea cutremurătoare de 153 picioare.[949] Ba mai mult, au făcut acest lucru folosind pe toată lungimea ei megaliți de calcar fasonați la perfecție – blocuri imense, lustruite fin, tăiate în formă de paralelograme înclinate şi îmbinate atât de strâns şi cu o precizie atât de riguroasă încât, cu ochiul liber, rosturile sunt aproape invizibile.

Constructorii piramidei au inclus în opera lor şi câteva simetrii interesante. De exemplu, lățimea galeriei la apexul ei este de 3 picioare şi 5 inch–i, iar la bază este de 6 picioare şi 9 inch–i. Exact în centrul pardoselii, întinzându–se pe toată lungimea galeriei – şi strâns între două rampe de zidărie plate în partea superioară şi late, fiecare, de câte 1 picior şi 8 inch–i – se află un canal îngropat, adânc de 2 picioare şi lat de 3 picioare şi 5 inch–i. Care poate să fi fost scopul acestei rampe? Şi de ce a fost necesar să imite, ca o imagine în oglindă şi cu atâta precizie, lățimea şi forma tavanului, care şi el seamănă cu o fantă

---

949 *The Pyramids of Egypt,* pag. 93.

strânsă între cele două asize superioare ale zidăriei?

Ştiam că nu eu eram prima persoană care, stând la capătul de jos al Marii Galerii, a fost copleşită de senzația tulburătoare că te afli „în interiorul unui soi de instrument enorm.”[950] Cine ar putea să spună că astfel de intuiții ar fi complet greşite? Sau, dacă–i vorba, că ar fi corecte? Nu rămâne nicio mărturie cu privire la funcția ei, în afară de referirile mistice şi simbolice din anumite texte religioase egiptene străvechi. Acestea par să indice că piramidele au fost concepute ca dispozitive destinate să transforme oamenii morți în ființe nemuritoare: să „deschidă uşile firmamentului şi să facă un drum”, astfel încât faraonul decedat să se poată „înălța în tovărăşia zeilor”.[951]

Nu mi–a fost deloc greu să admit că un asemenea sistem de credințe se poate să fi funcționat aici, şi în mod evident e posibil să fi oferit un motiv pentru a duce la îndeplinire întreaga lucrare. Cu toate acestea, încă mă mai nedumereşte cum de mai mult de şase milioane de aparatură *fizică,* întreținută în mod încâlcit cu canale şi țevi, coridoare şi camere, au fost socotite necesare pentru a realiza un obiectiv mistic, spiritual şi simbolic.

---

950 *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 115.

951 *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 281, paragraf 667A.

Făcut de vreun zeu

Faptul de a sta înăuntrul Marii Galerii îmi dădea senzația că mă aflu în interiorul unui instrument enorm. Avea asupra mea un impact estetic de netăgăduit (ba chiar unul apăsător şi dominant), dar era şi complet lipsită de caracteristici ornamentale şi de orice altceva (statui ale unor zeități, basoreliefuri ale unor texte liturgice şi aşa mai departe) care ar fi putut sugera adorație sau religie. Prima impresie pe care o inspiră este una de strictă funcționalitate şi de unicitate – ca şi cum ar fi fost construită pentru a îndeplini un anume rost. Totodată eram conştient de caracterul ei concentrat de solemnitate a stilului şi de seriozitate a modului de execuție, care par să nu ceară nimic mai puțin decât o serioasă şi deplină atenție.

Urcasem continuu, străbătând deja jumătate din lungimea galeriei. În fața mea, ca şi în spate, umbre şi lumini dădeau naştere unor iluzii optice printre pereții de piatră ce se zăreau nedesluşit. Făcând o pauză, mi–am răsucit capul, uitându–mă în sus, prin semiîntuneric, către tavanul boltit ce susține greutatea zdrobitoare a Marii Piramide din Egipt.

Deodată m–a izbit cât de înspăimântător şi tulburător de veche este, şi cât de total depindea în momentul acesta viața mea de talentul constructorilor din antichitate. Blocurile uriaşe care se înşiruie pe plafonul îndepărtat sunt

exemple ale acelor talente – fiecare din ele aşezat cu o înclinare puțin mai mare decât cea a galeriei. Aşa cum a remarcat arheologul şi topograful Flinders Petrie, asta s–a făcut

pentru ca muchia inferioară a fiecărei pietre să se îmbrace ca un închizător într–o crestătură tăiată în partea de sus a pereților; în felul acesta nicio piatră nu poate apăsa pe cea de sub ea, dând naştere unei presiuni cumulative care să acționeze în jos, pe tot acoperişul; şi fiecare piatră este susținută separat de pereții laterali peste care este aşezată.[952]

Şi asta este opera unui popor a cărui civilizație ieşise abia de curând din adunătura de vânători ai neoliticului?

Am reînceput să merg în susul galeriei, folosind fanta centrală din pardoseală, adâncă de 2 picioare. O îmbrăcăminte modernă, din lemn, echipată cu stinghii şi balustrade laterale de mare ajutor fac ca urcuşul să devină relativ uşor. Cu toate acestea, în antichitate pardoseala o constituise o piatră de calcar foarte bine lustruită, care la o pantă de 26°, trebuie să fi fost aproape imposibil de urcat.

Cum s–a realizat asta? De fapt, *a fost cu adevărat* realizată?

Zărindu–se nedesluşit în față, la capătul Marii

---

952 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 25.

Galerii se află deschiderea întunecată către Camera Regelui, invitând larg, pe oricine şi pe toți pelerinii iscoditori, în inima enigmei.

Capitolul 38

Un joc tridimensional intercalat

Ajungând la capătul de sus al Marii Galerii, m–am cățărat peste o treaptă de granit masivă, înaltă de aproximativ trei picioare. Mi–am amintit că este aşezată, ca şi acoperişul din Camera Reginei, orientată exact de–a lungul axei est–vest a Marii Piramide, marcând în felul acesta punctul de tranziție dintre jumătatea nordică şi cea sudică a monumentului. [953] Cu un aspect oarecum asemănător cu un altar, treapta constituie totodată o platformă orizontală rezistentă, imediat în fața tunelului scund, cu secțiune pătrată, care slujeşte drept intrare în Camera Regelui.

Oprindu–mă câteva clipe, m–am uitat înapoi, spre Galerie, constatând încă o dată lipsa ei de decorațiuni, lipsa unei iconologii religioase, şi totala ei lipsă de orice simbolism recognoscibil asociat în mod normal cu sistemul arhaic de credințe al vechilor egipteni. Tot ce se înregistra în ochii mei, în lungul întregii lungimi de 153 de picioare a acestei impunătoare cavități geometrice,

---

953 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 25.

era regularitatea obiectivă şi simplitatea clasică, ca a unei maşinării.

Ridicându–mi privirea, abia am putut distinge o deschidere întunecată, dăltuită în partea superioară a peretelui estic, deasupra capului meu. Nimeni nu ştie când sau de către cine a fost tăiată acea gaură rău–prevestitoare, sau cât de adânc pătrunsese iniţial. Duce la prima dintre cele cinci camere de depresurare de deasupra Camerei Regelui şi a fost prelungită în 1837, când Howard Vyse a folosit–o pentru a străpunge zidăria până la celelalte patru. Privind din nou în jos, abia puteam desluşi punctul de la baza peretelui vestic al Galeriei, acolo unde puţul aproape vertical îşi începe vertiginoasa coborâre de 160 de picioare prin inima piramidei, pentru a se un cu coridorul descendent, mult sub nivelul solului.

Pentru ce a fost necesar un atât de complicat aparat alcătuit din conducte şi coridoare? La prima vedere nu are nicio raţiune. Dar, de fapt, nimic în legătură cu Marea Piramidă nu are cine ştie ce raţiune, decât dacă eşti pregătit să–i dedici foarte multă atenţie. Dacă faci asta, din timp în timp şi în moduri imprevizibile, te răsplătesc.

De exemplu, dacă eşti suficient de înclinat spre exprimarea în cifre, ar răspunde, aşa cum am văzut, curiozităţii tale iniţiale privitoare la înălţimea şi la perimetrul bazei ei, „indicând ca pe imprimantă” valoarea lui *pi*. Iar dacă eşti gata să cercetezi mai departe, ar oferi alte elemente

matematice utile, fiecare puțin mai complex şi mai confuz decât predecesorul lui.

Tot acest proces îți dă senzația a ceva programat, ca şi cum ar fi fost aranjat cu grijă dinainte. Nu pentru prima oară m–am pomenit dorind să iau în considerare posibilitatea ca piramida să fi fost concepută ca o gigantică sfidare, sau ca maşină de învățat – sau, şi mai bine, ca un puzzle tridimensional interdependent, instalat în deşert pentru a fi rezolvat de omenire.

Antecamera

Înalt cu puțin mai mult de 3 picioare şi 6 inch–i, coridorul de intrare în Camera Regelui îi obligă pe toți oamenii de statură normală să se aplece. Cu toate acestea, la aproximativ patru picioare mai departe am ajuns în „antecameră", unde nivelul plafonului se înalță brusc la 12 picioare deasupra pardoselii. Pereții de est şi de vest ai antecamerei sunt alcătuiți din granit roşu, în care sunt tăiate patru perechi de fante late, paralele şi dispuse față în față, care, conform presupunerilor egiptologilor, au sprijinit cândva lespezile grele ale unor bariere.[954] Trei din aceste perechi de fante se prelungesc până la pardoseală şi sunt goale. A patra (cea mai dinspre nord) a fost tăiată în jos numai până la nivelul plafonului coridorului de intrare (3 picioare şi 6 inch–i de la bază) şi încă

---

954 *The Pyramids of Egypt,* pag. 94.

mai conține o placă masivă de granit, groasă poate de 9 inch–i şi înaltă de şase picioare. Între această barieră de piatră suspendată şi ca*pătul nordic al coridorului de intrare din care tocmai ieşisem, există un spațiu orizontal de numai 21 de inch–i. Mai există un spațiu cu puțin mai adânc de 4 picioare între barieră şi plafon. Oricare ar fi fost funcția pentru care a fost proiectată, este dificil să fii de acord cu egiptologii care susțin că această construcție deosebită ar fi putut avea destinația de a interzice accesul jefuitorilor de morminte.

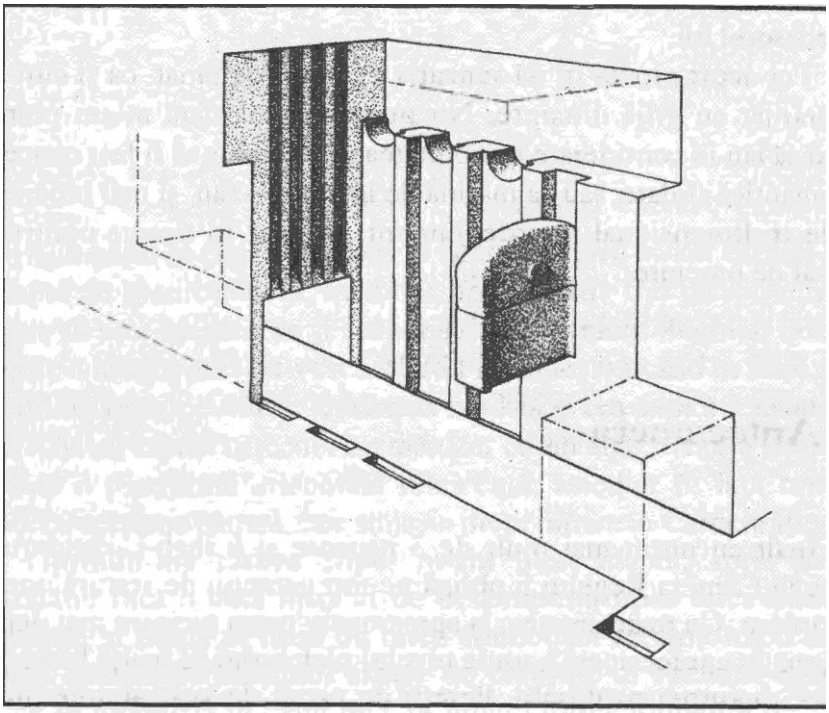

Antecamera.

Sincer nedumerit, m–am aplecat, am trecut pe

sub ea şi m–am ridicat din nou în picioare în porțiunea sudică a antecamerei, care este lungă de aproximativ 10 picioare şi păstrează aceeaşi înălțime de 12 picioare a plafonului. Deşi foarte uzate, şanțurile pentru celelalte trei lespezi–„barieră" încă mai sunt vizibile în peretele estic şi în cel vestic. Nu există nicio urmă a lespezilor înseşi, şi de fapt este greu să–ți închipui cum au putut fi instalate nişte piese de piatră, atât de ancombrante[955], într–un spațiu de lucru aşa de îngust.

Mi–am amintit că Flinders Petrie – care spre sfârşitul secolului nouăsprezece a efectuat releveul sistematic al întregii necropole de la Gizeh – a făcut următorul comentariu cu privire la o enigmă asemănătoare din cea de–a doua piramidă: „Bariera glisantă din granit, aflată în pasajul inferior, denotă o mare iscusință în deplasarea maselor, deoarece pentru ridicarea ei ar fi necesari 40–60 de oameni să o ridice la locul destinat, şi totuşi a fost ridicată şi poziționată într–un coridor îngust, în care doar puțini oameni ar putea ajunge".[956] Întocmai aceleaşi observații se aplică şi la lespezile barierei culisante din Marea Piramidă. Dacă sunt, într–adevăr, lespezi de bariere glisante – bariere ce puteau fi ridicate şi

---

955 *Ancombrament:* spațiu necesar pentru montarea, aşezarea etc. unui utilaj, obiect etc. (n. trad.).

956 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 36.

coborâte.

Problema constă în aceea că aspectele fizice ale ridicării şi coborârii lor cer ca acestea să fie mai scunde decât înălțimea totală a antecamerei, în aşa fel încât să poată fi trase în spațiul de la plafon, pentru a permite intrarea şi ieşirea persoanelor legitimate, înainte de închiderea mormântului. Ceea ce înseamnă, desigur, că atunci când marginile inferioare ale lespezilor erau coborâte până la pardoseală, pentru a bloca antecamera la acel nivel, un spațiu egal ar fi trebuit să se deschis, în capătul opus, între marginile superioare ale lespezilor şi plafon, prin care un jefuitor de morminte întreprinzător ar fi fost cu certitudine în stare să urce.

În mod clar, antecamera este îndreptățită să fie considerată ca încă unul din multele paradoxuri ce te pun pe gânduri, în care complexitatea construcției e combinată cu o aparentă inutilitate a funcției.

Un tunel de ieşire, având aceeaşi înălțime ca şi tunelul de intrare şi căptuşit cu granit roşu masiv, porneşte din peretele sudic al antecamerei (făcut şi el din granit, dar incluzând în partea superioară un strat de piatră de calcar gros de 12 inch–i). După aproximativ 9 picioare, tunelul se deschide în Camera Regelui – o încăpere masivă şi întunecată, făcută în întregime din granit, care emană o impresie de formidabilă energie şi putere.

M–am dus în centrul Camerei Regelui, a cărei axă longitudinală este orientată perfect pe direcția est–vest, în timp ce axa ei scurtă e tot atât de perfect orientată pe direcția nord–sud. Încăperea are o înălțime de exact 19 picioare şi 1 inch şi formează un dreptunghi riguros de doi–pe–unu, măsurând 34 de picioare şi 4 inch–i în lungime pe 17 picioare şi 2 inch–i lățime. Cu o pardoseală constând din 15 lespezi de pavaj din granit masiv, cântărind fiecare 70 de tone sau mai mult şi aşezate în cinci asize şi cu un plafon pe care erau dispuse alte nouă blocuri de granit cântărind fiecare aproximativ 50 de tone[957], efectul este acela al unei intense şi copleşitoare *comprimări.*

În capătul vestic al camerei se află obiectul pentru a cărui adăpostire a fost clădită întreaga Mare Piramidă – asta dacă e să le dai crezare egiptologilor. Obiectul acela, cioplit dintr–o singură bucată de granit de o întunecată culoare ciocolatie, conținând granule deosebit de dure de feldspat, cuarț şi mică, este ca un cufăr fără capac, despre care se presupune că a fost sarcofagul lui Khufu.[958] Măsurile sale interioare sunt: 6 picioare şi 6,6 inch–i lungime, 2 picioare şi 10,42 inch–i adâncime şi 2 picioare şi 2,81 inch–i lățime.

---

957 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 94–95; *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* pag. 64.

958 *The Pyramids of Egypt,* pag. 94–95.

Dimensiunile exterioare sunt: 7 picioare şi 5,62 inch–i lungime, 3 picioare şi 5,31 inch–i adâncime şi 3 picioare şi 2,5 inch–i lățime[959] – în mod întâmplător cu 1 inch prea lat pentru a fi putut fi cărat sus prin intrarea de jos (actualmente înfundată cu dopurile de piatră) ce duce la coridorul ascendent.[960]

În dimensiunile sarcofagului au fost incluse câteva jocuri matematice de rutină. De exemplu, are un volum interior de 1.116,4 litri şi un volum exterior egal cu exact dublul acestei valori, respectiv 2.332,8 litri.[961] O coincidență de o asemenea precizie nu poate să fi apărut în mod accidental: pereții cufărului au fost tăiați cu toleranțe demne de epoca maşinilor, de către meseriaşi cu o enormă îndemânare şi experiență. Ba mai mult, se pare – aşa cum a recunoscut Flinders Petrie cu oarecare nedumerire, după ce şi–a încheiat dificila ridicare topografică a Marii Piramide – că acei meseriaşi avuseseră acces la scule „aşa cum noi înşine abia acum am inventat…”[962]

Petrie a cercetat sarcofagul cu o atenție

---

959 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 30.

960 Idem, pag. 95.

961 Livio Catullo Stecchini, în *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 322. Stecchini indică valori puțin mai precise decât cele date de Petrie (citate) pentru dimensiunile interioare şi exterioare ale piramidei.

962 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 103.

deosebită şi a relatat că trebuie să fi fost tăiat din blocul de granit înconjurător, cu fierăstraie drepte „lungi de cel puțin 8 picioare”. Deoarece granitul este extrem de dur, el a fost nevoit să presupună că acele fierăstraie trebuie să fi avut pânze din bronz (cel mai dur metal presupus a fi fost disponibil atunci) prevăzute cu „vârfuri de tăiere” făcute din pietre scumpe încă şi mai dure: „Caracteristicile lucrării ar părea, desigur, să indice diamantul ca fiind piatra de tăiere; şi această concluzie nu e contrazisă decât de considerente legate de raritatea lui în general şi de absența acestuia din Egipt…”[963]

Un mister şi mai profund înconjoară modul în care a fost scobit sarcofagul – o treabă evident cu mult mai dificilă decât desprinderea lui dintr–un loc de rocă de bază. În problema aceasta, Petrie trage concluzia că egiptenii trebuie să fi:

adaptat principiul lor de tăiere cu fierăstrăul la o formă circulară în loc de una rectiliniară, curbând pânza în interiorul unui tub, care, prin rotația lui, perfora un şanț circular; în felul acesta, spărgând miezurile rămase în interiorul unor asemenea găuri, reuşeau să scobească găuri mari cu o manoperă minimă. Acele burghie tubulare aveau diametre variind între 1/4 inch şi 5 inch–i, şi grosimi variind între 1/30 şi 1/5 inch…[964]

---

963 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 74.
964 Idem, pag. 76.

Fără îndoială – aşa cum a recunoscut Petrie – egiptologii nu găsiseră niciodată burghie sau fierăstraie cu diamant ca atare.[965] Cu toate acesta, dovezile vizibile privind modurile de perforare şi tăiere cu fierăstrăul care fuseseră folosite l–au obligat să tragă concluzia că astfel de instrumente trebuie să fi existat. Problema a început să–l intereseze în mod deosebit şi şi–a extins studiul, incluzând nu numai sarcofagul din Camera Regelui, ci şi multe alte artefacturi din granit şi „miezuri de burghiu", din granit, pe care le–a adunat la Gizeh. Cu toate acestea, pe măsură ce–şi aprofunda cercetările, cu atât mai enigmatică devenea tehnologia folosită de vechii egipteni pentru tăierea pietrei:

Mărimea presiunii, dovedită prin viteza cu care burghiele şi fierăstraiele străpungeau pietrele dure, este foarte surprinzătoare; pe burghiele de 4 inch–i care tăiau granitul se aplica probabil o sarcină de cel puțin una sau două tone. Pe miezul de granit nr. 7, spirala tăiată se adânceşte cu 1 inch pe circumferința de 6 inch–i – ceea ce ar implica o viteză de găurire uimitoare... Aceste şanțuri spirale tăiate rapid nu pot fi atribuite decât pătrunderii burghiului în granit sub acțiunea unei presiuni enorme...[966]

---

[965] Idem, pag. 78.
[966] Idem.

Nu este oare ciudat că în presupuşii zori ai civilizației umane, acum mai bine de 4.500 de ani, vechii egipteni au obținut ceva ce par să fi fost burghie de nivelul epocii industriale, cu o forță de apăsare de o tonă sau mai mult şi capabile să taie felii de pietre dure, aşa cum cuțitele fierbinți taie untul?

Petrie n–a fost în stare să ofere nicio explicație pentru această enigmă. Şi n–a putut explica nici ce fel de instrumente au fost folosite pentru a cresta inscripțiile pe bolurile din diorit[967] pe care le–a găsit la Gizeh şi care poartă inscripții din Dinastia a Patra: „Hieroglifele sunt incizate cu un vârf foarte tăios; ele nu sunt răzuite sau scobite, ci sunt brăzdate în masa dioritului, în care linia tăiată are margini aspre…”[968]

Asta îl necăjea pe logicul Petrie, deoarece el ştia că dioritul este una dintre cele mai dure pietre de pe pământ, mai dur chiar şi decât fierul.[969] Cu toate acesta, în Egiptul antic era tăiat cu o putere şi o precizie incredibile, cu ajutorul unei scule de gravare până acum neidentificată.

Dat fiind că liniile au o lățime de numai 1/150 dintr–

---

967 *Diorit* (geol.): Varietate de rocă eruptivă verde, conținând feldspat sau jhomblendă. Varietate de jad, găsită în Noua Zeelandă, utilizată pentru scule, ornamente etc. (n. trad.).

968 Idem 74–75.

969 *The Pyramids: An Enigma Solved,* pag. 8.

un inch, este evident că vârful de tăiere trebuie să fi fost mult mai dur decât cuarțul, şi suficient de rezistent pentru a nu se despica în aşchii când se folosea o muchie atât de fină – probabil cu o lățime de numai 1/200 dintr–un inch. Linii paralele sunt gravate la o distanță între centre de numai 1/30 dintr–un inch.[970]

Cu alte cuvinte, el avea în vedere un instrument cu un vârf ascuțit ca acul, caracterizat printr–o duritate excepțională, fără precedent, în stare să penetreze şi să taie cu uşurință şanțuri în diorit, precum şi capabil să reziste la presiunile enorme ce intervin pe toată durata operațiunii. Ce soi de instrument este acela? Prin ce mijloace se va fi aplicat presiunea? Cum se putuse menține o precizie suficientă pentru a tăia linii paralele la distanțe de numai 1/30 dintr–un inch?

Cel puțin este posibil să–ți creezi o imagine mentală a burghielor circulare cu dinți dotați cu vârfuri de diamant care, conform presupunerilor lui Petrie, trebuie să fi fost folosite pentru a goli interiorul sarcofagului din camera regelui. Mi se pare totuşi că nu e tot atât de uşor să faci acelaşi lucru în ceea ce priveşte instrumentul necunoscut capabil să taie hieroglifele în diorit în anul 2.500 î.e.n., în orice caz nu fără a presupune existența unui nivel de tehnologie mult mai înalt decât sunt pregătiți egiptologii să ia în considerare.

---

970 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 75.

Şi nu era vorba de câteva hieroglife şi de puține boluri din diorit. În timpul călătoriilor mele prin Egipt, am cercetat multe recipiente din piatră – datând, în unele cazuri, încă din vremuri predinastice care, fiind tăiate dintr–o gamă de materiale ce cuprind dioritul, bazaltul, cristalul de cuarț şi şisturi metamorfice, au fost scobite în interior într–un mod misterios.[971]

De exemplu, mai mult de 30.000 astfel de recipiente au fost găsite în camerele de sub piramida „în trepte" a lui Zoser, la Saqqara, care datează din Dinastia a Treia. Asta înseamnă că sunt cel puțin tot atât de vechi ca Zoser însuşi (adică în jur de anul 2.650 î.e.n.[972]) În teorie, ele ar putea fi chiar şi mai vechi de atât, deoarece recipiente identice au fost găsite în straturi predinastice a căror vechime a fost determinată ca datând din anul 4.000 î.e.n., sau chiar mai dinainte,[973] şi pentru că practica de a transmite moşteniri valoroase din generație a fost adânc înrădăcinată în Egipt încă din vremuri imemoriale.

Indiferent dacă au fost făcute în anul 2.500 î.e.n., sau în 4.000 î.e.n., sau chiar mai de mult, recipientele de piatră din piramidă în trepte sunt remarcabile prin măiestria execuției lor, care încă

---

971 *The Pyramids: An Enigma Solved,* pag. 118.

972 *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36.

973 A se vedea, de exemplu, lucrarea lui Cyril Aldred, *Egypt to the End of the Old Kingdom* („Egiptul către sfârşitul Vechiului Regat"), Thames & Hudson, Londra, 1988, pag. 25.

o dată pare să fi fost realizată cu ajutorul unei scule până acum neimaginată (şi, de fapt, aproape neimaginabilă).

Pentru ce neimaginabilă? Pentru că multe dintre recipiente sunt vase înalte cu gâturi lungi, elegante, şi cu interioare mult evazate, având deseori toarte în întregime goale pe dinăuntru. Niciun instrument inventat până acum nu este în stare să sculpteze vase cu asemenea forme, fiindcă un astfel de instrument ar fi trebuit să fie îndeajuns de îngust ca să treacă prin gâturi, şi suficient de rezistent (şi cu formă adecvată) pentru a fi scobit toartele şi a fi rotunjit interioarele. Şi cum ar fi putut fi generată şi aplicată în interiorul vaselor o presiune suficientă, acționând în sus şi către exterior, pentru a se obține aceste efecte?

Vasele înalte nu sunt defel singurele recipiente enigmatice dezgropate din piramida lui Zoser şi de pe o serie de alte situri arhaice. Mai sunt şi urne monolitice cu delicate mânere arhaice, pe care cei ce le–au sculptat le–au lăsat prinse de exteriorul lor. Sunt boluri, din nou cu gâturi extrem de înguste, ca şi vasele, şi cu interioare burduhănoase, foarte evazate. Mai sunt şi boluri deschise, şi fiole aproape microscopice, şi uneori obiecte ciudate, în formă de roată, tăiate din şisturi metamorfice, cu buze curbate către interior, şlefuite atât de fin încât par aproape

translucide.[974] În toate cazurile, ceea ce te lasă realmente perplex este precizia cu care s–a realizat corespondența dintre interioarele şi exterioarele acestor vase – fiecare curbă urmărind curba–pereche – pe suprafețe perfect netede şi lustruite, fără nicio urmă vizibilă a vreunei scule.

Nu se cunoaşte să fi existat vreo tehnologie accesibilă vechilor egipteni, capabilă să obțină asemenea rezultate. Şi, dacă–i vorba, nici vreun sculptor în piatră din zilele noastre n–ar fi în stare să le egaleze, chiar dacă ar lucra cu cele mai bine scule cu plăcuțe din carbură de tungsten. Prin urmare, implicația este că în Egiptul antic a fost utilizată o tehnologie necunoscută sau secretă.

Ceremonia sarcofagului

Stând în picioare în Camera Regelui, cu fața către apus – considerată atât printre vechii egipteni cât şi printre mayaşi ca fiind direcția morții – mi–am rezemat uşor mâinile pe marginea gloduroasă de granit a sarcofagului despre care egiptologii insistă că a fost construit pentru a adăposti trupul lui Khufu. Am privit în adâncimile lui de nepătruns, în care slaba iluminare electrică a încăperii pare să ajungă cu greu, şi am văzut fire de praf ridicându–se într–un vârtej de nor auriu.

Era, desigur, doar un joc al luminii şi umbrelor,

---

[974] Idem, pag. 57. Artefacturile relevante se află în Muzeul din Cairo.

dar Camera Regelui este plină de astfel de iluzii. Mi–am amintit că Napoleon Bonaparte s–a oprit să petreacă o noapte singur aici, în timpul cuceririi Egiptului, spre sfârşitul secolului al optsprezecelea. A doua zi dimineața a ieşit palid şi zguduit, după ce trăise ceva ce–l tulburase profund dar despre care, ulterior, nu a vorbit niciodată.[975]

Oare a încercat să doarmă în sarcofag?

Dând urmare unui brusc imbold, m–am cățărat în cufărul de granit şi m–am culcat, cu fața în sus, cu picioarele îndreptate spre sud şi cu capul spre nord.

Napoleon era un tip scund, aşa că trebuie să fi încăput comod. Şi pentru mine era spațiu suficient. Dar oare fusese aici şi Khufu?

M–am relaxat şi m–am străduit să nu–mi fac griji în legătură cu posibilitatea ca unul din paznicii piramidei să vină şi să mă găsească în această postură jenantă şi, probabil, ilegală. Sperând că aveam să rămân nederanjat vreme de câteva minute, mi–am încrucişat mâinile pe piept şi am dat glas unui sunet continuu şi grav – ceva ce mai încercasem de câteva ori în alte puncte din Camera Regelui. În acele ocazii, când mă aflasem

---

[975] Relatat în lucrarea lui P.W. Roberts, *River in the Desert: Modern Travels în Ancient Egypt* („Un fluviu în deşert: călătorii moderne în Egiptul antic"), Random House, New York şi Toronto, 1993, pag. 115.

în centrul încăperii, observasem că pereții şi plafonul păreau să culeagă sunetul, să–l adune şi să–l amplifice şi să–l trimită înapoi spre mine, în aşa fel încât puteam simți vibrațiile prin picioare, prin piele şi prin pielea capului.

Acum, în sarcofag, eram conştient de un efect foarte asemănător, deşi părea amplificat şi concentrat de mai multe ori. Era ca şi cum m–aş fi aflat în cutia cu rezonanță a unui uriaş instrument muzical rezonant, conceput să emită, de–a pururi, o singură notă reverberantă. Sunetul era intens şi tulburător. Mi–l imaginam ieşind din cufăr şi ricoşând pe pereții şi plafonul din granit roşu al Camerei Regelui, repezindu–se în sus, prin puțurile „de ventilație" nordic şi sudic şi răspândindu–se pe platoul Gizeh, asemeni unui nor sonic în formă de ciupercă.

Păstrând în minte această viziune ambițioasă şi cu ecoul notei grave emise de mine încă răsunându–mi în urechi şi făcând să vibreze sarcofagul în care mă găseam, am închis ochii. Când i–am deschis, peste câteva minute, m–am pomenit în fața unei privelişti îngrozitoare: şase turişti japonezi de vârste şi sexe diverse se adunaseră în jurul sarcofagului – doi dintre ei stând în picioare la est, doi la vest şi câte unul la nord şi sud.

Păreau cu toții... uimiți. Iar eu eram uimit că–i vedeam pe ei. Din cauza recentelor atacuri ale unor extremişti islamici înarmați, acum aproape

că nu mai existau turişti la Gizeh, şi mă aşteptasem să am la dispoziție Camera Regelui doar pentru mine.

Cum se procedează într–o atare situație?

Adunându–mi toată demnitatea de care eram în stare, m–am ridicat în picioare, am zâmbit şi m–am scuturat de praf. Japonezii s–au retras cu câțiva paşi iar eu m–am cățărat afară din sarcofag. Adoptând maniere inspirând siguranță de sine, de parcă tot timpul aş fi făcut treburi dintr–astea, m–am îndreptat cu paşi mari către un punct situat la două treimi din distanța până la peretele nordic al Camerei Regelui, unde se află intrarea către ceea ce egiptologii numesc „puțul de ventilație nordic", şi am început să–l cercetez îndeaproape.

Măsurând aproximativ 8 inch–i lățime şi 9 inch–i lungime, are – după cum ştiam – lungime mai mare de 200 de picioare şi se deschide în aer liber la al 103–lea rând de zidărie al piramidei. Probabil mai degrabă în mod intenționat decât accidental, este îndreptat către regiunile circumpolare ale boitei cereşti nordice sub un unghi de 32°30'. Ceea ce, în epoca piramidelor, în jurul anului 2.500 î.e.n., trebuie să fi însemnat că era îndreptat către culminația din constelația Dragonului.[976]

Spre marea mea uşurare, japonezii şi–au încheiat repede turul prin Camera Regelui şi au

---

[976] Robert Bauval, *Discussions în Egyptology* („Comentarii pe teme de Egyptologie"), nr. 29, 1994.

părăsit–o, cu o plecăciune şi fără a mai arunca în urmă vreo privire. Imediat după plecarea lor am trecut în cealaltă parte a încăperii, să mă uit şi la puțul sudic. De când mai fusesem pe aici, cu câteva luni în urmă, aspectul acestuia se schimbase îngrozitor. Gura lui conținea acum un echipament electric de condiționare a aerului, instalat de Rudolf Gantenbrink, care chiar acum îşi întorcea atenția către puțurile neglijate din Camera Reginei.

De vreme ce egiptologii erau convinşi că puțurile din Camera Regelui fuseseră construite cu scopul de a asigura ventilația, nu vedeam niciun impediment în utilizarea tehnologiei moderne pentru a le îmbunătăți eficiența sarcinii. Şi totuşi, dacă principalul lor scop ar fi fost ventilația, oare n–ar fi fost mai eficiente şi mai uşor de construit nişte conducte orizontale decât unele înclinate?[977] Prin urmare, era improbabil ca puțul sudic din Camera Regelui să țintească în mod întâmplător bolta cerească sudică sub un unghi de 45°. Pe vremea epocii piramidelor acesta era locul ocupat de meridianul ce trecea prin steaua Zeta din Orion, cea mai joasă dintre cele trei stele din Brâul lui Orion.[978] – o aliniere care – aş cum aveam să descopăr la momentul potrivit – urma să se dovedească a fi de cea mai mare însemnătate

---

977 Idem.

978 Idem. A se vedea şi *The Orion Mystery,* pag. 172.

pentru viitoarele cercetări privitoare la piramidă.

Stăpânul jocului

Acum că aveam iar la dispoziție Camera Regelui numai pentru mine, m–am apropiat de peretele vestic, în partea cea mai depărtată de sarcofag, şi m–am întors cu fața spre est.

Uriaşa încăpere are o nesfârşită capacitate de a da naştere unor indicații de jocuri matematice. De exemplu, înălțimea ei (19 picioare şi 1 inch) reprezintă exact jumătate din lungimea diagonalei pardoselii sale (38 de picioare şi 2 inch–i).[979] Ba mai mult, deoarece Camera Regelui are forma unui dreptunghi perfect cu laturi în raport de 1:2, se poate oare crede că vechii constructori ai piramidei nu erau conştienți de faptul că o făcuseră şi în aşa fel încât să exprime şi să exemplifice „secțiunea de aur”?

Cunoscută sub denumirea de *fi* (cp) secțiunea de aur este un alt număr irațional de felul lui *pi* (∏) care nu ar fi putut fi dedus aritmetic. Valoarea sa este rădăcina pătrată a lui 5, plus 1 şi împărțit la 2, ceea ce echivalează cu 1,61803.[980] Acesta s–a dovedit a fi „valoarea limită a raportului numerelor succesive din seria lui Fibonacci – seria numerelor începând prin 0,1,1,2,3,5,8,13 – în care fiecare

---

[979] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 117; *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* pag. 64.

[980] John Ivimy, *The Sphinx arul the Megaliths* („Sfinxul şi megaliții”), Abacus, Londra, 1976, pag. 118.

termen este suma celor doi termeni precedenți.”[981]

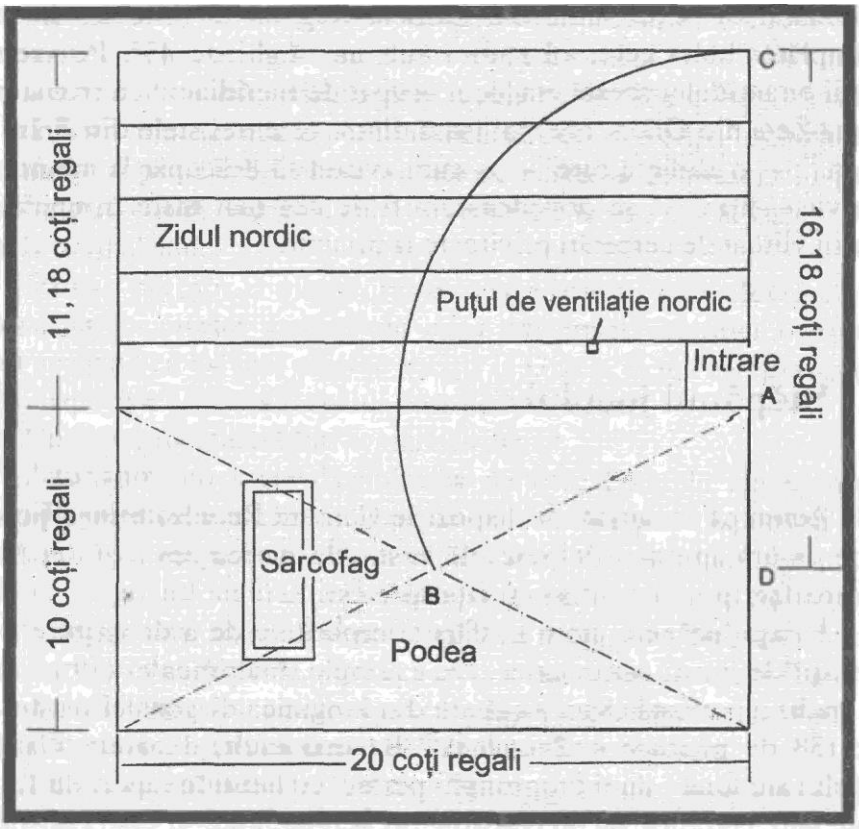

Chiar la începuturile istoriei sale dinastice, Egiptul a moştenit de la predecesori necunoscuţi un sistem de măsuri. Exprimate în aceste măsuri străvechi, dimensiunile Camerei Regelui (34 de picioare 4 şi inch-i x 17 picioare şi 2 inch-i) echivalează cu precizie cu 20 x 10 „coţi regali“ în timp ce înălţimea până la plafon a pereţilor laterali este de exact 11,18 coţi regali şi poate fi „rabătută“ pe C pentru a confirma înălţimea camerei. *Fi* este definit matematic ca (rădăcina pătrată a lui 5) + 1: 2, adică 1,618. Să fie oare o coincidenţă faptul că distanţa C—D (adică înălţimea peretelui Camerei Regelui plus jumătate din lăţimea pardoselii ei) este egală cu 16,18 coţi regali, cuprinzând astfel digiţii esenţiali ai lui *fi*?

Pe o schiță, li s–ar putea obține şi divizând o linie

---

[981] Idem.

A–B printr–un punct G, în aşa fel încât întreaga linie A–B să fie mai lungă decât prima porțiune, A–C, în aceeaşi proporție în care prima porțiune, A–C, este mai lungă decât restul liniei, C–B.[982] Această proporție, care s–a dovedit a fi deosebit de armonioasă şi plăcută ochiului, se presupune că a fost descoperită pentru prima oară de grecii pitagoreeni, care au încorporat–o în Partenon–ul din Atena. Cu toate acestea, nu există nicio îndoială că *fi* era exemplificat şi obținut cu cel puțin 2.000 de ani înainte, în Camera Regelui din Marea Piramidă de la Gizeh.

Egiptologii au considerat că toate acestea sunt o pură întâmplare. Dar constructorii piramidei nu făcuseră nimic la voia întâmplării. Indiferent cine fuseseră, mi se părea greu să–mi imaginez oameni cu o minte mai sistematică şi mai matematică.

Jocurile lor matematice îmi erau îndeajuns pentru o zi. Şi, totuşi, în timp ce părăseam Camera Regelui, nu puteam uita că se află la nivel cu a 50–a asiză a zidăriei Marii Piramide, la o înălțime de aproape 150 de picioare deasupra solului.[983] Ceea ce înseamnă – aşa cum a subliniat Flinders Petrie cu oarecare mirare – că vechii constructori au reuşit s–o amplaseze „exact la nivelul la care se află pe jumătatea secțiunii verticale a Piramidei, acolo unde suprafața secțiunii orizontale este

---

982 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 191.
983 *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* pag. 64.

jumătate din cea a bazei, unde diagonala de la un colț la celălalt este egală cu lungimea laturii bazei, şi unde lățimea feței este egală cu jumătate din diagonala bazei."[984]

Pentru a înțelege cum, este necesar să se considere pardoseala dreptunghiulară a încăperii ca fiind divizată în două pătrate imaginare de mărimi egale, lungimii laturii fiecărui pătrat dându–i–se valoarea 1. Dacă pe urmă oricare din aceste pătrate ar fi tăiat pe jumătate, formându–se astfel două dreptunghiuri noi, şi dacă diagonala dreptunghiului aflat cel mai aproape de linia de centru a Camerei Regelui ar fi abătută în jos, către bază, punctul în care vârful ei ar atinge baza ar determina valoarea sau 1,618, în raport cu lungimea laturii (adică 1) a pătratului inițial.30 (Un alt mod de a–l obține *pe fi,* inclus şi el în dimensiunile Camerei Regelui, este ilustrat pe pagina precedentă).

Jucându–se cu încredere şi eficiență cu mai mult de şase milioane de tone de piatră, creând galerii, şi camere, şi puțuri (conducte) şi coridoare mai mult sau mai puțin după poftă, realizând o simetrie aproape perfectă, unghiuri drepte aproape perfecte şi orientări aproape perfecte față de punctele cardinale, misterioşii constructori ai Marii Piramide îşi găsiseră timp să facă multe alte şmecherii şi cu dimensiunile imensului

---

984 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 93.

42. Necropola de la Gizeh, Egipt, văzută dinspre sud-vest. În prim plan (flancată de trei piramide „satelit"), se observă Piramida lui Menkaure/Mikerinos, cea de-a treia şi cea mai mică dintre Marile Piramide de la Gizeh. În spatele acesteia, cu vârful încă acoperit de câteva şiraguri de pietre fasetate originale, se înalţă Piramida lui Khafre/Kefren. În ultim plan se poate observa vârful trunchiat al Piramidei lui Khufu/Kheops — Marea Piramidă, cea de-a şaptea minune a lumii antice. Atribuirea celor trei piramide celor trei faraoni din Dinastia a Patra este convenţională, dar neavând ca suport dovezi convingătoare.

43. Marele Sfinx de la Gizeh, privind drept spre est, către răsăritul echinoţial. Noi dovezi geologice şi arheo-astronomice arată că această imensă sculptură monolitică poate fi cu multe mii de ani mai veche decât presupun în mod obişnuit arheologii.

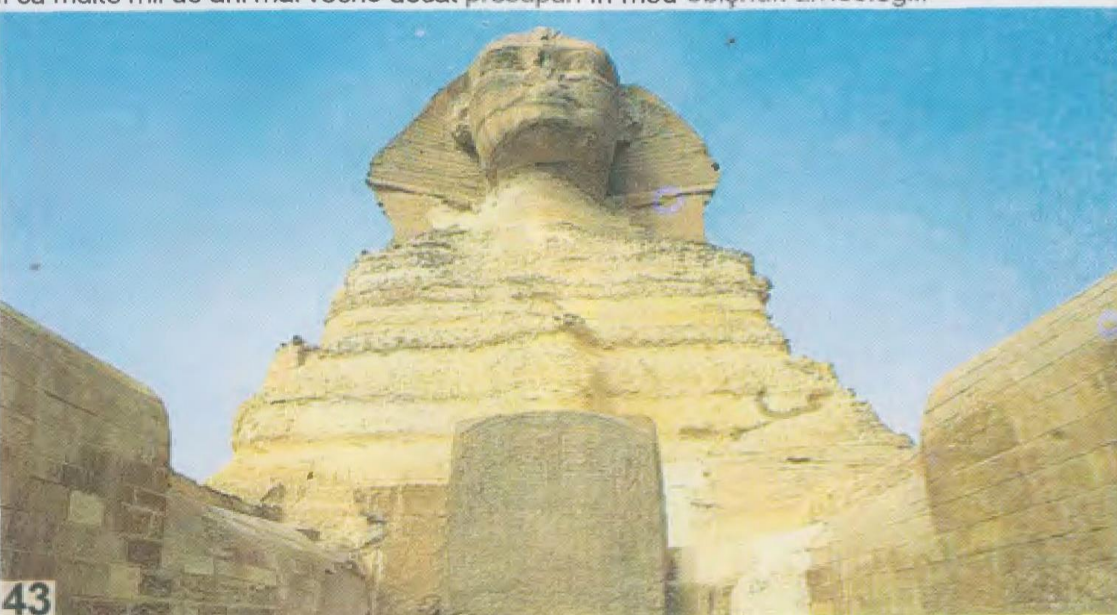

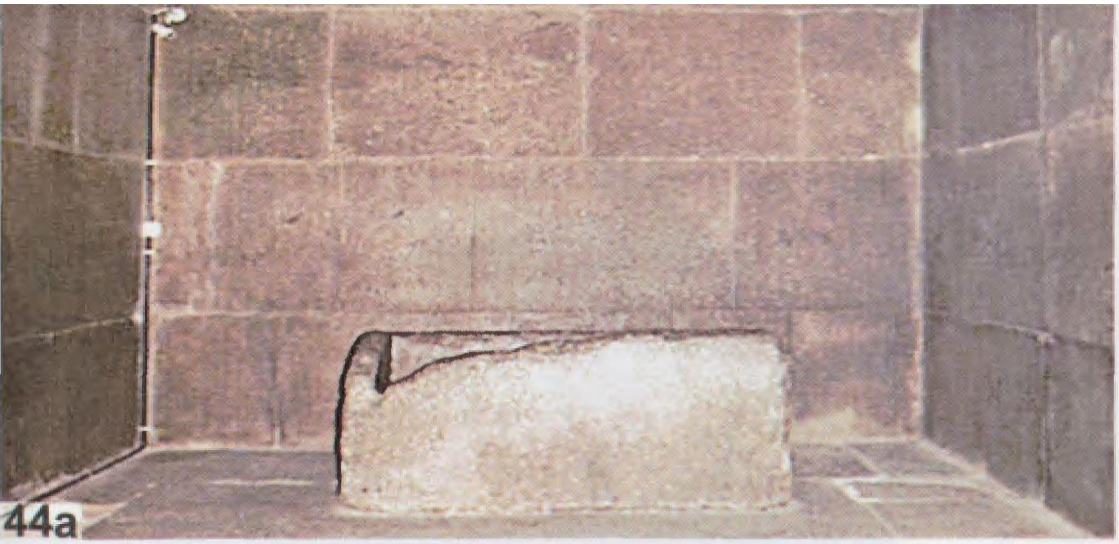

44a. Camera Regelui, în inima Marii Piramide. Pereții sunt alcătuiți din 100 de blocuri distincte, cântărind fiecare în jur de 70 de tone, iar pe plafon sunt așezate alte 9 blocuri, având câte 50 de tone. Camera Regelui are dimensiuni impresionante, măsurând 10,8 m pe direcția est-vest, 5,2 m pe direcția nord-sud şi 5,8 m înălțime. Logistica inginerească pe care o solicită crearea unei astfel de încăperi realizată la o înălțime de 150 de picioare deasupra solului este uluitoare. **44b. Intrarea în Camera Regelui,** raportată la proporția umană.

45. Sarcofagul din Camera Regelui. Lucrat într-un singur bloc de granit de Aswan, are 2,25 m lungime, 1 m lățime şi 1m înălțime. Interiorul sarcofagului a fost scobit acum mai bine de 4500 de ani, cu ajutorul unor burghie tabulare (nici un astfel de burghiu nu a fost găsit,spre exemplificare), care înlătura materialul cu o viteză de 500 de ori mai mare decât cea care se poate obține cu puternice burghie electrice moderne cu vârf diamantat. Este așezat în extremitatea estică a camerei mortuare din Marea Piramidă.

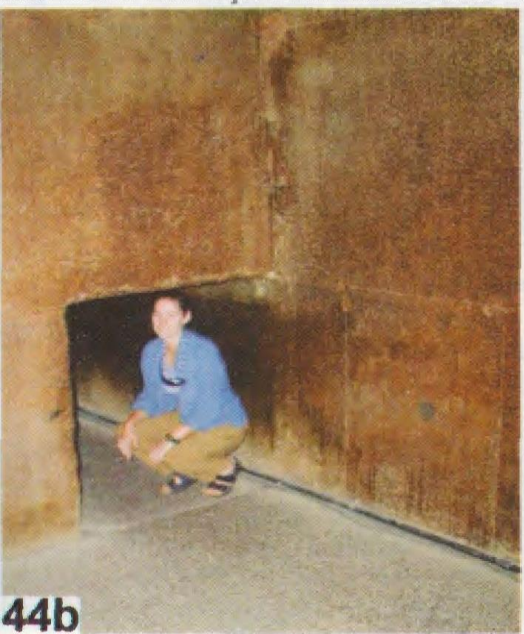

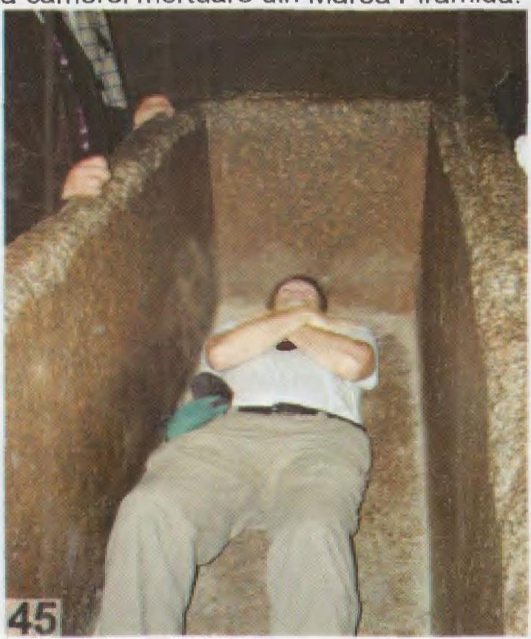

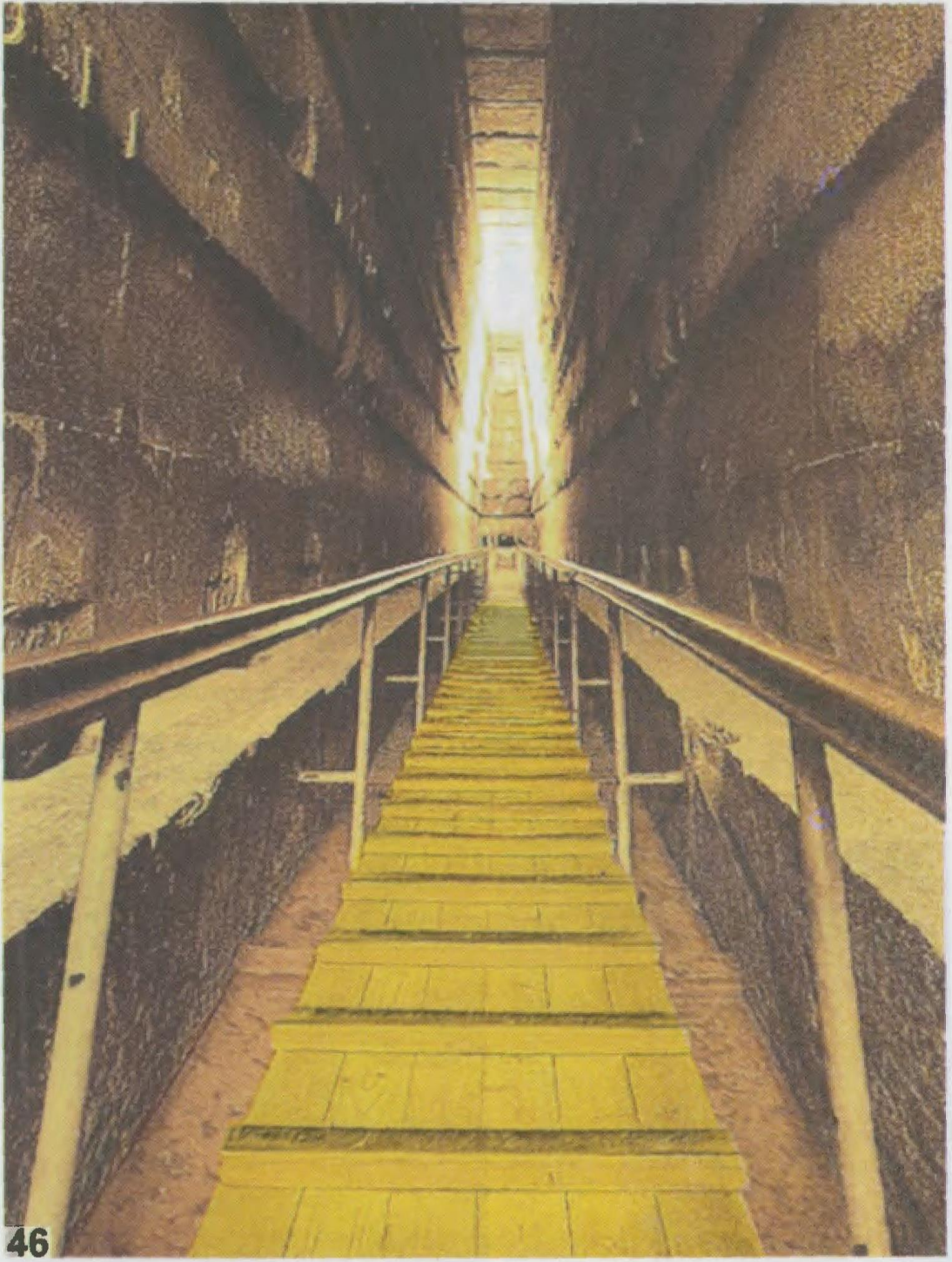

46. Marea Galerie. Oare privim în jos? Sau în sus? Măsurând 153 de picioare şi 28 de picioare în înălțime, această înspăimântătoare boltă în arc gotic are un unghi al pantei de 26° şi reprezintă o realizare inginerească şi arhitecturală aproape imposibilă.

47

48

47. În prezent, în Camera lui Khufu se intră prin această deschizătură situată la 15 m depărtare de intrarea principală.

48. Cea mai de jos din cele trei camere din Piramida lui Menkaure. Plafonul ei, urâțit de scrijelituri din epoca modernă, este format din 18 lespezi uriaşe de granit dispuse ca nişte frontoane față în față şi scobite pe dedesupt pentru a da efectul unei bolte centrale concave.

49. Vedere a Camerei Reginei spre nişa, amintind de arcurile gotice, de pe peretele estic. La aproximativ 200 de picioare în lungul acestui tunel, care are un traseu sinuos şi înclinare mare, o uriaşă barieră abruptă a fost descoperită în 1993 de ing. german Rudolf Gantenbrick, ajutat de camera de filmat-robot Upuaut.

49

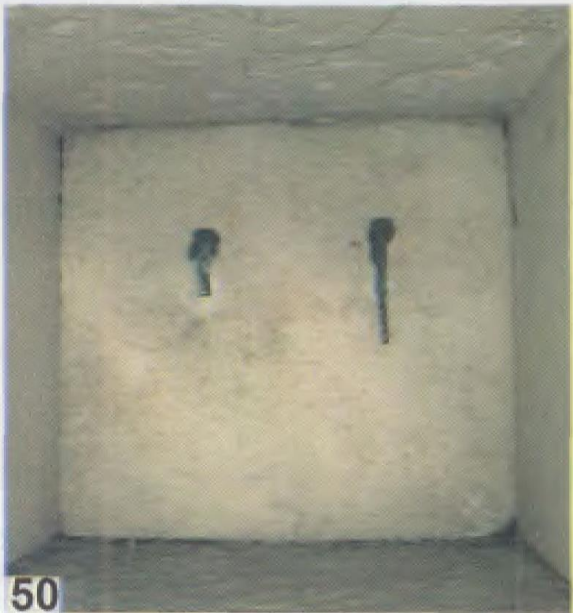
50

50. Puțurile de aerisire din Camera Reginei nu răzbesc în exterior, precum cele din Camera Regelui, ele fiind descoperite de ing. Waynman Dixon în anul 1972. Această cameră are trei guri de aerisire, din care două se termină în interiorul zidului, iar a treia conduce spre o cameră ascunsă din interiorul piramidei.

51a. Singura statuie a lui Khufu care mai există în zilele noastre, expusă în prezent la Muzeul de Antichități Egiptene din Cairo (Egipt), presupusul constructor al Marii Piramide. Paradoxal, această statuetă are doar 7,5 cm înălțime şi este executată în fildeş. Khufu/Kheops este al doilea rege din cea de-a IV-a dinastie egipteană; **51b. Frumoasa statuie din diorit (Muzeul de Antichități din Cairo) a lui Khafre/Kefren** a cărui figură a servit ca model pentru Marele Sfinx. Khafre (fratele lui Khufu) şi-a luat numele de fiu al lui Ra (Zeul Soare) şi este recunoscut ca fiind constructorul celei de-a doua piramide; **51c. Statuia faraonului Menkaure/ Mikerinos (fiul lui Khafre) şi a reginei sale**, lucrată în andezit, este un exemplu de sculptură regală din a IV-a dinastie egipteană. În prezent, se găseşte la Muzeul de Artă din Boston (U.S.A.), are 139,5 cm şi e datată 2548—2530 î.e.n.

52a şi **b. Camera principală din piramida lui Khafre**, cu scrijelitura lui Belzoni.

51a

51b

51c

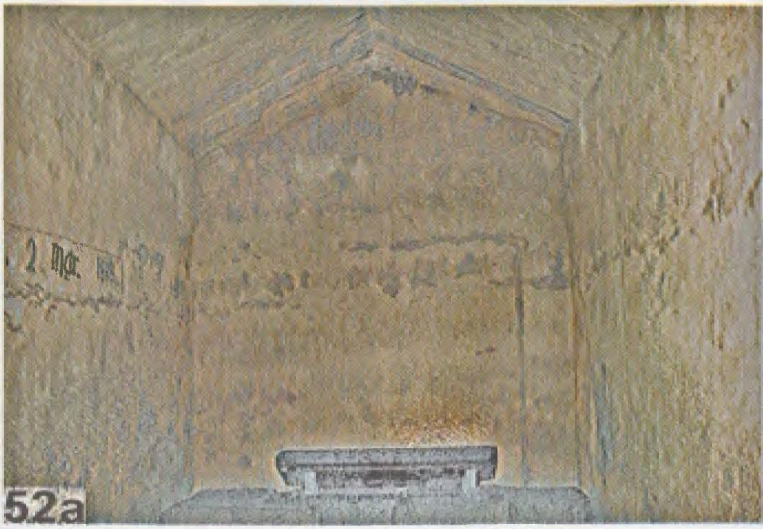
52a

52b

53

53.Barcul cu linii suple vechi de 4500 de ani, construit după o concepție deosebit de avansată față de cunoştinţele acelor timpuri despre navigația oceanică, şi găsit îngropat lângă Marea Piramidă. Alte barcuri asemănătoare, despre care se ştie că sunt mult mai vechi, au fost găsite recent, îngropate în deşert, la Abydos, în Egiptul de Sus (a se vedea Partea a VII-a).

54. O ceremonie solemnă care se petrecea în Templul din Karnak cu ocazia fiecărui început de an, având ca punct central barca solară sacră a lui Amen, Mut şi Khonsu. Destinaţia ei era Templul din Luxor aparţinând Templului de la Karnak.

55. Astfel de bărci erau, în mod invariabil, asociate cu Neteru, zeii despre care se spunea că au adus civilizaţia în Egipt, în îndepărtatele ,,Prime Timpuri". A se compara şi cu fotografiile **19** şi **20** din Partea **I.**

56

56. Perfecțiunea geometrică a Marii Piramide din Egipt, înaltă de aproape 500 le picioare şi presupusă a fi fost construită de faraonul din a Patra Dinastie, Khufu, în urul anului 2500 î.e.n. Printre alte funcții, Marea Piramidă a fost concepută pentru a ervi ca model matematic al emisferei nordice a Pământului, la o scară de 1: 43.200.

57. Ruina prăbuşită şi jefuită a piramidei lui Sahura — aflată în apropiere —, un araon din a Cincea Dinastie, care a domnit în jurul anului 2450 î.e.n. Cum s-ar putea explica un regres atât de spectaculos în materie de standarde, construcții şi pricepere nginerească într-un răstimp de numai un secol?

57

monument.

Pentru ce lucraseră mințile lor în felul acesta? Ce încercaseră să spună sau să facă? Şi de ce, la atâtea mii de ani după ce fusese construit, monumentul continuă să exercite o influență magnetică asupra atât de multor oameni, care vin în contact cu el de pe atât de multe drumuri ale vieții?

În apropiere se află un sfinx, aşa că m–am decis să–i adresez lui aceste ghicitori…

Capitolul 39

Locul începutului

Gizeh, Egipt, 16 martie 1993, ora 3.30 p.m.

Era mijlocul după–amiezei când am părăsit Marea Piramidă. Refăcând drumul pe care Santha şi cu mine îl urmasem în noaptea precedentă, când ne cățărasem pe monument, m–am îndreptat spre est, de–a lungul feței nordice, apoi spre sud, de–a lungul flancului feței estice, am urcat peste câteva movile de pietriş şi morminte străvechi ce se aflau grupate în această parte a necropolei, şi am ajuns pe roca de bază[985] acoperită de nisip a

---

[985] *Roca de bază:* roca de sub stratul de sol sau nisip aflat la contactul cu atmosfera. Poate fi de diferite tipuri. Stratul care o acoperă este foarte variabil ca grosime. Spațiile din piramide săpate în roca de bază, sunt săpate direct în roca ce iese de sub nisipurile deşertului. (n. trad.).

platoului Gizeh, care coboară în pantă spre sud şi est.

La baza acestei pante lungi şi line, la colțul sud–estic al Marii Piramide, Sfinxul stătea ghemuit în groapa lui săpată în rocă. Înalt de 66 de picioare şi lung de mai bine de 240 de picioare, cu un cap măsurând 13 picioare şi 8 inch–i în lățime[986], este de departe cea mai mare piesă unică de sculptură din întreaga lume – şi cea mai renumită:

O siluetă cu trup de leu şi cap asemănător cu cel al omului,
O privire inexpresivă şi necruțătoare ca aceea a Soarelui.[987]

Apropiindu–mă de monument dinspre nord–vest, am traversat străvechiul drum ce leagă a doua piramidă de aşa–numitul „Templu al Văii" al lui Khafre – o construcție foarte neobişnuită, situată exact la 50 de picioare distanță la sud de Sfinxul însuşi, pe latura estică a necropolei de la Gizeh.

Despre acest templu s–a crezut multă vreme că ar fi fost mai vechi decât vremea lui Khafre. De fapt, de–a lungul celei mai mari părți din secolul al nouăsprezecelea, consensul printre oamenii de

---

986 Valorile măsurătorilor sunt luate din *The Pyramids of Ancient Egypt,* pag. 106.
987 W.B. Yeats, *„The Second Coming"* („A doua venire").

ştiință a fost că ar fi fost construit într–o preistorie îndepărtată, şi că nu ar avea nimic de–a face cu arhitectura Egiptului dinastic.[988] Ceea ce a schimbat această opinie a fost descoperirea mai multor statui inscripționate, reprezentându–l pe Khafre, îngropate în vecinătatea templului. Cele mai multe dintre acestea erau foarte sfărâmate, dar tina, găsită cu susu–n jos într–o groapă adâncă din antecameră, este aproape intactă. În mărime naturală şi splendid sculptată dintr–un diorit negru, dur ca pietrele scumpe, îl reprezintă pe faraonul din Dinastia a Patra stând pe tron, şi privind cu o indiferență senină către infinit.

În momentul acesta a intervenit raționamentul ascuțit ca briciul al egiptologilor, şi s–a conceput o soluție de o inteligență aproape înspăimântătoare: statuile lui Khafre au fost găsite în Templul Văii, prin urmare Templul Văii a fost construit de Khafre. Flinders Petrie, cel înzestrat cu o judecată normală, a rezumat situația astfel: „Faptul că singurele rămăşițe a căror dată se poate stabili şi care au fost găsite în templu sunt statui ale lui Khafre, demonstrează că provin din perioada lui; deoarece ideea ca el să–şi fi însuşit o construcție mai veche este foarte improbabilă.”[989]

Dar de ce este atât de improbabilă o asemenea idee?

---

[988] *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 48.
[989] Idem, pag. 50.

De–a lungul întregii istorii a Egiptului dinastic, mulți faraoni şi–au însuşit construcțiile predecesorilor lor, uneori scoțând în mod deliberat cartuşele 990 constructorilor inițiali şi înlocuindu–le cu ale lor.[991] Nu există niciun motiv anume pentru a presupune că faraonul Khafre să fi fost împiedicat să–şi lege numele de Templul Văii, mai ales dacă, în mintea lui, templul n–ar fi fost asociat cu vreun cârmuitor istoric anterior, ci doar cu marii „zei" despre care egiptenii vechi spuneau că ar fi adus civilizația în Valea Nilului în îndepărtata şi mitica vreme la care ei se refereau sub denumirea de „primele timpuri"[992]. Într–un astfel de loc cu puteri arhaice şi misterioase, cu care el *nu pare să fi interferat în niciun alt mod*, este posibil ca faraonul să fi crezut că instalarea acolo a unor statui frumoase care–l reprezentau, de parcă ar fi fost viu, putea să aducă avantaje eterne. Şi dacă, printre zei, Templul Văii ar fi fost asociat cu Osiris (căruia orice faraon dorea să i se alăture în viața de după moarte)[993], utilizarea

---

990 *Cartuş:* Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul desfăcut parțial) pe care se scriu

991 Margaret A. Murray, *The Spendour that was Egypt* („Măreția care a fost Egiptul"), Sidgwick & Jackson, Londra, 1987, pag. 160–161.

992 A se vedea partea a VII-a, pentru un comentariu complet asupra „Primelor Timpuri".

993 Comentat în partea a VII-a; a se vedea şi partea a III-a, pentru o comparație între cultul reînvierii lui Osiris şi credințele despre reînvierea din Mexicul antic.

statuilor de către Khafre pentru a realiza o puternică legătură simbolică ar fi fost cu atât mai lesne de înțeles.

Templul giganților

După ce am traversat drumul de legătură, traseul ales de mine pentru a ajunge la Templul Văii m–a dus, prin pietrişul unui câmp de „mastaba", în care personaje mai puțin remarcabile din Dinastia a Patra fuseseră îngropate în morminte subterane, sub platforme de piatră în formă de bancă (*mastaba* este un cuvânt din araba modernă care înseamnă „bancă", de unde şi numele dat acestor morminte). Am mers de–a lungul peretelui sudic al templului însuşi, amintindu–mi că această construcție străveche are o orientare nord–sud aproape tot atât de perfectă ca aceea a Marii Piramide (cu o eroare de numai 12 minute de arc)[994].

Planul templului este pătrat, cu o latură de 147 de picioare. A fost construit în panta platoului, care este mai înalt spre vest decât către est. Ca urmare, în timp ce peretele lui vestic se înalță doar cu puțin peste 20 de picioare, cel estic depăşeşte înălțimea de 40 de picioare.[995]

Privit dinspre sud, dă impresia unei construcții

---

994 *The Pyramids and Temples of Gizeh,* pag. 47.

995 Dimensiunile sunt din *The Pyramids and Temples of Egypt,* pag. 48, şi din *The Pyramids of Egypt,* pag. 108.

în formă de pană, lipită de pământ şi solidă, rezemându–se zdravăn pe roca de bază. O cercetare mai atentă dezvăluie faptul că prezintă câteva caracteristici cu totul stranii şi inexplicabile pentru un ochi modern, şi care trebuie să le fi părut aproape tot atât de stranii şi inexplicabile şi vechilor egipteni. Dintru început, se remarcă absența totală, atât în interior cât şi în exterior, a unor inscripții sau a altor semne de identificare. După cum va observa cititorul, Templul Văii se poate compara în privința aceasta cu câteva dintre celelalte monumente anonime şi a căror vechime nu poate fi determinată, aflate pe platoul Gizeh, printre care se numără şi marile piramide (precum şi cu o misterioasă construcție de la Abydos cunoscută sub denumirea de „Osireion", la care ne vom referi în amănunt într–un capitol ulterior), dar că altminteri nu prezintă nicio asemănare cu produsele caracteristice şi binecunoscute ale artei şi arhitecturii egiptene – toate ornamentate din belşug, înfrumusețate şi inscripționate.[996]

O altă caracteristică importantă şi neobişnuită a Templului Văii este aceea că structura lui centrală e construită în întregime – *în întregime!*

---

[996] În plus pe lângă cele trei piramide de la Gizeh, templele mortuare ale lui Khafre şi Menkaure pot fi comparate cu Templul Văii în ceea ce priveşte lipsa lor de decorațiuni şi utilizarea unor megaliți cântărind 200 tone sau mai mult.

— Din megaliți calcaroşi gigantici. Cei mai mulți dintre aceştia au mărimi ce ating 30 de picioare lungime x 12 picioare lățime x 10 picioare înălțime.[997] Cântărind în mod obişnuit 200 de tone, fiecare din ei este mai greu decât o locomotivă Diesel modernă – şi numărul blocurilor e de câteva sute.[998]

Oare asta este în vreun fel ceva misterios?

Egiptologii nu par să fie de această părere; de fapt puțini dintre ei şi–au dat osteneala să facă unele comentarii – şi asta în cea mai superficială manieră posibilă – fie la cutremurătoarea mărime a acestor blocuri, fie la logistica de neînțeles a modului în care au putut fi poziționate. Aşa cum am văzut, monoliți de până la 70 de tone, fiecare greu cât 100 de autoturisme familiare, au fost urcați în Marea Piramidă până la nivelul Camerei Regelui – şi în cazul acesta fără a provoca multe comentarii din partea frăției egiptologilor – astfel că lipsa de curiozitate în legătură cu Templul Văii nu constituie o surpriză. Cu toate acestea, dimensiunile blocurilor sunt cu adevărat extraordinare, părând să aparțină nu numai unei alte epoci, dar şi unei alte *etici* – una care reflectă

---

997 *Serpent in the Sky,* pag. 211; de asemenea, *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993.

998 Pentru greutățile blocurilor, a se vedea *The Pyramids of Egypt,* pag. 215; *Serpent in the Sky,* pag. 242; *The Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 144; *The Pyramids: an Enigma Solved,* pag. 51; *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993.

preocupări estetice şi constructive de neînțeles şi te duce cu gândul la priorități cu totul diferite de ale noastre. De pildă, de ce să te încăpățânezi să utilizezi aceşti monoliți ancombranți de 200 de tone, când puteai pur şi simplu să–i tai în 10 sau 20, sau 40, sau 80 de blocuri mai mici şi mai uşor de manevrat? De ce să–ți îngreunezi lucrurile când puteai obține un efect vizual aproape identic cu mult mai puține eforturi?

Şi cum au ridicat constructorii Templului Văii aceşti megaliți colosali la înălțimi mai mari de 40 de picioare?

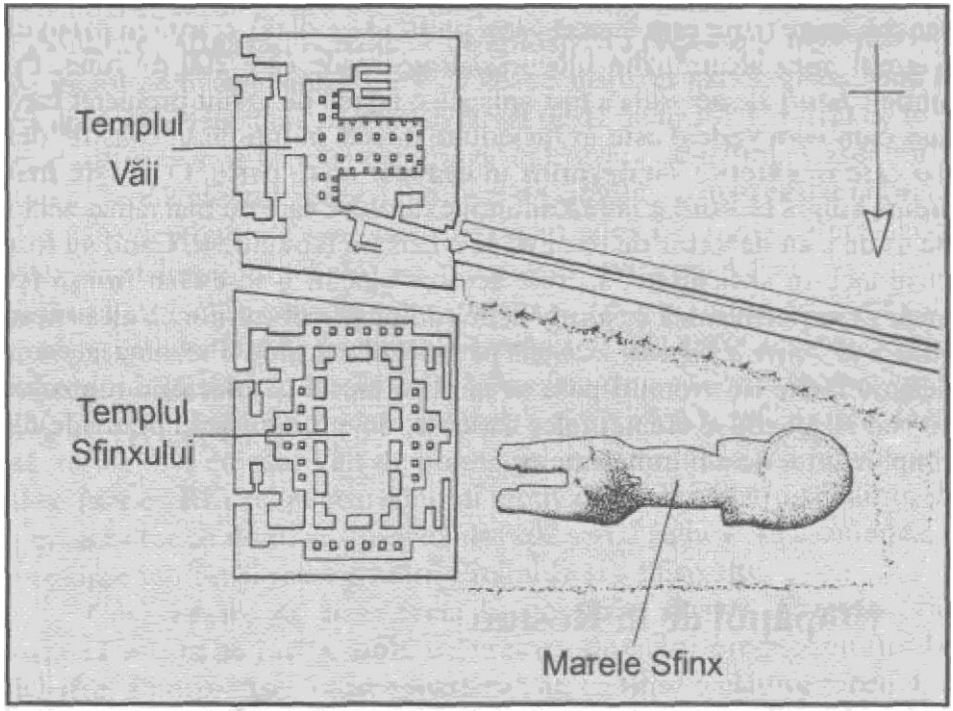

Sfinxul, Templul Sfinxului şi Templul Văii al lui Khafre.

Actualmente, în lume există numai două macarale terestre în stare să ridice sarcini atât de mari. Situându–se amândouă chiar la frontiera tehnologiei construcțiilor, ambele sunt maşini imense, industrializate, cu brațe ce se ridică în aer la înălțimi mai mari de 220 de picioare, care impun, pentru a nu se răsturna, o echipare cu contragreutăți de 160 de tone. Timpul de pregătire pentru o singură ridicare este de aproximativ şase săptămâni şi necesită iscusința unor echipe specializate de până la 20 de oameni.[999]

Cu alte cuvinte, constructorii moderni, având la dispoziție toate avantajele unei inginerii de înaltă tehnicitate, abia dacă pot ridica greutăți de 200 de tone. Aşadar, nu este oarecum surprinzător că vechii constructori de la Gizeh ridicau asemenea greutăți într–un mod aproape de rutină?

Apropiindu–mă mai mult de peretele sudic, mai puțin vizibil, al templului, am observat altceva în legătură cu imensele blocuri de piatră: nu numai că sunt ridicol de mari, dar, ca pentru a complica şi mai mult imposibila sarcină, au fost tăiate şi îmbinate în aşa fel încât alcătuiesc un fel de joc de puzzle în zigzag, cu piese multiunghiulare, asemănător cu cele folosite în construcțiile de piatră ciclopice de la Sacsayhuaman şi Machu Picchu, în Peru (vezi Partea a II–a).

---

[999] Comunicare personală din partea lui John Anthony West. A se vedea şi *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV.

Un alt amănunt pe care l–am observat, este acela că pereții templului par să fi fost construiți în două etape. Prima etapă, care în cea mai mare parte este intactă (deşi profund erodată), constă în masivul şi greul miez alcătuit din blocuri calcaroase de câte 200 de tone. Pe ambele laturi ale acestuia a fost aplicată o fațadă de granit prelucrat care (aşa cum vom vedea) este în majoritate intactă în interiorul construcției dar care în exterior s–a desprins în cea mai mare parte. O privire mai atentă asupra blocurilor îmbrăcăminții exterioare care nu mai rămas acolo de unde s–au desprins de miez dă la iveală un fapt ciudat. Când au fost puse aici, în antichitate, spatele acestor blocuri a fost tăiat în aşa fel încât să se potrivească în jurul adânciturilor şi scobiturilor ce alcătuiesc *dovada de trecere a timpului existentă* pe miezul calcaros. Prezența acestor desene lăsate de vremuri pare să implice faptul că blocurile miezului au stat aici, expuse elementelor naturale, de–a lungul unei perioade de timp, înainte de a fi îmbrăcate cu granit.

Stăpânul de la Rostau

Făcând un ocol, m–am îndreptat acum către intrarea Templului Văii, situată lângă capătul nordic al peretelui estic, cel înalt de 43 de picioare. Aici am constatat că îmbrăcămintea de granit încă mai există în stare perfectă, constând din lespezi imense ce cântăresc fiecare între 70 şi 80 de tone

şi care protejează precum o armură blocurile miezului calcaros de sub ele. Cuprinzând un coridor înalt, îngust şi lipsit de acoperiş, acest portal întunecos şi impunător se îndreaptă mai întâi de la est spre vest, apoi coteşte în unghi drept către sud, conducându–mă într–o antecameră spațioasă. Aici a fost găsită statuia din diorit care–l reprezintă pe Khafre în mărime naturală, întoarsă cu susul în jos şi în aparență înmormântată, potrivit ritualului, pe fundul unei gropi adânci.

Un majestuos aranjament de blocuri de îmbrăcăminte din granit lustruit fin, dispuse ca un puzzle cu piese întrepătrunse, căptuşeşte întregul interior al antecamerei (continuându–se în toată construcția).

Întocmai ca şi blocurile de pe unele dintre cele mai mari şi mai bizare monumente pre–incaşe din Peru, acesta prezintă la îmbinări multiple unghiuri dăltuite fin şi alcătuiesc un desen general complicat. De remarcat, în mod special, este modul în care unele blocuri învăluie colțurile şi se îmbină îmbucându–se în unghiuri tăiate corespunzător în alte blocuri.

Din antecameră am trecut printr–un elegant coridor ce duce într–o spațioasă sală în formă de T. M–am pomenit stând în capul *T*–ului şi privind mai departe, spre est, în lungul unei impunătoare alei de coloane monolitice. Atingând o înălțime de aproape 15 picioare şi măsurând 41 de inch–i pe

fiecare latură, aceste coloane susțin grinzi de granit, care la rândul lor au o secțiune pătrată, cu latura de 41 de inch–i. Un rând de încă şase coloane, susținând şi ele grinzi, se înşiruie de–a lungul axei nord–sud a *T*–ului; efectul general fiind cel de simplitate masivă dar rafinată.

Ce destinație a avut această construcție? În opinia egiptologilor care i–o atribuie lui Khafre, scopul ei este evident. A fost concepută, spun ei, ca loc de întrunire pentru unele din ritualurile de purificare şi renaştere cerute de funeraliile faraonului. Cu toate acestea, vechii egipteni înşişi nu au lăsat nicio inscripție care să confirme aşa ceva. Dimpotrivă, singura dovadă scrisă care a ajuns până la noi nu face decât să indice că Templul Văii nu poate (oricum, nu inițial) să fi avut ceva de–a face cu Khafre, pentru simplul motiv că a fost construit înainte de perioada lui de domnie. Această dovadă scrisă indică, de asemenea, o vechime mult mai mare a Marii Piramide şi a Sfinxului.

Ceea ce are de spus Stela Inventarului despre Templul Văii este că acesta se înălța acolo pe vremea domniei predecesorului lui Khafre, Khufu, când a fost considerat nu ca fiind o clădire recentă, ci una din timpuri străvechi. Ba mai mult, din context reiese clar că nu s–a crezut că ar fi fost opera vreunui faraon anterior. Dimpotrivă, se credea că era rămas din „primele timpuri" şi că fusese construit de „zeii" care, în acea epocă

îndepărtată, se instalaseră în Valea Nilului. Se fac referiri foarte clare la el, numindu–l „casa lui Osiris, stăpânul de la Rostau”[1000] (Rostau fiind o denumire arhaică a necropolei de la Gizeh).[1001]

Aşa cum vom vedea în Partea a VII–a, Osiris este, în multe privințe, replica egipteană a lui Viracocha şi a lui Quetzalcoatl, zeitățile civilizatoare din Anzi şi din America Centrală. Împărtăşeşte cu ei nu numai o misiune comună, ci şi o vastă moştenire a unui simbolism comun. Pare, aşadar, potrivit ca „locuința”, „casa” (sau sanctuarul, sau templul) unui atât de înțelept învățător şi legiuitor să se fi stabilit la Gizeh, în raza de vedere a Marii Piramide şi în imediata vecinătate a Marelui Sfinx.

De o vechime imensă, îndepărtată, fabuloasă

Urmând indicațiile date în Stela Inventarului – care afirmă că Sfinxul se afla „la nord–est de Casa lui Osiris” [1002] – m–am îndreptat către capătul nordic al peretelui vestic care cuprinde sala în formă de *T* a Templului Văii. Am trecut printr–un portal monolitic şi am intrat într–un coridor lung, în pantă, cu pardoseală de alabastru (orientat tot în direcția nord–vest) care s–a deschis în curând spre capătul aflat la nivelul mai mic al drumului

---

1000 *Ancient Records of Egypt,* vol. I, pag. 85.

1001 A se vedea, de exemplu, lucrarea lui Miriam Lichtheim, *Ancient Egyptian Literature* („Literatura egipteană veche), University of California Press, 1976, vol. II, pag. 85–86.

1002 *Ancient Records of Egypt,* vol. I, pag. 85.

de legătură ce ducea spre cea de–a doua piramidă.

De pe marginea drumului de legătură aveam, imediat spre nordul meu, o privelişte nestânjenită de niciun obstacol asupra Sfinxului. Lung cât un bloc orăşenesc, înalt cât o clădire cu şase etaje, stătea cu faţa spre răsăritul soarelui în cele două zile echinocţiale ale anului. Cu cap de om, cu trup de leu, ghemuit de parcă ar fi fost, în fine, gata să–şi mişte coapsele leneşe după mileniile unui somn de piatră, a fost sculptat ca o unică bucată dintr–o singură creastă de calcar, într–un loc în care trebuie să fi fost ales dinainte cu meticulozitate. Caracteristica deosebită a acestui amplasament, pe lângă faptul că are o vedere generală a Văii Nilului, este aceea că alcătuirea lui geologică cuprinde un dâmb de rocă dură ce iese cu cel puţin 30 de picioare deasupra nivelului general al coamei de piatră calcaroasă. Din acest dâmb au fost sculptate capul şi gâtul Sfinxului, în timp ce, sub el, imensul morman dreptunghiular de calcar care urma să capete formă de trup a fost izolat din roca de bază înconjurătoare. Constructorii au făcut acest lucru săpând în jurul lui un şanţ lat de 18 picioare şi adânc de 25 de picioare, creând astfel un monolit de sine stătător.

Prima impresie – şi cea cu care rămâi – despre Sfinx şi zona lui împrejmuitoare, este că e foarte, foarte vechi: nu doar de câteva mii de ani, ca a Patra Dinastie a faraonilor egipteni, ci imens, îndepărtat, fabulos de vechi. În toate perioadele

istoriei lor, aşa l–au considerat vechii egipteni pe acest monument, care, credeau ei, păzea „Splendidul loc al începutului tuturor timpurilor” şi pe care îl venerau ca fiind focarul „unei imense puteri magice ce se întindea deasupra întregii regiuni.”[1003]

Aşa cum am văzut, acesta este mesajul general al Stelei Inventarului. În mod şi mai clar, acesta este şi mesajul de pe „Stela Sfinxului”, construită aici în jurul anului 1.400 î.e.n., de către Tutmes al IV–lea, un faraon din Dinastia a Optsprezecea. Încă mai stând între labele Sfinxului, această placă de granit aminteşte că înainte de domnia lui Tutmes, acest monument a fost acoperit de nisip până la gât. Tutmes l–a eliberat, înlăturând tot nisipul, şi a construit stela spre a comemora această lucrare a sa.[1004]

În decursul ultimilor 5.000 de ani, pe platoul Gizeh n–au existat modificări semnificative ale climatului.[1005] Urmează aşadar că pe toată durata acestei perioade, incinta Sfinxului trebuie să fi fost tot atât de susceptibilă de a fi îngropată în nisip ca şi pe vremea când o curățase Tutmes – şi, de fapt,

---

[1003] *A History of Egypt,* 1902, vol. 4, pag. 8 şi în continuare, *„Stela of the Sphinx”* („Stela Sfinxului).

[1004] Idem.

[1005] Karl. W. Butzer, *Early Hydraulic Civilisation în Egypt: A Study în Cultural Ecology* („Civilizația hidraulică timpurie în Egipt: un studiu în domeniul ecologiei culturale), University of Chicago Press, 1976.

tot atât cât este şi în zilele noastre. Istoria recentă dovedeşte că incinta se poate umple repede dacă rămâne neîngrijită. În 1818, căpitanul Caviglia a curățat–o de nisip în scopuri cerute de săpăturile lui, iar în 1886, când Gaston Maspero a venit să facă iar excavații în acest sit, a fost obligat să pună să fie din nou curățat de nisip. Treizeci şi nouă de ani mai târziu, în 1925, nisipurile reveniseră în forță, şi Sfinxul era îngropat până la gât când Serviciul Egiptean al Antichităților şi–a luat încă o dată sarcina eliberării şi restaurării lui.[1006]

Oare nu sugerează asta că ar fi posibil ca climatul să fi fost foarte diferit pe vremea când a fost săpată incinta Sfinxului? Ce rost ar fi avut să se creeze această imensă statuie, dacă soarta ei era doar aceea de a fi înghițită de nisipurile mereu în mişcare ale Saharei răsăritene? Oricum, deoarece Sahara este un deşert tânăr, şi fiindcă zona Gizeh, în mod deosebit, era în urmă cu 11.000–15.000 de ani umedă şi fertilă, nu merită oare să se ia în considerare şi un cu totul alt scenariu? Nu–i oare posibil ca incinta Sfinxului să fi fost săpată pe vremea acelor îndepărtate milenii verzi, când solul de deasupra încă mai era prins de suprafața platoului prin rădăcini de ierburi şi tufişuri, şi când ceea ce acum este un deşert de nisipuri măturate de vânt semăna mai mult cu unduioasele savane din regiunile Kenia şi

---

1006 *The Pyramids of Egypt,* pag. 106–107.

Tanzania ale vremurilor moderne?

În condiții climatice atât de blânde, crearea unui monument semisubteran de felul Sfinxului nu ar fi jignit bunul–simț. Constructorii nu ar fi avut niciun motiv să anticipeze lenta transformare a platoului într–o zonă uscată şi deşertică, aşa cum avea să se întâmple în cele din urmă.

Dar este oare posibil să–ți imaginezi că Sfinxul se poate să fi fost construit pe vremea când Gizeh încă mai era o regiune verde… cu multă, foarte multă vreme în urmă?

Aşa cum vom vedea, astfel de idei constituie o anatemă pentru egiptologii moderni, care sunt totuşi nevoiți să recunoască (pentru a–l cita pe Dr. Mark Lehner, director al Proiectului de Cartografiere a Platoului Gizeh) că: „nu există nicio modalitate directă de a determina vechimea Sfinxului însuşi, deoarece acesta este sculptat chiar din roca naturală."[1007] În absența unor teste mai obiective, Lehner a mers mai departe, subliniind că arheologii trebuie să „stabilească problema *pe baza contextului*". Iar contextul Sfinxului, adică al necropolei de la Gizeh – un binecunoscut sit datând din Dinastia a Patra – indică în mod evident că Sfinxul aparține şi el Dinastiei a Patra.[1008]

[1007] Mark Lehner, Reuniunea anuală a AAAS din 1992, cu tema; Cât de vechi este Sphinxul?

[1008] Idem.

Un asemenea raționament n–a fost considerat ca axiomatic de către distinşi predecesori din secolul al nouăsprezecelea ai lui Lehner, care, la un moment dat, erau convinşi că Sfinxul data cu mult dinainte de Dinastia a Patra.

De fapt, al cui Sfinx este?

În lucrarea sa intitulată *Passing of Empires* („Trecerea Imperiilor"), publicată în 1.900, distinsul egiptolog francez Gaston Maspero, care a efectuat un studiu special al conținutului Stelei Sfinxului, instalată de Tutmes al IV–lea, a scris:

Stela Sfinxului poartă, pe rândul 13, cartuşul lui Khafre, în mijlocul unui spațiu liber… Acolo, cred eu, se află indicația unei (renovări şi curățări) a Sfinxului, executată în timpul domniei acestui principe, şi în consecință dovada mai mult sau mai puțin certă a faptului că Sfinxul era deja acoperit de nisip *pe vremea lui Khufu şi a predecesorilor săi…*[1009]

Tot atât de distinsul Auguste Mariette era de acord cu această ipoteză, în mod destul de firesc, de vreme ce el a fost descoperitorul Stelei Inventarului (care, aşa cum am văzut, afirmă cu certitudine că Sfinxul se înălța pe platoul lui Gizeh cu mult înainte de domnia lui Khufu).[1010] La

---

[1009] Gaston Maspero, *The Passing of Empires* („Trecerea imperiilor"), New York, 1900.
[1010] A se vedea capitolul 35.

aceeaşi opinie se raliau Brugsch în cartea *Egypt under the Pharaohs* („Egiptul sub faraoni"), publicată la Londra, în 1891, Petrie, Sayce şi mulți alți oameni de știință din respectiva perioadă.[1011] Autori ai unor descrieri de călătorii, ca de exemplu John Ward, afirmau că „Marele Sfinx trebuie să fie cu nenumărați ani mai vechi decât piramidele". Iar mai recent, în 1904, Wallis Budge, respectat custode al secției de antichități egiptene de la British Museum, nu avea nicio ezitare când făcea următoarea afirmație fără echivoc:

Cea mai veche şi cea mai frumoasă statuie de leu cu cap omenesc este faimosul „Sfinx" de la Gizeh. Acest minunat obiect exista în zilele lui Khafre, constructorul celei de a doua piramide, şi era, foarte probabil, extrem de vechi şi în acea perioadă îndepărtată... Se credea că Sfinxul era legat într–un mod oarecare de străini sau de o religie străină care data din vremuri predinastice.[1012]

Cu toate acestea, între începutul şi sfârşitul secolului douăzeci, opiniile egiptologilor cu privire la vechimea Sfinxului s–au schimbat în mod spectaculos. Astăzi nu există nici un singur egiptolog tradiționalist care ar accepta măcar să

[1011] Pentru un rezumat general al acestor opinii, a se vedea lucrarea lui John Ward, *Pyramids and Progress* („Piramidele şi progresul"), Londra, 1900, pag. 38–42.

[1012] *The Gods of Egyptians,* vol. I, pag. 471–472, şi vol. II, pag. 361.

discute, darmite să ia în mod serios în considerare sugestia nebunească şi iresponsabilă, care cândva era un fapt bine cunoscut, că Sfinxul ar putea să fi fost construit cu mii de ani înainte de domnia lui Khafre.

De exemplu, din cele spuse de doctorul Zahi Hawass, director al sitului Gizeh şi Saqqara din partea Organizației Antichităților Egiptene, reiese că au fost înaintate multe teorii de acest fel, dar că pe toate „le–a spulberat vântul" din cauză că „noi, egiptologii, avem dovezi serioase pe baza cărora să declarăm că Sfinxul datează de pe vremea lui Khafre."[1013] Tot astfel, Carol Redmont, arheolog din campusul de la Berkley al Universității din California, s–a arătat neîncrezător când i s–a sugerat că e posibil ca Sfinxul să fie cu mii de ani mai vechi decât vremurile lui Khafre: „Pur şi simplu este cu neputință ca aşa ceva să fie adevărat. Popoarele din acea regiune n–ar fi avut tehnologia, instituțiile conducătoare şi nici măcar voința de a realiza o asemenea construcție cu mii de ani înainte de domnia lui Khafre."[1014]

Când am început pentru prima oară să reexaminez această ipoteză, presupuneam, întocmai aşa cum părea să susțină Hawass, că ar fi fost necesar să se găsească vreo nouă dovadă incontestabilă, care să stabilească identitatea

---

[1013] Interviu în *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993.
[1014] Citat în *Serpent In The Sky,* pag. 230.

constructorului monumentului. Dar nu acesta este cazul. De fapt, există numai trei raţiuni „contextuale” pentru care construirea anonimului, enigmaticului şi lipsitului de inscripţii Sfinx i se atribuie actualmente cu încredere lui Khafre:

1. *Din cauza cartuşului lui Khafre, aflat pe rândul al 13–lea de pe Stela Sfinxului, instalată de Tutmes al IV–lea*: Maspero a dat o explicaţie cât se poate de raţională a prezenţei acestui cartuş: Tutmes a fost restauratorul Sfinxului şi a plătit tributul cuvenit unei restaurări anterioare a monumentului – una întreprinsă în timpul celei de a Patra Dinastii, de către Khafre, este respinsă de egiptologii moderni. Cu obişnuita lor asemănare telepatică a modului de gândire, ei sunt de acord actualmente că Tutmes a pus cartuşul pe stelă ca o recunoaştere a faptului că faraonul Khafre a fost constructorul iniţial (nu doar un restaurator).

Deoarece niciodată nu a existat nimic altceva decât acest unic cartuş – şi fiindcă textele de pe ambele laturi ale lui lipseau atunci când stela a fost scoasă la lumină prin săpături, nu este oare puţin prematur să se ajungă la concluzii atât de ferme? Ce soi de „ştiinţă” este aceea care îngăduie ca simpla prezenţă a cartuşului unui faraon din Dinastia a Patra (pe o stelă adăugată de un faraon din Dinastia a Optsprezecea) să determine întreaga identificare a unui monument, altminteri anonim? Şi în afară de asta, actualmente chiar şi acel cartuş s–a exfoliat şi nu poate fi cercetat…

2. *Din cauză că Templul Văii, aflat alături, îi este atribuit tot lui Khafre*: Această atribuire (bazată pe statui care tot atât de bine se poate să fi fost aduse aici din altă parte) se clatină, pentru a nu spune decât atât. Cu toate acestea, a fost aprobată din toată inima de egiptologi, care, cu acelaşi prilej, au decis să–i atribuie Sfinxul tot lui Khafre (deoarece Sfinxul şi Templul Văii sunt legate într–un mod atât de evident).
3. *Din cauză că se crede că fața Sfinxului seamănă cu statuia intactă a lui Khafre, găsită în groapa din Templul Văii*: Aceasta este, desigur o chestiune de opinie. Eu n–am văzut niciodată nici cea mai mică asemănare între cele două chipuri. Şi, dacă–i vorba, n–au văzut–o nici artişti cu autorizație juridică aparținând Departamentului de Poliție din New York care au fost aduşi recent pentru a efectua un studiu comparativ, cu un echipament „Identikit", între Sfinx şi statuie[1015] (aşa cum vom vedea în Partea a VII–a).

Prin urmare, ca o concluzie generală trasă în timp ce stăteam în picioare contemplând Sfinxul în acel sfârşit de după–amiază din 16 martie 1993, consideram că juriul este încă departe de a atribui corect acest monument – fie lui Khafre, pe de o parte, fie, pe de alta, arhitecților unei civilizații înaintate, datând din vremuri preistorice şi până

[1015] Idem, pag. 230–232; *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV.

în prezent neidentificată.[1016] Indiferent care ar fi fost capriciul de moment al egiptologilor (în luna sau secolul respectiv), fapt este că ambele scenarii sunt plauzibile. Aşadar, ceea ce este necesar, e o dovadă pe deplin certă şi neambiguă care să clarifice problema într–un sens sau în celălalt.

[1016] Cel puțin un egiptolog tradiționalist, Selim Hassan, a recunoscut că juriul încă nu este lămurit în această privință. După douăzeci de ani de săpături la Gizeh, el a scris: „Cu excepția rândului parțial distrus de pe Stela de granit a lui Tutmes al IV-lea, care nu dovedeşte nimic, nu există nici o singură inscripție străveche care să stabilească o legătură între Sfinx şi Khafre. Astfel, oricât de solidă ar părea, trebuie să considerăm această dovadă ca fiind circumstanțială până la momentul în care o lovitură de lopată norocoasă va dezvălui lumii o referire categorică la construirea acestei statui." Citat în *Conde Nast Traveller,* februarie 1993, pag. 168–169.

Partea a VII–a
Stăpânul Eternității
Egipt 2.

Capitolul 40

Au mai rămas secrete în Egipt?

Spre înseratul zilei de 26 noiembrie 1922, arheologul britanic Howard Carter, împreună cu sponsorul său, lordul Carnarvon, a pătruns în mormântul unui tânăr faraon din Dinastia a Optsprezecea, care domnise în Egipt între anii 1352–43 î.e.n. Numele acelui faraon, care de atunci încoace a făcut înconjurul lumii, era Tutankamon.

Două nopți mai târziu, la 28 noiembrie, s–a făcut o deschizătură spre „tezaurul" mormântului. Acesta era plin cu imense racle de aur şi dădea acces spre o altă cameră de dincolo de el. În mod mai degrabă neobişnuit, această cameră, deşi înțesată cu un uluitor sortiment de artefacturi[1017] prețioase şi frumoase, nu avea nicio uşă, intrarea ei fiind păzită de o efigie extraordinar de plină de viață a zeului cu cap de şacal al morții, Anubis. Cu urechile ațintite în sus, zeul stătea ghemuit ca un câine, cu labele din față întinse înainte, pe capacul

---

[1017] *Artefact (artifact):* Obiect executat artizanal, de mâna omului, de exemplu o unealtă sau o decorațiune (ornament de orice tip), în special una care prezintă interes istoric. (n. trad.).

unui coşciug din lemn aurit, lung de aproximativ 4 picioare, înalt de trei picioare şi lat de două picioare.

Muzeul Egiptean, Cairo, decembrie 1993

Stând tot cocoțat pe sicriul lui, dar acum închis într–o vitrină de sticlă prăfuită, Anubis mi–a reținut atenția vreme de câteva clipe lungi, tăcute. Efigia lui fusese sculptată dintr–un lemn ulterior tencuit, acoperit în întregime cu o răşină neagră şi după aceea împodobit cu migală cu intarsii de aur, alabastru, calcită, obsidian [1018] şi argint – materiale folosite cu un efect deosebit la ochi, care sclipeau atenți, creând o tulburătoare senzație de inteligență vie şi concentrată. În acelaşi timp, coastele lui fin cizelate şi musculatura suplă îi dăruiau o aură de incontestabilă tărie, energie şi grație.

Captat de câmpul de forțe al acestei prezențe oculte şi puternice, mi–am amintit cu intensitate de miturile universale despre precesiune, pe care le studiasem în cursul anului precedent. Printre acele mituri circulă încoace şi încolo personaje canine, într–un mod care, uneori, pare literalmente aproape anume pus la cale. Am început să mă întreb dacă simbolismul câinilor, lupilor, şacalilor şi aşa mai departe se poate să fi fost utilizat *în mod deliberat* de către demult–

[1018] Obsidian: rocă magmatică necristalizată, întrebuințată în epoca de piatră la confecționarea armelor şi uneltelor. (n. trad.).

morții făuritori de mituri pentru a–i ghida pe inițiați printr–un labirint de indicii către sursele unor cunoştințe ştiințifice pierdute.

Am presupus că printre aceste surse se află şi mitul lui Osiris. Mult mai mult decât un mit, a fost dramatizat şi pus în scenă an de an în Egiptul antic sub forma unui „mister" – un produs artistic literar, bazat pe o „intrigă", transmițând urmaşilor această tradiție ca pe o comoară scumpă provenind încă din vremuri preistorice.[1019] Aşa cum am văzut în Partea a V–a, această tradiție conține valori ale vitezei mişcării de precesiune, atât de exacte şi atât de logice, încât este extrem de greu să le atribui unei întâmplări. Şi nici faptul că zeului–şacal i s–a dat în piesă un rol principal, slujindu–i lui Osiris drept ghid al duhurilor în călătoria lui subpământeană[1020], nu pare probabil să fie o întâmplare. De asemenea, este ispititor să te întrebi dacă există o semnificație în faptul că, în vremurile străvechi, preoții egipteni se refereau la Anubis ca la un „paznic al scrierilor tainice şi sacre".[1021] Sub marginea canelată a coşciugului aurit pe care se ghemuieşte acum efigia lui, s–a găsit o inscripție: „inițiat în taine". Alte traduceri

---

[1019] A se vedea, de exemplu, lucrarea Rosaliei David, *A Guide to Religios Ritual at Abydos* („Îndrumător al ritualului religios de la Abydos"), Aris and Phillips, Warminster, 1981, îndeosebi pag. 121.

[1020] *The Gods of Egyptians,* vol. II, pag. 262–266.

[1021] Lucy Lamy, *Egyptian Mysteries* (Mistere egiptene), Thames & Hudson, Londra, 1986, pag. 93.

ale aceluiaşi text scris în hieroglife îl redă în moduri diverse, ca de exemplu „cel care este deasupra tainelor” şi „paznic al secretelor.”[1022]

Dar au mai rămas oare secrete în Egipt?

După mai mult de un secol de cercetări arheologice intensive, este oare posibil ca nisipurile acestei țări antice să mai conțină şi alte surprize?

Stelele lui Bauval şi pietrele lui West

În 1993 s–a făcut o nouă descoperire uimitoare, care lăsa să se înțeleagă că încă mai există o mulțime de lucruri de aflat despre Egiptul antic. Ba mai mult, descoperitorul nu era cine ştie ce arheolog astigmat care–şi dibuia drumul prin praful epocilor, ci un străin de domeniu: Robert Bauval, un inginer constructor belgian dotat cu fler pentru astronomie, care a remarcat pe cer o corelație pe care experții, cu fixația lor pentru pământul de sub propriile lor picioare, o scăpaseră din vedere.

Ceea ce a văzut Bauval a fost următorul fapt: în timp ce cele trei stele ale brâului din constelația Orion traversează meridianul de la Gizeh, ele nu

---

[1022] Jean-Pierre Corteggiani, *The Egypt of the Pharaohs at the Cairo Museum* („Egiptul faraonilor, la Muzeul din Cairo”), Scala Publications, Londra, 1987, pag. 118. A se vedea şi lucrarea lui R.A. Schwaller de Lubiez, *Sacred Science: The King of Pharaonic Theocracy* („Ştiința sacră; regele teocrației faraonice”), Inner Traditions Internațional, Rochester, 1988, pag. 182–183.

Cele trei piramide de la Gizeh, reprezentate grafic în comparaţie cu cele trei stele ale brâului din constelaţia Orion.

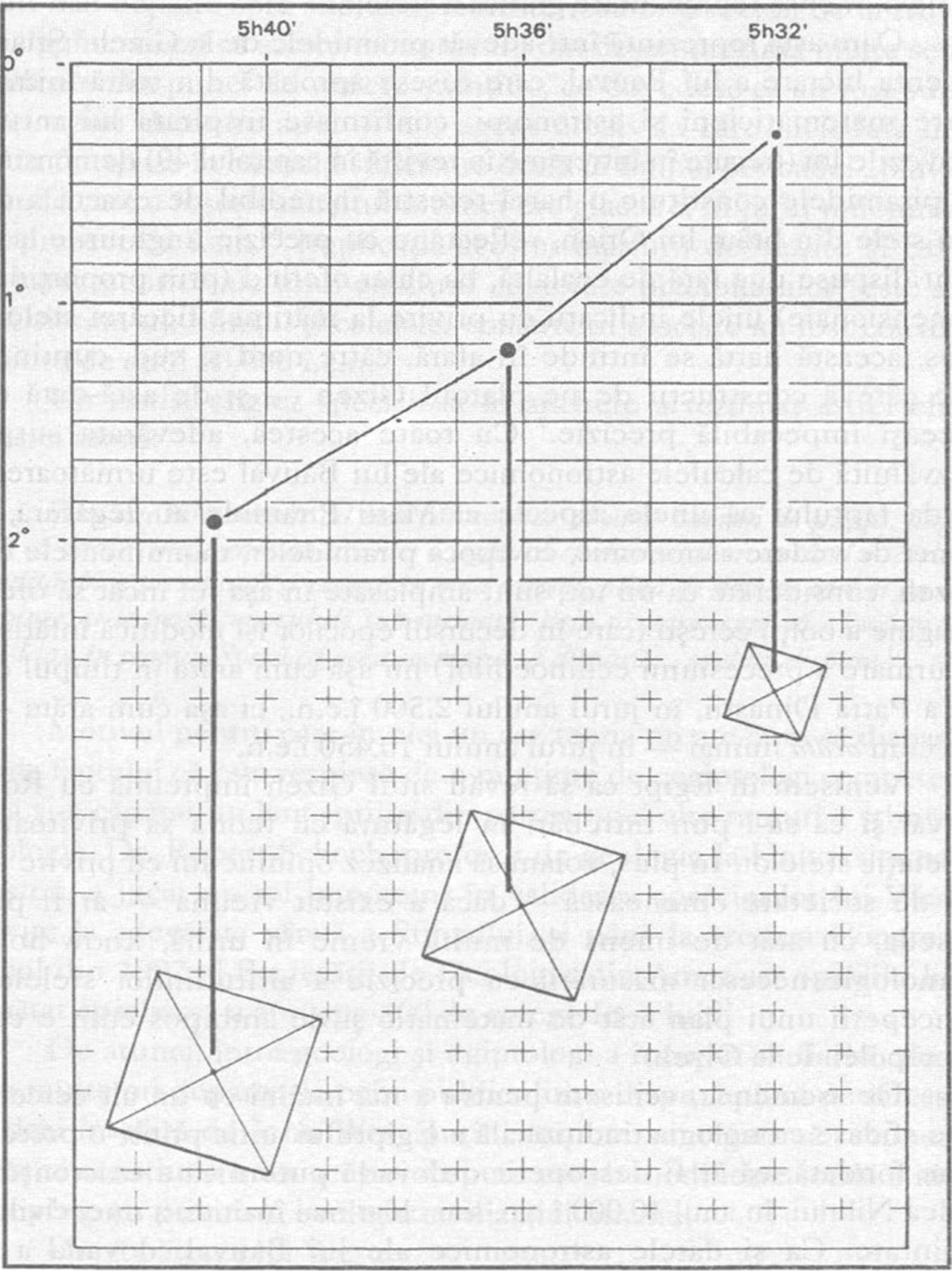

se află într–o linie perfect dreaptă pe bolta cerească sudică. Cele două stele situate mai jos, *Al Nitak* şi *Al Nilam*, alcătuiesc o diagonală perfectă, dar a treia stea, *Mintaka*, pare să fie deviată spre stânga observatorului, adică spre est.

În mod destul de ciudat (aşa cum am văzut în capitolul 36), această poziționare astrală coincide întocmai cu planul de amplasament al celor trei piramide enigmatice de pe platoul Gizeh. Bauval şi–a dat seama că o vedere de sus a necropolei de la Gizeh ar arăta ca Marea Piramidă a lui Khufu ocupând poziția lui Al Nitak, iar cea de–a doua piramidă, a lui Khafre, ocupând poziția lui Al Nilam, pe când cea de a treia piramidă, a lui Menkaure, este deviată spre est față de diagonala formată de celelalte două – realizând astfel ceea ce la început părea să fie o imensă reprezentare grafică a stelelor.

Oare asta reprezintă într–adevăr piramidele de la Gizeh? Ştiam că recenta lucrare a lui Bauval, care fusese aprobată din toată inima de către matematicieni şi astronomi, confirmase inspirata lui intuiție. Dovezile lui (trecute în întregime în revistă în capitolul 49) demonstrează că piramidele constituie o hartă terestră incredibil de exactă a celor trei stele din brâul lui Orion, reflectând cu precizie unghiurile la care sunt dispuse una față de cealaltă, ba chiar oferind (prin proporțiile lor dimensionale) unele indicații cu

privire la mărimea fiecărei stele.[1023] În plus, această hartă se întinde în afară, către nord şi sud, cuprinzând alte câteva construcții de pe platoul Gizeh – şi de astă dată cu o aceeaşi impecabilă precizie.[1024] Cu toate acestea, adevărata surpriză dezvăluită de calculele astronomice ale lui Bauval este următoarea: în ciuda faptului că unele aspecte al Marii Piramide au legătură, din punct de vedere astronomic, cu epoca piramidelor, monumentele de la Gizeh, considerate ca un tot, sunt amplasate în aşa fel încât să ofere o imagine a bolții cereşti (care în decursul epocilor îşi modifică înfățişarea ca urmare a precesiunii echinocțiilor) nu aşa cum arăta în timpul celei de a Patra Dinastii, în jurul anului 2.500 î.e.n., ci aşa cum arăta – şi aşa cum *arăta* numai – în jurul anului 10.450 î.e.n.[1025]

Venisem în Egipt ca să revăd situl Gizeh împreună cu Robert Bauval şi ca să–i pun întrebări în legătură cu teoria sa privitoare la corelația stelelor. În plus, voiam să analizez opiniile lui cu privire la ce soi de societate omenească – dacă a existat vreuna – ar fi putut poseda, cu atât de imens de multă vreme în urmă, know–how–ul tehnologic necesar măsurării cu precizie a altitudinilor stelelor şi conceperii unui

---

1023 *The Orion Mystery.*
1024 *The Orion Mystery.*
1025 *The Orion Mystery.*

plan atât de matematic şi de ambiţios cum e cel al necropolei de la Gizeh.

De asemenea, venisem pentru a mă întâlni cu un alt cercetător care sfidase cronologia tradiţională a Egiptului antic printr–o pretenţie bine fondată: că ar fi descoperit o dovadă puternică a existenţei pe Valea Nilului, în anul 10.000 î.e.n., sau chiar mai înainte, a unei civilizaţii înaintate. Ca şi datele astronomice ale lui Bauval, dovada a fost dintotdeauna disponibilă, dar nu a reuşit până de curând să atragă atenţia egiptologilor consacraţi. Omul răspunzător pentru aducerea ei acum în faţa publicului este savantul american John Anthony West, care susţine că specialiştii au scăpat–o din vedere – nu pentru că nu au izbutit s–o găsească, ci fiindcă au găsit–o, dar nu au reuşit s–o interpreteze cum se cuvine.[1026]

Dovada lui West se concentrează asupra anumitor construcţii–cheie, în mod special asupra Marelui Sfinx şi a Templului Văii de la Gizeh şi, mult mai departe spre sud, asupra misteriosului Osireion de la Abydos. El argumentează că aceste monumente din deşert prezintă multe semne, evidente din punct de vedere ştiinţific, ce dovedesc că au fost supuse unei uzuri datorate apei – un agent eroziv la care niciodată nu au putut fi expuse în cantităţi suficiente decât în timpul perioadei „pluviale” umede care a însoţit sfârşitul

---

[1026] *Serpent in the Sky,* pag. 184–242.

ultimei ere glaciare, în jurul mileniului al unsprezecelea î.e.n. [1027] Implicația acestor mărturii deosebite şi extrem de caracteristice ale unei eroziuni „datorate precipitațiilor" este aceea că Osireion–ul, Sfinxul şi celelalte construcții asociate au fost construite înainte de anul 10.000 î.e.n."

Un ziarist englez specializat în anchete a rezumat astfel efectul acestei teorii:

West este într–adevăr cel mai rău coşmar al unor oameni de ştiință, deoarece iată că apare cineva care nu are nicio legătură cu domeniul, avansând o teorie bine gândită, bine prezentată şi expusă în mod coerent, plină de date pe care ei nu le pot respinge, şi le trage covorul de sub picioare. Prin urmare, cum să–i facă *ei față? Nu–l iau în seamă. Speră că acest coşmar o să dispară… şi el nu dispare.*[1028]

Motivul pentru care în niciun caz teoria nu are cum să dispară, în ciuda faptului că este respinsă de o mulțime de „egiptologi competenți", e că şi–a căpătat un larg sprijin din partea unei alte ramuri a ştiinței – geologia. Dr. Robert Schoch, profesor de geologie la Universitatea din Boston, a jucat un rol important în validarea aprecierilor lui West cu privire la adevărata vârstă a Sfinxului, şi până la

---

1027 Idem, pag. 186–187.
1028 *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993.

vremea Congresului anual din 1992 al Societății de Geologie din America, opiniile lui au căpătat aprobarea a aproape 300 de colegi de–ai lui.[1029]

De atunci, între geologi şi egiptologi a început să fiarbă, de cele mai multe ori departe de ochii publicului, o dispută plină de sarcasm.[1030] Şi deşi în afară de John West puțini oameni sunt gata să recunoască, ceea ce constituie miza acestei dispute este o modificare totală a ideilor acceptate cu privire la evoluția civilizației umane.

După părerea lui West:

Ni se spune că evoluția civilizației umane este un proces linear – că începe de la oameni ai cavernelor, proşti, şi ajunge la deştepții de noi, cu bombele noastre cu hidrogen şi cu pasta noastră de dinți vărgată. Dar dovada că Sfinxul este cu multe, multe mii de ani mai vechi decât îşi închipuie arheologii că ar fi, că el a precedat cu multe mii de ani chiar şi Egiptul dinastic, înseamnă că într–un oarecare moment îndepărtat al istoriei trebuie să fi existat o civilizație înaintată şi sofisticară – întocmai aşa cum afirmă legendele.[1031]

Propriile mele călătorii şi cercetări din ultimii patru ani mi–au deschis ochii către electrizanta

---

1029 *Conde Nast Traveller,* februarie 1993, pag. 176.

1030 De exemplu. American Association for the Advancement of Science („Societatea Americană pentru Progresul Ştiinței), Chicago, 1992. Tema în dezbatere: Cât de vechi este Sfinxul?

1031 *Mystery of the Sphinx.*

posibilitate ca acele legende să fie adevărate, şi acesta este motivul pentru care am revenit în Egipt, ca să mă întâlnesc cu West şi Bauval. Am fost impresionat de modul în care direcţiile lor de cercetare, până acum diferite[1032], converg atât de convingător spre ceea ce pare să fie urmele astronomice şi geologice ale unei civilizaţii pierdute, o civilizaţie care poate sau nu poate să–şi aibă originea în Valea Nilului, dar care pare să fi fost prezentă aici încă din al unsprezecelea mileniu î.e.n.

Drumul şacalului

Anubis, paznicul secretelor, zeul din camera mortuară, deschizătorul cu cap de şacal al drumurilor morţilor, ghidul şi însoţitorul lui Osiris…

Era aproape cinci după–amiaza, vremea închiderii la Muzeul din Cairo, când Santha s–a declarat mulţumită de fotografiile pe care i le făcuse sinistrei efigii negre. La parter, sub noi, paznicii fluierau şi băteau din palme, încercând să îndemne către ieşire ultimii câţiva vizitatori, dar sus, la al doilea etaj al clădirii vechi de o sută de ani, unde străvechiul Anubis stătea ghemuit în milenara lui atitudine de atenţie trează,

---

[1032] John West şi Robert Bauval au lucrat separat, fără ca fiecare din ei să aibă cunoştinţă despre descoperirile celuilalt, până când i-am prezentat eu unul altuia.

pretutindeni domnea liniştea, pretutindeni domnea nemişcarea.

Am părăsit muzeul întunecat şi am coborât în piața Tahrir din Cairo, plină de forfotă şi încă scăldată în lumina soarelui.

Anubis – reflectam eu – îşi împărțise îndatoririle lui de îndrumător al sufletelor şi de paznic al scrierilor secrete cu un alt zeu a cărui înfățişare şi al cărui simbol era tot şacalul şi al cărui nume, Upuaut, înseamnă literalmente „Deschizător al drumurilor". [1033] Aceste două zeități canine fuseseră asociate din timpuri imemoriale cu străvechiul oraş Abydos, din Egiptul de Sus, al cărui zeu inițial, Khenti–Amentiu (denumit atât de ciudat „Cei dintâi Vestici") fusese şi el reprezentat ca un membru al familiei câinelui, de obicei stând culcat, pe un steag negru.[1034]

Oare să fi existat o semnificație în insistenta repetare la Abydos a tuturor acestor manifestări câineşti mitice şi simbolice, amintind de promisiunea unor taine profunde ce aşteptau să fie dezvăluite? Se pare că merită să încerci să descoperi dacă există cu adevărat o semnificație; vastele ruine de acolo includ construcția cunoscută sub denumirea de Osireion, pe care

---

[1033] *The Gods of the Egyptians,* vol. 11, pag. 264.

[1034] *Blue Guide,* pag. 509; a se vedea şi *From fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 211–215; *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. 1, pag. 31 şi în continuare; *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 197.

cercetările geologice ale lui West o arătau că pot fi mai vechi decât s–au gândit arheologii. Aranjasem o întâlnire cu West peste câteva zile în oraşul Luxor, situat în Egiptul de Sus, la mai puțin de 200 de kilometri la sud de Abydos. Decât să plec cu avionul direct de la Cairo la Luxor, aşa cum plănuisem inițial, îmi dădeam acum seama că era foarte posibil să mă duc acolo pe şosea şi, în drum, să vizitez Abydos şi alte câteva situri.

Şoferul nostru, Mohamed Walili, ne aştepta într–un parcaj subteran din imediata apropiere a pieței Tahrir. Bărbat în vârstă, voinic şi jovial, era proprietarul unui Peugeot alb rablagit, folosit ca taxi şi care în mod normal putea fi găsit lenevind încadrat în lungul şir de taxiuri din fața hotelului Mena, la Gizeh. În decursul ultimilor câțiva ani, cu prilejul frecventelor noastre călătorii la Cairo, ne împrietenisem cu el şi acum lucra cu noi ori de câte ori ne aflam în Egipt. Ne–am tocmit o vreme în legătură cu taxa zilnică potrivită pentru lunga călătorie dus–întors la Abydos şi Luxor.

Trebuia să se țină seama de multe probleme, inclusiv de faptul că unele din zonele prin care aveam să trecem fuseseră recent ținta unor atacuri teroriste din partea unor militanți islamici. În cele din urmă, am căzut de acord asupra unui preț şi ne–am înțeles să pornim de cu zori în dimineața următoare.

Capitolul 41

Oraşul Soarelui, Camera Şacalului

Mohamed ne–a luat de la hotelul nostru din Heliopolis[1035] la 6 dimineața, când încă nu se luminase bine de ziuă.

Am băut cafea neagră, tare, din ceşti mici, la o tarabă de pe marginea drumului şi apoi am pornit spre vest, de–a lungul unor străzi prăfuite şi aproape pustii, îndreptându–ne către Nil. L–am rugat pe Mohamed să ne ducă prin piața Maydan al–Masallah, care era dominată de unul dintre cele mai vechi obeliscuri egiptene din lume, încă intact.[1036] Cântărind aproximativ 350 de tone, acesta era un monolit de granit roz, înalt de 107 picioare, înălțat de faraonul Senuseret I (1971–1928 î.e.n.). Inițial alcătuise, împreună cu un altul, o pereche de obeliscuri la poarta de intrare în Marele Templu al Soarelui din Heliopolis. În cei 4.000 de ani ce au trecut de atunci, templul însuşi

---

[1035] *Heliopolis* (din gr. = Oraşul Soarelui). Vechi oraş, în nordul Egiptului, în Delta Nilului, la 6 mile (10 km) de modernul Cairo. În vechime era recunoscut ca fiind centrul dedicat cultului Soarelui, şi zeul Ra sau Re era zeitatea statală, până când Teba a devenit capitala (cca. 2100 î.Ch.). (n. trad.).

[1036] „Saqqara, Egypt: Arheologii au descoperit un obelisc din piatră calcaroasă verde, cel mai vechi obelisc întreg cunoscut în lume, dedicat lui Inty, o soție a faraonului Pepi I, cârmuitor al Egiptului acum aproape 4.300 de ani şi care, după moarte, a fost considerată zeiță", *Times,* Londra, 9 mai 1992; A se vedea şi *Daily Telegraph.* Londra, 9 mai 1992.

a dispărut cu totul, şi tot aşa şi cel de–al doilea obelisc. De fapt, aproape întreg Heliopolis–ul antic este acum şters de pe fața pământului, „canibalizat" pentru pietrele lui frumos cioplite şi pentru materialul de construcții ce au putut fi obținute de–a gata de nenumărate generații de cetățeni ai oraşului Cairo.[1037]

Heliopolis (Oraşul Soarelui) este amintit în Biblie sub denumirea de „On", dar inițial era cunoscut în limba egipteană ca „Innu", sau „Innu Mehret"; ceea ce înseamnă „stâlpul" sau „stâlpul nordic."[1038] Era o zonă considerată ca fiind extrem de sacră, asociată cu un ciudat grup de nouă zeități solare şi nouă zeități stelare, şi atunci când Senuseret a ales–o ca amplasament pentru obeliscul lui, avea o vechime ce nici nu putea fi calculată.

De fapt, ca şi Gizeh (şi îndepărtatul oraş sudic Abydos), se crede că Innu/Heliopolis a făcut parte din primul uscat care a ieşit din apele primitive în momentul creației, fiind țara „Primelor Timpuri", unde zeii şi–au început domnia lor asupra pământului.[1039]

[1037] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 173–174; Rosalie şi Anthony E. David, *A Biographical Dictionary of Ancient Egypt* („Dicționar biografic al Egiptului antic"), Seaby, Londra, 1992, pag. 133–134; *Blue Guide, Egypt,* pag. 413.

[1038] *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 110.

[1039] George Hart, *Egyptian Myths* („Mituri egiptene"), British Museum Publications, 1990, pag. 11.

Teologia heliopolitană se baza pe un mit al creației caracterizat printr–o serie de trăsături unice ciudate. Învățătura ei spunea că, la început, Universul a fost plin de un neant întunecos şi apos, numit Nun. Din acest ocean cosmic inert (descris ca fiind „fără formă, negru ca noaptea cea mai neagră") s–a înălțat o movilă de pământ uscat pe care Ra, Zeul Soarelui, s–a materializat sub o înfățişare creată de el însuşi, sub numele de Atum (descris uneori ca un bărbat bătrân, cu barbă, sprijinindu–se într–un toiag)[1040]:

Cerul nu fusese creat, Pământul nu fusese creat, copiii Pământului şi reptilele nu căpătaseră formă în acel loc… Eu, Atum, eram singur… Nu exista nimeni altul care să muncească împreună cu mine…[1041]

Conştient de singurătatea lui, această ființă binecuvântată şi nemuritoare s–a decis să creeze două progenituri divine – Shu, Zeul Aerului şi al Uscăciunii, şi Tefnut – Zeița Umezelii: „Mi–am înfipt falusul în mâna mea închisă. Am făcut ca sămânța mea să–mi între în mână. Am turnat–o în propria mea gură. Am scos–o afară sub înfățişarea

---

[1040] *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 110; *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 66; *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 140.

[1041] Papirusul de la Nesiamsu, citat în *Sacred Science: the King of Pharaonic Theocracy,* pag. 188–189; a se vedea şi *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 141–143.

lui Shu, am urinat–o sub forma lui Tefnut."[1042]

În ciuda unor începuturi aparent atât de neprielnice, Shu şi Tefnut (care întotdeauna erau descrişi ca „gemeni", fiind deseori reprezentați ca lei) au ajuns la maturitate, s–au împreunat şi au adus pe lume propriile lor progenituri: Geb, Zeul Pământului, şi Nut, Zeița Cerului. Şi aceştia doi s–au însoțit, creându–i pe Osiris şi pe Isis, pe Set şi pe Nepthys, şi în felul acesta au completat eneada, întregul grup al celor „nouă zei din Heliopolis". Dintre cei nouă, se spune că Ra, Shu, Geb şi Osiris ar fi domnit în Egipt ca regi, urmați de Horus şi, în mod durabil – vreme de 3.226 de ani –, de Zeul Înțelepciunii, Thot cel cu cap de ibis[1043].[1044]

Cine au fost aceşti oameni – sau făpturi, sau ființe, sau zei? Să fi fost ficțiuni ale imaginației preoților, sau simboluri, sau cifruri? Oare poveştile istorisite despre ei sunt puternice amintiri mitice, sau întâmplări reale care au avut loc cu mii de ani mai înainte? Sau poate fac parte dintr–un mesaj codificat provenind de la strămoşi şi care s–a transmis iar şi iar de–a lungul vremurilor – un mesaj care abia acum începe să

[1042] *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 142. În alte scrieri, se spune că Shu şi Tefnut au fost creați fiind scuipați de Ra-Atum.

[1043] *Ibis:* pasăre din regiunile Africii şi Americii, asemănătoare cu o barză, având penajul alb–roşu şi ciocul lung, curbat în jos, considerată sfântă de către egiptenii antici. (n. trad.).

[1044] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 27. În unele relatări se dă figura 3.126.

fie dezvăluit şi înțeles?

Astfel de idei par fanteziste. Cu toate acestea, cu greu putem uita că din însăşi această tradiție heliopolitană a izvorât marele mit al lui Isis şi Osiris, care, pe ascuns, transmit un calcul exact al vitezei mişcării de precesiune. Ba mai mult, preoții Innu, în a căror răspundere s–a aflat paza şi întreținerea unor astfel de tradiții, au fost renumiți în întregul Egipt pentru înalta lor înțelepciune şi pentru priceperea lor în profeții, astronomie, matematică, arhitectură şi arte magice. Erau, de asemenea, celebri pentru faptul că posedau un obiect sacru şi plin de puteri, cunoscut sub numele de Benben.[1045]

Egiptenii îi dădeau Heliopolis–ului denumirea de Innu, stâlpul, deoarece, conform tradiției, aici fusese păstrat „Benben"–ul în îndepărtatele timpuri predinastice, când fusese aruncat în vârful unui stâlp din piatră cioplită brut.

Se credea că „Benben"–ul căzuse din cer. Din nefericire, se pierduse cu atât de multă vreme în urmă, încât în zilele urcării pe tron a lui Senuseret, în anul 1971 î.e.n., nu se mai ținea minte ce înfățişare avusese. În acea perioadă (a Douăsprezecea Dinastie), singurul lucru rămas limpede în amintire era că „Benben" avusese o

---

[1045] *The Pyramids: An Enigma Solved,* pag. 13; C. Jacq, *Egyptian Magic* („Magia egipteană"), Aris and Phillips, Warminster, 1985, pag. 8; *The Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 36.

formă piramidală, oferind astfel (împreună cu stâlpul pe care stătea) un prototip pentru forma tuturor obeliscurilor viitoare. Denumirea de „Benben" se aplica în mod asemănător „piramidion"–ului, sau pietrei de apex, care se aşeza de obicei în vârful piramidelor.[1046] Într–un sens simbolic, era de asemenea asociată strâns şi direct cu Ra–Atum, despre care textele străvechi spuneau: „Ai devenit înalt pe înălțime; te–ai înălțat la fel ca piatra Benben în locuința Phoenix–ului…"[1047]

Locuința Phoenix–ului era denumirea ce indica primul templu din Heliopolis în care fusese adăpostit „Benben"–ul. Denumirea reflecta faptul că misteriosul obiect servea şi ca simbol durabil al miticei păsări Phoenix, divina pasăre Bennu, despre ale cărei apariții şi dispariții se credea că aveau legătură cu cicluri cosmice violente şi cu distrugerea şi renaşterea erelor pământeşti.[1048]

Legături şi asemănări

În timp ce, în jurul orei şase şi jumătate dimineața; străbăteam cu maşina suburbiile

---

[1046] *Kingship and the Gods,* pag. 153.

[1047] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 246.

[1048] Pentru o dezbatere mai amănunțită, a se vedea *The Orion Mystery,* pag. 17. Bauval sugerează că este posibil ca Benben să fi fost un meteorit direcționat; „Din descrieri, s-ar părea că acest meteorit avea o masă între şase şi cincisprezece tone… spectacolul înspăimântător a cumplitei lui căderi trebuie să fi fost foarte impresionantă…", pag. 204.

Heliopolis–ului, am închis ochii şi am încercat să–mi creez în minte o imagine a peisajului, aşa cum putea să fi arătat în miticele „Prime Timpuri", după ce Insula Creației[1049] – movila primordială a lui Ra–Atum – se înălțase din apele diluviale ale „Nun"–ului. Mă ispitea să văd o legătură între această imagistică şi tradițiile andine care vorbesc despre apariția zeului civilizator Viracocha din apele lacului Titicaca, în urma unui potop distrugător. Ba mai mult, trebuie luat în considerare personajul Osiris – un personaj bătător la ochi de *bărbos*, ca şi Viracocha, şi de altfel şi ca şi Quetzalcoatl –, păstrat în amintire ca fiind cel care a abolit canibalismul printre egipteni, care i–a învățat să facă agricultură şi să crească animale, şi care le–a dezvăluit arte cum ar fi scrisul, arhitectura şi muzica.[1050]

Asemănările dintre tradițiile Lumii Vechi şi cele ale Lumii Noi sunt greu de trecut cu vederea, dar şi mai greu de interpretat. E posibil ca ele să fi fost doar o serie de coincidențe ademenitoare. Pe de altă parte, e posibil şi ca ele să poată da la iveală urmele unei civilizații la nivel de glob pământesc, străveche şi încă neidentificată – urme care în esență sunt aceleaşi, indiferent dacă apar în

---

[1049] *The Penguin Dictionary of Religions* („Dicționarul „Penguin" al religiilor"), Penguin Books, Londra 1988, pag. 166.

[1050] De exemplu, *The Egyptian Book of the Dead,* introducere, pag. XLIX; *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. II, pag. 1–11.

miturile din America Centrală, sau de pe înălțimile Anzilor, sau din Egipt. În definitiv, preoții din Heliopolis au răspândit o învățătură despre creație, dar lor cine le–a împărtăşit–o? Oare ei s–au ivit de nicăieri, sau e mai probabil ca doctrina lor, cu întregul ei simbolism complicat, să fi fost produsul unei îndelungate perfecționări a unor idei religioase?

Dacă da, când şi unde au apărut alte idei?

Ridicându–mi privirea, am constatat că lăsasem Heliopolis–ul în urmă şi acum ne strecurăm prin zgomotoasele şi aglomeratele străzi din centrul oraşului Cairo. Am traversat pe malul vestic al Nilului folosind podul „6 octombrie", şi în scurtă vreme am intrat în Gizeh. Un sfert de oră mai târziu, trecând pe lângă masiva siluetă a Marii Piramide, ce se înălța în dreapta noastră, am cotit spre sud, angajându–ne pe drumul către Egiptul de Sus, un drum care urmăreşte cursul meridional al celui mai lung fluviu din lume, printr–un peisaj de palmieri şi câmpuri verzi mărginit de întinderile roşcate ale nemiloaselor deşerturi.

Ideile preoțimii heliopolitane au influențat toate aspectele vieții religioase şi seculare a Egiptului antic, dar oare acele idei s–au dezvoltat local, sau au fost introduse în Valea Nilului din altă parte? La întrebări de felul acesta, tradițiile egiptene oferă un răspuns ambiguu. Întreaga înțelepciune a Heliopolis–ului este o moştenire – spun ele – şi

această moştenire i–a fost transmisă seminției omeneşti de către zei.

Un dar al zeilor?

La aproximativ zece mile la sud de Marea Piramidă, am ieşit din şosea ca să vizităm necropola de la Saqqara. Retras spre marginea deşertului, situl e dominat de un Zigurat în şase trepte – piramida în trepte a faraonului din cea de–a Treia Dinastie, Zoser. Se apreciază că acest monument impunător, înalt de aproape 200 de picioare, datează aproximativ din anul 2.650 î.e.n. Se înalță în propriul lui complex, înconjurat de un elegant zid împrejmuitor, şi este socotit de arheologi ca fiind cea mai veche construcție de piatră realizată de omenire.[1051] Conform tradiției, arhitectul ei a fost legendarul Imhotep, „Mai Marele Magiei", un înalt preot din Heliopolis, ale cărui titluri erau acelea de înțelept, vrăjitor, astronom şi medic.[1052]

Vom avea mai multe de spus despre piramida în trepte şi despre constructorul ei, într–un capitol ulterior, dar nu ca s–o văd venisem acum. Unicul meu obiectiv era să–mi petrec câteva clipe în camera mortuară a piramidei învecinate, cea a lui Unas, un faraon din Dinastia a Cincea, care

---

[1051] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 159.
[1052] Idem, pag. 158.

domnise între anii 2.356 şi 2.323 î.e.n.[1053] Pereții acestei camere, pe care o mai vizitasem de câteva ori până acum, erau inscripționați de la pardoseală până–n tavan cu cele mai vechi dintre

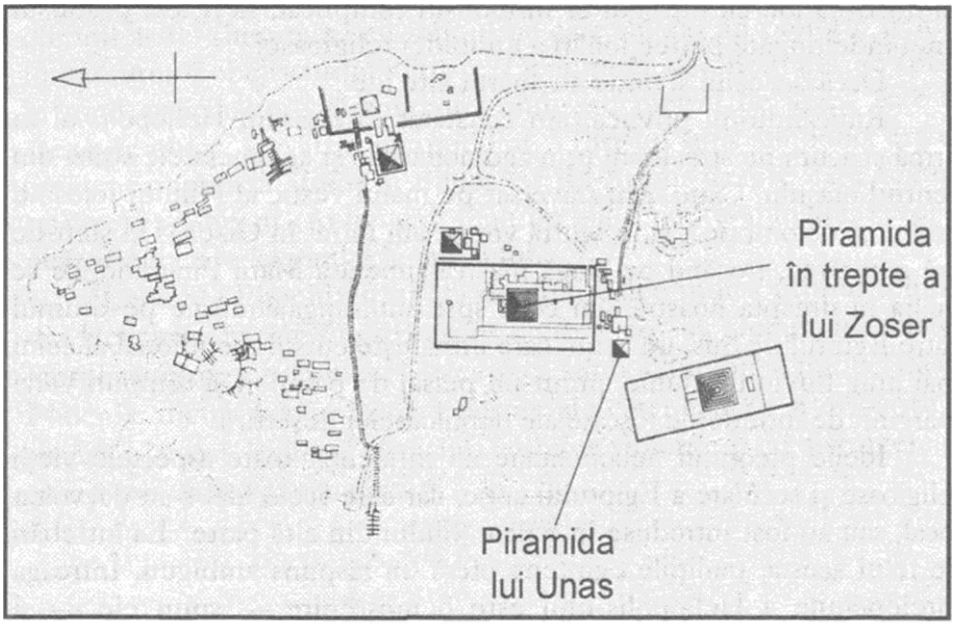

Saqqara.

Textele Piramidelor, un belşug de inscripții hieroglifice care exprimă o serie de idei remarcabile – în puternic contrast cu interioarele mute şi neornamentate ale piramidelor din cea de–a Patra Dinastie de la Gizeh.

Un fenomen aparținând exclusiv Dinastiilor a Cincea şi a Şasea (2465–2152 î.e.n.), Textele Piramidelor sunt scrieri sacre, o parte din ele fiind considerate a fi fost alcătuite de preoțimea

---

1053 *Atlas of Ancient Egypt.* Pag. 36.

heliopolitană spre sfârşitul mileniului al treilea î.e.n., iar o altă parte se crede că a fost primită şi transmisă mai departe de ei încă din timpuri predinastice.[1054]

Această din urmă parte a Textelor, datând dintr–o antichitate îndepărtată şi impenetrabilă, era cea care îmi stârnise în mod deosebit curiozitatea atunci când începusem să le cercetez, cu câteva luni în urmă. Fusesem de asemenea amuzat – şi puțin intrigat – de ciudatul mod în care arheologii francezi din secolul al nouăsprezecelea aproape că păreau să fi fost îndrumați către camera ascunsă a Textelor Piramidelor de către un mitologic „deschizător de drumuri". Potrivit unor relatări destul de bine documentate, un maistru egiptean al lucrărilor de excavații de la Saqqara se trezise într–o dimineață de cu zori şi se pomenise lângă o piramidă în ruine, privind în ochii ca de chihlimbar strălucitor ai unui şacal singuratic din deşert:

Era ca şi cum animalul l–ar fi tachinat pe observatorul lui uman… invitându–l pe omul uimit să–l urmărească. Şacalul s–a îndreptat lent către fațada nordică a piramidei, oprindu–se câteva clipe înainte de a dispărea într–o gaură. Fascinat, arabul s–a hotărât

---

[1054] *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 147; „Socotind după Textele Piramidelor, preoții de la Heliopolos împrumutau în mare măsură din credințele religioase ale egiptenilor predinastiei…" A se vedea şi *The Ancient Egyptian Book of the Dead,* pag. 11.

să–l urmeze. După ce s–a strecurat prin gaura îngustă, s–a pomenit târându–se prin măruntaiele întunecate ale piramidei. În curând a ieşit într–o cameră şi, ridicându–şi torța, a văzut că pereții erau acoperiți de sus şi până jos cu inscripții hieroglifice. Acestea erau cioplite cu o admirabilă iscusință în piatra calcaroasă masivă şi vopsite pe deasupra în turcoaz şi auriu.[1055]

Astăzi, la camera îmbrăcată în hieroglife de sub piramida în ruine a lui Unas se ajunge tot prin fațada nordică, parcurgând lungul coridor descendent pe care echipa de arheologi francezi l–a scos la lumină prin săpături curând după uimitoarea descoperire a maistrului. Camera constă din două încăperi dreptunghiulare, separate printr–un perete despărțitor, în care se află o deschidere de uşă scundă. Ambele încăperi sunt acoperite cu un plafon din lespezi aşezate în unghi, pictat cu *miriade* [1056] de stele. Ieşind încovoiați din coridorul îngust, Santha şi cu mine am intrat în prima din cele două încăperi şi, prin uşa de legătură, am trecut în cea de–a doua. Aceasta este camera mormântului propriu–zisă, conținând în capătul vestic sarcofagul din granit negru masiv al lui Unas, şi straniile citate din Textele Piramidelor ieşind în evidență de pe toți pereții.

1055 *The Orion Mystery,* pag. 57–58.

1056 *Miriadă:* număr, cantitate foarte mare. (n. trad.).

Adresându–ni–se direct (nu prin enigme şi scamatorii matematice, ca pereții neîmpodobiți din Marea Piramidă), oare ce spun hieroglifele? Ştiam că răspunsul depinde într–o oarecare măsură de ce anume traducere foloseşti, în mare parte pentru că limbajul Textelor Piramidelor conține atât de multe formulări arhaice şi atât de numeroase aluzii mitologice nefamiliare, încât savanții au fost nevoiți să completeze pe ghicite golurile din cunoştințele lor.[1057] Cu toate acestea, se acceptă, în general, că răposatul R.O. Faulkner, profesor de limbă egipteană veche la Colegiul Universitar din Londra, a oferit versiunea cea mai demnă de crezare.[1058]

Faulkner, a cărui traducere o studiasem rând cu rând, descrie textele ca alcătuind „cea mai veche culegere de literatură egipteană religioasă şi funerară existentă în prezent", şi adăugă că „sunt cele mai puțin deformate dintre toate aceste colecții şi prezintă o importanță fundamentală pentru cel ce studiază religia egipteană..." [1059] Motivul pentru care Textele sunt atât de importante (după cum au convenit mulți oameni de ştiință), constă în aceea că ele reprezintă

[1057] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 166; *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. V: „Textele piramidelor... includ texte foarte vechi... Există multe aluzii mitologice sau de alt fel al căror înțeles este obscur pentru traducătorul din zilele noastre..."

[1058] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts.*

[1059] Idem, pag. V.

ultimul canal complet deschis ce leagă relativ scurta perioadă a trecutului pe care şi–o aminteşte omenirea de perioada mult mai lungă care a fost uitată: „Ele ne dezvăluie vag o lume de gândire şi vorbire dispărută, ultimul din nenumărați *eoni*[1060] prin care a trecut omul preistoric până când, în cele din urmă… a intrat în epoca istorică."[1061]

E greu să nu fi de acord cu asemenea idei: Textele dezvăluie o lume dispărută. Dar ceea ce mă intrigă cel mai mult în legătură cu lumea aceea, este posibilitatea ca ea să fi fost locuită nu numai de nişte sălbatici primitivi (aşa cum era de aşteptat în preistoria îndepărtată), ci, în mod paradoxal, de bărbați şi femei ale căror minți fuseseră luminate de o înțelegere ştiințifică a cosmosului. Imaginea generală este echivocă: în Textele Piramidelor sunt cuprinse elemente realmente primitive, alături de cele mai elevate secvențe de gândire. Cu toate acesta, de câte ori mă cufund în ceea ce egiptologii numesc „aceste vrăji străvechi", mă impresionează straniile indicii, pe care par să le ofere, despre o înaltă inteligență în acțiune, străbătând de după straturi de neînțelegere, făcând referiri la experiențe pe care „omul preistoric" n–ar fi fost în stare să se formuleze. Pe scurt, efectul pe care

---

[1060] *Eon:* Epocă a universului, incomensurabil de îndelungată; veşnicie. (n. trad.).

[1061] James Henry Breasted, *The Dawn of Conscience* („Zorii conştiinței"), Charles Scribner's Sons, New York, 1994, pag. 69.

Textele îl produc prin intermediul hieroglifelor este asemănător cu efectul pe care Marea Piramidă îl creează cu ajutorul arhitecturii. În ambele cazuri, impresia dominantă este de *anacronism*[1062] – al unor procedee tehnologice înaintate, folosite sau descrise într–o perioadă din istoria omenirii, în care se presupune că nu a existat absolut nicio tehnologie…

Capitolul 42

Anacronisme şi enigme

Îmi roteam privirea în jurul camerei cu pereți cenuşii a lui Unas, în susul şi–n josul registrelor de hieroglife în care supt inscripționate Textele Piramidelor. Sunt scrise într–o limbă moartă. Cu toate acestea afirmația constantă, repetată iar şi iar în aceste compoziții străvechi, este aceea a *vieții* – a vieții eterne – care avea să se dobândească prin renaşterea faraonului ca stea în constelația lui Orion. Aşa cum cititorul îşi va aminti din capitolul 19 (în care am comparat credințele egiptene cu cele din Mexicul Antic), există mai multe formulări care exprimă această aspirație în mod explicit:

[1062] *Anacronism:* nepotrivire sau confuzie între fapte, evenimente etc. şi epoca în care sunt plasate; introducere în prezentarea unei epoci a unor trăsături din altă epocă. (n. trad.).

Oh, rege, tu eşti această mare stea, însoțitorul lui Orion, care străbați cerul împreună cu Orion... tu te înalți dinspre estul cerului reînnoindu–te la timpul tău potrivit, şi reîntinerit la timpul potrivit ție...[1063]

Deşi în mod netăgăduit frumoase, aceste sentimente nu au nimic extraordinar din punct de vedere firesc, şi în niciun caz nu–i putea fi atribuite unui popor calificat de către arheologul francez Gaston Maspero ca unul care a „rămas întotdeauna pe jumătate sălbatic”.[1064] În plus, deoarece Maspero a fost primul egiptolog care a pătruns în piramida lui Unas[1065] şi este considerat o mare autoritate în domeniul Textelor, nu e defel surprinzător că opiniile lui au influențat puternic toate reacțiile față de această literatură încă de când a început s–o publice, în anii 1880–1890.[1066] Maspero (cu puțin ajutor din partea unui şacal) a adus lumii Textele Piramidelor. Ulterior, dominația prejudecăților lui personale cu privire la trecut a funcționat asupra cunoştințelor ca un filtru, inhibând variante de interpretare ale exprimărilor mai opace sau mai ciudate. Ceea ce mie mi se pare regretabil, pentru a nu spune mai

---

[1063] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* rândurile 882, 883; a se vedea şi *inter alia1063,* rândurile 2115 şi 2116.

[1064] *The Gods of the Egyptians,* vol. I, pag. 117.

[1065] A făcut acest lucru la 28 februarie 1881; a se vedea *The Orion Mystery,* pag. 59.

[1066] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. V.

mult. Asta înseamnă că, în ciuda enigmelor tehnice şi ştiinţifice puse de monumente de felul Marii Piramide de la Gizeh, savanţii au ignorat implicaţiile unor pasaje izbitoare din Texte.

Aceste pasaje sună suspicios de asemănător cu nişte încercări de exprimare a unei imagistici tehnice şi ştiinţifice, *folosind un limbaj cu totul neadecvat.* Poate e o coincidenţă, dar rezultatul seamănă cu acela la care ne–am putea aştepta în zilele noastre dacă am încerca să traducem teoria relativităţii a lui Einstein în engleza de pe vremea lui Chancer, sau să descriem un avion supersonic cu ajutorul unui vocabular extras din germana medievală.

Imagini incomplete ale unei tehnologii dispărute?

Luaţi ca exemplu câteva dintre echipamentele şi accesoriile speciale destinate a fi folosite de faraon în timp ce călătorea către locul său de odihnă veşnică, printre stele:

Zeii care se află în Cer sunt aduşi la tine, zeii care se află pe Pământ se reunesc pentru tine, îşi pun mâinile sub tine, formează o scară *pentru tine, pe care să te poţi înălţa până la cer; porţile cerului îţi sunt deschise larg, porţile firmamentului înstelat sunt larg deschise pentru tine.*[1067]

[1067] Idem, pag. 227, paragraf 572.

Faraonul ce se înălța era identificat cu „un Osiris", referirile la el făcându–se deseori ca atare. Aşa cum am văzut, însuşi Osiris e în mod frecvent legat *de* şi asociat *cu* constelația lui Orion. Se spune că Osiris–Orion a fost primul care urcase imensa scară făcută de zei. Şi mai multe pasaje nu lasă niciun dubiu cu privire la faptul că acea scară nu se întinsese în sus, de la Pământ spre Cer, ci în jos, de la Cer spre Pământ. Era descrisă ca o *scară de frânghie*[1068] şi se credea că atârna dintr–o „farfurie de fier" suspendată în cer.[1069]

Mă întreb: oare aici avem de–a face pur şi simplu cu bizarele închipuiri ale unor preoți pe jumătate sălbatici? Sau este posibil să existe o altă explicație pentru aluzii de acest fel?

În paragraful 261, „regele este o flacără, deplasându–se înaintea vântului către capătul Cerului şi spre capătul Pământului... Regele călătoreşte prin aer şi străbate Pământul... i se aduce un mijloc de înălțare la cer..."[1070]

Trecând la o exprimare sub formă de dialog, paragraful 310 proclamă:

„— O, tu, a cărui vedere este pe chipul lui şi a cărui vedere este la ceafa lui, adu aceasta la mine!

— Ce bare trebuie să fie adus la tine?

[1068] Idem, pag. 297, paragraf 688: „Atum a făcut ceea ce spusese că avea să facă pentru acest rege; leagă pentru el scara de frânghie."

[1069] *The Gods of Egyptians,* vol. II, pag. 241.

[1070] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 70, paragraf 261.

— Adu–mi: *Zboară şi poposeşte*[1071]."

În paragraful 332, care se presupune că este vorbit de însuşi regele, se mărturiseşte că: „Eu sunt acesta care am scăpat de şarpele încolăcit, m–am înălţat într–o jerbă de foc rotindu–mă în jurul meu. Cele două ceruri vin spre mine."[1072]

Iar în paragraful 669 se întreabă: „În ce fel anume poate fi făcut regele să zboare în sus?"

Şi se dă răspunsul: „Se vor aduce la tine corabia cu barcul[1073] *Hnw* (cuvântul scris cu caractere cursive este intraductibil) şi… (text lipsă) al păsării *hn* (cuvântul scris cu caractere cursive este intraductibil). Cu acestea vei zbura în sus… Vei zbura în sus şi vei poposi."[1074]

Şi alte pasaje mi se par demne de o cercetare mai profundă decât le–au acordat oamenii de ştiinţă. Iată câteva exemple:

Tu, tată al meu, măreţ rege, spaţiul ferestrei cerului este deschis pentru tine.[1075]

Uşa Cerului, la orizont, se deschide pentru tine, zeii sunt bucuroşi să te întâmpine… Fie ca să stai pe acest

---

[1071] Idem, pag. 97.

[1072] Idem, pag. 107.

[1073] *Barc:* Velier cu trei arbori şi velatură pătrată, în afară de artimon, care poartă vele aurice. Corabia în care este purtat faraonul spre a trece în împărăţia morţilor este denumit „barc", „barc solar" sau „barcă solară". (n. trad.).

[1074] Idem, pag. 284.

[1075] Idem, pag. 249, paragraf 604.

tron de fier al tău, precum Cel Mare, care se află la Heliopolis.[1076]

O, rege, fie ca tu să te înalți… Cerul se clatină în fața ta, Pământul se cutremură în fața ta, Nepieritoarele Stele se tem de tine. Am venit la tine, o, tu, ale cărui scaune sunt ascunse, ca să te pot cuprinde în cer…[1077]

Pământul vorbeşte, poarta Zeului–Pământ e deschisă, uşile lui Geb sunt deschise pentru tine… Fie ca să te poți muta în Cer pe tronul tău de fier.[1078]

O, tată al meu, rege, aceasta îți este plecarea când ai plecat ca un zeu, călătoria ta ca ființă cerească… tu stai în Conclavele orizontului… şi şezi pe acest tron de fier de care zeii se minunează…[1079]

Constantele referiri la fier, deşi uşor de trecut cu vederea, stârnesc nedumerire. Ştim că în Egiptul antic fierul fusese un metal rar, mai ales în epoca piramidelor, când se presupune că fusese disponibil doar sub formă de meteoriți.[1080] Cu toate acestea, aici, în Textele Piramidelor, par să

[1076] Idem, pag. 253–254, paragraf 610.
[1077] Idem, pag. 280, paragraf 667.
[1078] Idem, pag. 170, paragraf 483.
[1079] Idem, pag. 287, paragraf 673.
[1080] B. Scheel, *Egyptian Metalworking and Tools* („Prelucrarea metalelor şi uneltele la egipteni"), Shire Egyptology, Aylesbury, 1989; G.A. Wainwright, *„Iron în Egypt"* („Fierul în Egipt"), *Journal of Egyptian Archaeology,* vol. 18, 1931.

existe o grămadă de bunuri feroase: farfurii de fier în cer, tronuri de fier şi, în altă parte, un sceptru de fier (paragraful 665C), ba chiar şi oase de fier pentru rege (paragrafele 325, 684, 723).[1081]

În limba egipteană veche, denumirea pentru fier era *bja,* cuvânt care literalmente înseamnă „metal din cer", sau „metal divin". [1082] Aşadar, cunoaşterea fierului era privită ca încă un dar din partea zeilor.

Depozite ale unei ştiințe pierdute?

Ce alte urme e posibil să fi lăsat aceşti zei în Textele Piramidelor?[1083] În lecturile mele, am dat ici şi colo, printre cele mai arhaice exprimări, peste câteva metafore ce par să se refere la trecerea unor *epoci de timp precesional.* Aceste metafore ies în evidență din materialul înconjurător fiindcă sunt exprimate în ceea ce pentru mine a devenit o terminologie limpede şi familiară: cea a limbajului ştiințific arhaic identificat de Santillana şi de von

---

[1081] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 276, 105, 294, 311.

[1082] *Egyptian Metalworking and Tools,* pag. 17; *Iron in Egypt,* pag. 6 şi în continuare.

[1083] Printre multele aspecte misterioase ale Textelor Piramidelor, este poate inevitabil să apară un „deschizător al drumurilor" perfect calificat: „Porțile cerului îți sunt deschise, bolta cerească înstelată se deschide larg pentru tine, şacalul Egiptului de Sus coboară precum Anubis, alături de tine." (*The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 288–289, paragraful 675.) Aici, ca şi în alte contexte, funcția personajului canin pare să fie aceea de *ghid* către comorile de informații ezoterice asociate deseori cu matematica şi astronomia.

Dechend în *Hamlet's Mill.*[1084]

Poate că cititorul îşi aminteşte că o reprezentare grafică la scară cosmică a celor patru proptele ale cerului este una dintre sculele telepatice standard folosite în acel limbaj străvechi. Scopul ei este de a ajuta la vizualizarea celor patru stâlpi imaginari concepuți ca un cadru, care susțin şi definesc o epocă precesională a lumii. Acestea sunt ceea ce astronomii numesc „coluri echinocțiale şi solstiţiale" şi sunt văzute ca nişte bucle ce coborau dinspre Polul Nord şi marcau cele patru constelații pe fundalul cărora, la perioade de câte 2.160 de ani, soarele avea să răsară mereu în echinocțiile de primăvară şi de toamnă şi în solstițiile de iarnă şi vară.[1085]

Textele Piramidelor par să conțină mai multe versiuni ale acestei reprezentări grafice. În plus, aşa cum deseori se întâmplă cu miturile preistorice care transmit date astronomice serioase, simbolismul precesional se întrețese strâns cu imagini violente ale unei distrugeri terestre – ca pentru a sugera că „stricarea morii din cer", adică trecerea la fiecare 2.160 de ani dintr–o casă zodiacală într–alta, ar putea avea, în circumstanțe de rău augur, influențe catastrofale asupra evenimentelor de pe Pământ.

Astfel, se spune că:

1084 Pentru detalii complete, a se vedea Partea a V-a.

1085 Pentru detalii complete, a se vedea Partea a V-a.

Ra–Atum, zeul care s–a creat el însuşi, a fost la început rege peste zei şi oameni laolaltă, dar omenirea a urzit împotriva suveranității lui, pentru că începuse să îmbătrânească, oasele lui se transformau în argint, carnea lui – în aur, iar părul ca de lazurit[1086]*.*[1087]

Când şi–a dat seama de ce se întâmpla, tot mai bătrânul Zeu al Soarelui (care aminteşte atât de bine de Tonatiuh, al Cincilea Soare, cel însetat de sânge al aztecilor) a decis că avea să pedepsească această răzvrătire, omorând cea mai mare parte a rasei umane. Instrumentul distrugerii pe care a dezlănțuit–o era simbolizat uneori printr–o leoaică flămândă înaintând cu greu prin sânge, alteori sub înfățişarea înfricoşătoarei Sekhmet, zeița cu cap de leu, care „turna foc din ea însăşi" şi ataca în mod sălbatic omenirea, cuprinsă de extazul măcelului.[1088]

Cumplita distrugere a continuat fără răgaz vreme îndelungată. Apoi, în cele din urmă, Ra a intervenit pentru a salva viețile câtorva urmaşi, strămoşi ai actualei omeniri. Această intervenție fost făcută sub forma unei inundații pe care leoaica a lipăit–o însetată, după care a adormit.

1086 *Lazurit:* silicat natural de aluminiu şi de sodiu, asociat cu sulfura de sodiu, de culoare albastră, cristalizat. (n. trad.).

1087 *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 181.

1088 Aluzia la focul care curge este citată în cartea lui Jean-Pierre Hallet, *Pygmy Kitabu,* pag. 185.

Când s–a trezit, nu o mai interesa distrugerea, şi asupra lumii devastate a coborât pacea.[1089]

Între timp, Ra se hotărâse să se retragă departe de ceea ce mai rămăsese din creaţia lui: „Câtă vreme trăiesc, inima mea a ostenit să stea cu neamul omenesc. I–am ucis (aproape) până la unul, astfel că (neînsemnaţii) rămaşi nu mă mai interesează…”[1090]

Atunci Zeul–Soare s–a înălţat la cer pe spinarea lui Nut, Zeiţa Cerului, care (în scopul cerut de metafora precesională ce avea să fie explicată) se transformase într–o vacă. Nu peste mult timp – într–o strânsă analogie cu „copacul–ax” care „tremura în moara ce se învârtea nebuneşte” – vaca începu să „ameţească şi să tremure din cauză că se afla atât de sus deasupra pământului.”[1091] Când i s–a plâns lui Ra în legătură cu această precară stare de lucruri, el i–a poruncit: „Lasă–l pe fiul meu Shu să fie pus sub Nut pentru a mă avea în pază deasupra reazemelor cereşti – care există în crepuscul. Pune–o pe ea peste capul tău şi ţine–o acolo.”[1092] De îndată ce Shu şi–a luat locul sub vacă şi i–a stabilizat trupul, „cerul de deasupra şi pământul de dedesubt au luat fiinţă.” În aceeaşi clipă, cele patru picioare ale vacii, după cum a

---

1089 *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 181–185.
1090 Idem, pag. 184.
1091 Idem, pag. 185.
1092 *The Gods of the Egyptians,* vol. II, pag. 94.

comentat egiptologul Wallis Budge în clasicul său studiu intitulat *The Gods of the Egyptians* („Zeii egiptenilor") – „au devenit cele patru reazeme ale cerului în cele patru puncte cardinale."[1093]

Ca şi mulți alți oameni de știință, Budge a presupus, în mod lesne de înțeles, că „punctele cardinale" la care se face referire în această străveche tradiție egipteană au conotații strict terestre şi că „cerul" nu reprezintă nimic mai mult decât cerul de deasupra capetelor noastre. A luat drept lucru sigur că rostul metaforei este acela de a ne îndemna să ne închipuim picioarele vacii amplasate în cele patru puncte ale busolei – nord, sud, est, vest. El şi–a închipuit de asemenea – şi chiar şi astăzi, puțin egiptologi nu i–ar contrazice părerea – că preoții slabi de minte de la Heliopolis credeau realmente că cerul avea patru colțuri care se sprijineau pe patru picioare şi că Shu, „Susținătorul cerului *par excellence"*, stătuse nemişcat ca un stâlp în mijlocul întregului edificiu.[1094]

Cu toate acestea, reinterpretate în lumina descoperirilor lui Santillana şi von Dechend, Shu şi cele patru picioare ale vacii celeste seamănă mult mai mult cu comportamentele unui simbol ştiințific arhaic reprezentând cadrul unei epoci precesionale a lumii – axa polară (Shu) şi colurile

---

[1093] Idem, pag. 92–94.
[1094] Idem, pag. 93.

(cele patru picioare sau „proptelele” ce marcau punctele cardinale echinocțiale şi solstițiale în cursul ocolirii anuale a Soarelui).

În afară de asta, este ispititor să faci speculații cu privire la care anume eră a omenirii se semnalează aici…

Fiind implicată o vacă, ar putea fi vorba de Era Taurului, deşi egiptenii cunoşteau deosebirea dintre tauri şi vaci tot atât de bine ca oricine altul. Dar un concurent mult mai probabil – în orice caz, pe motive pur simbolice – este Era Leului, cu durata aproximativă între anii 10.970 şi 8.810 î.e.n. [1095] Rațiunea este că Sekhmet, agentul distrugerii omenirii la care se face referire în mit, avea înfățişare leonină. Cum să simbolizezi mai bine tulburea naştere a noi ere a omenirii, cea a Leului, decât descriindu–i vestitorul ca pe un leu înfometat, mai ales ținând seama că Era Leului coincide cu cumplita topire finală a ultimei ere glaciare, în timpul căreia un număr imens de specii animale de pe tot întinsul Pământului s–au stins brusc şi în mod violent.[1096] Specia umană a supraviețuit imenselor inundații, puternicelor cutremure de pământ şi rapidelor schimbări de climat care au avut loc, dar foarte probabil în număr extrem de redus şi în împrejurări cu mult limitate.

[1095] *Skyglobe* 3.6.

[1096] A se vedea Partea a IV-a.

Fără îndoială că iscusința de a recunoaşte şi a defini în mituri erele precesionale ale lumii implică acceptarea ideii că vechii egipteni posedau o mai bună astronomie bazată pe observații şi o înțelegere mai sofisticată a mecanismelor sistemului solar decât cele cu care fusese creditat până acum vreun popor străvechi.[1097] Nu este niciun dubiu că nişte cunoştințe de asemenea calibru, dacă totuşi existau, ar fi fost foarte respectate de vechii egipteni, care le–ar fi transmis în mod secret din generație în generație. De fapt, ele s–ar fi situat în rândul celor mai importante taine încredințate spre păstrare elitei preoțeşti de la Heliopolis şi ar fi fost transmise mai departe, în principal, printr–o tradiție orală şi inițiatoare.[1098] Dacă dintr–o întâmplare ajunseseră în Textele Piramidelor, nu este oare probabil ca forma lor să fi fost învăluită în metafore şi alegorii?

Umblam cu paşi rari pe pardoseala prăfuită a

[1097] Pentru o dezbatere amănunțită a se vedea *Sacred Science: The King of Pharaonic Theocracy.*

[1098] Problema secretului preoțesc şi al tradiției orale este tratat pe larg în *From Fetish to God în Ancient Egypt,* de ex. Pag. 43: „Este imposibil să crezi că ordinul preoțesc cel mai înalt nu poseda cunoştințe ezoterice pe care erau păzite cu cea mai mare grijă. Fiecare grupare preoțească… poseda o «Gnosis», o «superioritate a cunoaşterii», care niciodată nu era exprimată în scris… Aşadar este absurd să te aştepți să găseşti în papirusuri egiptene descrieri ale unor secrete care alcătuiau cunoştințele ezoterice ale preoților." A se vedea şi pag. 27, şi *Sacred Science,* pag. 273–274.

camerei mormântului lui Unas, remarcând apăsătoarea neclintire a aerului, aruncându–mi privirile peste inscripțiile aurii şi de un albastru decolorat. Exprimate într–un limbaj codificat cu multe mii de ani înainte de Copernic şi Galileu, unele dintre pasajele inscripționate pe aceşti pereți par să ofere indicii asupra naturii realmente heliocentrice a sistemului solar.

De exemplu, într–unul, Ra – Zeul Soarelui – e descris stând pe un tron de fier încercuit de zei mai mici care se mişcă încontinuu în jurul lui şi despre care se spune că se aflau „în alaiul lui”[1099] În mod asemănător, în alte pasaje, faraonul decedat e îndemnat să „stea în capul celor două jumătăți ale cerului şi să cântărească vorbele zeilor – ale celor în vârstă – care se rotesc în jurul lui Ra.”[1100]

Dacă „aceia în vârstă” şi „zeii ce–l înconjurau” învârtindu–se în jurul lui Ra s–ar dovedi a fi părți ale unei terminologii ce s–ar referi la planetele sistemului solar, autorii originali ai Textelor Piramidelor trebuie să fi beneficiat de acces la unele date astronomice remarcabil de înaintate. Ei trebuie să fi ştiut că Pământul şi planetele efectuează o mişcare de revoluție în jurul Soarelui, mai degrabă decât viceversa. Problema care se

---

[1099] Textele Piramidei, citate în *The Gods of the Egyptians,* vol. I, pag. 158.

[1100] *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, 146.

ridică este că se presupune că atât anticii egipteni, în orice stadiu al istoriei lor, cât şi succesorii lor, grecii, şi nici europenii până în perioada Renaşterii, nu ar fi posedat date cosmologice sau orice altceva apropiate de un asemenea nivel al cunoaşterii.

Aşadar, cum poate fi explicată prezența lor în compoziții care datează încă din zorii civilizației egiptene?

Un alt mister (şi poate având legătură cu acesta) se referă la steaua Sirius, pe care egiptenii o identificau cu Isis, sora şi consoarta lui Osiris şi mama lui Horus. Într–un pasaj adresat chiar lui Osiris, Textele Piramidelor afirmă:

Sora ta Isis vine la tine bucurându–se de dragostea ei pentru tine. Tu o aşezi peste tine, sămânța ta pătrunde în ea, şi ea rămâne grea cu copil asemeni stelei Sept (Sirius, Steaua–Câine). Horus–Sept apare din tine sub forma lui Horus, locuitor pe Sept.[1101]

Bineînțeles, sunt posibile multe interpretări ale acestui pasaj. Cu toate acestea, ceea ce mă intrigă, este implicația limpede că Sirius trebuie privită ca o entitate dublă, într–un anume fel comparabilă cu o femeie „rămasă grea cu copil". Ba mai mult, după naşterea (sau apariția) acestui copil, textul are grijă să ne aducă aminte că Horus a rămas un

---

1101 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. 1, 93.

„locuitor pe Sept", sugerând probabil că a rămas aproape de mama sa.

Sirius este o stea neobişnuită. Punct de lumină scânteietor, deosebit de vizibil în lunile de iarnă pe cerul de noapte al emisferei nordice, el constă dintr–un sistem solar *binar,* adică este, aşa cum sugerează Textele Piramidei, „o entitate dublă". Componentă mai mare, Sirius–A este ceea ce vedem. Pe de altă parte, Sirius–B, steaua pitică în veşnică rotire în jurul lui Sirius–A – este cu totul invizibilă cu ochiul liber. Existența ei n–a devenit cunoscută ştiinței apusene decât în 1862, când astronomul american Alvin Clark a localizat–o cu ajutorul unuia dintre cele mai mari şi mai moderne telescoape de la vremea aceea.[1102] Cum au putut scribii care au scris Textele Piramidelor să obțină informația că Sirius era alcătuit din două stele formând una singură?

Ştiu că în *The Sirius Mystery* („Misterul lui Sirius"), o carte importantă publicată în 1976, autorul Robert Temple oferea la această întrebare câteva răspunsuri extraordinare.[1103] Studiul lui se concentra asupra credințelor tradiționale ale tribului dogon din Africa de Vest – credințe în care caracterul binar al lui Sirius era descris în mod explicit şi în care perioada rotației orbitale a lui Sirius–B în jurul lui Sirius–A era indicată prin

---

1102 *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 10:845.
1103 *The Sirius Mystery.*

cifra corectă, de 55 de ani.[1104] Temple argumenta în mod convingător că aceste informații de înaltă calitate fuseseră transmise tribului dogon de către vechii egipteni printr–un proces de difuzare culturală, şi că la vechii egipteni trebuia căutat răspunsul la misterul lui Sirius. De asemenea, el a tras concluzia că vechii egipteni trebuie să fi primit informațiile de la nişte ființe inteligente provenind din regiunea lui Sirius.[1105]

Ca şi Temple, am început să bănuiesc că elementele cele mai înaintate şi mai sofisticate ale ştiinței egiptene au un sens numai dacă sunt înțelese ca făcând parte dintr–o moştenire. Spre deosebire de Temple, nu văd niciun motiv presant pentru a atribui acea moştenire unor extratereştri. În mintea mea, pare mai plauzibil ca anormal de aprofundatele cunoştințe despre stele pe care se pare că le posedaseră preoții heliopolitani, să fie moştenirea unei civilizații umane dispărute, care, împotriva curentului istoriei, a atins un înalt nivel de progres tehnologic într–o antichitate îndepărtată. Mi se pare că realizarea unui instrument capabil să–l detecteze pe Sirius–B se poate să nu fi depăşit limitele ingeniozității exploratorilor şi savanților necunoscuți care creaseră remarcabilele hărți ale lumii preistorice, despre care s–a discutat în Partea I. Şi nici nu i–ar

---

[1104] Idem, pag. 3.
[1105] Idem, pag. 1.

fi speriat pe necunoscuții astronomi şi măsurători ai timpului care le–au dăruit vechilor mayaşi un calendar de o uimitoare complexitate, o bază de date relative la mişcările corpurilor cereşti ce nu putea fi decât produsul a mii de ani de observații înregistrate cu exactitate, şi o uşurință de operare cu numere foarte mari, care părea mai adecvată nevoilor unei societăți cu o dezvoltare tehnologică de mare complexitate decât cerințelor unui regat „primitiv" din America Centrală.[1106]

Milioane de ani şi mişcările stelelor

Numere foarte mari apar şi în Textele Piramidelor, de exemplu în simbolica „navă veche de milioane de ani" în care se spune că naviga Zeul Soarelui prin pustiurile întunecate şi lipsite de aer ale spațiului interstelar.[1107] Thoth, Zeul înțelepciunii („Cel care socoteşte în Cer numărul stelelor, Măsurătorul Pământului") era în mod anume împuternicit să–i asigure faraonului decedat o viață de milioane de ani.[1108] Osiris, „rege al eternității, stăpân al nemuririi", e descris ca străbătând în viața lui milioane de ani.[1109] Iar numere de felul „Zeilor de milioane de ani" (precum şi acela, cu atât mai înspăimântător, de

---

[1106] A se vedea partea a III-a.
[1107] *The Egyptian Book of the Dead,* pag. CXI.
[1108] Idem, pag. CXVIII. A se vedea şi *The Gods of the Egyptians,* vol. I, pag. 400.
[1109] *The Egyptian Book of the Dead,* pag. 8.

„un milion de milioane de ani”)[1110] apar îndeajuns de frecvent pentru a sugera că măcar unele dintre elementele culturii egiptene antice trebuie să se fi dezvoltat pentru comoditatea unui popor cu o minte înclinată spre ştiinţă şi posedând o înţelegere mai mult decât trecătoare a imensităţii timpului.

Bineînţeles că un asemenea popor ar fi avut nevoie de un calendar excelent, unul care ar fi înlesnit calcule complexe şi exacte. Aşadar nu este surprinzător să afli că vechii egipteni, la fel ca mayaşii, posedau un astfel de calendar şi că înţelegerea lor a modului în care putea fi folosit scăzuse, în loc să se îmbunătăţească, odată cu trecerea vremurilor.[1111] E tentant să vezi această scădere ca pe uzura treptată a unei culegeri de cunoştinţe moştenite cu extrem de mult timp în urmă – o impresie sprijinită de vechii egipteni înşişi, care nu făceau niciun secret din credinţa lor că acel calendar pe care–l posedaseră era o moştenire primită de ei „de la zei”.

În capitolele următoare vom lua mai amănunţit în considerare posibila identitate a acestor zei. Indiferent cine erau, ei trebuie să–şi fi petrecut mult din timpul lor observând stelele, şi acumulaseră un fond de cunoştinţe înaintate şi de

---

[1110] *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. II, 248.

[1111] Pentru o dezbatere completă, a se vedea *Death of Gods în Ancient Egypt,* îndeosebi pag. 328–330.

specialitate cu privire, în mod deosebit, la steaua Sirius. Dovezi suplimentare în acest sens au venit sub forma extrem de utilului dar calendaristic pe care se presupune că zeii l–ar fi dat egiptenilor: ciclul sotic[1112] (sau siriusian).[1113]

Ciclul sotic se baza pe ceva care în jargon tehnic se numeşte „revenirea periodică a răsăritului heliacal[1114] al lui Sirius", care este prima apariție a acestei stele după o absență periodică, apariție prin care răsare în zori chiar înainte de Soare, în zona estică a Soarelui.[1115]

În cazul lui Sirius, intervalul dintre un astfel de răsărit şi cel care îi urmează este exact de 365,25 zile – un număr armonios din punct de vedere matematic, necomplicat de alte zecimale, şi care este doar cu 12 minute mai lung decât durata anului solar.[1116]

Lucrul curios în legătură cu Sirius este acela că dintr–un număr de stele vizibile pe cer cu ochiul liber estimat la 2.000, este singura care răsare

---

[1112] *Sotic:* legat de, derivând de la numele lui Sothis; fiind vechiul calendar anual egiptean, format din 3.651/4 days; sau fiind un ciclu de 1.460 ani a 365 zile în anticul calendar egiptean (de la grecescul Sothis, denumirea grecească a constelației Sirius). (n. trad.).

[1113] *Sacred Science,* pag. 27.

[1114] O definiție mai clară a răsăritului heliacal, dată în dicționarul enciclopedic Oxford, este: prima apariție a unei stele, după o perioadă de invizibilitate datorită conjuncției cu Soarele. (n. trad.).

[1115] *Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 27.

[1116] *Sacred Sience,* pag. 172.

heliacal la acest interval precis şi frumos rotunjit de 365 de zile şi un sfert – un produs unic al „propriei sale mişcări” (viteza propriei sale deplasări prin spațiu) combinate cu efectele precesiunii echinocțiilor.[1117] În plus, se ştie că ziua răsăritului heliacal al lui Sirius – ziua de Anul Nou în calendarul vechilor egipteni – era calculată în mod tradițional la Heliopolis, unde se compilau Textele Piramidelor, şi era anunțată din timp tuturor celorlalte temple mai mari din susul şi din josul Nilului.[1118]

Mi–am amintit că steaua Sirius este obiectul unor referiri directe în Textele Piramidelor, prin „numele ei de la Noul An.”[1119] Ceea ce, împreună cu alte paragrafe relevante (de ex. 669[1120]), confirmă că vechimea calendarului „sotic” este cel puțin tot atât de veche ca înşişi textele[1121], şi că originea lor se situează în cețurile antichității

---

[1117] Idem, pag. 26–27. Pentru numărul de stele vizibile cu ochiul liber a se vedea lucrarea lui Ian Ridpath şi Wil Tirion, *Collins Guide to Stars and Planets* („Ghidul Collins al stelelor şi planetelor”), Londra, 1984, pag. 4.

[1118] *Sacred Science,* pag. 173.

[1119] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts, pag. 165, rând 964. Sacred Science,* pag. 287.

[1120] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 165, 284; *Sacred Science,* îndeosebi pag. 287 şi în continuare.

[1121] Orizontul arheologic stabilit al calendarului poate fi într-adevăr împins înapoi datorită recentei descoperiri, într-un mormânt datând din prima dinastie, în Egiptul de Sus, a unei inscripții cu textul următor: „Sotis, vestitor al Noului An” (relatarea în *Death of Gods în Ancient Egypt,* pag. 40).

îndepărtate. Prin urmare, marea enigmă este aceasta: într–o perioadă atât de timpurie, cine ar fi putut poseda *know–how*–ul[1122] necesar pentru a observa şi a constata coincidența dintre perioada de 365,25 zile şi răsăritul heliacal al lui Sirius – o coincidență descrisă de matematicianul francez R.A. Schwaller de Lubiez, ca fiind „un fenomen ceresc cu totul excepțional”[1123]

Nu putem decât să admirăm măreția unei ştiințe capabile să descopere o asemenea coincidență. A fost aleasă steaua dublă Sirius pentru că era singura stea care se mişcă la distanța necesară şi în direcția potrivită față de fundalul construit de celelalte stele. Acest fapt, cunoscut cu patru mii de ani înainte de vremurile noastre şi uitat până în ziua de astăzi, necesită în mod evident o observare a cerului extraordinară şi foarte îndelungată.[1124]

Se pare că de astfel de moştenire – acumulată de–a lungul multor secole de astronomie bazată pe o observație precisă şi pe o păstrare ştiințifică a datelor – a beneficiat Egiptul la începutul perioadei istorice, şi că această moştenire a fost exprimată în Textele Piramidelor.

Şi un mister se ascunde şi în acest fapt…

[1122] *Know-how:* ştiința de a cunoaşte. (n. trad.).
[1123] *Sacred Science,* pag. 290.
[1124] Idem, pag. 27.

Copii, sau traduceri?

Scriind în 1934 – anul morții sale –, Wallis Budge, fost custode al secției de antichități egiptene la British Museum şi autor al unui dicționar hieroglific pe care te poți bizui,[1125] a exprimat următoarea recunoaştere sinceră:

Textele Piramidei sunt pline de dificultăți de toate felurile. Înțelesul exact al unui mare număr de cuvinte găsite în ele este necunoscut… Construcția frazei zădărniceşte toate încercările de a se traduce, şi când conține cuvinte complet necunoscute, fraza devine o enigmă nerezolvată. Este foarte rațional să se presupună că aceste texte erau utilizate deseori în scopuri legate de ceremonii funerare, dar este cât se poate de clar că perioada lor de utilizare în Egipt a depăşit doar de puțin o sută de ani. Pentru ce au fost brusc introduse în uz la sfârşitul celei de a Cincea Dinastii şi au încetat să fie utilizate la sfârşitul Dinastiei a Şasea rămâne o ciudățenie neexplicată.[1126]

Oare răspunsul ar putea fi că textele sunt copii ale unei literaturi mai vechi, pe care Unas, ultimul faraon din a Cincea Dinastie, împreună cu câțiva dintre succesorii săi din a Şasea Dinastie, au încercat să le fixeze pentru totdeauna în piatră, în

---

1125 E. A. Wallis Budge, *An Egyptian Hierogliphic Dictionary* („Dicționar de hieroglife egiptene") (2 volume), John Murray, Londra, 1920.

1126 *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 321–322.

camerele mormintelor din propriile lor piramide? Aşa credea Budge, şi avea senzația că dovezile sugerau că măcar unele dintre documentele–sursă trebuie să fi fost extraordinar de vechi:

Unele pasaje dovedesc că scribii care desenau copiile după care lucrau cioplitorii inscripțiilor nu înțelegeau ce scriau... Impresia generală este că preoții care alcătuiseră ciornele copiilor făcuseră extrase din mai multe texte compuse în diferite perioade şi având conținut diferit...[1127]

Toate acestea se bazau pe presupunerea că documentele–sursă, oricare erau ele, trebuie să fi fost scrise într–o formă arhaică a limbii egiptene vechi. Există totuşi o altă posibilitate pe care Budge nu a luat–o în considerare. Ce–ar fi dacă sarcina preoților n–ar fi constat numai în a copia un material, ci şi în a traduce în hieroglife texte alcătuite inițial într–o cu totul altă limbă? Dacă acea limbă ar fi inclus o terminologie tehnică şi referințe la obiecte create de om şi la idei pentru care în egipteana veche nu existau termeni echivalenți, faptul acesta ar oferi o explicație pentru ciudata impresie dată de unele dintre paragrafe. Ba mai mult, dacă traducerea şi copierea documentelor–sursă originale au fost terminate la sfârşitul Dinastiei a Şasea, e uşor de

---

[1127] Idem, pag. 322.

înțeles pentru ce niciodată nu au mai fost cioplite alte „Texte ale Piramidelor”: întreprinderea se va fi încheiat în momentul în care îşi îndeplinise obiectivul – care trebuie să fi constat în crearea amintirii hieroglifice veşnice a unei literaturi sacre, deja foarte veche pe vremea când Unas se urcase pe Tronul Egiptului, în anul 2.356 î.e.n.

Ultimele mărturii ale „primelor timpuri”?

Deoarece voiam să străbatem înainte de căderea nopții o parte cât mai mare cu putință până la Abydos, Santha şi cu mine am decis cu regret că era timpul să revenim la şosea. Deşi inițial avusesem intenția de a petrece acolo doar câteva minute, semiîntunericul sumbru şi străvechile voci din camera mormântului lui Unas ne adormise simțurile şi, de la sosirea noastră, trecuseră aproape două ore. Încovoindu–ne trupurile, am părăsit mormântul şi am urcat coridorul cu pantă abruptă cu duce spre ieşire, unde ne–am oprit pentru a le îngădui ochilor noştri să se adapteze la intensa lumină solară a mijlocului dimineții. În timpul acesta, am profitat de prilej ca să arunc o privire asupra piramidei înseşi, care a căzut într–o asemenea stare de prăbuşire şi deteriorare totală, încât abia dacă i se mai recunoaşte forma originală. Zidăria miezului, redusă la ceva cu puțin mai mult decât un morman inform de pietriş, este, evident, de proastă calitate, şi chiar şi blocurile îmbrăcăminții

– dintre care unele încă mai sunt intacte – nu au finețea şi calitatea de execuție ce caracterizează piramidele mai vechi de la Gizeh.

Asta e greu de explicat în condițiile istorice convenționale. Dacă în Egipt ar fi acționat procesele evolutive care guvernează dezvoltarea măiestriei arhitecturale şi a ideilor, te–ai fi aşteptat ca realitatea să fie tocmai opusul: concepția, tehnica şi zidăria piramidei lui Unas ar fi trebuit să fie superioare celor de la grupul Gizeh care, potrivit cronologiei tradiționale, au fost construite cu aproximativ două secole mai înainte.[1128]

Faptul tulburător că nu asta este situația (adică piramidele de la Gizeh sunt „mai bune" decât cea a lui Unas, şi nu viceversa) creează probleme încuietoare pentru egiptologi şi pun întrebări la care nu s–au dat răspunsuri mulțumitoare. Pentru a reitera problema centrală: totul în legătură cu uimitoarele şi superbele piramide ale lui Khufu, Khafre şi Menkaure proclamă că ele constituie produsul final a sute, poate mii de ani de acumulare a experienței arhitecturale şi inginereşti. Acest lucru nu este sprijinit de dovezile arheologice, care nu lasă niciun dubiu asupra convingerii că ele se numără printre primele piramide construite vreodată în Egipt – cu alte cuvinte, nu sunt produsul fazei mature a experienței acestei țări în domeniul construcției de

---

[1128] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36.

piramide ci, ca o anomalie, sunt creațiile copilăriei ei.

O soluție o cere cu vehemență şi un alt mister. Prin cele trei Mari Piramide de la Gizeh, a Patra Dinastie a Egiptului a înălțat palate ale veşniciei – capodopere din piatră, fără precedent şi nicicând depăşite, înalte de sute de picioare, cântărind fiecare milioane de tone, care cuprind multe caracteristici extrem de înaintate. Nicio piramidă de o calitate comparabilă n–a mai fost construită vreodată. Dar numai la puțină vreme după aceea, sub superstructurile mai mici şi mai şubrede ale piramidelor din a Cincea şi a Şasea Dinastie pare să se fi creat un soi de sală a Hrisoavelor: o expoziție permanentă de copii sau traduceri ale unor documente arhaice, care, totodată, este o capodoperă – fără precedent şi nicicând întrecută – de artă a transcrierii şi a scrierii hieroglifice.

Pe scurt, ca şi piramidele de la Gizeh, se pare că Textele Piramidelor au apărut brusc pe scenă, fără niciun fel de antecedente, şi au ocupat centrul acesteia vreme de aproximativ o sută de ani, după care „operațiunile au încetat", fără a mai fi îmbunătățite vreodată.

Oare vechii regi şi înțelepți care au aranjat lucrurile astea ştiau ce făceau? Dacă da, mințile lor trebuie să fi conținut un plan, şi ei trebuie să fi avut intenția de a face vizibilă o legătură puternică între piramidele de la Gizeh – complet neinscripționate (dar strălucite din punct de

vedere tehnic) – şi piramidele din a Cincea şi a Şasea Dinastie – inscripționate în mod strălucit (dar neglijente din punct de vedere tehnic).

Bănuiam, de asemenea, că e posibil ca măcar o parte a răspunsului să se afle în situl de piramide de la Dahshur, pe lângă care trecusem la un sfert de oră după ce părăsisem Saqqara–ul. Acolo se află aşa–numita piramidă „înclinată" şi piramida zisă „Roşie". Atribuite lui Sneferu, tatăl lui Khufu, aceste două monumente (din câte se spune, foarte bine conservate) au fost închise pentru public cu mulți ani în urmă. În jurul lor s–a construit o bază militară şi vreme foarte îndelungată nu s–a îngăduit vizitarea lor – sub niciun motiv, niciodată…

În timp ce ne continuam călătoria spre sud, printre culorile vii ale acelei zile de decembrie, am fost copleşiți de o irezistibilă senzație că Valea Nilului a fost scena unor evenimente importante pentru umanitate, cu mult înainte de începerea istoriei memorate a omenirii. Toate amintirile şi tradițiile enorm de vechi ale Egiptului vorbesc despre astfel de evenimente şi le asociază cu epoca în timpul căreia Pământul era cârmuit de zei: legendarele „prime timpuri", care erau numite Zep Tepi. [1129] Aceste amintiri le vom examina amănunțit în următoarele două capitole.

[1129] *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 263.

Capitolul 43

În căutarea „Primelor Timpuri”

Iată ce spuneau vechii egipteni despre „Primele Timpuri” – Zep Tepi – când în țara lor domneau zeii: spuneau că era o epocă de aur,[1130] în timpul căreia apele abisului se retrăseseră, întunericul primordial fusese izgonit, iar omenirii, ieşită la lumină, i s–au oferit darurile civilizației. [1131] Vorbeau, de asemenea, despre intermediari între zei şi oameni – aşa–numiții „urshu”, o categorie de divinități mai mici, a căror denumire însemna „supraveghetorii”.[1132] Şi păstrau amintiri deosebit de vii despre zeii înşişi, ființe puternice şi frumoase, numite „neteru”, care trăiau pe pământ laolaltă cu neamul omenesc şi îşi exercitau suveranitatea din Heliopolis şi din alte sanctuare din susul şi din josul Nilului. Unii dintre aceşti „neteru” erau de sex masculin, iar alții de sex feminin, dar toți posedau puteri supranaturale care includeau capacitatea de a apărea, după dorință, sub înfățişare de bărbați sau de femei, sau ca animale, păsări, reptile, arbori sau plante. În mod paradoxal, cuvintele şi faptele lor păreau

---

[1130] *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 263–264; a se vedea şi lucrarea lui Nicolas Grimal, *A History of Ancient Egypt* (O istorie a Egiptului antic), Blackwell, Cambridge, 1992, pag. 46.

[1131] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 16.

[1132] *The Gods of the Egyptians,* vol. I, pag. 84, 161; *The Ancient Egyptian Pyremid Texts,* pag. 124, 308.

să fi reflectat patimi şi preocupări omeneşti. Tot astfel, deşi erau descrişi ca fiind mai puternici şi mai inteligenți decât oamenii, se credea că, în anumite împrejurări, puteau să se îmbolnăvească – sau să moară, sau să fie ucişi.[1133]

Amintiri din preistorie

Arheologii sunt înclinați să creadă că epoca zeilor, pe care vechii egipteni o numeau „Primele Timpuri", nu este nimic mai mult decât un mit. Cu toate acestea, vechii egipteni, care s–ar putea să fi fost mai bine informați decât noi cu privire la trecutul lor, nu împărtăşeau această părere. Documentele istorice pe care le păstrau în cele mai venerate temple ale lor includeau liste cuprinzătoare cu toți regii Egiptului: liste în care se specifica numele fiecărui faraon din fiecare dinastie recunoscută de oamenii de ştiință actuali. [1134] Unele dintre aceste liste mergeau chiar mai departe, ajungând înapoi, dincolo de orizontul istoric al Primei Dinastii, în adâncimile neexplorate ale unei antichități îndepărtate şi profunde.

Două liste din această categorie au supraviețuit distrugerilor timpului şi, după ce au fost scoase

---

1133 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 352.

1134 Michael Hoffman, *Egypt before the Pharaos* („Egiptul înainte de faraoni"), Michael O'Mara Books, 1991, pag. 12–13; *Archaic Egypt* (Egiptul Arhaic), pag. 21–23; *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 138–139.

din Egipt, sunt păstrate acum în muzee europene. Ne vom referi mai amănunțit la aceste liste mai departe, în acest capitol. Ele sunt cunoscute sub denumirile respective de „Piatra de la Palermo” (datând din Dinastia a Cincea – în jurul celui de–al douăzeci şi cincilea secol î.e.n.) şi „Papirusul de la Torino” – un document dintr–un templu al Dinastiei a Nouăsprezecea, inscripționat cu hieroglife cursive cunoscute ca „hieratice”, şi datând din secolul al treisprezecelea î.e.n.[1135]

În plus, avem mărturia unui preot heliopolitan pe nume Manetho. În secolul al treilea î.e.n., el a compilat o istorie cuprinzătoare şi larg respectată a Egiptului, care oferea o listă extensivă de regi, ce cuprindea întreaga perioadă dinastică. La fel ca „Papirusul de la Torino” şi „Piatra de la Palermo”, istoria lui Manetho ajungea şi ea mult mai departe în trecut, vorbind despre o epocă îndepărtată în care, în Valea Nilului, domniseră zei.

Textul complet al lui Manetho nu a ajuns până la noi, deşi se pare că unele copii ale lui s–au aflat în circulație până în secolul al nouălea al e.n.[1136] Totuşi, printr–o întâmplare, fragmente ale lui s–au păstrat în scrierile cronicarului evreu Josephus (anul 60 e.n.) şi ale unor scriitori creştini, ca de exemplu Africanus (anul 300 e.n.), Eusebius (anul

---

[1135] *Egypt before the Pharaos,* pag. 12–13; *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 200, 268.

[1136] *Egypt before the Pharaos,* pag. 12.

340 e.n.) şi George Syncellus (anul 800 e.n.).[1137] Pentru a folosi cuvintele răposatului profesor Michael Hoffman de la Universitatea din Carolina de Sud, aceste fragmente oferă „cadrul unor abordări moderne ale unui studiu asupra trecutului Egiptului."[1138]

Ceea ce este perfect adevărat.[1139] Cu toate acestea, egiptologii sunt gata să studieze documentele lui Manetho numai ca sursă pentru perioada istorică (dinastică) şi resping ciudatele intuiții cu privire la preistorie pe care le oferă când vorbeşte despre îndepărtată epocă de aur a „Primelor Timpuri". De ce ar trebui să fim atât de selectivi când decidem în ce măsură să ne bazăm pe Manetho? Ce logică este în a accepta, din scrierile lui, treizeci de dinastii „istorice", respingând tot ce are de spus despre epoci anterioare? Ba mai mult, de vreme ce ştim că cronologia lui pentru perioada istorică a fost confirmată de arheologie[1140], nu–i oare puțin prematur să presupunem că cronologia lui predinastică este greşită, numai pentru că săpăturile încă n–au dat la iveală dovezi care s–o

---

[1137] *Arhaic Egypt,* pag. 23; *Manetho* (traducere de W. G. Waddell), William Heinemann, Londra, 1940, Introducere, pag. XVI-XVII.

[1138] *Egypt before the Pharaos,* pag. 11.

[1139] Idem, pag. 11–13; *Archaic Egypt,* pag. 5, 23.

[1140] A se vedea, de exemplu, *Egypt before the Pharaohs,* pag. 11–13.

confirme?[1141]

Zei, semizei şi suflete ale morților

Dacă îi vom permite lui Manetho să–şi susțină propria cauză, nu avem altceva de făcut decât să ne referim la textele în care sunt păstrate fragmente din opera lui. Unul dintre cele mai importante texte de acest fel este versiunea armeană a „Cronicii" lui Eusebius. Aceasta începe prin a ne informa că este „extrasă din *Istoria Egiptului* a lui Manetho, care şi–a alcătuit povestirea în trei cărți, ce tratează despre zei, semizei, sufletele morților şi regii muritori care au domnit în Egipt…" [1142] Citându–l direct pe Manetho, Eusebius începe prin a înşirui o listă de zei care constă, în esență, din binecunoscuta eneadă de la Heliopolis: Ra, Osiris, Isis, Horus, Set şi aşa mai departe[1143]:

[1141] Acesta este un element deosebit de important, ce trebuia să fie păstrat în minte într-o disciplină de felul egiptologiei, în care atât de mult din mărturiile trecutului s-a pierdut prin jefuire, distrugere datorată timpului, şi activitățile arheologilor şi ale vânătorilor de teazure. În plus, un număr enorm de situri ale Egiptului antic nu au fost cercetate deloc, şi încă şi mai multe s-ar putea să zacă fără a se putea ajunge la ele sub mâlul milenar al deltei Nilului (sau la drept vorbind şi sub solul suburbiilor oraşului Cairo), chiar şi în locurile bine studiate, cum este necropola de la Gizeh, există zone uriaşe – de exemplu roca de bază de sub Sfinx – care mai aşteaptă încă să fie luată în seamă de excavator.

[1142] *Manetho,* pag. 3.

[1143] Idem, pag. 3–5.

Aceştia au fost primii care au stăpânit în Egipt. După aceea, puterea regală a trecut de la unul la altul într–o succesiune neîntreruptă... de–a lungul a 13.900 de ani... După zei, semizeii au domnit vreme de 1.255 de ani; şi din nou o altă serie de regi au păstrat sceptrul vreme de 1.817 de ani; apoi au mai venit alţi treizeci de regi, dominând timp de 1.790 de ani; pe urmă iarăşi zece regi, vreme de 350 de ani. A urmat domnia sufletelor morţilor... vreme de 5.813 ani...[1144]

Toate aceste perioade însumează 24.925 de ani şi ne duc mult dincolo de data biblică referitoare la Crearea Lumii (cândva în al cincilea mileniu î.e.n.[1145]). Fiindcă sugera că cronologia biblică era greşită, faptul i–a produs dificultăţi lui Eusebius, un cronicar creştin neclintit. Dar, după câteva clipe de gândire, a depăşit problema într–un mod inspirat: „Consider că anul era lunar, constând adică din 30 de zile: ceea ce noi numim acum lună, egiptenii obişnuiau cândva să numească an..."[1146]

Bineînţeles că egiptenii nu făceau aşa ceva.[1147] Cu toate acestea, cu ajutorul acestui artificiu, Eusebius şi alţii au reuşit să reducă enorma perioadă predinastică a lui Manetho, de aproape 25.000 de ani, la una sensibil diminuată,

---

[1144] Idem, pag. 5.

[1145] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 12:214–215.

[1146] *Manetho,* pag. 5.

[1147] Nu există absolut nicio dovadă că vechii egipteni ar fi făcut vreodată confuzii în privinţa anilor şi lunilor, sau că le-ar fi inversat denumirile; idem, pag. 4, nota 2.

depăşind cu puţin 2.000 de ani, care se potriveşte convenabil cu cei 2.242 de ani pe care cronologia biblică tradiţională îi indică a se fi scurs între Adam şi Potop.[1148]

O altă metodă de minimalizare a tulburătoarelor implicaţii ale mărturiei lui Manetho este folosită de călugărul George Syncellus (aprox. Anul 800 e.n.) Acest cronicar, care se baza întru totul pe invective, scrie: „Manetho, mare preot al blestematelor temple din Egipt (ne povesteşte) despre zei care n–au existat niciodată. Aceştia, spune el, au domnit vreme de 11.895 de ani…”[1149]

În fragmentele (operei lui Manetho) apar o serie de alte numere ciudate şi contradictorii. Îndeosebi, se afirmă în repetate rânduri că Manetho ar fi indicat enorma cifră de 36.525 de ani pentru *întreaga* durată a civilizaţiei Egiptului, începând din vremurile zeilor şi până la a treisprezecea (şi ultima) dinastie a regilor muritori.[1150] Această cifră se bazează, desigur, pe cele 365,25 de zile ale anului sotic (intervalul dintre două răsărituri heliacale consecutive ale lui Sirius, aşa cum s–a arătat în capitolul precedent.) Mai probabil în mod intenţionat decât dintr–o întâmplare, ea reprezintă totodată 25 cicluri de câte 1.460 de ani sotici, şi

---

[1148] Idem, pag. 7.
[1149] Idem, pag. 15.
[1150] Idem, pag. 231; a se vedea şi *The Splendour that was Egypt,* pag. 12.

25 cicluri de câte 1.461 ani calendaristici (deoarece vechiul calendar civil egiptean era alcătuit pe baza unui „an vag” de exact 365 zile).[1151]

Ce înseamnă toate acestea, dacă totuşi înseamnă ceva? Este greu să ai o certitudine. Cu toate acestea, din noianul de numere şi interpretări reiese cu putere şi limpede un aspect al mesajului original al lui Manetho. Indiferent de orice am fi fost învățați cu privire la evoluția ordonată a istoriei, ceea ce pare el să ne spună este că ființe civilizate (fie zei, fie oameni) existau în Egipt pe durata unei perioade imens de lungi înainte de venirea la domnie a Primei Dinastii, în jurul anului 3.100 î.e.n.

Diodorus Siculus şi Herodot

Pentru această afirmație, Manetho găseşte mult sprijin printre scriitorii clasici.

De exemplu, în primul secol î.e.n., istoricul grec Diodorus Siculus a vizitat Egiptul. El este descris pe drept de către C. H. Oldfather, cel mai recent traducător al său, ca „un compilator necritic, care

---

[1151] Ca şi mayaşii (a se vedea şi Partea a III-a), vechii egipteni foloseau în scopuri administrative un an calendaristic civil (sau an vag) de exact 365 de zile. A se vedea *Skywatchers of Ancient Mexico,* pag. 151, pentru detalii suplimentare referitoare la anul vag maya. Anul calendaristic civil al Egiptului antic era axat pe anul sotic, astfel încât ambii să coincidă în aceeaşi poziție de zi/lună o dată la fiecare 1.461 ani calendaristici.

a folosit surse bune şi le–a reprodus cu fidelitate."[1152] Pentru a spune lucrurilor pe nume, asta înseamnă că Diodorus n–a încercat să–şi impună prejudecăţile şi părerile preconcepute cu privire la materialul pe care l–a cules. Prin urmare ne este deosebit de valoros, deoarece informatorii lui au inclus preoţi egipteni cărora le–a pus întrebări referitoare la trecutul misterios al ţării lor. Iată ce i–au spus:

„La început, zeii şi eroii au cârmuit Egiptul vreme de ceva mai puţin de 18.000 de ani, ultimul dintre zeii care au domnit fiind Horus, fiul lui Isis... Muritorii au fost regi ai ţării lor – se spune – pe o durată puţin mai mică decât 5.000 de ani..."[1153]

«Să trecem în revistă aceste cifre „fără a fi critici" şi să vedem la ce se rezumă», Diodorus scria în primul secol î.e.n. «Dacă socotim în urmă, începând de la acea dată, cei 5.000 de ani pe durata cărora se presupune că ar fi domnit „regii muritori", ajungem în jurul anului 5.100 î.e.n. Dacă ne ducem şi mai mult înapoi, către începutul epocii „zeilor şi eroilor", constatăm că am ajuns la anul 23.100 î.e.n., când lumea se afla încă toată sub stăpânirea ultimei ere glaciare.»

Cu mult înainte de Diodorus, Egiptul a fost

[1152] *Diodorus Siculus,* traducere de C.H. Oldfather, Harvard University Press, 1989.
[1153] Idem, pag. Vol. I, pag. 157.

vizitat de un alt istoric grec, cu mult mai celebru: marele Herodot, care a trăit în secolul al cincilea î.e.n. Se pare că şi el a discutat cu preoții, şi că şi el a reuşit să afle unele tradiții care vorbeau despre prezența în Valea Nilului a unei civilizații deosebit de avansate, la o dată neprecizată, situată în antichitatea îndepărtată. Herodot descrie aceste tradiții referitoare la o perioadă preistorică extrem de veche a civilizației egiptene, în cartea a II–a a Istoriei sale. În acelaşi document, el ne oferă de asemenea, fără comentarii, o mică informație deosebit de valoroasă pe care a obținut–o de la preoții din Heliopolis:

Pe vremea aceea – spuneau ei – existau patru ocazii în care Soarele răsărea din altă parte decât din locurile lui obişnuite: răsărind de două ori de acolo unde acum apune, şi de două ori apunând acolo de unde acum răsare.[1154]

Ce vrea să zică asta?

După părerea matematicianului francez Schwaller de Lubiez, ceea ce Herodot ne transmite (poate nu în mod conştient) este o referire

---

1154 *The History,* pag. 193–194. În primul secol al e.n., o tradiție asemănătoare a fost consemnată de învățatul roman Pomponious Mela: „Egiptenii se mândresc că sunt cel mai vechi popor din lume. În analele lor autentice se poate citi că de când există ei, mişcarea statelor şi-a schimbat direcția de patru ori, şi că soarele a apus de două ori în partea de cer de unde în zilele noastre răsare." (Pomponious Mela, *De Siut Orbis).*

voalată[1155] şi deformată la *o perioadă de timp* – adică la timpul necesar pentru ca răsăritul de la echinocțiul de primăvară să efectueze o precesiune față de fundalul stelar printr–un ciclu al zodiacului plus o jumătate dintr–un asemenea ciclu.[1156]

După cum am văzut, soarele echinocțial petrece aproximativ 2.160 de ani în fiecare din cele douăsprezece constelații zodiacale. Prin urmare, un ciclu de precesiune complet are nevoie, pentru a se încheia, de 26.000 de ani (12 x 2.160 ani). În consecință, un ciclu şi jumătate echivalează cu aproape 39.000 de ani (18 x 2.160 ani).

Pe vremea lui Herodot, la echinocțiul de primăvară soarele răsărea în zori în dreptul estului, pe fundalul stelar al lui Aries – moment în care constelația Libra era „în opoziție", aflându–se exact la vest, unde Soarele urma să apună după douăsprezece ore. Totuşi, dacă dăm înapoi cu o jumătate de ciclu ceasul precesional – cu şase case ale zodiacului sau cu aproximativ 13.000 de ani – constatăm o inversare a configurației: soarele de primăvară răsare acum chiar de la est, în Libra, în timp ce Aries se află la vest, în opoziție. Cu încă 13.000 de ani în urmă, situația se inversează încă o dată, soarele de primăvară răsărind din nou în Aries, iar Libra fiind în opoziție.

1155 *Voalat:* obscur, care înşală aparențele, tainic. (n. trad.)
1156 *Sacred Science,* pag. 87.

Ceea ce ne duce la 26.000 de ani înainte de Herodot.

Dacă după aceea mai mergem înapoi cu alți 13.000 de ani, cu o altă jumătate de ciclu precesional, ajungând la 39.000 de ani înainte de Herodot, răsăritul soarelui de primăvară revine în Libra, Aries aflându–se iarăşi în opoziție.

Problema este următoarea: 39.000 de ani reprezintă o durată de timp în care se poate spune că soarele: „a răsărit de două ori de acolo unde acum apune", adică în Libra pe vremea lui Herodot (şi din nou cu 13.000 de ani şi cu 39.000 de ani mai înainte) şi că „a apus de două ori acolo de unde acum răsare", adică în Aries, pe vremea lui Herodot (şi din nou cu 13.000 de ani şi cu 39.000 de ani mai înainte)[1157]. Dacă interpretarea lui Schwaller este corectă – există toate motivele să presupunem că este –, ea sugerează că preoții care l–au informat pe istoricul grec trebuie să fi avut

---

[1157] După cum reiese clar din tabelul următor:

Echinocțiul de primăvară	Răsăritul soarelui	În opoziție (vestul real) la răsăritul soarelui
Secolul V î.e.n. (pe vremea lui Herodot)	Aries	Libra
Aprox. 13.000 ani înainte de Herodot	Libra	Aries
Aprox. 26.000 ani înainte de Herodot	Aries	Libra
Aprox. 39.000 ani înainte de Herodot	Libra	Aries

acces la documente exacte referitoare la mişcarea de precesiune a soarelui, ce mergeau în urmă în timp cu cel puțin 39.000 de ani înainte de propria lor epocă.

„Papirusul de la Torino" şi „Piatra de la Palermo"

Cifra de 39.000 de ani concordă surprinzător de bine cu mărturia din „Papirusul de la Torino" (una din cele două liste supraviețuitoare în care sunt enumerați regii Egiptului antic pe o perioadă ce se întinde în urmă până în vremuri preistorice, de dinainte de Prima Dinastie).

Inițial aflat în colecția regelui Sardiniei, papirusul sfărâmicios, vechi de 3.000 de ani, a fost trimis într–o cutie, fără ambalaj, către actualul său cămin, Muzeul din Torino. Aşa cum ar fi putut prezice orice om de ştiință, a ajuns acolo rupt în nenumărate fragmente. Mai mulți savanți au fost nevoiți să lucreze ani de zile pentru a asambla şi a înțelege ceva din ceea ce rămăsese, şi au făcut o treabă excelentă.[1158] Cu toate acestea, mai mult de jumătate din conținutul acestui prețios document s–a dovedit imposibil de reconstruit.[1159] Ce am fi putut afla despre „Primele Timpuri", dacă „Papirusul de la Torino" ar fi rămas intact?

Fragmentele care au supraviețuit sunt

[1158] A se vedea, de exemplu, Sir A.H. Gardner, *The Royal Cannon of Turin* („Turnul regal de la Torino"), Griffith Institute, Oxford.
[1159] *Archaic Egypt,* pag. 4.

ispititoare. De exemplu, într–unul din registre citim numele a zece „neteru”, fiecare din ele fiind înscris într–un cartuş (având contur alungit), într–un mod foarte asemănător celui adoptat în perioade ulterioare pentru regii istorici ai Egiptului. Numărul de ani cât se crede că ar fi domnit fiecare „neteru” este de asemenea indocat, însă cele mai multe din aceste numere lipsesc din documentul deteriorat.[1160]

Într–o altă coloană apare o listă a regilor muritori care au domnit în Egiptul de Sus şi în cel de Jos, după zei dar înainte de presupusa unificare a regatului, sub Menes, primul faraon din Prima Dinastie, în anul 3.100 î.e.n. Din fragmentele supraviețuitoare se poate stabili că sunt menționate nouă „dinastii” ale acestor faraoni predinastici, printre care se află „Venerabilii din Nord” şi, la urmă, aşa–numiții „Shemsu Hor” („Însoțitorii”, sau „Discipolii lui Horus”), care au domnit până la vremea lui Menes. Ultimele două rânduri ale coloanei, care par să reprezinte un rezumat sau un inventar, sunt deosebit de incitante. Ele spun: „… Venerabilii Shemsu–Hor — 13.420 ani; Regii domnitori dinainte de Shamsu–Hor, 23.200 ani; Total 36.620 ani.”[1161]

Cealaltă listă de regi care se referă la timpuri preistorice este „Piatra de la Palermo”, care ne

---

[1160] Pentru detalii suplimentare, *Sacred Science,* pag. 86.
[1161] Idem, pag. 86. A se vedea şi *Egyptian Mysteries,* pag. 68.

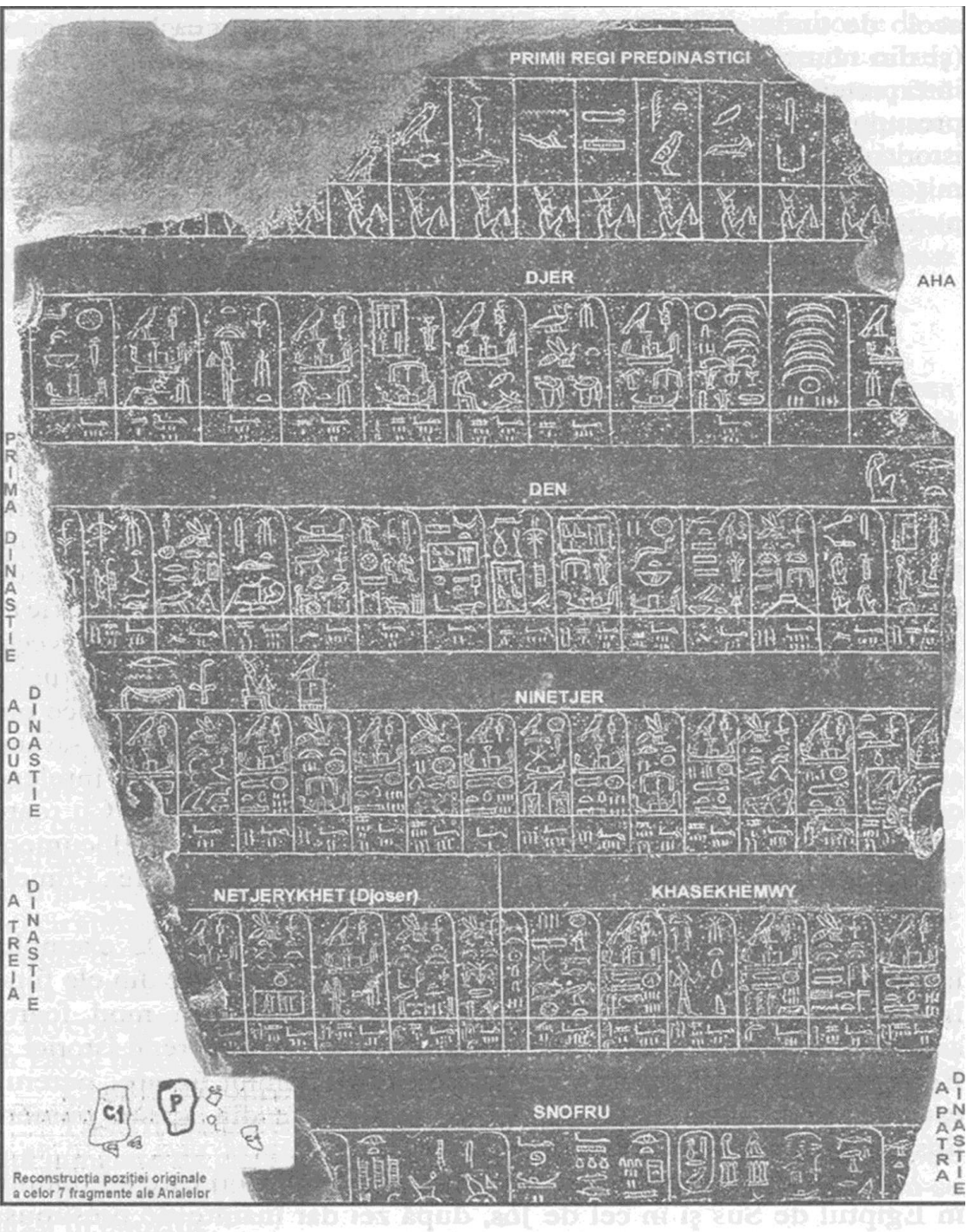

„Piatra de la Palermo“

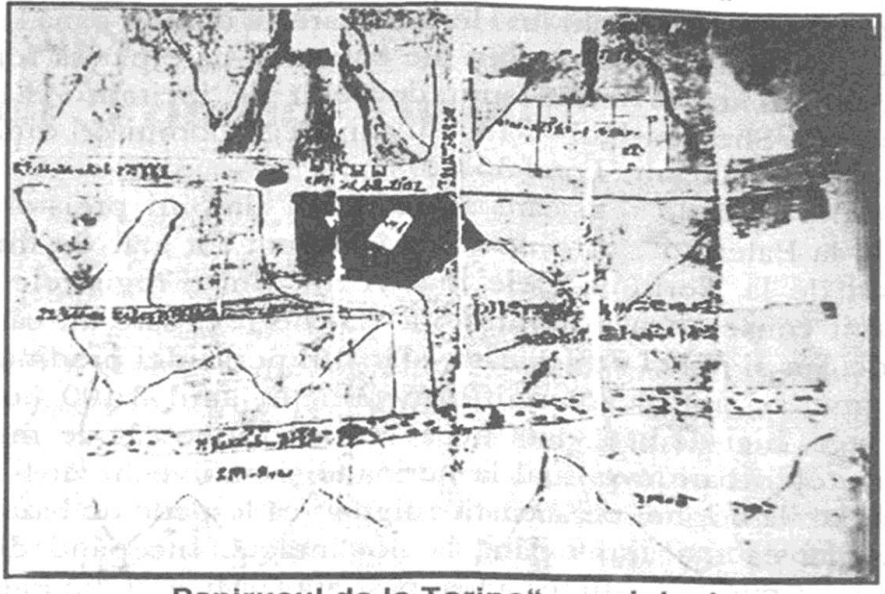

„Papirusul de la Torino“ — original.
Partea care mai există din Papirus, constă în două secţiuni principale, iniţial crezându-se că fac parte din două documente diferite A doua parte a Papirusului este compusă din mai multe fragmente pent care amplasamentul final, încă în stadiul de analiză, nu a fost definitiva Zonele de o parte şi de alta a drumului, spre deosebire de cele din secţiunea cu „mina de aur“, sunt colorate în negru, iar legenda hărţii indică faptul că în această zonă există piatra numită de arheologii egipte *schist* (argilă nisipoasă).

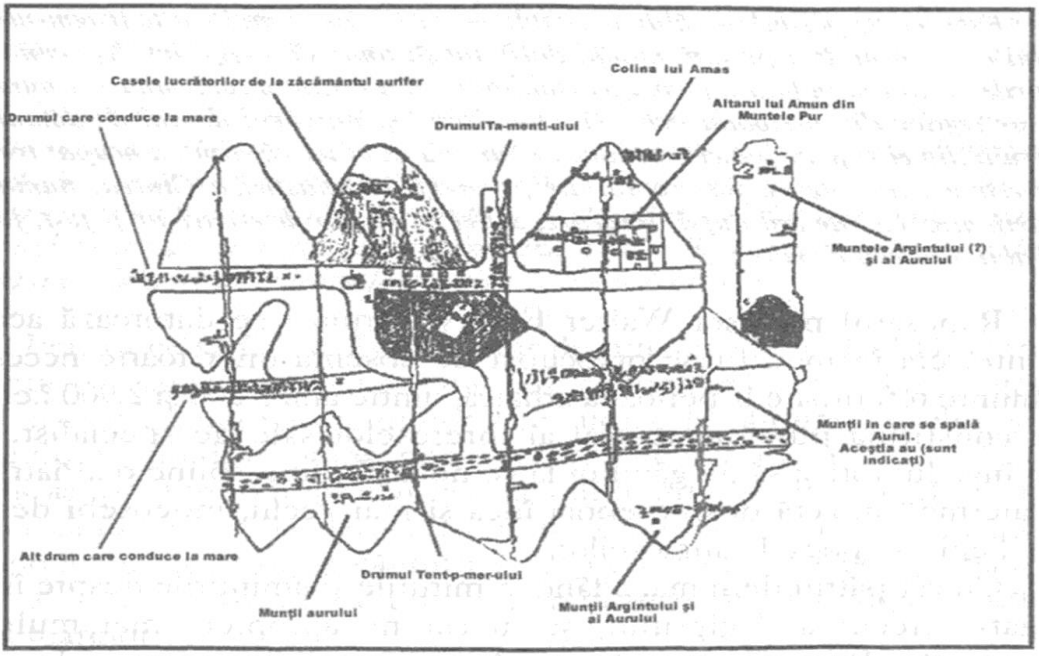

Cel mai important fragment, denumit „mina de aur“ — copie datând din 1.300 î.e.n.

duce în trecut tot atât de mult ca şi „Papirusul de la Torino”. Cele mai vechi dintre registrele care au supravieţuit consemnează domniile a 120 de regi care au cârmuit în Egiptul de Sus şi în cel de Jos către sfârşitul perioadei predinastice: în secolele imediat anterioare unificării ţării, în anul 3.100 î.e.n.[1162] Cu toate acestea, nici de astă dată nu avem vreo idee cât de multe alte informaţii, referitoare eventual la perioade şi mai vechi, ar fi putut fi inscripţionate la origine pe această enigmatică lespede de bazalt negru, deoarece nici ea n–a ajuns până la noi intactă. Începând din 1887, singura bucată mai mare din ea a fost păstrată la Muzeul din Palermo, în Sicilia, a doua bucată la Muzeul din Cairo; şi un al treilea fragment, mult mai mic, se află în colecţia Petrie, la Universitatea din Londra.[1163]

Arheologii socotesc că aceste fragmente au fost sparte din mijlocul unui monolit care, iniţial, trebuie să fi măsurat aproximativ şapte picioare în lungime, şi două picioare în înălţime (privind din partea lungă a lui) după cum a remarcat o autoritate în domeniu:

Este foarte posibil – chiar probabil – să fi rămas multe alte fragmente ale acestui monument de

---

[1162] *Archaic Egypt,* pag. 5; *Encyclopaedia of Ancient Egypt.* Pag. 200.

[1163] *Archaic Egypt,* pag. 5; *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 9:81.

neprețuit, numai dacă am şti unde să le căutăm. Aşa cum stau lucrurile, ne aflăm în fața informației ispititoare că a existat o consemnare a numelor tuturor regilor din perioada arhaică, specificând şi numărul de ani de domnie ai fiecăruia din ei şi principalele evenimente care au avut loc cât timp a ocupat tronul. Şi aceste evenimente au fost compilate pe vremea Dinastiei a Cincea, numai la aproximativ 700 de ani după unificare, astfel că marja de eroare ar fi fost, foarte probabil, deosebit de mică…[1164]

Răposatul profesor Walter Emery, căruia i se datorează aceste cuvinte, era în mod firesc preocupat de absența unor foarte necesare amănunte referitoare la perioada arhaică, dintre anii 3.200 şi 2.900 î.e.n.[1165], care constituia punctul central al intereselor sale de specialist. Ne vom îngădui totuşi să ne gândim la ce ne–ar fi putut spune o „Piatră de la Palermo" intactă despre epoci încă şi mai vechi, îndeosebi despre Zep Tepi – epoca de aur a zeilor.

Cu cât pătrundem mai adânc în miturile şi amintirile despre îndelungatul trecut al Egiptului, şi cu cât ne apropiem mai mult de legendarele „Prime Timpuri", cu atât mai stranii devin peisajele ce ne înconjoară… aşa cum vom vedea.

1164 *Archaic Egypt,* pag. 5.
1165 *Egypt to the End of the Old Kingdom,* pag. 12.

Capitolul 44

Zeii „Primelor Timpuri”

Potrivit teologiei heliopolitane, cei nouă zei inițiali care au apărut în Egipt în „Primele Timpuri” au fost Ra, Shu, Tefnut, Geb, Nut, Osiris, Isis, Neptys şi Set. Printre progeniturile acestor zeități se numărau personaje binecunoscute, ca de exemplu Horus şi Anubis. În plus, erau recunoscute şi alte grupări de zei, mai ales la Memphis şi Hermopolis, unde existau culte importante şi foarte vechi dedicate lui Ptah şi lui Thot.[1166] Aceste zeități din „Primele Timpuri” erau toate, într–un sens sau altul, zei ai creației, care, prin voința lor divină, dăduseră formă haosului. Din acel haos ei au alcătuit şi populat țara sfântă a Egiptului[1167], peste care, vreme de mii de ani, au domnit printre oameni ca faraoni divini.[1168]

Ce era acela „haos”?

[1166] *Kingship and the Gods,* pag. 181–182; *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 209, 264; *Egyptian Myths,* pag. 18–22. A se vedea şi T. G. H. James, *An Introduction to Ancient Egypt* („O introducere la Egiptul antic”), British Museum Publications, Londra, 1979, pag. 145 şi în continuare.

[1167] Cyrill Aldred, *Akhenaton,* Abacus, Londra, 1968, pag. 25: „Se credea că zeii domniseră în Egipt după ce mai întâi îl făcuseră perfect.”

[1168] *Kingship and the Gods,* pag. 153–155; *Egyptian Myths,* pag. 18–22; *Egyptian Mysteries,* pag. 8–11; *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 10–28.

Preoții heliopolitani care au stat de vorbă cu istoricul grec Diodorus Siculus, în primul secol î.e.n., au avansat sugestia incitantă că „haosul" era un potop – identificat de Diodorus cu diluviul lui Deucalion (corespondentul grec al personajului Noe), care distrusese Pământul[1169]:

În general, se spune că dacă în potopul care a avut loc pe vremea lui Deucalion au pierit majoritatea viețuitoarelor; este probabil ca locuitorii Egiptului de sud să fi supraviețuit de preferință altora… Sau dacă, aşa cum susțin unii, distrugerea viețuitoarelor a fost completă şi Pământul a dat apoi iarăşi naştere unor noi forme de animale, chiar admițând o asemenea presupunere, cea dintâi geneză a viețuitoarelor se leagă foarte bine de această țară.[1170]

Pentru ce să fi fost Egiptul atât de binecuvântat? Lui Diodorus i s–a spus că asta avea oarecum de–a face cu amplasamentul lui geografic, cu o mare expunere a regiunilor sale sudice la căldura soarelui, şi cu ploile de amplitudine tot mai mare, despre care miturile spuneau că s–ar fi abătut asupra lumii drept consecință a diluviului universal: „Pentru că atunci când umezeala datorată ploilor abundente care cădeau peste alte popoare s–a adăugat căldurii care predomina în

---

1169 A se vedea Partea a IV-a.
1170 *Diodorus Siculus,* vol. I, pag. 37.

Egiptul însuşi... aerul a devenit foarte bine temperat pentru întâia generație a tuturor viețuitoarelor..."[1171]

În mod destul de ciudat, Egiptul se bucură de condiții geografice speciale: după cum se ştie, liniile de latitudine şi longitudine care se intersectează chiar lângă Marea Piramidă (30° nord şi 31° est) străbat mai multă întindere de uscat decât oricare altele.[1172] De asemenea, ciudat este că, la sfârşitul ultimei ere glaciare, când glaciațiuni de milioane de mile pătrate se topeau în nordul Europei, şi când nivelurile în creştere ale mărilor inundau zonele de coastă pe toată suprafața Pământului, iar imensul volum de umiditate suplimentară degajat în atmosferă prin evaporarea întinderilor de gheață a căzut sub formă de ploaie, Egiptul a beneficiat vreme de câteva mii de ani de un climat excepțional de umed şi de fertil.[1173] Nu–i greu de înțeles cum un astfel de climat ar fi putut, într–adevăr, să fi rămas în amintire ca „bine temperat pentru cea dintâi generație a tuturor viețuitoarelor".

Aşa cum trebuie pusă întrebarea: ale cui informații despre trecut le primim de la Diodorus, şi care aparent corecta descriere a climatului

---

[1171] *Diodorus Siculus,* vol. I, pag. 37.

[1172] *Mystic Places* (Locuri mistice), Time-Life Books, 1987, pag. 62.

[1173] *Early Hydraulic Civilization în Egypt,* pag. 13; *Egypt before the Pharaohs,* pag. 27, 261.

luxuriant al Egiptului, la sfârşitul ultimei ere glaciare, este o coincidență, sau, de fapt, ceea ce ni se transmite astfel este o extrem de veche tradiție?... Poate o amintire despre „Primele Timpuri”?

Răsuflarea şarpelui divin

Se crede că Ra a fost cel dintâi rege al „Primelor Timpuri” şi unele mituri antice spun că, atâta vreme cât a rămas tânăr şi viguros, a domnit în pace. Cu toate acestea, trecerea anilor a făcut ravagii şi asupra lui şi, la sfârşitul domniei sale, este descris ca un om bătrân, zbârcit, ce se clătina pe picioare şi avea o gură tremurătoare din care picura întruna salivă.[1174]

Lui Ra i–a urmat ca rege pe pământ Shu, dar domnia acestuia a fost tulburată de intrigi şi conflicte. Deşi şi–a învins duşmanii, în final era atât de distrus de boală încât chiar şi cei mai credincioşi tovarăşi ai lui s–au răzvrătit împotrivă–i: „Obosit de domnie, Shu a abdicat în favoarea fiului său Geb şi s–a adăpostit în ceruri, după o înspăimântătoare furtună care a durat nouă zile...”[1175]

Geb, cel de–al treilea faraon divin, i–a urmat după datină la tron lui Shu. Şi domnia lui a fost tulburată, şi unele mituri care descriu ce anume

---

[1174] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 11.
[1175] Idem, pag. 13.

s–a întâmplat reflectă ciudatul idiom[1176] din Textele Piramidelor, în care un vocabular netehnic pare să se lupte cu o imagistică tehnică şi ştiinţifică foarte complexă. De exemplu, o tradiţie deosebit de impresionantă vorbeşte despre o „cutie de aur" în care Ra ar fi pus la păstrare o serie de obiecte – descrise, respectiv, ca „téja" (sau toiagul) lui, o buclă de păr, şi „uraeus"–ul său (o cobră încolăcită, cu gluga larg desfăcută, executată din aur şi care se purta pe acoperământul de cap regal).[1177]

Constituind un talisman puternic şi primejdios, cutia aceasta, împreună cu straniul ei conţinut, a rămas închisă într–o fortăreaţă, pe graniţa estică a Egiptului, vreme de foarte mulţi ani după înălţarea la cer a lui Ra. Când a venit la putere Geb, acesta a poruncit să–i fie adusă cutia şi să se desigileze în prezenţa lui. În clipa în care s–a deschis cutia, din ea a ieşit un fulger de foc (descris ca fiind „răsuflarea şarpelui divin"), care i–a ucis pe toţi însoţitorii lui Geb şi l–a ars grav chiar şi pe regele–zeu.[1178]

Este tentant să te întrebi dacă nu cumva cele cu care avem de–a face aici nu ar putea fi o descriere deformată a unui dispozitiv făcut de om şi care funcţiona prost: o amintire tulbure, influenţată de

---

[1176] *Idiom:* dialect, grai. (n. trad.).
[1177] Idem, pag. 14–15.
[1178] Idem, pag. 14–15.

spaimă, despre un instrument monstruos conceput de oamenii de ştiinţă ai unei civilizaţii dispărute. Asemenea speculaţii exagerate capătă greutate când ne amintim că aceasta nu este în niciun caz singura cutie de aur din lumea străveche, care funcţiona ca o maşină aducătoare de moarte şi imprevizibilă. Ea are o serie de asemănări imposibil de neglijat cu enigmatica „Arcă a Alianţei" a Evreilor (care şi ea a ucis oameni nevinovaţi cu fulgere de energie intensă, care şi ea era „acoperită de jur–împrejur cu aur", şi despre care se spunea că ar fi conţinut nu numai cele două table cu cele 10 porunci, ci şi vasul de aur în care se afla *mana*[1179], şi toiagul lui Aaron.")[1180]

O considerare atentă a implicaţiilor tuturor acestor cutii ciudate şi minunate (şi a altor artefacturi „tehnologice" la care se face referire într–unele tradiţii vechi) depăşeşte domeniul acestei cărţi. Pentru scopul nostru actual este suficient să remarcăm că o atmosferă de vrăjitorie primejdioasă şi cvasi–tehnologică pare să–i înconjoare pe mulţi dintre cei nouă zei ai

---

[1179] Mana: Hrană pe care se crede că Dumnezeu o trimitea israeliţilor, în fiecare dimineaţă, în deşertul Arabiei. (n. trad.).

[1180] *Hebrews* 9:4. Pentru detalii suplimentare la puterile metaforice ale arcăi, a se vedea lucrarea lui Graham Hancock, *The Sign and the Seal* („Semnul şi Pecetea"), Mandarin, Londra, 1993, Cap. 12, pag. 273 şi în continuare.

eneadei[1181] heliopolitane.

De exemplu, Isis (soția şi sora lui Osiris şi mama lui Horus) are un puternic iz de laborator ştiințific. Potrivit Papirusului lui Chester Beatty de la British Museum, ea era „o femeie deşteaptă… mult mai inteligentă decât nenumărați alți zei… Nimic nu–i era necunoscut în cer şi pe pământ.”[1182] Renumită pentru iscusința cu care folosea vrăjitoria şi magia, Isis a rămas în amintirea vechilor egipteni mai ales ca „având limba puternică”, asta însemnând că stăpânea cuvinte „pe care ştia să le pronunțe corect, şi nu se oprea din vorbire, şi era foarte bună atât la datul poruncilor cât şi la rostirea cuvintelor.”[1183] Pe scurt, se credea că era în stare, prin simpla folosire a glasului ei, să transforme realitatea şi să învingă legile fizicii.

Aceleaşi puteri, deşi poate într–un grad mai mare, i se atribuiau înțeleptului zeu Thot, care, cu toate că nu face parte din eneada heliopolitană, este recunoscut în „Papirusul de la Torino” şi în alte documente străvechi ca fiind al şaselea (sau

---

[1181] *Eneadă:* ierarhie de nouă zei, simbolizând forțele Universului. (n. trad.).

[1182] Citat în *Egyptian Myths,* pag. 44.

[1183] Sir E. A. Wallis Budge, *Egyptian Magic* („Magia egipteană”); Keagan Paul, Trench, Londra, 1901, pag. 5; *The Gods of the Egyptians,* vol. II, pag. 214.

uneori al şaptelea) faraon divin al Egiptului.[1184] Reprezentat în mod frecvent pe pereții templelor sau ai mormintelor ca un ibis sau ca un om cu cap de ibis, Thot era venerat ca fiind forța regulatoare răspunzătoare pentru toate calculele şi însemnările cereşti, ca stăpân şi înmulțitor al timpului, inventator al alfabetului şi patron al magiei. Era asociat în mod deosebit cu astronomia, matematica, topologia şi geometria, şi era descris ca fiind „cel care socoteşte în ceruri, numărătorul stelelor şi măsurătorul Pământului".[1185] Era considerat de asemenea ca o zeitate care înțelegea misterele a „tot ce se ascunde sub bolta cerească", şi care avea capacitatea de a dărui înțelepciune unor indivizi anume aleşi. Se spunea că scrisese cunoştințele lui în cărți tainice, pe care le ascunsese pretutindeni pe Pământ, cu intenția ea acestea să fie căutate de generațiile viitoare dar să fie găsite „numai de cei ce meritau" – care aveau să–i folosească descoperirile spre

---

[1184] *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 27. Dacă se include ca domnie şi domnia uzurpatoare a lui Set, incluzând şi pe Thot avem şapte faraoni divini (adică; Ra, Shu, Geb, Osiris, Set, Horus, Thot).

[1185] *The Gods of the Egyptians,* vol. 1, pag. 400; Garth Fowden, *The Egyptian Hermes* („Hermes-ul egiptean"), Cambridge University Press, 1987, pag. 22–23. A se vedea şi *From Fetish io God în Ancient Egypt,* pag. 121–122; *Egyptian Magic,* pag. 128–129; *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 27–28.

binele omenirii.[1186]

Cu toate acestea, ceea ce reiese clar în legătură cu Thot, în afară de acreditările lui ca vechi savant, este rolul său de binefăcător şi civilizator[1187]. În privința aceasta se asemănă cu predecesorul lui, Osiris, marele zeu din Textele Piramidelor şi cel de–al patrulea faraon divin al Egiptului, „al cărui nume devine Sah (Orion), al cărui picior este lung, iar pasul lui – întins, Mai–Marele Țării Sudului…”[1188]

Osiris şi stăpânii eternității

Deseori indicat în texte prin denumiri ca *neb tem*, sau „stăpân universal”,[1189] Osiris este descris ca o ființă omenească dar şi ca supraom, suferind dar în acelaşi timp conducând. Ba şi mai mult, el îşi exprimă dualismul esenței prin faptul că domneşte în Cer (în chip de constelație a lui Orion) dar şi pe Pământ, ca rege printre oameni. Ca şi în cazul lui Viracocha în Anzi şi al lui Quetzalcoatl în

---

1186 *Manetho,* citat de neo-platonistul Iamblichus. A se vedea lucrarea lui Peter Lemesurier. *The Great Pyramid Decoded* („Marea Piramidă descifrată”), Element Books, 1989, pag. 15; *The Egyptian Hermes* (Hermes-ul egiptean), pag. 33.

1187 A se vedea, de exemplu, *Diodorus Siculus,* vol. I, pag. 53, unde Thot (sub numele său grecesc de Hermes) este descris ca fiind „înzestrat cu o ingeniozitate neobişnuită pentru născocirea unor lucruri în stare să îmbunătățească viața socială a omului.”

1188 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. II, pag. 307.

1189 *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 179; *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 16.

America Centrală, modurile în care procedează sunt subtile şi misterioase. La fel ca ei, el este excepțional de înalt, fiind descris întotdeauna ca purtând barba încovoiată a divinității.[1190] Şi, tot ca şi ei, deşi are la dispoziție puteri supranaturale, evită folosirea forței ori de câte ori este posibil.

În capitolul 16 am văzut că se crede că Quetzalcoatl, regele–zeu al mexicanilor, a plecat din America Centrală pe mare, navigând pe o plută de şerpi. Aşadar este greu să se ignore o senzație de *déjà vu* când citim în *Cartea egipteană a morților*[1191] că şi domiciliul lui Osiris „se sprijinea pe apă" şi că avea pereți făcuți „din şerpi vii".[1192] Cel mai puțin lucru ce se poate spune este că asemănarea de simbolism dintre aceşti doi zei şi două regiuni foarte îndepărtate este izbitoare.

Mai există şi alte paralelisme evidente.

Amănuntele de bază ale poveştii lui Osiris au fost enumerate în capitolele anterioare şi nu trebuie să le repetăm. Cititorul n–a uitat, desigur, că acest zeu – încă o dată, la fel ca Viracocha şi Quetzalcoatl – e păstrat în amintire mai ales ca binefăcător al omenirii, ca un aducător de

---

1190 *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 9–10, 16; *Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 44; *The Gods of the Egyptians,* vol. II, pag. 130–131; *From Fetish to God în Ancient Egypt,* pag. 190; *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 230.

1191 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 2.

1192 Capitolul CXXV, citat în *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. II, pag. 81.

cunoştinţe şi ca un mare conducător civilizator.[1193] Lui i se atribuie, de exemplu, abolirea canibalismului, şi se spune că el i–a învățat pe egipteni să facă agricultură – îndeosebi să cultive grâu şi orz – şi i–a învățat meseria construirii uneltelor agricole. Deoarece îi plăceau în mod special vinurile bune (miturile nu spun unde căpătase acest gust), şi–a făcut un țel din a „învăța neamul omenesc să cultive viță–de–vie, şi cum să culeagă strugurii şi să păstreze vinul…”[1194] Pe lângă darurile unui trai bun pe care le–a adus supuşilor săi, Osiris a contribuit la dezvățarea lor „de proastele şi barbarele lor maniere”, înzestrându–i cu un cod de legi şi inaugurând în Egipt cultul zeilor.[1195]

După ce a pus ordine în toate, i–a predat conducerea regatului lui Isis, a părăsit Egiptul vreme de mulți ani, şi a hoinărit prin lume cu singura intenție (i s–a spus lui Diodorus Siculus),

de a vizita pământul locuit şi de a învăța rasa oamenilor cum să cultive viță–de–vie şi cum să semene grâu şi orz; deoarece el presupunea că dacă–i făcea pe

---

[1193] A se vedea Părțile II şi III referitor la Quetzalcoatl şi Viracocha. Un bun rezumat al însuşirilor civilizatoare ale lui Osiris se află în *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* pag. 16. A se vedea şi *Diodorus Siculus,* pag. 47–49; *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 1–12.

[1194] *Diodorus Siculus,* pag. 53.

[1195] Idem; *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 2.

oameni să renunțe la sălbăticia lor şi să adopte un mod de viață mai blând, avea să primească onoruri nemuritoare ca urmare a mărimii binefacerilor lui...[1196]

Osiris a călătorit mai întâi în Etiopia, unde i–a învățat cultivarea pământului şi creşterea vitelor pe locuitorii primitivi pe care i–a întâlnit, şi care se ocupaseră până atunci doar cu vânatul şi culesul. De asemenea, a întreprins o serie de lucrări inginereşti şi hidraulice la scară mare: „A construit canale, cu ecluze navigabile şi regulatoare... a înălțat malurile râurilor şi a luat măsuri ca să împiedice revărsarea Nilului..."[1197] Mai târziu, s–a îndreptat spre Arabia şi de acolo a trecut în India, unde a întemeiat multe oraşe. Ducându–se apoi în Tracia a ucis un rege barbar, care refuza să adopte sistemul lui de guvernare. Asta era ceva ce nu–i stătea în fire; în general, egiptenii îşi aminteau că Osiris

nu silise pe niciun om să–i urmeze instrucțiunile lui, dar explicându–le cu blândețe şi făcând apel la rațiunea lor, reuşea să–i convingă să pună în practică învățătura lui. Multe din sfaturile lui înțelepte le erau împărtăşite celor ce–l ascultau prin imnuri şi cântece, acompaniate de instrumente muzicale.[1198]

1196 *Diodorus Siculus,* pag. 55.
1197 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 11.
1198 *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 2.

Încă o dată e greu să se evite paralelismele cu Quetzalcoatl şi Viracocha. În timpul vremurilor de întuneric şi haos – foarte posibil legate de un potop – un zeu, sau un om cu barbă îşi face apariția în Egipt (sau în Bolivia, sau în Mexic). El este înzestrat cu enorm de multe talente practice şi ştiințifice, de tipul celor asociate cu civilizații mature şi cu o dezvoltare înaintată, pe care le foloseşte în mod altruist, pentru binele omenirii. Prin instinct este blând, dar când e necesar este în stare de o mare fermitate. Este însuflețit de un puternic simț al datoriei şi, după ce îşi stabileşte cartierul general la Heliopolis (sau la Tiahuanaco, sau la Teotihuacan), pleacă mai departe, împreună cu un grup ales de însoțitori, pentru a impune ordine şi a restabili echilibrul pierdut al lumii.[1199]

Lăsând deocamdată deoparte problema dacă avem de–a face aici cu zei sau cu oameni, cu născociri ale imaginației primitive sau cu făpturi din carne şi oase, rămâne faptul că miturile vorbesc întotdeauna despre un grup de civilizatori: Viracocha îşi are „tovarăşii" lui, tot aşa cum au Quetzalcoatl şi Osiris. Uneori, în aceste grupuri

---

[1199] Idem, 2–11. Pentru Quetzalcoatl şi Viracocha, a se vedea Părțile II şi III. Destul de interesant este faptul că se spune că Osiris, în misiunea lui civilizatoare, a fost însoțit de doi „deschizători de drumuri." *(Diodorus Siculus,* pag. 57.), „Anubis şi Macedo, Anubis purtând o piele de câine, iar Macedo partea din față a unui lup..."

există conflicte violente, şi poate chiar lupte pentru putere: luptele dintre Set şi Horus, şi dintre Tezcatilpoca şi Quetzalcoatl sunt exemple evidente. Ba mai mult, indiferent dacă evenimentele din mit se desfăşoară în America Centrală, în Anzi sau în Egipt, rezultatul este întotdeauna cam acelaşi: la un moment dat, fie se urzeşte un complot împotriva civilizatorului, fie acesta este alungat sau ucis.

Miturile spun că Quetzalcoatl şi Viracocha nu s–au mai înapoiat niciodată (deşi, aşa cum am văzut, revenirea lor în Americi era aşteptată pe vremea cuceririi spaniole). Pe de altă parte, Osiris s–a înapoiat. Cu toate că a fost ucis de Set la scurtă vreme după ce–şi îndeplinise în întreaga lume misiunea de a–i face pe oameni „să renunțe la sălbăticia lor", el a căpătat o viață eternă prin reînvierea sa în constelația lui Orion, în calitate de atotputernic Zeu al Morților. După aceea, judecând sufletele şi oferind un nemuritor exemplu de domnie responsabilă şi binevoitoare, a dominat religia (şi cultura) Egiptului antic de–a lungul întregii istorii cunoscute a acestuia.

O stabilitate paşnică

Oricine îşi poate închipui ce ar fi putut realiza civilizațiile din Anzi şi din Mexic, dacă ar fi beneficiat şi ele de o continuitate simbolică atât de puternică. În privința asta, totuşi, Egiptul este unic. De fapt, deşi Textele Piramidelor şi alte surse

arhaice recunosc o perioadă de dezmembrare şi încercări de uzurpare din partea lui Set (şi a celor şaptezeci şi doi conspiratori „precesionali” ai lui), ele descriu trecerea către domniile lui Horus, Thot şi al faraonilor divini ulteriori ca fiind relativ liniştită şi inevitabilă.

Această tradiție a fost imitată, de–a lungul a mii de ani, de către regii muritori ai Egiptului. De la început până la sfârşit, aceştia s–au văzut pe ei înşişi ca pe descendenții direcți şi reprezentanții în viață ai lui Horus, fiul lui Osiris. Pe măsură ce o generație îi urma altei generații, se presupunea că fiecare faraon decedat renăştea pe cer ca „un Osiris” şi că fiecare succesor la tron devenea un „Horus”[1200].

Această schemă simplă, perfectă şi stabilă *era deja pe deplin evoluată şi instaurată la începutul Primei Dinastii* – în jurul anului 3.100 î.e.n.[1201] Oamenii de ştiință acceptă această idee; majoritatea acceptă şi că, în cazul acesta, avem de–a face cu o religie foarte evoluată şi sofisticată.[1202] În mod ciudat, foarte puțini egiptologi şi arheologi s–au întrebat unde şi când s–a format această religie.

[1200] *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. II, pag. 273. A se vedea, în general, şi *The Ancient Egyptian Pyramid Texts.*

[1201] *Archaic Egypt,* pag. 122; *Myth and Symbol of Ancient Egypt,* pag. 98.

[1202] A se vedea, în general, *Kingship and the Gods; Osiris and the Egyptian Resurrection; The Gods of the Egyptians.*

Oare nu înseamnă să sfidezi logica dacă presupui că idei sociale şi metafizice bine conturate, ca acelea ale cultului lui Osiris, s–au ivit dintr–o dată complet formate în anul 3.100 î.e.n., sau că puteau ajunge la o formă atât de perfectă în cei 300 de ani în care egiptologii se îndură, uneori în silă, să admită că s–ar fi format?[1203] Trebuie să fi existat o perioadă de dezvoltare mult mai îndelungată decât atât, întinsă mai curând pe câteva mii decât pe câteva sute de ani. Ba mai mult, aşa cum am văzut, toate documentele încă existente în care vechii egipteni vorbesc direct despre trecutul lor afirmă că civilizația lor era o moştenire de la „zeii" care au fost „cei dintâi care au stăpânit în Egipt."[1204]

Documentele nu concordă între ele: unele atribuie o mai mare vechime civilizației din Egipt decât altele. Totuşi, toate ne îndreaptă în mod clar şi cu fermitate atenția către o epocă îndepărtată, foarte îndepărtată în trecut – ceva între 8.000 şi aproape 40.000 de ani înainte de întemeierea Primei Dinastii.

Unii arheologi insistă că în Egipt nu s–a găsit niciodată vreun artefact material care să sugereze că la date atât de timpurii ar fi existat acolo o civilizație evoluată, dar asta nu este neapărat adevărat. Aşa cum am văzut în Partea a VI–a,

---

[1203] *Archaic Egypt,* pag. 38.
[1204] *Manetho,* pag. 5.

există câteva obiecte şi construcţii a căror vechime încă n–a fost determinată în mod concludent prin niciun mijloc ştiinţific.

Străvechea cetate Abydos ascunde una din cele mai extraordinare dintre aceste enigme a căror vechime nu poate fi stabilită…

Capitolul 45

Operele oamenilor şi ale zeilor

Printre nenumăratele temple în ruine ale Egiptului antic, există unul care este unic nu numai prin extraordinara lui stare de conservare, care (lucru rar, într–adevăr!) include un acoperiş intact, ci şi prin înalta calitate a frumoaselor basoreliefuri ce, acoperind suprafeţe de mulţi acri[1205], îi împodobesc pereţii copleşitor de înalţi. Situat la Abydos, la opt mile spre vest de actualul curs al Nilului, el este templul lui Seti I, un monarh din ilustra Dinastie a Nouăsprezecea, care a domnit între anii 1.306–1.290 î.e.n.[1206]

Seti este cunoscut mai ales ca tată al unui fiu celebru: Ramesses [1207] al II–lea (1.290–1.224

[1205] *Acru:* Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren cu valori variabile (în jur de 4000 m^2). (n. trad.).

[1206] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36.

[1207] *Ramesses:* Cunoscut în România sub numele de Ramses, pentru conformitate am redat numele conform originalului lucrării. (n. ed.).

î.e.n.), faraonul de pe vremea biblicului exod.[1208] Cu toate acestea, a fost prin propriile lui merite un personaj istoric important, care a purtat mari campanii militare în afara granițelor Egiptului, căruia i s–a datorat înălțarea mai multor construcții frumoase şi care a recondiționat şi restaurat cu grijă şi conştiinciozitate multe altele mai vechi.[1209] Templul lui de la Abydos, care este cunoscut în mod creativ sub denumirea de „Casa milioanelor de ani", îi era dedicat lui Osiris[1210], „Stăpânul eternității", despre care, în Textele Piramidei, se spune:

Ai plecat, dar te vei înapoia, ai dormit, dar te vei trezi, ai murit, dar vei trăi... Du–te la drumul de apă, porneşte în susul râului... călătoreşte spre Abydos sub această înfățişare de duh a ta, care zeii au poruncit să–ți aparțină.[1211]

Coroana Atef

Când am intrat în semiîntunericul tăcut al

[1208] Date luate din *Atlas of Ancient Egypt.* Pentru date suplimentare referitoare la Ramses al II-lea ca faraon al exodului, a se vedea lucrarea lui K. A. Kitchen, *Pharaoh Triumfant: The Life and Times of Ramses II* (Faraonul triumfător: Viața şi epoca lui Ramses al II-lea), Aris and Phillips, Warminster, 1982, pag. 70–71.

[1209] A se vedea, de exemplu, *A Biographical Dictionary of Ancient Egypt,* pag. 135–137.

[1210] *Traveller's Key to Ancient Egypt.* Pag. 384.

[1211] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 285, 253.

templului lui Seti I era opt dimineața, o oră luminoasă dar răcoroasă la această latitudine. Unele zone ale pereților templului erau luminate de pe pardoseală cu becuri electrice de mică putere; altminteri, singura iluminare este aceea pe care au proiectat–o inițial arhitecții faraonului: câteva fascicole izolate de lumină solară, care pătrund prin fante prevăzute în zidăria exterioară, asemeni unor raze de strălucire divină. Hoinărind printre fluturii de praf ce dansau în aceste raze, şi strecurându–mă prin neclintirea apăsătoare a aerului dintre imensele coloane care susțineau acoperişul sălii, era uşor să–mi imaginez că înfățişarea de duh a lui Osiris putea fi încă prezentă.

De fapt, asta era mai mult decât o simplă închipuire, deoarece Osiris este prezent fizic în uluitoarea simfonie de basoreliefuri ce împodobesc pereții – basoreliefuri care îl reprezintă pe regele fost şi viitor civilizator în rolul său de Zeu al Morților, stând pe tron şi slujit de Isis, frumoasa şi misterioasa lui soră.

În aceste scene, Osiris poartă un bogat sortiment de coroane diferite şi complicat meşteşugite, pe care le–am studiat îndeaproape în timp ce treceam de la un basorelief la altul. Coroane asemănătoare în multe privințe cu acestea au constituit componente importante ale garderobei tuturor faraonilor Egiptului antic, cel puțin pe baza dovezilor prezentate în basoreliefurile care îi

reprezentau. Cu toate acestea, în mod ciudat, în toți anii de săpături intensive, arheologii nu au găsit nici un singur exemplu de coroană regală, sau măcar o mică parte de parură, darăme vreun exemplar din acele acoperăminte de cap ceremoniale ciudat răsucite, asociate cu zeii din „Primele Timpuri".[1212]

Un interes deosebit prezintă coroana „atef". Cuprinzând un *uraeus* – simbolul şarpelui regal (care în Mexic era un şarpe cu clopoței dar în Egipt era o cobră regală[1213], în poziție de atac), corpul central al acestei ciudate invenții era uşor de recunoscut ca fiind un exemplar al *hedjet*–ului – coiful de război, alb, în formă de popic, al Egiptului de Sus (cunoscut, şi acesta, numai din basoreliefuri). De pe fiecare latură a acestui corp central se înalță ceea ce par a fi două foi subțiri de metal, iar în partea din față e prins un dispozitiv, constând din două lamele ondulate, pe care oamenii de ştiință le descriu de obicei ca pe o

---

[1212] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 386.

[1213] *Cobra regală:* Cel mai mare şarpe veninos existent, care ajunge la o lungime de până ia 5m. Ea trăieşte în Africa, Australia, junglă, Asia de Sud, deşerturi. Muşcătura unei cobre poate fi fatală: fără îngrijire medicală, un om poate muri în doar 30 minute de la producerea infestării cu venin. Prada este atacată, cobra stând cam cu o treime din lungimea corpului său în aer, în poziție verticală. Îşi sperie prada trăgându-şi coastele şi pielea gâtului formând un fel de glugă. De asemenea, încurcă prada cu ajutorul desenului în formă de ochi de pe glugă. (n. trad.).

pereche de coarne de berbec.[1214]

În mai multe basoreliefuri din templul lui Seti I, Osiris este reprezentat purtând coroana „atef", care pare să aibă o înălțime de aproximativ două picioare. Conform *Cărții morților a Egiptului antic*, îi fusese dată de către Ra: „Dar chiar în prima zi în care a purtat–o, Osiris a avut multă suferință în capul său, şi când Ra s–a înapoiat seara l–a găsit pe Osiris cu capul dureros şi umflat din cauza coroanei atef. Atunci Ra a procedat la scoaterea puroiului şi a sângelui."[1215]

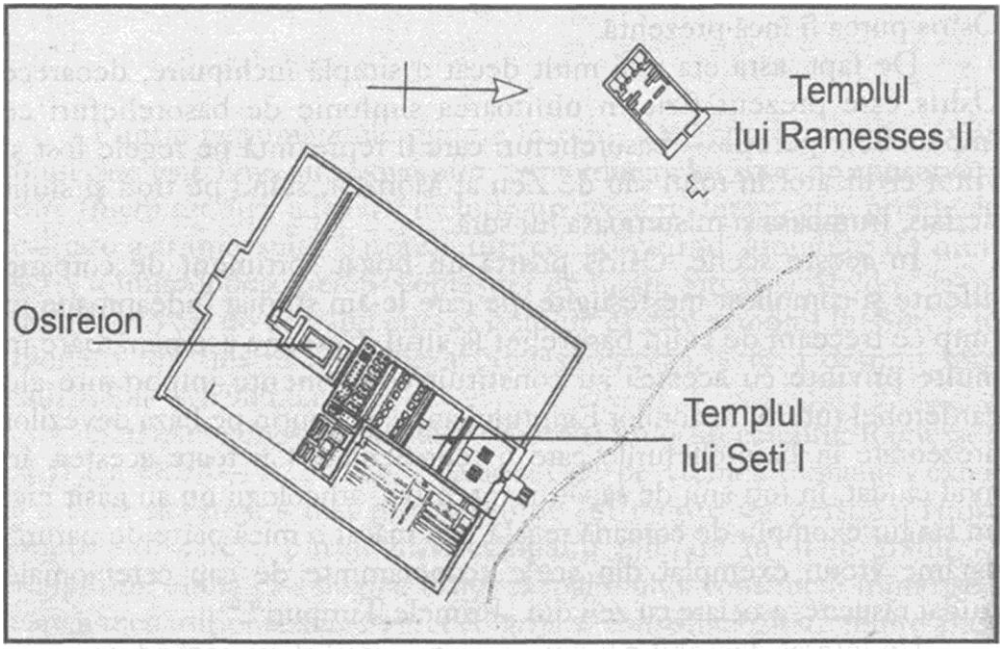

Abydos.

[1214] *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 59.

[1215] Capitolul 175 din *Ancient Egyptian Book of the Dead,* citat în *Myth and Symbol în Ancient Egypt,* pag. 137.

Toate acestea erau relatate într–un mod firesc, dar – când te opreai să cugeți asupra lor – ce soi de coroană să fi fost aceea care radia căldură, producea hemoragii ale pielii şi făcea să apară răni pline de puroi?

Şaptesprezece secole de regi

Am pătruns mai adânc în întuneric, îndreptându–mă în cele din urmă spre Galeria Regilor. Aceasta porneşte din marginea estică a sălii interioare cu acoperiş sprijinit pe coloane, întinzându–se pe aproximativ 200 de picioare de la intrarea în templu.

A trece prin Galerie era totuna cu a trece prin timp. Pe peretele din stânga mea se afla o listă cu 120 dintre zeii Egiptului antic, împreună cu numele principalelor sanctuare ale fiecăruia. În dreapta mea, acoperind o suprafață de aproape zece picioare pe şase picioare, erau înşiruite numele celor 76 de faraoni care îl precedaseră la tron pe Seti I; fiecare nume era sculptat în hieroglife, într–un cartuş oval.

Acest tabel este cunoscut sub denumirea de „Lista regilor de la Abydos”. Sclipind cu culorile aurului topit, a fost conceput pentru a fi citit de la stânga la dreapta şi este împărțit în cinci registre orizontale. Cuprinde o imensă perioadă de timp, de aproape 1.700 de ani, începând în jurul anului 3.000 î.e.n., cu domnia lui Menes, întâiul rege din

Prima Dinastie, şi terminând chiar cu domnia lui Seti I, în jurul anului 1.300 î.e.n. În extremitatea stângă se află două personaje sculptate foarte frumos în basorelief: Seti şi tânărul său fiu, viitorul Ramesses al II–lea.

Hipogeum[1216]

Aparținând aceleiaşi categorii de documente istorice ca şi „Papirusul de la Torino" şi „Piatra de la Palermo", lista vorbeşte în mod elocvent despre continuitatea tradiției. O parte inerentă a acelei tradiții e credința sau amintirea referitoare la existența unor „Prime Timpuri", cu foarte, foarte multă vreme în urmă, când în Egipt domniseră zeii. O figură principală printre acei zei este Osiris, şi drept urmare se cădea ca Galeria Regilor să dea acces într–un al doilea coridor, ce duce spre partea din spate a templului, unde se află o construcție minunată – una asociată cu Osiris încă de la începuturile documentelor scrise din Egipt[1217] şi descrisă de geograful grec Strabo (care a vizitat oraşul Abydos în primul secol î.e.n.) ca „o structură remarcabilă, construită din piatră masivă… (conținând) un izvor care se află la mare adâncime, în aşa fel încât se coboară spre el prin galerii boltite făcute din monoliți de o neîntrecută

[1216] *Hipogeum* (arh.): încăpere subterană. (n. trad.).

[1217] A se vedea lucrarea lui Henry Frankfort, *The Cenotaph of Seti I at Abydos* (Cenotaful lui Seti I de la Abydos), al 39-lea Memoriu redactat de Egypt Exploration Society, Londra, 1933, pag. 25.

mărime şi calitate a execuției. Există un canal care duce spre acel loc, pornind de la marele fluviu…”[1218]

La o sută de ani după vizita lui Strabo, când religia Egiptului antic fusese înlocuită de noul cult al creştinismului, mâlul fluviului şi nisipurile deşertului au început să pătrundă în Osireion, umplându–l treptat, secol de secol, până când monoliții lui verticali şi grinzile imense au fost îngropate şi uitate. Şi aşa a rămas, ascuns vederii şi pierdut din amintire, până la începutul secolului douăzeci, când arheologii Flinders Petrie şi Margaret Murray au început excavațiile. În sezonul de săpături din anul 1903, au scos la lumină părți ale unei săli şi ale unui coridor, situate în deşert, la aproximativ 200 de picioare la sud–vest de templul lui Seti I şi construite în stilul arhitectural uşor de recunoscut al Dinastiei a Nouăsprezecea. Cu toate acesta, înghesuite între aceste vestigii şi partea din spate a templului, au găsit şi inconfundabile indicii că acolo „se afla ascunsă o mare construcție subterană.[1219] „Acest hipogeum” – scria Margaret Murray – „i se pare profesorului Petrie a fi locul pe care–l menționează Strabo, numit de obicei Izvorul lui Strabo.”[1220]

[1218] *The Geography of Strabo,* vol. VIII, pag. 111–113.

[1219] Margaret A. Murray, *The Osireion at Abydos* („Osireion-ul de la Abydos), Egyptian Research Account, anul al IX-lea (1903), Bernard Quaritch, Londra, 1904, pag. 2.

[1220] Idem.

Petrie şi Murray ghiciseră bine. Cu toate acestea, lipsa de bani a însemnat că teoria lor privitoare la existența unei construcții îngropate n–a fost verificată decât în sezonul de săpături din anii 1912–1913. Atunci, sub conducerea profesorului Naville de la Fundația pentru Explorarea Egiptului, a fost scoasă la lumină o lungă cameră transversală, la capătul căreia, spre nord–vest, s–a găsit un portal din piatră masivă, alcătuit din blocuri ciclopice de granit şi gresie.

În sezonul următor, 1913–1914, Naville şi echipa lui au revenit cu 600 de muncitori auxiliari locali şi au curățat rapid în totalitate imensa construcție subterană:

Ceea ce am descoperit (scria Naville) *este o construcție gigantică de aproximativ 100 de picioare lungime şi 60 de picioare lățime, clădită cu cele mai enorme pietre văzute vreodată în Egipt. În cele patru laturi ale zidurilor incintei sunt celule, în număr de şaptesprezece, de înălțimea unui om ți fără niciun fel de ornamentație. Construcția însăşi este împărțită în trei nave, cea din mijloc fiind mai lată decât cele laterale; despărțirea se face prin două colonade alcătuite din monoliți uriaşi de granit, care suportă arhitrave*[1221] *de aceeaşi mărime.*[1222]

[1221] *Arhitravă:* Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care se sprijină pe capitelul coloanelor sau pe zid. (n. trad.).
[1222] *The Times,* Londra, 17 martie 1914.

Cu oarecare mirare, Naville a făcut unele comentarii referitoare la un bloc pe care l–a măsurat în colțul navei nordice a construcției, un bloc mai lung de 25 de picioare. Tot atât de surprinzător era faptul că celulele tăiate în zidurile incintei nu aveau pardoseli, ci s–au dovedit a fi pline cu nisip şi pământ din ce în ce mai umed pe măsură ce săpăturile avansau în adâncime:

Celulele sunt legate printr–o bordură îngustă, a cărei lățime variază între două ți trei picioare; o bordură există ți pe latura opusă a navei, dar absolut nicio pardoseală, când săpăturile au atins o adâncime de 12 picioare am dat de apă infiltrată. Nici chiar sub marele portal nu există pardoseală, şi când fața lui era apă, probabil că la celule se ajungea cu o mică ambarcațiune.[1223]

Cea mai veche construcție de piatră din Egipt

Apă, apă, pretutindeni – aceasta pare să fie tema Osireion–ului, care se află pe fundul uriaşului crater pe care Naville şi oamenii lui îl excavaseră în 1914. Construcția este situată cu aproximativ 50 de picioare sub nivelul pardoselii templului lui Seti I, aproape la nivel cu pânza de apă, şi la ea se poate ajunge pe o scară modernă ce coteşte în jos, către sud–est. După ce am coborât pe această

[1223] *The Times,* Londra, 17 martie 1914.

scară, am trecut pe sub uriaşele lespezi ale *buiandrugilor*[1224] impunătorului portal descris de Naville (şi de Strabo) şi am traversat un îngust podeț de lemn – tot modern – care m–a adus la o plintă[1225] lată, din gresie. Măsurând aproape 80 de picioare în lungime şi 40 de picioare în lățime, această plintă este alcătuită din blocuri de pavaj enorme şi e în întregime înconjurată de apă. Două bazine, unul dreptunghiular şi celălalt pătrat, au fost tăiate în plintă, centrate de–a lungul axei longitudinale a acesteia, şi la fiecare capăt se află scări ce coboară până la o adâncime de 12 picioare sub nivelul apei. De asemenea, pe plintă se sprijină cele două colonade masive menționate de Naville în raportul său, fiecare din ele constând din cinci monoliți masivi de granit de culoare roz, cu o secțiune de aproximativ 8 picioare pătrate, înalți de 12 picioare şi cântărind, în medie, în jur de 100 de tone.[1226] Pe capetele acestor coloane uriaşe se întind buiandrugi de granit, şi există dovezi că întreaga construcție a fost cândva acoperită cu o serie de lespezi monolitice încă şi mai mari.[1227]

[1224] *Buiandrug:* element de construcție alcătuit dintr-o grindă de fier sau lemn, aşezată deasupra uşilor sau ferestrelor, pentru a susține porțiunea de zidărie de deasupra. (n. trad.).

[1225] *Plintă:* fâşie de mozaic, la îmbinarea pereților unei camere cu pardoseala, care–l fereşte de lovituri şi umezeală. (n. trad.).

[1226] *Traveller's Key to Ancient Egypt,* pag. 391.

[1227] *The Cenotaph of Seti I at Abydos,* pag. 18.

Pentru a ajunge la o înțelegere corectă a construcției Osireion–ului, mi s–a părut util să mă înalț, cu ochii minții, exact deasupra lui, astfel încât să–l pot privi de sus. În acest exercițiu am fost ajutat de absența acoperişului original, datorită acestui fapt fiindu–mi mai uşor să–mi închipui întregul edificiu ca văzut în plan. De ajutor îmi era şi faptul că acum apa se infiltrase în sus, umplând toate bazinele construcției, celulele şi canalele, până la o adâncime de câțiva inch–i sub buza plintei centrale, aşa cum se pare că gândiseră constructorii inițiali că trebuie să fie.[1228]

Privind în jos în felul acesta, devenea imediat evident că plintă forma o insulă dreptunghiulară, înconjurată pe toate cele patru laturi de un şanț plin cu apă, lat de aproximativ 10 picioare. Şanțul era limitat de un imens zid împrejmuitor, dreptunghiular, gros de nu mai puțin decât 20 de picioare[1229], alcătuit din blocuri foarte mari de gresie roşie îmbinate într–un aranjament de dinți poligonali întrepătrunşi. În uriaşa grosime a acestui zid erau dispuse cele 17 celule menționate în raportul lui Naville. Şase se aflau spre est, şase spre vest, două spre sud şi trei spre nord. Dincolo de celula centrală din grupul celor trei de la nord

---

[1228] Idem, pag. 28–29.

[1229] E. Naville, *„Excavations at Abydos: The Great Pool and the Tomb of Osiris”* („Săpături la Abydos: Marele bazin şi mormântul lui Osiris), *Journal of Egyptian Archeology*, vol. I, 1914, pag. 160.

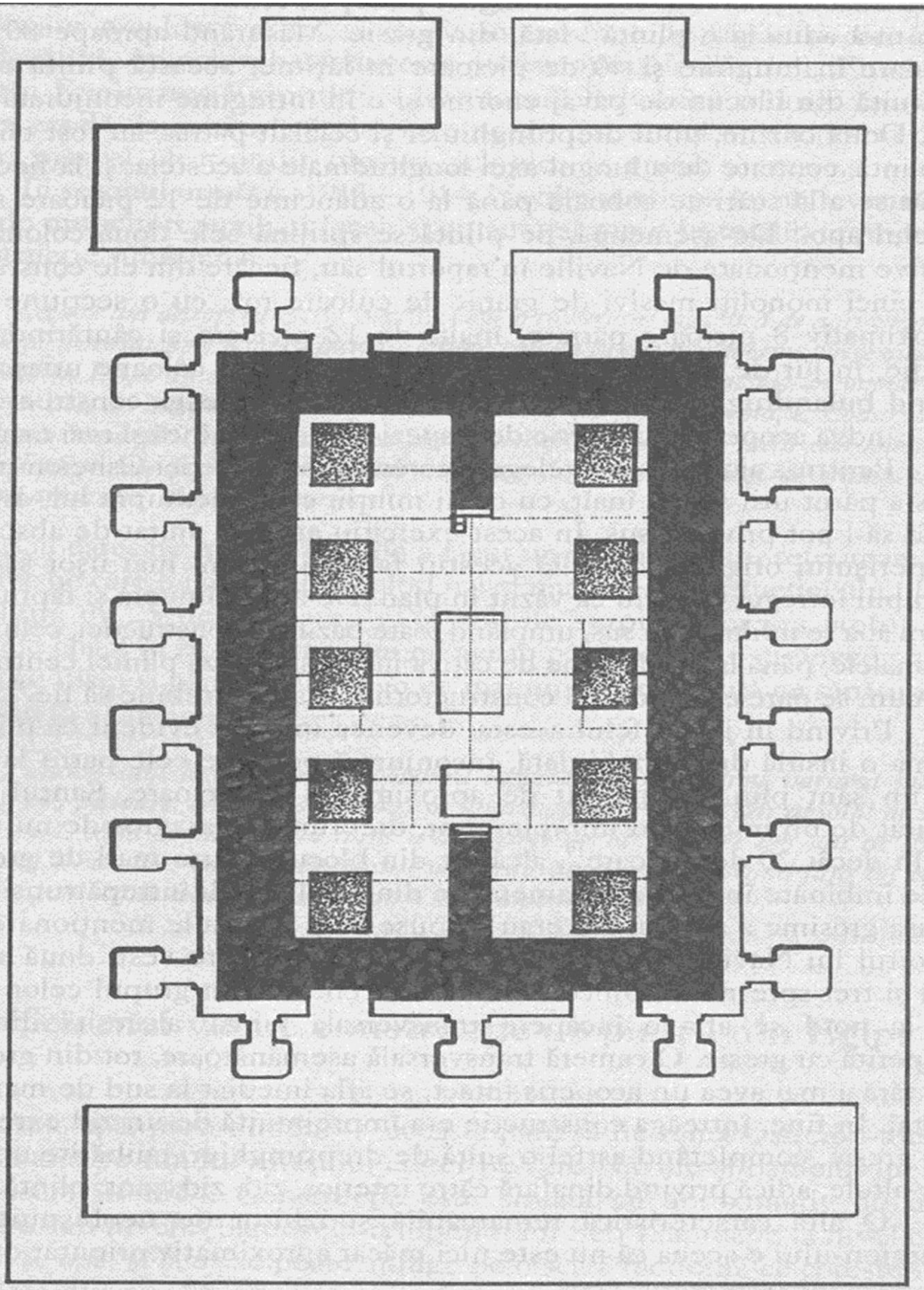

Planul Osireion-ului.

se afla o încăpere transversală lungă, alcătuită din şi acoperită cu gresie. O cameră transversală asemănătoare, tot din gresie dar fără a mai avea un acoperiş intact, se afla imediat la sud de marele portal. În fine, întreaga construcție era împrejmuită de un zid exterior din gresie, completând astfel o suită de dreptunghiuri cuibărite unele într–altele, adică privind dinafară către interior, zid, zid, şanț, plintă.

O altă caracteristică remarcabilă şi izbitor de neobişnuită a Osireion–ului e aceea că nu este nici măcar aproximativ orientat după punctele cardinale. În schimb, ca şi Strada Morților de la Teotihuacan, în Mexic, este orientat spre est de nordul real. Deoarece Egiptul antic a fost o civilizație care putea să realizeze şi în mod normal realiza orientări precise ale construcțiilor sale, mi se pare improbabil ca această orientare aparent strâmbă să fie accidentală. Ba mai mult, deşi cu 50 de picioare mai sus, templul lui Seti I este orientat de–a lungul exact a aceleiaşi axe – şi nici de data aceasta în mod întâmplător. Întrebarea este: *care dintre cele două construcții e mai veche?* A fost axa Osireion–ului predeterminată de axa templului sau viceversa? Aşa cum s–a dovedit, aceasta constituie o problemă în legătură cu care s–a făcut vâlvă, iscând multe discuții controversate, acum de mult uitate. Într–o dezbatere având multe legături cu aceea referitoare la Sfinx şi la Templul Văii de la Gizeh,

eminenții arheologi au susținut că Osireion–ul este o construcție realmente *extrem* de veche – o opinie exprimată de profesorul Naville în „Times”–ul londonez din 17 martie 1914:

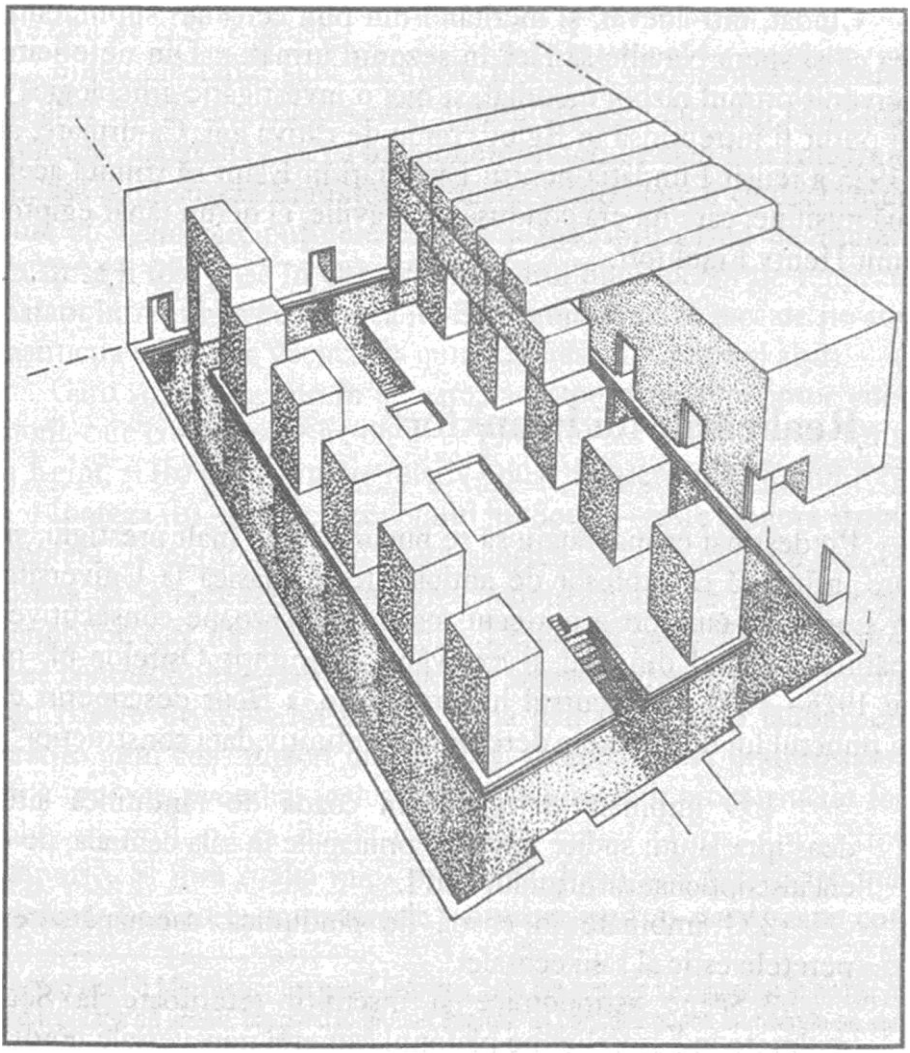

Reconstrucţia Osireion-ului.

Acest monument ridică unele probleme importante. În privința vechimii sale, marea lui asemănare cu Templul

Sfinxului (aceasta fiind denumirea sub care era cunoscut atunci Templul Văii) arată că ar data din aceea fi epocă, în care construcțiile se făceau din pietre enorme, fără niciun ornament. Aceasta este o caracteristică a celei mai vechi arhitecturi din Egipt. Aş spune chiar că îl putem numi cea mai străveche construcție de piatră din Egipt.[1230]

Descriindu–se pe sine ca profund impresionat de „grandoarea şi severa simplitate" a sălii centrale a monumentului, cu remarcabilii ei monoliți de granit, şi de „puterea acelor oameni din vechime care erau în stare să aducă de la distanță şi să deplaseze blocuri atât de gigantice", Naville făcea o sugestie referitoare la funcția căreia era posibil să–i fi fost destinat inițial Osireion–ul: „În mod evident, această imensă construcție era un mare rezervor, în care se înmagazina apă în perioada de creştere a Nilului… Este ciudat că lucrarea pe care am putea s–o considerăm ca pe un început în arhitectură nu este nici templu, nici mormânt, ci un bazin gigantic, o construcție hidraulică…"[1231]

Ciudat, într–adevăr, şi meritând din plin cercetări suplimentare: ceea ce şi spera Naville să facă în sezonul următor. Din nefericire, a intervenit primul război mondial, şi nicio investigație arheologică n–a mai putut fi

---

1230 *The Times,* Londra, 17 martie 1914.
1231 *The Times,* Londra, 17 martie 1914.

întreprinsă în Egipt vreme de câțiva ani. Ca urmare, abia în 1925 a reuşit Fundația pentru Explorări în Egipt să trimită acolo o nouă misiune, care nu era condusă de Naville, ci de un tânăr egiptolog numit Henry Frankfort.

Realizările lui Frankfort

Predestinat ca mai târziu să se bucure de un înalt prestigiu, şi de mare influență ca profesor de antichitate preclasică la Universitatea din Londra, Frankfort a petrecut mai multe sezoane consecutive de săpături curățând din nou şi excavând amănunțit Osireion–ul, între anii 1925–1930. În decursul lucrărilor sale, a făcut descoperiri care, din punctul lui de vedere, „determinau definitiv data construcției":

1. Îmbinare de granit în coadă de rândunică situată deasupra laturii sudice a intrării principale în sala centrală, pe care era inscripționat cartuşul lui Seti I.
2. Îmbinare în coadă de rândunică, asemănătoare, în peretele estic al sălii centrale.
3. Scene astronomice şi inscripții referitoare la Seti I, sculptate în basorelief pe plafonul camerei transversale nordice.
4. Vestigiile unor scene similare în camera transversală sudică.
5. Un ostracon (bucată dintr–o oală spartă) găsit în coridorul de intrare şi purtând inscripția: „Seti

îi este de folos lui Osiris."[1232]

Cititorul îşi va reaminti comportamentul de leming [1233] care a dus la o spectaculoasă schimbare de opinie a oamenilor de ştiinţă cu privire la vechimea Sfinxului şi a Templului Văii (datorată descoperirii câtorva statui şi a unui singur cartuş care păreau să implice un soi de legătură cu Khafre). Descoperirile de la Abydos ale lui Frankfort au produs o asemănătoare întoarcere cu o sută optzeci de grade referitor la vechimea Osireion–ului. În 1914 era „cea mai străveche constelaţie de piatră din Egipt". „În 1933, fusese propulsată înainte în timp până pe vremea domniei lui Seti I – în jurul anului 1.300 î.e.n. – al cărui *cenotaf*II se credea acum a fi."[1234]

În decurs de zece ani, textele egiptologice standard au început să tipărească afirmaţia că monumentul îi era atribuit lui Seti I ca şi cum ar fi fost un fapt, verificabil prin experienţă sau pe bază de observaţii. Cu toate acestea nu este un fapt, ci doar interpretarea dată de Frankfort dovezilor pe care le găsise.

Singurele fapte sunt că unele inscripţii şi

[1232] *The Cenotaph of Seti I at Abydos,* pag. 4, 25, 68–80.

[1233] *Leming* (zool.): Mic rozător din genul Lemmus. Una din speciile lui migrează în număr mare, având reputaţia că uneori, alergând în grupuri imense, îşi continuă goana aruncându-se în mare şi înecându-se. (n. trad.).

[1234] Idem, în general.

ornamente lăsate de Seti apar într–o construcție care, altminteri, este cu totul anonimă. O explicație plauzibilă este că monumentul trebuie să fi fost construit de Seti, aşa cum sugera Frankfort. Cealaltă posibilitate e că decorațiunile făcute cu zgârcenie, puținele cartuşe şi inscripții găsite de Frankfort puteau să fi fost puse în Osireion în cadrul unor lucrări de renovare şi reparații întreprinse pe vremea lui Seti (implicând că încă de pe atunci construcția era foarte veche, aşa cum sugeraseră Naville şi alții).

Care sunt punctele în favoarea acestor ipoteze reciproc contradictorii, care consideră Osireion–ul ca fiind: (a) cea mai veche construcție din Egipt, şi (b) o construcție relativ nouă, din perioada Noului Regat?

Ipoteza (b) – că ar fi cenotaful lui Seti I – este singura atribuire acceptată de egiptologi. Cu toate acestea, la o examinare atentă se constată că se bazează pe dovezile circumstanțiale ale cartuşelor şi ale inscripțiilor, care nu dovedesc nimic. De fapt, o parte din aceste dovezi par să contrazică ipoteza lui Frankfort. Ostraconul care poartă inscripția „Seti îi este de folos lui Osiris" sună mai puțin ca o laudă pentru lucrările unui constructori inițiali decât o laudă adusă unui restaurator care a renovat, eventual incluzând unele adaosuri, o construcție foarte veche, identificată ca fiindu–i dedicată zeului Osiris, din „Primele Timpuri". Şi încă o altă mică problemă deranjantă fusese

trecută cu vederea: „camerele transversale” dinspre sud şi nord, care conțin decorațiuni şi inscripții detaliate referitoare la Seti I, se află în afara zidurilor împrejmuitoare groase de douăzeci de picioare, atât de greu de trecut, care închid uriaşa construcție centrală, alcătuită din megaliți lipsiți de ornamente. Acest amănunt trezise în mintea lui Neville (deşi Frankfort preferase să–l ignore) bănuiala rațională că acele camere „nu erau contemporane cu restul construcției”, ci fuseseră adăugate mult mai târziu, în timpul domniei lui Seti I, „probabil atunci când acesta a construit propriul său templu.”[1235]

Prin urmare, pe scurt, totul în legătură cu ipoteza (b) se bazează într–un fel sau altul pe interpretarea – nu neapărat infailibilă – de către Frankfort a diverse fragmente şi dovezi care ar putea avea caracter de intruziune.

Ipoteza (a) – conform căreia edificiul central al Osireion–ului ar fi fost construit cu mii de ani înainte de vremea lui Seti – se bazează pe înşişi caracteristicile arhitecturale. Aşa cum a observat Naville, asemănarea Osireion–ului cu Templul Văii de la Gizeh „îl arătau a fi din aceeaşi epocă, dintr–o vreme în care construcțiile se făceau cu pietre enorme”. Tot astfel, Margaret Murray a rămas până la sfârşitul vieții ei convinsă că Osireion–ul nu era defel un cenotaf (cel puțin, nu al lui Seti).

[1235] *Excavations at Abydos,* pag. 23.

Ea a spus:

A fost făcut pentru oficierea misterelor lui Osiris, şi până acum este unic printre toate construcțiile ce–au supraviețuit în Egipt. În mod evident este foarte vechi, deoarece blocurile imense din care este construit se încadrează în stilul Vechiului Regat; simplitatea construcției înseşi indică, de asemenea, că datează din vremuri foarte îndepărtate. Ornamentația a fost adăugată de Seti I, care, în felul acesta şi–a exprimat pretențiile asupra construcției, dar ținând seama de cât de deseori se întâmpla ca un faraon să pretindă opera predecesorilor săi, punându–şi numele pe ea, faptul acesta nu are o prea mare importanță. Stilul construcției, tipul de zidărie, prelucrarea pietrei sunt cele care determină data unei construcții din Egipt, şi nu numele unui rege.[1236]

Aceasta era o admonestare căreia Frankfort ar fi putut să–i acorde mai multă atenție deoarece (aşa cum remarca el însuşi, perplex, în legătură cu „cenotaful" său): „Trebuie să admitem că nu se cunoaşte nicio construcție asemănătoare aparținând celei de a Nouăsprezecea Dinastii."[1237]

De fapt problema nu se limitează la Dinastia a Nouăsprezecea. În afară de Templul Văii şi alte edificii ciclopice de pe platoul Gizeh, nicio altă construcție care să semene măcar şi pe departe cu

---

1236 *The Splendour that was Egypt,* pag. 160–161.
1237 *The Cenotaph of Seti I at Abydos,* pag. 23.

Osireion–ul nu este cunoscută a fi existat, în niciuna din perioadele lungii istorii a Egiptului. Aceste câteva construcții despre care se presupune că ar data de pe vremea Vechiului Regat, clădite cu megaliții gigantici, par să aparțină unei categorii unice. Se aseamănă între ele mult mai mult decât cu orice alt stil de arhitectură cunoscut şi, în toate cazurile, în privința identității lor există semne de întrebare.

Oare nu tocmai la asta te–ai aştepta în legătură cu nişte construcții care nu sunt înălțate de niciun faraon istoric, ci datează încă din vremuri preistorice? Oare nu asta explică modul misterios în care Sfinxul şi Templul Văii, acum adăugându–li–se şi Osireion–ul, par să fi devenit vag asociate cu numele unor faraoni anume (Khafre şi Seti I), fără a fi furnizat o singură dovadă care să demonstreze clar şi fără echivoc că acei faraoni au înălțat respectivele construcții? Oare aceste slabe legături nu indică mai degrabă opera unor restauratori care încercau să–şi lege numele de vechi şi venerabile monumente, decât aceea a arhitecților inițiali ai acelor monumente – indiferent cine ar fi putut ei să fie şi oricare ar fi fost epoca în care au trăit?

Navigând peste mări de nisip şi timp

Înainte de a părăsi Abydos–ul, voiam să–mi reamintesc de o altă enigmă. Aceasta se afla îngropată în deşert, la aproximativ un kilometru

spre nord–vest de Osireion, peste nisipuri presărate la nimereală cu tumuli văluriți ai unor cimitire străvechi.

Printre aceste cimitire, dintre care multe datau încă din vremurile timpurii dinastice şi din cele predinastice, zeii–şacal Anubis şi Upuaut domniseră – conform tradiției, atotputernici. Deschizători ai drumului, paznici ai sufletelor morților, ştiau că jucaseră un rol important în misterele lui Osiris care fuseseră oficiate în fiecare an la Abydos – din câte se părea, de–a lungul întregii istorii antice a Egiptului.

Mi se părea că într–un anume sens ei continuau şi acum să păzească misterele. Căci ce altceva este Osireion–ul decât un imens mister nerezolvat, care merită o cercetare mai atentă decât cea de care s–a bucurat din partea savanților a căror sarcină este să studieze aceste probleme? Şi ce altceva e înmormântarea în deşert a douăsprezece nave maritime, cu provă înaltă, decât nu tot un mister care strigă cu glas tare, cerând o rezolvare?

Pentru a vedea locul de îngropăciune al acelor nave străbăteam acum cimitirele zeilor–şacal:

The Guardian, Londra, 21 decembrie 1991: *O flotă de nave regale, vechi de 5.000 de ani, a fost găsită îngropată la opt mile de Nil. Arheologii americani ți egipteni au descoperit la Abydos cele 12 corăbii mari din lemn... Experții au declarat că navele – care au lungimi între 50 ți 60 de picioare – sunt vechi de*

aproximativ 5.000 de ani, fiind astfel cele mai vechi nave regale ale Egiptului ți printre cele mai vechi nave găsite în întreaga lume... Experții spun că navele, descoperite în septembrie, erau probabil destinate înmormântării, în așa fel ca sufletele faraonilor să poată fi transportate cu ele. „Nu ne aşteptam deloc să găsim o asemenea forță, mai ales atât de departe de Nil", a declarat David O'Conner, conducătorul expediției şi custode al Secției Egiptene la Muzeul din cadrul Universității din Pennsylvania..."[1238]

Corăbiile erau îngropate la umbra unei gigantice împrejurimi din cărămidă de pământ, despre care se credea că fusese templul mortuar al unui faraon din a doua dinastie numit Khasekhemwy, care cârmuise Egiptul în secolul douăzeci şi şapte î.e.n.[1239] Cu toate acestea, O'Connor era convins că navele nu aveau legătură directă cu Khasekhemwy, ci mai curând cu învecinată (şi în mare măsură ruinata) „incintă destinată cultului funerar construită pentru faraonul Djer, pe la începutul Primei Dinastii." Nu este probabil ca mormintele corăbiilor să fie mai vechi decât acesta şi, de fapt, e posibil să fi fost construite pentru Djer, dar asta rămâne de dovedit.[1240]

[1238] *Guardian,* Londra, 21 decembrie, 1991.
[1239] David O'Connor, *Boat Graves and Pyramid Origins* („Morminte de nave şi originile Piramidelor") în *Expedition,* vol. 33, Nr. 3, 1991, pag. 7 şi în continuare.
[1240] Idem, pag. 9–10.

Peste deşert a suflat o bruscă şi puternică rafală de vânt, împrăştiind pături de nisip. M–am refugiat o vreme în adăpostul zidurilor mohorâte ale incintei lui Khasekhemwy, aproape de locul în care arheologii de la Universitatea din Pennsylvania reîngropaseră – din legitime motive de securitate – cele douăsprezece nave misterioase peste care dăduseră din întâmplare în 1991. Speraseră să revină în 1992 să–şi continue săpăturile, dar interveniseră diverse piedici şi, în 1993, excavațiile încă mai erau amânate.

În cadrul cercetărilor mele, O'Connor îmi trimisese raportul oficial asupra sezonului din 1991[1241], menționând în trecere că era posibil ca unele nave să fi măsurat în lungime chiar şi 72 de picioare.[1242] Remarca de asemenea că mormintele de cărămidă, în formă de navă, în care erau închise şi care în primele timpuri dinastice se înălțaseră probabil mult deasupra nivelului deşertului înconjurător, trebuie să fi produs un efect într–adevăr extraordinar atunci când erau noi:

Inițial, fiecare mormânt fusese îmbrăcat într–un înveliş de pământ şi apoi văruit, în aşa fel încât trebuie să fi dat impresia a douăsprezece (sau mai multe) „nave" uriaşe amarate în largul deşertului, sclipind

---

[1241] Transmis mie prin fax la 27 ianuarie 1993.

[1242] David O'Connor, *Boat Graves and Pyramid Origins,* pag. 12.

strălucitor sub soarele egiptean. Ideea de a le face să pară amarate fusese luată atât de în serios încât lângă „prova" sau „pupa" mai multor morminte de nave s–a găsit pus un mic bulgăre de formă neregulată. Aceşti bulgări nu puteau să se fi aflat acolo în mod firesc sau din întâmplare; aşezarea lor pare deliberată, nu întâmplătoare. Ni–i putem închipui ca pe nişte „ancore", destinate să ajute la „amararea" navelor.[1243]

Ca şi nava oceanică lungă de 140 de picioare găsită îngropată lângă Marea Piramidă de la Gizeh (a se vedea capitolul 33), un lucru este imediat evident în legătură cu corăbiile de la Abydos: au o concepție înaintată, capabilă să plutească peste cele mai puternice valuri şi pe cea mai proastă vreme, în largul mărilor. În opinia lui Cheryl Haldane, un arheolog nautic de la Universitatea „A–and–M" din Texas, ele se caracterizează printr–un „înalt grad de tehnologie, combinat cu grație."[1244] Aşadar, întocmai ca în cazul corabiei de la piramidă (dar cu cel puțin 500 de ani mai înainte), flota de la Abydos pare să indice că un popor capabil să se inspire din experiența acumulată de o îndelungată tradiție de navigație maritimă a existat în Egipt încă de la începutul istoriei de 3.000 de ani ai acestuia. Ba mai mult, ştim că cele mai vechi picturi murale găsite pe

---

[1243] Idem, pag. 11–12.
[1244] *Guardian,* 21 decembrie 1991.

Valea Nilului, datând poate de la o dată cu 1.500 de ani anterioară înmormântării flotei de la Abydos (către aproximativ anul 4.500 î.e.n.) arată aceleaşi nave lungi, suple, cu provă înaltă, în acțiune.[1245]

Este oare posibil ca o rasă de vechi navigatori maritimi, cu o bogată experiență, să fi avut de–a face cu locuitorii indigeni ai Văii Nilului într–o perioadă nedeterminată, situată înainte de începutul istoric oficial, considerat a fi în jurul anului 3.000 î.e.n.? Oare n–ar explica asta obsesia egiptenilor, ciudată şi paradoxală – dar cu toate acestea de durată – pentru construirea unor nave în deşert (şi referiri, în Textele Piramidelor, la ceva ce aduce a nave sofisticate, inclusiv la una despre care se spune că ar fi fost mai lungă de 2.000 de picioare)?[1246]

Frământat de aceste ipoteze, nu mă îndoiesc că în Egiptul antic a existat un simbolism religios în care – aşa cum subliniază neîncetat oamenii de ştiință – corăbiile au fost gândite ca nave pentru sufletul faraonului. Şi totuşi, acest simbolism nu rezolvă problema pusă de înaltul nivel de realizare tehnică a corăbiilor înmormântate; concepții atât de evoluate şi sofisticate necesită o lungă perioadă

[1245] A se vedea Muzeul din Cairo, galeria 54, pictură murală cu nave din perioada badariană, aprox. 4.500 î.e.n.

[1246] *The Ancient Egypt Pyramid Texts,* pag. 192, paragraful 519: „O, tu stea a dimineții, Horus cel din lumea de Jos… tu care ai un suflet şi apari în fața navei tale de 770 de coți… Ia-mă cu tine în cabina de pe nava ta.”

de dezvoltare. Nu merită oare să cercetezi posibilitatea – fie doar şi pentru a o exclude – că navele de la Gizeh şi Abydos pot constitui părți ale unei moşteniri culturale, nu ale unui popor de agricultori, iubitori de pământ şi locuind pe malurile unui râu, aşa cum sunt egiptenii indigeni antici, ci ale unei națiuni înaintate în domeniul călătoriilor pe mare?

E de aşteptat ca asemenea călători ai mărilor să fi fost navigatori care să ştie cum să stabilească o rută cu ajutorul stelelor şi care, poate, îşi dezvoltaseră şi iscusința necesară pentru a întocmi hărți de precizie ale oceanelor pe care le străbătuseră.

Să fi fost tot ei arhitecții şi pietrarii al căror material caracteristic fuseseră blocurile megalitice, poligonale, de felul celor de la Templul Văii şi Osireion?

Şi este oare posibil ca ei să fi avut vreo legătură cu legendarii zei din „primele timpuri", despre care se spune că au adus în Egipt nu numai civilizația, astronomia şi arhitectura, ştiințele matematicilor şi ale scrisului, ci şi o sumedenie de alte meserii şi daruri utile, dintre care cel cu mult mai remarcabil şi mai însemnat a fost darul agriculturii?

Există dovezi ale existenței în Valea Nilului, cam pe la sfârşitul primei ere glaciare din emisfera nordică, a unei uimitor de timpurii perioade de experimentări şi progrese în agricultură. Caracteristicile acestui mare „salt înainte" al

civilizației egiptene sugerează că ar fi putut fi urmarea unui influx de idei provenind dintr–o sursă încă neidentificată.

Capitolul 46

Mileniul al unsprezecelea î.e.n.

Dacă n–ar fi existat enorma mitologie despre Osiris, şi dacă această zeitate civilizatoare, ştiințifică şi instauratoare de legi n–ar fi fost păstrată în memorie mai ales pentru meritul de a fi introdus în Valea Nilului culturi aclimatizate, în îndepărtata şi legendara epocă cunoscută sub denumirea de „Primele Timpuri”, probabil că n–ar fi mai prezenta un atât de mare interes faptul că, la un moment oarecare, între anii 13.000 şi 10.000 î.e.n., Egiptul s–a bucurat de o perioadă de ceea ce ar putea fi descris ca o „dezvoltare precoce a agriculturii” – care e posibil să fi fost cea mai veche revoluție agrară identificată cu certitudine de istorici, oriunde în lume.[1247]

Aşa cum am văzut în capitolele din urmă, surse de felul „Pietrei de la Palermo”, al lui Manetho, şi al „Papirusului de la Torino”, conțin cronologii diferite şi uneori contradictorii. Toate aceste cronologii sunt totuşi de acord asupra unei date foarte vechi atribuite „Primelor Timpuri” ale lui

---

[1247] *Egypt before the Pharaos.* Pag. 29, 88.

Osiris: epoca de aur în care se credea că zeii cârmuiseră Egiptul. În plus, sursele dau dovadă de o izbitoare convergență în privința importanței pe care i–o acordă în special celui de–al unsprezecelea mileniu î.e.n.,[1248] era precesională a Leului, când imensele pături de gheață ale emisferei nordice treceau prin violentul şi finalul lor proces de topire.

Poate, printr–o coincidență, unele dovezi dezgropate începând cu al optulea deceniu al secolului douăzeci de către geologi, arheologi şi savanți specializați în preistorie ca Michael Hoffman, Fekri Hassan şi profesorul Fred Wendorff, au confirmat că mileniul al unsprezecelea î.Ch. A constituit, într–adevăr, o perioadă importantă în preistoria Egiptului, în timpul căreia Valea Nilului a fost măturată în repetate rânduri de inundații imense şi devastatoare.[1249] Fekri Hassan a speculat această serie prelungită de dezastre naturale, care a atins un crescendo în jurul de sau chiar imediat după anul 10.500 î.e.n., (şi a continuat să se repete periodic până în anul 9.000 î.e.n.), sugerând că e

---

[1248] Pentru a da încă un exemplu, iată ce redă Diodorus Siculus (primul secol î.e.n.) din cele ce i-au spus preoții egipteni: „Numărul de ani de la Osiris şi Isis, spun ei, până la domnia lui Alexandru, care a întemeiat oraşul care îi poartă numele în (Egipt secolul al patrulea î.e.n.), este de mai bine de zece mii…”, *Diodorus Siculus,* vol. I, pag. 73.

[1249] *Egypt before the Pharaos,* pag. 85.

posibil ca ei să i se fi datorat încetarea experimentului agrar anterior.[1250]

Oricum acel experiment s–a sfârşit cu adevărat (indiferent de motiv) şi se pare că vreme de cel puțin încă 5.000 de ani nu s–au mai făcut încercări în acest sens.[1251]

Un imbold spre progres

Există ceva misterios în legătură cu aşa–numita „revoluție agrară paleolitică" a Egiptului. Citând din textele standard (cartea *Egypt before the Pharaohs* – „Egiptul înainte de faraoni", a lui Hoffman, şi cea intitulată *Prehistory of the Nile Valley* – „Preistoria Văii Nilului", a lui Wendorff şi Schild), iată câteva fapte–cheie din puținul ce se cunoaşte despre marele salt înainte care a avut loc în mod inexplicabil către sfârşitul ultimei ere glaciare:

1. „La scurt timp după anul 13.000 î.e.n., în trusa de scule a paleoliticului târziu apar pietre de măcinat şi lame de seceră cu vârfuri de un lustru lucitor (rezultatul unor aşchii de cremene prinse de muchia tăietoare a secerei)... Este clar că pietrele de moară erau utilizate la prepararea unei hrane vegetale."[1252]

1250 *Egypt before the Pharaos,* pag. 90.
1251 *A History of Ancient Egypt,* pag. 21.
1252 *Egypt before the Pharaos,* pag. 88.

2. În multe locuri de pe malul fluviului, exact în acele timpuri, peştele a încetat să fie o însemnată sursă de alimentare şi a devenit una neglijabilă, după cum dovedeşte absența de resturi de peşte: „Declinul pescuitului ca sursă de hrană este legat de apariția unei noi surse de hrană, reprezentată de grăunțele măcinate. Polenul intens asociat cu acestea sugerează cu tărie că aceste grăunțe erau de orz şi, în mod semnificativ, acest polen de iarbă, identificat empiric ca fiind orz, îşi face o bruscă apariție în profilul de polen cu puțin înainte de vremea la care s–au stabilit în această zonă primele aşezări omeneşti…”[1253]
3. „În aparență tot atât de spectaculos ca dezvoltarea protoagriculturii în Valea Nilului de pe vremea paleoliticului târziu a fost şi vertiginosul ei declin. Nimeni nu ştie cu precizie de ce, după aproximativ 10.500 de ani î.e.n., lamele de seceră şi pietrele de măcinat de mai înainte dispar, pentru a fi înlocuite în întregul Egipt prin populații epipaleolitice care se ocupau cu vânătoarea, pescuitul şi culesul, utilizând unelte de piatră.”[1254]

Oricât de slabe ar fi dovezile, implicațiile lor generale sunt evidente: Egiptul s–a bucurat de o

---

[1253] Fred Wendorff şi Romuald Schild, *Prehistory of the Nile Valley* („Preistoria Văii Nilului”), Academic Press, New York, 1976, pag. 291.
[1254] *Egypt before the Pharaos,* pag. 89–90.

epocă de aur, de belşug agricol, care a început în jurul anului 13.000 î.e.n., şi s–a sfârşit brusc pe la mijlocul celui de–al unsprezecelea mileniu î.e.n. S–ar părea că procesului de dezvoltare i s–a dat un imbold prin introducerea în Valea Nilului a orzului deja aclimatizat, urmată imediat de înființarea mai multor aşezări omeneşti axate pe agricultură, care exploatau noua sursă de hrană. Aşezările erau dotate cu unelte şi scule agricole simple dar extrem de eficiente. Cu toate acestea, după cel de–al unsprezecelea mileniu î.e.n., a survenit o prelungită recădere la modurile de viață mai primitive.

Imaginația este înclinată să hoinărească liber printre astfel de date, în căutare de explicații – şi toate aceste explicații nu pot fi decât presupuneri. Ce este sigur e că niciuna dintre dovezi nu lasă să se înțeleagă că era posibil ca „revoluția agricolă" paleolitică a Egiptului să fi fost o inițiativă locală. Dimpotrivă, în toate privințele dă impresia unui transplant. În definitiv, un transplant apare brusc, şi poate fi respins tot atât de rapid, dacă intervine o schimbare a condițiilor, întocmai aşa cum se pare că a fost respinsă agricultura practicată în Egiptul antic după marile revărsări ale Nilului din secolul al unsprezecelea î.e.n.

Schimbare de climat

Cum era climatul atunci?

În capitolele precedente am remarcat că Sahara,

un deşert relativ tânăr, era o savană verde până aproximativ în al zecelea mileniu î.e.n.; această savană, înviorată de lacuri, forfotind de vânat, se întindea până în Egiptul de Sus. Mai departe spre nord, zona deltei era mocirloasă dar presărată cu multe insule mari şi fertile. În general climatul era simțitor mai răcoros, mai noros şi mai ploios decât aşa cum este astăzi.[1255] De fapt, vreme de două sau trei mii de ani înainte şi de aproximativ 1.000 de ani după 10.500 î.e.n., a plouat şi a tot plouat întruna. Apoi, ca pentru a marca un moment de cotitură ecologică, au venit inundațiile. Când s–au terminat, se instalaseră condiții climatice din ce în ce mai aride.[1256] Această perioadă de uscăciune a durat până aproximativ în anul 7.000 î.e.n., când a început „Subpluvialul neolitic", cu 1.000 de ani de ploi intense, urmat de 3.000 de ani de ploi moderate care, încă o dată, s–au dovedit ideale pentru agricultură: „O vreme, deşerturile au înflorit şi comunități omeneşti au colonizat zone care, până atunci, fuseseră incapabile să întrețină populații atât de dense."[1257]

Prin naşterea Egiptului dinastic, în jurul anului 3.000 î.e.n., climatul s–a modificat totuşi încă o dată şi a început o nouă perioadă de uscăciune, una care a continuat până în zilele noastre.

[1255] *Egypt before the Pharaos,* pag. 86.
[1256] *Egypt before the Pharaos,* pag. 97–98.
[1257] *Egypt before the Pharaos,* pag. 161.

Aşadar, în linii mari, scena ambientală pe care s–au desfăşurat misterele civilizației egiptene este următoarea: ploi şi inundații între 13.000–9.500 î.e.n.; o perioadă uscată până în 7.000 î.e.n.; din nou ploi (deşi din ce în ce mai puțin frecvente) până în jurul anului 3.000 î.e.n.; după aceea o reînnoită şi durabilă perioadă uscată.

Intervalul de ani este imens, dar dacă încerci să cauți în el nişte „Prime Timpuri" care să se poată potrivi cu epoca de aur a zeilor, gândurile ți se îndreaptă în mod firesc către misterioasa epocă a experimentelor agricole timpurii care a urmat ploilor şi inundațiilor intense dintre anii 13.000 şi 10.500 î.e.n.

Legături nevăzute?

Această epocă a fost crucială nu numai pentru vechii egipteni, ci şi pentru multe popoare din alte zone. De fapt, aşa cum am văzut în Partea a IV–a, a fost epoca unor modificări climatice spectaculoase, a unor creşteri rapide ale nivelurilor mărilor, erupții vulcanice, ploi bituminoase şi ceruri întunecate care au construit cea mai probabilă sursă a multora dintre marile mituri, răspândite în întreaga lume, despre un cataclism universal.

Putea fi oare şi o epocă în care „zeii" umblau într–adevăr printre oameni, aşa cum spunea legenda?

Pe bolivianul Altiplano, acei zei erau cunoscuți

sub numele de Viracochas şi erau consideraţi ca având legătură cu uimitorul oraş megalitic Tiahuanaco, care este posibil să fi existat înainte de imensele inundaţii din Anzi din cel de–al unsprezecelea mileniu î.e.n. Ulterior – după cum susţine profesorul Arthur Posnansky, deşi apele inundaţiei s–au retras, „cultura pe Altiplano nu a mai atins acelaşi înalt nivel de dezvoltare, ci mai degrabă a căzut într–o totală şi definitivă decadenţă."[1258]

Fără îndoială, concluziile lui Posnansky pot fi controversate şi trebuie să fie evaluate conform propriilor lor merite. Cu toate acestea, este interesant că atât Altiplano–ul bolivian cât şi Egiptul au fost victimele unor imense inundaţii în al unsprezecelea mileniu î.e.n. De asemenea, în ambele zone există semne că unele experimente agricole extraordinar de străvechi – bazate din câte se pare pe introducerea unor tehnici – au fost încercate şi apoi abandonate.[1259] Şi în amândouă zonele s–au pus importante semne de întrebare cu privire la vechimea monumentelor: de exemplu, Puma Punku şi Kalasasaya în Tiahuanaco, despre care Posnansky susţine că e posibil să fi fost construite încă din anul 15.000 î.e.n.[1260], şi, în Egipt, construcţii megalitice ca Osireion–ul,

---

[1258] A se vedea capitolul 12.
[1259] A se vedea capitolul 12.
[1260] A se vedea capitolul 12.

Marele Sfinx şi Templul Văii al lui Khrafe, la Gizeh, a cărui vechime a fost evaluată de John West şi geologul Robert Schoch de la Universitatea din Boston, pe baza unor criterii geologice, ca fiind anterioară anului 10.000 î.e.n.

Este oare posibil să existe o legătură nevăzută între toate aceste monumente frumoase şi enigmatice, anormale experimente agricole din anii 13.000–10.000 î.e.n. Şi legendele despre zei civilizatori de felul lui Osiris şi Viracocha?

„Unde este restul acestei civilizații?"

În timp ce porneam pe drumul de la Abydos către Luxor, unde urma să ne întâlnim cu John West, mi–am dat seama că exista un aspect în care toate aceste legături aveau să se lămurească de la sine dacă se putea rezolva problema centrală a vechimii monumentelor. Cu alte cuvinte, dacă dovezile geologice ale lui West stabileau că Sfinxul avea o vechime mai mare de 12.000 de ani, avea să fie necesară rescrierea istoriei civilizației umane. Ca parte a acestui proces tulburător, toate celelalte „urme ale zeilor", stranii şi anacronice, care apăreau întruna pretutindeni în lume, şi senzația unui curent subteran de legături străvechi între civilizații aparent fără nici corelație între ele, aveau să înceapă să capete un sens…

Când dovezile lui West au fost prezentate în 1992 în cadrul întrunirii anuale a Asociației Americane pentru Progresul Ştiinței (*American*

Association for the Advancement of Science), au fost luate suficient de în serios pentru a fi dezbătute în mod public de către egiptologul Mark Lehner de la Chicago University, conducător al Proiectului de Cartografiere a platoului Gizeh, care – spre uimirea aproape a tuturor celor prezenți – fusese incapabil să riposteze printr–o respingere convingătoare. „Când spui ceva atât de complicat ca afirmația că Sfinxul datează din anii 9.000 sau 10.000 î.e.n." – declarase în încheiere Lehner:

asta implică, desigur, faptul că exista o civilizație foarte înaintată, care era în stare să realizeze în acea perioadă Sfinxul. Aşadar, întrebarea pe care trebuie s–o pună un arheolog este următoarea: dacă Sfinxul a fost făcut la acea vreme, atunci unde este restul acelei civilizații, unde este restul acelei culturi?[1261]

Lui Lehner îi scăpa totuşi ceva.

Dacă Sfinxul data din anii 9.000 sau 10.000 î.e.n., nu lui West îi revenea obligația de a furniza alte dovezi privitoare la existența unei civilizații care îl produsese, ci egiptologilor şi arheologilor, care trebuiau să explice cum de percepuseră lucrurile atât de greşit, atât de constant şi atât de îndelungată vreme.

Prin urmare, putea West dovedi vechimea

[1261] Întrunirea anuală a AAAS, 1992, Tema dezbaterii: Cât de vechi este Sfinxul?

Sfinxului?

Capitolul 47

Sfinxul

Egiptologii – a spus John West – sunt ultimii oameni din lume cărora să le sesizezi o anomalie.

Fără îndoială, în Egipt există multe anomalii. Cea la care se referea West în momentul acela era totuşi anomalia piramidelor din cea de a Patra Dinastie: o anomalie din cauza a ceea ce se întâmplase în timpul Dinastiilor a Treia, a Cincea şi a Şasea. Piramida în trepte a lui Zoser, de la Saqqara (Dinastia a Treia) este un edificiu impunător, dar a fost construit cu blocuri relativ mici, manevrabile, pe care cinci sau şase oameni lucrând împreună le–ar fi putut căra, iar camerele sale interioare sunt greşite din punct de vedere constructiv. Piramidele din epoca Dinastiilor a Cincea şi a Şasea (deşi împodobite în interior cu frumoasele Texte ale Piramidelor) au fost construite foarte prost şi s–au prăbuşit atât de mult încât, în zilele noastre, cele mai multe dintre ele nu sunt decât movile de pietriş. Cu toate acestea, piramidele de la Gizeh ale Dinastiei a Patra sunt uimitor de bine clădite şi au suportat, mai mult sau mai puțin intacte, trecerea a mii de ani.

Aceasta era seria de fapte, sau mai curând

implicațiile ei, căreia West simțea că egiptologii ar fi trebuit să–i acorde mai multă atenție:

— Există o discrepanță în scenariu, care se rezumă la „a clădi un soi de piramide mizerabile, care nu sunt corect concepute structural, a construi brusc piramide absolut incredibile care, din punct de vedere constructiv, sunt cele mai inimaginabile lucruri concepute vreodată, şi pe urmă, imediat după aceea, a reveni la piramide greşite din punct de vedere constructiv". Este lipsit de sens… Scenariul paralel în, să zicem, industria automobilistică, ar fi să inventezi şi să construieşti Fordul Model T, apoi deodată să inventezi şi să construieşti un Porsche '93 şi să faci câteva dintr–astea, şi pe urmă să uiți cum să le faci şi să începi să construieşti din nou Ford–uri Model T… Nu aşa funcționează civilizațiile.

— Aşadar, ce anume spui? l–am întrebat. Vrei să spui că piramidele din cea de–a Patra Dinastie n–au fost câtuşi de puțin construite de cea de–a Doua Dinastie?

— Sentimentul meu profund este că n–au fost. Nu seamănă cu „mastabas" din fața lor. Nu seamănă nici cu altceva ce i–ar fi aparținut celei de–a Patra Dinastii… Par să nu se potrivească în context…

— Şi nici Sfinxul?

— Şi nici Sfinxul nu se potriveşte. Dar marea diferență constă în faptul că în privința Sfinxului nu trebuie să ne bazăm pe intuiții profunde.

Putem dovedi că el a fost construit cu mult înainte de Dinastia a Patra…

John West

Santha şi cu mine fusesem admiratori ai lui John Anthony West încă de când începusem să călătorim pentru prima oară în Egipt. Cartea–ghid a lui – *The Traveller's Key* (cheia călătorului) – constituise o introducere strălucită şi indispensabilă în misterele acestei țări străvechi, şi încă o mai purtam cu noi. În acelaşi timp, lucrările lui ştiințifice, în special *Serpent in the Sky,* ne deschiseseră ochii spre revoluționara posibilitate ca civilizația egipteană – cu multiplele ei sclipiri de înaltă ştiință aparent nepotrivite în timp – să nu se fi dezvoltat în întregime în limitele Văii Nilului, putând fi o moştenire lăsată de o civilizație anterioară, mai mare şi deocamdată neidentificată, „mai veche cu mii de ani decât Egiptul dinastic şi toate celelalte civilizații cunoscute."[1262]

Înalt şi trupeş, West era cu puțin trecut de şaizeci de ani. Îşi lăsase barbă albă tunsă îngrijit, purta un costum safari kaki şi un excentric coif făcut din *sola.* [1263] Comportamentul lui era tineresc şi energic, iar în ochi i se aprindea o

---

[1262] *Traveller's Key to Ancient Egypt; Serpent in the Sky.* Pag. 20.

[1263] *Sola* (bot.): plantă acvatică indiană, din al cărei țesut celular spongios se fac, după uscare, căşti apărătoare de soare. (n. trad.).

scânteiere ştrengărească.

Stăteam toţi trei pe puntea superioară, descoperită, a unei nave de croazieră de pe Nil, amarată dincolo de drumul de coastă ce duce la Luxor, doar la câţiva metri în aval de hotelul Winter Palace. La vest de noi, de partea cealaltă a fluviului, un soare mare şi roşu, deformat de refracţia atmosferică, apunea în spatele stâncilor Văii Regilor. Spre est se aflau ruinele dărăpănate, dar nobile, ale templelor de la Luxor şi Karnak. Sub noi, transmise prin carcasa navei, simţeam plesniturile şi curgerea apei ce–şi străbătea traseul meridional către îndepărtata deltă.

West îşi prezentase pentru prima oară teza unui Sfinx mai vechi în *Serpent of the Sky*, o cuprinzătoare expunere a lucrărilor matematicianului francez R. A. Schwaller de Lubiez. Cercetările lui Schwaller întreprinse la templul lui Luxor între anii 1937 şi 1952 scoseseră la lumină dovezi matematice care sugerau că ştiinţa şi cultura egipteană fuseseră mult mai înaintate şi mai sofisticate decât apreciaseră oamenii de ştiinţă moderni. Cu toate acestea, era de părere West, acele dovezi fuseseră exprimate într–un „limbaj ascuns, complex şi care nu admitea compromisuri… Puţini cititori par să se simtă bine cu asprul Schwaller. Este puţin ca şi cum ai încerca să pătrunzi direct în fizica de înalt nivel a energiei, fără o extensivă calificare anterioară.”

Principalele lucrări publicate de Schwaller, ambele inițial în franceză, erau masiva carte în trei volume intitulată *Temple de l'Homme* („Templul Omului"), care se axa pe Luxor, şi cea cu un caracter mai general intitulată *Roi de la théocratie Pharaonique* („Rege al Teocrației[1264] Faraonice"). În aceasta din urmă, care ulterior a fost tradusă în engleză cu titlul de *Sacred Science,* Schwaller făcea o rapidă referire la înspăimântătoarele inundații şi ploi care devastaseră Egiptul în mileniul al unsprezecelea î.e.n. Aproape ca şi când şi–ar fi adus aminte de ceva, adăuga:

O mare civilizație trebuie să fi precedat uriaşele deplasări de ape care au trecut peste Egipt, ceea ce ne îndeamnă să presupunem că Sfinxul exista deja, sculptat în roca din stânca vestică de la Gizeh – acel Sfinx al cărui trup de leu, cu excepția capului, prezintă semne indiscutabile de eroziune datorată apei.[1265]

În timp ce lucra la *Serpent,* West a fost izbit de posibila însemnătate a acestei remarci şi a decis să o adâncească:

— Mi–am dat seama că dacă puteam dovedi empiric observația făcută la întâmplare de Schwaller, asta ar constitui o dovadă de netăgăduit a existenței unei civilizații înaintate,

---

[1264] *Teocrație:* stat cu o formă de guvernământ, în care puterea religioasă şi laică este exercitată de cler. (n. trad.).
[1265] *Sacred Science,* pag. 96.

dintr–o antichitate îndepărtată şi până acum neidentificată.

— De ce?

— Odată ce ai stabilit că agentul care a erodat Sfinxul a fost apa, răspunsul este aproape copilăresc de simplu. Îi poate fi explicat oricui care citeşte *Național Enquirer* sau *News of the World.* Este aproape idiot de simplu… Se presupune că Sfinxul a fost construit de către Khafre în jurul anului 2.500 î.e.n., dar de la începutul vremurilor dinastice – să zicem de la anul 3.000 î.e.n. Înainte – pur şi simplu n–a existat suficientă ploaie pe platoul Gizeh ca să fi cauzat extensiva eroziune pe care–o vedem pe întregul trup al Sfinxului. Trebuie într–adevăr să te întorci înapoi în timp până înainte de anul 10.000 î.e.n. Ca să găseşti în Egipt un climat îndeajuns de umed pentru a explica o deteriorare de acest tip şi la o asemenea scară. Rezultă aşadar că Sfinxul trebuie să fi fost construit înainte de anul 10.000 î.e.n., şi devreme ce este o operă de artă masivă şi sofisticată, rezultă şi că trebuie să fi fost construit de o civilizație înaintată.

— Dar, John – a întrebat Santha – cum poți fi atât de sigur că uzura a fost cauzată într–adevăr de apa de ploaie? Treaba asta n–ar fi putut s–o facă tot atât de bine vânturile deşertului? În definitiv, chiar şi egiptologii tradiționalişti admit că Sfinxul există de aproape 5.000 de ani. Asta nu–i o durată îndeajuns de lungă pentru ca asemenea efecte să

fi fost produse de eroziunea vântului?

— Firește că aceasta a fost una dintre primele posibilități pe care trebuia să le exclud. Numai că abia în momentul în care aș putea să demonstrez că nisipul abraziv purtat de vânt n–ar fi putut, sub nicio formă, aduce Sfinxul în starea lui actuală, ar avea rost să aprofundez implicațiile eroziunii datorate apei.

Geologia lui Schoch: Dezlegarea enigmei Sfinxului

O problemă–cheie s–a dovedit a fi reprezentată de șanțul adânc de care era înconjurat monumentul pe toate laturile sale:

— Deoarece Sfinxul este situat într–o adâncitură – a explicat West – nisipul se îngrămădește până la gâtul lui în câteva zeci de ani, dacă este lăsat neîngrijit... A fost lăsat neîngrijit deseori de–a lungul vremurilor istorice. De fapt, printr–o combinație de referiri la texte și de extrapolări istorice, se poate dovedi că în decursul celor 4.500 de ani care au trecut de când a fost construit, chipurile, de către Khafre, a fost îngropat până la gât vreme de nu mai puțin decât 3.300 de ani.[1266]

[1266] Mărturia detaliată a lui West este redată în *Serpent in the Sky*, pag. 184–200. Referitor la acoperirea cu nisip a Sfinxului, ajunge la următorul tabel:

Perioada	Sfinx îngropat
Chephren — Tutmes IV, aprox. 1.300 ani	1.000 ani
Tutmes IV — Ptolemeu, aprox. 1.100 ani	800 ani
Ptolemeu — Creștinism, aprox. 600 ani	0 ani
Creștinism — zilele noastre, aprox. 1.700 ani	1.500 ani

Ceea ce înseamnă că în tot acest timp n–a existat decât un total cumulativ abia ceva mai mare de 1.000 de ani, în care trupul lui a putut fi expus eroziunii eoliene; în tot restul timpului a fost apărat împotriva vânturilor deşertului de o enormă pătură de nisip. Problema este că dacă Sfinxul a fost realmente construit de Khafre pe vremea Vechiului Regat, şi dacă eroziunea datorată vântului a fost într–adevăr în stare să–i producă asemenea stricăciuni într–un interval de timp atât de scurt, atunci şi alte construcții din zonă, datând din Vechiul Regat şi construite cu aceeaşi piatră calcaroasă, ar trebui să prezinte o uzură asemănătoare. Dar niciuna nu prezintă aşa ceva – ştiți şi voi morminte ce datează în mod inconfundabil din Vechiul Regat, pline de hieroglife şi inscripții – niciunul din ele nu prezintă deteriorări datorate intemperiilor, de acelaşi tip cu Sfinxul.

Într–adevăr, asta era realitatea. Profesorul Robert Schoch, un geolog de la Boston University specializat în eroziunea rocilor, care jucase un rol important în validarea dovezilor lui West, era convins de motivele care explicau această situație. Deteriorarea Sfinxului – şi a zidurilor ce construiau împrejmuirea lui tăiată în roca înconjurătoare – nu fusese cauzată câtuşi de puțin

---

Chephren — zilele noastre, aprox. 4.700 ani 3.300 ani

de goana vântului ci de miile de ani ai unor epoci îndelungate de ploi abundente, înainte de apariția Vechiului Regat.

După ce a obținut câştig de cauză față de colegii săi de profesiune la Convenția din 1992 a Societății de Geologie din America[1267], Schoch a trecut la explicarea descoperirilor sale unei audiențe mult mai largi şi mai eclectice (incluzând şi egiptologi), cu prilejul întrunirii anuale din 1992 a Asociației Americane pentru Progresul Ştiinței (A.A.A.S.). A început prin a le atrage delegaților atenția asupra faptului că „trupul Sfinxului şi pereții gropii Sfinxului sunt foarte deteriorați de intemperii şi erodați... Această eroziune ajunge într–unele locuri la adâncimi de doi metri, cel puțin la pereți. Este foarte adâncă şi, după părerea mea, foarte veche, şi rezultatul este un profil

---

[1267] „Un extras din lucrările echipei noastre a fost supus Societății de Geologie din America, şi am fost invitați să prezentăm descoperirile noastre la o şedință în cadrul convenției GSA de la San Diego – manifestare la vârf în domeniul geologiei. Zeci de experți din toată lumea se înghesuiau la compartimentul nostru, extrem de intrigați. Duzini de experți în domenii legate de cercetările noastre ne-au oferit ajutor şi sfaturi. Când li s-au prezentat dovezile, unii geologi au răspuns pur şi simplu, uimiți (cum fusese Schoch inițial) că în decursul a două secole de cercetări, nimeni, niciun geolog niciun egiptolog, nu observase că Sfinxul fusese deteriorat de apă. *Serpent in the Sky,* pag. 229: *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993. 275 de geologi au aprobat descoperirile lui Scoch.

vălurit şi unduios…”[1268]

Asemenea ondulații sunt uşor recunoscute de către stratigrafi[1269] şi paleontologi ca fiind cauzate de „o uzură datorată intemperiilor ca urmare a unor precipitații.” Aşa cum arată fotografiile Sfinxului şi ale împrejurimii acestuia făcute de Santha, această degradare datorată intemperiilor are aspectul caracteristic al unei combinații de fisuri verticale adânci şi de adâncituri orizontale, unduioase – „un exemplu clasic de manual” – după cum spune Schoch – „despre ceea ce se întâmplă cu o structură calcaroasă când este expusă la ploaie vreme de cinci ani… În mod clar, precipitațiile sub formă de ploaie sunt cele ce au produs aceste caracteristici de eroziune”.[1270]

Eroziunea vânt/nisip prezintă un profil foarte diferit, cu canale orizontale cu muchii ascuțite, săpate în mod selectiv din straturile mai puțin dure ale rocii afectate. În niciun caz nu poate cauza fisurile verticale extrem de vizibile în pereții împrejmuitori ai Sfinxului. Acestea puteau fi „formate numai de către apă curgând în josul peretelui” [1271] , urmare a unor ploi căzute în

---

[1268] Întrunirea anuală a AAAS din 1992, tema dezbaterii: Cât de vechi este Sfinxul?

[1269] *Stratigraf:* Individ care se ocupă de stratigrafie, stratigrafie însemnând partea geologiei care studiază determinarea vârstei şi a succesiunii rocilor sedimentare; geologie istorică. (n. trad.).

[1270] *Mystery of the Sphinx.*

[1271] *Mystery of the Sphinx.*

cantități enorme, prăvălindu–se ca o cascadă peste panta platoului Gizeh şi în incinta Sfinxului, aflată mai jos. „(Ploaia) a găsit locurile slabe din rocă" – a precizat Schoch – „şi le–a lărgit formând aceste fisuri... ceea ce pentru mine, ca geolog, constituie o dovadă limpede că aceste caracteristici erozive au fost cauzate de ploi."[1272]

Deşi în unele locuri ascunse vederii prin blocuri de piatră puse în scop de reparații de către numeroşi restauratori de–a lungul mileniilor trecute, aceeaşi remarcă se dovedeşte valabilă pentru „golfurile" scobite, unduioase, în formă de scoică, ce se întind pe toată lungimea trupului Sfinxului. Şi de astă dată, acestea sunt caracteristica unei degradări datorate precipitațiilor, deoarece numai perioade îndelungate de ploi intense, căzând pe părțile superioare ale imensei construcții (şi revărsându–se în cascade pe laturile ei) ar fi putut produce asemenea efecte. Confirmarea acestei teze se face prin faptul că piatra calcaroasă din care a fost sculptat Sfinxul nu are o compoziție uniformă, ci constă dintr–o serie de straturi dure şi mai puțin dure, în care unele dintre rocile mai durabile sunt retrase mai adânc decât unele dintre rocile mai puțin durabile.[1273] Un astfel de profil pur şi simplu n–ar fi putut fi produs de eroziunea eoliană

[1272] *Mystery of the Sphinx.*
[1273] *Mystery of the Sphinx.*

(care ar fi dăltuit de preferință scobind straturile de rocă mai moi) dar „este în deplină concordanță cu degradarea datorată precipitațiilor, în care intervine apa, apa de ploaie care bate de sus în jos. Rocile aflate mai sus sunt cele mai durabile, dar se adâncesc mai mult decât unele din rocile mai puțin durabile aflate mai jos în secțiune şi care, ca atare, sunt mai apărate."[1274]

În încheierea sa rezumativă făcută la întrunirea A.A.A.S., Schoch a tras concluzia:

Este bine cunoscut faptul că în condițiile existente în Sahara, împrejmuirea Sfinxului se umple cu nisip foarte repede, în doar câteva zeci de ani. Şi trebuie refăcută prin săpături periodice. Şi asta s–a întâmplat încă din timpuri străvechi. Cu toate acestea, aveți acest spectaculos profil de eroziune vălurit al împrejmuirii Sfinxului… Aşadar, exprimând lucrurile simplu, ceea ce sugerez eu este că acest profil vălurit, aceste caracteristici constante pe trupul şi în şanțul Sfinxului, indică o perioadă mult mai veche, când în zonă existau mai multe precipitații, şi când pe platoul Gizeh existau mai multă umiditate şi ploi abundente.[1275]

După cum recunoştea Schoch, el n–a fost primul geolog care a remarcat „anormalele caracteristici de degradare datorată precipitațiilor existente în dezbateri publice referitoare la imensele implicații

---

1274 *Mystery of the Sphinx.*
1275 Întrunirea anuală a AAAS din 1992.

istorice ale acestei degradări". Atitudinea lui arăta că prefera să rămână consecvent cu geologia sa:

Mi s–a spus iar şi iar că, în măsura în care ştim noi, popoarele din Egipt nu aveau nici tehnologia nici organizarea socială necesară pentru a sculpta, în vremurile predinastice, trupul Sfinxului... Cu toate acestea, nu văd asta ca pe o problemă a mea ca geolog. Nu încerc să mă descotorosesc de o povară, dar, realmente, egiptologelor şi arheologilor le revine sarcina să descopere cine l–a sculptat. Dacă totuşi constatările *mele sunt în contradicție cu* teoria *lor referitoare ta apariția civilizației, atunci poate că este vremea ca ei să–şi reevalueze teoria. Nu spune că Sfinxul a fost construit de atlanți, sau de marțieni, sau de extratereştri. Urmez pur şi simplu ştiința într–acolo unde mă conduce, şi ea mă îndeamnă să trag concluzia că Sfinxul a fost construit cu mult mai înainte decât s–a crezut până acum...*[1276]

Civilizații legendare

Cât de cu mult mai înainte?

John West ne–a spus că el şi Schoch avuseseră „o dezbatere prietenească" cu privire la vârsta Sfinxului:

— Schoch situează data undeva între anii 5.000 î.e.n., şi 7.000 î.e.n., *minimum* (epoca Subpluvialului neolitic), luând în considerare în

---

[1276] Extrase din *Mystery of the Sphinx* şi întrunirea AAAS.

principal cele mai prudente opinii îngăduite de datele disponibile. În calitatea sa de profesor de geologie la o mare universitate, este aproape obligat să adopte o părere conservatoare – şi este adevărat că între anii 7.000 î.e.n., şi 5.000 î.e.n., au existat ploi. Cu toate acestea, dintr–o serie de motive atât intuitive cât şi bazate pe ştiință, eu cred că data este mult, mult mai anterioară şi că degradarea Sfinxului a avut loc, în cea mai mare parte, în perioada ploioasă mai veche, dinainte de anul 10.000 î.e.n. Sincer să spun, dacă ar fi atât de recent cât 7.000–5.000 î.e.n., cred că am fi găsit şi alte dovezi ale civilizației care l–a sculptat. O mulțime de dovezi din acea perioadă au *fost găsite* în Egipt. În toate acestea există câteva anomalii ciudate, recunosc[1277], dar multe din ele – cea mai mare parte – sunt rudimentare.

— Şi atunci cine a construit Sfinxul, dacă nu egiptenii predinastici?

— Părerea mea este că întreaga enigmă se leagă într–un anume fel de acele civilizații legendare despre care se vorbeşte în toate mitologiile din lume. Ştiți voi – cum că au avut loc imense catastrofe, că puțini oameni au supraviețuit şi că aceştia au hoinărit pretutindeni pe pământ şi că o fărâmă de cunoştințe a fost păstrată aici, o alta

---

[1277] În categoria anomaliilor, West a făcut o referire specifică la oalele sculptate din diorit şi din alte pietre dure descrise în Partea a VI-a.

dincolo… Intuiția mea îmi spune că Sfinxul se leagă de toate acestea. Dacă mi s–ar cere să pariez pe ceva, aş zice că este anterior încheierii ultimei ere glaciare şi că, probabil, e mai vechi decât 10.000 î.e.n., poate chiar mai vechi decât anul 15.000 î.e.n. Convingerea mea – de fapt, mai mult decât o convingere – este că Sfinxul are o *vechime imensă.*

Era o convingere pe care o împărtăşeam din ce în ce mai mult şi – îmi reaminteam eu – pe care o împărtăşiseră şi cei mai mulți dintre egiptologii secolului al nouăsprezecelea. Cu toate acestea, înfățişarea Sfinxului argumenta împotriva unor astfel de intuiții, deoarece, fără niciun dubiu, capul lui *avea* un aspect convențional faraonic.

— Dacă este atât de vechi pe cât crezi – l–am întrebat pe John – atunci cum explici că sculptorii l–au reprezentat purtând caracteristicul acoperământ de cap – *nemes*–ul – şi *ureus*–ul din timpurile dinastice?

— Asta nu mă deranjează. De fapt, după cum ştii, egiptologii afirmă că fața Sfinxului seamănă cu chipul lui Khafre – acesta fiind unul din motivele pentru care ei susțin că trebuie să fi fost construit de el. Schoch şi cu mine am cercetat problema asta cu mare atenție. Credem – ținând seama de proporțiile capului în raport cu restul trupului – că a fost *resculptat* în vremurile dinastice, şi de aceea arată atât de dinastic. Dar nu credem că s–ar fi intenționat vreodată să

semene cu Khafre. În cadrul cercetării noastre aprofundate a acestor probleme, l–am rugat pe locotenentul Frank Domingo, un artist cu atribuții judiciare în departamentul polițienesc al New York–lui, să vină aici şi să efectueze comparații punct cu punct între fața Sfinxului şi cea a statuii lui Kefren de la muzeul din Cairo. Concluzia lui a fost că în niciun caz nu s–a intenționat vreodată ca Sfinxul să–l reprezinte pe Khafre. Nu–i vorba numai de faptul că este o față diferită – este, probabil, o altă rasă.[1278] Aşadar, acesta e un monument foarte vechi, care a fost resculptat la o dată mult mai recentă. Este posibil ca inițial să nu fi avut o față umană. Poate a început cu o *față* de leu, aşa cum şi trupul este de leu.

Magellan şi primul os de dinozaur

După propriile mele explorări la Gizeh, m–a interesat să ştiu dacă cercetările lui West aruncaseră o îndoială asupra determinării tradiționale a vechimii vreunuia dintre celelalte

---

[1278] „După ce mi-am revăzut diversele desene, schițe şi măsurători, concluzia mea finală concură cu reacția mea inițială: cele două lucrări reprezintă doi indivizi distincți. Proporțiile în vederea din față şi în mod special unghiurile şi proeminențele faciale în vederile laterale m-au convins că Sfinxul nu este Khafre. Dacă vechii egipteni erau tehnicieni iscusiți şi capabili să execute copii ale unor imagini, atunci aceste două lucrări nu pot reprezenta aceeaşi persoană." Frank Domingo, citat în *Serpent in the Sky,* pag. 232. A se vedea şi AAAS 1992, referitor la opiniile lui Schoch cu privire la resculptarea capului Sfinxului.

monumente de pe platou în special aşa–numitul Templu al Văii al lui Khafre.

— Credem că există o mulțime de lucruri care s–ar putea să fie mai vechi, mi–a spus el. Nu numai Templul Văii, ci şi Templul Mortuar din susul colinei, probabil ceva în legătură cu complexul lui Menkaure, poate chiar şi Piramida lui Khafre…

— Ce anume, în complexul Menkaure?

— Ei bine, Templul Mortuar. Şi de fapt, folosesc atribuirea convențională a Piramidelor numai pentru că îmi convine asta în cazul de față…

— O.K. Aşadar, crezi că e posibil ca piramidele să fie şi ele tot atât de vechi ca şi Sfinxul?

— Este greu de spus. Cred că acolo unde se află acum piramidele a existat înainte ceva – din cauza geometriei. Sfinxul făcea parte dintr–un plan general. Şi Piramida lui Khafre este poate cea mai interesantă din acest punct de vedere, deoarece este clar că a fost construită în două etape. Dacă te uiți la ea – poate ai şi observat – vei vedea că baza ei constă din câteva asize de blocuri gigantice, asemănătoare ca stil cu blocurile din zidăria interioară a Templului Văii. Suprapus peste bază, restul piramidei este alcătuit din material mai mic, prelucrat cu mai puțină precizie. Dar când te uiți la ea, ştiind ce anume cauți, vezi imediat că este construită din două bucăți distincte. Vreau să spun că nu mă pot împiedica să am senzația că imensele blocuri de la bază datează dintr–o perioadă mai veche – de pe vremea

când a fost construit Sfinxul şi că partea a doua a fost adăugată mai târziu – dar nu neapărat de către Khafre. Cu cât aprofundezi problema, îți dai seama că pe măsură ce afli mai multe, pe atât mai complex devine totul. De exemplu, este posibil chiar să fi existat o civilizație intermediară, care ar corespunde de fapt cu Textele egiptene. Acestea vorbesc ele înseşi despre două perioade anterioare îndelungate. În cea dintâi, se presupune că Egiptul era cârmuit de zei —aşa–numiții *neteru* – iar în doua a fost condus de Shemsu Hor, „Însoțitorii lui Horus". Prin urmare, aşa cum spun, problemele devin din ce în ce mai complicate. Cu toate acestea, din fericire concluzia finală e simplă. Concluzia finală este că Sfinxul n–a fost construit de Khafre. Geologia dovedeşte că este al naibii de mult mai vechi…

— Şi, totuşi, egiptologii nu vor accepta afirmația asta. Unul dintre argumentele pe care le–au folosit împotriva ta – Mark Lehner a procedat astfel – sună cam aşa: „Dacă Sfinxul a fost făcut înainte de anul 10.000 î.e.n., atunci pentru ce nu ne arăți restul civilizației care l–a construit?" Cu alte cuvinte, de ce nu ai şi alte mărturii pe care să le prezinți pentru a demonstra prezența legendarei dumitale civilizații dispărute, în afară de câteva construcții de pe platoul Gizeh? Ce ai de răspuns la asta?

— Mai întâi, există construcții în afară de Gizeh – de exemplu Osireion–ul de la Abydos, de unde

te–ai înapoiat de curând. Credem că acel uluitor edificiu ar putea avea o legătură cu lucrarea noastră referitoare la Sfinx. Chiar dacă n–ar exista Osireion–ul, absența altor dovezi tot nu m–ar îngrijora. Vreau să spun, a da mare importanță faptului că *până acum nu s–au găsit* şi alte dovezi care să ne confirme teza şi a utiliza acest argument pentru a încerca să eviți argumentele în sprijinul ipotezei unui Sfinx mai vechi este ceva complet ilogic. Ca o analogie, e ca şi cum l–ai întreba pe Magellan: „Unde sunt ceilalți tipi care au navigat în jurul Pământului? Bineînțeles că tot plat este." Sau în 1838, când s–a găsit primul os de dinozaur, ei ar fi zis: „Fără îndoială, un animal gigantic dintr–o specie dispărută e ceva ce nu există. Unde sunt celelalte schelete? N–au găsit decât un os." Dar de îndată ce câțiva oameni au început să–şi dea seama că acel os nu putea proveni decât de la un animal dintr–o specie dispărută, într–un răstimp de douăzeci de ani muzeele din întreaga lume s–au umplut cu schelete de dinozaur complete. Aşadar cam aşa stau lucrurile. Nimeni nu s–a gândit să caute acolo unde trebuia. Sunt absolut sigur că se vor găsi şi alte dovezi îndată ce câțiva oameni vor începe să caute în locurile potrivite – de exemplu, de–a lungul malurilor străvechiului Nil, care se află la distanțe de mile întregi față de Nilul actual, sau chiar pe fundul Mediteranei, care pe vremea ultimei ere glaciare era uscată.

Problema transmiterii

L–am întrebat pe John West dacă bănuieşte care este motivul pentru care egiptologii şi arheologii se împotrivesc atât de mult să admită că Sfinxul ar putea constitui un indiciu pentru existența unui episod uitat al istoriei umane.

— Motivul, cred, este că sunt foarte înțepeniți în ideile lor despre evoluția liniară a civilizației, Li se pare greu să se împace cu ideea că s–ar putea să fi existat oameni, în urmă cu mai bine de 12.000 de ani, care erau mai sofisticați decât suntem noi astăzi... Sfinxul, şi geologia care îi dovedeşte vechimea, precum şi faptul că tehnologia implicată de realizarea lui aproape că n–ar putea îndeplini diversele sarcini implicate în respectivul proiect. Sfinxul însuşi nu constituie o ispravă chiar atât de uluitoare. Vreau să spun că dacă ai îndeajuns de mulți sculptori care să taie piatra, ei ar putea sculpta o statuie lungă de o milă. Tehnologia intervine în luarea pietrelor, în a le scoate din carieră, în a elibera Sfinxul din roca lui de bază şi pe urmă în a deplasa acele pietre şi a le utiliza pentru construirea Templului Văii, la o distanță de două sute de metri...

Asta era ceva nou pentru mine.

— Vrei să spui că blocurile de 200 de tone din pereții Templului Văii au fost extrase din împrejmuirea Sfinxului?

— Da, în privința aceasta nu–i nicio îndoială. Din punct de vedere geologic, de provin dintr–o

rocă identică. Au fost scoase din carieră, deplasate până la locul Templului – Dumnezeul ştie cum – şi folosite pentru înălțarea unor pereți înalți de patruzeci de picioare – din nou, Dumnezeu ştie cum. Mă refer la imensele blocuri de piatră calcaroasă din zidăria interioară, nu la îmbrăcămintea de granit. Cred că granitul a fost adăugat mult mai târziu, foarte posibil de către Khafre. Dar dacă te uiți la blocurile calcaroase ale zidăriei interioare, vei vedea că acestea poartă urmele a exact aceluiaşi tip de degradare datorată precipitațiilor ca şi cele găsite pe Sfinx. Prin urmare, Sfinxul şi structura internă a Templului Văii au fost construiți în acelaşi timp şi de către aceiaşi oameni – oricine vor fi fost ei.

— Şi crezi că acei oameni şi egiptenii dinastici de mai târziu aveau o legătură reciprocă de vreun fel? În *Serpent in the Sky* ai sugerat că trebuie să se fi transmis o moştenire.

— Deocamdată nu este decât o sugestie. Tot ce ştiu cu certitudine, pe baza lucrărilor noastre referitoare la Sfinx, este că o civilizație sofisticată, foarte, foarte înaintată, capabilă să întreprindă proiecte de construcții la scară mare, era prezentă în Egipt într–un trecut foarte îndepărtat. Atunci au fost foarte multe ploi. Pe urmă, la câteva mii de ani mai târziu, apare brusc, în acelaşi loc, o civilizație faraonică deja deplin formată; se iveşte aparent de nicăieri, dar cu cunoştințe complete. De asta putem fi siguri. Dar dacă acele cunoştințe pe care

le poseda vechiul Egipt erau sau nu aceleaşi cu cunoştinţele care au îngăduit realizarea Sfinxului, asta chiar că nu pot spune.

— Ce părere ai de asta, am speculat eu: civilizaţia care a produs Sfinxul nu şi–a avut bazele aici, cel puţin nu la început… Nu se afla în Egipt. A pus Sfinxul aici ca un soi de reper sau ca un avanpost…

— Perfect posibil. S–ar putea că, pentru acea civilizaţie, Sfinxul era ceva asemănător, să zicem, cu ce a fost Abu Simbel (în Nubia[1279]) pentru Egiptul dinastic.

— Pe urmă acea civilizaţie s–a sfârşit, s–a stins printr–un soi de catastrofa masivă, şi acela a fost momentul în care moştenirea unor cunoştinţe avansate a fost transmisă altora… Pentru că au

---

[1279] Astăzi anticul pământ al Nubiei este divizat între Egypt şi Republica Sudan. Nubia începea mai jos de cascada Nilului, Anticii egipteni foloseau diferite nume pentru Nubia de-a lungul istoriei:Ta-Sety Pământul Închinăciunii, Wawat, Pământurile Sudice, Kush. În timpul perioadei greco-romane era parte a Etiopiei, Pământul Feţelor Arse. Nubia era un important vecin al Egiptului încă de la începutul Primei Dinastii (atât AHA cât şi Djer au atacat satele din Nubia). În timpul Regatului Nou, Nubia era divizată în Nubia de Sus şi De Jos — fiecare era guvernată de un vicerege: Nubia de Jos — numită Wawat (până la Semna) avea centrul la Aniba; Nubia de Sus era guvernată din Amara de Vest. Totuşi, Egiptul nu a controlat niciodată pe de-a-ntregul Nubia, puterea Egiptului s-a întărit şi a slăbit alternativ de-a lungul anilor — la începutul Regatului Târziu nubienii înşişi au invadat Egiptul şi, pentru o perioadă, au fost faraonii Egiptului (a 25-a Dinastie). (n. trad.).

pus Sfinxul aici deoarece ştiau de existența Egiptului, cunoşteau locul, cunoşteau țara asta, aveau o legătură aici. Poate că unii oameni au supraviețuit sfârşitului acelei civilizații. Poate că au venit aici... Pentru tine această ipoteză are vreun sens?

— Ei, bine, este o posibilitate. Revenind încă o dată la mitologiile şi legendele lumii, multe din ele vorbesc despre o asemenea catastrofa şi despre puținii oameni – povestea lui Noe, care predomină în nesfârşite civilizații – care într–un fel sau altul au păstrat şi au transmis mai departe diverse cunoştințe. Din punctul meu de vedere, marea problemă în toate acestea o constituie procedeul de transmitere: modul anume în care cunoştințele sunt transmise peste miile şi miile de ani dintre construirea Sfinxului şi înflorirea Egiptului dinastic. Teoretic te cam uluieşte – nu–i aşa? — această imensă perioadă de–a lungul căreia trebuie să fie transmise cunoştințele. Asta nu–i uşor de trecut cu vederea. Pe de altă parte, ştim că acele legende la care ne referim au fost transmise cuvânt cu cuvânt de–a lungul a nenumărate generații. Şi, de fapt, transmisia orală este un mijloc de transmitere mult mai sigur decât transmiterea în scris, deoarece limbajul se poate schimba, însă atâta vreme cât acela care istoriseşte o poveste o spune corect în indiferent care ar fi limbajul vremii... ea iese la suprafață la vreo 5.000 de ani mai târziu în forma ei inițială.

Aşadar este posibil să existe modalități – de exemplu, în societăți secrete şi culte religioase, sau prin mitologie – prin care cunoştințele ar fi putut fi păstrate şi transmise mai departe înainte de a înflori din nou. Cred că aspectul interesant al unor probleme atât de complexe şi importante ca acestea este pur şi simplu acela că nu trebuie să respingi nicio posibilitate, oricât de revoltătoare ar putea părea la început, fără a o cerceta cu foarte, foarte mare atenție…

O a doua opinie

John West se afla la Luxor, conducând un grup de studii prin siturile sacre ale Egiptului. A doua zi dimineața în zori, el şi studenții săi au plecat spre sud, la Aswan şi Abu Simbel. Santha şi cu mine am călătorit din nou către nord, înapoi spre Gizeh şi misterele Sfinxului şi ale piramidelor. Urma să ne întâlnim acolo cu arheo–astronomul Robert Bauval. Aşa cum vom vedea, corelațiile sale stelare ofereau o uimitoare coroborare independentă a dovezilor geologice privitoare la imensa vechime a construcțiilor de la Gizeh.

Capitolul 48

Măsurători ai Pământului

Urmați cu grijă aceste instrucțiuni:

Desenați pe o foaie de hârtie două linii verticale

paralele, lungi de şapte inch–i şi având între ele o distanță ceva mai mică de trei inch–i. Trasați o a treia linie, tot verticală, tot paralelă şi de aceeaşi lungime, exact la jumătatea distanței dintre primele două. Scrieți litera „S” – pentru „sud” – în partea de sus a graficului dumneavoastră (capătul mai depărtat al dumneavoastră), şi litera „N” pentru „nord” la capătul de jos. Adăugați literele „E” pentru „est” şi „V” pentru „vest” în pozițiile corespunzătoare, de o parte şi de cealaltă a graficului, în stânga pentru est şi în dreapta pentru vest.

Ceea ce priviți sunt contururile hărții geometrice a Egiptului, considerată dintr–o perspectivă foarte diferită de a noastră (în care „Sus” este „Sud”) pare să fi fost întocmită cu enorm de multă vreme în urmă, de către nişte cartografi ce posedau o înțelegere ştiințifică a formei şi dimensiunilor planetei noastre.

Pentru a completa harta, ar trebui să însemnați un punct pe linia centrală dintre cele trei paralele la aproximativ un inch–i spre nord (în sus) față de capătul nordic al diagramei. Apoi mai trasați două linii diagonale, pornind din acest punct în jos, respectiv către nord–est şi nord–vest, până ce ating capetele nordice ale celor două linii paralele exterioare. În fine, legați direct aceste linii paralele prin linii orizontale trasate de la est spre vest în capătul nordic şi respectiv sudic al graficului.

Forma obținută este un dreptunghi meridional

(orientat pe direcția nord–sud). Acest dreptunghi are o lungime de şapte inch–i şi o lățime cu foarte puțin mai mică de trei inch–i, iar în capătul său nordic (inferior) conține un triunghi. Acesta reprezintă delta Nilului, iar punctul din vârful triunghiului reprezintă apexul deltei – un punct situat pe pământ la 30°06' latitudine nordică şi 31°14' longitudine estică, foarte aproape de amplasamentul Marii Piramide.

Reper geodezic

Indiferent ce altceva ar putea fi Marea Piramidă, matematicienii şi geografii au înțeles încă de mult că ea îndeplineşte funcția de reper geodezic (geodezia fiind acea ramură a ştiinței care se ocupă cu determinarea poziției exacte a punctelor geografice şi cu forma şi dimensiunile Pământului. [1280]) Această înțelegere a apărut pentru întâia oară spre sfârşitul secolului al optsprezecelea, când armatele Franței revoluționare, conduse de Napoleon Bonaparte, au invadat Egiptul. Bonaparte, pe care–l interesau foarte mult enigmele piramidelor, a adus cu sine un mare număr de savanți, o sută şaptezeci şi cinci cu totul, printre care mai mulți „purtători de bărbi cărunte", provenind din diverse universități şi care se bucurau de reputația de a fi căpătat „o profundă cunoaştere a antichităților egiptene",

---

[1280] *Collins English Dictionary*, pag. 608.

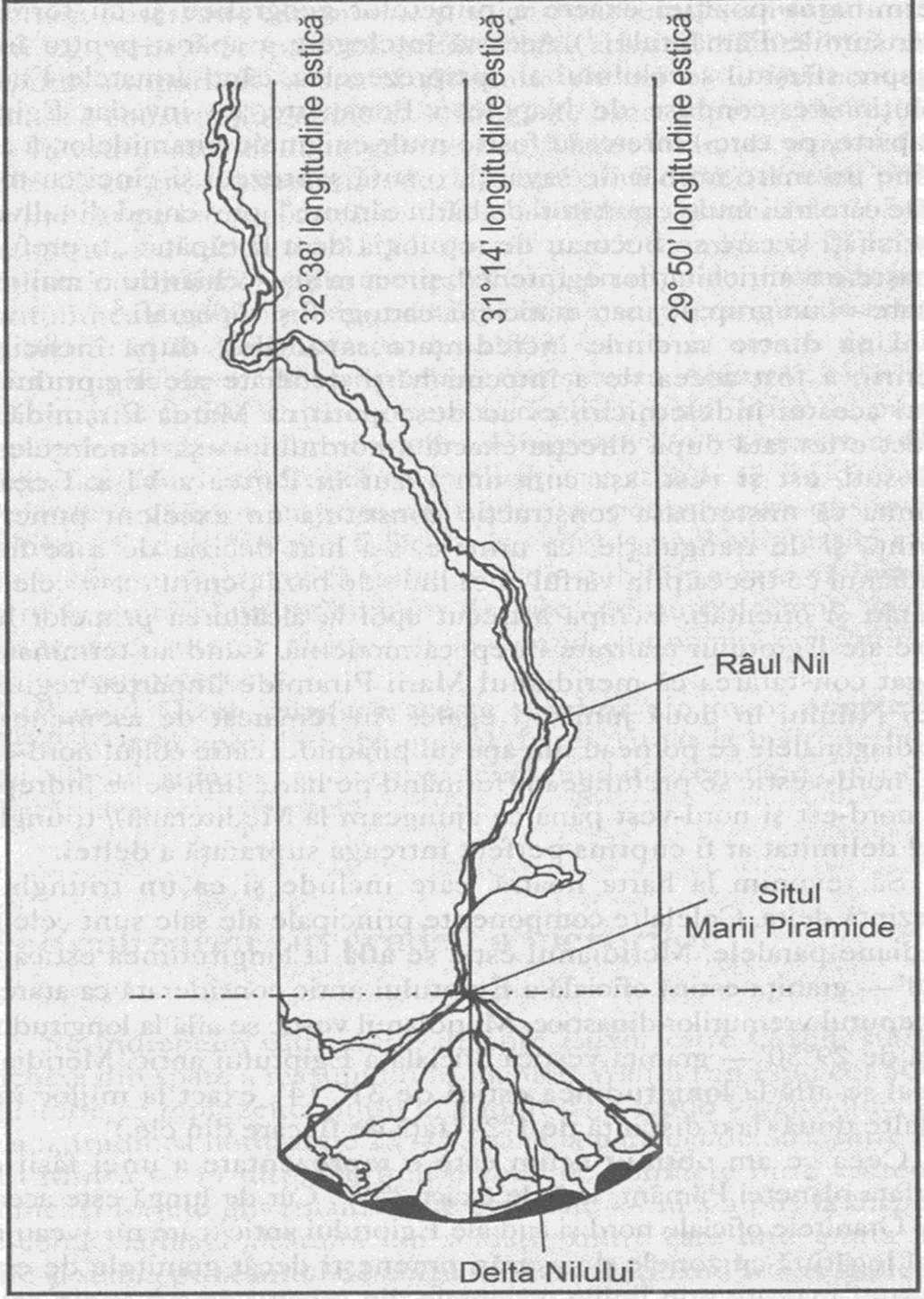

Hartă ce arată concepţia geometrică a Egiptului, prezentând Marea Piramidă a apexul Deltei Nilului. Egiptenii au gândit Sudul ca fiind „în sus."

precum şi – chiar de o mai mare utilitate – un grup de matematicieni, cartografi şi topograf.[1281]

Una dintre sarcinile încredințate savanților, după încheierea cuceririi, a fost aceea de a întocmi hărți detaliate ale Egiptului. În cursul acestei îndeletniciri, ei au descoperit că Marea Piramidă era perfect orientată după direcția exactă a nordului – şi, bineînțeles, şi după sud, est şi vest, aşa cum am văzut în Partea a VI–a. Ceea ce însemna că misterioasa construcție constituia un excelent punct de referință şi de triangulație; ca urmare, s–a luat decizia de a se folosi meridianul ce trecea prin vârful ei ca linie de bază pentru toate celelalte măsurări şi orientări. Echipa a trecut apoi la alcătuirea primelor hărți exacte ale Egiptului realizate în epoca modernă. Când au terminat, i–a intrigat constatarea că meridianul Marii Piramide împărțea regiunea deltei Nilului în două jumătăți egale. Au remarcat de asemenea că dacă diagonalele ce porneau din apexul piramidei către colțul nord–estic şi cel nord–vestic se prelungeau (formând pe hartă linii ce se îndreptau spre nord–est şi nord–vest până ce ajungeam la Mediterană), triunghiul astfel delimitat ar fi cuprins perfect întreaga suprafață a deltei.

Să revenim la harta noastră, care include şi ea

[1281] *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 38. O mare parte din materialul din acest capitol se bazează direct pe lucrarea lui Peter Tompkins şi a profesorului Livio Catullo Stecchini.

un triunghi ce reprezintă delta. Celelalte componente principale ale sale sunt cele trei meridiane paralele. Meridianul estic se află la longitudinea estică din 32°38'— granița estică oficială a Egiptului antic considerată ca atare de la începutul vremurilor dinastice. Meridianul vestic se află la longitudinea estică de 29°50'— granița vestică oficială a Egiptului antic. Meridianul central se află la longitudinea estică de 31°14', exact la mijloc între celelalte două (la o distanță de 1°24' față de fiecare din ele.)[1282]

Ceea ce am obținut acum este o reprezentare a unei fâşii din suprafața planetei Pământ, lată de exact 2°48'. Cât de lungă este această fâşie? Granițele oficiale nord şi sud ale Egiptului antic (care nu aveau mai multă legătură cu zonele de aşezări omeneşti decât granițele de est şi vest) sunt marcate prin liniile orizontale din capătul de sus şi din cel de jos al hărții şi se află respectiv la latitudinile de 31°06' nord şi 24°06' sud. [1283] Granița nordică leagă cele două puncte exterioare ale estuarului Nilului. Granița sudică – la 24°06' latitudine nordică – marchează cu precizie latitudinea Insulei Elefanților de la Aswan (Seyne), unde se afla un important observator astronomic şi solar, cunoscut de–a lungul întregii istorii

---

[1282] Idem, pag. 181.
[1283] Idem, pag. 299.

egiptene.[1284] Se pare că această țară arhaică, sfântă încă de la începutul timpurilor – creată şi locuită de zei – a fost concepută inițial ca o construcție geometrică, lungă de exact şapte grade terestre.

În cadrul acestei figuri geometrice, Marea Piramidă pare să fi fost amplasată cu grijă ca reper geodezic al apexului deltei. Acesta, pe care l–am indicat pe harta noastră, se află la latitudinea nordică de 30°06' şi la longitudinea estică de 31°14' – un punct în mijlocul Nilului, la marginea nordică a oraşului modern Cairo. În timp ce piramida se află la latitudinea de 30° nord (corectată pentru a se ține seama de refracția atmosferică şi la longitudinea de 31°09' est – o eroare de numai câteva minute de arc terestru către sud şi vest. Această „eroare" nu pare totuşi să fi fost urmarea vreunei neglijențe sau lipse de precizie din partea constructorilor piramidei. Dimpotrivă, o examinare atentă a topografiei zonei sugerează că explicația ar trebui să fie căutată în nevoia de a găsi un amplasament adecvat pentru toate observațiile astronomice ce se cereau a fi făcute în vederea unei amplasări exacte şi cu o structură geologică îndeajuns de stabilă pe care să instalezi, pentru eternitate, un monument de şase milioane de tone, înalt de aproape cinci sute de picioare şi acoperind o suprafață construită mai

---

[1284] Idem, pag. 179–181.

mare de treisprezece acri.

Platoul Gizeh satisface aceste condiții din toate punctele de vedere: aflat în apropiere de apexul deltei, situat la înălțime față de valea Nilului, şi înzestrat cu o excelentă fundație constând dintr–o rocă de bază calcaroasă compactă.

Realizarea „în grade" a lucrurilor

Ne îndreptăm către nord, dinspre Luxor către Gizeh, stând pe bancheta din spate a maşinii lui Mohamed Walilli (un Peugeot 504) – o călătorie ce reprezenta puțin mai mult de 4 grade longitudine, adică de la latitudinea nordică de 25°42', până la paralela de 30°. Între Asiut şi El Minya – în ultimele luni o zonă de conflicte între extremiştii islamici şi forțele guvernamentale egiptene – ni s–a pus la dispoziție o escortă înarmată alcătuită din soldați, dintre care unul purta haine civile şi stătea pe scaunul de lângă Mohamed, ținând strâns la piept un pistol automat. Ceilalți, aproximativ o duzină de oameni înarmați cu puşti de asalt AK 47, erau repartizați în mod egal în două autofurgonete care, mergând una în fața noastră, cealaltă în spate, ne strângeau ca într–un sandviş.

— Oameni primejdioşi locuiesc aici, ne informase Mohamed în mod confidențial, pe şoptite, când fusesem opriți la un baraj stradal în Asiut şi ni se ordonase să aşteptăm să ne preia o escortă.

Acum, deşi în mod evident iritat de necesitatea de a se conforma vitezei mari a vehiculelor de escortă, părea să guste gloria de a face parte dintr–un convoi impresionant care, cu faruri pâlpâitoare şi în urlet de sirene, se strecura rapid prin traficul mai lent de pe autostrada ce lega Egiptul de Sus cu cel de Jos.

O vreme am privit pe fereastra maşinii spectacolul neschimbător al Nilului, înverzitele lui maluri fertile şi ceața roşiatică a deşerturilor ce se întindeau la câteva mile depărtare spre est şi vest. Acesta era Egiptul, adevăratul Egipt „organic" de azi şi de ieri, care se suprapunea (dar se întindea mult dincolo) peste ciudatul Egipt „oficial" din harta descrisă – o ficțiune dreptunghiulară ce acoperea o fâşie de pământ lungă de exact şapte grade terestre.

În secolul al nouăsprezecelea, renumitul egiptolog Ludwig Borchardt a exprimat astfel ceea ce şi astăzi constituie opinia ştiințifică tradițională a colegilor săi: „Trebuie să excludem cu totul posibilitatea ca oamenii din vechime să fi măsurat în grade"[1285]. Era o apreciere a cărei susținere părea să devină din ce în ce mai puțin probabilă. Oricine vor fi fost, era evident că proiectanții şi arhitecții inițiali ai necropolei de la Gizeh aparținuseră unei civilizații care ştia că Pământul era o sferă, îi cunoştea dimensiunile aproape tot

---

[1285] Citat în *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 333.

atât de bine ca şi noi, şi o împărțiseră în 360 de grade, întocmai ca şi astăzi.

Dovada în sprijinul acestei afirmații se află în crearea unei „țări" oficiale simbolice, lungă de exact şapte grade terestre, precum şi în amplasamentul Marii Piramide şi în orientarea ei după punctele cardinale – realizări admirabile din punct de vedere al geodeziei. Tot atât de convingător era şi faptul – la care s–a făcut deja referire în capitolul 23 – că perimetrul bazei piramidei raportat la înălțimea ei dă un număr egal cu *2 pi* şi că întregul monument pare să fi fost conceput pentru a servi ca *proiecție pe hartă* – la o scară de 1:43.200 – a emisferei nordice a planetei noastre:

Marea Piramidă era o proiecție pe patru suprafețe triunghiulare. Apexul reprezenta Polul, iar perimetrul reprezenta Ecuatorul. Acesta este motivul pentru care raportul dintre perimetru şi înălțime are valoarea 2 pi.

Raportul Piramidă/Pământ

Am demonstrat utilizarea lui *pi* în Piramidă[1286] şi nu este necesar să revenim la această problemă; în plus, existența relației bazate pe *pi,* deşi interpretată de savanții tradiționalişti ca fiind

---

[1286] A se vedea Capitolul 23.

întâmplătoare, nu este totuşi contestată de ei.[1287] Dar oare se presupune în mod serios că ar trebui să admitem că monumentul ar putea fi şi o reprezentare a emisferei nordice a Pământului proiectată pe suprafețe plane la o scară de 1:43.200? Să ne reamintim cifrele.

Conform celor mai bune estimări moderne, bazate pe observații efectuate din sateliți, circumferința ecuatorială a Pământului este de 24.902,45 mile, iar raza lui polară este de 3.949, 921 mile.[1288] Perimetrul bazei Marii Piramide este de 3.023,16 picioare, iar înălțimea ei este de 481,3949 picioare. [1289] După cum rezultă, reducerea la scară nu este *absolut* exactă, dar este foarte apropiată. Ba mai mult, dacă ne aducem aminte de umflătura de la Ecuatorul Pământului (planeta noastră fiind mai degrabă un sferoid turtit decât o sferă perfectă), rezultatele obținute de constructorii Piramidei par să se apropie şi mai mult de 1:43.200.

Cât de mult se apropie?

Dacă luăm în considerare circumferința ecuatorială a Pământului, de 24.902,45 mile, şi o reducem la scară (o împărțim) la 43.200, rezultatul obținut este de 0,5764 dintr–o milă.

[1287] Acceptat, de exemplu, de Edwards, Petrie, Baines şi Malek, şi aşa mai departe.

[1288] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, pag. 27:530.

[1289] *The Pyramids of Egypt,* pag. 87.

Într–o milă sunt 5.280 de picioare. Prin urmare, următorul pas este să înmulțim 0,5764 cu 5.280, ceea ce dă un număr de 3.043,39 picioare. Circumferința ecuatorială a Pământului redusă la scara de 1:43.200 este aşadar 3.043,39 picioare. Prin comparație, perimetrul bazei Marii Piramide este, aşa cum am văzut, de 3.023,16 picioare. Ceea ce reprezintă o „eroare" de numai 20 de picioare – sau aproximativ trei sferturi din 1%. Cu toate acestea, ținând seama de precizia extrem de fină (ca „de obicei") a constructorilor Piramidei (care în mod normal lucrau cu toleranțe chiar şi mai mici), este mai puțin probabil ca eroarea să fi fost urmarea unor greşeli în construcția giganticului monument decât a unei subestimări a circumferinței reale a planetei noastre *cu numai 163 de mile*, cauzată probabil, în parte, de neluarea în considerare a protuberanței ecuatoriale.

Să ne îndreptăm acum atenția asupra razei polare a Pământului, de 3.949, 921 de mile. Dacă o reducem la scara de 1:43.200 este, aşadar, de 482,59 picioare, iar comparativ cu înălțimea Marii Piramide este 481,3949 picioare – doar cu un picior mai mică decât cifra ideală, adică o eroare de numai o cincime din 1%.

Aşadar, cu o aproximație atât de mică încât practic nu constituie nicio diferență, perimetrul bazei Marii Piramide este într–adevăr 1:43.200 din circumferința ecuatorială a Pământului. Cu alte

cuvinte, de–a lungul tuturor secolelor de întuneric prin care a trecut civilizația apuseană, în decursul cărora cunoaşterea dimensiunilor planetei noastre era pierdută pentru noi, tot ce am fi avut de făcut pentru a redescoperi acele cunoştințe ar fi fost să măsurăm înălțimea şi perimetrul bazei Marii Piramide şi să le înmulțim cu 43.200!

Ce şanse sunt ca asta să fie o „pură întâmplare”?

Răspunsul de bun–simț este „absolut nicio şansă”, deoarece oricărei persoane raționale ar trebui să–i fie evident că faptele pe care le luăm în considerare n–ar putea fi decât rezultatul unei decizii de proiectare deliberate şi calculate cu mare atenție. Cu toate acestea, bunul–simț n–a constituit niciodată o facultate căreia să i se fi acordat mare stimă de către egiptologi, şi în consecință este necesar să ne întrebăm dacă în aceste date mai există ceva ce ar putea confirma că raportul 1:43.200 este o exprimare deliberată a unei inteligențe şi cunoaşteri, şi nu doar un capriciu numeric.

Raportul însuşi pare să ofere această confirmare, pentru simplul motiv că 43.200 *nu este* un număr întâmplător (ca, de exemplu, 45.000 sau 47.000, sau 50.500, sau 38.800). Dimpotrivă, el face parte dintr–o serie de numere şi de multipli ai acelor numere, care se leagă de fenomenul de precesiune al echinocțiilor şi care au devenit parte integrantă din miturile arhaice din întreaga lume. Aşa cum cititorul poate confirma

aruncând o privire în urmă, în Partea a V–a, numerele fundamentale ale raportului Piramidă/Pământ apar iar şi iar în acele mituri, uneori direct ca 43.200, alteori ca 432, ca 4.320, ca 432.000, ca 432.000 şi aşa mai departe.

S–ar părea că ne confruntăm cu două teze remarcabile, ce stau spate–n spate, ca şi cum ar fi fost concepute pentru a se susține una pe cealaltă. Este, desigur, îndeajuns de remarcabil faptul că Marea Piramidă ar putea funcționa ca model la scară de precizie al emisferei nordice a Pământului. Dar este încă şi mai remarcabil faptul că *scara respectivă* include numere legate tocmai de unul dintre mecanismele planetare–cheie ale Pământului. Acesta este precesiunea fixă şi din câte se pare eternă a axei sale de rotație în jurul polului eclipticei, un fenomen care face ca punctul echinocțiului de primăvară să migreze în jurul fâşiei zodiacalului cu o viteză de un grad la fiecare 72 de ani, şi cu 30 de grade (o constelație zodiacală completă) la fiecare 2.160 de ani. Precesiunea prin două constelații zodiacale, sau un parcurs de 60° de–a lungul eclipticii, durează 4.320 de ani.[1290]

Constanta repetare a acestor numere precesionale în vechile mituri ar putea fi, eventual, o coincidență. Văzută ca fenomen izolat, apariția numărului precesional 43.200 în raportul Piramidă/Pământ ar putea fi, de asemenea, o

---

[1290] A se vedea Partea a V-a.

coincidență (deşi şansele împotriva unei asemenea posibilități trebuie să fie astronomice). Dar când găsim numere precesionale în *amândouă* aceste zone – miturile antice şi monumentul antic – este într–adevăr nevoie de mare credulitate ca să presupun că nu este vorba decât de o coincidență. Ba mai mult, întocmai aşa cum mitul teutonic al zidurilor Valhallei ne duce la numărul precesional 432.000 invitându–ne să *calculăm* numărul de războinici care „au pornit la război împotriva Lupului" (500 plus 40 înmulțit cu 800, aşa cum am văzut în capitolul 33), tot aşa Marea Piramidă ne duce la numărul precesional 43.200 demonstrând prin raportul *pi* că ar putea fi un model la scară al Pământului şi apoi invitându–ne să *calculăm* acea scară.

Urme ce concordă?

La El Minya, vehiculele ce ne escortau ne–au părăsit, deşi soldatul în haine civile de pe scaunul de lângă şofer a rămas cu noi până la Cairo. Ne–am oprit pentru un prânz întârziat constând din pâine şi *felafel*[1291] într–un sat agitat şi gălăgios, apoi ne–am continuat drumul către nord.

În tot acest timp, gândurile îmi rămâneau concentrate asupra Marii Piramide. Era evident că nu din întâmplare o construcție atât de imensă şi

---

[1291] *Felafel:* corn plat din aluat de pâine umplut cu legume condimentate. (n. trad.).

de bătătoare la ochi ocupa un amplasament geografic şi geodezic cheie într–o parte a lumii care, în mod ciudat, părea să fi fost concepută şi „geometrizată” sub forma unei construcții simbolice, dreptunghiulare, lungă de exact şapte grade terestre. Dar cealaltă funcțiune a Piramidei, cea de protecție cartografică tridimensională a emisferei nordice, era cea care mă interesa în mod deosebit, deoarece sugera o „concordanță” cu străvechile dar înaintatele hărți ale lumii descrise în Partea I. Acele hărți, care făceau uz de trigonometria sferică şi de o serie de proiecții complicate, fuseseră citate de profesorul Charles Hapgood ca oferind dovezi tangibile, cu caracter de document, ale faptului că o civilizație înaintată, posedând cunoştințe vaste referitoare la globul terestru, trebuie să fi înflorit în timpul ultimei ere glaciare. Şi iată că se dovedea că Marea Piramidă îndeplinea o funcțiune cartografică față de emisfera nordică şi constituia, de asemenea, o proiecție complexă. Aşa cum explica un expert:

Fiecare suprafață plană a Piramidei a fost concepută pentru a reprezenta un sfert curbat al emisferei nordice, sau un cvadrant sferic de 90 de grade. Pentru a proiecta în mod corect un cvadrant sferic pe un triunghi plan, arcul sau baza cvadrantului trebuie să aibă aceeaşi lungime ca baza triunghiului, iar atât cvadrantul cât şi triunghiul trebuie să aibă aceeaşi înălțime. Asta se întâmpla numai *în cazul unei secțiuni*

transversale sau a unei împărțiri pe din două a Marii Piramide, ale cărei unghiuri de înclinare ale fețelor dau un raport egal cu pi *între lățimea şi baza ei...*[1292]

Era oare posibil ca exemplare încă existente sau complicații ale unor hărți vechi – ca de exemplu harta lui Piri Reis – să fi putut ajunge, într–unele cazuri, înapoi la documentele–sursă produse de aceeaşi cultură care încorporase cu iscusință cunoştințele sale privitoare la globul terestru în dimensiunile Marii Piramide (şi, de fapt, în dimensiunile Egiptului antic însuşi, cărora li se dăduse cu atâta grijă o formă geometrică)?

Cu greu aş fi putut uita că Charles Hapgood şi echipa lui petrecuseră luni de zile încercând să descopere unde se centrase proiecția inițială a hărții lui Piri Reis. Răspunsul pe care–l obținuseră în final era Egiptul, şi mai exact regiunea Seyne (Aswan) din Egiptul de Sus[1293] – unde, aşa cum am văzut, se afla un important observator astronomic, situat la latitudinea nordică de 24°06' – granița sudică oficială.

Este inutil să spunem că pentru calculul circumferinței Pământului şi al pozițiilor în funcție de latitudini ar fi fost necesare observații astronomice de precizie.[1294] Dar cu cât mai mult

---

1292 *Secrets of the Great Pyramid,* pag. 189.

1293 *Maps of the Ancient Sea Kings,* pag. 17 şi în continuare.

1294 A se vedea, de exemplu, *The Shape of the World,* pag. 23.

înainte de perioada istorică făcuseră vechii egipteni şi strămoşii lor astfel de observații? Şi care învățaseră ei cu adevărat această iscusință, aşa cum afirmau fără înconjur în tradițiile lor, de la zeii care odinioară umblaseră printre ei?

Navigatori în Nava milioanelor de ani

Zeul despre care vechii egipteni credeau că îi învățaseră pe strămoşii lor principiile astronomiei era Thot: „Cel care soseşte în Ceruri, numărătorul stelelor, cel ce ține socoteala Pământului şi a ceea ce se află în el, şi măsurătorul Pământului”[1295]

Reprezentat în mod obişnuit ca un bărbat ce poartă o mască de ibis, Thot era un membru de frunte al grupului de elită alcătuit din zeitățile „Primelor Timpuri”, care dominaseră viața religioasă a vechiului Egipt de la începutul şi până la sfârşitul civilizației sale. Aceştia erau zeii cei mari, *neteru*. Deşi se crede că, într–un anume sens, se auto–creaseră, se recunoaşte în mod deschis şi e de la sine înțeles şi că aveau o legătură deosebită, de un fel oarecare, cu o altă țară – o țară fantastică şi extrem de îndepărtată, la care în textele vechi se face referire sub denumirea de Ta–Neteru – „țara zeilor”.[1296]

Se credea că Ta–Neteru avusese un amplasament pământean anume, la foarte mare

---

[1295] *The Gods of the Egyptians,* vol. I, pag. 400.
[1296] Idem, vol I, pag. 443; vol. II, pag. 7, 287.

distanță spre sud de Egiptul antic – peste mări şi oceane – mai departe chiar şi decât Punt, patria condimentelor (care se află probabil de–a lungul coastei somaleze a Africii de Est).[1297] Cu toate acestea, ca pentru a încurca lucrurile, uneori se vorbea despre Punt şi ca „Țara divină", sau „Țara Zeilor", şi se considera că el era sursa tămâii şi a smirnei plăcut–mirositoare, preferate în mod deosebit de către zei.[1298]

De *neteru* mai era legat şi un alt paradis mitic – un „locaş al celor binecunoscuți", unde erau duşi uneori cei mai buni dintre oameni – despre care se credea că era „situat departe, dincolo de o mare întindere de ape". Aşa cum remarca Wallis Budge în importantul său studiu intitulat *Osiris and the Egyptian Resurrection* („Osiris şi Reînvierea Egipteană"), „egiptenii credeau că în acea țară se putea ajunge numai cu ajutorul unei corăbii, sau cu ajutorul personal al zeilor care, potrivit credințelor, îi transportau acolo pe favoriții lor…"[1299]. Cei îndeajuns de norocoşi pentru a

---

[1297] Idem, vol. II, pag. 7, unde zeității Amen-Ra i se spune, într-un imn: „Zeilor le place mirosul tău, tu – cel care ai venit din Punt, tu – cel dintâi născut din roua dimineții, care ai venit din Țara-Divină (Ta-Neteru)." A se vedea şi voi. II, pag. 287. Mulți oameni de ştiință cred că Punt se afla pe coasta somaleză a Africii de Est, unde şi în zilele noastre cresc arborii care produc tămâia şi smirna. („hrana zeilor").

[1298] Idem.

[1299] *Osiris and the Egyptian Resurrection,* vol. I, pag. 98; Textele Piramidei ale lui Pepi 1, Meren-Rah şi Pepi II, traduc în aceeaşi

căpăta drept de intrare urmau să se pomenească într–o grădină fermecată constând din „insule, legate între ele prin canale pline cu apă curgătoare datorită căreia insulele erau mereu înverzite şi fertile…”[1300] Pe insulele din acea grădină, „grâul creştea înalt de cinci coți, spicele fiind lungi de doi coți şi tulpinele de trei, iar orzul creştea înalt de şapte coți, spicele fiind lungi de trei coți şi tulpinele de patru.”[1301]

Oare dintr–o țară ca asta, splendid irigată şi cu o agricultură ştiințifică, venise în Egipt, în zorii „primelor timpuri”, aducătorul agriculturii Osiris, al cărui titlu era cel de „Preşedinte al Țării din Sud”?[1302] Şi care dintr–o astfel de țară, accesibilă numai cu ajutorul unei nave, venise şi Thot, cel cu masca de Ibis, străbătând mări şi oceane pentru a le înmâna neprețuitele daruri ale astronomiei şi măsurării Pământului locuitorilor primitivi ai preistoricei văi a Nilului?

Oricare ar fi adevărul din spatele tradiției, Thot era păstrat în amintire şi venerat de vechii egipteni ca inventatorul matematicii, astronomiei şi ingineriei.[1303] Potrivit celor scrise de Wallis Budge,

---

lucrare, vol. II, pag. 316, unde sunt prezentate clar legăturile maritime ale țării binecuvântaților.

[1300] Idem, vol. I, pag. 97.

[1301] Idem, pag. 97–98.

[1302] Idem, vol. II, pag. 307.

[1303] Veronica Ions, *Egyptian Mythology* („Mitologia egipteană”), Newnes Books, Londra, 1986, pag. 84.

„Se credea că voința şi puterea lui erau cele care țineau în echilibru forțele Cerului şi ale Pământului. Marea lui pricepere în matematicile cereşti era cea care se folosea cum trebuie de legile pe care se baza crearea şi menținerea Universului.” [1304] De asemenea, lui Thot i se atribuia meritul de a–i fi învățat pe vechii egipteni meseriile de geometru şi de topometru, medicina şi botanica. Se credea că el fusese inventatorul „cifrelor, al literelor alfabetului şi al iscusinței cititului şi scrisului.”[1305] El era Marele Stăpân al Magiei”[1306], care putea să deplaseze obiecte prin puterea vocii lui, „autorul fiecărei lucrări în fiecare ramură a cunoştințelor, atât omeneşti cât şi divine”.[1307]

Învățăturilor lui Thot – pe care le păstrau cu gelozie în templele lor şi despre care pretindeau că le fuseseră transmise din generație în generație sub forma a patruzeci şi două de cărți de instrucțiuni [1308] – le atribuiau vechii egipteni înțelepciunea şi cunoştințele lor despre bolta cerească, renumite în lumea întreagă. Despre aceste cunoştințe vorbeau aproape cu spaimă comentatorii care au vizitat Egiptul începând cu secolul al cincilea î.e.n. Şi după aceea.

[1304] *The Gods of Egyptians,* vol. I, 407–408.
[1305] Idem, vol. I, pag. 414.
[1306] *Egyptian Mythology,* pag. 85.
[1307] *The Gods of Egyptians,* vol. I, pag. 414.
[1308] Idem, pag. 414–415.

Herodot, primul dintre aceşti călători, remarca:

Egiptenii au fost cei dintâi care au descoperit anul solar, şi care i–au împărțit durata în douăsprezece părți… Observarea mişcării stelelor a fost cea care i–a îndemnat să adopte această divizare…[1309]

Platon (secolul patru î.e.n.) relata că egiptenii observaseră stelele „vreme de zece mii de ani”[1310]. Iar mai târziu, în primul secol î.e.n., Diodorus Siculus a lăsat următoarea relatare mai detaliată:

Pozițiile şi aranjamentele stelelor precum şi mişcările lor au constituit dintotdeauna obiectul unei observații atente din partea egiptenilor… Din timpuri străvechi şi până astăzi, ei au păstrat date privitoare la fiecare dintre aceste stele, consemnate de–a lungul unui număr incredibil de ani…[1311]

Oare de ce să fi cultivat vechii egipteni un interes aproape obsesiv față de observarea pe termen lung a stelelor, şi pentru ce, în mod deosebit, ar fi trebuit să păstreze date consemnate cu privire la mişcările lor „de–a lungul unui număr incredibil de ani”? Observații atât de detaliate n–ar fi fost

---

1309 *The History,* 2:4.

1310 Relatat în lucrarea lui E. M. Antoniadi, *L'Astronomie egyptienne* („Astronomia egipteană”), Paris, 1934, pag. 3–4; A se vedea şi Schwaller, pag. 279.

1311 *Diodorus Siculus,* vol. I, pag. 279–280.

necesare, dacă singurul interes ar fi fost – aşa cum au sugerat în mod serios o serie de oameni de ştiință – legat de agricultură (nevoia de a prezice anotimpurile, ceva de care este în stare orice persoană născută la țară). Trebuie să fi existat şi un alt scop.

Şi–n afară de asta, de fapt cum de se apucaseră de astronomie primii egipteni? Astronomia nu este un hobby evident, pe care nişte oameni încurajați de uscat, locuitori ai unei văi, să şi–l dezvolte din proprie inițiativă. Poate ar trebui să luăm mai în serios explicația pe care o oferă ei înşişi: că pe strămoşii lor i–a învățat un zeu să studieze stelele. Am putea, de asemenea, să acordăm mai multă atenție multelor referiri cu conotații inconfundabil maritime din Textele Piramidelor. [1312] Şi s–ar putea trage noi concluzii importante din arta religioasă a Egiptului antic, în care zeii sunt reprezentați călătorind cu frumoase nave aerodinamice, cu provă înaltă, construite conform aceloraşi specificații înaintate referitoare la navigația maritimă ca şi navele din piramidele de la Gizeh şi misterioasa flotă amarată în nisipurile deşertice de la Abydos.

De regulă, oamenii legați de uscat nu devin astronomi; oamenii ce navighează pe mări – da. Nu–i oare posibil ca iconografia maritimă a

---

[1312] *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* de exemplu pag. 78, 170, 171, 290.

vechilor egipteni, concepția corăbiilor lor, precum şi frumoasa lor obsesie față de observarea stelelor, să fi fost o parte dintr–o moştenire transmisă strămoşilor lor de către o rasă de navigatori, călători pe mări, deocamdată neidentificată, având origini într–o preistorie îndepărtată? Într–adevăr, numai o astfel de rasă arhaică, o astfel de civilizație maritimă uitată, şi–ar fi putut lăsa în urmă amprentele sub forma unor hărți care reprezintă cu acuratețe lumea aşa cum arăta înainte de sfârşitul ultimei ere glaciare. Într–adevăr, numai o astfel de civilizație, care şi–a căutat drumul orientându–se după stele „vreme de zece mii de ani", ar fi putut remarca şi măsura durata fenomenului de precesiune a echinocțiilor cu precizia atestată de miturile antice. Şi, deşi ca ipoteză, numai o astfel de civilizație putea să fi măsurat Pământul cu suficientă precizie pentru a fi ajuns la dimensiunile reproduse la o scară redusă în Marea Piramidă.

Semnătura unei date îndepărtate

Se făcuse aproape miezul nopții când am ajuns la Gizeh. Am fost cazați la Siag, un hotel cu o vedere excelentă spre Piramide, şi am stat pe balconul nostru în timp ce stelele din brâul lui Orion îşi urmau încet drumul către partea sudică a bolții cereşti.

Aşa cum demonstrase de curând arheo–astronomul Robert Bauval, aranjamentul acestor

trei stele era cel care servise drept şablon celest pentru planul de amplasament al celor trei piramide de la Gizeh. Acest lucru în sine constituia o descoperire remarcabilă, sugerând un nivel mult mai înalt de astronomie bazată pe observaţii şi de pricepere în domeniul topografiei şi al amplasării pe teren decât cel pe care li–l atribuiseră oamenii de ştiinţă vechilor egipteni. Cu toate acestea, şi mai remarcabil era faptul – care constituia şi motivul pentru care aranjasem să mă întâlnesc cu Bauval la Gizeh, în dimineaţa următoare – că acesta era convins că aranjamentul trasat pe sol (cu ajutorul a aproape cincisprezece milioane de pietre prelucrate perfect) concorda întocmai cu desenul de pe cer în timpul epocii din ajunul anului 10.450 î.e.n.

Dacă Bauval nu se înşela, piramidele fuseseră concepute, folosind modificările pe care precesiunea le produce în poziţiile stelelor, ca o semnătură permanentă a mileniului al unsprezecelea î.e.n.

58

58. Complexul de piramide al lui Zoser, de la Saqqara. Considerat de arheolog ca fiind cea mai veche construcție masivă din piatră realizată de omenire, celebra Piramidă în Trepte este înaltă de 200 de picioare şi datează de pe timpul cele de-a Treia Dinastii, aproximativ din anul 2650 î.e.n.

59. Camera Mormântului, cu pereții acoperiți cu hieroglife, din Piramida lui Unas — a Cincea Dinastie — de la Saqqara, principalul lăcaş de păstrare a misterioaselo Texte ale Piramidelor. A se observa că plafonul este decorat din belşug cu stele.

59

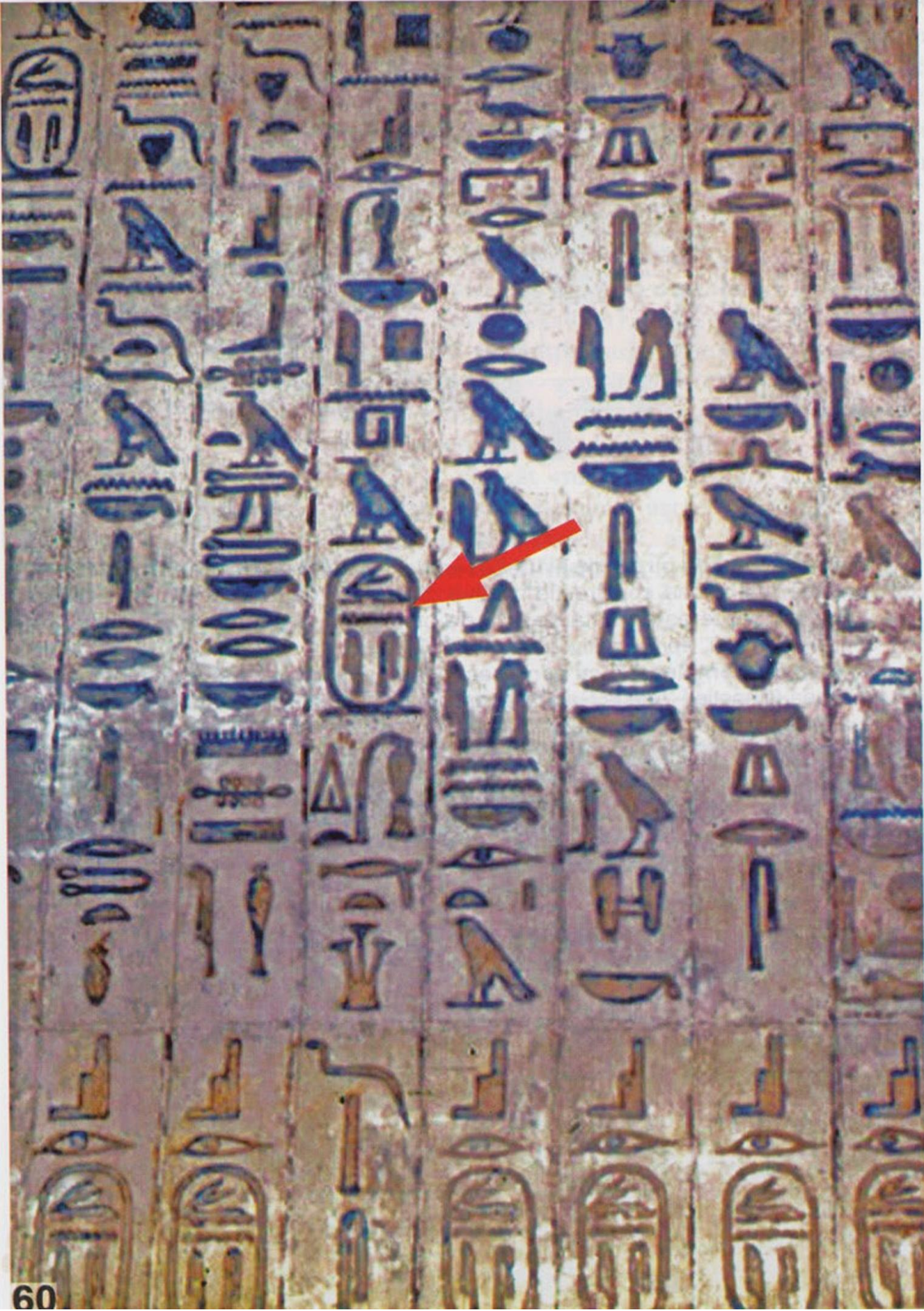

61

60. Detalii din Textele Piramidelor, pe pereții din camera mortuară a lui Unas, la Sakkara, cu numele lui Unas înscris în cartuşul oval din centrul cadrului (v. săgeata roşie). Textul despre destinul faraonului decedat, ca suflet renăscut în constelația lui Orion, conține o serie de referințe tehnologice bizare.

61. Lista regilor, în templul lui Seti I de la Abydos. În partea stângă a cadrului, faraonul Seti I (1306—1210 î.e.n.) îi arată fiului său (viitorul Ramses al II-lea) o inscripție cu numele celor 76 de faraoni care l-au precedat la tronul Egiptului.

62. Templul lui Seti I este dedicat lui Osiris, „Stăpân al Eternității", reprezentat aici şezând în centrul cadrului, purtând coroana Atef şi barba caracteristică prin care simbolismul lui se leagă de acela al lui Viracocha în Anzi, şi cu al lui Quetzalcoatl în America Centrală.

62

63

63. Vedere de sus a Osireion-ului, uriaşă construcţie subterană excavată din mâl şi nisip, în spatele Templului lui Seti I de la Abydos şi atribuită de egiptologi tot lui Seti I (începutul mileniului XIII î.e.n). Geologii îi contrazic: nivelul pardoselii Osireion-ului este amplasat cu peste 50 de picioare sub cel al Templului, ceea ce sugerează că ar fi fost construit cu cca. 10.000 de ani înainte apoi acoperit gradat prin sedimentare.

64. Stilul arhitectural megalitic al Osireion-ului nu seamănă cu stilul nici uneia din construcţiile cunoscute din perioada lui Seti I (v. omul comparativ cu un bloc monolitic al Osireion-ului). Se aseamănă mult, totuşi, cu arhitectura gigantică şi austeră a Templului Văii şi a templelor mortuare de la Gizeh, care prin ele însişi sunt mărturiile unei antichităţi mult mai îndepărtate decât acceptă arheologii.

64b. Floarea Vieţii (sau „Cubul lui Metatron"). S-a făcut multă vâlvă în jurul construcţiei geometrice denumite „Floarea Vieţii". Pe câţiva din stâlpii Osireion-ului, sculptate într-un mod inexplicabil, se regăsesc mai multe astfel de „Flori ale Vieţii".

64a

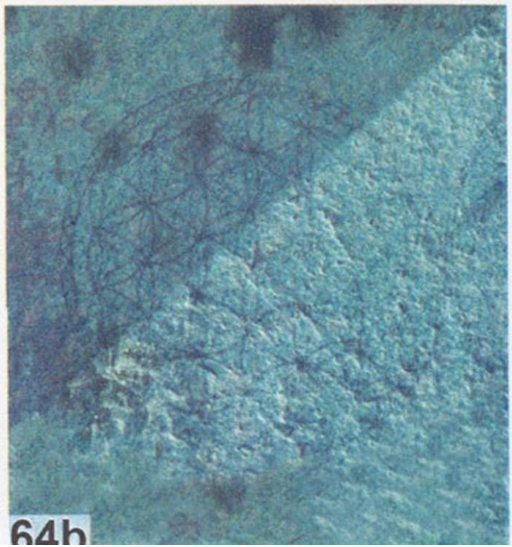

64b

65a. Portalul principal de intrare în Osireion. A se compara cu fotografia **9** din Partea I, şi cu Templul Văii arătat pe contrapagină.

65b. Poarta secundară a Osireion-ului.

Baza templului este cu 30 de picioare sub nivelul deşertului, iar partea centrală — cu 40 de picioare, ceea ce înseamnă că este şi sub nivelul de inundaţie al Nilului. Asta conduce la ideea că partea centrală a templului formează o insulă cu un şanţ de apărare umplut cu apă de jur-împrejur. Pereţii exteriori sunt din granit roşu.

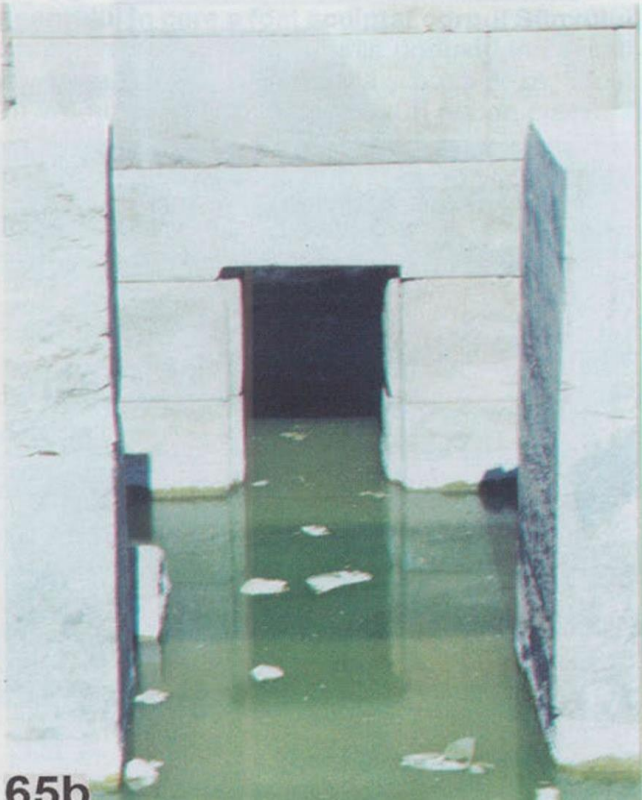

66

67

68

69b

69a

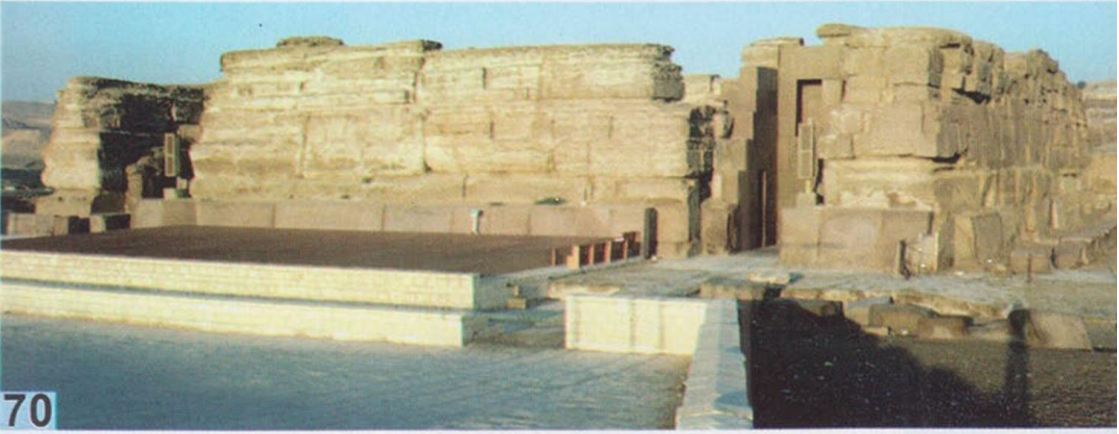

70

66 şi **67. Vederi interioare ale aşa numitului Templu al Văii, al lui Khafre, la Gizeh.** A se remarca megaliții calcaroşi profund degradați de intemperii, vizibili deasupra şi în spatele blocurilor de finisaj din granit. Este oare posibil ca aceste blocuri din granit să provină dintr-o etapă mult ulterioară celor calcaroşi?

68. Este oare o coincidență că tipul de zidărie în mozaic al Templului Văii se aseamănă atât de mult cu cele găsite în Peru? Compară cu fotografiile **5** şi **6** din Partea I.

69. Marele Sfinx văzut dinspre sud. Urmele de eroziune distincte de pe corpul Sfinxului le dovedesc geologilor că principalul agent de degradare au fost ploile abundente — care au căzut din belşug în această zonă în mileniul XI î.e.n.

70. Giganticii pereți exteriori ai Templului Văii, alcătuiți din blocuri erodate de apă, fiecare dintre ele cântărind cât o locomotivă diesel modernă.

71. Partea din spate a gropii sau a şanțului în care a fost sculptat corpul Sfinxului prezintă încă o dată fisurile verticale caracteristice, cu adânciturile unduind în cavități dantelate, datorate precipitațiilor. Partea dorsală a Sfinxului, vizibilă şi ea în poză, a fost parțial acoperită în urma reparațiilor, în vremurile moderne, cu blocuri noi de piatră.

71

72

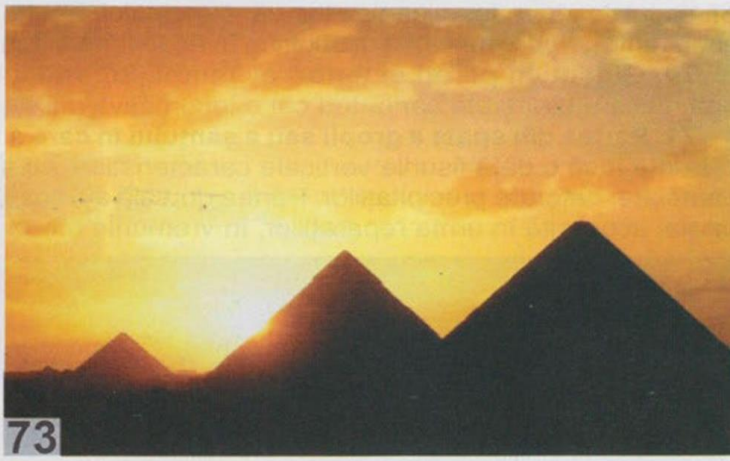

73

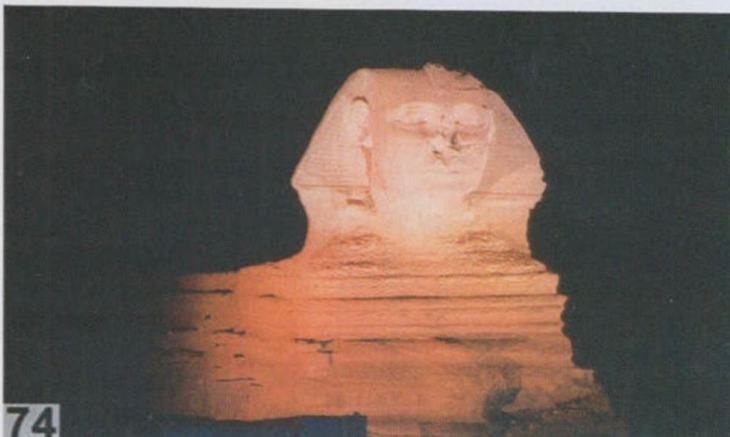

74

72. Cea de-a doua piramidă, în zori, cu apexul luminat de primele raze ale soarelui ce răsare.

73. Soarele solstițiului de iarnă deasupra piramidelor de la Gizeh. Cercetări arheo-astronomice recente au demonstrat că cele trei Mari Piramide, precum şi Marele Sfinx, constituie părți ale unei gigantice hărți cereşti, aşa cum apărea aceasta în anul 10.000 î.e.n.

74. Sfinxul, răsărind din tenebrele nopții, cu labele din față alungite alene, păzind întru eternitate piramidele egiptene.

Capitolul 49

Puterea Piramidei

La o scară de 1:43.200, Marea Piramidă slujeşte ca model şi ca proiecție cartografică a emisferei nordice a Pământului. Ceea ce exclude cu totul posibilitatea ca asta să fie o coincidență este faptul că scara respectivă concordă numeric cu viteza de precesiune a echinocțiilor – unul dintre cele mai caracteristice mecanisme planetare ale Pământului. Este aşadar clar că ne aflăm aici în fața manifestării unei decizii de proiectare deliberate: o decizie care s–a dorit să fie recunoscută ca atare de orice cultură care a ajuns (a) la o cunoaştere precisă a dimensiunilor Pământului şi (b) la o cunoaştere exactă a vitezei mişcării de precesiune.

Mulțumită lucrărilor lui Robert Bauval, acum putem fi siguri că încă o altă decizie de proiectare, de asemenea deliberată, a fost implementată în Marea Piramidă (care – faptul devine din ce în ce mai evident – trebuie să fie înțeleasă ca un dispozitiv menit să îndeplinească multe funcțiuni diverse). În acest caz, proiectul era cu adevărat ambițios, implicând şi cea de–a doua şi a treia Piramidă, dar el poartă amprentele aceloraşi arhitecți şi constructori străvechi care au conceput Marea Piramidă ca pe un model la scară al Pământului. Semnul lor distinctiv pare să fi fost precesiunea – poate pentru că le plăcea

regularitatea şi predictibilitatea ei matematică – şi au folosit precesiunea pentru a alcătui un plan care să poată fi înțeles corect numai de o cultură înaintată din punct de vedere ştiințific.

Cultura noastră corespunde acestei cerințe, şi Robert Bauval este primul care a identificat parametrii fundamentali ai planului – o descoperire pentru care a primit aplauze publice şi care îi va aduce, la vremea potrivită, recunoaşterea ştiințifică pe care o merită.[1313] De naționalitate belgiană, născut şi crescut la Alexandria, este înalt, suplu, cu obrazul bine bărbierit, are patruzeci şi ceva de ani şi un început de chelie. Cea mai remarcabilă trăsătură fizică a sa este un maxilar inferior ce inspiră încăpățânare şi care–i caracterizează firea tenace şi cercetătoare; vorbeşte cu un accent hibrid franco–egipteano–englezesc şi, ca urmare, este în mod clar un oriental. Posedă o inteligență de primă clasă şi este întotdeauna într–o stare de neastâmpăr, acumulând şi analizând date noi referitoare la aspectele care–l interesează, găsind noi modalități în care să considere problemele mai

---

[1313] Lucrarea lui Robert Bauval *The Orion Mystery,* (Heinemann, Londra; Crown, New York; Doubleday, Canada; List, Germania; Planeta, Spania; Pygmalion, France, etc.) a fost un bestseller internațional, la publicarea sa în 1994. Egiptologii au strâns rândurile împotriva implicațiilor, pe care au refuzat să le discute, dar mulți astronomi distinşi au salutat descoperirile lui Bauval ca pe un progres.

vechi. În cursul acestor preocupări, a reuşit, cu totul din întâmplare, să se transforme într–un soi de magician cu cunoştințe ezoterice.

Misterul lui Orion

Rădăcinile descoperirilor făcute de Bauval la Gizeh datează încă din anii 1960–1970, când egiptologul şi arhitectul Dr. Alexander Badawy şi astronomul american Virginia Trimble au demonstrat că puțul sudic al Camerei Regelui din Marea Piramidă era ațintit – în Epoca Piramidelor, adică între anii 2.600–2.400 î.e.n. – ca o țeavă de tun către Brâul lui Orion.[1314]

Bauval s–a hotărât să testeze puțul sudic din Camera Reginei, pe care Badawy şi Trimble nu–l cercetaseră, şi a constatat că, în Epoca Piramidelor, era îndreptat către steaua Sirius. Dovezile care atestau acest lucru au fost furnizate de inginerul german Rufolf Gantenbrink, ca urmare a măsurătorilor efectuate cu ajutorul robotului său *Upuaut,* în martie 1993. Acesta era robotul care făcuse uimitoarea descoperire a unei bariere culisante ce bloca puțul la o distanță de aproximativ două sute de picioare de la Camera Reginei. Echipat cu un *clinometru*l de înaltă tehnicitate, mica maşinărie furnizase, de asemenea, prima citire efectuată vreodată cu o precizie perfectă a unghiului de înclinare al

---

[1314] Virginia Trimble, citată în *The Orion Mystery,* pag. 241.

puțului: 39°30'.

Iată explicațiile lui Bauval:

Am efectuat calculele și acestea au stabilit că puțul fusese orientat către trecerea peste meridian a lui Sirius, în jurul anului 2.400 î.e.n. Nu putea exista absolut nicio îndoială. Am recalculat și orientarea Brâului lui Orion, determinată de Badawy și Trimble, folosind noile date pe care mi le–a furnizat Gantenbrink cu privire la înclinarea puțului sudic din Camera Regelui. Valoarea măsurată de el era de exact 45°, în timp ce Badawy ți Trimble căpătaseră, pe baza datelor lui Flinders Petrie, o valoare ceva mai puțin exactă, de 44°30'. Noile date mi–au îngăduit să îmbunătățesc cifrele orientării determinate de Badawy și Trumble. Am constatat că puțul era orientat cu precizie spre Al Nitak, cea mai de jos dintre cele trei stele ale Brâului, care intersecta meridianul la o înălțime de 45° aproximativ în anul 2.475 î.e.n.[1315]

Până în punctul acesta, concluziile lui Bauval se încadrau perfect în limitele cronologice stabilite de egiptologii tradiționaliști, care fixează în mod obișnuit data construcției Marii Piramide în jurul anului 2.520 î.e.n. [1316] La drept vorbind, orientările la care a ajuns arheo–astronomul sugerează că puțurile au fost construite mai degrabă puțin mai târziu, decât mai înainte decât

---

[1315] Comunicări/interviuri personale, pag. 1993–1994.

[1316] *Atlas of Ancient Egypt,* pag. 36

admitea ştiința convențională.

Cu toate acestea, aşa cum prea bine ştie cititorul, Bauval a mai făcut şi o altă descoperire, de o natură cu mult mai tulburătoare. Şi de această dată, descoperirea e legată de stelele din Brâul lui Orion:

Ele sunt dispuse de–a lungul unei diagonale orientate pe direcția sud–vest față de axa Căii Lactee, iar Piramidele sunt înşiruite pe o diagonală orientată pe direcția sud–vest față de axa Nilului. Dacă priveşti cu atenție într–o noapte senină, vei vedea că şi cea mai mică dintre cele trei stele, cea de sus, pe care arabii o numesc Mintaka, este uşor deviată spre est față de diagonala principală alcătuită de celelalte două. Acest aranjament este imitat pe Pământ, unde constatăm că Piramida lui Menkaure este deviată în exact aceeaşi măsură spre est față de diagonala principală determinată de Piramida lui Khafre (care reprezintă steaua din mijloc, Al Nilam) şi de Marea Piramidă, care reprezintă steaua Al Nitak. Este într–adevăr foarte evident că toate aceste monumente au fost amplasate în conformitate cu un plan de situație unic, care a redat cu o extraordinară precizie amplasamentul celor trei stele… Ceea ce s–a făcut la Gizeh a fost construirea pe Pământ a Brâului lui Orion![1317]

Şi avea să mai urmeze ceva. Folosind un

[1317] Comunicări/interviuri personale.

program de calculator complex[1318], capabil să reprezinte grafic modificările pe care precesiunea le producea în declinațiile tuturor stelelor vizibile pe cer, din orice parte a lumii şi din orice epocă, Bauval a constatat că acea corelație dintre Piramide şi Brâul lui Orion este generală şi evidentă în toate epocile, dar specifică şi exactă numai într–una singură:

În anul 10.450 î.e.n. – şi numai la acea dată – constatăm că aranjamentul pe Pământ al Piramidelor constituie o reflectare perfectă a aranjamentului pe Cer al stelelor. Vreau să spun că este o potrivire perfectă – fără nicio eroare – şi nu poate fi accidentală, deoarece întregul aranjament reprezintă corect două evenimente cereşti foarte neobişnuite, care au avut loc numai la acea dată. Mai întâi, şi din pură întâmplare, Calea Lactee, aşa cum se vedea de la Gizeh în anul 10.450 î.e.n., reproducea cu exactitate cursul meridional al văii Nilului, în al doilea rând, la est de Calea Lactee, cele trei stele din Brâul lui Orion se aflau la cea mai mică altitudine de–a lungul ciclului lor precesional, iar Al Nitak, steaua reprezentată prin Marea Piramidă, intersecta meridianul la 11°08'.[1319]

Cititorul este deja familiarizat cu modul în care precesiunea axială a Pământului face ca răsăritul soarelui la echinocțiul de primăvară să migreze

---

1318 *Skyglobe* 3.6.
1319 Comunicări/interviuri personale.

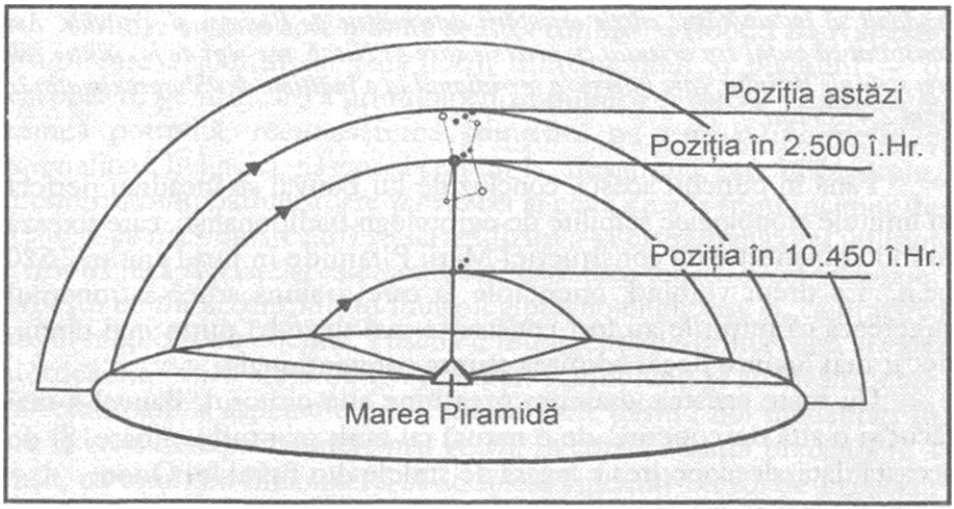

Precesiunea şi stelele ce formează centura constelaţiei Orion.

de–a lungul fâşiei zodiacale într–un ciclu de aproximativ 26.000 de ani. Acelaşi fenomen afectează şi declinația (asfințitul) tuturor stelelor vizibile, producând – în cazul constelației Orion – modificări de altitudine treptate dar semnificative. Astfel, din cel mai înalt punct al său la intersectarea cu meridianul (58°11' deasupra orizontului sudic, aşa cum se vedea de la Gizeh), Al Nitak are nevoie de aproximativ 13.000 de ani, stelele din Brâu se înalță încet din nou, până când Al Nitak revine la 58°11'; apoi, în timpul următorilor 13.000 de ani, coboară încă o dată treptat până la 11°08'. Acest ciclu este etern: 13.000 de ani în jos, şi tot aşa veşnic.[1320]

[1320] *Skyglobe* 3.6.

Ceea ce vedem pe platoul de la Gizeh este configurația exactă pentru anul 10.450 î.e.n. – ca și cum un maestru–arhitect ar fi venit aici în acea epocă și s–ar fi decis să traseze pe Pământ o hartă uriașă, folosind un amestec de caracteristici naturale și artificiale. A utilizat cursul meridional al Văii Nilului pentru a reprezenta Calea Lactee, așa cum arăta atunci. A construit cele trei Piramide pentru a reprezenta cele trei stele, întocmai așa cum arătau atunci. Şi a aşezat cele trei Piramide în exact aceeaşi poziție în raport cu Valea Nilului ca și cea ocupată atunci de cele trei stele față de Calea Lactee. Era un mod foarte inteligent, foarte ambițios, foarte precis de a semnala acea epocă – dacă vreți, de a fixa pentru totdeauna în arhitectură o anumită dată…[1321]

„Primul Timp"

Implicația corelației cu Orion mi se pare complicată şi stranie. Pe de o parte, puțurile sudice ale Marii Piramide „ancorează din punct de vedere precesional" de Al Nitak şi Sirius în pozițiile lor din anii 2.475–2.400 î.e.n., date ce coincid mulțumitor de bine cu epoca în care egiptologii susțin că au fost construite monumentele.

Pe de altă parte, aranjamentul celor trei piramide în raport cu Valea Nilului semnalează data mult anterioară de 10.450 î.e.n. Asta coincide cu descoperirile geologice controversate făcute de

---

[1321] Comunicări/interviuri personale.

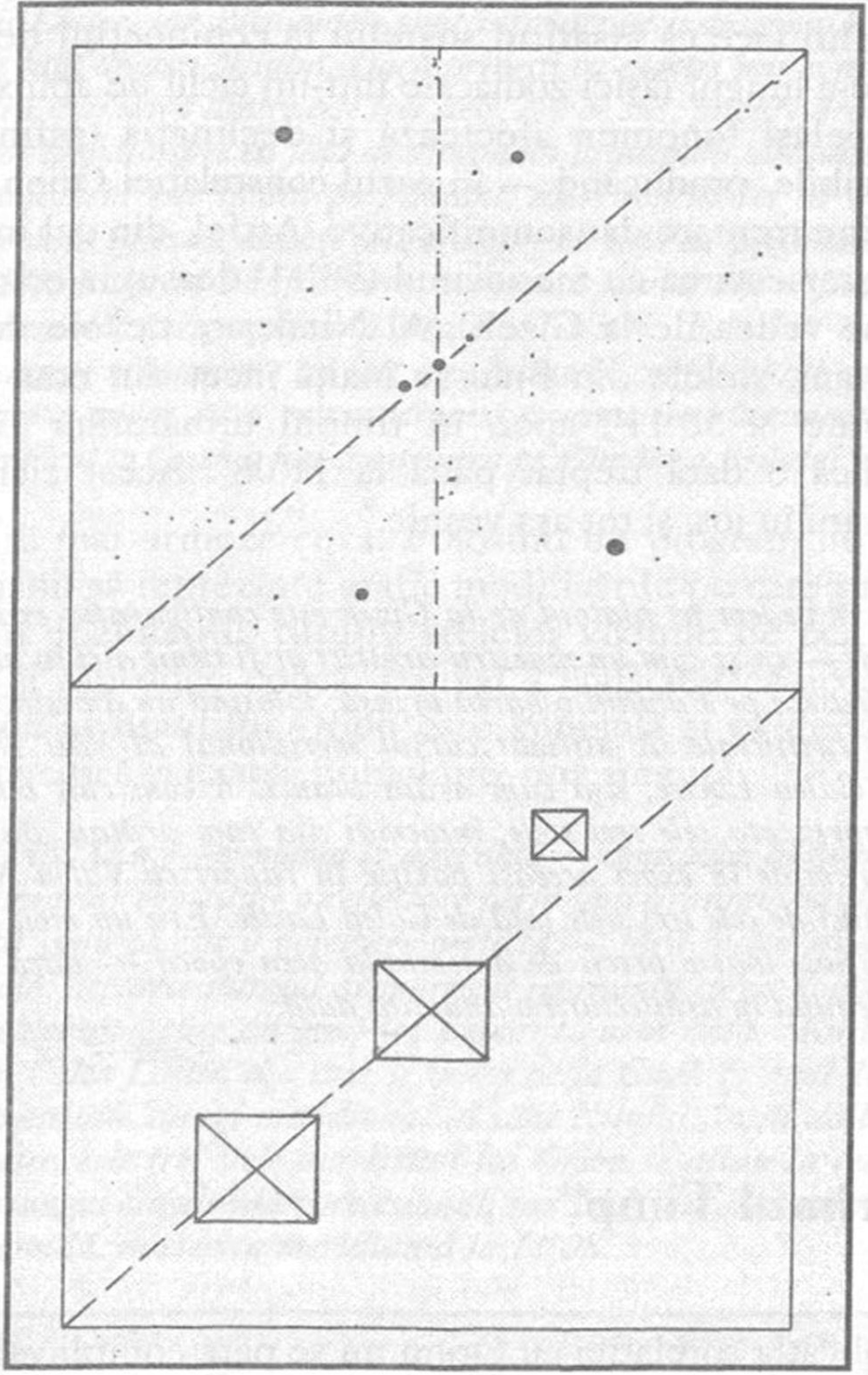

Piramidele şi stelele ce formează centura constelaţiei Orion în anul 10.450 î.e.n. — vedere de ansamblu.

John West şi Robert Schoch la Gizeh, care sugerează prezența în Egipt a unei civilizații înaintate în al unsprezecelea mileniu î.e.n. În plus, la aranjamentul piramidelor nu s–a ajuns la nimereală sau printr–un procedeu întâmplător, ci el pare să fi fost ales în mod deliberat pentru că marca un eveniment important din punct de vedere al precesiunii: punctul cel mai de jos, începutul, „Primul Timp“ din ciclul „urcător” de 13.000 de ani al lui Orion.

Ştiam că Bauval crede că acest eveniment astronomic a fost legat în mod simbolic cu miticele „Prime Timpuri” ale lui Osiris – epoca zeilor, când se presupune că în Valea Nilului a fost adusă civilizația – şi că acest raționament al lui decurge din mitologia Egiptului antic, care stabileşte o legătură directă între Osiris şi constelația Orion (şi între Isis şi Sirius).[1322]

Oare *arhetipurile*1323 istorice ale lui Osiris şi Isis să fi sosit într–adevăr aici în „Primele Timpuri”, acum 12.500 de ani?[1324] Cercetările mele în domeniul mitologiilor referitoare la era

---

[1322] A se vedea capitolele 42 şi 44.

[1323] *Arhetip:* Model original, prototip; (psh.) imagine mentală primordială moştenită de toți; simbol recurent. (n. trad.)

[1324] „Egiptenii… credeau că erau o nație divină, şi că erau cârmuiți de regi care erau ei înşişi zei întrupați sub formă de oameni; regii lor mai vechi – afirmau ei – erau efectiv zei, care nu disprețuiau ideea de a trăi pe Pământ şi de a umbla încolo şi încoace prin lume, şi de a se amesteca printre oameni.” *The Gods of Egyptians,* vol. I, pag. 3.

glaciară m–au convins că anumite idei şi amintiri pot dăinui în psihicul uman vreme de multe milenii, fiind transmise din generație în generație prin tradiție orală. Aşadar, la prima vedere nu mi se pare că ar exista motive pentru care mitologia osiriană, cu caracteristicile ei stranii şi neobişnuite, nu şi–ar fi putut avea rădăcinile într–un trecut atât de îndepărtat cum este anul 10.450 î.e.n.

Cu toate acestea, civilizația Egiptului dinastic a fost cea care l–a înălțat pe Osiris la statutul de Mare Zeu al Reînvierii. E o civilizație căreia i se cunosc foarte puține antecedente, şi absolut niciuna recognoscibilă în îndepărtata epocă a celui de–al unsprezecelea mileniu î.e.n. Aşadar, dacă mitologia osiriană ar fi fost transmisă de–a lungul a 8.000 de ani, ce cultură a transmis–o? Şi care acea cultură este răspunzătoare pentru *ambele* orientări astronomice ce s–a dovedit a fi fost semnalate cu ajutorul Piramidelor: cea din anul 10.450 î.e.n., şi cea din 2.450 î.e.n.?

Acestea erau unele dintre întrebările pe care plănuisem să i le pun lui Robert Bauval, la umbra piramidelor. Santha şi cu mine aranjasem să ne întâlnim cu el în zori, la Templul Mortuar al lui Kafre, în aşa fel ca toți trei să putem urmări soarele răsărind deasupra Sfinxului.

Platforma

Situat lângă fața estică a celei de–a doua

Piramidă, mult–ruinatul Templu Mortuar e un loc care, la ora aceasta, părea dărăpănat, cenuşiu şi rece. Şi aşa cum arătase John West în timpul convorbirii noastre de la Luxor, nu pot exista dubii că n–ar fi aparţinut aceluiaşi stil de arhitectură sever, impunător şi neornamentat ca mai–bine–cunoscutul Templu al Văii. În orice caz, aici există aceleaşi blocuri enorme, cântărind fiecare câte două sute de tone sau mai mult.[1325] Şi există, de asemenea, şi intangibila atmosferă a unei imense antichităţi şi a unei inteligenţe ce–ţi atrage atenţia, ca şi cum nu se ştie ce prezenţă divină s–ar afla în preajmă. Chiar şi în actuala ei stare, extrem de deteriorată, această construcţie anonimă, pe care egiptologii o numesc Templu Mortuar, încă mai constituie un loc al puterii, care pare să–şi extragă energia dintr–o epocă foarte îndepărtată în trecut.

Mi–am ridicat privirile spre uriaşa masă a feţei estice a celei de a doua Piramide, ce se înălţa chiar în spatele nostru în lumina palid–cenuşie a zorilor. Din nou, aşa cum evidenţia John West, există multe elemente care sugerează că e posibil să fi fost construită în două etape diferite. *Asizele*[1326] inferioare, poate până la o înălţime de treizeci de

---

[1325] Templul mortuar a fost excavat de von Sieglin în 1910, constatându-se că era alcătuit din blocuri de piatră de diferite dimensiuni, cântărind „între 100 şi 300 de tone." *Blue Guide,* Egypt, pag. 431.

[1326] *Asiză*: strat orizontal de piatră etc. În structura unei zidării. (n. trad.).

picioare, constau în mare parte din megaliții de calcar ciclopici, asemănători cu cei din temple. Cu toate acestea, deasupra acestei înălțimi, corpul gigantic al piramidei este alcătuit din blocuri mult mai mici, cântărind fiecare în jur de două sau trei tone (ca majoritatea blocurilor din Marea Piramidă).

Să fi existat oare o vreme în care aici, pe „colina Gizeh", la vest de Sfinx, s–a înălțat o platformă megalitică înaltă de treizeci de picioare, acoperind o suprafață de doisprezece acri, înconjurată numai de construcții anonime, pătrate şi dreptunghiulare, cum sunt Templul Văii şi Templul Mortuar? Cu alte cuvinte, este oare posibil ca asizele inferioare ale celei de–a doua Piramide să fi fost construite mai *întâi,* înaintea celorlalte Piramide – poate cu mult înainte, într–o epocă mult mai îndepărtată în trecut?[1327]

[1327] Întocmai aşa cum era o mare catedrală creştină, oricât de modernă (de exemplu catedrala gotică din secolul douăzeci de pe Nob Hill, în San Francisco) exprimă gândirea, simbolismul şi iconografia „cultului" iudeo-creştin care are rădăcini vechi de cel puțin 4.000 de ani, n-ar fi imposibil să imaginezi un cult care să fi durat 8.000 de ani în Egiptul antic, constituind astfel o legătură între epoca anilor 10.450 î.e.n. Şi 2.450 î.e.n. Terminarea Piramidelor la acea vreme, ca şi terminarea unei catedrale în zilele noastre, ar fi avut aşadar ca rezultat structuri care exprimau idei extrem de vechi. Ample dovezi există în tradiția egipteană antică care par să ateste existența şi conservarea unor astfel de idei străvechi. De exemplu „Regele Nefer-hetep (a XIII-a dinastie) era un adorator sincer al lui Osiris şi, auzind că templul lui (de la Abydos) era în ruine şi că ar fi fost necesară o nouă statuie a lui Osiris, s-a

Întrebarea aceasta îmi stăruia în minte când a sosit Robert Bauval. După ce am schimbat câteva glume deprimante în legătură cu vremea – un vânt rece sufla dinspre deşert peste platou – l–am întrebat:

— Cum explici intervalul de 8.000 de ani din corelațiile dumitale?

— Intervalul…?

— Da, puțurile care par să fi fost orientate în anul 2.450 î.e.n., şi un plan de amplasament care reprezintă poziția stelelor în anul 10.450 î.e.n.

— De fapt, văd două explicații, care au amândouă un soi de rațiune, a spus Bauval, şi cred că răspunsul trebuie să fie una sau alta din ele… Fie că Piramidele au fost concepute ca un fel de „ceas stelar" pentru a marca două epoci anume, 2.450 î.e.n., şi 10.450 î.e.n., în care caz nu putem spune cu precizie când au fost construite. Fie au

---

dus la templul lui Ra-Atum de la Heliopolis şi a consultat cărțile din biblioteca de acolo, în aşa fel încât să afle cum să facă o statuie a lui Osiris care să fie asemănătoare cu cea care existase la începutul lumii…" *Osiris and the Egyptian Resurrection.* Vol. II, pag. 14. A se vedea şi *Sacred Science;* în pag. 103–104 se arată cum construirea templelor în perioadele ptolemeice şi ulterioare ale istoriei egiptene a continuat să se supună unor specificații extrem de străvechi: „Toate planurile se referă întotdeauna la o *carte divină*"; astfel, templul de la Edfu a fost reconstruit sub Ptolemeu în conformitate cu *cartea întemeierii alcătuită de Imhotep,* o carte coborâtă din cer, la nord de Memfis. Templul de la Dendera a fost construit după *un plan specificat în scrieri străvechi datând de pe vremea Însoțitorilor lui Horus.*"

fost construite de–a lungul…

— Opreşte–te la această primă ipoteză, l–am întrerupt. Ce vrei să spui prin „ceas–stelar”? Cum adică nu putem spune când au fost construite?

— Ei, bine, să presupunem pentru moment că aceia care au construit Piramidele cunoşteau fenomenul de precesiune. Să presupunem că erau capabili să calculeze declinația în timp înainte şi înapoi a unor anumite grupuri de stele, întocmai aşa cum putem face noi astăzi cu computerele… Presupunând că puteau face asta, atunci – indiferent de epoca în care au trăit – ar fi fost în stare să realizeze un model care să reprezinte bolta cerească de deasupra platoului Gizeh aşa cum ar fi arătat în anul 10.450 î.e.n., sau în 2.450 î.e.n., după dorință, întocmai aşa cum am putea noi. Cu alte cuvinte, dacă au construit piramidele în anul 10.450 î.e.n., nu le–ar fi fost deloc greu să calculeze unghiurile de înclinare corecte ale puțurilor sudice în aşa fel ca acestea să fie ațintite spre Al Nitak şi Sirius în jurul anului 2.450 î.e.n. În mod asemănător, dacă ar fi trăit în anul 2.450 î.e.n., nu le–ar fi fost deloc greu să calculeze planul de amplasament corect pentru a reflecta poziția Brâului lui Orion în anul 10.450 î.e.n. De acord?

— De acord.

— O.K. Aceasta este o explicație. Dar a doua explicație – cea pe care o prefer eu personal şi pe care cred că o sprijină şi dovezile geologice – este că întreaga necropolă de la Gizeh s–a dezvoltat şi

a fost construită de–a lungul unei perioade de timp enorm de îndelungate. Cred că este mai mult decât posibil ca situl să fi fost proiectat inițial şi pus în plan în jurul anului 10.450 î.e.n., dar că lucrările au fost încheiate, şi puțurile din Marea Piramidă au fost orientate aşa cum sunt în jurul anului 2.450 î.e.n.

— Prin urmare, spui că planul terestru al Piramidelor ar putea să dateze încă din anul 10.450 î.e.n.?

— Cred că da. Şi mai cred că centrul geometric al acelui plan se afla mai mult sau mai puțin în locul în care stăm acum, chiar în fața celei de–a doua Piramide…

Am arătat spre blocurile mari din asizele inferioare ale uriaşului edificiu:

— Chiar arată ca şi cum ar fi fost construită în două etape, de către două culturi complet diferite…

Bauval a înălțat din umeri.

— Hai să facem câteva speculații… Poate nu au fost două culturi diferite. Poate că a fost o singură cultură, sau un acelaşi cult – eventual cultul lui Osiris. Poate că era un cult foarte vechi, durând de foarte multă vreme, închinat lui Osiris, care a existat aici în anul 10.450 î.e.n., şi mai exista încă în anul 2.450 î.e.n. Poate că s–a întâmplat ca unele din modalitățile în care acel cult realiza lucrurile să se fi modificat odată cu trecerea timpului. Poate că în anul 10.450 î.e.n., se utilizau

blocuri uriaşe, iar în 2.450 î.e.n. – blocuri mai mici… mi se pare că există aici multe elemente care sprijină această ipoteză, multe care spun „un cult foarte vechi”, o mulțime de dovezi care pur şi simplu n–au fost cercetate niciodată…

— Ca de exemplu?

— Ei, bine, în mod evident orientările astronomice ale sitului. Am fost printre primii care au început să le studieze aşa cum se cuvine. Şi geologia: lucrarea în care s–au implicat John West şi Robert Schoch în legătură cu Sfinxul. Există două ştiințe – amândouă fiind nişte ştiințe dure, bazate pe dovezi – care până în prezent n–au fost niciodată aplicate la aceste probleme. Dar acum am început să le aplicăm, începem să căpătăm o nouă înțelegere de ansamblu asupra vechimii necropolei. Şi cred cu sinceritate că abia am zgâriat suprafața şi că, în viitor, din geologie şi astronomie vor ieşi la iveală mult mai multe lucruri. În plus, până acum nimeni n–a efectuat un studiu cu adevărat amănunțit al Textelor Piramidelor din alt punct de vedere decât cel aşa–numit „antropologic”, ceea ce înseamnă o convingere preconceptă că preoții de la Heliopolis erau o adunătură de doctori–vraci, pe jumătate civilizați, care voiau să trăiască veşnic… De fapt ei chiar voiau să trăiască veşnic, dar cu siguranță nu erau doctori–vraci… Erau oameni foarte civilizați, extrem de inițiați şi, în felul lor, erau oameni de ştiință, aşa cum putem judeca după lucrările lor.

Prin urmare, sugerez că Textele Piramidelor ar trebui să fie citite ca documente ştiinţifice, sau cel puţin cvasi–ştiinţifice, nu ca nişte aiureli. Sunt deja convins că ele concordă cu astronomia precesională. E posibil să existe şi alte chei de interpretare: matematica, geometria – în special geometria... Simbolismul... Pentru a înţelege Textele Piramidelor este necesară o abordare multi–disciplinară... ca şi pentru o înţelegere a piramidelor înseşi. Astronomi, matematicieni, geologi, ingineri, arhitecţi, chiar şi filosofi ar trebui să se ocupe de simbolism – oricine care poate contribui cu o privire proaspătă şi cu noi iscusinţe în cercetarea acestor probleme foarte importante ar trebui să fie încurajat să facă asta.

— De ce ai impresia că problemele sunt atât de importante?

— Fiindcă ele au o importanţă enormă pentru înţelegerea trecutului propriei noastre specii... Amplasamentul în teren şi aranjamentul făcut cu atâta grijă şi precizie care par să fi fost realizate aici în anul 10.450 î.e.n., n–ar putea fi decât opera unei civilizaţii foarte evoluate, probabil tehnologice...

— În timp ce se presupune că în epoca aceea nu a existat nicăieri o asemenea civilizaţie...

— Întocmai. Era epoca de piatră. Se presupune că societatea omenească se afla la un nivel extrem de primitiv, strămoşii noştri purtând piei de animale, adăpostindu–se în peşteri, ducând un

mod de viață bazat pe vânătoare şi cules şi aşa mai departe. Prin urmare te cam descumpăneşte să descoperi că s–ar părea că în anul 10.450 î.e.n., existau la Gizeh oameni civilizați care aveau capacitatea tehnică de a constata că erau martorii celui mai coborât punct din ciclul precesional al lui Orion – şi astfel al începutului călătoriei de 13.000 de ani „în sus" a acelei constelații – şi care s–au hotărât să creeze aici, pe platou, un monument spre veşnica amintire a acelui moment. Punând pe Pământ Brâul lui Orion aşa cum au făcut–o, ştiau că înghețau în timp un moment foarte special.

Deodată m–a străfulgerat o idee:

— Cum putem fi atât de siguri că momentul pe care îl înghețau era anul 10.450 î.e.n.? În definitiv, Brâul lui Orion capătă aceeaşi configurație pe bolta cerească sudică, la vest de Calea Lactee, la 11° plus deasupra orizontului, o dată la fiecare 26.000 de ani. Aşadar, de ce n–ar fi imortalizat anul 36.450 î.e.n., sau chiar ciclul precesional care a început cu 26.000 de ani înainte de această dată?

În mod clar, Robert era pregătit pentru această întrebare.

— Unele mărturii străvechi sugerează că civilizația egipteană avea rădăcini vechi încă de acum aproape 40.000 de ani – a reflectat el – ca de pildă acea relatare stranie a lui Herodot care vorbeşte despre soarele care răsărea acolo unde

cândva apusese şi apunea acolo unde odinioară răsărise…

— Ceea ce constituie tot o metaforă precesională…

— Da. Din nou precesiunea. Foarte ciudat, cum se încăpățânează să reapară mereu… În orice caz, ai dreptate, ar fi putut marca începutul precedentului ciclu precesional…

— Dar crezi că aşa este?

— Nu. Cred că data cea mai probabilă este anul 10.450 î.e.n. Se încadrează mai bine în plaja a ceea ce cunoaştem despre evoluția lui *homo Sapiens.* Şi deşi asta tot ne mai lasă o mulțime de ani de explicat înainte de brusca apariție a Egiptului dinastic în jurul anului 3.000 î.e.n., perioada aceasta nu este prea lungă…

— O perioadă prea lungă pentru ce?

— Acesta–i răspunsul la întrebarea dumitale referitoare la intervalul de 8.000 de ani dintre orientarea sitului şi orientarea puțurilor. Opt mii de ani sunt o durată de timp foarte mare, dar nu prea lungă pentru ca un cult dezvoltat unei idei şi condus de o motivație puternică să fi păstrat şi îngrijit şi transmis cu fidelitate generațiilor următoare cunoştințele înaintate ale poporului care a inventat locul acesta în anul 10.450 î.e.n.

Maşina

Cât de înaintate erau cunoştințele acelor inventatori preistorici?

— Cunoşteau bine epocile, a spus Bauval, iar ceasul pe care–l utilizau era ceasul natural al stelelor. Limbajul lor de lucru era astronomia precesională, şi aceste monumente exprimă acel limbaj într–un mod ştiinţific, foarte limpede, fără ambiguităţi. Ei sunt totodată nişte topometri[1328] extrem de iscusiţi – vreau să spun, oamenii care au pregătit iniţial situl şi au stabilit orientările pentru piramide – fiindcă au lucrat conform unei geometrii foarte exigente şi pentru că ştiau cum să orienteze platformele de bază, sau indiferent ce construiau, la perfecţie, după punctele cardinale.

— Crezi că ştiau şi că marcau amplasamentul Marii Piramide pe paralela de 30° latitudine nordică?

Bauval a izbucnit în râs.

— Sunt convins că ştiau. Cred că ştiau totul despre forma Pământului. Erau stăpâni pe astronomie. Înţelegeau bine sistemul solar şi mecanica cerească. De asemenea aveau o incredibilă acurateţe şi precizie în tot ce făceau. Prin urmare, una peste alta, nu cred că aici se va fi petrecut cu adevărat ceva din întâmplare – cel puţin nu între anii 10.450 şi 2.450. Am senzaţia că totul era planificat, intenţionat, gândit cu grijă... De fapt am impresia că urmăreau

---

[1328] *Topometru:* Specialist în topometrie (ramură a topografiei care se ocupi cu tehnica efectuării măsurătorilor si calculelor necesare pentru întocmirea hărţilor si a planurilor topografice). (n. trad.).

îndeplinirea unui obiectiv pe termen lung – un soi de scop, dacă vrei, şi că l–au dus la capăt în cel de–al treilea mileniu î.e.n.…

— Sub forma Piramidelor complet construite pe care, după aceea, le–au ancorat precesional de Al Nitak şi Sirius, aşa cum erau aceste stele în momentul încheierii lucrărilor?

— Da. Şi totodată, cred, sub forma Textelor Piramidelor. Părerea mea este că Textele Piramidelor fac parte din enigmă.

— Partea de software a hardware–ului reprezentat de Piramide?

— Foarte posibil. De ce nu? Oricum, este cert că există o legătură. Cred că asta înseamnă că dacă vrem să descifrăm corect Piramidele, atunci va trebui să folosim Textele…

— Ce presupui dumneata? l–am întrebat pe Bauval. Care crezi că ar fi putut fi de fapt scopul constructorilor piramidelor?

— Nu le–au făcut pentru că doreau un mormânt veşnic, a replicat el cu tărie. După părerea mea, nu se îndoiau defel că aveau să trăiască etern. Ei – cine vor fi fost aceia – au transmis puterea ideilor lor prin ceva care este etern din toate punctele de vedere. Au reuşit să creeze o forță care este prin ea însăşi funcțională, cu condiția s–o înțelegi, şi această forță o constituie întrebările pe care te desfide să i le pui. Pariez că ei cunoşteau la perfecție mintea omenească. Cunoşteau jocul ritualului… Corect? Vorbesc serios. Ştiau foarte

bine ce făceau. Ştiau că puteau să–i iniţieze în modul lor de gândire pe nişte oameni mult îndepărtaţi în viitor, chiar dacă ei înşişi nu aveau să se afle acolo. Ştiau că puteau realiza asta creând o maşină eternă, a cărei funcţiune era aceea de a genera întrebări.

Bănuiesc că trebuie să–l fi privit cu o expresie nedumerită.

— Maşina o constituie Piramidele! a exclamat Bauval. De fapt, întreaga necropolă de la Gizeh. Şi uită–te la noi. Ce facem noi? Ne punem întrebări. Stăm aici, afară, tremurând, la o oră scandaloasă, urmărind cum se înalţă soarele, şi ne punem întrebări, o mulţime şi o mulţime de întrebări, întocmai aşa cum am fost programaţi să facem. Suntem în mâinile unor adevăraţi magicieni, iar adevăraţii magicieni ştiu că folosind simboluri – simbolurile corecte, cu întrebările corecte – te pot face *să te iniţiezi tu însuţi.* Cu condiţia, desigur, ca tu să fii o persoană care pune întrebări. Şi dacă eşti o astfel de persoană, atunci din clipa în care începi să pui întrebări în legătură cu piramidele începi să te împiedici într–o serie de răspunsuri care te conduc la alte întrebări, şi pe urmă la alte răspunsuri până când, în fine, te iniţiezi tu însuţi…

— Seamănă sămânţa…

— Da. Ei seamănă sămânţa. Crede–mă, erau magicieni, şi cunoşteau puterea ideilor… Ştiau cum să facă ideile să răsară şi să se dezvolte în

minţile oamenilor. Şi dacă începi cu astfel de idei, şi urmăreşti firul raţionamentului aşa ca mine, ajungi la lucruri de felul lui Orion şi al anului 10.450 î.e.n. Pe scurt este un proces care funcţionează cu de la sine putere. Când pătrunde, când se instalează în subconştient, devine o convertire încăpăţânată. Odată aflat acolo nu–i mai poţi rezista…

— Vorbeşti ca şi cum acest cult de la Gizeh, oricare ar fi el – învârtindu–se în jurul precesiunii, şi al geometriei, şi al piramidelor, şi al Textelor Piramidelor… vorbeşti ca şi cum încă ar mai exista.

— Într–un sens, continuă să existe, a replicat Robert. Chiar dacă şoferul nu mai este la volan, necropola de la Gizeh tot mai este o maşină care a fost proiectată pentru a provoca întrebări.

A făcut o pauză şi a arătat în sus, spre vârful Marii Piramide, unde Santha şi cu mine ne căţărasem, în toiul nopţii, cu nouă luni în urmă.

— Priveşte–i puterea, a continuat apoi. Cinci mii de ani şi încă te stăpâneşte. Te implică, fie că vrei, fie că nu… Te sileşte să urmăreşti un proces de gândire… te forţează să înveţi. În clipa în care ţi–ai pus o întrebare în legătură cu ea, ţi–ai pus o întrebare despre inginerie, ţi–ai pus una despre geometrie, şi una despre astronomie. În felul acesta te obligă să înveţi despre inginerie şi geometrie şi astronomie şi, treptat, începi să–ţi dai seama cât este de complicată cât de incredibil de

iscusiți şi de stăpâni pe cunoştințe trebuie să fi fost constructorii ei, ceea ce te îndeamnă să–ți pui întrebări despre speța umană, despre istoria omenirii, şi chiar despre tine însuți. *Vrei să afli.* Aceasta e puterea Piramidei.

Cea de–a doua semnătură

În acea dimineață rece de decembrie de la sfârşitul anului 1993, Robert, Santha şi cu mine stăteam pe platoul Gizeh, urmărind soarele de iarnă, aflat acum foarte aproape de solstițiu, înălțându–se peste umărul drept al Sfinxului – aproape în punctul cel mai depărtat spre sud față de est în care avea să ajungă în decursul călătoriei sale anuale, înainte de a reveni iar spre nord.

Sfinxul era un reper echinocțial, privirea fiindu–i îndreptată cu precizie spre punctul de răsărit din echinocțiul de primăvară.

Oare făcea şi el parte din „mărețul plan" de la Gizeh? Mi–am amintit că în orice epocă, şi în orice perioadă a istoriei sau a preistoriei, privirea Sfinxului, îndreptată direct spre est, trebuie să fi fost întotdeauna ațintită spre răsăritul echinocțial al soarelui, atât la echinocțiul de primăvară cât şi la cel de toamnă. Aşa cum cititorul îşi va aduce aminte din Partea a V–a, echinocțiul de primăvară era totuşi cel pe care omul din vechime îl considera ca fiind reperul erei astronomice.

Pentru a folosi cuvintele lui Santillana şi von Dechend:

Constelația care răsărea la est, chiar înaintea soarelui, marca „locul" în care se odihnea soarele... Era cunoscută sub denumirea de „purtătoare" a soarelui, iar echinocțiul de primăvară era recunoscut ca punct de referință al „sistemului", determinând primul grad al ciclului anual al soarelui...[1329]

De ce să i se fi dat unui reper echinocțial formă de leu uriaş?

În timpurile noastre, în epoca anilor 2.000 e.n., o formă mai adecvată pentru un astfel de reper – dacă ar vrea cineva să construiască aşa ceva – ar fi reprezentarea unui peşte. Asta fiindcă la echinocțiul de primăvară soarele răsare pe fundalul stelar al zodiei Pisces, aşa cum a făcut în ultimii aproximativ 2.000 de ani. Era astronomică a Peştilor a început cam pe vremea lui Christos.[1330] Cititorii vor judeca singuri dacă este sau nu o consecință faptul că principalul simbol folosit pentru Christos de către primii creştini era nu crucea, ci peştele. [1331] În cursul erei precedente, care, în general vorbind, cuprindea primul şi al doilea mileniu î.e.n., constelația Aries – Berbecul – era cea căreia îi revenea cinstea de a purta soarele în echinocțiul de primăvară. Şi de

---

[1329] *Hamlet's Mill,* pag. 59.

[1330] Idem; *Sacred Science,* pag. 179.

[1331] *Oxford Dictionary of the Christian Church* („Dicționarul Oxford al Bisericii creştine"), Oxford University Press, 1988, pag. 514.

astă dată, cititorul va trebui să judece dacă faptul că iconografia religioasă a acelei epoci era orientată predominant spre berbec[1332] constituie sau nu o coincidență. De pildă, este oare o coincidență că Yehova, Dumnezeul Israelului din Vechiul Testament, a dat un berbec ca înlocuitor al lui Isaac, pe care tatăl acestuia, Abraham, îl aducea ca ofrandă pe altarul de sacrificiu?[1333] (Oamenii de ştiință specializați în studiul Bibliei, precum şi arheologii, consideră că Abraham şi Isaac au trăit pe la începutul celui de–al doilea mileniu î.e.n.[1334]). Să fie oare tot o coincidență faptul că, într–un context sau altul, se face referire la berbeci aproape în fiecare capitol al Vechiului Testament (alcătuit în întregime în timpul Erei Berbecului) dar nici măcar în unul singur al Noului Testament?[1335] Şi este oare o întâmplare că începutul Erei Berbecului, cu puțin înainte de intrarea în al doilea mileniu î.e.n., a fost însoțit în Egiptul antic de o intensificare a adorației zeului Amon, al cărui simbol era un berbec cu coarne răsucite?[1336] Lucrările la principalul sanctuar al lui Amon – Templul Karnak de la Luxor, în Egiptul

---

1332 *Sacred Science,* pag. 177.
1333 *Genesis,* 22–13.
1334 *Jerusalem Bible* („Biblia de la Ierusalim, tabel cronologic"), pag. 343.
1335 *King James Bible* („Biblia regelui Iacob"), Franklin, prima ediție computerizată.
1336 *The Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 20.

de Sus – au început în jurul anului 2.000 î.e.n.[1337] şi, aşa cum îşi vor aminti cei care au vizitat acest templu, principalele lui ornamentații sacre sunt berbeci care, în şiruri lungi, îi păzesc intrările.

Era imediat anterioară Erei Berbecului a fost cea a Taurului – Taurus – care s–a întins de–a lungul perioadei dintre anii 4.380 şi 2.200 î.e.n.[1338] În timpul acestei epoci precesionale, când la echinocțiul de primăvară soarele răsărea în constelația Taurus, a înflorit cultul Taurului în Creta regelui Monos.[1339] Şi tot în acea epocă a apărut brusc pe scena istoriei civilizația Egiptului dinastic, complet formată, în aparență fără antecedente. Cititorii trebuie să judece dacă este o coincidență faptul că, încă de la începutul perioadei dinastice, egiptenii venerau taurii Apis şi Mnevis – primul fiind considerat o manifestare divină a zeului Osiris, iar al doilea animalul sacru de la Heliopolis – o manifestare a zeului Ra.[1340] Oare de ce să i se fi dat forma de leu unui reper echinocțial?

Am privit în josul pantei platoului Gizeh, către uriaşul corp leonin al Sfinxului.

Khafre, faraonul din a Patra Dinastie despre care egiptologii cred că în jurul anului 2.500 î.e.n. A

1337 Idem, pag. 133.

1338 *Sacred Science,* pag. 177.

1339 Încă din anul 3.000 î.e.n. A se vedea *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 3:371.

1340 *Encyclopaedia of Ancient Egypt,* pag. 27, 171.

pus să se sculpteze monumentul din roca de bază, a fost un monarh din Era Taurului. Vreme de aproape 1.800 de ani înaintea domniei lui, şi mai bine de 300 de ani după ea, soarele, la echinocțiul de primăvară, răsărea fără greş în constelația Taurului. Urmează că dacă un monarh dintr–o asemenea perioadă s–ar fi hotărât să creeze la Gizeh un reper echinocțial, ar fi avut toate motivele să–l sculpteze sub forma unui taur, şi absolut niciunul pentru a–i da înfățişarea unui leu. De fapt – şi lucrul este evident – există o singură epocă în care simbolismul ceresc al unui reper echinocțial leonin ar fi fost adecvată. Acea epocă e, desigur, Era lui Leo – a Leului – dintre anii 10.970 şi 8.810 î.e.n.[1341]

Prin urmare, pentru ce să i se fi dat unui reper echinocțial înfățişarea unui leu? Pentru că a fost făcut în timpul Erei Leului, când soarele la echinocțiul de primăvară răsărea pe fundalul stelar al constelației Leului, marcând astfel coordonatele unei epoci precesionale care nu avea să treacă prin „Marea Revenire” vreme de alți 26.000 de ani.

În jurul anului 10.450 î.e.n., cele trei stele din Brâul lui Orion au atins cel mai coborât punct al ciclului lor precesional: la vest de Calea Lactee, la 11°08’ deasupra orizontului sudic la trecerea peste meridian. Pe Pământ, la vest de Nil, acest

---

1341 *Skyglobe* 3.6.

eveniment a fost eternizat în arhitectură sub forma celor trei piramide de la Gizeh. Amplasamentul lor alcătuieşte semnătura unei epoci de timp precesional inconfundabile.

În jurul anului 10.450 î.e.n., soarele de la echinocțiul de primăvară răsărea în constelația Leo. Pe pământ, la Gizeh, acest eveniment a fost eternizat în arhitectură sub forma Sfinxului – un reper echinocțial gigantic, leonin, care, ca o a doua semnătură pe un document oficial, ar putea fi considerat ca o confirmare a autenticității.

Cel de–al unsprezecelea mileniu î.e.n., cu alte cuvinte curând după ce s–a spart „Moara Cerurilor", deplasând răsăritul soarelui la echinocțiul de primăvară de la Virgo în constelația Leo, a fost singura epocă în care Sfinxul, privind direct către est, ar fi reprezentat cu exactitate orientarea simbolică adecvată în chiar ziua corectă: urmărind cum soarele de primăvară răsare pe cerul zorilor pe fundalul propriei sale perechi celeste…

Forțarea întrebării

— Nu poate fi coincidență o atât de perfectă aliniere are loc, în jurul anului 10.450, atât pe Pământ cât şi pe bolta cerească, a spus Robert. De fapt, nu cred că răspunsul mai poate fi: o simplă coincidență. Pentru mine, adevărata întrebare este: *de ce?* Pentru ce s–a făcut asta? De ce şi–au dat atâta osteneală ca să facă această fascinantă declarație în legătură cu al unsprezecelea mileniu

î.e.n.?

— Evident, fiindcă pentru ei acela reprezenta un moment important, a sugerat Santha.

— Trebuie să fi fost foarte, *foarte* important. Nu te apuci să faci aşa ceva – să creezi o serie de imense repere precesionale de felul acestora, să sculptezi un Sfinx, să înalți trei Piramide cântărind laolaltă aproape 15 milioane de tone – dacă nu ai un motiv de o importanță extraordinară. Aşadar, întrebarea este: care a fost motivul? Au impus această întrebare prin faptul că au făcut o declarație atât de insistentă şi imperativă în legătură cu anul 10.450 î.e.n. De fapt au forțat întrebarea. Vor să ne atragă atenția asupra anului 10.450 î.e.n., şi nouă ne revine sarcina să descoperim pentru ce.

Am rămas tăcuți vreme îndelungată, în timp ce soarele se înălța pe cer la sud–est de Marele Sfinx.

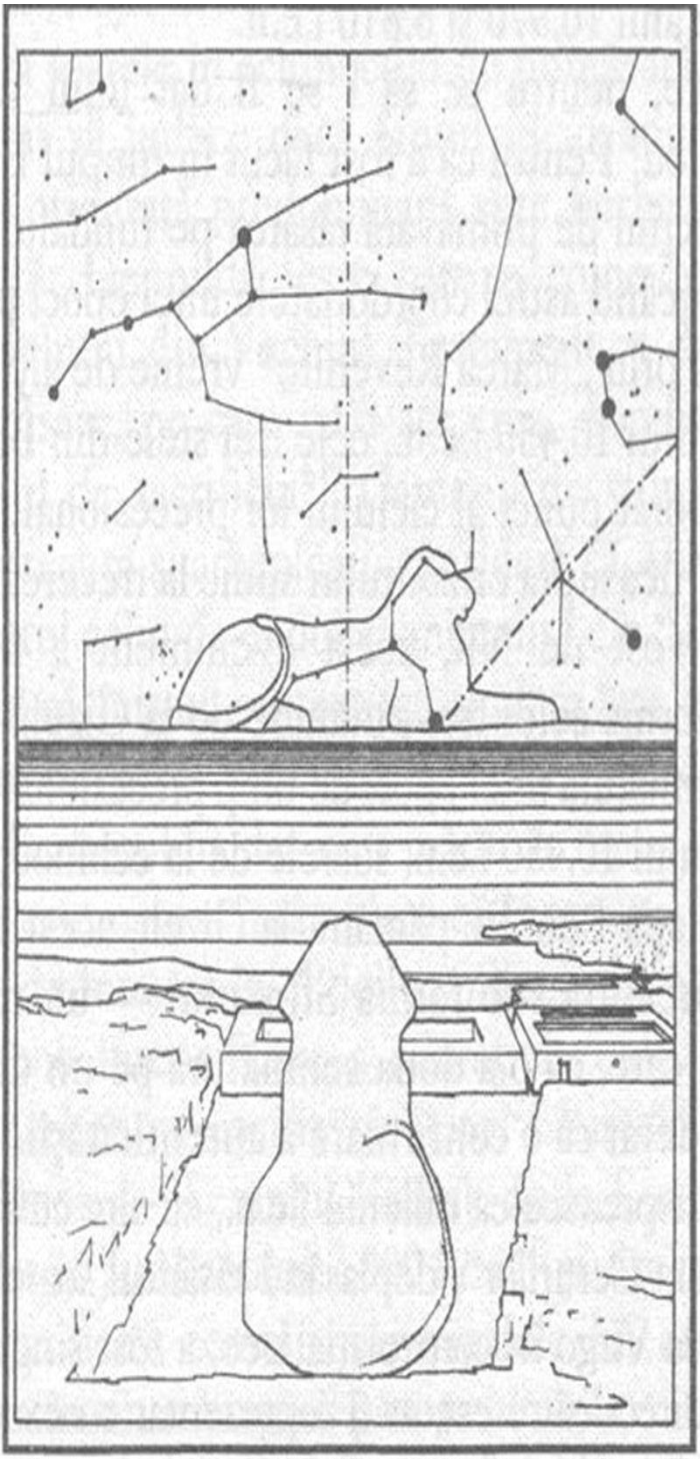

Vedere spre est, la apus, în timpul echinocţiului de primăvară în 10.450 î.e.n.
Sfinxul şi constelaţia Leului.

Partea a VIII–a
Concluzii
Care este secretul?

Capitolul 50

Nu–i vorba de un ac în carul cu fân

Pe vremea când mă implicasem abia de câteva luni în această cercetare, asistentul meu de lucrări mi–a trimis o scrisoare de cincisprezece pagini în care îmi explica decizia sa de a–şi da demisia. În stadiul acela nici nu începusem să pun laolaltă piesele jocului de puzzle şi lucram mai degrabă pe bază de intuiții decât sprijinindu–mă pe dovezi certe. Eram captivat de toate aceste mistere, anomalii, anacronisme şi enigme, şi voiam să aflu despre ele cât mai mult cu putință. Între timp, asistentul meu îşi îndreptase atenția asupra îndelungatelor şi lentelor procese prin care unele civilizații cunoscute apăruseră în istoria universală.

A ieşit la iveală că, după părerea lui, înainte ca o civilizație să poată să apară, era necesar să fie îndeplinite anumite condiții prealabile de ordin economic, climatic, topografic şi geografic:

Aşadar, dacă eşti în căutarea unei civilizații până în prezent nedescoperite, alcătuită din mari inițiatori care au creat–o cu de la sine putere, separat de oricare alta

dintre cele deja cunoscute, nu cauți un ac într–un car cu fân. Cauți ceva ce seamănă mai degrabă cu un oraş în interiorul țării sale. Ceea ce cauți este o regiune vastă care ocupa o suprafață de uscat cu o întindere de cel puțin câteva mii de mile de la un capăt la celălalt: asta înseamnă o întindere de uscat mare cât Golful Mexicului, sau cât de două ori Madagascar–ul. Ar fi trebuit să aibă lanțuri de munți înalți, rețele uriaşe de râuri şi un climat mediteranean către subtropical, care era apărat prin latitudinea sa împotriva efectelor adverse ale unei răciri climatice bruşte. Ar fi fost necesar ca acest climat relativ netulburat să dureze în jur de zece mii de ani…

După aceea, ar trebui să credem că populația alcătuită din câteva sute de mii de oameni cultivați a dispărut dintr–o dată, împreună cu patria lor, lăsând foarte puține urme fizice şi doar câțiva supraviețuitori, care erau îndeajuns de mulți pentru a vedea că se apropia sfârşitul, suficient de înstăriți şi aflându–se la locul potrivit, cu resursele de care aveau nevoie pentru a putea face ceva ca să scape de cataclism.

Aşa că am rămas fără asistent–cercetător. Ipoteza mea era *a priori* imposibilă. Nu ar fi putut exista nicio civilizație înaintată dispărută, pentru că o întindere de pământ suficient de vastă pentru a susține o asemenea civilizație era prea mare ca să se poate pierde.

Imposibilități geofizice

Problema era serioasă şi a continuat să mă

sâcâie, în subconştient, pe toată durata propriilor mele cercetări şi călătorii. De fapt, chiar aceasta e problema care, mai mult decât oricare alta, a făcut ca ipoteza lui Platon referitoare la Atlantida să nu fie privită cu seriozitate de către oamenii de ştiinţă. Aşa cum s–a exprimat un critic al teoriei continentului pierdut:

Niciodată, după apariţia în lume a omului, nu a existat vreo limbă de pământ peste Atlantic; nu există niciun uscat scufundat în Oceanul Atlantic: acesta trebuie să fi existat în forma lui actuală vreme de cel puţin un milion de ani. De fapt, existenţa în Atlantic a unei Atlantide având dimensiunile sugerate de Platon este o imposibilitate geofizică…[1342]

Aşa cum de multă vreme învăţasem, tonul ferm şi dogmatic era îndreptăţit. Oceanografii moderni au cartografiat în întregime fundul Oceanului Atlantic şi au stabilit cu certitudine că acolo nu se ascunde niciun continent pierdut.

Dar dacă dovezile pe care le adună ei reprezintă cu adevărat urmele unei civilizaţii dispărute, un continent trebuie să se fi pierdut undeva.

Prin urmare, unde? O vreme am folosit ipoteza de lucru evidentă că acel continent se poate să se afle pe sub vreun ocean. Pacificul este foarte mare,

---

[1342] Galanopoulus şi Bacon, *Lost Atlantis* („Atlantida dispărută”), pag. 75.

dar Oceanul Indian părea mai promițător pentru că e situat relativ aproape de Semiluna Fertilă a Orientului Mijlociu, unde, în jurul anului 3.000 î.e.n., au apărut extrem de brusc câteva dintre cele mai vechi civilizații istorice cunoscute. Îmi făceam planuri să plec la vânătoare de zvonuri despre străvechi piramide în insulele Maldive şi de–a lungul coastei somaleze a Africii de Est, ca să văd dacă aş putea culege unele indicii despre un paradis pierdut al antichității. Mă gândeam chiar să fac o călătorie în insulele Seychelles.

Problema o constituiau şi de data asta oceanografii. Fundul Oceanului Indian a fost şi el cartografiat şi nu ascunde niciun continent dispărut. Acelaşi lucru este valabil pentru toate celelalte oceane şi mări. Se părea că acum nu exista niciun loc sub apă în care să fi fost posibil să dispară un uscat îndeajuns de mare pentru a fi putut adăposti o civilizație înaintată. Cu toate acestea, pe măsură ce îmi continuam cercetările, se acumulau tot mai mult dovezile ce indicau că tocmai o asemenea civilizație existase realmente cândva. Am început să bănuiesc că trebuie s fi fost o civilizație maritimă: o națiune de navigatori. Printre alte anomalii, în sprijinul acestei ipoteze se numărau remarcabil de vechile hărți ale lumii, „Navele Piramidelor" din Egipt, urmele unor cunoştințe astronomice avansate din uimitorul sistem calendaristic al mayaşilor, precum şi legendele despre zei navigatori pe oceane, ca

Viracocha, şi Quetzalcoatl.

Aşadar o naţiune de navigatori. Şi, totodată, o naţiune de constructori: constructori la Tiahuanaco, constructori la Teotihuacan. Constructori de piramide, constructori ai Sfinxului, constructori care, cu aparentă uşurinţă, erau în stare să ridice şi să poziţioneze blocuri de calcar de câte două sute de tone, constructori care – cu o inimaginabilă precizie – puteau să orienteze monumente enorme după punctele cardinale. Indiferent cine au fost, aceşti constructori păreau să–şi fi lăsat pretutindeni în lume amprenta caracteristică, sub forma unor zidării poligonale ciclopice, a unor amplasamente pe teren ce implicau orientări astronomice, a unor enigme matematice şi geodezice, şi a unor mituri despre zei cu înfăţişare omenească. Dar o civilizaţie îndeajuns de înaintată pentru a realiza astfel de construcţii – destul de bogată şi suficient de bine organizată şi de natură pentru a fi explorat şi cartografiat lumea de la un Pol la altul, o civilizaţie îndeajuns de inteligentă pentru a fi calculat dimensiunile Pământului – pur şi simplu nu s–ar fi putut dezvolta pe o bucată neînsemnată de uscat. Patria ei, aşa cum pe drept subliniase asistentul meu, trebuia să fi fost binecuvântată cu lanţuri muntoase importante, cu uriaşe reţele de râuri şi cu un climat blând, precum şi cu multe alte premise legate de mediul ambiant, necesare pentru dezvoltarea unei economii înaintate şi

prospere: terenuri agricole bune, resurse minerale, păduri şi aşa mai departe.

Prin urmare, unde putea să fi fost situată o asemenea întindere de uscat, dacă nu era sub niciunul dintre oceanele globului terestru?

Îngerii bibliotecii

Unde putea să fi fost situată şi *când* putea să fi dispărut? Şi dacă dispăruse (şi nicio altă explicație n–ar fi fost posibilă) atunci *cum, pentru ce şi în ce împrejurări se petrecuse asta*?

Nu zău, cum să pierzi un continent?

Bunul–simț sugera că răspunsul trebuia să se afle într–un cataclism de vreun fel, o catastrofa capabilă să şteargă aproape orice urmă fizică a unei mari civilizații. Dar dacă–i aşa, pentru ce nu existau mărturii ale unui astfel de cataclism? Sau poate că existau.

Pe măsură ce lucrările mele de cercetare avansau, studiam multe dintre marile mituri despre Potop, foc, cutremure de pământ, transmise din generația în generație pe întregul Pământ. Am văzut în Partea a IV–a că era greu să nu te laşi atras de concluzia că miturile descriau evenimente geologice şi climatice reale, foarte posibil efectele locale diferite ale *aceloraşi* evenimente la care se făcea referire în toate cazurile.

Am constatat că în decursul scurtei durate a prezenței omenirii, pe această planetă a existat o

singură catastrofa cunoscută şi sprijinită de documente care satisfăcea cerințele: dramatica şi ucigătoarea topire a ghețurilor din ultima eră glaciară, între anii 15.000 şi 8.000 î.e.n. Ba mai mult – aşa cum era mai evident în cazul vestigiilor arhitecturale de felul celor de la Teotihuacan şi al Piramidelor egiptene – multe dintre miturile relevante păreau să fi fost concepute să servească drept vehicule pentru unele informații ştiințifice codificate, din nou o indicație a ceea ce începeam să consider ca fiind „amprentele zeilor".

Problema la care devenisem sensibil, deşi la vremea respectivă nu–mi dădeam bine seama de implicațiile ei, era posibilitatea ca între haosul distrugător al erei glaciare şi dispariția unei civilizații arhaice care constituise material de legende vreme de mii de ani să existe o puternică legătură. Acela a fost momentul în care au intervenit îngerii bibliotecii…

Piesa lipsă din jocul de puzzle

Romancierul Arthur Koestler, care manifesta un mare interes față de sincronism, a încetățenit expresia de „înger al bibliotecii" pentru a descrie acea forță necunoscută căreia i se datorează întâmplările hotărâtoare fericite pe care le au uneori cercetătorii şi care face în aşa fel încât aceştia să dea tocmai peste informația necesară

exact la momentul potrivit.[1343]

Exact la momentul potrivit, una din acele întâmplări hotărâtoare s–a ivit în calea mea. Momentul era vara anului 1993. Mă aflam într–o stare de declin, atât fizic cât şi spiritual, după luni de zile de muncă dură, şi imposibilitatea geofizică de a *pierde* realmente o întindere de uscat de mărimea unui continent începea să–mi submineze încrederea în valoarea descoperirilor mele. Şi atunci am primit o scrisoare din oraşul Nanaimo, situat în Columbia Britanică, din Canada. Scrisoarea se referea la precedentă mea carte, *The Sign and the Seal* („Semnul şi Pecetea"), în care menționasem în treacăt teoria referitoare la Atlantida şi tradițiile despre unii eroi civilizatori care fuseseră „salvați din ape":

19 iulie 1993
Stimate Domnule Hancock,

După şaptesprezece ani de cercetări referitoare la soarta Atlantidei, soţia mea şi cu mine am terminat un manuscris intitulat „When the Sky Fell" („Când s–a prăbuşit Cerul"). Frustrarea noastră se datorează faptului că, în ciuda unei reacții pozitive față de modul de tratare al cărții din partea puținilor editori care au văzut–o, simpla menționare a Atlantidei produce o

---

[1343] A se vedea, de exemplu, lucrarea lui Brian Inglis, *Coincidence* („Coincidența"), Hutchinson, Londra, 1990, pag. 48 şi în continuare.

blocare.[1344]

În „The Sign and the Seal", dumneavoastră scrieți despre „o tradiție de cunoştințe secrete, începută de supraviețuitorii unui potop..." Lucrarea noastră explorează situri în care s–ar fi putut reaşeza unii supraviețuitori. O altitudine mare, lacuri cu apă proaspătă constituiau baze postdiluviale ideale pentru supraviețuitorii Atlantidei. Lacul Titicaca şi lacul Tana (în Etiopia, la care se referea o mare parte din cartea „The Sign and the Seal") satisfac criteriile climatice. Mediul lor ambiant stabil asigura materialele brute pentru reînceperea unei agriculturi.

Ne–am îngăduit să alăturăm ca anexă a scrisorii noastre o prezentare a lucrării „When the Sky Fell". Dacă vă interesează, ne–ar face plăcere să vă trimitem un exemplar al manuscrisului.

Cu sincer respect, Rand Flem–Ath

Mi–am îndreptat atenția spre anexă, şi acolo, în primele câteva paragrafe, am găsit piesa lipsă a jocului de puzzle pe care o căutam. Se potrivea perfect cu străvechile hărți ale globului pe car le studiasem – hărți care reprezentau *topografia subglaciară* a continentului Antarctica (a se vedea Partea I). Dădea un înțeles tuturor marilor mituri universale despre un cataclism şi o catastrofa

---

[1344] *When the Sky Fell* („Când s-a prăbuşit cerul") cu o introducere de Colin Wilson şi o postfață de John Anthony West, este publicată de editura Stoddart, Canada, 1995.

planetară, cu diferitele lor efecte climatice. Explica enigma numărului imens de mamuți, în aparență „înghețați", din Siberia de Nord şi din Alaska, şi pe cea a arborilor fructiferi înalți de nouăzeci de picioare închişi în permafrost, departe în interiorul Cercului Polar arctic, la o latitudine la care acum nu creşte nimic. Oferea o soluție problemei extremei rapidități cu care ultima eră glaciară din emisfera nordică se dezgheţase după anul 15.000 î.e.n. Rezolva, de asemenea, misterul excepționalei activități vulcanice la nivel planetar care însoțise acel dezgheț. Răspundea la întrebarea „Cum să pierzi un continent?" Şi se baza serios pe teoria lui Charles Hapgood privitoare la „deplasarea scoarței terestre" – o ipoteză geologică radicală, cu care eram deja familiarizat:

Antarctica este continentul nostru cel mai puțin înțeles (scriau soții Flem–Ath în scurta lor prezentare). Cei mai mulți dintre noi presupun că această imensă insulă a fost încătuşată în ghețuri vreme de milioane de ani. Dar descoperiri noi dovedesc că unele părți din Antarctica erau neacoperite de ghețuri în urmă cu mii de ani, ceea ce, conform ceasului geologic, înseamnă istorie recentă. *Teoria „deplasării scoarței pământeşti" explică misterioasa înaintare şi retragere a vastei pături de gheață a Antarcticii.*

Cercetători canadieni se refereau desigur la sugestia lui Hapgood potrivit căreia până la

sfârşitul ultimei ere glaciare – adică mileniul al unsprezecelea î.e.n. – întinderea de uscat a Antarcticii se aflase la aproximativ 2.000 de mile mai spre nord (la o latitudine cu un climat blând şi temperat) şi că fusese împinsă în actuala ei poziție, în interiorul Cercului Polar antarctic, ca urmare a unei masive deplasări a scoarței pământeşti. [1345] Această deplasare, continuau soții Flem–Ath,

a lăsat şi alte urme ale ucigătoarei sale vizite, printr–un inel de moarte de jur–împrejurul globului. Toate continentele pe care s–au înregistrat dispariții rapide şi masive de specii animale (mai ales în Americi şi în Siberia) au fost supuse unei importante schimbări a latitudinilor respective… Consecințele unei deplasări sunt enorme. Scoarța Pământului se încrețeşte peste propriul ei interior, şi lumea este zguduită de cutremure de pământ şi inundații inimaginabile. Bolta cerului pare să se prăbuşească în timp ce continentele gem şi îşi modifică pozițiile. În adâncul oceanelor, cutremurele de pământ generează valuri uriaşe care se zdrobesc de coastele uscatului, inundându–le. Unele zone de uscat se deplasează către climate mai calde, în vreme ce altele, propulsate înspre zone polare, suferă cele mai aspre ierni. Calotele de gheață, topindu–se, înalță tot mai mult nivelul oceanelor. Toate viețuitoarele trebuie să se adapteze, să migreze sau să moară…

Dacă grozăvia unei deplasări a scoarței pământului

[1345] A se vedea Partea I.

s–ar abate peste lumea interdependentă de astăzi, progresul a mii de ani de civilizație ar fi spulberat de pe planeta noastră ca o uşoară pânză de păianjen. S–ar putea ca aceia care locuiesc în apropierea unor munți înalți să scape de valurile de flux universale, dar ar fi obligați să lase în urma lor, în şesuri, roadele civilizației atât de lent dobândite. Oarecare dovezi ale civilizației ar mai putea rămâne numai printre flotele comerciale şi militare ale lumii. Eventual, carcasele ruginite ale navelor şi submarinelor vor pieri, dar valoroasele hărți care sunt adăpostite în ele ar fi salvate de supraviețuitori, poate pentru vreme de sute, chiar şi mii de ani. Până când seminția omenească le va putea folosi din nou pentru a naviga pe oceanele lumii, în căutarea unor tărâmuri pierdute…

În timp ce citeam aceste cuvinte mi–am amintit felul în care explica Charles Hapgood cum stratul de pământ pe care geologii îl numesc litosferă – crusta exterioară, subțire dar rigidă a planetei – putea fi uneori deplasată, mişcându–se ca un tot peste miezul interior moale, întocmai aşa cum s–ar putea deplasa, cu totul, coaja unei portocale, dacă ar fi desprinsă de miez, peste partea din interior a fructului.[1346] Până aici aveau impresia că mă aflu pe teren cunoscut. Dar după aceea cercetătorii canadieni făceau două corelații vitale, care mie îmi scăpaseră.

[1346] A se vedea Partea I.

Influențe gravitaționale

Prima dintre acestea era posibilitatea ca unele influențe gravitaționale (precum şi variațiile intervenite în geometria orbitală a Pământului luate în discuție în Partea a V–a) să joace, prin mecanismul deplasării scoarței pământeşti, un rol în instalarea şi declinul erelor glaciare:

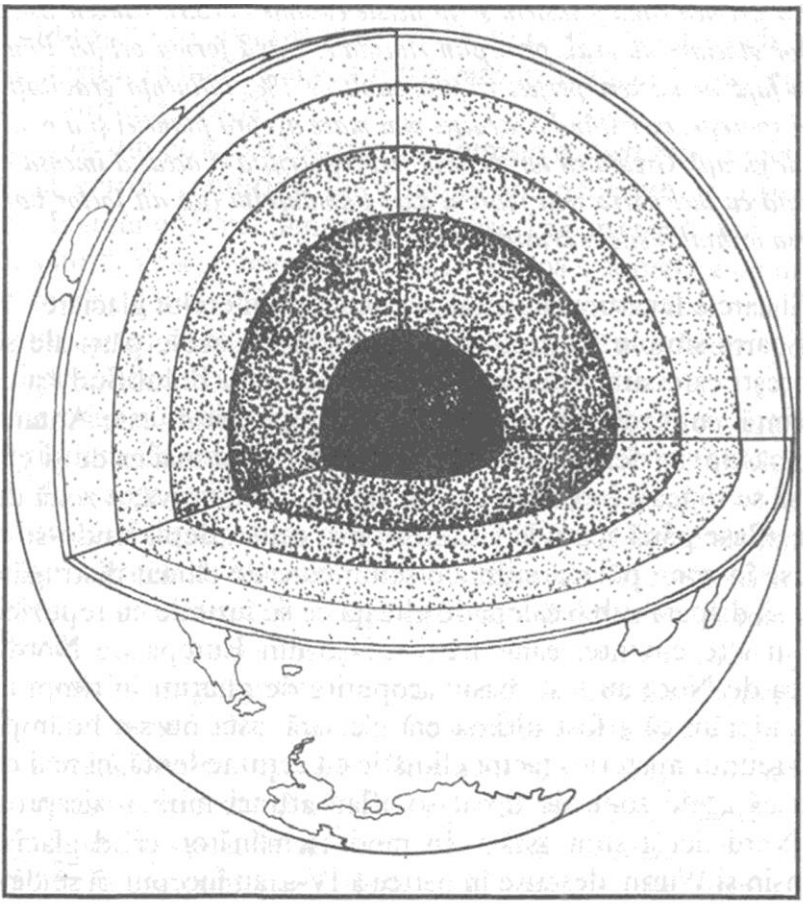

Secţiune prin Pământ. Teoria deplasării scoarţei ia în considerare posibilitatea unor deplasări periodice ale întregii scoarţe, ca un tot. Deseori groasă de mai puţin de treizeci de mile, crusta rigidă se reazămă pe un strat lubrefiant cunoscut sub denumirea de astenosferă.

Când, în 1837, naturalistul şi geologul Louis Agassiz a prezentat comunității ştiințifice ideea erelor glaciare, a fost întâmpinat cu mult scepticism. Cu toate acestea, pe măsură ce se adunau dovezi în favoarea lui, scepticii au fost siliți să admită că, într–adevăr, Pământul fusese victima unor ierni ucigătoare. Dar butonul de declanşare a acelor ere glaciare paralizante rămânea o enigmă. Abia în 1976 au existat dovezi serioase care să determine sistemul de amorsare a erelor glaciare. Explicația a fost găsită în diverse caracteristici astronomice ale orbitei Pământului şi în înclinarea axei lui. Unii factori astronomici au jucat în mod clar un rol în declanşarea epocilor glaciare. Dar aceasta constituie numai o parte a problemei. Tot atât de importantă este geografia glaciațiunii. Şi aici, teoria deplasării scoarței pământeşti îşi joacă rolul ei de dezvăluire a misterului.

Albert Einstein a cercetat posibilitatea ca greutatea calotelor de gheață, care nu sunt distribuite în jurul Polului, să fie cea care cauzează o asemenea deplasare. Einstein a scris: „Rotația Pământului acționează asupra acestor mase depuse asimetric, şi produce un moment centrifugal care se transmite crustei rigide a Pământului. Momentul centrifugal în creştere constantă produs în felul acesta, când ajunge la un anumit punct, produce o mişcare a scoarței pământeşti peste corpul Pământului, iar acesta va deplasa regiunile polare către Ecuator.

La vremea când Einstein scria aceste cuvinte (1953), cauzele astronomice ale erelor glaciare nu erau pe deplin elucidate. Când forma orbitei Pământului deviază față de un cerc perfect cu mai mult de 1%,

influența gravitațională a soarelui sporeşte, exercitând o atracție mai mare asupra planetei şi a masivelor ei pături de gheață. Greutatea lor enormă împinge crusta şi această imensă apăsare, combinată cu înclinarea mai mare a axei Pământului (un alt factor variabil în geometria orbitală) sileşte crusta să se deplaseze…"

Şi care e legătura cu instalarea şi declinul erelor glaciare?

Foarte simplu: În timpul unei deplasări, acele părți ale scoarței pământeşti care sunt situate la Polul Nord şi la Polul Sud (şi care, în consecință, sunt tot atât de complet înghețate cum este Antarctica în zilele noastre) se deplasează brusc către latitudini mai calde şi ghețurile încep să se topească extraordinar de rapid. Dimpotrivă, o zonă de uscat care se aflase până acum la latitudini mai calde, deplasându–se tot atât de brusc în zone polare, suferă o schimbare de climat distrugătoare şi începe să dispară sub o calotă de gheață ce se întinde cu repeziciune.

Cu alte cuvinte, când părți uriaşe din Europa de Nord şi din America de Nord au fost masiv acoperite de ghețuri în timpul a ceea ce considerăm că a fost ultima eră glaciară, asta nu s–a întâmplat din cauza vreunui misterios factor climatic cu acțiune lentă, ci mai degrabă pentru că acele zone de uscat se aflau atunci mult mai aproape de Polul Nord decât sunt astăzi. În mod asemănător, când glaciațiunile Wisconsin şi

Wurm, descrise în partea a IV–a, au început să se dezgheţe, în jurul anului 15.000 î.e.n., butonul de declanşare nu a fost o schimbare de climat la nivel de glob, ci o deplasare a calotelor de gheaţă către latitudini mai calde…

Cu alte cuvinte: există chiar acum o eră glaciară în desfăşurare – în interiorul Cercului Polar arctic şi *în Antarctica.*

Continentul pierdut

Cea de–a doua corelaţie pe care o făceau soţii Flem–Ath decurgea în mod logic din prima: dacă există un fenomen geologic ciclic, recurent, de felul deplasării scoarţei terestre, şi dacă ultima deplasare mutase enorma întindere de uscat pe care o numim Antarctica dinspre latitudini temperate în interiorul cercului polar antarctic, era posibil ca vestigiile substanţiale ale unei civilizaţii dispărute, datând dintr–o antichitate îndepărtată, să zacă şi astăzi sub două mile de gheaţă, la Polul Sud.

Dintr–o dată mi–a fost clar cum putea să dispară fără urme o întindere de uscat de dimensiunile unui continent, care vreme de mii de ani adăpostise o societate omenească mare şi prosperă. Conform concluziei soţilor Flem–Ath: „Spre îngheţata Antarctică ne uităm ca să găsim răspunsuri privitoare la înseşi rădăcinile civilizaţiei – răspunsuri care este posibil să mai fie şi acum păstrate în adâncurile îngheţate ale

uitatului continent–insulă”.

Am scos din dosare scrisoarea de demisie a asistentului meu şi am început să verific condițiile lui preliminare necesare apariției unei civilizații înaintate. Voia „lanțuri muntoase importante”. Voia „uriaşe rețele de râuri”. Voia „o regiune vastă care ocupa o suprafață de uscat cu o întindere de cel puțin câteva mii de mile de la un capăt la celălalt”. Şi mai voia un climat stabil, blând, cu o durată de zece mii de ani, pentru a asigura timpul necesar apariției unei civilizații dezvoltate.

Antarctica nu este nici pe departe un ac într–un car cu fân. Este o uriaşă întindere de uscat, mult, mult mai mare decât golful Mexicului, aproape de şapte ori mai mare decât Madagascar–ul – de fapt, aproximativ egală cu suprafața continentală a Statelor Unite ale Americii. În plus, aşa cum au demonstrat studiile seismice, în Antarctica există lanțuri muntoase masive. Şi – aşa cum par să dovedească mai multe dintre hărțile străvechi –, nişte cartografi preistorici necunoscuți, care posedau o înțelegere ştiințifică a noțiunilor de latitudine şi longitudine, au reprezentat aceste lanțuri muntoase înainte ca ele să fi dispărut sub calota de gheață care le acoperă în zilele noastre. Aceleaşi hărți străvechi arată şi „uriaşe rețele de râuri” ce curg din munți, scăldând văile şi şesurile întinse de la poalele acestora, şi se varsă în oceanul înconjurător. Şi aceste râuri, aşa cum

ştiam deja de la carotele[1347] din marea Ross[1348], lăsaseră dovezi fizice ale prezenței lor în compoziția sedimentelor de pe fundul oceanului.

În ultimul rând, dar faptul nefiind mai puțin important, am remarcat că teoria deplasării scoarței pământeşti nu contravenea cerinței referitoare la cei 10.000 de ani de climat stabil. Anterior presupusei deplasări bruşte a crustei, cam pe la sfârşitul ultimei ere glaciare din emisfera nordică, climatul în Antarctica trebuie să fi fost stabil, poate chiar pe o durată puțin mai lungă de 10.000 de ani. Şi dacă teoria era corectă când sugera că în acea epocă latitudinea Antarcticii fusese cu aproximativ 2.000 de mile (treizeci de grade de arc) mai spre nord decât este astăzi, zonele ei mai nordice trebui să se fi situat în vecinătatea latitudinii sudice de 30° şi s–ar fi bucurat, într–adevăr, de un climat mediteranean către subtropical.

Oare se deplasase cu adevărat scoarța pământului? Şi era posibil ca ruinele unei civilizații dispărute să zacă, realmente, sub gheața continentului sudic?

Aşa cum vom vedea în capitolele următoare, era posibil să se fi deplasat… şi se putea ca ruinele să zacă acolo.

[1347] *Carotă:* Probă de rocă extrasă prin foraj în vederea verificării proprietăților terenului. (n. trad.).

[1348] Idem. Pentru amănunte a se vedea Partea I şi capitolul 51.

Capitolul 51

Ciocanul şi pendula

Deşi se situează în afara scopului acestei cărți, o expunere detaliată a teoriei deplasării scoarței terestre poate fi găsită în lucrarea soților Rand şi Rose Flem–Ath, intitulată *When the Sky Fell* (editată de Stoddart, Canada, în 1995).

Aşa cum am mai remarcat, această teorie geologică a fost formulată de profesorul Charles Hapgood şi susținută de Albert Einstein. Pe scurt, ceea ce sugerează este o alunecare completă a litosferei planetei noastre, groasă de treizeci de mile, peste miezul ei central, gros de aproximativ 8.000 de mile, împingând părți mari ale emisferei nordice către sud, spre Ecuator, şi de acolo către Cercul Polar antarctic. Această mişcare nu este văzută ca efectuându–se de–a lungul unui meridian exact nord–sud, ci pe un traseu şerpuit – pivotând, se pare, în jurul şesurilor centrale a ceea ce constituie acum Statele Unite. Rezultatul e că segmentul nord–estic al Americii de Nord (în care, mai înainte, se afla Polul Nord, situat în golful Hudson) este târât către sud, în afara Cercului Polar arctic şi către latitudini mai temperate, în vreme ce, simultan, segmentul nord–vestic (Alaska şi Yukon–ul) se roteşte spre nord, intrând în Cercul Polar nordic, împreună cu

mari zone din Siberia nordică.

În emisfera sudică, modelul lui Hapgood arată că întinderea de uscat pe care o numim actualmente Antarctica şi din care o mare parte se afla anterior la latitudini temperate sau chiar calde, s–a deplasat în totalitatea ei în interiorul Cercului Polar antarctic. Mişcarea generală se consideră că ar fi avut o amploare de aproximativ 30° (aproximativ 2.000 de mile) şi că s–ar fi petrecut, în cea mai mare parte, între anii 14.500 şi 12.500 î.e.n. – dar cu masive unde de şoc secundare, continuând la scară planetară şi la intervale mult distanțate, până în jurul anului 9.500.

Ce–ar fi să presupunem că, înainte de deplasarea scoarței terestre, o mare civilizație se dezvoltase în Antarctica, pe vremea când o vastă parte din aceasta era situată la latitudini cu un climat plăcut şi prielnic vegetației? Dacă–i aşa, este posibil ca acea civilizație să fi fost lesne distrusă prin efectele deplasării: enormele valuri de flux, vânturile cu forță de uragan şi furtunile electrice, erupțiile vulcanice pe măsură ce falii seismice se despicau pretutindeni pe planetă, bolta cerească întunecată şi necruțătoarea calotă de gheață în continuă creştere, ba mai mult, odată cu trecerea mileniilor, ruinele rămase – oraşele, monumentele, marile biblioteci şi lucrările inginereşti ale civilizației distruse – ar fi fost îngropate şi mai adânc sub mantia de gheață.

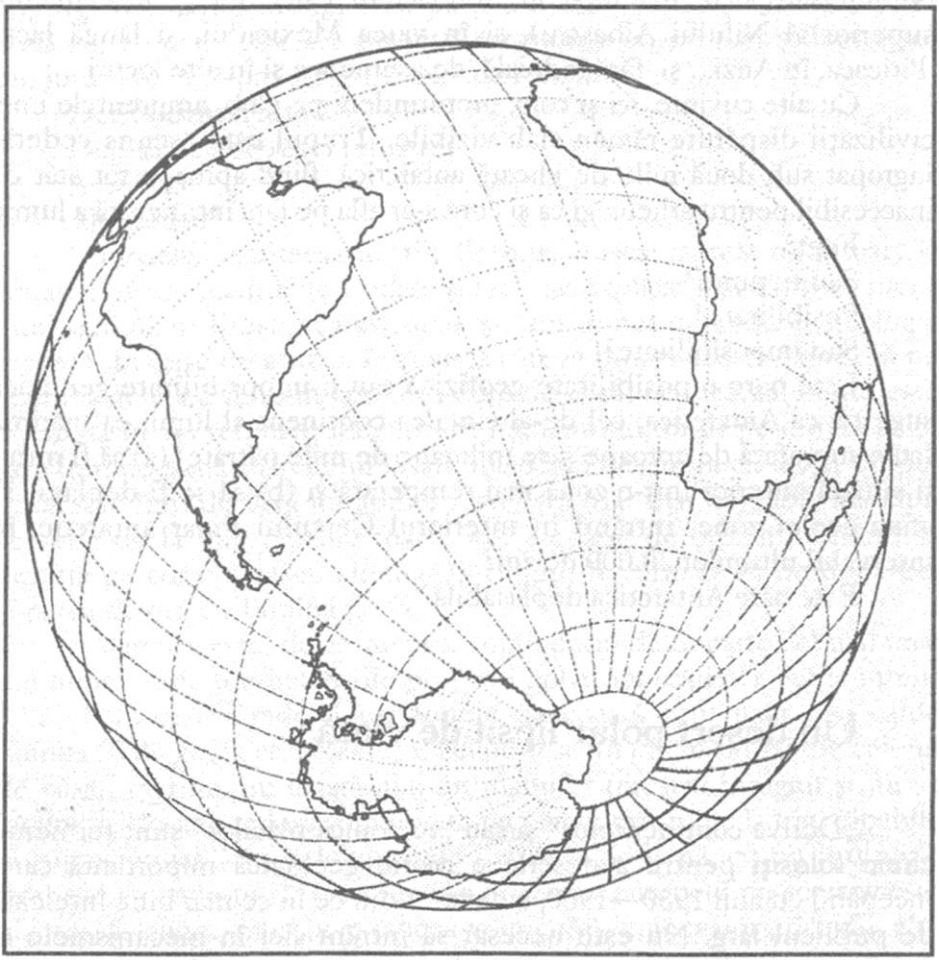

Conform teoriei deplasării scoarţei terestre, înainte de anul 15.000 î.e.n, mari zone ale Antarcticii se aflau situate în afara cercului polar antarctic, şi astfel ar fi putut fi locuite, având un climat şi resurse adecvate pentru dezvoltarea unei civilizaţii. Apoi, o alunecare a scoarţei, cu amploare de cataclism, a deplasat continentul în poziţia pe care o ocupă astăzi — chiar în centrul cercului polar antarctic.

N–ar fi deloc de mirare, dacă teoria deplasării scoarței terestre este corectă, ca tot ce se poate găsi astăzi împrăştiat prin întreaga lume să fie ispititoare amprente lăsate de zei. Acestea ar fi urmele, ecourile realizărilor şi faptelor, atât de greşit înțelese învățături şi edificiile geometrice

lăsate, pentru viitor, de puținii supraviețuitori ai civilizației de mai înainte a Antarcticii, care au pornit în nave mari peste oceanele învolburate şi s–au stabilit pe tărâmuri îndepărtate: de exemplu pe valea Nilului (sau poate, mai întâi, în jurul lacului Tana, în regiunea cursului superior al Nilului Albastru), şi în valea Mexicului, şi lângă lacul Titicaca, în Anzi… şi, fără îndoială, de asemenea şi în alte locuri…

Cu alte cuvinte, ici şi colo, pretutindeni pe glob, amprentele unei civilizații dispărute rămân slab vizibile. Trupul este ascuns vederii, îngropat sub două mile de gheață antarctică, fiind aproape tot atât de inaccesibil pentru arheologi ca şi cum s–ar afla pe fața întunecată a lumii.

Fapt?

Sau ficțiune?

Posibilitate?

Sau imposibilitate?

Este oare o posibilitate geofizică sau o imposibilitate geofizică sugestia ca Antarctica, cel de–al cincilea continent al lumii ca mărime (cu o suprafață de aproape şase milioane de mile pătrate) (a) să fi putut fi situată anterior într–o zonă mai temperată şi (b) să se fi deplasat în afara acelei zone, intrând în interiorul Cercului Polar antarctic, în intervalul ultimilor 20.000 de ani?

Este oare Antarctica deplasabilă?

Un deşert polar lipsit de viață

„Deriva continentelor" şi/sau „tectonica plăcilor" sunt termenii–cheie folosiți pentru a descrie o teorie geologică importantă care, începând cu anii 1950–1960, a devenit din ce în ce mai bine înțeleasă de publicul larg. Nu este necesar să intrăm aici în mecanismele ei fundamentale. Dar cei mai mulți dintre noi sunt conştienți că, într–un anume fel, continentele „plutesc încolo şi încoace", se reaşează şi îşi schimbă poziția pe suprafața Pământului. Acest lucru e confirmat de bunul–simț: dacă arunci o privire pe o hartă a coastei apusene a Africii şi a coastei răsăritene a Americii de Sud, este foarte evident că, odinioară, aceste întinderi de uscat erau unite. Scara de timp la care funcționează deriva continentelor este totuşi imensă: în mod normal, e de presupus ca depărtarea (sau apropierea) continentelor să evolueze cu o viteză nu mai mare de 2.000 de mile la fiecare aproximativ 200 de milioane de ani: cu alte cuvinte, foarte, foarte lent.[1349]

Tectonica plăcilor şi teoria lui Charles Hapgood referitoare la deplasarea scoarței terestre nu sunt câtuşi de puțin contradictorii. Hapgood a avut în vedere posibilitatea ca ambele fenomene să aibă loc: că scoarța Pământului efectuează într–adevăr o derivă, aşa cum susțin geologii – aproape imperceptibil, de–a lungul a sute de milioane de

---

[1349] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 3:584.

ani – dar şi că, uneori, suferă deplasări foarte rapide şi în totalitatea ei, care nu au niciun efect asupra relației dintre zonele de uscat individuale, dar care împing continente întregi (sau părți din ele) înspre şi în afara celor două zone polare fixe ale planetei (regiunile *peren*[1350] reci şi înghețate din jurul Polilor Nord şi Sud ai axei de rotație).

Derivă continentală?

Deplasare a scoarței terestre?

Ambele?

Alte cauze?

Cu toată sinceritatea, nu ştiu. Şi totuşi, înseşi faptele referitoare la Antarctica sunt realmente ciudate şi greu de explicat fără a invoca ideea unei schimbări bruşte, catastrofale şi, din punct de vedere, geologic recentă. Înainte de a trece în revistă câteva dintre aceste fapte, să ne reamintim că ne referim la o întindere de uscat care actualmente este orientată în aşa fel, datorită curburii Pământului, încât pe durata celor şase luni de iarnă soarele nu răsare niciodată deasupra ei, iar în timpul celor şase luni de vară nu apune niciodată (dar mai degrabă, aşa cum se vede de la Pol, rămâne foarte jos, aproape de orizont, părând să descrie pe cer un traseu circular în timpul fiecărui ciclu de douăzeci şi patru de ore de lumină pe zi).

Antarctica este, de asemenea, continentul de

1350 *Peren:* continuu, de lungă durată, veşnic (n. trad.).

departe cel mai rece din lume, unde temperaturile pe şesul polar pot scădea până la minus 89,2 grade centrigrade. Deşi zonele de coastă sunt uşor mai calde (minus 60 de grade centigrade) şi adăpostesc un imens număr de colonii de păsări marine, nu există niciun mamifer terestru indigen şi nu se întâlneşte decât o redusă comunitate de plante rezistente la frig, capabile să supravieţuiască în îndelungatele perioade de iarnă, cu un întuneric total sau aproape total. *Encyclopaedia Britannica* enumeră pe scurt aceste plante: „Licheni, muşchi şi crucea voinicului, mucegaiuri, drojdii, alte ciuperci, alge şi bacterii…”[1351]

Cu alte cuvinte, deşi superbă de privit în prelungii zori de la antipod, Antarctica este un deşert polar aproape lipsit de viaţă, îngheţat şi nemuritor, aşa cum a fost pe toată durata de 5.000 de ani ai perioadei „istorice” a omenirii.

Oare întotdeauna a fost aşa?

Proba materială 1

Revista Discover the Word of Science, februarie 1993, pag. 17:

În urmă cu aproximativ două sute şaizeci de milioane de ani, în timpul perioadei permiene, în Antarctica creşteau arbori foioşi adaptaţi la un climat cald. Aceasta e concluzia pe care o trag paleo–botanişti studiind un grup de trunchiuri de

---

[1351] *Encyclopaedia Britannica,* 1991, 1:440.

copaci fosilizaţi descoperiţi la o altitudine de şapte mii de picioare pe muntele Achernar, în Munţii Transatlantici. Situl se află la 84°22' latitudine sudică, la aproximativ cinci sute de mile spre nord de Polul Sud.

„Elementul interesant în legătură cu această descoperire este că, de fapt, e unica pădure, vie sau fosilă, care a fost găsită la latitudinea de 80 sau 85 de grade" declară paleo–botanista Edith Taylor, de la Universitatea de Stat din Ohio, care a studiat arborii–fosilă. „Primul lucru pe care–l facem noi, paleo–botanişţii, este să căutăm în mărturiile moderne ceva comparabil şi, în zilele noastre, la asemenea altitudini, nu cresc păduri. Ne putem duce la tropice şi găsim arbori care să crească într–un mediu ambiant cald dar cu regimul de lumină pe care l–au avut aceşti copaci: douăzeci şi patru de ore de lumină vara şi douăzeci şi patru de întuneric iarna."[1352]

[1352] *Discover the World of Science* („Descoperiţi lumea ştiinţei"), februarie 1993, pag. 17. Cele cincisprezece trunchiuri mineralizate, presupuse a fi rămăşiţele unei păduri mult mai mari, cu diametre variind între 1/2 inch şi 7 inch-i. Ele erau puieţi ale unui binecunoscut gen de criptogramă cu seminţe *Glosopteris* (găsită în mulţi din cărbunii din emisfera sudică). Spre deosebire de alte criptograme adevărate, cele cu seminţe au seminţe în loc de spori, se asemănau deseori cu arborii, iar acum constituie o specie dispărută... De jur-împrejurul cioturilor de arbori de pe muntele Achernar, colegii lui Taylor au găsit amprente în formă de limbă ale unor frunze căzute de *Glosopteris.*
Arborii foioşi constituie un indicator al unui climat cald, şi tot aşa şi absenţa „inelelor de îngheţ". Când Taylor a studiat inelele de

Proba materială 2

Geologii nu au găsit nicio dovadă a existenței vreunei glaciațiuni oriunde pe continentul Antarctic, anterior Eocenului (aproximativ acum şaizeci de milioane de ani).[1353] Şi dacă ne întoarcem în urmă până în Cambrian (aproximativ acum cinci sute cincizeci de milioane de ani) găsim dovezi de netăgăduit ale existenței unei mări calde ce se întindea în apropiere sau chiar peste Antarctica, sub forma unor straturi de calcar groase, bogate în *arheociatide*, din care se formează cifre: Peste milioane de ani, când aceste formațiuni marine apăruseră deasupra mării, climatele calde au avut ca urmare o vegetație luxuriantă în Antarctica. Astfel, Sir Ernest Shackleton a găsit zăcăminte de cărbune la o distanță de două sute de mile față de polul Sud, iar mai târziu, în timpul expediției din 1935 a lui

---

creştere în mostrele prelevate din acele trunchiuri nu a găsit niciuna din celulele umflate de gheață şi nici acele spații goale dintre celule care apar când creşterea unui arbore este întreruptă de îngheț. Ceea ce înseamnă că la vremea aceea n-a existat niciun îngheț în Antarctica.

„Din câte ținem noi minte, Antarctica a fost întotdeauna rece", spunea Taylor. „Numai când ne uităm la flora ei fosilă putem vedea ce potențial există acolo pentru comunități de plante. Această pădure fosilă, care creşte la o latitudine de 85 grade, ne dă o idee despre ceea ce este posibil în condițiile unei schimbări de climat catastrofale."

N. B. Arborii au fost ucişi de o inundație sau de o revărsare de nămol – tot o imposibilitate în Antarctica din zilele noastre.

1353 *The Path of the Pole, pag.* 61.

Byrd, geologii au descoperit o mare cantitate de fosile pe coastele înalte ale muntelui Weaver, la latitudinea de 86°58' sud, la aproape aceeaşi distanță față de Pol şi la aproximativ două mile deasupra nivelului mării. Fosilele includeau amprente de frunze şi tulpini şi lemn fosilizat. În 1952, doctorul Lyman H. Dougherty, de la Institutul Carnegie din Washington, încheind un studiu asupra acestor fosile, a identificat două specii ale unei ferigi arborescente numite *Glossopteris,* cândva binecunoscută pe celelalte continente sudice (Africa, America de Sud, Australia), precum şi o ferigă arborescentă uriaşă, aparținând altei specii…[1354]

Proba materială 3

Comentariul amiralului Byrd, cu privire la însemnătatea descoperirilor de pe muntele Weaver: „Aici, pe cel mai sudic munte cunoscut în lume, doar la două sute de mile depărtare de Polul Sud, s–a găsit dovada concludentă că în Antarctica a fost cândva climat temperat sau chiar subtropical."[1355]

Proba materială 4

„Oamenii de ştiință sovietici au raportat că au găsit dovezi ale unei flore tropicale în Graham

---

[1354] Idem, pag. 62–63.

[1355] În lucrarea lui Dolph Earl Hooker, *Those Astounding Ice Ages* („Acele uimitoare ere glaciare"), Exposition Press, New York, 1958, pag. 44, citând *Național Geographic Magazine,* octombrie 1935.

Land, o altă zonă a Antarcticii datând din perioada terțiarului timpuriu (poate din Paleocen sau Eocen)… Dovezi suplimentare sunt oferite de descoperirea, de către geologii britanici, a unor întinse păduri fosile în Antarctica, de acelaşi tip cu cele care, în urmă cu douăzeci de milioane de ani, creşteau pe coasta Pacificului a Statelor Unite. Fără îndoială, asta demonstrează că după cea mai veche glaciațiune cunoscută a Antarcticii, în Eocen (acum şaizeci de milioane de ani) continentul nu a rămas înghețat, ci a avut episoade ulterioare de climat cald."[1356]

Proba materială 5

„La 25 decembrie 1990, geologii Barrie McKelvey şi David Harwood lucrau la o mie opt sute treizeci de metri deasupra nivelului mării şi la patru sute de kilometri (două sute cincizeci de mile) depărtare de polul Sud, în Antarctica. Ei au descoperit fosile dintr–o pădure de foioase, pe țărmul sudic, datând de acum două sau trei milioane de ani."[1357]

Proba materială 6

În 1986, descoperirea unor lemne şi plante fosilizate a demonstrat că este posibil ca, acum două milioane şi jumătate de ani, unele zone ale Antarcticii să nu fi fost acoperite de ghețuri. Alte descoperiri au dovedit că unele locuri de pe

---

[1356] *Path of the Pole, pag.* 62.

[1357] Rand Flem-Ath, *Does the Earth's Crust Shift?* („Oare crusta Pământului se deplasează?") (manuscris).

continent erau neacoperite de ghețuri acum 100.000 de ani.[1358]

Proba materială 7

Aşa cum am văzut în Partea I, carote sedimentare culese de pe fundul mării Ross de către una din expedițiile Byrd în Antarctica oferă dovezi concludente că „râuri mari, purtând sedimente cu granulație fină" au curs în această parte a Antarcticii poate până în anul 4.000 î.e.n. Potrivit raportului doctorului Jack Hough de la Universitatea din Illinois: „Fişa carotei N–5 prezintă sedimente marine glaciale acoperind perioada din prezent şi până acum 6.000 de ani. Între acum 6.000 şi acum 15.000 de ani, sedimentele au o granulație fină, cu excepția unei granule de acum 12.000 de ani. Ceea ce sugerează absența gheții în această zonă în perioada respectivă, poate cu excepția unui iceberg rătăcit acum 12.000 de ani."[1359]

Proba materială 8

Harta Lumii a lui Orontaeus Finnaeus, trecută în revistă în Partea I, reprezintă cu acuratețe marea Ross, aşa cum ar arăta n–ar fi acoperită de gheață şi, în plus, arată lanțuri de munți abrupți, de–a lungul coastelor Antarcticii, cu râuri mari ce

---

[1358] Daniel Grotta, *Antarctica: „Whose Continent is it Anyway?"* („Antarctica: oricum, al cui continent este?"), în *Popular Science,* ianuarie 1992, pag. 64.

[1359] *Path of the Pole.* Pag. 107.

curg din ei, acolo unde astăzi nu se pot vedea decât ghețari adânci de o milă.[1360]

Charles Hapgood, „Drumul Polului", 1970, pag. III şi în continuare:

„Rareori se întâmplă ca investigațiile geologice să primească o confirmare importantă din partea arheologiei; totuşi, în acest caz, se pare că problema dezghețului mării Ross poate fi confirmată de o hartă veche care, nu se ştie cum, a supraviețuit vreme de multe mii de ani... A fost descoperită şi publicată în 1531 de către geograful francez Oronce Fine (Oronteus Finnaeus) şi constituie o parte din Harta Lumii întocmită de el..."

A fost posibil să se stabilească autenticitatea acestei hărți. În câțiva ani de cercetări, s–a determinat proiecția acestei hărți străvechi. S–a constatat că a fost întocmită pe o proiecție cartografică sofisticată, cu ajutorul trigonometriei sferice, şi că este atât de ştiințifică încât mai mult de cincizeci de locuri de pe continentul Antarctic au fost găsite figurând pe ea cu o precizie care n–a fost atinsă de cartografia modernă decât în secolul al nouăsprezecelea. Şi, bineînțeles, când această hartă a fost publicată pentru prima oară, în 1531, nu se ştia absolut nimic despre Antarctica. Continentul n–a fost descoperit în

---

[1360] A se vedea Partea I.

timpurile moderne decât în jurul anului 1818, şi n–a fost cartografiat în întregime decât după 1920…”[1361]

Proba materială 9

Harta lui Buache, de asemenea trecută în revistă în Partea I, reprezintă cu acurateţe topografia subglaciară a Antarcticii. [1362] Oare asta se datorează întâmplării, sau e posibil ca, într–adevăr, continentul să fi fost în întregime acoperit de gheţuri până îndeajuns de recent pentru ca specialiştii cartografi ai unei civilizaţii dispărute să–l fi putut reprezenta pe hărţi?

Proba materială 10

Reversul monedei. Dacă zonele de uscat aflate actualmente în interiorul cercului polar antarctic erau cândva temperate sau tropicale, atunci ce se întâmpla cu zonele de uscat din interiorul cercului polar *arctic?* Erau şi ele efectuate de aceleaşi schimbări climatice dramatice, sugerând că ar fi putut acţiona un oarecare factor comun?

• „Pe insula Spitzbergen (Svalbard), s–au fosilizat frunze de palmier lungi de zece şi douăsprezece picioare, alături de crustacei marini fosilizaţi, de un tip care nu putea trăi decât în ape tropicale. Ceea ce sugerează că, într–o anumită perioadă, temperaturile Oceanului Arctic erau asemănătoare cu temperaturile contemporane din

---

[1361] *Path of the Pole,* pag. 111 şi în continuare.

[1362] Pentru amănunte a se vedea Partea I.

golful Bengalului sau din Marea Caraibelor. Spitzbergen se află la jumătatea distanței dintre vârful nordic al Norvegiei şi Polul Nord, la o latitudine de optzeci de grade nord. Astăzi, navele pot ajunge la Spitzbergen numai prin gheață şi numai aproximativ în două, cel mult trei luni ale anului."[1363]

• Există dovezi fosile certe că grupuri de chiparoşi de mlaştină înfloreau la cinci sute de mile depărtare de Polul Nord în Miocen (în urmă cu între douăzeci şi şase milioane de ani), şi că în aceeaşi perioadă, în Spitzbergen înfloreau nuferi: „Florele din Miocen existente în Grinnell Land şi Groenlanda, şi în insula Spitzbergen necesitau toate condiții climatice cu multă umezeală. Nuferilor de pe Sptizbergen le–ar fi trebuit apă curgătoare în cea mai mare parte a anului. În legătură cu flora de pe Spitzbergen va trebui să se realizeze că insula se află într–un întuneric polar vreme de o jumătate de an. Este situată pe cercul polar arctic, tot atât de la nord față de Labrador pe cât este Labradorul la nord de Bermude."[1364]

• Unele insule din Oceanul Arctic n–au fost deloc acoperite de ghețuri în ultima eră glaciară. De exemplu, pe insula Baffin, la 900 de mile distanță de Polul Nord, resturi de anini şi mesteceni găsite în turbă sugerează existența, în urmă cu mai

---

1363 *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 109–110.
1364 *Path of the Pole,* pag. 66.

puțin de 30.000 de ani, a unui climat mult mai cald decât astăzi. Aceste condiții au predominat până acum 17.000 de ani: „În timpul erei glaciare Wisconsin, în mijlocul Oceanului Arctic exista un refugiu cu climat temperat pentru floră şi o faună ere nu puteau exista în Canada şi Statele Unite.”[1365]

• Oamenii de ştiință ruşi au ajuns la concluzia că Oceanul Arctic a fost cald de–a lungul celei mai mari părți din ultima eră glaciară. Un raport al academicienilor Saks, Belov şi Lapina, referitor la multe etape ale lucrărilor lor oceanografice, evidențiază perioada dintre acum 32.000 de ani şi acum 18.000 de ani, ca fiind una în care au predominat condiții deosebit de calde.[1366]

• Aşa cum am văzut în Partea a IV–a, un număr imens de specii de mamifere cu sânge cald, adaptate la climatul temperat, au înghețat instantaneu, iar trupurile lor s–au conservat în permafrost, de–a lungul unei vaste zone de moarte ce se întindea din Yukon, peste Alaska şi înainta mult în Siberia nordică. Grosul acestei distrugeri pare să fi avut loc în timpul mileniului al unsprezecelea î.e.n., deşi în jurul anului 13.500 î.e.n. A existat un episod mai vechi de dispariții pe scară largă ale unor specii.[1367]

[1365] Idem, pag. 93, 96.
[1366] Idem, pag. 99.
[1367] A se vedea Partea IV.

• Am văzut de asemenea (capitolul 27) că ultima eră glaciară s–a sfârşit între anii 15.000 şi 18.000 î.e.n., dar mai ales între anii 14.500 şi 12.500 î.e.n., cu încă o izbucnire de activitate extraordinar de intensă în mileniul al unsprezecelea. În timpul acestei perioade scurte din punct de vedere geologic, o glaciațiune cu o adâncime de două mile, acoperind milioane de mile pătrate şi căreia îi trebuiseră mai mult de 40.000 de ani ca să se formeze, s–a topit brusc şi în mod inexplicabil: „Este, desigur, evident că aşa ceva nu ar fi putut să fie rezultatul factorilor climatici cu acțiune treptată la care se face de obicei apel pentru a explica erele glaciare... Rapiditatea dezghețului sugerează că un factor cu totul neobişnuit afecta climatul..."[1368]

Călăul de gheață

Un factor cu totul neobişnuit afecta climatul...

Oare deplasarea cu 30° dintr–o bucată a litosferei să fi fost cea care a pus capăt brusc erei glaciare din emisfera nordică (prin împingerea zonelor mai intens înghețate către sud dinspre polul nordic al axei de rotație)? Dacă da, de ce aceeaşi deplasare cu 30° dintr–o bucată a litosferei n–ar fi produs o rotire a unui continent din emisfera sudică, cu o întindere de şase milioane de mile pătrate şi în mare parte dezghețat,

---

[1368] Idem.

aducându–l de la latitudini temperate într–o poziție situată chiar deasupra polului sudic al axei de rotație?

În problema mobilității Antarcticii, ştim acum că este deplasabilă şi, mai exact, că s–a deplasat, deoarece acolo au crescut arbori, şi aceştia pur şi simplu nu pot creşte la latitudini supuse unor perioade de şase luni de întuneric continuu.

Ceea ce nu ştim (şi s–ar putea să nu ştim niciodată cu certitudine) este dacă această mişcare a fost consecința unei deplasări a scoarței terestre, sau a derivei continentale, sau a altui factor nebănuit.

Să luăm în considerare pentru câteva clipe Antarctica.

Am văzut deja că este mare. Are o suprafață a uscatului de 5,5 milioane de mile pătrate şi actualmente este acoperită de ceva mai mult de şapte milioane de mile cubice de gheață, cântărind aproximativ 19 *cvadrilioane* [1369] . Ceea ce îi îngrijorează pe susținătorii teoriei deplasării scoarței terestre este faptul că această vastă calotă de gheață creşte în mod necruțător ca dimensiuni şi greutate: „cu viteza de 293 de mile cubice de gheață pe un an – aproape atâta ca şi cum lacul Ontario ar fi înghețat anual şi adăugat ca atare la

---

1369 *19 cvadrilioane:* 19.000.000.000.000.000 de tone. (n. trad.).

calota deja existentă."[1370]

Teama este că, dacă se combină cu efectul procesului, al oblicității, al excentricității orbitale, al propriei mişcări centrifugale a Pământului şi al atracției gravitaționale a Soarelui, Lunii şi planetelor, sarcina uriaşă şi veşnic crescândă a glaciațiunii Antarcticii ar putea constitui factorul declanşator final al unei masive deplasări a scoarței terestre:

Calota mereu crescândă a Polului Sud (scria Hugh Auchincloss Brown, într–un stil oarecum pitoresc, în 1967) *a devenit o forță a naturii furişă, tăcută şi neînduplecată – rezultat al energiei create de rotația ei excentrică. Această calotă de gheață este primejdia ce se apropie tiptil, amenințarea de moarte şi călăul civilizației noastre.*[1371]

Oare acest călău a cauzat sfârşitul ultimei ere glaciare în emisfera nordică, punând în mişcare o deplasare de 7.000 de ani a crustei terestre, între anul 15.000 şi 8.000 – o deplasare care poate a atins viteza ei maximă şi poate că a avut efectele sale cele mai devastatoare între anii 14.500 şi 10.000?[1372]

[1370] *Pole Shift,* pag. 77: În fiecare an, Antarcticii i se adaugă douăzeci de miliarde de tone de gheață.

[1371] H. A. Brown, *Cataclysms of the Earth* („Cataclismele Pământului"), pag. 10–11.

[1372] A se vedea Partea a IV-a.

Sau bruştele şi dramaticele schimbări de climat ce au avut loc în emisfera nordică în timpul acestei perioade au fost rezultatul unui alt factor producător de catastrofe, capabil să topească milioane de mile cubice de gheață şi, simultan, să dezlănțuie intensificarea universală a vulcanismului, care a însoțit dezghețul?[1373]

Geologii moderni se opun catastrofelor, sau mai degrabă „catastrofismului", preferând să urmeze doctrina „*uniformitariană.*"[1374] Pe de altă parte, catastrofismul e de părere că „schimbările survenite în scoarța terestră au fost produse în general brusc, de către forțe fizice."[1375] Să fie totuşi posibil ca mecanismul răspunzător pentru schimbările traumatice ale Pământului, ce au avut loc la sfârşitul ultimei ere glaciare, să fi fost un eveniment geologic atât catastrofal cât şi uniform?

Marele biolog Sir Thomas Huxley remarca, în secolul al nouăsprezecelea:

În opinia mea, se pare că nu există niciun fel de antagonism teoretic între catastrofism şi uniformitarianism; dimpotrivă, este foarte uşor de conceput că şi catastrofele pot fi parte integrantă a

---

[1373] A se vedea Partea a IV-a.

[1374] *Uniformitariană:* Teoria uniformității mai ales pe teme geologice, care susține că: „procesele existente, acționând ca în prezent, sunt suficiente pentru a explica schimbările geologice", (n. trad.).

[1375] *The Biblical Flood and the Ice Epoch,* pag. 228.

uniformității. Dați–mi voie să–mi ilustrez teza printr–o analogie. Funcționarea unui ceas este un model de acțiune uniformă. O păstrare corectă a măsurării timpului înseamnă uniformitate a acțiunii. Dar bătaia unui orologiu este, în esență, o catastrofă. Ciocanul poate fi făcut să arunce în aer un butoi cu praf de puşcă, sau să declanşeze un potop de apă şi, printr–un aranjament potrivit, orologiul, în loc să marcheze orele poate să bată la tot soiul de intervale neregulate, niciodată de două ori la fel ca forță sau ca număr de lovituri. Şi totuşi, toate aceste catastrofe neregulate şi care în aparență nu urmează nicio lege ar fi rezultatul unei acțiuni absolut uniformitariene şi am putea avea două şcoli de teoreticieni ai orologiului, una studiind ciocanul, iar cealaltă – pendula.[1376]

Ar putea fi deriva continentelor pendula?
Ar putea fi deplasarea scoarței terestre ciocanul?

Marte şi Pământul

Se crede că deplasări ale crustei au avut loc şi pe alte planete. În numărul din decembrie 1985 al revistei *Scientific American,* Peter H. Schultz atrăgea atenția asupra unor cratere datorate impactului cu meteoriți de pe suprafața lui Marte.

Craterele din zonele polare au o „semnătură" caracteristică, deoarece meteoriții aterizează printre depuneri groase de praf şi gheață acumulate acolo. În afară de actualele cercuri

---

[1376] Thomas Huxley, citat în *Path of the Pole,* pag. 294.

polare ale lui Marte, Schultz a descoperit alte două astfel de zone: „Aceste zone sunt antipodale; se află pe fețe opuse ale planetei. Depunerile prezintă multe din procesele evolutive şi din caracteristicile polilor actuali, dar se află în apropierea Ecuatorului din zilele noastre…”

Ce ar fi putut produce acest efect? Socotind după dovezi, Schultz a avansat teoria că mecanismul–cauză părea să fi fost „mişcarea întregii litosfere, porțiunea exterioară solidă a planetei, ca un tot… (Această mişcare pare să fi avut loc) în salturi rapide urmate de pauze lungi.”[1377]

Dacă deplasări ale scoarței pot avea loc pe Marte, de ce nu şi pe Pământ? Şi dacă nu se întâmplă pe Pământ, cum explicăm faptul, altminteri înspăimântător, că nici măcar una dintre calotele de gheață acumulate pe glob în timpul precedentelor ere glaciare nu pare să se fi format la – sau măcar lângă – unul sau altul dintre polii actuali? [1378] Dimpotrivă, zonele de uscat care poartă urme ale unei glaciațiuni anterioare sunt răspândite la distanțe foarte mari. Dacă nu putem presupune existența unor deplasări ale scoarței, trebuie să găsim un alt mod în care să explicăm pentru ce calotele de gheață par să fi ajuns la nivelul mării în zona tropicelor, pe trei continente:

[1377] *Scientific American,* decembrie 1985.
[1378] *Path of the Pole,* pag. 47–49.

Asia, Africa şi Australia.[1379]

Soluția oferită de Charles Hapgood pentru această problemă este simplă, extrem de elegantă şi nu se opune bunului–simț:

Singura eră glaciară care este explicată în mod adecvat este actuala eră glaciară din Antarctica. Aceasta este explicată foarte bine. Ea există – faptul este cât se poate de evident – pentru că Antarctica se află la Pol, şi datorită nici unui alt motiv. Nicio variație a căldurii solare, niciun praf galactic, niciun vulcanism, niciun curent suberustal şi nicio reaşezare a înălțimilor de uscat sau a curenților marini nu explică această situație. Putem trage concluzia că teoria cea mai bună pentru explicarea unei ere glaciare este teza că zona afectată se afla la Pol. În felul acesta avem o explicație pentru păturile de gheață din India şi Africa, deşi zonele ocupate cândva de ele se află acum la tropice. În acelaşi fel explicăm toate păturile de gheață de mărime continentală.[1380]

Logica este aproape de neevitat. Fie admitem că actuala calotă de gheață din Antarctica este prima pătură de gheață de mărime continentală care a fost *vreodată* situată la un Pol – ceea ce pare improbabil – fie suntem obligați să presupunem că trebuie să fi acționat deplasarea scoarței terestre sau un mecanism asemănător.

[1379] Idem, pag. 49.
[1380] Idem, pag. 58.

Amintiri din zorii polari?

Este posibil ca strămoşii noştri să fi păstrat în cele mai vechi tradiții ale lor amintiri despre o deplasare. Am văzut unele dintre aceste amintiri în Partea a IV–a: miturile despre cataclisme, care par să fie relatări ale unor martori oculari referitoare la seria de catastrofe geologice care au însoțit sfârşitul ultimei ere glaciare din emisfera nordică.[1381] Mai există şi alte mituri, care e posibil să fi ajuns până la noi din acea epocă dintre anii 15.000 şi 10.000 î.e.n. Printre acestea, există câteva care vorbesc despre patriile zeilor şi despre paradisuri anterioare, toate acestea fiind descrise ca situându–se în sud (de exemplu, acel Ta–Neteru al egiptenilor) şi dintre care multe par să fi cunoscut condiții polare. Marea epopee indiană *Mahabharatha* vorbeşte despre muntele Meru, patria zeilor:

În Meru, soarele ți luna se rotesc de la stânga la dreapta în fiecare zi, şi la fel fac toate stelele... Muntele, prin strălucirea lui, întrece într–atâta întunericul nopții, încât noaptea abia se poate deosebi de zi... Ziua şi noaptea laolaltă sunt egale cu un an pentru cei ce sălăşluiesc în acel loc...[1382]

[1381] A se vedea Partea a IV-a.

[1382] *Mahabaratha,* citată în *The arctic Home in the Vedas,* pag. 64–65.

În mod asemănător, după cum cititorul îşi va aminti din capitolul 25, Airyana Vaejo, paradisul mitic şi patria anterioară a arienilor avestici din Iran, pare să fi devenit nelocuibil ca urmare a bruştei instalări a unei glaciațiuni. În anii de mai târziu, se vorbea despre el ca despre un loc în care: „stelele, luna şi soarele sunt văzute răsărind şi apunând doar o dată pe an, iar un an pare să fie doar cât o zi."[1383]

În *Surya Siddhanta*, un foarte vechi text indian, citim: „Zeii contemplă soarele, după ce a răsărit o dată, vreme de jumătate de an."[1384] Cea de–a şaptea Mandala din *Rigveda* conține o serie de imnuri înălțate „zorilor". Într–unul din acestea (VII, 76) se spune că zorii şi–au ridicat stindardul la orizont cu obişnuita lor strălucire, iar în versetul 3 se relatează că între prima ivire a zorilor şi răsăritul soarelui care le–a urmat a trecut o perioadă de câteva zile. În alt pasaj se spune: „multe au fost zilele dintre primele raze ale zorilor şi răsăritul efectiv al soarelui."[1385]

Oare acestea sunt descrieri ale unor condiții polare făcute de martori oculari?

Deşi niciodată nu putem fi siguri, e posibil să fie relevant faptul că în tradiția indiană se crede că

[1383] Idem, pag. 66–67.

[1384] Citat în *Paradise Found: The Cradle of the Human Race at the North Pole,* pag. 199.

[1385] *Arctic Home in the Vedas,* pag. 85.

Vedele sunt texte revelate, transmise încă de pe vremea zeilor.[1386] Relevant poate fi şi faptul că atunci când descriu procesele de transmitere, toate tradițiile se referă la acele *pralayas* (cataclisme) care din când în când se abat asupra lumii şi susțin că, în fiecare din aceste prilejuri, toate scripturile sunt distruse fizic. Totuşi, după fiecare distrugere, supraviețuiesc anumiți *rishis* sau „oameni înțelepți" care

răspândesc iarăşi, la începutul unei ere noi, cunoştințele moştenite de ei în chip de mandat sacru de la strămoşii lor din era precedentă... Fiecare manvantara *sau eră are în felul acesta o Veda a sa proprie, care diferă doar ca exprimare ți nu prin înțeles de antediluviană Veda.*[1387]

O epocă de tulburări şi întuneric

Aşa cum ştie orice şcolar care studiază geografia, nordul real (Polul Nord) nu este chiar acelaşi lucru cu nordul magnetic (direcția spre care arată vârful acului busolei). De fapt Polul Nord magnetic este situat actualmente în zona nordică a Canadei, la aproximativ unsprezece grade față de adevăratul Pol Nord.[1388] Progrese recente în studiul paleomagnetismului au dovedit că polaritatea

---

[1386] Idem, pag. 414, 417.
[1387] Idem, pag. 420.
[1388] *Pole Shift,* pag. 9.

magnetică a Pământului *s–a inversat de mai mult de 170 de ori în răstimpul ultimilor optzeci de milioane de ani…*[1389]

Ce anume a cauzat aceste inversări de câmp magnetic? Pe vremea când preda cursuri la universitatea Cambridge, geologul S.K. Runcorn a publicat în *Scientific American* un articol în care făcea o remarcă pertinentă:

Se pare că nu există nicio îndoială că există o legătură între câmpul magnetic al Pământului şi rotația planetei. Şi acest lucru duce la o constatare remarcabilă referitor la însăşi rotația Pământului… (Concluzia inevitabilă este că) axa de rotație a Pământului s–a schimbat şi ea. Cu alte cuvinte, planeta s–a rostogolit, modificând amplasamentul polilor ei geografici.[1390]

Runcorn pare să aibă în vedere o rotire completă, de 180 grade, a polilor, pământul dându–se pur şi simplu peste cap – deşi asemenea interpretări paleomagnetice ar rezulta şi ca urmare a unei alunecări a scoarței peste polii geografici. Într–un fel sau altul, consecințele pentru civilizație, şi de fapt pentru tot ce este viață, ar fi inimaginabil de înspăimântătoare. Fără îndoială, Runcorn se poate înşela; poate că inversările de câmp pot avea

---

1389 *Pole Shift,* pag. 9.
1390 *Pole Shift,* pag. 61.

loc şi în absența oricăror alte schimbări revoluționare.

Dar e posibil şi să aibă dreptate.

Conform unor relatări publicate în revistele *Nature* şi *New Scientist,* ultima inversarea geomagnetică s–a încheiat exact acum 12.400 de ani – în timpul *celui de–al unsprezecelea mileniu î.e.n.*[1391]

Acesta este, desigur, însuşi mileniul în care pare să fi fost distrusă străvechea civilizație tiahuanacană din Anzi. Acelaşi mileniu este vizat prin orientările şi proiectarea marilor monumente astronomice de pe platoul Gizeh, şi prin urmele caracteristice de eroziune de pe Sfinx. Şi în mileniul al unsprezecelea î.e.n. A încetat brusc „precocele experiment agricol" al Egiptului. De asemenea, tot în mileniul al unsprezecelea au dispărut, pretutindeni pe glob, un număr imens de specii de mamifere mari. Lista ar putea continua: creşteri bruşte ale nivelului mărilor, vânturi cu putere de uragan, furtuni electrice, tulburări vulcanice, şi aşa mai departe. Oamenii de ştiință se aşteaptă ca următoarea inversare a polilor magnetici ai Pământului să aibă loc în jurul anului 2.030 e.n.[1392]

[1391] *Nature,* vol. 234, 27 decembrie 1971, pag. 173–174; *New Scientist,* 6 ianuarie 1972, pag. 7.

[1392] J.M. Harwood şi S.C.R. Malin, scriind în *Nature,* 12 februarie 1976.

Este oare asta o aluzie la o catastrofa planetară? Oare după 12.500 de ani de funcționare a pendulei, se pregăteşte ciocanul să lovească?

Proba materială 11

Yves Rocard, profesor la Facultatea de Ştiințe din Paris: „Seismografele noastre moderne sunt sensibile la *zgomotul* unei agitații limitate din orice punct al Pământului, chiar şi în absența vreunei unde seismice. În acest zgomot se poate discerne o vibrație produsă de om (de exemplu, un tren la o depărtare de patru kilometri, sau un oraş mare, la o distanță de zece kilometri), precum şi un efect atmosferic (datorat modificărilor de apăsare a vântului pe sol) şi uneori se înregistrează şi efectele unor furtuni puternice ce se desfăşoară la mare distanță. Cu toate acestea, rămâne un zgomot continuu ca de rostogolire şi pârâituri, provenind din pământ, care nu se datorează nici unei (astfel de) cauze…”[1393]

Proba materială 12

„Polul Nord s–a deplasat cu zece picioare în direcția Groenlandei, de–a lungul meridianului de 45° longitudine vestică, pe durata perioadei dintre anii 1900 şi 1960… cu o viteză de şase centimetri (aproximativ doi inch–i şi jumătate) pe an. (Prin urmare, Polul) s–a deplasat cu zece picioare între 1960 şi 1968, cu o viteză de aproximativ zece

---

[1393] *The Path of the Pole,* lucrări citate, Anexa, pag. 325–326.

centimetri (4 inch–i) pe an... Dacă ambele observații au fost făcute cu precizie, aşa cum suntem îndreptățiți să credem, ținând seama de eminența oamenilor de ştiință implicați în ele, atunci avem aici dovada că este posibil ca, actualmente, litosfera să se afle în mişcare (şi să treacă printr–o perioadă) de accelerare geometrică a vitezei mişcării..."[1394]

Proba materială 13

Revista *USA Today*, ediția din ziua de 23 noiembrie 1994, pag. 9D:

„INTERACȚIUNE ÎN ANTARCTICA: Studenții iau legătura cu oamenii de ştiință de la polul Sud."

„O transmisie radio de la distanță, pe viu, efectuată de la Polul Sud şi având–o ca protagonistă pe Elizabeth Felton, o absolventă a şcolilor publice din Chicago în vârstă de şaptesprezece ani, va avea loc în ziua de 10 ianuarie. Felton va folosi datele studiilor geologice americane pentru a poziționa reperul geologic din cupru care defineşte Polul Sud geografic al Pământului, spre a compensa alunecarea anuală a păturii de gheață."[1395]

Oare numai pătura de gheață alunecă, sau întreaga crustă terestră se află în mişcare? Şi care ceea ce a avut loc la 10 ianuarie 1995 a fost doar

---

[1394] Idem, pag. 44.

[1395] *USA Today, 23* noiembrie 1994, pag. 9D.

un „neobişnuit proiect educațional interactiv”, sau, fără să ştie, Elizabeth Felton confirma printr–un document continua accelerare geometrică a vitezei de mişcare a scoarței terestre?

Oamenii de ştiință nu sunt de această părere. Şi totuşi, aşa cum vom vedea în ultimul capitol, secolul ce vine este semnalat, printr–o remarcabilă convergență a străvechilor profeții şi a credințelor tradiționale, ca o epocă de tulburări şi întunecime fără precedent, în care ticăloşiile se vor face în taină, şi când al Cincilea Soare şi cea de a Patra Lume vor lua sfârşit.

Proba materială 14

«Kobe, Japonia, marți 17 ianuarie 1995: „Modul brusc în care a început cutremurul a fost aproape crud. La un moment dat eram cufundați în somn, în secunda următoare pardoseala – întreaga clădire – se transformase în gelatină. Dar asta nu este mişcarea unui lichid ce vălureşte blând. Este o smucitură, o zguduire de proporții înspăimântătoare ce–ți rupe măruntaiele…

Te afli în pat, locul cel mai sigur din lume. Patul tău stă pe pardoseală, pe care obişnuiai s–o consideri un teren solid. Şi, fără niciun avertisment, lumea s–a transformat într–o călătorie pe o navă ce se rostogoleşte de–ți vine rău şi de pe care vrei să pleci.

Poate că cel mai înspăimântător lucru este zgomotul. Nu e bubuitul monoton al tunetului. Este un zgomot surd, un muget care vine de

pretutindeni şi de nicăieri, şi pare a anunța sfârşitul Lumii.”»

(Relatare a unui martor ocular al cutremurului de pământ de la Kobe, redată de Dennis Kessler în numărul din 18 ianuarie 1995 al ziarului „Guardian” din Londra. Cutremurul a durat douăzeci de secunde, cu o magnitudine de 7,2 grade pe scara Richter, şi a ucis mai mult de 5.000 de persoane).

Capitolul 52

Ca un fur, noaptea

Există în lume unele construcții, unele idei, unele comori intelectuale care sunt cu adevărat misterioase. Sunt pe cale să încep să bănuiesc că e posibil ca rasa umană să se fi pus în mare pericol nereuşind să ia în considerare implicațiile acestor mistere.

Avem capacitatea, unică în regnul animal, de a învăța din experiența predecesorilor noştri. De exemplu, după Hiroshima şi Nagasaki, două generații au ajuns la vârsta adultă conştiente de îngrozitoarele distrugeri pe care le pot dezlănțui armele nucleare. Copiii noştri vor şti şi ei acest lucru, fără a–l fi trăit ei înşişi, şi îl vor transmite copiilor lor. Prin urmare, teoretic, cunoaşterea a ceea ce pot face bombele atomice a devenit o parte din moştenirea istorică permanentă a omenirii.

Hotărârea dacă vrem sau nu să beneficiem de această moştenire ne revine nouă. Şi totuşi, informația aceasta există, dacă am vrea s–o utilizăm, deoarece a fost păstrată şi transmisă prin relatări scrise, în arhive de filme, în picturi alegorice, în memoriale ale războiului şi aşa mai departe.

Nu tuturor mărturiilor din trecut li se acordă aceeaşi importanță ca acelora despre Hiroshima şi Nagasaki. Dimpotrivă, ca şi Biblia canonică, totalul de cunoştințe pe care–l numim „istorie" este un artefact cultural redactat, din care multe lucruri au fost lăsate pe dinafară. În special, referirile la experiențele omenirii anterioare inventării scrisului, în urmă cu aproximativ cinci mii de ani, au fost omise *în totalitate*, iar cuvântul mit a devenit sinonim al noțiunii de iluzie, înşelătorie.

Şi dacă nu este iluzie?

Să presupunem că un cataclism cumplit s–ar abate astăzi asupra Pământului, distrugând toate realizările civilizației noastre şi desființându–ne aproape pe toți. Să presupunem, pentru a–l parafraza pe Platon, că acest cataclism ne va obliga „să începem iarăşi ca nişte copii, ignorând cu desăvârşire ce s–a întâmplat în timpuri mai vechi."[1396] În asemenea circumstanțe (când toate

---

[1396] Platon, *Timaeus and Critias,* („Tiameus şi Critias"), Penguin Classcis, 1977, pag. 36.

relatările scrise şi arhivele de film ar fi de mult distruse) ce mărturii ar mai putea păstra urmaşii noştri, peste zece sau douăsprezece mii de ani de azi încolo, cu privire la evenimentele ce au avut loc în oraşele japoneze Hiroshima şi Nagasaki în luna august a anului 1945 din era creştină?

Este lesne de imaginat cum ar putea vorbi ei în termeni mistici despre nişte explozii care au generat o „cumplită strălucire luminoasă" şi o „imensă căldură" [1397] Nu ne–ar mira nici să constatăm că ei ar putea formula cam astfel o istorisire „mitică":

Flăcările proiectilelor încărcate de Brahmastra se întrepătrundeau şi, înconjurate de săgeți incandescente, au acoperit pământul şi cerul şi spațiul dintre acestea, şi au sporit incendiul precum soarele la sfârşitul lumii… Toate făpturile care au fost pârjolite de Brahmastra şi au văzut groaznicul foc al proiectilelor acestora au simțit că era focul de pralaya *(cataclism) care arde întreaga lume.*[1398]

Şi ce s–ar putea spune despre *Enola Gay,* care a purtat bomba de la Hiroshima? Cum şi–ar putea aminti descendenții noştri acel ciudat aparat zburător şi escadroane de altele asemenea lui care forfoteau pe cerul planetei noastre în timpul celui

---

[1397] *Bhagavata Purana,* Motilal Banardass, Delhi, 1986, Partea I, pag. 59, 95.
[1398] Idem, pag. 60.

de–al douăzecilea veac al erei creştine? Nu–i oare posibil, ba chiar probabil, ca ei să fi putut păstra tradiții despre „care cereşti" şi „caleşti divine" şi „spațioase maşini zburătoare", şi chiar despre „oraşe zburătoare"? [1399] Dacă le–ar fi păstrat, poate că ar vorbi despre astfel de minuni în termeni mitici, cam aşa:

• „Oh, tu, Uparicara Vasu, spațioasa maşină zburătoare aeriană va veni la tine... şi numai tu singur, dintre toți muritorii, stând în acel vehicul vei arăta ca o zeitate."[1400]

• „Visvakarma, arhitectul printre zei, a construit pentru zei vehicule aeriene."[1401]

• „Oh, tu descendent al lui Kurus, acel personaj rău care a venit cu vehiculul zburător automat, capabil să străbată prin orice, cunoscut sub numele de Saubhapura, şi care m–ai străpuns cu arme"[1402].

• „El a intrat în palatul divin preferat de Indra şi a văzut mii de vehicule zburătoare destinate zeilor, stând la odihnă"[1403].

• „Zeii au venit în vehiculele lor zburătoare, pentru a fi martori la bătălia dintre Kripcarya şi Arjuna. Chiar şi Indra, Stăpânul Cerurilor, a veni într–un

---

[1399] Dileep Kumar Kanjilal, *Vimana în Ancient India,* („Vimana în India antică"), Sanskrit Pustak Bhandar, Calcutta, 1985, pag. 16.
[1400] Idem, pag. 17.
[1401] Idem, pag. 18.
[1402] Idem, pag. 18.
[1403] Idem, pag. 18.

vehicul zburător de tip special, în care puteau să încapă treizeci şi trei de făpturi divine”[1404].

Toate aceste citate au fost luate din *Bhagavata Purana* şi din *Mahabharatha,* două picături în oceanul de literatură ştiinţifică antică de pe subcontinentul indian. Şi astfel de imagini se repetă în multe alte tradiţii arhaice. Pentru a da un exemplu (aşa cum am văzut în capitolul 42), Textele Piramidelor abundă în imagini anacronice despre zbor:

Regele este o flacără, deplasându–se înaintea vântului către capătul cerului şi spre capătul pământului... regele călătoreşte prin aer şi străbate pământul... i se aduce un mijloc de înălţare la cer...[1405]

Este oare posibil ca mereu repetatele referiri făcute în literaturile arhaice la ceva asemănător cu aviaţia să fie mărturii istorice valabile cu privire la realizările unei îndepărtate şi uitate ere tehnologice? Nu vom şti niciodată, decât dacă vom încerca să aflăm. Şi până acum nu am încercat deoarece cultura noastră, ştiinţifică şi raţională, consideră miturile şi tradiţiile ca fiind „neistorice”.

Fără îndoială, multe nu sunt istorice, dar la capătul cercetărilor care stau la baza acestei cărţi, sunt sigur că multe altele sunt...

1404 Idem, pag. 19.

1405 *The Ancient Egyptian Pyramid Texts,* pag. 70, paragraf 261.

În folosul viitoarelor generații ale omenirii

Iată un scenariu:

Să presupunem că am calculat, pe baza unor dovezi serioase şi fără nicio îndoială, că în curând civilizația noastră va fi ştearsă de pe fața pământului de un cataclism geologic de proporții titanice – de exemplu, o deplasare cu 30° a scoarței terestre, sau o coliziune frontală cu un asteroid de nichel şi fier, cu diametru de zece mile, călătorind spre noi cu o viteză cosmică.

Bineînțeles că la început ar exista multă panică şi disperare. Cu toate acestea – dacă avertismentul ar fi dat cu suficient timp înainte – s–ar lua măsuri pentru a se asigura că vor rămâne câțiva supraviețuitori şi pentru ca măcar ceva din ceea ce este mai valoros în înaintatele noastre cunoştințe ştiințifice să se păstreze spre folosul generațiilor viitoare.

În mod destul de ciudat, istoricul evreu Josephus (care a scris în timpul primului secol al e.n.) le atribuie întocmai această purtare inteligenților şi prosperilor locuitori ai lumii antediluviene, care, înainte de Potop, trăiau „într–o stare fericită, fără ca asupra lor să se abată vreo nenorocire”[1406]:

Ei erau de asemenea inventatorii acelui soi special

[1406] *The Complete Works of Josephus* („Operele complete ale lui Iosif”). Kregel Publications, Grand Rapids, Michigan, 1991, pag. 27.

de ştiință care se ocupă cu corpurile cereşti şi cu regulile lor. Şi pentru ca invențiile lor să nu se piardă – potrivit prezicerii lui Adam, că lumea avea să fie distrusă o dată prin puterea focului şi altă dată prin violența şi cantitatea apei – au construit doi stâlpi, unul din cărămidă, celălalt din piatră; au înscris invențiile lor pe amândoi, pentru ca în cazul în care stâlpul de cărămidă ar fi fost distrus de potop, să poată rămâne stâlpul de piatră care să arate omenirii acele descoperiri, şi totodată să o informeze că mai exista şi un stâlp de cărămidă, înălțat de ei…[1407]

În mod asemănător, când astronomul de la Oxford, John Greaves, a vizitat Egiptul în secolul al şaptesprezecelea, a cules străvechi tradiții locale care îi atribuiau construirea celor trei piramide de la Gizeh unui mitic rege antediluvian:

Aceasta s–a datorat faptului că a văzut în somnul lui că întregul pământ era răsturnat, cu locuitorii săi zăcând cu fețele în jos şi stele căzând şi izbindu–se una de alta cu zgomot cumplit… Şi s–a trezit cu mare spaimă, şi i–a adunat laolaltă pe preoții cei mari din toate provinciile Egiptului… Le–a povestit întreaga întâmplare şi ei au măsurat înălțimea stelelor, au făcut pronosticurile lor şi au prezis un potop. Regele a întrebat: „Va veni aceasta peste țara noastră?" Ei au răspuns că da, şi o va distruge. Şi până atunci mai rămâneau câțiva ani, iar el le–a poruncit ca în timpul

---

[1407] Idem.

acesta să construiască Piramidele... Şi a înscris în piatra acelor Piramide toate lucrurile spuse de oameni înţelepţi, precum şi toate ştiinţele profunde – ştiinţa astrologiei, şi a aritmeticii şi a geometriei, şi a fizicii. Toate acestea pot fi interpretate de acela care le cunoaşte literele şi limba...[1408]

Considerat aşa cum se prezintă, mesajul ambelor mituri parc limpede cum e cristalul: anumite construcţii misterioase, răspândite pretutindeni în lume, au fost construite pentru a păstra şi a transmite cunoştinţele unei civilizaţii înaintate dintr–o antichitate îndepărtată, care a fost distrusă printr–o îngrozitoare prefacere a întregului Pământ.

E posibil să fie aşa? Şi ce să înţelegem din alte tradiţii ciudate care au ajuns până la noi din întunecata limbă a preistoriei?

De exemplu, ce să înţelegem din *Popol Vuh*, în care, într–un limbaj voalat, se vorbeşte despre un mare secret din trecutul omenirii: o de mult uitată epocă de aur, când totul era posibil – o vreme fermecată, de idei luminate şi progrese ştiinţifice, când „Primii Oameni" (care erau „înzestraţi cu inteligenţă") nu numai că „măsurau faţa rotundă a Pământului", dar şi „cercetau cele patru puncte ale bolţii cereşti".

[1408] John Greaves, *Pyramidographia,* citată în *Serpent in the Sky,* pag. 230.

După cum îşi va reaminti cititorul, zeii au devenit geloşi pe progresele rapide făcute de a aceşti oameni ai începuturilor, care „reuşiseră să vadă, reuşiseră să cunoască tot ce se află pe lume.” [1409] Răsplata divină a urmat imediat: „Inima Cerului a suflat ceață în ochii lor… În felul acesta, toată înțelepciunea şi toate cunoştințele „Primilor Oameni „(împreună cu amintirea lor) despre originea şi începuturile lor au fost distruse”[1410].

Secretul despre ceea ce se întâmplase n–a fost niciodată uitat pe deplin, fiindcă o mărturie a acelor îndepărtate „Prime Timpuri” a fost păstrată, până la venirea spaniolilor, în textele sacre ale *Popol Vuh*–ului original. Abuzurile cuceririi spaniole au făcut necesar ca acel document primordial să fie ascuns față de toți, cu excepția înțelepților cei mai inițiați, şi înlocuit cu un document mult atenuat, scris „sub legea creştinismului”[1411]: „Nu mai poate fi văzută cartea *Popol Vuh* pe care o aveau regii în vremurile vechi… Cartea originală, scrisă cu mult timp în urmă, exista – dar acum este ascunsă vederii cercetătorului şi filosofului…”[1412]

În cealaltă parte a lumii, printre miturile şi

[1409] *Popol Vuh,* pag. 168.
[1410] *Popol Vuh,* pag. 169.
[1411] *Popol Vuh,* pag. 79.
[1412] *Popol Vuh,* pag. 79–80.

tradițiile subcontinentului indian, există şi alte aluzii ispititoare la unele taine ascunse. În versiunea puranică a poveştii despre potopul universal, la scurt timp după dezlănțuirea diluviului, zeul–peşte Vishnu l–a avertizat pe protejatul său uman că „va ascunde Scrierile Sacre într–un loc sigur" pentru a feri de distrugere cunoştințele raselor antediluviene.[1413] În mod asemănător, în Mesopotamia, personajul lui Noe întruchipat de Utnapishtim a fost instruit de zeul Ea „să ia începutul, mijlocul şi sfârşitul a tot ceea ce era consemnat în scris şi să îngroape totul în *Cetatea Soarelui de la Sippara*[1414]. După ce apele Potopului se retrăseseră, supraviețuitorii au fost învățați să pornească spre Cetatea Soarelui „ca să caute scrierile", în care avea să se constate că se aflau cunoştințe folositoare viitoarelor generații ale neamului omenesc.[1415]

În mod destul de ciudat, Cetatea Soarelui din Egipt, Innu, cunoscută de greci sub numele de Heliopolis, a fost cea care, de–a lungul întregii perioade dinastice, a fost considerată ca fiind sursa şi centrul înaltei ştiințe transmise muritorilor din legendarele „Prime Timpuri" ale zeilor. La Heliopolis erau confruntate Textele

---

[1413] *Bhagavata Purana,* citată în *Atlantis: The Antediluvian World,* pag. 88.
[1414] Fragmente din *Berosus,* citate în *The Sirius Mystery,* pag. 249.
[1415] Idem.

Piramidelor, şi preoţimea heliopolitană, sau mai degrabă cultul heliopolitan, a fost cel care avea în custodie monumentele necropolei de la Gizeh.

Mai mult decât „Kilroy a fost pe–aici”

Să revenim la scenariul nostru:

1. Ştim că civilizaţia noastră post industrială de la sfârşitul secolului douăzeci este pe cale de a fi distrusă de un inevitabil cataclism cosmic sau geologic;
2. Ştim – deoarece ştiinţa noastră e foarte bună – că distrugerea va fi *aproape totală;*
3. Mobilizând resurse tehnologice masive, ne punem la contribuţie minţile cele mai bune pentru a ne asigura că măcar un rest din specia noastră va supravieţui catastrofei, şi că partea cea mai importantă din cunoştinţele noastre ştiinţifice, medicale, astronomice, geografice arhitecturale şi matematice se va păstra;
4. Suntem, desigur, conştienţi de cât de slabe ne sunt şansele de a reuşi în ambele privinţe; cu toate acestea, electrizaţi de perspectiva dispariţiei noastre ca specie, facem un disperat efort colectiv pentru a construi arce sau împrejmuiri rezistente în care supravieţuitorii aleşi să poată fi apăraţi, şi ne concentrăm considerabila noastră ingeniozitate asupra modurilor în care să transmitem esenţa cunoştinţelor pe care le–am acumulat în timpul celor cinci mii de ani ai istoriei noastre consemnate prin documente.

Începem a ne pregăti pentru tot ce e mai rău. Presupunem că vor exista supraviețuitori, dar că aceştia vor fi azvârliți de cataclism înapoi, în epoca de piatră. Dându–ne seama că s–ar putea să treacă zece sau douăsprezece mii de ani pentru ca o civilizație tot atât de înaintată ca a noastră să apară din nou, ca o pasăre pheonix din propria–i cenuşă, una dintre primele noastre priorități este de a găsi un mod de comunicare cu acea presupusă civilizație viitoare. Cel puțin am vrea să le spunem: KILROY A FOST PE–AICI! Şi să fim siguri că ei vor primi mesajul, indiferent ce limbă ar vorbi sau ce înclinări etice, religioase, ideologice, metafizice sau filosofice ar putea prezenta societatea lor.

Sunt sigur că am vrea să le spunem mai mult decât „Kilroy a fost pe–aici! Am dori, de exemplu, să le spunem – acelor îndepărtați nepoți ai noştri – când anume am trăit în raport cu timpurile lor.

Cum am face asta? Cum am exprima, să zicem, anul 2.012 din era creştină într–un limbaj îndeajuns de universal pentru a fi descifrat şi înțeles, de–acum peste douăsprezece mii de ani, de o civilizație care nu ar şti nimic despre era creştină sau despre oricare dintre celelalte ere prin care ne exprimăm cronologia?

O soluție evidentă ar fi aceea de a face uz de frumoasa predictibilitate a precesiunii axiale a Pământului, al cărei efect este acela de a modifica lent şi în mod neregulat declinația întregului câmp

stelar în raport cu un observator dintr–un punct fix, şi care tot atât de încet şi regulat roteşte punctul echinocțial în raport cu cele douăsprezece zodiacale. Din predictibilitatea acestei mişcări rezultă că dacă am găsi o modalitate prin care să spunem: AM TRĂIT ATUNCI CÂND ECHINOCȚIUL DE PRIMĂVARĂ SE AFLA ÎN CONSTELAȚIA PISCES, am asigura un mijloc de situare a epocii noastre în cadrul unicei perioade de 2.160 de ani dintr–un mare ciclu precesional de 25.920 de ani.

Singurul defect al acestui plan ar deveni evident dacă o civilizație echivalentă cu a noastră n–ar reuşi să apară vreme de 12.000 sau chiar 20.000 de ani după cataclism, ci ar avea nevoie pentru asta de mult mai mult timp – poate chiar de 30.000 de ani. În acest caz, un monument sau un dispozitiv calendaristic care ar declara „am trăit atunci când echinocțiul de primăvară se afla în constelația Pisces" n–ar mai fi neambiguu. De exemplu, dacă ar fi descoperit de o cultură înaintată care ar înflori chiar la începutul viitoarei ere a Săgetătorului (Sagittarius), mesajul ar putea căpăta înțelesul de „am trăit cu 4.320 de ani înaintea timpurilor voastre"

— Ceea ce ar însemna cu două „luni" precesionale pline înainte de era sagittariană („lunile" de 2.160 de ani ale Erei Aquarius şi Capricorn). Dar ar putea însemna şi „am trăit cu 30.240 de ani înainte de timpurile voastre, adică acele două *luni* plus întreg ciclul precesional

anterior de 25.920 de ani. Arheologii sagittarieni nu vor trebui numai să–şi folosească inteligența pentru a descifra înțelesul mesajului (adică am trăit când echinocțiul de primăvară se afla în PISCES"), ci vor trebui să decidă din alte indicii în care dintre erele Pisces am trăit: în cea mai recentă, sau în cea din precedentul ciclu precesional, sau poate chiar în cel de dinaintea acestuia.

Fireşte, geologia ar fi de ajutor în enunțarea unor aprecieri atât de largi...

Civilizatorii

Dacă am putea găsi o modalitate prin care să spunem AM TRĂIT ÎN ERA PISCES şi dacă am putea preciza altitudinea deasupra orizontului a anumitor stele identificabile în propria noastră epocă (de exemplu, proeminentele stele ale Brâului din constelația Orion), le–am putea semnala generațiilor viitoare datele noastre cu o mai mare precizie. Ca o soluție alternativă, am putea proceda aşa cum se pare că au făcut constructorii piramidelor de la Gizeh şi am dispune monumentele noastre conform unui amplasament pe pământ care să reflecte întocmai aranjamentul stelelor pe cer aşa cum este pe vremea noastră.

Ne–ar rămâne deschise câteva alte opțiuni sau combinații de opțiuni, în funcție de împrejurările noastre, de nivelul tehnologic de care dispunem,

de mărimea intervalului de avertisment ce ne–a fost dat şi de ce anume fapte cronologice am dori să transmitem.

Să presupunem, de exemplu, că n–am avea suficient timp pentru pregătiri înainte de catastrofă. Ce–ar fi dacă dezastrul, întocmai ca „Ziua Domnului" din scrierile lui Petru 2:3, s–ar strecura spre noi nevăzut „Ca un fur noaptea?"[1416] Cu ce perspective s–ar putea confrunta omenirea?

Indiferent dacă ar fi urmarea ciocnirii cu un asteroid sau a unei deplasări a crustei terestre sau a oricărei alte cauze cosmice sau geologice, să presupunem:

1. masivă distrugere pe întregul Pământ;
2. supraviețuirea numai a unui număr relativ mic de oameni, dintre care cei mai mulți ar reveni rapid la barbarie;
3. prezența, printre cei rămaşi, a unei minorități de vizionari bine organizați – incluzând maeştri–constructori, savanți, ingineri, cartografi, matematicieni, medic şi alții asemenea – care şi–ar închina viața salvării a ceea ce ar mai putea salva şi găsirii unor modalități de transmitere spre viitor a cunoştințelor lor, spre folosul celor care eventual le–ar putea înțelege.

Să–i numim civilizatori pe aceşti vizionari ipotetici. Deoarece s–au adunat în grupuri – la început pentru a supraviețui, iar mai târziu pentru

---

[1416] 2 *Peter* (*Petru*) 3:10.

a propovădui şi a împărtăşi idei – ei ar putea căpăta ceva din manierele şi sistemele de credinţă ale unui cult religios, dezvoltându–şi un evident simţ al misiunii şi al unei identităţi împrăştiate. Fără îndoială, pentru a da forţă acestui simţ al unui scop comun şi pentru a–l exprima, ei ar face uz de simboluri puternice şi uşor de recunoscut: de exemplu, bărbaţii ar putea să poarte bărbi caracteristice, sau să–şi radă capul; şi o anumită imagistică de arhetipuri, ca de pildă crucea, şi şarpele, şi câinele ar putea fi folosită pentru a stabili o legătură între membrii cultului, atunci când pornesc în misiunile lor civilizatoare, pentru a reaprinde pretutindeni în lume lămpile cunoaşterii.

Bănuiesc că, dacă în urma cataclismului situaţia ar fi destul de rea, mulţi dintre civilizatori ar da greş, sau ar avea doar un succes limitat. Dar hai să presupunem că un mic grup ar avea suficientă iscusinţă şi îndeajuns devotament pentru a crea un cap de pod durabil şi stabil, poate într–o regiune care, în cursul dezastrului, a suferit relativ puţine stricăciuni. Să presupunem apoi că ar fi pe cale să survină o altă catastrofa neaşteptată – o undă de şoc secundară, sau o serie de unde de şoc, poate urmări ale catastrofei iniţiale – şi capul de pod ar fi distrus aproape în întregime.

Ce s–ar putea întâmpla după aceea? Ce s–ar mai putea salva din această epavă a unui cult ştiinţific

care a fost el însuşi salvat dintr–un dezastru şi mai mare?

Transformarea esenței

Dacă împrejurările ar fi întocmai aşa cum pare posibil, esența cultului ar putea supraviețui, purtată mai departe de un nucleu de bărbați şi femei plini de hotărâre. Bănuiesc de asemenea că, având motivația şi tehnicile de îndoctrinare adecvate, plus un mijloc de recrutare a unor noi membri dintre indigenii locali, pe jumătate sălbatici, un astfel de cult s–ar putea perpetua aproape la infinit. Totuşi asta s–ar putea întâmpla numai dacă membrii săi (precum evreii care îl aşteaptă pe Messia) ar fi pregătiți să aştepte cu răbdare, vreme de mii şi mii de ani, până ar simți că au certitudinea că a sosit momentul să se declare.

Dacă ar face asta, şi dacă țelul lor sacru ar fi într–adevăr acela de a transmite cunoştințe unei viitoare civilizații evoluate, este uşor de imaginat modul în care membrii cultului ar putea fi descrişi în termeni asemănători celor folosiți pentru zeul egiptean al ştiinței, Thot, despre care spunea că

reuşise să înțeleagă misterele cerului (şi că) le dezvăluie înscriindu–le în Cărțile Sacre pe care le–a alcătuit el atunci aici, pe Pământ, cu intenția ca ele să fie căutate de generațiile viitoare dar să fie găsite

numai de cei pe deplin demni (de a le găsi) …[1417]

Ce–ar fi putut fi misterioasele „cărți ale lui Thot”? Este oare necesar să presupunem că toate informațiile pe care se considera că le–ar fi conținut ar trebui să fi fost transmise sub formă de carte?

Nu merită să ne întrebăm, de pildă, dacă nu este posibil ca profesorii de Santillana şi Dechend să–şi fi câştigat locul printre cei „pe deplin demni”, atunci când au descifrat limbajul ştiințific înaintat încorporat în marile mituri universale despre precesiune? Nu este oare posibil ca, făcând asta, ei să fi dat peste una din „cărțile” metaforice ale lui Thot, citind străvechea ştiință scrisă în paginile ei?

În mod asemănător, ce am putea spune despre descoperirile de la Tiahuanaco ale lui Posnansky, şi de hărțile lui Hapgood? Şi ce este cu noua înțelegere care se iveşte în legătură cu întrebările iscate de giganticele blocuri folosite la construirea Templului Văii şi a Templului Mortuar? Ce se poate spune despre secretele actualmente în curs de cercetare, unul câte unul, legate de orientările astronomice, şi dimensiunile, şi camerele ascunse ale Piramidelor?

Dacă şi acestea sunt interpretări ale metaforicelor cărți ale lui Thot, s–ar părea că numărul celor „pe deplin demni” este în creştere,

---

1417 *The Egyptian Hermes,* pag. 33.

şi că în curând vor ieşi la iveală revelații noi, şi încă şi mai uimitoare…

Pentru a reveni pe scurt şi pentru ultima dată la scenariul nostru în curs de desfăşurare:

1. La începutul celui de–al douăzeci şi unulea secol al erei creştine, aproape de punctul de trecere din Era Pisces în Era Aquarius, civilizația aşa cum o cunoaştem este distrusă;
2. Printre supraviețuitorii dezastrului, câteva sute sau câteva mii de indivizi se adună laolaltă pentru a păstra şi a transmite roadele cunoştințelor ştiințifice ale culturii lor către un viitor îndepărtat şi incert;
3. Aceşti civilizatori se împart în grupuri mici şi se răspândesc pe întregul glob;
4. În cea mai mare parte ei dau greş, şi pier; cu toate acestea, în unele zone, câțiva reuşesc să imprime o cultură de durată;
5. După mii de ani – şi poate după câteva începuturi nereuşite – o ramură a cultului ştiințific inițial influențează apariția unei civilizații pe deplin pregătite pentru dezvoltare… Bineînțeles că o paralelă pentru această ultimă categorie poate fi găsită în Egipt. Aş avansa cu seriozitate ideea, ca ipoteză care să fie verificată în continuare, că un cult bazat pe cunoştințe ştiințifice, alcătuit din supraviețuitorii unei mari civilizații maritime, de mult dispărută, s–ar fi putut stabili în Valea Nilului încă din al paisprezecelea mileniu î.e.n. Cultul trebuie să se fi

instalat la Heliopolis, Gizeh şi Abydos, şi poate şi în alte centre, şi trebuie să fi iniţiat străvechea revoluţie agricolă a Egiptului. Cu toate acestea, mai târziu, înfrânt de imensele inundaţii şi de celelalte tulburări ale Pământului care au avut loc în al unsprezecelea mileniu î.e.n., cultul trebuie să fi fost obligat să–şi reducă pierderile şi să se retragă până când s–ar fi liniştit tulburările erei glaciare – neştiind nici măcar dacă mesajul său avea să supravieţuiască epocilor întunecate ce aveau să urmeze.

În astfel de circumstanţe, ipoteza sugerează că un uriaş şi ambiţios proiect de construcţii ar fi constituit o modalitate prin care membrii cultului puteau păstra şi transmite informaţii ştiinţifice spre viitor, independent de supravieţuirea lor fizică. Cu alte cuvinte, dacă acele construcţii erau îndeajuns de mari, în stare să reziste de–a lungul unor imense intervale de timp, şi codificate iar şi iar cu mesajul cultului, ar fi existat speranţa ca mesajul să fie *descifrat* la o oarecare dată viitoare, chiar dacă la acea vreme cultul însuşi ar fi încetat să fiinţeze.

Ipoteza sugerează că rostul enigmaticelor construcţii de pe platoul de la Gizeh se reduce la următoarele:

1. Marele Sfinx este, într–adevăr, aşa cum am argumentat în capitolele precedente, un reper echinocţial pentru Era Leului, indicând o dată din propria noastră cronologie situată între anii

10.970 î.e.n. Şi 8.810 î.e.n.;
2. Cele trei Piramide principale sunt într–adevăr amplasate față de valea Nilului în aşa fel încât să imite aranjamentul exact al celor trei stele din Brâul lui Orion față de traseul Căii Lactee în anul 10.450 î.e.n.

Aceasta este o metodă foarte eficace de „specificare" a epocii mileniului al unsprezecelea î.e.n. Folosind fenomenul de precesiune, care a fost pe drept definit ca „singurul ceas corect de pe planeta noastră".[1418] Cu toate acestea, într–un mod susceptibil de a crea confuzie, ştim şi că Marea Piramidă cuprinde puțuri stelare „blocate" la Brâul lui Orion şi la Sirius în jurul anului 2.450 î.e.n.[1419] Ipoteza oferă o explicație a anomaliei reprezentate de anii lipsă presupunând că puțurile stelare n–ar fi decât o lucrare ulterioară a aceluiaşi cult durabil care, inițial, a alcătuit planul de amplasare de la Gizeh în anul 10.450. Ipoteza sugerează, fireşte, şi că acelaşi cult este cel care, spre sfârşitul acelor 8.000 de ani lipsă, a furnizat scânteia de aprindere pentru brusca şi „pe deplin dezvoltată" apariție a civilizației istorice, cu ştiință de carte, a Egiptului dinastic.

Ceea ce rămâne de ghicit sunt motivele constructorilor Piramidelor, care se presupune că erau aceiaşi oameni ca şi misterioşii cartografi

---

[1418] Comunicare personală din partea lui Robert Bauval.
[1419] A se vedea Partea a VII-a.

care au alcătuit hărțile globului la sfârşitul ultimei ere glaciare din emisfera nordică. Dacă asta este adevărat, ne–am putea întreba şi pentru ce aceşti arhitecți şi navigatori extrem de civilizați şi perfecți din punct de vedere tehnic erau obsedați de cartografierea înghețării treptate a enigmaticului continent sudic al Antarcticii, începând cu cel de–al paisprezecelea mileniu î.e.n. – când calculează Hapgood că ar fi fost întocmită harta–sursă la care se referă Phillipe Buache – şi până la sfârşitul celui de–al cincilea mileniu î.e.n.?

Făceau ei oare înregistrări cartografice permanente ale lentei dispariții de pe fața pământului a patriei lor?

Şi este oare posibil ca nestăvilita lor dorință de a transmite spre viitor un mesaj printr–o serie de diferite mijloace – mituri, hărți, construcții, sisteme calendaristice, armonii matematice – să fi avut o legătură cu cataclismele şi transformările Pământului care au cauzat acea dispariție?

O misiune imperioasă

Posedarea unei istorii conştiente şi coerente este una dintre facultățile care le disting pe ființele umane de animale. Spre deosebire de şobolani, de exemplu, sau de oi, sau de vite, sau de fazani, noi avem un trecut care este separat de noi înşine. Prin urmare noi avem posibilitatea, aşa cum am mai spus, să învățăm din experiența predecesorilor noştri.

Să fie oare pentru că suntem perverşi, sau greşit îndrumaţi, sau pur şi simplu proşti, că nu vrem să recunoaştem acele experienţe decât dacă au ajuns până la noi sub forma unor „mărturii istorice" demne de crezare? Şi este oare aroganţa sau ignoranţa cea care ne îndeamnă să tragem o linie arbitrară care desparte „istoria" de „preistorie" la o dată situată cu aproximativ 5.000 de ani înainte de prezent – definind mărturiile „istorice" drept dovezi valabile, iar pe cele ale „preistoriei" drept iluzii primitive?

În acest stadiu al unor cercetări ce vor continua, instinctul îmi spune că s–ar putea să ne fi pus în primejdie astupându–ne vreme atât de îndelungată urechile la neliniştitoarele glasuri ancestrale ce ajung la noi sub formă de mituri. Este un sentiment mai mult intuitiv decât raţional, dar în niciun caz nu este lipsit de raţiune. Cercetările mele m–au umplut de respect faţă de gândirea logică, ştiinţa înaltă, profunda înţelegere psihologică şi vastele cunoştinţe cosmologice ale geniilor din vechime care au alcătuit acele mituri şi care – acum sunt pe deplin convins – ne–au parvenit de la aceeaşi civilizaţie dispărută care i–a produs pe cartografii, constructorii piramidelor, navigatorii, astronomii şi măsurătorii Pământului ale căror amprente le–am urmărit pretutindeni pe continentele şi oceanele Pământului.

Deoarece am învăţat să–i respect pe acei demult uitaţi şi încă doar nedesluşit identificaţi Newton–i

şi Shakespeare–i şi Einstein–i ai ultimei ere glaciare, cred că ar fi o prostie să nu ținem seama de ceea ce par să spună ei. Şi ceea ce par să ne spună este următorul lucru: că distrugerile ciclice, repetate şi aproape totale ale omenirii fac parte integrantă din viața acestei planete, că astfel de distrugeri au mai avut loc de multe ori până acum şi că în mod cert vor mai avea loc.

Ce este, în definitiv, remarcabilul sistem calendaristic al mayaşilor, dacă nu un mijloc de transmitere a însuşi acestui mesaj? Ce sunt, dacă nu vehicule de acelaşi soi, de avertizare a unor veşti proaste, tradițiile despre cei patru „Sori" precedenți (sau, uneori, a celor trei „Lumi" anterioare), transmise urmaşilor în Americi, încă din vremuri imemoriale? Ba mai mult, care ar putea fi rostul marilor mituri ale precesiunii care vorbesc nu numai despre precedentele cataclisme, ci şi despre cataclisme ce vor veni şi care (prin metafora morii cosmice) leagă aceste dezastre terestre de „tulburările din cer"? Ultimul dar nu cel mai puțin important argument: ce motiv arzător i–a împins pe constructorii Piramidelor să înalțe, cu atâta grijă, impunătoarele şi misterioasele edificii de pe platoul Gizeh?

Da, ei spuneau: „Kilroy a fost pe–aici".

Şi, da, au găsit modalitatea ingenioasă prin care să ne spună când au fost aici.

În legătură cu aceste lucruri nu am niciun dubiu.

Sunt, de asemenea impresionat, de imensa osteneală pe care şi–au dat–o ca să ne ofere dovezi convingătoare cu privire la cât de serioasă şi de înaintată din punct de vedere ştiinţific era civilizaţia lor. Şi sunt chiar şi mai impresionat de caracterul imperios – al unei misiuni de importanţă vitală – ce pare să fi însufleţit toate lucrările şi acţiunile lor.

Mă las din nou condus de intuiţie, nu de dovezi.

Părerea mea este că scopul lor ascuns putea să fi fost acela de a transmite spre viitor un avertisment, şi că e posibil că acest avertisment să aibă o legătură cu un cataclism la scara întregului glob terestru, putând fi chiar o repetare a aceluiaşi cataclism care a distrus atât de cumplit omenirea la sfârşitul ultimei ere glaciare, când „Noe a văzut că Pământul se înclinase, şi că distrugerea era aproape, şi a stricat cu glas amarnic: *Spune–mi ce se face pe Pământ pentru ca Pământul să fie atât de chinuit şi zguduit…*”[1420]

Aceste cuvinte sunt extrase din Cartea Ebraică a lui Enoch, dar chinuri şi zguduituri asemănătoare au fost prezise în toate tradiţiile din America Centrală în care se vorbeşte despre decesul actualei epoci a lumii – o epocă, aşa cum

---

[1420] I *Enoch,* LXV, în *The Apockryphal Old Testament* („Vechiul Testament apocrif ([despre documente, scrieri] atribuit în mod fals unui alt autor; neautentic.), (ed. H.F.D. Sparks), Clarendon Press, Oxford, 1989, pag. 247.

îşi va reaminti cititorul, în care „vârstnicii spun că va fi o mişcare a Pământului şi din aceasta vom pieri cu toții.”[1421]

Cititorul nu va fi uitat de asemenea data calculată în calendarul vechilor mayaşi pentru sfârşitul lumii:

Ziua va fi 4 Ahau 3 Kankin (corespunzând zilei de 23 decembrie 2.012 e.n.), *şi va fi stăpânită de Zeul Soare, cel de–al nouălea Stăpân al Nopții. Luna va fi veche de opt zile, şi va fi a treia lunație*[1422] *dintr–o serie de şase…*[1423]

Conform schemei mayaşe a desfăşurării lucrurilor, trăim deja în ultimele zile ale Pământului.

De asemenea, din schema creştină a desfăşurării lucrurilor, se înțelege că am ajuns la ultimele zile. Potrivit documentelor de la *Watch Tower Bible and Tract Society* din Pennsylvania:

„Această lume va pieri tot atât de sigur cum a pierit lumea dinainte de potop… S–au prezis multe lucruri ce se vor întâmpla în ultimele zile, şi toate acestea s–au împlinit. Ceea ce înseamnă că

1421 *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* pag. 24.

1422 *Lunație* (astr.): Interval între două luni pline, egal aproximativ cu 29 1/2 zile (n. trad.).

1423 *Breaking The Maya Code,* pag. 275.

sfârşitul Lumii este aproape…”[1424]

În mod asemănător, spiritistul creştin Edgar Cayce a profetizat în 1934 că în jurul anului 2.000 „va fi o deplasare a Polilor. În Oceanul Arctic şi în cel Antarctic vor fi schimbări profunde care vor produce erupția vulcanilor din regiunile toride… Zona superioară a Europei se va schimba cât ai clipi din ochi. Pământul se va rupe în regiunea vestică a Americii. Cea mai mare parte din Japonia va ajunge în mare.”[1425]

În mod ciudat, epoca anului 2.000, care apare în profețiile creştine, coincide şi cu Ultimul Timp (sau cel mai înalt punct) al ciclului marilor prefaceri ale stelelor din Brâul constelației Orion, întocmai aşa cum epoca mileniului al unsprezecelea î.e.n. A coincis cu Primul Timp (sau cel mai coborât punct) al acestui ciclu.

Şi în mod ciudat, de asemenea, aşa cum am văzut în capitolul 28:

O conjuncție de cinci planete, care ne putem aştepta să aibă efecte gravitaționale profunde, va avea loc în ziua de 5 mai a anului 2.000, când Neptun, Uranus, Venus, Mercur şi Marte se vor alinia cu Pământul de cealaltă parte a soarelui, stabilind un fel de joc cosmic

---

[1424] *Will the World Survive?* („Oare va supraviețui lumea?”), Watch Tower Bible & Tract Society, 1992.

[1425] Arhivă de împrumut, *Earth Changes* („Modificări ale Pământului), extrase din lecturile lui Edgar Cayce, Edgar Cayce Foundation, Virginia Beach, 1994, pag. 36.

de–a frânghia…[1426]

Oare ar putea influențele tainice ale gravitației – când se combină cu oscilația precesională a planetei noastre, cu efectele de torsiune ale rotației sale axiale şi cu masa şi greutatea care cresc rapid ale calotei glaciare antarctice – să fie de ajuns pentru a declanşa o deplasare pe scară largă a scoarței terestre?

S–ar putea să nu ştim niciodată dacă da sau nu – decât dacă se va întâmpla. Între timp, eu nu cred că scribul egiptean Manetho se exprima altfel decât *ad literam* când vorbea despre o forță cosmică dură şi ucigătoare care ar acționa asupra universului:

Întocmai aşa este de aşteptat ca fierul să atragă şi să fie condus spre magnetit[1427]*, dar deseori se răsuceşte şi este respins în direcția opusă, tot astfel salutara, buna şi rațională mişcare a lumii uneori atrage, împacă şi îmblânzeşte acea forță dură; apoi din nou, când aceasta şi–a revenit, o răstoarnă pe cealaltă şi o reduce la neputință…*[1428]

Pe scurt, bănuiesc că este posibil ca, prin metafore şi alegorii, cei din vechime să fi încercat

---

1426 A se vedea Partea a V-a.

1427 *Magnetit* (geol.): Minereu (oxid de fier) ce constituie un magnet natural (n. trad.).

1428 *Manetho,* pag. 191–193.

să găsească modalități prin care să ne spună *cu exactitate* când – şi pentru ce – va lovi din nou ciocanul distrugerii universale. Prin urmare cred că, după 12.500 de ani de funcționare a pendulei, ar fi pur şi simplu înțelept din partea noastră să închinăm mai multe dintre resursele noastre studierii semnelor şi mesajelor care au ajuns până la noi din acea întunecată şi înspăimântătoare perioadă de amnezie pe care specia noastră o numeşte preistorie. Ar fi, de asemenea, de dorit să se accelereze cercetările fizice de pe platoul Gizeh – nu numai de către egiptologi decişi să reziste oricăror amenințări adresate *statu–quó*–ului ştiințific, ci şi de echipe *eclectice*[1429] de cercetători care ar putea aplica unele din ştiințele mai noi pentru a găsi răspunsuri la provocările acestui sit – cel mai enigmatic şi mai interpretabil dintre toate. De exemplu, tehnica de determinare a vechimii prin expunerea rocii la izotopul clor–36 menționată în capitolul 6, pare a fi o metodă deosebit de promițătoare pentru rezolvarea impasului referitor la vechimea Piramidelor şi a Sfinxului.[1430] Tot astfel, dacă există voință, se

---

[1429] *eclectic:* care leagă mecanic idei ce nu au legătură una de alta, lipsite de consecvență (n. trad.).

[1430] Tehnica de determinare a vechimii prin expunerea rocilor la clor-36 a fost pusă la punct de profesorul David Bowen de la Catedra de Ştiințe ale Pământului de la University of Wales. În *The Times* din Londra, de la 1 decembrie 1994, Brown remarca:

poate găsi o modalitate pentru a descoperi ce se află dincolo de mica uşă ascunsă în Marea Piramidă, la 200 de picioare în susul puțului sudic al Camerei Reginei. Totodată, ar trebui făcute serioase eforturi pentru cercetarea conținutului marii cavități, cu margini drepte şi aparent făcută de mâna omului, săpată în roca de bază, adânc sub labele Sfinxului, care a fost descoperită cu prilejul unui studiu seismic efectuat în sit în 1993.[1431]

În ultimul rând, dar fără a fi mai puțin important, la mare depărtare de Gizeh, bănuiesc că eforturile noastre ar putea fi de asemenea răsplătite dacă am întreprinde o cercetare aşa cum se cuvine a peisajelor subglaciale ale Antarcticii – continentul care este cu mult mai probabil să ascundă vestigii complete ale unei civilizații dispărute. Dacă am putea stabili ce anume a

---

„O modalitate de rezolvare a controversei cu privire la vechimea Sfinxului şi a piramidelor ar putea-o constitui aplicarea metodei de determinare a vechimii prin expunerea rocii la clor- 36. Aceasta permite o apreciere a duratei de timp care a trecut de când roca a fost expusă pentru prima oară la atmosferă. În cazul Sfinxului şi al piramidelor, ar însemna data la care rocile au fost expuse pentru prima oară prin tăierea din carieră…"

În 1994, Bowen a efectuat teste preliminare asupra celebrelor „pietre albastre" de la Stonehenge, în Anglia, despre, ca urmare, se crede că ar data din anul 2.250 î.e.n. Testele au arătat că acei monoliți de 123 de tone ar fi putut fi tăiați din cariere în timpul ultimei ere glaciare – poate încă din anul 12.000 î.e.n. A se vedea *The Times,* Londra, 5 decembrie.

[1431] *Mystery of the Sphinx,* NBC-TV, 1993.

distrus acea civilizație, atunci ar fi posibil să fim mai în măsură să ne salvăm de o soartă tot atât de catastrofală.

Când fac această ultimă sugestie sunt, desigur, deplin conştient că există mulți care vor fi disprețuitori şi vor exprima cu tărie opinia uniformitariană că „toate lucrurile vor continua aşa cum au făcut–o încă de la începutul Creației”.[1432] Dar sunt conştient şi că astfel de „zeflemitori din ultimele zile”[1433] sunt cei care, dintr–un motiv sau altul, rămân surzi la mărturia strămoşilor noştri uitați. Aşa cum am văzut, această mărturie pare să încerce să ne spună că, într–adevăr, o calamitate îngrozitoare s–a abătut din timp în timp asupra omenirii, că de fiecare dată ne–a năpăstuit brusc, fără prevenire şi fără îndurare, ca un fur noaptea, şi că în mod sigur se va repeta la un moment dat în viitor, obligându–ne – doar dacă nu vom fi bine pregătiți – să luăm totul de la început, ca nişte copii orfani care nu ştiu nimic despre reala lor moştenire.

Hoinărind în ultimele zile

Rezervația indienilor Hopi, mai 1994: Vreme de zile şi zile de–a rândul, peste înaltele şesuri din Arizona a suflat un vânt pustiitor. În timp ce străbăteam cu maşina acele întinderi de pământ

---

[1432] 2 *Peter* 3:4.
[1433] 2 *Peter* 3:3.

îndreptându–ne spre micul sat Shungopovi, am retrăit în minte tot ce văzusem şi făcusem în ultimii cinci ani: călătoriile mele, munca mea de cercetare, începuturile ratate şi drumurile înfundate de care mă izbisem, inspirațiile fericite, momentele în care totul se potrivea perfect, momentele când totul părea să se destrame.

Mi–am dat seama că, pentru a ajunge aici, străbătusem o cale lungă – mult mai lungă decât autostrada de trei sute de mile care ne adusese rapid în aceste terenuri sterpe şi aride din Phoenix, capitala statului. Şi nici că mă aşteptam să mă înapoiez cu cine ştie ce lămuriri.

Cu toate acestea, întreprinsesem această călătorie deoarece se crede că ştiința profeției încă mai este vie printre hopi: indieni pueblo, înrudiți de departe cu aztecii din Mexic, al căror număr s–a redus prin uzură şi mizerie la doar zece mii.[1434] Ca şi vechii mayaşi ai căror descendenți, pretutindeni în Yucatan, sunt convinşi că sfârşitul pământului va veni în anul 2.000 *y pico* (şi puțin) [1435] , indienii hopi cred că umblăm în ultimele noastre zile, cu o sabie a lui Damocles geologică atârnând deasupra noastră. [1436] Aşa cum am văzut în capitolul 24, potrivit miturilor

---

[1434] *Community Profile: Hopi Indian Reservation* („Prezentare a unei comunități: Rezervația indienilor hopi"), Arizona Department of Commerce.

[1435] *Breaking The Maya Code,* pag. 275.

[1436] *Book of the Hopi.*

lor:

Prima Lume a fost nimicită drept pedeapsă pentru purtarea proastă a oamenilor, printr–un foc devastator, care a venit de sus şi de jos. Cea de–a Doua Lume s–a sfârşit când globul terestru s–a răsturnat de pe axa sa şi totul a fost acoperit cu ghețuri. Cea de–a Treia Lume s–a sfârşit printr–o inundație universală. Actuala Lume este a Patra. Soarta ei va depinde de faptul dacă locuitorii ei se poartă sau nu în conformitate cu planurile Creatorului…[1437]

Venisem în Arizona ca să văd dacă indienii hopi credeau că ne purtăm în conformitate cu planurile Creatorului…

Sfârşitul Lumii

Vântul pustiitor, suflând peste platourile înalte, scutura şi făcea să zăngăne pereții locuinței–rulotă în care stăteam. Lângă mine se afla Santha, care mă însoțise pretutindeni, împărțind riscurile şi aventurile, împrăştiind cele bune ca şi pe cele rele. În fața noastră şedea prietenul nostru Ed Ponist, un asistent medic–chirurg din Lansing, Michigan. Cu câțiva ani în urmă Ed lucrase o vreme în rezervație, şi mulțumită relațiilor lui eram acum aici. În dreapta mea stătea Paul Sifki, un indian hopi în vârstă de nouăzeci şi şase de ani,

---

1437 *World Mythology,* pag. 26.

membru al clanului Păianjenului şi un purtător de frunte al tradițiilor orale ale poporului său. Lângă el se afla nepoata lui, Melza Sifki, o femeie chipeşă, de vârstă medie, care se oferise să traducă.

— Am auzit, am spus, că indienii hopi cred că vine sfârşitul lumii. Este adevărat?

Paul Sifki era un bărbat mărunt, ofilit, cu tenul cafeniu, de culoarea nucii, îmbrăcat în blugi şi cu o cămaşă de batist. În tot cursul conversației nu s–a uitat nici măcar o dată la mine, ci îşi ațintea privirea intensă drept înainte, ca şi cum ar fi căutat un chip cunoscut într–o mulțime aflată la distanță.

Melza i–a transmis întrebarea mea, şi după câteva clipe mi–a tradus răspunsul bunicului ei:

— Zice: „de ce vrei să ştii?”

Am explicat că existau multe motive. Cel mai important era acela că simțeam că era ceva imperios necesar:

— Cercetările mele m–au convins că a existat o civilizație înaintată – cu multă, multă vreme în urmă – care a fost nimicită într–un groaznic cataclism. Mă tem că propria noastră civilizație ar putea fi distrusă într–un cataclism asemănător…

A urmat un lung schimb de cuvinte în hopi, apoi traducerea:

— A spus că atunci când era copil, prin anii 1900, a existat o stea care a explodat – o stea care fusese acolo, sus pe cer, vreme îndelungată… Şi el s–a dus la bunicul lui şi l–a rugat să–i explice

înțelesul acelui semn. Bunicul lui i–a răspuns:

„Acesta este modul în care se va sfârşi propria noastră lume… înghițită de flăcări… Dacă oamenii nu–şi schimbă purtările, atunci Spiritul care are grijă de lume se va supăra atât de tare pe noi încât va pedepsi lumea cu flăcări şi aceasta va sfârşi întocmai aşa cum s–a sfârşit steaua aceea.” Asta i–a spus bunicul lui – că pământul va exploda întocmai ca acea stea care explodase…

— Aşadar, impresia este că lumea se va sfârşi prin foc… Şi după ce a observat lumea în toți aceşti nouăzeci de ani din urmă, crede că purtarea omenirii s–a îmbunătățit sau s–a înrăutățit?

— Zice că nu s–a îmbunătățit. Că devine tot mai rea.

— Prin urmare, după părerea lui, vine sfârşitul?

— A spus că există deja semnele şi pot fi văzute… A spus că de acum nu mai suflă decât vântul şi că tot ce facem este să îndreptăm o armă unul împotriva altuia. Asta demonstrează cât de departe ne–am abătut şi ce simțim acum unul față de celălalt. Nu mai există valori – absolut niciuna – şi oamenii trăiesc aşa cum poftesc, fără morală sau legi. Acestea sunt semnele care arată că a sosit timpul…

Melza a făcut o pauză în traducere, apoi a adăugat din partea ei înseşi:

— Vântul ăsta îngrozitor! Usucă totul. Nu aduce umezeală. Aşa cum vedem noi lucrurile, soiul acesta ciudat de climat este o consecință a felului

în care trăim astăzi… nu numai noi, dar şi poporul vostru.

Am remarcat că, în timp ce vorbea, ochii i s–au umplut de lacrimi.

— Am un câmp de porumb – a continuat ea – care este foarte uscat. Şi mă uit în sus, spre cer, şi încerc să mă rog să plouă, dar nu cade nicio ploaie, nu sunt nici măcar nori… Când se întâmplă aşa, nu mai ştim nici cine suntem.

Au urmat câteva clipe lungi de tăcere, şi vântul legăna remorca, suflând cu putere şi neîncetat peste platoul stâncos, în timp ce înserarea ne învăluia. Pe un ton liniştit, am spus:

— Întreabă–l, te rog, pe bunicul dumitale dacă crede că s–ar putea face ceva pentru indienii hopi şi pentru restul omenirii?

— Singurul lucru pe care–l ştie – a răspuns Melza după ce auzise răspunsul lui, este că atâta vreme cât indienii hopi nu–şi abandonează tradițiile, s–ar putea să fie în stare să se ajute pe ei înşişi şi să–i ajute pe alții. Trebuie să continue să–şi respecte credințele din trecut. Trebuie să–şi păstreze amintirile. Acestea sunt lucrurile cele mai importante… Dar bunicul meu vrea de asemenea să vă spună, aşa ca să înțelegeți, că pământul acesta este opera unei ființe inteligente, un spirit… un spirit creator şi inteligent care a gândit ca totul să fie aşa cum este. Bunicul meu zice că nimic nu există aici din întâmplare, că nimic nu se întâmplă la nimereală – fie că–i bine, fie că–i rău – şi că

există o rațiune pentru tot ce se petrece…

La măcinatul pietrei de moară

Când ființe omeneşti de pe tot globul pământesc, şi aparținând multor culturi diferite, împărtăşesc o puternică şi copleşitoare intuiție că se apropie un cataclism, avem tot dreptul să nu le luăm în seamă. Şi când glasurile strămoşilor noştri îndepărtați, ajungând la noi prin mituri şi printr–o arhitectură sacră, ne vorbesc despre o nimicire fizică a unei mari civilizații într–un trecut îndepărtat (şi ne spun că propria noastră civilizație se află în pericol), suntem îndreptățiți, dacă dorim, să ne astupăm urechile…

Aşa a fost – scrie în Biblie – în lumea antediluviană: „Căci precum în acele zile, înainte de Potop, oamenii mâncau şi beau, se însurau şi se măritau, până în ziua în care a intrat Noe în corabie, şi n–au ştiut până ce a venit Potopul şi i–a luat pe toți.”[1438]

În acelaşi fel s–a profetizat că următoarea distrugere mondială se va abate peste noi brusc la o oră pe care nu o bănuim „precum fulgerul iese de la răsărit şi se arată până la apus… Soarele se va întuneca şi Luna nu va mai da lumină, iar stelele vor cădea din cer şi puterile cerurilor se vor zgudui… Atunci, din doi bărbați aflați pe câmp, unul va fi luat, iar celălalt lăsat, şi din două femei

---

[1438] *Matthew* (Matei) 24: 38–39.

care vor măcina la moară, una se va lua, alta se va lăsa…”[1439]

Ceea ce s–a mai întâmplat înainte se poate întâmpla din nou. Ceea ce s–a mai făcut înainte se poate face iar.

Şi poate că, într–adevăr, nu–i nimic nou sub Soare…

Sfârşit

[1439] *Matthew,* 24:27–41.

Bibliografie selectivă

• Aldred, Cyril, *Akhenaton,* Abacus, Londra, 1968.
- *Egypt to the End of the Old Kingdom,* Thames Hudson, Londra, 1988.
• *Ancient America,* Time Life Internațional, 1970.
• *Ancient Egyptian Book of the Dead* (traducere de R.O. Faulkner), British Museum Publications, 1989.
• *Ancient Egyptian Pyramid Texts* (traducere de R.O. Faulkner), Oxford University Press, 1969.
• Antoniadi, E.M., *L'Astronomie egyptienne,* Paris, 1934.
• *Apocryphal Old Testament* (ed. H.F.D. Sparks), Clarendon Press, Oxford, 1989.
• Arguelles, Jose, *The Mayan Factor: Path Beyond Technology,* Bear & Co., Santa Fe, New Mexico, 1987.
• *Atlas of Mysterious Places* (ed. Jennifer Westwood), Guilding Publishing, Londra, 1987.
• Aubet, Maria Eugenia, *The Phoenicians and the West,* Cambridge University Press, 1993.
• Aveni, Anthony F., *Skywatchers of Ancient Mexico,* University of Texas Press, 1990.
• *Aztec Calendar: History and Symbolism,* Garcia y Valades Editores, Mexico City, 1992.
• *Aztecs: Reign of Blood and Splendour,* Time-Life Books, Virginia, 1992.

• Bailey, James, *The God-Kings and the Titans,* Hodder & Stoughton, Londra, 1972.
• Baines, John and Malek, Jaromir, *Atlas of Ancient Egypt,* Time-Life Books, Virginia, 1990.
• Bauval, Robert şi Gilbert, Adrian, *The Orion Mystery,* Wm. Heinemann, Londra, 1994.
• Bellamy, H.S., *Built Before the Flood: The Problem of the Tiahuanaco Ruins,* Faber & Faber, Londra, 1943.
- şi Allan, P., *The Calendar of Tiahuanaco: Measuring System of the Oldest Civilization,* Faber Faber. Londra, 1956.
• Berlitz, Charles, *The Lost Ship of Noah,* W.H. Allen, Londra, 1989.
• Bernal, Martin, *Black Athena: The Afrodisiactic Roots of Classical Civilization,* Vintage Books, Londra, 1991.
• Bethon, Simon şi Robinson, Andrew, *The Shape of the World: The Mapping and Discovery of the Earth,* Guilt Publishing, Londra, 1991.
• *Bhagavata Purana,* Motilal Banardess, Delhi, 1986.
• Bierhorst, John, *The Mythology of South America,* William Morrow & Co., New York, 1990.
- *The Mythology of Mexico and Central America,* William Morrow & Co., New York, 1990.
• Black, Jeremy şi Green, Anthony, *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia,*
British Museum Press, 1992.

• Bloomgarden, Richard, *The Pyramids of Teotihuacan,* Editur S.A., Mexico, 1993.
• *Blue Guide: Egypt.* A C Blak, Londra, 1988.
• *Bolivia,* Lonely Planet Publications, Hawthorne, Australia, 1992.
• Breasted, J.H., *Ancient Records of Egypt: Historical Documents from the Earliest Times to the Persian Conquest,* Histories and Mysteries of Man, Londra, 1988.
- *The Dawn of Conscience,* Charles Scribners Sons, New York, 1944.
• *Early Hydraulic Civilization în Egypt: A Study în Cultural Ecology.* University of Chicago Press, 1976.

• Cameron, Ian, *Kingdom of the Sun God: A History of the Andes and Their People,* Guild Publishing, Londra, 1990.
• Campbell, Joseph, *The Hero with a Thousand Faces,* Paladin Books, Londra, 1988.
• Canfora, Luciano, *The Vanished Library,* Hutchinson Radius, Londra, 1989.
• Casson, Lionel, *Ships and Seafaring în Ancient Times,* University of Texas Press, 1994.
•
Coe, Michael D., *The Maya,* Thames Hudson, 1991.
- *Breaking the Maya Code,* Thames Hudson, 1992.
• Cole, J.H., *Survey of Egypt,* Cairo, 1925.

• Comber, Leon, *The Tradițional Mysteries of the Chinese Secret Societies în Malaya.* Eastern Universities Press, Singapore, 1961.
• *Community Profile: Hopi Indian Reservation,* Arizona Department of Commerce.
• *Complete Works of Josephus,* Kriegel Publications, Grand Rapids, Michigan, 1991.
• Cooraswamy, Ananda K, şi Sister Nivedita, *Myths of the Hindus and Buddhists,* George G. Harrap & Co., Londra, 1913.
• Corteggiani, Jean-Pierre, *The Egypt of the Pharoahs at the Cairo Museum,* Scala Publications, Londra, 1987.
• Cotterell, Arthur, *The Illustrated Encyclopaedia of Myths and Legends,* Guild Publishing, Londra, 1989.
• Cuvier, Georges, *Revoluțions and Catastrophes in the History of the Earth,* 1829.

• Darwin, Charles, *Journal of Researches into the Natural History of Countries Visited during the Voyage of HMS* Beagle *Round the World.*
- *The Origin of Species,* Penguin, Londra, 1985.
• David, Rosalie, *A Guid to Religious Ritual at Abydos,* Aris and Phillips, Warminster, 1981.
- Şi David, Anthony E., *A Biographical Ditionary of Ancient Egypt,* Seaby, Londra, 1992.
• Davidovits, Joseph şi Morris, Margie, *The Pyramids: An Enigma Solved,* Dorset Press, New York, 1988.

• Davis, Niegel, *The Ancient Kingdoms of Mexico,* Penguin Books, Londra, 1990.
• Dezroches-Noblecourt, Christine, *Tutunkhamen,* Penguin Books, Londra, 1989.
• Devereux, Paul, *Secrets of Ancient and Sacred Places,* Blandford Books, Londra, 1992.
• *Diodorus Siculus* (traducere de C. H. Oldfather), Loeb Classical Library, Londra, 1989; Harvard University Press, 1989.
• Donnelly, Ignatius, *Atlantis: The Antideluvian World,* Harper & Brothers, New York, 1882.

• Edwards, I.E.S., *The Pyramids of Egypt,* Penguin, Londra, 1949.
• *Egypt: Land of the Pharaohs,* Time-Life Books, Virginia, 1992.
• *Egyptian Book of the Dead,* (traducere de E. A. Wallis Budge), British Museum, 1895; Arkana, Londra şi New York, 1986.
• Emery, W. B., *Archaic Egypt,* Penguin Books, Londra, 1987.
• *Encyclopaedia of Ancient Egypt,* (ed. Margaret Bunson), Facts on File, New York şi Oxford, 1991.
• *Encyclopaedia Britannica,* ediția 1991.
• *Epic of Gilgamesh,* Penguin Classics, Londra, 1988.
• *Evolving Earth,* Guild Publishing, Londra, 1989.

• *Facts on File Encyclopaedia of World Mythology and Legend,* New York şi Oxford, 1988.

• Fakhry, Ahmed, *The Pyramids,* University of Chicago Press, 1969.
• *Feats and Wisdom of the Ancients,* Time-Life Books, Virginia, 1990.
• Fernandez, Adela, *Pre-Hispanic Gods of Mexico,* Panorama Editorial, Mexico City, 1992.
• Fiedel, Stuart J., *The Prehistory of the Americas,* Cambridge University Press, 1992.
• Filby, Frederick A., *The Flood Reconsidered: A Review of the Evidences of Geology, Archaeology, Ancient Literature and the Bible,* Pickering & Inglis, Londra, 1970.
• Flem-Ath, Rand şi Rose, *When the Sky Fell,* Stoddart, Canada, 1995.
• Flint, R. F., *Glacial Geology and the Pleistocene Epoch,* 1947.
• Fowden, Garth, *The Egyptian Hermes,* Cambridge University Press, 1978.
• Frankfort, Henry, *The Cenotaph of Seti I at Abydos,* 39th memoir of the Egypt Exploration Society, Londra, 1933.
- *Kingship and the Gods,* University of Chicago Press, 1978.
• Frazer, J.G., *Folklore in the Old Testament: Studies in Comparative Religion, Legend and Law,* Macmillan, Londra, 1923.

• Gardner, A. H., *The Royal Canon of Turin.* Griffith Institute, Oxford.

• *Geography of Strabo,* (traducere de H.L. Jones), Wm. Heinemann, Londra, 1982.
• Gifford, D, şi Sibbik, J., *Warriors, Gods and Spirits from South American Mythology,* Eurobook Ltd., 1983.
• Gleninnen, Inga, *Aztecs,* Cambridge University Press, 1991.
• Gordon, Cyrus H., *Before Columbus: Links between the Old World and Ancient America,* Crown Publishers, New York, 1971.
• Grey, George, *Polynesian Mythology,* Londra, 1956.
• Grimal, Nicholas, *A History of Ancient Egypt,* Blackwell, Cambridge, 1992.

• Hadigham, Evan, *Lines to the Mountain Gods,* Harrap, Londra, 1987.
• Hallet, Jean-Pierre, *Pygmy Kitabu,* BCA, Londra, 1974.
• Hancock, Graham, *The Sign and the Seal,* Mandarin, Londra, 1993.
• Hapgood, Charles H., *Earth's Shifting Crust: A key to Some Basic Problems of Earth Science,* Pantheon Books, New York, 1958.
- *Maps of the Ancient Sea Kings,* Chilton Books, Philadelphia şi New York, 1966; Turnstone Books, Londra, 1979.
- *The Path of the Pole,* Chilton Books, New York, 1970.

• Hart, George, *Egyptian Myths,* British Museum Publications, 1990.
- *Pharaohs and Pyramids,* Guild Publishing, Londra, 1991.
• Hawkins, Gerald S., *Beyond Stonehenge,* Arrow Books, Londra, 1977.
• Hemming, John, *The Conquest of the Incas,* Macmillan, Londra, 1993.
• Herm, Gerard, *The Phoenicians,* BCA, Londra, 1975.
• Herodotus, *The History,* (traducere de David Grene), University of Chicago Press, 1987.
• Heyerdahl, Thor, *The Ra Expeditions,* BCA, Londra, 1972.
• Hodges, Peter şi Keable, Julian, *How the Pyramids Were Built,* Element Books, Shaftesbury, 1989.
• Hoffman, Michael, *Egypt before the Pharaohs,* Michael O'Mara Books, Londra, 1991.
• Homer, *Odyssey. (Rouse translation)*
• Hooker, Dolph Earl, *Those Astrounding Ice Ages,* Exposition Press, New York, 1958.
• Hopkins, David M. Et al., *The Paleoecology of Beringia,* Academic Press, New York, 1982.

• Imbre, John şi Imbrie, Katherine Palmer, *Ice Ages: Solving the Mystery,* Enslow Publishers, New Jersey, 1979.
• Inglis, Brian, *Coincidence,* Hutchinson, Londra, 1990.

• Ions, Veronica, *Egyptian Mythology,* Newness Books, Londra, 1986.
• Irwin, Constance, *Fair Gods and Stone Faces,* W. H. Allen, Londra, 1964.
• Ivimy, John, *The Sphinx and the Megaliths,* Abacus, Londra, 1976.

• Jacq, C., *Egyptian Magic,* Aris and Phillips, Warminster, 1985.
• *Jewish Encyclopaedia,* Funk and Wagnell, New York, 1925.
• Johanson, Donald C. Şi Eddy, Maitland C., *Lucy: The Beginnings of Mankind,* Paladin, Londra, 1982.
• Joseph, Pablo, *The Extirpation of Idolatry în Peru,* (traducere de L. Clarck Keating), University of Kentucky Press, 1968.

• Kanjilal, Dileep Kumar, *Vimana în Ancient India,* Sanskrit Pustak Bhandar, Calcutta, 1985.
• Kerenyi, C., *The Gods of the Greeks,* Thames & Hudson, Londra, 1974.
• Kitchen, K. A., *Pharaoh Triumphant: The Life and Times of Ramses II,* Aris and Phillips,
Warminster, 1982.

• Lamy, Lucy, *Egyptian Mysteries,* Thames & Hudson, Londra, 1986.

• Landa, Diego de, *Yucatan before and after the Conquest,* (traducere de William Gates), Producción Editorial Dante, Merida, Mexico, 1990.
• Langway, C. C. Şi Hansen B. Lyle, *The Frozen Future: A Prophetic Report from Antarctica,* Quadrangle, New York, 1973.
• Lee, J.S., *The Geology of China,* Londra, 1939.
Lemesurier, Peter, *The Great Pyramid: Your Personal Guide,* Element Books, Shaftesbury, 1987.
- *The Great Pyramid Decoded,* Element Books, Shaftesbury, 1989.
• Lewin, Roger, *Human Evolution,* Blackwell Scientific, Oxford, 1984.
• Lichtheim, Miriam, *Ancient Egyptian Literature,* University of California Press, 1976.
• Luss, R.S., *Fossils,* Londra, 1931.

• *Mantheo* (traducere de W.G. Waddell), Wm. Heinemann, Londra, 1940.
• Mason, J. Alden, *The Ancient Civilizations of Peru,* Penguin Books, Londra 1991.
• Maspero, Gaston, *The Passing of Empires,* 1902.
• Mendelssohn, Kurt, *The Riddle of the Pyramids,* Thames & Hudson, Londra, 1986.
• *Mexico,* Lonely Planet Publications, Hawthorne, Australia, 1992.
• *Mexico: Rough Guide,* Harrap-Columbus, Londra, 1989.

• Miller, Mary şi Taube, Karl, *The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya,* Thames & Hudson, Londra, 1993.
• Milton, Joyce; Orsi, Robert, şi Harrison, Norman, *The Feathered Serpent and the Cross: The Pre-Columbian God-Kings and the Papal States,* Cassell, Londra, 1980.
• Moncrieff, A. R. Hope, *The Illustrated Guide to Classical Mythology,* BCA, Londra, 1992.
• Monroe, Jean Guard şi Williamson, Ray A., *They Dance in the Sky: Native American Star Myths,* Houghton Mifflen Company, Boston, 1987.
• Montesinos, Fernando, *Memorias Antiguas Historiales del Peru,* (traducere de P. A. Means), Hakluyt Society, Londra, 1920.
• Morley, S. G., *An Introduction to the Study of Maya Hierogliphics,* Dover Publications, New York, 1975.
• Morrison, Tony, şi Hawkins, Gerald S., *Pathways to the Gods,* BCA, Londra, 1979.
• Moscati, Sabatino, *The World of the Phoenicians,* Cardinal, Londra, 1973.
• Murray, H., Crawford, J. Et al., *An Historical and Descriptive Account of China,* Londra, 1836.
• Murray, Margaret A., *The Splendour that was Egypt,* Sidgwick Jackson, Londra, 1987.
- *The Osireion at Abydos,* Bernard Quaritch, Londra, 1904.
• *Mystic Places,* Time-Life Books, Virginia, 1987.

• *Mythology of All Races,* Cooper Square Publishers, New York, 1964.
• *Myths from Mesopotamia,* (traducere şi editare de Stephanie Dalley), Oxford University Press, 1990.

• *Narratives of the Rights and Laws of the Yncas,* (traducere şi editare de Clemens R. Markham), Hakluyt Society, Londra, 1873.
• *New Larousse Encyclopaedia of Mythology,* Paul Hamlyn, Londra, 1989.

• Okladnikov, A.P., *Yacutia before Its Încorporation into the Russian State,* Megill-Queens University Press, Montreal, 1970.
• Osborne, H., *Indians of the Andes: Aymaras and Quechuas,* Routledge and Keagan Paul,
Londra, 1952.
- *South American Mythology,* Paul Hamlyn, Londra, 1968.
• *Oxford Dictionary of the Christian Church,* Oxford University Press, 1988.

• Patten, Donald W., *The Biblical Flood and the Ice Epoch: A study în Scientific History,* Pacific Meridian Publishing Co., Seattle, 1966.
• *Pears Encyclopaedia of Myths and Legends: Oceania, Australia and the Americas,* (ed. Sheila Savill), Pelham Books, Londra, 1978.
• *Penguin Dictionary of Religions,* Penguin Books, Londra, 1988.

• *Peru,* Lonely Planet Publications, Hawthorne, Australia, 1991.
• Petrie, W. M. Flinders, *The Pyramids and Temples of Gizeh,* (ediție revizuită), Histories and Mysteries of Man, Londra, 1990.
• Plato, *Timaeus and Critias,* Penguin Classics, Londra, 1977.
• *Popol Vuh: The Sacred Book of the Ancient Quiche Maya,* (versiune în limba engleză de Delia Goetz şi S. G. Morley, după traducerea lui Adrian Recinos), University of Oklahoma Press, 1991.
• Posnansky, Arthur, *Tiahuanacu: The Cradle of American Man.* (4 volume), J. J. Augustin, New York, 1945.
• Prestwich, Joseph, *On Certain Phenomena Belonging to the Close of the Last Geological Period and on their Bearing upon the Tradition of the Flood,* Macmillan, Londra, 1895.

• *Quaternary Extinctions: A Prehistoric Revoluțion,* (eds. Paul S. Martin and R.G. Kline), University of Arizona Press, 1984.

• Reeves, Nicholas, *The Complete Tutankhamun,* Thames & Hudson, Londra, 1990.
• Reiche, Maria, *Mystery on the Desert,* Nazca, Peru, 1989.
• Ridpath, Ian şi Tirion, Wil, *Collins Guide to Stars and Planets,* Londra, 1984.
• *Rig Veda.* Penguin Classics, Londra, 1981.

• Roberts, P. W., *River in the Desert: Modern Travels in Ancient Egypt,* Random House, New York şi Toronto, 1993.
• Romer, John, *Valley of the Kings,* Michael O'Mara Books, Londra, 1988.
• Rundle-Clark, R.T., *Myths and Symbol în Ancient Egypt,* Thames & Hudson, Londra, 1991.
• Sabloff, Jeremy A., *The Cities of Mexico: Reconstructing a Lost World,* Thames & Hudson, Londra, 1990.

• Santilana, Giorgio de şi von Dechend, Hertha, *Hamlet's Mill.* David R. Godine, Boston, 1992.
• Scheel, B., *Egyptian Metalworking and Tools,* Shire Egyptology, Aylesbury, 1989.
• Schegel, Gustav, *Uranographie chinoise,* 1875.
- *The Hung League,* Tynron Press, Scoția, 1991.
• Schwaller de Lubiez, R. A., *Sacred Science: The King of Pharaonic Theocracy,* Inner Traditions Internațional, Rochester, Vermont, 1988.
• Sellers, Jane B., *The Death of Gods în Ancient Egypt,* Penguin, Londra, 1992.
• Seton-Watson, M.V., *Egyptian Legends and Stones,* Rubicon Press, Londra, 1990.
• Sitchin, Zecharia, *The Stairway to Heaven,* Avon Books, New York, 1983.
- *The Lost Realms,* Avon Books, New York, 1990.

• Smyth, Piazzi, *The Great Pyramid: Its Secrets and Mysteries Revealed,* Bell Publishing Co., New York, 1990.
• Sollberger, Edmund, *The Babylonian Legend of the Flood,* British Museum Publications, 1984.
• Spence, Lewis, *The Magic and Mysteries of Mexico,* Rider, Londra, 1922.
• Spencer, A. J., *The Great Pyramid Fact Sheet,* P. J. Publications, 1989.
• Stephens, John L., *Incidents of Travel în Central America, Chiapas and Yucatan,* Harper and Brothers, New York, 1841.
• Sykes, E., *Dictionary of Non-Classical Mythology,* Londra, 1961.

• Temple, Robert K.G., *The Sirius Mystery,* Destiny Books, Rochester, Vermont, 1987.
• Thompson, J. Eric, *Maya Hieroglyphic Writing,* Carnegie Institution, Washington D. C., 1950.
- *Maya History and Religion,* University of Oklahoma Press, 1990.
- *The Rise and Fall of Maya Civilization,* Pimlico, Londra, 1993.
• Tilak, Lokamanya Bal Gangadhar, *The Arctic Home in the Vedas,* Tilak Bros., Poona, 1956.
• Titchenell, Elsa B., *The Masks of Odin,* • Theosophical University Press, Pasadena, 1988.
• Tompkins, Peter, *Secrets of the Great Pyramid.* Harper Row, New York, 1978.

- *Mysteries of the Mexican Pyramids,* Thames & Hudson, Londra, 1987.

• Upham, Warren, *The Glacial Lake Agassiz,* 1895.

• Vega, Garcilaso de la *The Royal Commentaries of the Incas,* Orion Press, New York, 1961.
• Velikovski, Immanuel, *Earth în Upheaval,* Poket Books, New York, 1977.

• Wallis Budge, E. A., *Egyptian Magic,* Keagan Paul, Londra, 1901.
- *A History of Egypt,* 1902.
- *Gods of the Egyptians,* Methuen & Co., Londra, 1904.
- *Osiris and the Egyptian Resurrections,* Medici Society, Londra, 1911.
- *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary,* (2 volume), John Murray, Londra, 1920.
- *From Fetish to God în Ancient Egypt,* Oxford University Press, 1934.
• Ward, John, *Pyramids and Progress,* Londra, 1900.
• Ward, J.S.M., *The Hung Society,* (3 volume), Baskerville Press, Londra, 1925.
• *Paradise Found: The Cradle of the Human Race at the North Pole,* Houghton, Mifflin & Co., Boston, 1885.
• Waters, Frank, *Mexico Mystique,* Sage Books, Chicago, 1975.

- *The Book of the Hopi,* Penguin, Londra, 1977.
• Wendorff, Fred şi Schild, Romuald, *Prehistory of the Nile Valley,* Academic Press, New York, 1976.
• West, John Anthony, *Serpent in the Sky,* Harper Row, New York, 1979.
- *The Traveller's Key to Ancient Egypt,* Harrap-Columbus, Londra, 1989.
• Wheeler, Post, *The Sacred Scriptures of the Japanese,* New York, 1952.
• White, John, *Pole Shift,* A.R.E. Press, Virginia Beach, 1994.
• Wilkins, W.J., *Hindu Mythology: Vedic and Puranic,* Heritage Publishers, New Delhi, 1991.
• *World Mythology,* (ed. Roy Willis), BCA, Londra, 1993.
• Wright, Ronald, *Time Among the Maya,* Futura Publications, Londra, 1991.